Eseuri și memorii selectate

O colecție de eseuri ale sfintei mucenițe Maria (Skobtsova). A doua parte a cărții cuprinde lucrări memorialistice ale Sfintei Maria (Skobtsova).

- Eseu
- Memorii

Eseu

Despre creativitate (reflecții)

Sursă - http://mere-marie.com/

Când căutăm să ne justificăm creștin punctul de vedere asupra unui obiect sau fenomen din lume, este necesar să distingem în acest caz întotdeauna două planuri. Pe de o parte, trebuie să pătrundem în planul divin al acestui obiect sau fenomen și trebuie să dezvăluim ceea ce AR TREBUI să fie pe baza acestui plan divin.

Pe de altă parte, odată ce am stabilit o astfel de normă, nu ar trebui să ne temem să întâmpinăm abateri continue de la ea. Trebuie să ținem întotdeauna cont de faptul că, în formarea sa, TREBUIE să fie inevitabil distorsionat de natura păcătoasă a omului și, în realitate, apare ca într-un fel de oglindă strâmbă.

Chestiunea sursei Creativității și a Creativității este rezolvată destul de clar în cuvintele citate mai sus. Mai mult, avem o întruchipare ideală a autenticei Creativități Divine în lucrarea lui Hristos pe pământ. Conform planului lui Dumnezeu, nu numai Creativitatea lui Isus (al doilea Adam), ci și creativitatea primului Adam ar fi trebuit să aibă loc într-o astfel de dependență directă a voinței umane de voința divină. Înainte de cădere, „primul” Adam își putea aplica toate textele rostite de „al doilea” Adam. Acest lucru este evident în mod convingător din textele adresate de Hristos oamenilor, iar paralelismul lor cu textele care caracterizează relația lor cu Tatăl este izbitor. De fapt, nu avem nicăieri, cu excepția chiar a exemplului Dumnezeu-omului, creativitate autentică inspirată și realizată de Dumnezeu.

Vedem apoi un lanț continuu de devieri în creativitatea umană, care distorsionează acest plan Divin, făcându-l slab și palid. Roadele creativității umane poartă amprenta distorsiunilor și devierilor subiective într-o asemenea măsură încât ne confruntăm cu problema Creativității Malefice. Și, la prima vedere, prezența acestei creativități Malefice pare să distrugă orice posibilitate de a vorbi despre originea Divină a Creativității în general.

Să încercăm să înțelegem definiția Creativității Malefice și ce putem înțelege prin ea. Foarte des, încercările de a înțelege această problemă duc la faptul că numim Creativitatea Malefică creativitate rea, creativitate nereușită, orice tentație malefică a atractivității este refuzată (dacă este nereușită, nu poate fi tentantă). Să spunem imediat că o astfel de creativitate nereușită nu este în niciun caz obiectul studiului nostru. Apropo, este complet indiferent ce creează un creator lipsit de talent - fie că desenează oi sau lupi, scrie poezii despre virtute sau vicii, construiește un templu sau o tavernă - toate acestea rămân în egală măsură în afara luării în considerare a autenticității creativității.

VIRTUTEA INTENȚIILOR nu face dintr-o operă lipsită de talent ceva CREATIV și pozitiv. Dar este important să stabilim o atitudine față de astfel de roade creative, deoarece uneori lupii înfățișați (ca să spunem așa) te fac să simpatizezi cu lupii, iar poeziile despre viciu fac viciul atractiv și cârciuma frumoasă din punct de vedere estetic. Aceasta este creativitatea malefică. Despre asta vorbim, dar cum putem explica existența ei? Este imposibil de negat și, prin urmare, ipoteza că creativitatea malefică este ca pseudo-creativitatea este exclusă. Desigur, se poate căuta o altă sursă non-divină pentru o astfel de creativitate, dar, în primul rând, o astfel de ipoteză duce la cel mai vulgar, nedisimulat dualism, presupunând, la egalitate cu Dumnezeu, o altă cauză principală creativă. În al doilea rând, nu explică deloc masa imensă de acte creative intermediare, nu malefice, ci creativitatea ambiguă. Pentru a explica faptul existenței creativității malefice, să încercăm să găsim câteva indicii ale acesteia.

Iată un text remarcabil, Hristos îi spune lui Pilat: „N-ai avea nicio putere asupra Mea, dacă nu ți-ar fi fost dată de sus.” În ce scop i s-a dat lui Pilat puterea de sus? Să-l elibereze pe Baraba și să-l răstignească pe Hristos? Pentru creația rea?

Există un exemplu remarcabil în Evanghelie - acesta este construirea Turnului Babel și confuzia limbilor: Și au zis: „Veniți, să ne zidim o cetate și un turn al cărui vârf să ajungă până la cer și să ne facem un nume, înainte de a ne răspândi pe fața întregului pământ.” Și Domnul S-a pogorât să vadă cetatea și turnul pe care le zideau fiii oamenilor. Și Domnul a zis: „Iată, poporul este un singur popor și toți au făcut un singur păcat; și iată ce au început să facă; și nimic din ce au gândit să facă nu va fi oprit de la ei. Veniți, să ne pogorâm și să le

încurcăm limba, ca să nu mai înțeleagă graiul unii altora.” Și Domnul i-a împrăștiat de acolo pe fața întregului pământ și au încetat să zidească cetatea (Geneza 2:4-9).

Totul aici este remarcabil. În primul rând, aceasta este o utilizare uimitoare și neașteptată a pluralului „hai să coborâm și să ne încurcăm” - în Vechiul Testament înseamnă întotdeauna apariția întregii Sfinte Treimi. Putem să ne dezvoltăm în continuare gândirea și să spunem că încurcătura limbilor de la poalele Turnului Babel a fost un fel de act creativ violent. Violent în sensul că voința divină (împotriva voinței oamenilor) i-a creat și i-a obligat să facă ASTA. Mai mult, sterilitatea creativității fără de Dumnezeu este remarcabilă aici. Aceasta nu a fost Creativitate Malefică în sensul literal al cuvântului, ci a fost nerealizată, sortită pieirii... Turnul Babel nu s-a împlinit și, prin urmare, creativitatea a fost CONDAMNATĂ. O altă „încurcătura limbilor” a fost realizată și a rămas. Cât de bună? (vă întrebați). Nu, cât de rea! Și putem presupune că aceasta a fost creativitate malefică, pentru că oamenii au încetat să se mai înțeleagă unii pe alții, împrăștiați pe tot pământul. Însă paradoxalul este că, deși oamenii au încetat să se mai înțeleagă unii pe alții, fiecare dintre ei implementează și construiește ceva, vorbind într-o limbă diferită, necunoscută anterior - Dumnezeu și Trinitatea au realizat această creație Malefică, iar ea a venit dintr-o sursă Divină.

Nedumerirea noastră poate fi rezolvată doar comparând-o cu un alt eveniment: „Încurcătură de limbi” (asta s-a întâmplat) este o altă expresie pentru aceasta: „darul limbilor”. Pentru a explica, comparați textele: „...și deodată s-a făcut din cer un sunet ca al unui vânt puternic care năvălește și a umplut toată casa unde ședeau EI. Și li s-au arătat niște limbi ca de foc și au șezut ca și cum ar fi câte una pe fiecare dintre ei. Și toți s-au umplut de Duhul Sfânt și au început să vorbească în alte limbi, după cum le dădea Duhul să vorbească” (Faptele Apostolilor 2:2-4). Aici vedem una și aceeași acțiune divină a puterii creatoare, redusă parcă la aceleași rezultate - capacitatea de a vorbi în limbi diferite și necunoscute. Dar diferența dintre aceste două acțiuni este esențială și fundamentală. În primul exemplu: capacitatea de a vorbi în limbi diferite duce la o neînțelegere completă unul față de celălalt și la o dezintegrare completă a conceptului de UNITATE. În al doilea caz: darul limbilor oferă oportunitatea nu numai de a-i înțelege pe ceilalți, ci și de a fi înțeles de toți ceilalți. Adică, afirmă clar și cu adevărat prezența UNITĂȚII și consolidează această unitate a omului în Dumnezeu - UNITATEA Creatoare în sursa originală a creativității. Și în ambele cazuri, amestecarea și darul limbilor sunt produse de voința divină. Dumnezeu este imuabil și voința LUI este una, dar rezultatele creative ale voinței divine, întruchipate de umanitate, s-au dovedit a fi diametral opuse. Într-un caz, oamenii au fost constructorii Turnului Babel, care au comis o creativitate

malefică, au fost mândri și asertivi. În al doilea exemplu, aceștia au fost Apostolii, ucenicii lui Hristos. Opoziția „instrumentelor” a dat rezultate opuse.

Aici se află cheia pentru a înțelege ce este orice Creativitate Malefică. Se poate spune în mod paradoxal: Malul - creativitatea negativă, în aceeași măsură ca și creativitatea pozitivă, are o origine Divină.

Sursele acestei creativități sunt voința lui Dumnezeu și planul lui Dumnezeu, fără de care nimeni nu poate crea nimic. EL este înțelepciune și frumusețe. În acest caz, ei nu creează așa cum a spus EL odată: „Să fie lumină!”. În acest caz, EL creează direct și prin instrumentele care sunt oamenii. Și ei, cu proprietățile lor individuale, dau un sens pozitiv sau negativ creației. Sensul acestui soare divin este de a se destrăma într-o baltă, un ocean, o picătură de rouă etc., iar Creativitatea este astfel un anumit act divino-uman. Întrucât principiul uman este întotdeauna diferit și niciodată perfect, iar un element rău este întotdeauna prezent, atunci creativitatea umană, în comparație cu planul divin, este întotdeauna un fel de creativitate malefică. Influența creativității malefice depinde întotdeauna de subiectul care o percepe, dar este absolut rea doar pentru cel care o creează. Pentru a percepe creația cuiva, trebuie cumva să participi la ea, să empatizezi cu ea. Dacă o persoană este oarbă, nu vede imaginea, dacă este surdă, nu aude muzica. Însă cineva poate fi orb și surd nu în sensul literal al cuvântului și poate percepe sau nu produsul autentic al creativității, și nu toți oamenii sunt capabili să empatizeze cu produsul CREATORULUI. Cu alte cuvinte, planul Divin, refractat în Creator, este refractat a doua oară într-o persoană care percepe Creativitatea. Efectul acestui produs depinde de cine îl percepe. Aș dori să desenez mai multe diagrame care să explice această idee.

I. — Dumnezeu. Planul divin

II. - Dumnezeu.

III. - Dumnezeu.

IV. — Dumnezeu.

Cu alte cuvinte, I-e, adică planul divin, este pozitiv în toate cazurile.

II, acesta este omul Creator, el poate fi un principiu pozitiv și negativ, ca în al doilea și al treilea caz.

Cel care percepe creativitatea o poate percepe în trei moduri:

a) sau în mod adecvat omului-Creator (în acest caz, el percepe creativitatea pozitivă în mod pozitiv, iar creativitatea negativă în mod negativ);

b) sau să perceapă întotdeauna prin corectare, corectând conștient distorsionatul și, în consecință, va percepe această creație în puritatea planului Divin;

c) și, în final, poate percepe creativitatea distorsionată, fără nicio corecție, iar în acest caz, în punctul IV al diagramei, va percepe pozitivul ca fiind creativitate malefică.

Să dăm un exemplu: o persoană privește Trinitatea lui Rublev și o percepe în frumoasa puritate a concepției sale, același privitor privește Bacchus al lui Leonardo da Vinci și îl percepe ca pe ceva malefic. Se poate spune despre o astfel de persoană că totul este necurat pentru cel necurat. În exemplul dat al „Bacchus", toată realitatea creativității malefice este distrusă. El o transformă în sine - „pentru cel pur, totul este pur".

Și primul caz este cel din mijloc: pozitivul este pozitiv, răul este negativ, purul este pur, impurul este impur. Acestea sunt concluziile comparației textelor evanghelice despre creativitatea pozitivă cu prezența răului și am găsit o modalitate de a explica existența acestuia fără a ne îndepărta de afirmarea originală a Divinității fiecărui act creativ.

Ascetismul comunicării umane

Este dificil pentru o persoană modernă, care are o nevoie interioară de a aplica reguli ascetice stricte vieții sale, să găsească instrucțiuni precise despre cum ar trebui să fie acestea. Cărțile antice sunt pline de exemple de isprăvi ascetice înalte. Mineele și Filocalia sunt pline de ele, dar cum ar trebui o persoană modernă să abordeze aceste exemple, cum să le aplice vieții - nimeni nu știe. Și în fața noastră stă un șir lung de mari pustnici, tăcuți, postitori, purtători de lanțuri, asceți care aproape au renunțat la somn, cărți de rugăciune neîncetate, locuitori ai stâlpilor, iar cu isprăvile lor par să expună sufletul uman modern, să-l oblige să facă o alegere, să intre pe această cale. Dar cum să intri? Unde să găsești un deșert? Cum să te îngropi până la gât în pământ, să stai pe un stâlp, să te întinzi într-un sicriu, să te epuizezi cu postul? Și nu numai cum să împlinești

7

să faci asta practic și de ce să alegi tăcerea și nu lanțurile, sau lanțurile și nu un stâlp? Și care este valoarea acestei isprăvi? Sau poate este valoroasă în sine și

nu are niciun scop în afara ei? Este acesta un exercițiu de voință, un fel de gimnastică spirituală înaltă sau este doar tăierea a tot ceea ce este dezirabil, plăcut în sine, ceea ce este datoria unui creștin. Poate fi formulată astfel: este o ispravă ascetică un fel de chemare, întregul drum al vieții unei persoane sau un fel de universitate care o pregătește pentru o altă chemare? Mi se pare că regulile ascetice sunt reguli de comportament uman care asigură cel mai bine cea mai spirituală, autentică și profundă atitudine față de Dumnezeu, față de lume, față de sine.

Ascetul ușurează rugăciunea, ascetul inspiră dragoste față de aproapele, ascetul smerește spiritul, ascetul dă putere în lupta împotriva diavolului. Și în primul rând, ascetul îndrumă o persoană către percepția corectă a propriei nesemnificații în fața măreției lui Dumnezeu și a lucrării lui Dumnezeu în lume. O persoană, intrând pe calea ascetică, ar trebui să tindă tocmai la acest lucru. Ar trebui să tindă să devină cea mai potrivită pentru lucrarea lui Dumnezeu pe pământ, cea mai spirituală, cea mai conectată cu Dumnezeu și plină de dragoste divină. Dacă pentru aceasta trebuie să tacă - atunci să tacă, să stea pe un stâlp - să stea în picioare, să se flageleze - să se flageleze, dar face toate acestea doar pentru că în acest fel se apropie de scopul său principal. Și aici se pune din nou întrebarea despre o alegere, despre o aplicare a întregii experiențe ascetice vechi de secole la viața noastră, despre o evaluare corectă a capacităților noastre și, cel mai important, a obiectivelor noastre și în aplicarea la acestea a regulilor ascetice, legate intern de ele.

Sufletul omenesc dorește să primească răspunsuri la o serie întreagă de întrebări în acest domeniu și, bineînțeles, le primește. Asceza anticilor ne învață rugăciunea și postul, ne învață lupta cu diavolul; experiența sa poate fi în multe feluri transpusă în condițiile moderne și aplicată acestora.

Există o singură zonă, poate cea mai arzătoare și dureroasă pentru noi, unde indicațiile anticilor sunt surde, neclare, incomplete. Aceasta este zona atitudinii noastre față de lume și, în special, față de om, față de umanitate. Aproape întotdeauna se vorbește despre asta în treacăt sau aproape că nu se vorbește despre asta. Simți că această întrebare nu este în centrul atenției, că calea principală a ascetismului antic nu se află aici și, dacă apare, atunci doar întâmplător, pentru o anumită reglementare generală, pentru armonia întregului, ca o anumită propoziție subordonată.

8

Între timp, această întrebare s-a ridicat cu o forță fără precedent în fața umanității creștine moderne, iar soarta viitoare a creștinismului depinde într-o oarecare măsură de soluționarea ei. Să presupunem că am luat-o în serios, că am făcut din ea cu adevărat preocuparea noastră principală, i-am acordat o atenție specială, să presupunem că Biserica ne încredințează nouă, credincioșilor, o sarcină specifică care să pună în aplicare preocupările sale pentru lume, pentru om.

Avem suficiente instrucțiuni precise din Evanghelie, care cer ca omul să-și dea sufletul pentru prietenii săi, să fie împreună-lucrător cu Dumnezeu în lucrarea orânduirii lumești; Apostolul Pavel ne spune un cuvânt teribil și inspirator despre dorința sa de a fi chiar excomunicat de Hristos pentru a-și vedea frații mântuiți. Toate acestea ne permit să nu ezităm, să nu ne îndoim de corectitudinea căii pe care am ales-o, toate acestea nu numai că justifică alegerea noastră, dar parcă ne cer să urmăm această cale. Nu există nicio îndoială în privința asta.

Dar cu cât are mai puține îndoieli, cu atât o persoană se simte mai neputincioasă în alegerea unor metode specifice de comportament. Și aici fiecare suflet uman este chemat să caute creativ, creând uneori un „ideal” aproape imposibil și să se străduiască să-l întruchipeze în relațiile sale cu oamenii.

Singura temelie de nezdruncinat a acestor relații poate fi iubirea - iubirea pentru chipul lui Dumnezeu după chipul omului. Simțul datoriei este un sentiment fără aripi, necesar atunci când iubirea se usucă, o anumită perioadă între perioadele de iubire, un anumit minim, justificat doar de speranța că va exista un maxim. Datoria este doar un cărbune mocnit, din care trebuie apoi să se aprindă focul iubirii. Sensul ei este că a păstrat focul, îl va ajunge. Dacă nu există foc al iubirii, atunci cărbunele nu ar trebui să mocnească.

Relația noastră cu oamenii corespunde celor trei principii fundamentale care alcătuiesc esența omului, adică trupul, sufletul și spiritul. Iar în domeniul slujirii noastre față de fiecare dintre aceste principii, apar de la sine reguli și instrucțiuni ascetice absolut definite, a căror îndeplinire, pe de o parte, este inevitabilă pentru atingerea scopului, iar pe de altă parte, este dincolo de puterile noastre.

Să încercăm să desprindem din aceste premise niște reguli stabile de comportament, generalizând experiența acumulată, sistematizând-o. Este de la sine înțeles că toate acestea nu sunt decât o încercare, ceva preliminar, insuficient, dar în același timp această insuficiență este necesară, deoarece ajută cel puțin la continuarea căutării.

Așadar, să definim atitudinea unei persoane față de lumea sa fizică și față de lumea fizică a aproapelui său.

9

1. Ascetismul ne cere două lucruri în raport cu noi înșine: muncă și abstinența. Munca nu este doar un rău inevitabil, blestemul lui Adam, ci este și participare la munca economiei divine, ea poate fi transformată și sfințită. Iar munca este greșit să fie înțeleasă doar ca lucrare a mâinilor, ca meșteșug - ea necesită responsabilitate, inspirație și iubire. Trebuie să fie întotdeauna muncă în câmpul Domnului.

Munca se află în centrul asceticismului modern în domeniul atitudinii omului față de existența sa fizică. Abstinența este la fel de inevitabilă ca și munca, dar are într-o oarecare măsură o semnificație secundară, deoarece este necesară doar pentru a elibera atenția către lucruri mai valoroase decât cele de la care omul se abține.

Aici trebuie respectată o măsură. Este posibil să introduci o pasiune nejustificată în abstinența ta, să te concentrezi excesiv asupra ei - acest lucru este greșit. O persoană trebuie să fie abstinentă și, în același timp, să nu observe această abstinența. Trebuie să rezulte din orientarea sa generală și să fie evidentă. Abstinența este atât determinată, cât și reglată de muncă - în acest sens, ele trebuie să fie conectate.

2. Trebuie să fim mai atenți la trupul fratelui nostru decât la propriul nostru trup. Dragostea creștină ne învață să-i dăm fratelui nostru nu doar daruri spirituale, ci și daruri materiale. Trebuie să-i dăm ultima noastră cămașă și ultima noastră bucată de pâine. Aici, atât caritatea personală, cât și cea mai largă muncă socială sunt în egală măsură justificate și necesare. În acest sens, un creștin este chemat la muncă socială. El este chemat să organizeze o viață mai bună pentru muncitori, să aibă grijă de bătrâni, să construiască spitale, să aibă grijă de copii, să combată exploatarea, nedreptatea, nevoia, fărădelegile etc. În principiu, este absolut egal cum o face - individual sau în scop public - singurul lucru important este ca munca sa socială să fie construită pe dragostea față de aproapele său, să nu aibă scopuri personale sau materiale ascunse. În toate celelalte privințe, este întotdeauna justificată - de la asistența personală la munca la scară statală, de la atenția specifică acordată unui individ până la crearea unor sisteme abstracte pentru organizarea corectă a vieții sociale. Iubirea față de om ne cere un singur lucru în acest domeniu: slujirea ascetică a nevoilor sale materiale, muncă atentă și responsabilă, osteneală în acest domeniu, o considerare sobră și lipsită de sentimentalisme atât pentru propriile noastre forțe, cât și pentru adevăratul său folos, o dedicare sacrificială cauzei de a-l sluji.

Regulile ascetice de aici sunt simple și probabil nu oferă vreun scop special pentru inspirația mistică.

10

sunt uneori limitate la munca și responsabilitatea de zi cu zi. Dar au o mare putere și un mare adevăr, bazate pe cuvintele Evangheliei despre Judecata de Apoi, când Hristos le va spune celor care stau de-a dreapta că L-au vizitat în închisoare și în spital, L-au hrănit când a fost flămând, L-au îmbrăcat când a fost gol. El le va spune aceasta celor care au făcut acest lucru individual și în public. Astfel, în regulile ascetice plictisitoare, laborioase, uneori cotidiene, privind atitudinea noastră față de nevoile materiale ale aproapelui nostru, stă deja garanția unei posibile comuniuni cu Dumnezeu, spiritualitatea lor interioară.

3. Urmează lumea spirituală a omului. Cum ar trebui să ne tratăm lumea spirituală? Foarte des nu numai că i se refuză orice valoare, ci este resimțită ca o cantitate împotriva căreia trebuie luptată aproape până la punctul distrugerii sale complete. Și vedem cum omul, prin eforturi intense, obține rezultate ciudate - uscăciune, indiferență, răceală, lipsă de inspirație. Aceste rezultate în sine indică faptul că ceva este în neregulă aici. La urma urmei, prin însăși structura sa, omul nu își poate distruge spiritualitatea - o poate doar distorsiona cumva, amorți, îngheța, osifica. Ce atitudine față de propria spiritualitate ar trebui considerată corectă? Criteriul aici este același. Spiritualitatea care hrănește persoana însăși, care o izolează de lumea exterioară și o limitează la tărâmul propriilor sentimente, al propriilor experiențe și o concentrează pe o analiză atentă a celor mai mici mișcări interne ale propriului suflet - este o spiritualitate improprie. Căldura care permite unei persoane să se apropie de alta mai îndeaproape și mai atent, care îi dezvăluie motivele și motivele interne ale comportamentului unui alt suflet, care creează o punte între ea și aproapele său, învață iubirea pentru aproapele, aceasta este căldura potrivită.

4. Și iată că ajungem la care ar trebui să fie atitudinea față de lumea spirituală a unei alte persoane. Trebuie să fim capabili să ne „punem în locul” altei persoane, încercând să evaluăm și să experimentăm ceea ce simte aceasta, să fim toți pentru toți. Chiar și pasiunile altor oameni ar trebui judecate nu din exterior, ci prin intrarea în atmosfera interioară a persoanei care le experimentează. Nu este nevoie să stabilim ce ar trebui și ce nu ar trebui să fie pentru o anumită persoană, ci să căutăm eliberarea acesteia de pasiunile și emoțiile sale nu prin deconectarea lor mecanică, ci prin depășirea lor conștientă și profundă, transformarea, comutarea.

5. Tărâmul spiritului necesită cel mai mare efort în relație cu aproapele și cu sine însuși. Desigur, căile spirituale

11

o mare varietate și este imposibil să le unificăm și să le reducem la aceleași reguli și legi. Dar am văzut deja un anumit tip de muncă spirituală care determină o atitudine religioasă autentică față de o persoană. Aici, anumite premise generale sunt foarte posibile. Asceza spirituală constă aici într-o renunțare deschisă și conștientă la sine, în disponibilitatea de a urma întotdeauna voința lui Dumnezeu și de a fi executorul planului lui Dumnezeu în lume, un instrument în mâinile Sale, un mijloc și nu un scop. Principiul slujirii, un fel de mobilizare spirituală, trebuie implementat pe deplin aici, trebuie să cuprindă toate posibilitățile și puterile spirituale ale unei persoane. Mândria trebuie să moară. O persoană trebuie să se simtă doar un conductor al puterii divine și al voinței divine.

6. Întorcându-ne către lumea spirituală a altuia, întâlnim nu carne și sânge, nu sentimente și stări sufletești, ci adevărata imagine a lui Dumnezeu în om, cea mai întrupată icoană a lui Dumnezeu în lume, o reflectare a misterului Întrupării și al Dumnezeiești-umanități. Și omul trebuie să accepte necondiționat și fără rezerve această teribilă revelație a lui Dumnezeu, să se închine în fața imaginii lui Dumnezeu din fratele său. Și numai atunci când simte, vede și înțelege acest lucru, i se va dezvălui o altă taină, care necesită cea mai intensă luptă a sa, cea mai mare ascensiune ascetică a sa. Va vedea cum această imagine a lui Dumnezeu este întunecată, întunecată, distorsionată, mutilată de forța răului. Va vedea inima omului, unde diavolul duce o luptă neobosită cu Dumnezeu și va dori să înceapă o luptă cu diavolul în numele imaginii lui Dumnezeu, să devină instrumentul lui Dumnezeu în această faptă teribilă și arzătoare. Va reuși dacă își pune încrederea în Dumnezeu și nu în sine însuși.

Acestea sunt reperele puternice pe calea pe care o poate urma un suflet uman, însetat de ispravă ascetică în domeniul relației sale cu oamenii. Toate acestea pot fi exprimate într-o singură imagine veșnică a lui Hristos cel răstignit: El Și-a dat trupul pentru Răstignire, El a suferit cu sufletul Său omenesc, Și-a dat Duhul Său în mâinile Tatălui - și El ne cheamă să facem același lucru. Și El a adus jertfa Sa pentru omul întreg, în întreaga sa alcătuire spirituală-sufletească-trupească. Este oare datoria noastră să despărțim omul și să alegem ceea ce în el este vrednic de jertfă?

Maica Maria (Skobtsova).

12

Recolta Duhului. Cum a vindecat Abba Leonty

RECOLTEA SPIRITULUI (VIEȚI NOI DESCOPERITE) [1]

Buletinul RCD nr. 178. Primele două numere ale „Recoltei Duhului” au fost publicate de YMCA-PRESS în 1930. Trei vieți nepublicate au fost tipărite în Buletinul RCD nr. 171, 1-11-1995. De atunci, E. Klepipina a mai găsit patru vieți, pe care le oferim cititorilor noștri. Maica Maria a intenționat să compileze al treilea și al patrulea număr al „Recoltei Duhului” în următoarea ordine:

I. Cum a vindecat Avva Leontie. Spiridon din Trimithoos. Leon din Catania. Cuvioasa Marina.

II. Milostiv Filaret. Martinian, Zoe și Photina. Viziunea bătrânului teban.

Maica Maria (Skobtsova)

CUM L-A VINDECAT ABBA LEONTIUS

Cel ce însetează după o coroană cerească se ferește de slava pământească. Astfel, Avva Leontie a ascuns de lume harul Domnului, care i se dăduse prin fapte mărețe. Dar este greu în întunericul lumii să ascunzi o flacără strălucitoare, o flacără care arde în sufletele celor drepți. Și de aceea, împotriva voinței și dorinței sale, zvonul puterii sale miraculoase s-a răspândit pretutindeni, iar cei care însetau după vindecarea bolilor, ușurarea durerilor, posedații, bolnavii, schilozii, săracii s-au adunat la el pe țărmul mării.

Și era o femeie în Alexandria care suferea de cancer. Tot pieptul ei era acoperit de o tumoare uriașă, iar boala se întețea pe zi ce trecea, încât chiar și cei mai pricepuți medici refuzau să o trateze.

Pierzându-și speranța că va fi vindecată prin puterea omului, femeia s-a hotărât să ceară rugăciuni.

177

Avva Leontie, ca prin puterea credinței sale să-i dăruiască vindecarea de la Domnul.

După ce i-a întrebat pe oameni unde locuiește făcătoarea de minuni, a părăsit orașul și s-a îndreptat de-a lungul mării.

După ce mersese o distanță considerabilă, a văzut un bătrân care, după ce își scosese încălțămintea, mergea prin apă puțin adâncă, adunând lemne de foc și îngrămădindu-le pe țărm. Și deja adunase multe lemne de foc, pentru că era după o furtună mare, când valurile aruncă pe țărm tot ce ascunsese adâncul.

Acest bătrân, care strângea lemne de foc, era însuși Abba Leonty. Dar femeia nu-l cunoștea din vedere și, prin urmare, l-a luat drept un orășenesc neînsemnat, venit la țărmul mării cu nevoie de lemne de foc.

Nu i-a acordat atenție și și-a continuat treaba. Neștiind cât timp mai trebuie să meargă la chilia lui Leonty, femeia l-a întrebat despre asta.

Apoi el, rămânând în apa puțin adâncă și ținând pe umeri un braț plin de bușteni uzi, a întrebat.

- De ce ai nevoie de acest înșelător?

178

Însă femeia nu a acordat prea multă importanță înjurării și a explicat că suferea de o boală fatală și spera să-l implore pe stareț să o ajute cu rugăciunile ei.

Leonty a ieșit din apă, a aruncat lemnele adunate într-o parte și s-a apropiat de femeie, cu o expresie nemulțumită și furioasă.

- Îți spun, Leonty este un înșelător. Nu te poate vindeca. În zadar te duci la el cu credință. Trebuie să te întorci în oraș.

Dar femeia nu l-a ascultat și a decis cu fermitate să-și continue drumul pentru a-l găsi pe bătrân.

După ce se îndepărtase câțiva pași, avva Leontie văzu că niciun cuvânt nu-i putea spulbera nădejdea vindecării și strigă după ea:

„Vino înapoi aici și stai puțin cu mine.” Și s-a apropiat de ea și a întrebat-o de unde era boala. Ea i-a spus că o tumoare roșie târâtoare îi acoperise tot pieptul și se apropia de gât.

179

Leonty a tăcut o vreme, înălțându-și rugăciunea către Dumnezeu, apoi și-a făcut semnul închinării peste pieptul femeii și a spus:

- Domnul te vindecă, - Numai El este Atotputernic. Leonty personal nu poate, - este un înșelător. Acum ești sănătos, du-te acasă.

Și îndată umflătura a devenit palidă și a început să se diminueze. Așa că, în fața ochilor femeii, s-a dizolvat și, cu mare bucurie, femeia s-a grăbit să-i mulțumească bătrânului. El a intrat din nou în apă, astfel încât ea să nu se poată apropia, iar la toate cuvintele de mulțumire a spus:

- Du-te, du-te, nu mă deranja, vezi, sunt ocupat cu ceva.

Abia după ce s-a întors în oraș și a povestit multora despre vindecarea ei, femeia a aflat că a primit beneficii de la Avva Leontie.

Altă dată, i-a fost adus un om posedat, dar acesta nici măcar nu a ieșit din chilie, în ciuda tuturor rugăminților de ajutor din partea părinților bolnavului. Dar el a inventat scuze că nu poate ajuta în niciun fel și, prin urmare, nu era nevoie să iasă. Când părinții omului posedat

180

Nu l-au mai lăsat singur, atunci le-a zis:

- Nu pot face nimic. Du-te la Avva Zenon - prin rugăciunea lui te va ajuta Domnul.

Și a arătat calea

Avva Zeno a ieșit la omul posedat și, aplecându-se asupra lui, a început să se roage cu voce tare lui Dumnezeu pentru ajutor.

Și această rugăciune a început să-l asuprească pe demon, încât trupul bolnavului se cutremura în mari convulsii și îl blasfemia pe Dumnezeu și-L blestema.

Când demonul a devenit insuportabil și mijlocirea Domnului a început să fie evidentă, demonul a vorbit prin gura bolnavului:

- Nu pentru tine, Zenon, părăsesc acest trup. Și nu pentru rugăciunile tale mă alungă Domnul. Aici aud cum se roagă avva Leontie în chilia sa, cum mă ocărăște înaintea lui Dumnezeu și cum mă chinuie cu puterea sa și de aceea nu am cum să mă împotrivesc și să rămân aici. Dar nu ți-aș da un răspuns.

Și după aceea, ceva asemănător cu fumul a apărut lângă gura pacientului și a dispărut. Și s-a calmat.

181

imediat trupul său. Demonul l-a părăsit. Numai din cuvintele demonului au aflat toți cine era adevăratul vinovat al vindecării, pentru că însuși Avva Leontie nu voia slavă pământească și își ținea candela sub obroc.

182

Recolta Duhului. Leon din Catania și Heliodor Magul

LEO DIN CATAN ȘI HELIODORU MAGUL

În orașul Catania, în Sicilia, trăia un episcop pe nume Sfântul Leon Făcătorul de Minuni, un adevărat tată al orfanilor și al săracilor, un biruitor al puterilor și vicleniei demonice, un păstor al lui Dumnezeu. Și în această țară trăia un om pe nume Heliodor, care se depărtase de credința creștină și se predase în mâinile diavolului. Și a fost învățat de diavolul, stăpânul său, să facă felurite minuni și vrăjitorii, care i-au dus la ispite mari și ispite cumplite pe toți locuitorii acelei țări.

Așadar, el a apărut pe neașteptate în visele oamenilor ca un râu în mijlocul orașului, iar oamenii și-au scos încălțămintea pentru a trece vadul acestui râu, dar în realitate se aflau în mijlocul unui oraș secetos.

191

pătrat. Sau ar transforma o bucată de pământ în aur, iar mulți ar începe să se certe despre acest aur, după ce l-au găsit în drumul lor, iar această ceartă s-ar termina cu bătăi reciproce. Când cineva lua în stăpânire aurul imaginar, acesta se transforma din nou într-o bucată de pământ.

De asemenea, tulbura liniștea tinerelor fete, iar acestea rătăceau prin cetate, ca și cum ar fi gustat vin beat și ar fi rostit cuvinte obscene, întristându-i și

chinuindu-i atât de mult pe părinții lor. Și multe alte vrăjitorii miraculoase au fost săvârșite de Iliodor, străduindu-se mereu să aducă discordie și ispită în sufletele creștinilor și batjocorind credința creștină și regulile vieții de obște.

Mulți s-au plâns de el la abatele acelei țări, Lucius, așa că Lucius a fost silit să-l prindă pe vrăjitor și să-l trimită la curtea regală din Constantinopol.

Regele Leon și fiul său, Constantin Porfirogenetul, aflând despre toată magia malefică a lui Heliodor vrăjitorul, au ordonat ca acesta să fie omorât, dar în momentul în care această sentință a fost pronunțată, Heliodor a devenit invizibil și s-a trezit

192

cu magia sa în Catana. Și starețul Lucius l-a prins a doua oară și l-a încătușat în lanțuri grele și l-a adus cu corabia la Constantinopol. Cu multe greutăți a fost adus la locul execuției. Când călăul a lovit și apoi a coborât sabia, s-a dovedit că lovise în gol, căci Iliodor a dispărut din locul execuției și s-a trezit din nou în Catana. Și a început să batjocorească oamenii și credința mai mult ca înainte.

În cele din urmă, insolența sa a ajuns la un asemenea punct încât, în timpul unei slujbe bisericești, când episcopul Leo împreună cu prezbiterii și diaconii, înconjurat de o mulțime mare, au adus lui Dumnezeu Jertfa fără sânge, Iliodor a intrat în templu, ca un bun creștin, și a început să practice vrăjitorie secretă.

Imediat, unii dintre închinători au început să bată din picioare ca niște cai, alții au început să mugească ca niște tauri sau să behăie ca niște oi. Unii nu s-au putut abține să nu râdă în hohote, iar alții s-au înfuriat și au început să rostească tot felul de cuvinte blasfemiante.

193

Atunci Iliodor s-a lăudat cu voce tare că acum, prin puterea vrăjii sale, însuși episcopul și prezbiterii și diaconii, părăsind slujba Domnului, vor începe să danseze și să cânte ca bufonii în piețe.

Și inima episcopului Leo s-a umplut de o mânie dreaptă. A îngenuncheat înaintea tronului, cerând ajutorul Domnului împotriva vrăjitoriei celei rele, apoi a părăsit altarul și s-a apropiat de Iliodor.

L-a legat pe vrăjitor cu omoforul său și l-a condus afară în piață.

Acolo le-a ordonat tuturor cetățenilor să aducă multe lemne și tufișuri și să facă un foc mare. Când flăcările s-au înălțat sus spre cer, Leo s-a urcat pe foc cu o rugăciune și l-a forțat pe Iliodorus cel legat să-l urmeze.

Și flacăra era alimentată de vânt, lemnul trosnea, cădeau scântei, fum negru se întindea sus deasupra caselor. Focul răspândea o asemenea căldură încât oamenii nu se puteau apropia de el.

194

Sfântul Leon stătea în mijlocul acestei mări de foc, ca și cum ar fi fost stropit cu roua Duhului Sfânt.

Și așa a rămas mult timp, până când nu numai toate lemnele de foc s-au prefăcut în cenușă, ci și trupul lui Heliodor vrăjitorul s-a transformat în cărbune negru.

Apoi s-a întors nevătămat la templu și a continuat slujba Domnului, mulțumindu-l Domnului că l-a ajutat să rușineze vrăjitoria cea rea și să arate tuturor ființelor vii cât de puternică este Providența Divină decât toată înțelepciunea deșartă a magiei.

Ziua Sfântului Leon, episcopul Cataniei, este 2 februarie după stilul vechi, 5 martie după stilul nou.

195

Recolta Duhului. Filaret cel Milostiv

MERCIATE FILARET

În cetatea Amnia, în ținutul Paflagoniei, trăia Filaret, cunoscut de toți atât pentru marea sa bogăție, cât și pentru milostenia sa. Într-adevăr, averea lui era proprietatea săracilor și a străinilor, și toți cei care cădeau în sărăcie puteau primi ajutor de la el.

Casa lui Filaret era ca o cupă plină, turme uriașe pășteau pe pășunile lui, viile aduceau un venit mare, mulți sclavi și sclave îl slujeau. Familia lui Filaret era complet mulțumită - soția sa Teozva, fiul Ioan și cele două fiice - Istetia și Evantia.

Și în acea vreme s-a întâmplat un mare dezastru în ținutul Paflagoniei. Nenumărate hoarde

197

Ismaeliții au cucerit țara. Au dat foc bogățiilor oamenilor, au furat vitele, au capturat sclavii și i-au ruinat pe toți locuitorii Paflagoniei.

Când ismaeliții au plecat, Filaret s-a trezit lipsit de orice rob, pentru că nu avea sclavi, nici bărbați, nici femei, și toate vitele îi fuseseră furate. Și și-a vândut viile și pășunile pentru a-i ajuta pe cei care erau ruinați.

Așadar, Filaret a rămas doar cu un mic ogor și o pereche de boi, o vacă cu un vițel, un cal și câțiva stupi cu albine. Și el însuși trebuia să are ogorul și să culeagă recoltele ca să-și poată hrăni soția și copiii. Dar nu era trist, amintindu-și de cuvintele Apostolului: „Cine nu muncește, nici să nu mănânce”.

Așadar, acum, petrecându-și zilele în muncă grea, avea mult mai mult drept la pâine decât înainte, când sclavii și sclavele lucrau pentru el.

Într-o zi, ara cu cei doi boi ai săi. Iar vecinul său ara nu departe de el.

Deodată, unul dintre boii vecinului, mușcat de o insectă veninoasă, s-a clătinat și a căzut.

198

Neașteptându-se să primească ajutor de la sărăcitul Filaret, vecinul a venit totuși la el să audă măcar cuvinte de mângâiere. Și era și mai nedumerit pentru că boul căzut nu-i aparținea, ci fusese luat la muncă de un om bogat.

Auzind plângerea lui, Filaret a scos unul dintre boii săi și i-a cerut să-l primească cadou. Vecinul încântat a fost de acord cu această favoare și s-a întors la câmpul său cu boul lui Filaret. Filaret, neavând cu ce să arate, a mânat singurul bou care îi mai rămăsese acasă și a cărat el însuși jugul bouului care îi fusese dat.

Și văzând aceasta, Feozva, soția lui, s-a mâniat foarte tare și a început să întrebe unde este celălalt bou. Dar Filaret, nevrând să vadă o mânie și mai mare, a spus că oameni răi i-au furat boul.

Apoi, Teoseva l-a trimis pe fiul ei, Ioan, să-i caute pe acești oameni răi.

Și curând John a văzut că vecinul său, un fermier, ară din proprie voință.

Și cu mare mânie, Ioan s-a apropiat de fermier, vrând să ia boul de la el.

199

Dar el l-a liniștit, spunându-i că însuși Filaret, în marea sa milă, i-a dăruit un bou. Aflând de aceasta, Feozva a exclamat:

- Vai de mine și de copiii mei! Am un soț nemilostiv și copiii unui tată nemilostiv. Cum putem trăi mai departe?

După un timp, un alt vecin a venit la Filaret și a început să se plângă că vaca lui murise și că nu mai avea cu ce să-și hrănească copiii.

Filaret a cerut să-i ia vaca.

Când vecinul a fost de acord și a luat vaca cu el, vițelul ei, lăsat singur, a început să mugească jalnic, iar din acest mugit, Feozva a ghicit că Filaret îșI lipsise din nou copiii de ultima lor avere. Apoi a exclamat:

- Un om rău, nu poate cruța nici măcar animalele mute. Uite cum mugește vițelul abandonat, separat de mama sa.

„Spuneți adevărul”, a răspuns Filaret. „Așadar, ajungeți din urmă la vecinul care a luat vaca.”

200

Feozva a alergat veselă după vecinul ei. Acesta s-a întristat, crezând că Filaret se răzgândise în privința ultimei sale averi și s-a întors trist.

„Frate”, i-a zis Filaret, „soția mea nu poate suporta să audă mugetul unui vițel despărțit de mama sa. Și pe bună dreptate spune că este o cruzime să-i desparți. De aceea, ia vițelul cu tine.”

Așadar, în scurt timp, Filaret a renunțat la tot ce avea și a devenit cel mai sărac om din tot ținutul Paflagoniei.

Mai mult, o mare foamete a lovit această țară; nici măcar bogații nu aveau suficientă pâine, iar săracii erau nevoiți să mănânce quinoa și rădăcini de plante sălbatice.

Dar Filaret le dădea adesea chiar și quinoa fiartă celor flămânzi și împărțea rădăcinile cu ei.

Nemaiputând suporta o asemenea milă, Feozva s-a înfuriat complet pe soțul ei și i-a amărât pe toți copiii ei împotriva lui. Apoi au început să ia masa separat, iar întreaga lor viață a fost izolată.

201

Dar, știind că se comportase ca un om drept, Filaret nu s-a lăsat tulburat de această mânie și spunea adesea:

- Bogăția pe care o dorești este în comoara mea și nu este atât de greu de găsit. Aceeași bogăție pe care vreau să o dobândesc este dată doar cu eforturi mari.

Și auzind aceste cuvinte, soția și copiii lui au venit la el, rugându-l să nu-și mai ascundă comoara, căci deja mureau de foame.

Pe vremea aceea, pioasa regină Irina domnea la Constantinopol împreună cu fiul ei, Constantin. Și când a venit vremea ca regele să se căsătorească, Irina a trimis slujitori credincioși în tot statul, ca să aducă la palatul regal spre inspecție toate fetele frumoase, amabile și înțelepte pe care le-ar putea găsi în țară.

Și, după ce au călătorit prin toate orașele și satele, chiar și pe cele mai neînsemnate, slujitorii împărătești au ajuns în orașul Amnia și au văzut acolo frumoasa și bogata casă a lui Filaret.

Dar când au vrut să meargă la el, cetățenii din Amnia le-au spus că doar aparența

202

Bogatul are casa lui Filaret, dar, de fapt, nu există nimeni în tot orașul mai sărac decât proprietarul acestei case.

Slujitorii regelui au decis totuși să meargă la Filaret. Acesta i-a primit cu căldură, iar ei au fost uimiți de evlavia casei sale, în ciuda marii sărăcii a proprietarului. Și au fost și mai uimiți de frumusețea, caracterul bun și înțelepciunea nepoatei lui Filaret, fiica lui Ioan, fecioara Maria.

Apoi i-au spus lui Filaret care era scopul călătoriei lor și l-au rugat să o lase pe Maria să meargă cu ei.

Sosind împreună cu alte fete la Constantinopol pentru vizionare, Maria i-a uimit pe toți cei prezenți, atât prin frumusețea chipului ei, cât și prin caracterul ei bun, care izvora din blândețea ei duhovnicească și înțeleaptă.

Și ea a fost aleasă ca mireasă pentru țarul Constantin. Iar Filaret a devenit bunicul țarinei și a primit daruri bogate de la țar, astfel încât averea lui a crescut în comparație cu ceea ce avea înainte.

203

Feozva și copiii ei au spus că a avut într-adevăr dreptate când le-a promis o comoară fără precedent, chipurile ascunsă de ei până atunci, iar ei s-au umplut de mândrie și s-au lăudat cu toată prosperitatea care li se abătuse, pentru că acum deveniseră rude apropiate ale regelui, proprietarii unor bogății nespuse.

Numai Filaret nu a acordat o importanță atât de mare celor întâmplate și a tras o singură consolare pentru sine din noile sale comori - oportunitatea de a-i ajuta din nou pe săraci cu o mână generoasă.

După un timp, a simțit apropierea ceasului morții sale și chiar a comandat dinainte un sicriu pentru el însuși într-o mănăstire de femei de lângă Constantinopol. Înainte de a se retrage acolo să se odihnească, i-a spus soției sale, Feozva:

„Vreau să organizez un ospăț mare și să invit la mine toți nobilii și toți apropiații regelui.”

204

Feozva a fost de acord cu bucurie.

Și au făcut un ospăț mare, au tăiat multe oi, au copt pâine, au umplut ulcioare cu felurite vinuri. Dar Filaret nu a invitat la el nobili și confidenți ai regelui pământean, ci i-a adunat din toată țara pe alți nobili: săraci și nenorociți, goi, orbi, schilodi - și pe aceștia, adevărații nobili ai Unicului Rege și confidenți ai Unicului Conducător, i-a invitat să se așeze la masa de ospăț și i-a servit cu toate felurile de mâncare, le-a turnat toate vinurile și i-a îngrijit în orice fel, astfel încât l-au lăsat foarte bine hrăniți și mulțumiți.

Atunci Feozva a înțeles la ce fel de țar Filaret se gândea tot timpul.

El însuși s-a mutat la o mănăstire și a murit curând. Și au avut loc multe minuni în jurul mormântului său. Un om posedat, care se bucurase de mila celor decedați timp de mulți ani, a fost eliberat de demon prin puterea Domnului și l-a slăvit cu voce tare pe binefăcătorul său, Filaret, iar mulți orbi și-au căpătat vederea.

205

Și toți săracii și nevoiașii l-au îngropat, spunând că tatăl lor i-a lăsat orfani. Și înșuși regele și regina au urmat și ei sicriul său.

După un timp, un om a avut o viziune. A văzut un râu de foc curgând la picioarele sale și, ridicându-și privirea, a observat că de cealaltă parte a râului se înălța un munte azuriu, plin de o frumusețe și o plăcere inefabilă. Și pe acest munte stătea un tron, iar pe tron ședea Filaret, și era înconjurat de o mulțime de cerșetori, săraci, ale căror fețe erau înaripate de duh.

Văzând toate acestea, bărbatul și-a întins mâinile către Filaret și a vrut să împărtășească cu el bucuria muntelui azuriu.

Atunci Filaret l-a observat și a spus:

- Vino la mine.

Dar soțul se temea de râul încins și a întrebat:

- Cum pot traversa acest foc?

„Nu există altă cale aici”, i-a răspuns Filaret, „decât singura cale prin focul arzător. Așadar, oricine vrea să

206

Pentru a atinge fericirea, nu trebuie să-ți ocupi sufletul cu comori și plăceri lumești, ci să te dedici cu totul unei munci grele și arzătoare. Și după aceasta, omul și-a revenit și le-a povestit altora în ce fericire locuia milostivul Filaret pe acel munte azuriu.

Sărbătoarea *de 1/14 decembrie*

Sfântul Filaret.

207

Secerișul Duhului. Spiridon, Episcopul Trimythousului

SPIRIDON, EPISCOP DE TRIMYPHUNDS

Există sfinți care au plăcut lui Dumnezeu nu atât prin fapte mari și pustnicești, și nu atât prin arderea neîncetată a duhului, cât prin simplitatea lor bunăvoitoare și orânduirea activă a turmei Domnului.

Spiridon, episcopul Trimifului, este unul dintre acești sfinți.

Nefiind instruit în științele lumești și înțelegând toată măreția Creatorului doar prin profunzimea smereniei și simplității sale, Spiridon nu a fost doar păstor de capre în tinerețe pe insula sa natală, Cipru, ci chiar și ajungând la înaltul rang de episcop, nu a abandonat această muncă familiară și iubită.

Totuși, în timp ce păzea turmele de capre, nu a uitat cu grija sa și de turma care i-a fost încredințată.

Și a dobândit multă îndrăzneală înaintea Domnului prin marea sa simplitate.

183

Printre marii și înțelepții părinți ai Primului Sinod Ecumenic se numără numele său. Și prin participarea la sinod, a adus un mare folos Bisericii Ortodoxe, făcându-i de rușine pe nelegiuiții arieni. Dar chiar și aceste fapte ale sale pot fi înțelese corect numai atunci când este înțeleasă întreaga sa viață pastorală simplă.

Pe vremea când era deja episcop de Tremithus, pe insula Cipru a avut loc o mare pierdere a recoltelor, care a dus la foamete. Foametea a dat naștere bolilor, iar bolile au fost cauza ciumei. Săracii sufereau în special de foamete, neavând aur pentru a cumpăra nici măcar cele mai necesare lucruri. Bogații, profitând de marele dezastru, și-au construit bunăstarea pe nenorocirile oamenilor și au vândut provizii la prețuri mari.

Un vânzător de cereale era deosebit de lacom, cu un gât insațiabil de lăcomie și un stomac care nu putea fi niciodată umplut cu delicatese.

184

Din țări îndepărtate a adus în Cipru o cantitate imensă de cereale cu corabia și nu a vândut-o nimănui decât aur.

Și într-o zi a venit la el un om sărac, cerându-i să-i dea măcar o măsură de grâu, dar vânzătorul de grâu l-a alungat.

Atunci săracul s-a întors cu o plângere către episcopul Spiridon: Și acesta l-a consolat, spunându-i că a doua zi dimineață bogatul însuși îi va ruga pe săraci să ia grâu de la el chiar și fără nicio plată.

În noaptea aceea a plouat torențial, iar șuvoaiele de apă au spălat hambarele și grânele, iar apa a dus grâul în stradă. Bogatul, disperat, a chemat pe toată lumea să-l ajute să salveze măcar o parte din grâu și, în schimb, să ia drept recompensă tot ce fusese spălat de ploaie. Și săracul l-a ajutat și a făcut provizii de grâu spălat, astfel încât aceste rezerve i-au ajuns până la următoarea recoltă.

Dar vânzătorul de cereale nu a fost învățat nicio lecție din această nenorocire și în anul următor de foamete a acționat din nou la fel de fără milă, refuzând să dea unui fermier cereale fără aur.

185

Și din nou acest fermier s-a îndreptat către episcopul Spiridon. Episcopul Spiridon i-a adus mult aur ca zălog, cerându-i să returneze totul când va fi adunat recolta.

Astfel, fermierul primea grâul necesar pentru a-și hrăni familia.

Și la timp, după ce a strâns recolta, și-a adus datoria lui Spiridon.

Luând aurul, Spiridon l-a invitat pe fermier să vadă de ce avere se bucură. Și l-a condus la via sa.

Când aurul a fost așezat pe pământ, s-a dovedit a fi o mulțime de șerpi, care, la cuvântul lui Spyridon, s-au strecurat în găurile lor, pe sub pietre și în crăpăturile stâncilor.

Spiridon nu numai că a luptat împotriva zgârceniei omenești, dar multe alte vicii au fost pedepsite și făcute de rușine de către el.

Așadar, negustorul a cumpărat de la el o sută de capre și, cunoscând marea încredere a episcopului, a plătit doar pentru nouăzeci și nouă. Când a început să separe caprele cumpărate de restul turmei, nouăzeci și nouă s-au dus la el de bunăvoie și

186

A suta capră, a cărei plată o ascunsese, nu voia să vină la el și nu o putea atrage nici prin forță, nici prin viclenie. Văzând aceasta, Spiridon a ghicit că negustorul îi plătise pe nedrept pentru cumpărare și l-a făcut de rușine.

Negustorul, căindu-se de înșelăciunea sa, a plătit banii lipsă, iar imediat capra s-a dus la el de bunăvoie.

Și în toate faptele lui Spiridon se putea vedea favoarea Domnului. Astfel, în timpul secerișului, în vremea celei mai puternice călduri, lucrând împreună cu secerătorii, Spiridon nu simțea căldura, căci fruntea lui era stropită în mod miraculos cu rouă răcoroasă. În însăși deșertăciunea lumii, dreapta Domnului l-a călăuzit. Și, fiind mare în cele neobservate, a obținut și mari victorii asupra vrăjmașului.

El avea o vecină în vie, pe nume Sofronia, iar ea avea un soț păgân. Într-o zi, conform obiceiului vecinilor, ea și soțul ei se aflau în vizită la episcop. Și în acel moment a sosit un mesager din turmele îndepărtate, care trebuia să anunțe că păstorii pierduseră toate caprele.

187

Dar înainte ca mesagerul să poată spune acestea, Spiridon i-a zis:

- Nu te supăra, frate. Turma a fost deja găsită de păstori într-o peșteră îndepărtată.

Și într-adevăr, în același timp a venit un nou mesager care a spus că caprele au fost găsite într-o peșteră îndepărtată.

Auzind aceasta, păgânul a exclamat că Spiridon probabil posedă puterea lui Dumnezeu.

„Nu sunt Dumnezeu, ci slujitor al Unicului Dumnezeu”, a răspuns Spiridon, și astfel l-a obligat să recunoască marea putere a Creatorului și Atotputernicului. Și astfel păgânul a ajuns de la acea faptă mică la cunoașterea adevăratei credințe.

Arătându-se mereu prin fapte mărunte, Spiridon, chiar înainte de faimoasa sa dispută cu filosoful peripatetic de la Sinodul de la Niceea, când i-a dezonorat profund pe arieni cu simplitatea sa, și-a indicat totuși prezența la sinod printr-o faptă atât de mică și nesemnificativă, care nu avea nicio semnificație specială, dar era totuși minunată.

188

A călărit spre catedrală pe un cal alb, iar un servitor l-a însoțit pe un cal negru.

Încetinind pe drum, s-au oprit să petreacă noaptea la un hotel.

Și arienii au aflat de aceasta și au plănuit să-l rețină pe Spiridon pe drum, ca să nu poată vorbi împotriva lor la sinod.

În acest scop, au intrat în grajd și le-au tăiat capetele ambilor cai ai lui Spiridon.

Văzând aceasta, slujitorul a alergat la episcop și a început să se plângă de răutatea arienilor, din cauza căreia își pierduseră caii. Iar Spiridon s-a grăbit după slujitorul său la grajd și i-a poruncit:

- Pune repede capetele tăiate peste trupuri, și vor trăi.

În grabă, de frică mare, slujitorul și-a pus capetele, dar din cauza întunericului, precum și a propriei sale confuzii, le-a încurcat. Și a pus un cap negru pe calul alb și unul alb pe cel negru.

Și astfel a ajuns Spyridon la Niceea, călare pe un cal alb cu cap negru.

189

Însă cea mai mare dovadă a cât de puternic era Spiridon înaintea Domnului trebuie văzută în participarea sa la Sinodul Episcopilor din Alexandria.

Acest sinod a fost convocat de Patriarhul Alexandriei pentru ca episcopii, prin rugăciunile lor comune, să poată arunca în praf toți idolii păgâni aflați în temple. Și într-adevăr, prin rugăciunile lor, mulți idoli au fost aruncați. Și în cele din urmă a rămas doar unul, care a rezistat tuturor rugăciunilor sinodului.

În acel moment, corabia pe care naviga Spyridon s-a apropiat de țărm, grăbindu-se să ia parte la consiliu.

Și când nava a intrat în port, idolul principal s-a clătinat și a căzut de la bază.

Văzând aceasta, patriarhul a exclamat:

- O, prieteni, se apropie Spyridon din Trimyphus.

Sărbătoare: 12/25 decembrie.

190

Ascetism

Sursă - http://mere-marie.com/

„Numai în dragostea față de om și într-o inimă milostivă se descoperă încântarea divină.”

„În el, în comunism, există fața întunecată a propriului său ascetism comunist, coloana vertebrală de oțel a unei voințe sofisticate, carne slăbită și veșminte sfâșiate.”

Se presupune că se bazează pe umanism și se presupune că este în numele umanității, dar într-o parte a acesteia - clasa muncitoare (și anume proletariatul), în uitarea de Dumnezeu și renunțarea la Hristos, a fost reînviată o cale ascetică dură.

Călugărița Maria, Paris

Primele secole ale erei noastre — începutul creștinismului în lume — au fost puternic colorate de un ASCETISM sever și neînduplecat. Nu există nicio îndoială că triumful creștinismului a fost mult mai facilitat de pustnicii care trăiau în deșert (Antonie, Pahomie etc.) decât de cel mai arzător și pasionat entuziasm pentru creștinism al conducătorilor statelor. La urma urmei, aceștia nu numai că i-au oferit tot felul de patronaj, dar l-au și implantat cu sabia și puterea aparatului de stat în inimile supușilor lor loiali.

După ce a primit recunoașterea împăraților bizantini, creștinismul s-a îmbrăcat în brocart și in fin, a devenit efeminat, s-a adaptat fastului curții și a înflorit mult în manifestări exterioare: arta creștină, construcția de catedrale, iconostase, vitralii, dar în același timp și-a pierdut coloana vertebrală puternică și rigidă a vremurilor martiriului, răspândindu-se în amploare în detrimentul profunzimii. Și dacă această profunzime nu ar fi existat, ar fi greu de spus ce forme empirice ar fi luat Ortodoxia bizantină. Dar această profunzime a existat! Și s-a păstrat în deșertul Netrean, pe Sinai, lângă Alexandria, chiar sub zidurile Constantinopolului.

Schitul și monahismul s-au dovedit a fi purtătoarele și păzitoarele adevărului aspru și autentic al Ortodoxiei!

În timp ce curtea împăratului era plină de lux și excese, rafinament și depravare, deșertul era plin de pustnici care dormeau în sicrie, mâncau linte înmuiată, stăteau noaptea în rugăciune, astfel încât seara soarele apunea în fața ochilor lor, iar dimineața o umbră lungă se apleca spre apus de la soarele care răsărea în spatele lor.

Locuitorii stâlpilor, tăcuții, luptătorii împotriva ispitelor teribile ale deșertului, rugătorii pentru pace, asceții și credincioșii - aceasta era coloana vertebrală a Ortodoxiei. Ei erau cei care conduceau cu asprime corabia bisericească, respingeau furtunile ereziilor și îndreptau adevărata credință. Aceasta era ceea ce captiva pe toți cei care căutau adevărul și împlinirea și lăsa o amprentă de nește rs, plină de frumusețe spirituală și adevărată măreție, asupra Bizanțului păcătos, efeminat, degenerat, care decăzuse în măreția sa muritoare. Și cauza veșnică a Ortodoxiei, în mâinile aspre ale monahilor umili și neînduplecați, continua să crească! S-a extins în lume și mai ales pe alte meleaguri... pe pământul rusesc.

Nu voi expune istoria ascetului și atitudinea lumii față de acesta. Voi spune doar că, la un moment dat, această lume externă, seculară, s-a ridicat împotriva asceților. I-a acuzat că își trădează fratele - omul - în numele lui Dumnezeu. Și apoi a venit momentul în care viața umană a fost condusă afară din gardul mănăstirii, din deșert și din cenobiu (parțial chiar de sub cupola bisericii) pe calea largă a renașterii umaniste.

Omul, iubirea pentru om, valoarea și adevărul absolut și incontestabil al umanității, istoria și creativitatea în toate manifestările feței umane în lume - aceasta a fost declarată măsura lucrurilor și cheia înțelepciunii.

Vom reveni la întrebarea dacă asceticismul a trădat adevărul lumii în numele adevărului lui Dumnezeu. Dar deocamdată să ne oprim la faptul că umanismul, dus și captivat de „valoarea" feței umane, a mers la cealaltă extremă - a trădat adevărul lui Dumnezeu!

***

Dacă purtătorii adevărului spiritual al asceticismului au renunțat la lume în numele iubirii față de Dumnezeu, atunci iată că lumea, în persoana umanismului, a renunțat la Dumnezeu în numele iubirii față de sine. Putem spune că afirmarea iubirii față de trupul lumii și al creației este negativă și contradictorie Creatorului său? Nu, deloc. Putem spune chiar că cea mai înaltă manifestare a iubirii față de creație explică pătrunderea în misterul creativității SALE. Iubirea și creația sunt o punte către iubire și către Creator.

Dar Adevărul are o proprietate uimitoare și nu degeaba este numit Completitudine.

O parte a adevărului, luată separat de plenitudinea Adevărului în uitare și negarea acestei plenitudini, nu mai devine adevăr, ci minciună. Plenitudinea exhaustivă a poruncilor: „Iubește-l pe Dumnezeul tău și iubește-l pe fratele tău ca pe tine însuți" - tocmai într-o astfel de alcătuire duală se află Plenitudinea Adevărului.

Așadar, dacă ne întoarcem la umanism, putem spune despre el că:

1. El a acuzat creștinismul că acceptă doar prima parte a acestei plenitudini a Adevărului - Umanismul a renunțat la iubirea pentru om, creație și Fiul lui Dumnezeu. Prin acest lucru, și-a diminuat inconștient iubirea pentru Dumnezeu - Creatorul și Tatăl omului. Și, acuzând, a căzut în păcatul opus.

2. Umanismul a trădat dragostea lui Dumnezeu.

3. În creație, el a încetat să-L mai simtă pe Creator. Prin aceasta, el a diminuat creația.

Acesta este sensul interior al umanismului, dar este mai important pentru noi să ne oprim asupra metodei influenței sale. Umanismul în sine este, cum ar spune, principiul Renașterii - o experiență naivă, fermecată de patosul autoafirmării umane. În timpul Renașterii, a existat prea multă bucurie pentru a simți nevoia de profunzime și de auto-recoltare interioară. În această perioadă, Renașterea nu a putut să se limiteze și să-și forge mușchi spirituali.

În același timp, asceticismul în lume a încetat să mai existe în forma în care existase înainte. Dar, pe neașteptate, a înviat în secolul al XIX-lea și a primit un suflu nou pe pământul rusesc!

Prima înviere a asceticismului și afirmarea adevărului său (spre deosebire de umanism) o găsim la Konstantin Leontiev.

Cum l-a înțeles Leontiev? Cum a perceput el asceza străveche a căii sale? Sună paradoxal, dar el a perceput-o așa cum o percepeau umaniștii. Adică, Leontiev a declarat că „dragostea pentru Dumnezeu nu poate coexista cu dragostea pentru om. Că dragostea pentru Dumnezeu duce la condamnarea omului, că acesta este adevărul și sensul suprem al Ortodoxiei. Orice altă Ortodoxie este o Ortodoxie nedefinită și roz, de care trebuie scăpată cu foc și sabie”.

Diferența dintre Leontiev și umanism nu constă în faptul că aceștia definesc diferit sensul creștinismului antic. Ei îl definesc în același mod - „ca o trădare a lumii în numele iubirii pentru Dumnezeu”.

Diferența dintre ei este că își evaluează această atitudine față de lume în mod diferit!

a) Umanismul nu dorește o iubire pentru Dumnezeu care să trădeze omul și, pe această bază, merge până la a respinge orice iubire pentru Dumnezeu.

b) Leontiev spune un „DA” hotărât și necondiționat renunțării la lume, în numele iubirii pentru Dumnezeu!

Teoretic, el este de acord cu definiția umaniștilor, dar, în schimb, oferă o evaluare pozitivă a unei astfel de definiții. Dar cel mai tragic lucru este că este de acord cu eroarea fundamentală și atotdeterminantă a umanismului (cu o evaluare care a înțeles greșit odată pentru totdeauna ASCETISMUL antic). Ca urmare a acestei neînțelegeri, această evaluare a fost insuflată în întreaga lume.

Astfel, bazându-se pe ideea falsă că Ortodoxia bizantină a renunțat la lume în numele lui Dumnezeu, Leontiev declară că această renunțare este corectă și obligatorie pentru fiecare creștin. Și declarând aceasta, el devine mai bizantin decât erau Părinții Bizantini ai Bisericii și decât pustnicii în această privință. Se poate spune că a confirmat în sine neadevărul adevărului.

Și prin urmare, fără a atinge valoarea binecunoscută a lui Leontiev (acesta a fost unul dintre cele mai teribile fenomene ale gândirii rusești, consolidând și afirmând Distorsiunea ca autenticitate), el a închis pentru mulți și pentru totdeauna posibilitatea de a înțelege corect ce este calea ascetică. În contrast cu bizantinismul lui Leontiev, există punctul de vedere al lui Rozanov, care este de acord că fața întunecată este într-adevăr adevărul final al creștinismului, dar pe această bază neagă tot creștinismul. Rozanov este în esență o refracție a umanismului inițial. Evaluarea sa incorectă a ascetismului coincide complet cu evaluarea umaniștilor. Pentru el, Hristos este „fața frumuseții infinite și a tristeții infinite” - dar nici această frumusețe, nici această tristețe nu se potrivesc în sufletul lui Rozanov. Pentru Rozanov: „Răsăritul, după ce l-a privit odată pe Hristos, a pierdut pentru totdeauna capacitatea de a se bucura cu adevărat, pământesc, de a fi pur și simplu vesel, calm și echilibrat. A spart jucăriile vechi, pământești, apropiate, și a plecat plângând, dar încântat, de-a lungul liniei acestei raze întunecate, invizibile, către marea Sursă a luminii sale.” Rozanov crede: „Hristos se revelează doar lacrimilor. În misterul lacrimilor creștine este cuprins misterul principal al acțiunii creștine asupra lumii. Prin ele, istoria a fost transformată. Durerea lumii a învins bucuria lumii - acesta este creștinismul. Și de-a lungul secolelor, creștinismul a îndeplinit o singură sarcină: îngroparea întregii lumi în Hristos.”

Leontiev și Rozanov au o percepție comună incontestabilă asupra Feței lui Hristos - întuneric. Pentru amândoi, bucuria luminoasă a vieții trăiește pe celălalt mal, nu pe cel creștin, deși aleg țărmuri diferite. Leontiev tinde spre întuneric, Rozanov spre lumină, dar înțeleg sensul lor în același mod.

Această tradiție încăpățânată a feței întunecate ar fi putut denatura o dată pentru totdeauna înțelegerea corectă a lucrării lui Hristos în sufletele noastre, dacă nu s-ar fi descoperit brusc o anumită pată întunecată (unde nu există chipul lui Hristos!), pe cel mai îndepărtat, fără de Dumnezeu, anticreștin țărm.

S-a dovedit că nu doar Mielul, victima, executatul, suferă. Că nu numai în numele lui Dumnezeu creștinismul a inundat lumea cu lacrimi. S-a dovedit că în munca penală rusească, în podurile tuturor Europei, în sărăcia exilului, alți oameni respectă cu strictețe calea aspră a ascetismului. Dar nu în numele iubirii lui Hristos!

S-a produs un fenomen fără precedent. Se presupune că se bazează pe umanism și se presupune că este în numele umanității, dar într-o parte a acesteia - clasa muncitoare (și anume proletariatul), în uitarea de Dumnezeu și renunțarea la Hristos, a fost reînviată o cale ascetică severă.

Fiecare credincios în această nouă cale era obligat să:

a) Nu numai că și-a părăsit tatăl și mama, dar a fost și îndepărtat de legile moralei obișnuite aplicate slăbiciunilor umane, adică i s-a insuflat o altă morală, aspră, de clasă!

b) În numele cauzei, în numele triumfului ei, a trebuit să renunțe la tot - inclusiv la renunțarea la chipul său uman.

Podurile lumii, tavernele pline de scuipat și fum ale tuturor capitalelor europene ar putea spune multe despre cum sufletele omenești au fost schilodite în numele noii legi fără Dumnezeu. Cum au fost exterminate „prejudecățile” din aceste suflete, cum li s-au prezentat cerințele unei discipline stricte de partid și cum totul a fost subordonat căutării unei singure perle, deși false. Dar perla nu era din Împărăția Cerurilor, nu din satul ceresc, ci din satul pământesc.

Este curios ce ar fi spus Leontiev despre acest anticreștinism departe de a fi roz, dacă ar fi ghicit nuanța sa ascetică. Într-adevăr, Anticristul trebuie să fie un mare ascet și să poarte cămașă de păr, pentru că aceasta este ceea ce cucerește și captivează lumea.

Și lumii i s-au prescris din nou lacrimi! Dar nu lacrimile creștinismului. Lumea renunța din nou la valorile sale culturale, ajungând la un fel de înțelegere, dar nu în numele lui Dumnezeu, ci în numele colectivului fără chip, sever (colectivismul în viitor) care triumfa în secole îndepărtate. Evenimentele se desfășurau prea repede și, prin urmare, nu numai Leontiev, ci și Rozanov nu aveau timp să se gândească la ce însemnau toate acestea. Ei bine, vedem! Putem înțelege. Suntem obligați să găsim și să corectăm greșelile.

Și, în primul rând, trebuie să ne dăm seama ce este calea ascetică creștină? Probabil că toată lumea își va imagina imediat chipurile slăbite ale sfinților de pe icoanele bizantine, incorporalitatea lor, întunericul și întunericul înfundat, înăbușirea catacombelor, un fel de blestem nesimțit asupra lumii și a bucuriilor ei. Susțin că toate acestea nu corespund deloc cu cum a fost. Și pot dovedi acest lucru pe baza operelor lui Isaac Sirul - unul dintre cei mai remarcabili părinți ai Bisericii, care se adresa în principal monahilor, tăcuților și asceților. Și voi începe cu cele mai teribile texte ale lui Isaac Sirul, de care nu numai inima „roz” a lui Rozanov, ci și inima „neagră” a lui Leontiev ar tremura.

Iată-le: „Dacă milostenia sau dragostea, sau compasiunea, sau orice altceva onorabil făcut pentru Dumnezeu, îți împiedică tăcerea, îți îndreaptă privirea spre lume, te cufundă în anxietate, întunecă amintirea lui Dumnezeu, îți întrerupe rugăciunea, produce în tine confuzie și dezordine a gândurilor, te face să nu te mai ocupi de lectura divină, părăsește această armă care te eliberează de înălțarea minții, îți consumă prudența, face ca, până acum legat, să începi să umbli liber și, intrând în singurătate, să te întorci în compania oamenilor, trezește în tine patimile îngropate, rezolvă abstinența sentimentelor tale, te învie pentru lume pe tine, cel care ai murit față de lume, din lucrarea îngerească, de care te preocupă doar, te coboară și te pune de partea laicilor - atunci lasă ca un astfel de adevăr să piară."

Aceste cuvinte nu epuizează teribilul. Mai departe: „Mă minunez de cei care se tulbură în chestiunea tăcerii pentru a-i calma pe ceilalți în plan fizic"…

„Calea iubirii e frumoasă, lucrarea milosteniei pentru Dumnezeu e frumoasă, dar pentru Dumnezeu nu vreau asta." „Oprește-te, părinte", a zis un călugăr, „pentru Dumnezeu mă grăbesc după tine." Și el a răspuns: „Și pentru Dumnezeu fug de tine".

Și iată, ca să spunem așa, o explicație exhaustivă a unei astfel de atitudini: „Lumea este o desfrânată care o privește cu poftă, îi atrage pe cei care o privesc cu frumusețea și dragostea ei pentru sine. Iar cel care a depășit măcar parțial dragostea pentru lume, care este prins în ea, nu va putea scăpa din mâinile ei până când lumea nu-l va lipsi de viață. Și când lumea va deposeda un om de toate și în ziua morții îl va scoate din casa lui, atunci omul va ști că lumea este cu adevărat un lingușitor și un înșelător."

Și de aceea: „Vrei să dobândești în sufletul tău dragoste pentru aproapele tău conform predicii Evanghelice? Depărtează-te de el, și atunci flacăra iubirii pentru el se va întoarce la tine și te vei bucura la vederea lui, ca la vederea unui înger strălucitor." Ce este aceasta? Nu este o predică vizuală a iubirii pentru cei îndepărtați, în detrimentul aproapelui? Mai ales că Arsenie a spus: „Dumnezeu știe că te iubesc, dar nu pot fi cu Dumnezeu și cu oamenii." Și totul este evaluat.

Iată, de exemplu: „Nu-i comparați pe cei ce fac semne și minuni în lume cu isprava tăcerii. Iubiți mai mult inactivitatea tăcerii decât săturarea celor flămânzi din lume și convertirea multor neamuri la închinarea la Dumnezeu. Mai bine este pentru voi să vă eliberați de legăturile păcatului decât să eliberați robii din sclavie… Fiecare, din ascuțimea minții sale, revarsă învățături ca un râu. Mai folositor este să ai grijă de sufletul tău decât să învii morții."

Simt cum aceste cuvinte fac fiecare inimă umanistă să tremure. Mărturisesc că și inima mea tremură și nu crede, nu admite că este așa. Caut o cheie pentru o înțelegere diferită a acestor cuvinte. Și iată-o: „Când auzi despre retragerea din lume, despre părăsirea ei, despre puritatea față de tot ce există în lume, atunci este necesar să înțelegi și să înveți mai întâi, nu în limbaj comun, ci în termeni pur raționali, ce înseamnă cuvântul LUME în sine. În ce diferențe constă acest nume. Și atunci vei putea afla mai multe despre sufletul tău, cât de departe este de LUME și ce este amestecat în el din această LUME. Cuvântul LUME este un nume colectiv, dacă o persoană nu a învățat anterior cu ce părți (membri) ale „Eului" său este departe de LUME și cu care este conectată, atunci îi va fi dificil să învețe prea multe. Există oameni care sunt separați de lume de doi sau trei membri și s-au gândit la ei înșiși că au devenit străini de lume în viața lor, doar pentru că nu au înțeles și nu au discernut.

Cum s-a întâmplat ca doar două dintre părțile lor să moară în LUME?

Conform cercetărilor speculative, LUMEA este și numele compoziției unui nume colectiv care cuprinde pasiuni individuale.

Și când vrem să numim pasiunile, le numim lume, iar când vrem să le distingem prin diferența de nume, le numim pasiuni. Unde pasiunile încetează, acolo lumea apare în succesiunea ei.

Esența pasiunii în sine este următoarea:

O pasiune pentru bogăție care duce la acumularea de lucruri.

Plăcerea trupească, din care izvorăște pasiunea căsătoriei.

Vanitatea, din care se naște invidia, precum și puterea autorității, aroganța și pompozitatea în fața autorității.

Dorința de a se îmbrăca elegant duce la căutarea faimei, la insinuarea lipsei de respect și la dorința de a plăcea, ceea ce poate duce la răutate și frică pentru corpul uman.

Putem continua să enumerăm pasiunile. Dar vreau să spun că acolo unde pasiunea încetează să curgă, lumea moare. Și te uiți la tine însuți și înțelegi cu care dintre aceste părți trăiești în această lume și cu care ai murit față de Dumnezeu.

Pe scurt: lumea este o viață trupească în înțelepciunea firii."

Și după ce ați acceptat secretul acestei chei, veți înțelege cu ușurință o astfel de rugăciune:

„Dă-mi, Doamne, să fiu cu adevărat mort pentru conversația cu lumea aceasta. Căci cei care iubesc lumea aceasta nu pot dobândi iubirea pentru om.” Aici iubirea pentru om și iubirea pentru lumea aceasta sunt puternic contrastate. Iar pentru cei care au renunțat la această lume, iubirea pentru om capătă un sens diferit și un caracter diferit.

Voi cita textele lui Isaac Sirul. Ele ne vorbesc despre dragostea adevărată pentru o persoană.

1. „Cine a ajuns la dragostea lui Dumnezeu nu vrea să mai rămână aici, pentru că dragostea distruge frica. Iar eu, iubitul meu, de vreme ce m-am lăsat pradă nebuniei, nu sunt în stare să păstrez secrete în tăcere și să împărtășesc lucrurile fără sens spre folosul fraților, pentru că aceasta este dragostea adevărată. Nu poate ascunde nimic de iubitul ei. Când am înțeles aceasta, degetele mele adesea nu au reușit să urmeze harta și nu am putut păstra răbdarea față de plăcerea care îmi invada inima și îmi obliga sentimentele să tacă. Totuși, binecuvântat este cel ale cărui gânduri sunt întotdeauna despre Dumnezeu, care s-a abținut de la lucrurile lumești. În dragoste, nu este trist să accepți o moarte grea pentru cei care iubesc.”

„Căci atunci când, din dragoste pentru Dumnezeu, vrei să faci o faptă, pune moartea ca limită a acestei dorințe.”

Nu este oare adevărat că aceste cuvinte transmit o iubire arzătoare, încinsă, și iată definiția ei exactă:

2. „Ce este o inimă milostivă? Arderea inimii unui om pentru toată creația, pentru toți oamenii, pentru păsări, pentru animale, pentru demoni și pentru fiecare creatură, la amintirea lor și la vederea lor, ochii omului varsă lacrimi. Și toate acestea din cauza marii și puternicei mile care cuprinde inima și din cauza unei mari răbdări, inima lui este mișcată și nu poate suporta, auzi, vedea nici răul, nici cea mai mică durere a creaturilor care au suferit. Și de aceea, pentru cei fără grai, pentru dușmanii adevărului și pentru cei care îi fac rău, ne rugăm în fiecare oră cu lacrimi, ca să fie păziți și să fie iertați. În același fel, ne rugăm pentru natura reptilelor cu mare milă, care se trezește fără măsură în inima lui, până la punctul de a-l asemăna în aceasta cu Dumnezeu.”

Ce se mai poate spune? Cât de nepotrivit este, după aceste cuvinte, să vorbim despre calea fețelor întunecate. Și poate chiar mai nepotrivit să vorbim despre

creștinismul roz. Isaac Sirianul ne dezvăluie o față albă, strălucitoare și cu vedere de foc în discursul său către LUME. Și mai departe:

3. „Semnul celor care au ajuns la desăvârșire este acesta: dacă se dau arderii de zece ori pe zi pentru dragostea lor de oameni și nu se mulțumesc cu aceasta, așa cum i-a zis Moise lui Dumnezeu: «Dacă le vei ierta păcatul, iartă-l. Dacă nu, șterge-mă din cartea în care sunt scris»” (Exodul XXXIII-32).

Și, așa cum spune fericitul Pavel: „Aș vrea să fiu eu însumi anatema de Hristos, din pricina fraților mei” (Romani IX-3). Și ceilalți apostoli, pentru dragostea lor față de viața omenească, au acceptat moartea în toate formele ei.”

4. „Din dragoste pentru creație, Dumnezeu L-a dat pe Fiul Său să moară pe cruce, nu pentru că nu ne-ar fi putut răscumpăra în alt mod, ci pentru a ne învăța prin aceasta dragostea Sa abundentă. Și dacă ar fi avut ceva mai prețios, ni l-ar fi dat, pentru ca prin aceasta să dobândească neamul nostru pentru Sine. Și nu a binevoit să ne înlăture libertatea, ci a binevoit să ne aducă mai aproape de El prin dragostea inimilor noastre. Și sfinții se străduiesc pentru acest semn - să devină asemenea lui Dumnezeu în desăvârșirea dragostei față de aproapele.”

5. „Povestește-mi despre avva Agaton”, se spune că ar fi spus: „Aș vrea să găsesc un lepros, să-i iau trupul și să-i dau al meu.” Avva Agaton a făcut ceva similar, mai mult decât oricine altcineva care a respectat tăcerea și liniștea: acest om minunat a venit în timpul unei mari piețe să-și vândă obiectele de artizanat și a găsit un rătăcitor bolnav la piață, i-a închiriat o casă și a stat la el. A lucrat cu propriile mâini și a cheltuit tot ce primea pentru munca sa pentru el. L-a slujit timp de șase luni, până când bolnavul s-a însănătoșit.”

6. „A doua poruncă este iubirea de oameni. Aceasta este cerută de dualitatea firii, astfel încât grija pentru lucrarea minții este dublă, adică ceea ce facem în conștiință, dorim în mod similar să facem trupește. Iar porunca, care se împlinește în fapte, cere împlinire în conștiință.

Și acolo unde o persoană nu are ocazia să-și arate vizibil și fizic dragostea aproapelui său, este suficient să-și reverse dragostea aproapelui său înaintea lui Dumnezeu.”

7. „Toți oamenii să fie deopotrivă în caritate și cinste. Fie evreu, fie necredincios, cu atât mai puțin ucigaș. Căci toți suntem frați de același neam și ne-am rătăcit de la adevăr prin necunoașterea lui. Iubiți-i pe păcătoși, dar urâți faptele lor și nu disprețuiți-i pentru greșelile lor, ca să nu fiți și voi ispitiți în același lucru în care au fost ispitiți ei.”

8. „Cine, pomenindu-L pe Dumnezeu, respectă fiecare persoană, prin porunca lui Dumnezeu, își dobândește în secret ajutor pentru sine de la fiecare persoană. Dragostea nu cunoaște rușinea, pentru că nu știe să dea mădularelor aparența decenței. Este firesc ca dragostea să nu se rușineze și să uite măsura ei. Fericit este cel ce a găsit dragostea - un liman al marii bucurii."

9. „Hristos a murit pentru păcătoși, nu pentru cei drepți. Mare lucru este să te întristezi pentru oamenii răi și să faci mai mult bine păcătoșilor decât celor drepți."

Fii prieten cu toți oamenii, dar rămâi singur în gândurile tale.

Dacă nu poți lua asupra ta păcatele unui păcătos și să porți pedeapsa și rușinea pentru el, atunci măcar ai răbdare și nu-l face de rușine."

Din textele fragmentare ale lui Isaac Sirul pe care le-am citat, vedem că cel mai ardent, cel mai înaripat umanism se poate împiedica de ele. Ce altă măsură superioară a iubirii pentru frate poate fi găsită și pusă în contrast cu această iubire înflăcărată.

Există însă o diferență fundamentală între iubirea umanistă, hrănită pe pământul dreptului roman, și iubirea creștină, hrănită de Izvorul iubirii. Această diferență se resimte din relația dintre milă și adevăr.

Iată câteva porunci suplimentare ale lui Isaac Sirul. Sunt importante pentru înțelegerea milei.

„Dacă cel milostiv nu este mai presus de adevăr, atunci nu este milostiv. Cel milostiv nu numai că dă oamenilor milostenie din ale sale, ci și îndură cu bucurie neadevărul altora și are milă de ei. Și când biruiește adevărul cu milostenie, atunci este încoronat nu cu cununa legală a Drepților, ci cu cununa Evangheliei a celor Desăvârșiți."

Mila și dreptatea într-un singur suflet sunt aceleași ca atunci când un om se închină lui Dumnezeu și idolilor în aceeași casă.

Mila este opusul dreptății. Pentru că dreptatea este ecuația măsurii exacte, a ceea ce i se măsoară fiecăruia, ceea ce a realizat ca pedeapsă și nu permite abateri în direcții diferite sau parțialitate.

Dar mila este întristare, stârnită de milă și, de aceea, se închină cu milă la orice. Pe cel ce merită să fie tratat rău cu ea, nu-l răsplătește cu rău, iar pe cel ce merită o răsplată bună, ea îl umple cu abundență. Precum fânul și focul nu

tolerează să fie în aceeași casă, tot așa dreptatea și mila în același suflet. Precum nisipul nu își păstrează echilibrul cu o bucată mare de aur, tot așa cerințele dreptății își păstrează echilibrul cu mila lui Dumnezeu.

Că un pumn de nisip aruncat în marea cea mare este și o cădere a oricărei ființe umane, în comparație cu Providența lui Dumnezeu și cu mila lui Dumnezeu."

Cât de greu este să adaugi ceva la aceste cuvinte! Este cert și evident că ele mărturisesc despre acceptarea experimentată și trăirea poruncii a doua - iubirea de oameni. Și în acest sens, ele sunt un exemplu de neatins pentru iubitorii de oameni din toate timpurile.

Aș dori să remarc o altă trăsătură unică în operele lui Isaac Sirul. Aceasta este atitudinea față de creativitatea umană, întotdeauna plină de grație și autentică. Dacă cineva dorește să găsească o descriere exactă, extrem de lirică, a procesului psihologic al creativității, atunci aceasta poate fi găsită în cuvintele lui Isaac Sirul despre rugăciune.

Asemănarea în descrierea procesului este atât de evidentă încât trebuie să vorbim despre rugăciune ca despre apogeul procesului creativ din sufletul uman. Și Isaac Sirul revine asupra acestui subiect nu o dată, ci des și în diverse ocazii.

Și cel care se roagă nu cunoaște epuizarea. El spune: „Uneori, versetele devin dulci pe buze, iar recitarea unui verset în rugăciune continuă nenumărat, nelăsând cuiva să treacă la un alt verset. Și atunci cel care se roagă nu cunoaște epuizarea.

Uneori însă, din rugăciune se naște o anumită contemplare care întrerupe rugăciunea orală, iar atunci cel care se roagă devine amorțit în trup."

„Când, în mijlocul abstinenței simțurilor de la fiecare întâlnire, puterea tăcerii te umbrește, atunci vei întâlni mai întâi o bucurie fără motiv, care îți va pune stăpânire pe întregul suflet. Și atunci ți se vor deschide ochii. Astfel, pe măsură ce te purifici, vei vedea puterea creației lui Dumnezeu și frumusețea creației."

Pe nesimțite, o anumită plăcere și bucurie pătrunde în întregul trup, iar limbajul trupesc nu poate exprima acest lucru, iar tot ce este pământesc va părea praf și deșertăciune.

În ceasul rugăciunii, plăcerea curgătoare, și uneori în timpul cititului, datorită neîncetării îndelungate a gândirii, încălzește mintea. Iar aceasta din urmă se întâmplă cel mai adesea în mod repetat și noaptea. Și când această plăcere vine

asupra unui om, bătând în tot trupul, atunci, în acel ceas, el crede că Împărăția Cerurilor nu este altceva decât același lucru.

Când stai înaintea lui Dumnezeu în rugăciune, fii în gândurile tale ca o furnică, ca o reptilă pe pământ, ca o lipitoare sau ca un copil nebun.

Nu vorbi înaintea lui Dumnezeu nimic din cunoștință, ci apropie-te de El cu gânduri copilărești.

Când sufletul tău este pe cale să iasă din întuneric, acesta va fi semnul:

Inima ta arde și, ca un foc, se aprinde zi și noapte, și apoi socotești întreaga lume ca o pustietate, iar cenușa gândurilor înflăcărate se agită neîncetat în sufletul tău. Deodată, un izvor de lacrimi se ivește în tine, ca un pârâu, curgând fără constrângere și amestecându-se cu fiecare faptă. Și când vezi aceasta în sufletul tău, fii încrezător, pentru că ai înotat peste mare.

Iubirea pentru Dumnezeu este în mod natural arzătoare și, atunci când se abate asupra cuiva fără măsură, extaziază sufletul. De aceea, inima care a simțit această iubire nu o poate suporta și conține, ci, în funcție de puterea iubirii care a pătruns în ea, se produc în ea schimbări extraordinare.

Iată semne clare ale acestei iubiri:

Fața bărbatului devine înflăcărată și veselă, iar trupul i se încălzește. Frica și rușinea îl părăsesc, iar el însuși devine extaziat și parcă uimit. Consideră moartea cumplită o bucurie. Contemplarea minții sale nu permite nicio întrerupere a gândurilor despre lucrurile cerești... și în absență, invizibil pentru nimeni, conversează ca și cum ar fi în realitate.

Așadar, omul și dragostea pentru el, pentru Isaac Sirianul, reprezintă apogeul creativității umane și este piatra de temelie.

Iată cuvintele sale uimitoare despre Libertate:

„Se poate spune cu certitudine că liberul arbitru pune în mișcare sentimentele noastre și fiecare virtute împlinită și fiecare rânduială a rugăciunilor. Și aceasta se întâmplă în trup, și în gânduri, și chiar în minte, care este regele pasiunilor noastre. Când spiritul domină mintea, acest administrator al sentimentelor și gândurilor, atunci mintea noastră se va supune și va fi călăuzită de spirit.”

Într-o epocă imperfectă nu există Libertate perfectă.

Ai grijă la propria ta libertate, care poate duce la o sclavie rea.

Ferește-te de mângâierea care vine înaintea bătăliei.

Ferește-te de cunoașterea care precede ispitele. Și, ceea ce se întâmplă cel mai adesea, dorința de a te întâlni înainte de pocăință.

„Rugați-L fără invidie pe Venerabilul și Dătătorul, ca pentru înțeleapta voastră dorință să primiți cinste de la el.”

După tot ce a scris Isaac Sirul, putem spune că el ne învață doar bucuria creatoare și înaripată, că drumul la care ne cheamă este lipsit de pietre și spini?

Bineînțeles că nu. El ne învață dificultățile acestei căi, de multe ori subliniază inevitabilitatea înfrângerilor și a ispitelor care ne așteaptă și ne cheamă mai departe, la țintă - bucuria și la isprava pe această cale. El spune: „... calea lui Dumnezeu este o cruce zilnică. Nimeni nu o urcă, trăind cu calm. Știm despre o cale atât de calmă unde se termină. Dumnezeu nu vrea ca cel care I este devotat din toată inima să fie nepăsător.”

Și pe această cale, ispitele sunt inevitabile, despre care ne avertizează: „...din ispite, omul dobândește un suflet singuratic și lipsit de apărare, o inimă amorțită și smerită. Atât mângâierile, cât și înfrângerile, lumina și întunericul, lupta și ajutorul se dizolvă în noi – pe scurt, strângerea și spațiul. Trebuie să îndurăm, pentru că Răbdarea este mama mângâierii și o anumită tărie, generată de obicei de largimea inimii. Unul este smerit din frica de Dumnezeu, altul este smerit din bucurie. Iar cel smerit din frica de Dumnezeu este însoțit de modestie, de cuviință în sentimente și o inimă smerită. Iar cel smerit din bucurie este însoțit de o mare simplitate, o inimă care crește și neoprit!”

Închei în mod deliberat cu acest text, cu cuvintele lui Isaac Sirul, pentru că el conține și cheia înțelegerii asceticismului. Anume, marea simplitate a inimii, care este de nestăpânit în iubire și crește din ea. Calea dificilă despre care vorbește Isaac Sirul este ascunsă în renunțarea la „această lume” pentru isprava de a dobândi pacea lui Dumnezeu și de a-ți deschide inima. Nu cred că toate cuvintele lui Isaac Sirul pe care le-am citat necesită un comentariu detaliat. Revenind la începutul eseului meu, aceste cuvinte infirmă complet prejudecățile consacrate despre „fața întunecată”, precum și despre „creștinismul roz”.

În cuvintele lui Isaac Sirul nu există doar măsură și armonie, plenitudinea atinsă și corelarea corectă a celor două porunci, ci și: Pace în Dumnezeu și Dumnezeu în lume. Și nicio forță nu te poate desprinde de calea ascetică a muncii lumești, conform învățăturii lui Isaac Sirul. Și numai în dragostea față de om și într-o inimă milostivă se descoperă desfătarea divină.

Cred că nu ar fi o greșeală să spunem că în domeniul căii religioase rusești începutul creației lumii a fost deosebit de puternic stabilit. Nu această lume, ci Lumea lui Dumnezeu. Și calea religioasă rusă se revelează tocmai în acest fel.

Gândirea rusă a căutat întotdeauna să vadă lucrarea lui Dumnezeu în treburile umane, să înțeleagă crearea lumii ca o sarcină lăsată moștenire de Dumnezeu. Dovezile pozitive ale unei astfel de înțelegeri a sarcinii religioase rusești nu se termină, dar, odată cu cele pozitive, există și dovezi negative.

În ciuda distorsiunilor și abaterilor de la scopul religios original, spiritul rus nu și-a trădat niciodată fidelitatea față de imaginea lui Dumnezeu în creație. S-a întâmplat să-L trădeze pe Dumnezeu, dar a rămas întotdeauna fidel imaginii lui Dumnezeu. Tocmai pe acesta se bazează celebrul paradox al lui Soloviov: „Omul s-a desprins dintr-o maimuță și, prin urmare, și-a dat viața pentru prietenii săi”.

Și dacă ne întoarcem la umanismul nostru, acesta se dizolvă în tonul religios al lui Homiakov, Dostoievski și Soloviov, care erau umaniști. Ei au transformat umanismul occidental, imperfect, lipsit de Dumnezeu, în altceva, în credință în umanitate, trăind în Dumnezeu și dezvăluindu-se în El.

Dau aici exemple din textele lui Isaac Sirul și scriu atât de detaliat despre umanismul și ascetismul modern pentru a arăta clar ce s-a dezvoltat în Rusia în ultimele decenii. Anume, o respingere clară a tot ceea ce s-a spus: adică, comunismul rus s-a dezvoltat și s-a revelat. În el nu există o acceptare iubitoare a lumii, nicio cale creativă, nicio venerație divină, nicio pocăință, niciun Dumnezeu, ci doar ispită și păcat, care cu mașina sa inumană zdrobește oasele și sufletele oamenilor spre mai marea glorie a ideilor abstracte. În el, în comunism, există fața întunecată a propriului său ascetism comunist, coloana vertebrală de oțel a unei voințe sofisticate, carne epuizată și veșminte sfâșiate. Numai în aceasta stă victoria sa, o explicație a modului în care o formă (și o formulă) moartă a putut prelua viața. Din păcate, pentru toată lumea, puterea comunismului ascetic rus constă în faptul că în Occident nu există nimic care să i se opună; astăzi nu există o „învățătură aprinsă, creativă, pozitivă”. Ideile au devenit vagi, încețoșate, nu încinse, ci gelatinoase și înfiorătoare pentru suflet.

Și dacă, din întâmplare, cineva se gândește astăzi la nevoia de a eclezializa viața și speră să aprindă focul creștinismului în suflete, atunci:

Ce înseamnă asta? Ce prefigurează asta?

Aceasta precede înflorirea arzătoare a iubirii în cele două ipostaze ale sale - iubirea față de Dumnezeu și iubirea față de Lume. Și atunci ar fi posibil să ne

bucurăm și să sperăm... dar este oare posibil astăzi, la nașterea ascezismului comunist, să spunem - „Acum îl lași pe slujitorul Tău să plece?” Nu, nu putem. Totul este în prezicere, în vise, în speranțe. Viitoarea bisericizare a vieții se va realiza, desigur, dar printr-o asceză diferită, care trebuie să fie veselă! Va fi pătrunsă de rugăciuni intense, spălată cu lacrimi binecuvântate.

Și niciunul dintre cele mai teribile avertismente ale lui Isaac Sirul despre dificultățile acestei căi ascetice nu va fi o exagerare. Și niciunul dintre cuvintele sale înflăcărate despre „dulceața realizării” nu va fi o exagerare.

Și nu este o față întunecată sau un creștinism roz ceea ce ne promite timpul care va veni.

Fața va fi înflăcărată, iar lucrarea creștină va fi albă, tensiunea va fi arzătoare, iar harul dobândit va fi inspirator!

Aceasta este singura modalitate de a gândi despre viitoarea ortodoxie în Rusia.

Numai așa va fi complet absorbit comunismul ascetic corupt, iar sufletele războinicilor lui Hristos vor renaște în armura de aur.

A. Khomyakov

Eu

Slavofili

Mai are rost să studiem școlile filosofice și sociale ale secolului al XIX-lea astăzi? Nu au distrus războiul și revoluția vechile tradiții ale gândirii rusești? Nu s-au creat astăzi abilități complet diferite? Nu s-a schimbat viața atât de mult încât nu i se mai aplică standarde vechi?

Dacă așa stau lucrurile, atunci studiul slavofililor poate fi abordat doar cu interes pur istoric, ca monument al gândirii umane care nu are nicio influență asupra vieții moderne.

Nu este posibil un astfel de punct de vedere? Este posibil să considerăm că toate evenimentele care au avut loc în ultimele decenii nu sunt legate prin cele mai adânci rădăcini de întregul trecut istoric rus, iar revoluția nu își amintește de rudenie? Se pare că o astfel de viziune privează o persoană de oportunitatea de a înțelege corect ce se întâmplă.

Evenimentele se împlinesc în istorie nu prin decrete ale unor personaje istorice individuale, ci prin legile interne ale vieții oamenilor, iar rădăcinile proceselor moderne se află adânc în grosimea istoriei. Prin urmare, una dintre cheile înțelegerii trebuie căutată în studierea istoriei gândirii unui anumit popor.

O revoluție rusă uriașă și unică are loc sub ochii noștri. Cum putem explica faptul că tocmai în Rusia a luat o formă atât de fără precedent? Cum putem înțelege că aproximativ aceleași circumstanțe de viață – oboseala și epuizarea din cauza războiului – și aceeași doctrină socio-filosofică – marxismul – au produs rezultate atât de izbitoare, complet opuse, în Rusia și Germania?

Desigur, este complet legitim să studiem trăsăturile comune ale apariției procesului în aceste două țări. Însă este ilegal să negăm existența unor trăsături opuse care dau o culoare complet diferită acestor două procese.

Obiectivitatea necesită luarea în considerare a două tipuri de factori din istorie - cei comuni tuturor proceselor istorice existente simultan: un război comun, existența unor construcții filozofice general acceptate, o cultură comună, piețe comune, condiții comune de conducere și muncă. Și factorii caracteristici doar indivizilor istorici individuali: influența istoriei trecute, caracteristicile naționale și rasiale, relațiile sociale, susceptibilitatea psihologică la anumite sloganuri sociale, obiectivele și sarcinile istorice, condițiile geografice etc.

Rolul semnificativ al ambilor factori este incontestabil. Iar obiectivitatea necesită o atitudine la fel de atentă față de ei. Cu o rezervă, poate semnificativă: în ultimele decenii, gândirea socială rusă a fost deosebit de persistentă în concentrarea asupra factorilor de ordinul întâi, iar acum este absolut necesar să se acorde atenție factorilor de ordinul doi care caracterizează unicitatea procesului istoric din Rusia.

S-ar putea spune astfel: studierea acelei părți a procesului rusesc care este comună Rusiei și altor țări ne-a permis să prezicem revoluția rusă cu o mare fiabilitate. Studierea particularităților rusești ne va permite să înțelegem proprietățile specifice ale evenimentelor care au avut loc și să tragem concluziile corecte din acestea.

Astfel, se poate afirma că ne confruntăm acum cu o epocă de istorism extrem în domeniul gândirii ruse. Înainte de necesitatea unei verificări stricte și atente a indiciilor, nu doar ale istoriei ruse, ci și ale istoriei gândirii sociale ruse.

Și pe această cale, în primul rând, ne confruntăm cu școala slavofilă, care a lăsat o amprentă puternică asupra întregului secol al XIX-lea. Această școală a

influențat semnificativ numeroase mișcări sociale, uneori chiar puțin conștiente de înrudirea lor cu slavofilii.

Principala semnificație a slavofililor constă în faptul că au fost primii care s-au interesat de societatea rusă în acel aspect care o face unică și diferită de procesele istorice ale altor națiuni. Este foarte probabil că, în entuziasmul lor pentru particularitățile rusești, au mers prea departe, minimalizând excesiv trăsăturile pe care Rusia le are în comun cu alte țări.

Însă, întrucât gândirea „slavofilă” nu era singura din Rusia și era combătută de școala „occidentalizantă”, care se făcea vinovată de cealaltă extremă, echilibrul general în înțelegerea istoriei ruse a fost menținut. Mai târziu, dacă a fost încălcat, a fost tocmai în direcția occidentalismului și în direcția uitării căilor poporului rus, uitării căilor slavofililor.

Slavofilii au răspuns la toate întrebările principale ale Rusiei contemporane. Toate elementele care influențau psihologia poporului rus au fost studiate de ei într-un fel sau altul.

Slavofilii s-au concentrat pe ortodoxie. Poate că, înaintea lor, niciun gânditor rus nu o studiase psihologic sau filosofic. Se poate spune cu siguranță că, înainte de Homiakov, nu exista o adevărată școală filozofică ortodoxă în Rusia. Și dacă teologii ortodocși dinaintea lui au polemizat cu teologii occidentali, au făcut-o folosind argumentele catolicismului împotriva protestantismului sau protestantismului împotriva catolicismului.

Se poate chiar presupune că, în domeniul teologiei teoretice, lucrările lui Homiakov au jucat același rol formativ pentru conștiința ortodoxă pe care l-a jucat dogma contemporană a infailibilității Papei pentru conștiința catolică.

Unicitatea istoriei ruse a fost unul dintre obiectele semnificative de atenție ale slavofililor. Aceștia priveau înapoi cu un interes deosebit la Rusia moscovită, la trăsăturile specifice ale sistemului său politic și ale structurii sociale. Alături de occidentaliști și după Ceaadaev, ei au fost primii care, ca să spunem așa, „au văzut” cu adevărat istoria rusă. Ei au fost primii care au atras atenția asupra importanței comunității nu numai în economia națională, ci și în psihicul național – o chestiune care a avut o semnificație atât de decisivă pentru întregul curs ulterior al gândirii sociale rusești.

Este necesar să remarcăm o altă trăsătură specifică a slavofililor: prin natura lor, ei înșiși, ca indivizi, erau reprezentanți ai acestor trăsături tipice tipului psihologic rus.

În fiecare dintre ele se poate studia conștiința națională rusă. În fuziunea lor organică cu structura spirituală rusă se află garanția autenticității și integrității învățăturii lor. Este ușor să studiem unicitatea creștinismului rus prin intermediul slavofilismului. La slavofili vom găsi o democrație organică aparte, o sete de conciliaritate, predominanța unității iubirii asupra unității autorității, o aversiunea față de statalitate, formalism, garanții externe, predominanța libertății interne asupra celei externe și populism patriarhal.

Este curios că nu doar creștinismul național-rus poate fi studiat prin intermediul slavofililor, ci și păgânismul național-rus. Aceștia au absorbit aproape toate forțele active ale poporului rus și, poate pentru prima dată, le-au dat un nume și o întruchipare verbală.

Aceasta este semnificația lor și acesta este sensul special al studierii operei lor.

II.

Înainte însă de a vorbi despre slavofili și învățăturile lor, este necesar să povestim despre figura centrală a slavofililor - Alexei Stepanovici, Homiakov, din care urmează apariția epocii sale. Trebuie spus că aceasta este o perioadă fără precedent în istoria gândirii rusești, epoca în care au trăit Ceaadaev, Granovski, Herzen, Bakunin, Homiakov, Kirievski, Aksakov, iar în spatele lor se află tradițiile dispărute ale Rusiei moscovite, schilodite și schimbate până la a fi de nerecunoscut de reformele lui Petru. Drumurile către ea sunt închise, cultura sa este aproape uitată, ascunsă, ștearsă. Apoi, secolul al XVIII-lea - cea mai stranie și mai neașteptată perioadă a marii schisme a culturii ruse, înflorirea ideilor, obiceiurilor, modei occidentale, epoca magnifică a Ecaterinei, aproape colonizând câmpia sălbatică rusă, insuflând în ea spiritul legilor lui Montesquieu și al liberului-gândire occidentală a lui Diderot.

Se poate afirma cu siguranță că, dacă revoluția rusă, în sensul schimbării relațiilor economice și juridice, a avut loc în 1917, atunci ea a fost precedată de o altă revoluție în domeniul culturii și aspirațiilor spirituale.

Revoluția din prima jumătate a secolului al XIX-lea a schimbat tradiția petrină atât de adânc înrădăcinată, întărcându-i pe gânditorii ruși de la contemplarea eternă a vieții occidentale, care s-a deschis datorită eforturilor lui Petru și le-a îndreptat fețele spre Rusia.

Din exterior, această epocă este caracterizată de domnia lui Nicolae I.

Tensiunea creativă a rupturii lui Petru se încheiase de mult. Monarhia Ecaterina, care înflorise luxuriant, dar era în esență străină poporului rus, strălucise deja.

Trupele lui Alexandru înconjuraseră Europa și se întorseseră acasă, aducând cu ele în același timp ideile radicale ale decembriștilor, hrănite de filosofia Franței revoluționare și de misticismul Societății Biblice, al quakerilor, al francmasonilor, al baronesei Krudener și al întregii flori exuberante a romantismului german, care crescuse pe drojdie protestantă.

Gândirea rusă nu era doar hrănită de idei occidentale, ci era sătulă de ele. Și poate că sensul principal al domniei lui Nicolae a fost tocmai faptul că era imposibil să mai mergi pe această cale și era imposibil să trăiești în detrimentul ideilor și culturii străine. A încetat să mai hrănească și să mai însuflețească cultura rusă, motiv pentru care cultura oficială rusă a devenit împietrită, învăluită în uniforme, sufocată de parade pompoase, cultura a încremenit în strălucirea ei rece. Și, în mod organic, o altă formă a început să crească pentru a o înlocui, străduindu-se să înțeleagă legătura sa nu cu Occidentul, ci cu propriul popor. Nimeni nu a arătat chinul acestui proces mai bine decât Herzen și nimeni nu a definit mai bine decât el noile forțe care ieșeau de la suprafață.

„Pe atunci”, spune Herzen, „Rusia viitorului exista exclusiv printre câțiva băieți, atât de nesemnificativi și de discreti încât aveau suficient spațiu între tălpile cizmelor autocratice și pământ, iar în ei se afla moștenirea zilei de 14 Decembrie, moștenirea științei umane universale și a Rusiei pur populare.”

Trebuie spus că Herzen a fost absolut precis în formularea celor trei moșteniri. Acești băieți nesemnificativi, care au devenit ulterior reprezentanți ai culturii ruse, după ce s-au despărțit și au perceput diferit moștenirea care le-a fost înmânată, au determinat cursul ulterior al gândirii ruse și, spre deosebire de secolul al XVIII-lea, au transmis întregii ere viitoare a gândirii ruse caracterul său intens și, în același timp, organic.

Acum, este chiar dificil de înțeles povara pe care au preluat-o. Povara ruperii cu tradiții străine, a creării de la zero a conștiinței naționale rusești, a punerii bazelor istoriei intelectualității ruse.

Același Herzen are cuvinte care se aplică atât lui personal, cât și adversarilor săi ideologici. Ele caracterizează destul de viu această povară: „De ce ne-am trezit devreme? Dacă am putea dormi ca toți ceilalți”.

„Situația noastră este fără speranță, iar cauza noastră este suferința disperată.”

„Umerii mi se rup, dar ei încă mă poartă. Vor înțelege oamenii viitorului, vor aprecia toată oroarea, toată latura tragică a existenței noastre? Și totuși, suferințele noastre sunt mugurii din care se va dezvolta fericirea lor. Vor înțelege ei de ce noi, leneșii, căutăm tot felul de plăceri, bem vin și așa mai departe? De

ce mâinile noastre nu se ridică la muncă mare, de ce în momentele de extaz nu uităm melancolia noastră? Să se oprească cu gândul și tristețea în fața pietrei sub care vom adormi: le-am câștigat tristețea.”

Și Herzen spune asta nu doar despre oamenii cu aceleași idei, ci despre întreaga sa generație. Așa îl caracterizează pe adversarul său ideologic, slavofilul Kireievski: „El suferă și știe că suferă și vrea să sufere, neconsiderând că este dreptul său să îndepărteze crucea grea și neagră impusă de soartă.”

Această cruce grea și neagră apăsa asupra întregii generații: se trezeau forțe noi, gândirea rusă își croia drum pe noi drumuri, iar cei care începeau această nouă cale erau evident sortiți pieirii.

Și să simtă această condamnare în mod diferit. Și același Herzen caracterizează diferitele abordări ale lui Chaadaev și ale slavofililor față de viitorul rusesc:

„Ceadaev are o licărire slabă a posibilității de a salva indivizi, nu oameni. Slavii văd clar ideea morții indivizilor prinși în epoca modernă și credința în mântuirea oamenilor.”

Cuvintele citate sunt suficiente pentru a oferi o idee clară despre tensiunea epocii și despre dificultățile cu care se confrunta gândirea rusă tânără și independentă.

Chaadaev a fost inițiatorul. El a fost primul care a ridicat problema acestei dificultăți.

„Scrisoarea lui Ceaadaev”, spune Herzen, „a fost un fel de cuvânt final, un fel de graniță. A fost o împușcătură care a răsunat în întunericul nopții. Fie că era un semnal, un strigăt de ajutor, o veste despre o pierdere sau că dimineața nu va veni, totul era același lucru - trebuia să te trezești”.

Ce anume proclama acest ultim cuvânt? Ce trebuia să înceapă din acest punct? Și, în final, dimineață sau că nu va mai fi dimineață! - a proclamat Ceaadaev.

Să ne îndreptăm către el, pentru că la începutul epocii, el părea să pună acestei epoci o întrebare, la care aceasta apoi, prin gura tuturor reprezentanților săi, a răspuns în moduri diferite timp de mult timp.

„La Moscova, fiecare străin este dus să vadă un tun mare și un clopot mare - un tun care nu poate fi tras și un clopot care a căzut înainte să poată suna. Un oraș uimitor, unde priveliștile se disting prin absurditatea lor. Sau poate acest clopot mare fără limbă este o hieroglifă care exprimă această țară imensă, tăcută, care

este locuită de un trib care se numea slav și, parcă, surprins că are un cuvânt uman.” În aceste cuvinte, există ironie și durere.

Aceeași ironie pătrunde în dialogul lui Herzen cu slavofilii. Aceștia susțin: „Moscova este capitala poporului rus, iar Petersburgul este doar reședința împăratului rus.” Iar Herzen, dându-le dreptate, adaugă ironic: „Și observați cât de departe merge diferența. La Moscova veți fi cu siguranță puși la secția de poliție, iar la Petersburg veți fi duși la corpul de gardă.”

Însă toate aceste citate privesc, în principal, caracteristicile stării de fapt actuale.

Între timp, poate că nu prezentul, ci trecutul este, în acest caz, principalul motiv al întregii nedumeriri și suferințe a lui Ceaadaev. El nu a descoperit istoria Rusiei, aceasta este încă pecetluită pentru el, este complet absorbită și dizolvată în secolul al XVIII-lea non-rusesc.

Desigur, caracteristicile atribuite trecutului rusesc ne sunt acum străine și necunoscute. Dar dacă acum vedem că Herzen s-a înșelat în aceste caracteristici, atunci, pe de altă parte, ele sunt o dovadă irefutabilă pentru noi a adâncii brazde a făcut secolul al XVIII-lea în corpul poporului rus, cum toate sursele vechi au fost uitate, cum a trebuit să construim literalmente de la zero.

Este necesar să citățm integral cuvintele sale despre trecutul rusesc, deoarece ele ne vor arăta toate dificultățile care au stat în calea slavofililor în vremea când aceștia căutau rădăcinile organicismului rusesc. Trebuie spus că Chaadaev nu era mult mai în vârstă decât principala generație slavofilă și nu putea distinge nimic altceva decât deșertul din spatele său.

„Mai întâi, am avut o barbarie sălbatică, apoi o ignoranță brutală, apoi o dominație străină feroce și umilitoare, al cărei spirit puterea noastră națională l-a moștenit mai târziu - aceasta este trista istorie a tinereții noastre. Epoca vieții noastre sociale a fost plină de o existență plictisitoare și sumbră, lipsită de putere și energie, animată doar de sclavie. Aruncați o privire peste toate secolele pe care le-am trăit, peste tot spațiul pe care l-am ocupat - nu veți găsi nicio amintire atrăgătoare, nicio imagine grațioasă în memoria poporului, niciun monument venerabil care să vă vorbească cu putere despre trecut.”

„Ce făceam noi pe atunci, când în lupta dintre barbaria energică a popoarelor nordice și gândul înalt al creștinismului se construia templul civilizației moderne? Ascultând de soarta noastră rea, ne-am îndreptat către Bizanțul nefericit, profund disprețuit de aceste popoare, pentru acea cartă morală care urma să stea la baza educației noastre. Prin voința unui ambițios Photius, această familie de națiuni tocmai fusese respinsă din fraternitatea universală. În Europa, totul era

atunci animat de principiul dătător de viață al unității. Neparticipând la acest principiu miraculos, am devenit victime ale cuceririi. Și apoi noi destine ale rasei umane se împlineau fără noi.”

Și prin urmare, lucrarea lui Petru este cel mai mare bine.

„El a înțeles că, stând față în față cu vechea civilizație europeană, care este ultima expresie a tuturor civilizațiilor anterioare, nu avem nevoie să ne înecăm în istorie și nu avem nevoie să ne târâm prin haosul prejudecăților naționale pe cărările antracite ale tradiției autohtone, că trebuie, cu impulsul liber al forțelor noastre interioare, să ne stăpânim destinul. Ne-a predat Occidentul în întregime, așa cum l-au făcut secolele și ne-a dat întreaga sa istorie pentru istorie, întregul său viitor pentru viitor.”

Și, în final: „Facem parte din numărul acelor națiuni care, cum s-ar spune, nu fac parte din umanitate, ci există doar pentru a oferi lumii o lecție importantă.”

Adevărat, pe lângă aceasta, Chaadaev spune: „Știți, eu sunt de părere că Rusia este chemată la o imensă sarcină intelectuală. Sarcina sa este să ofere, la momentul potrivit, o soluție la toate întrebările care stârnesc controverse în Europa. Plasată în afara acelei mișcări rapide care atrage mințile acolo, i s-a dat destinul de a oferi, la momentul potrivit, o soluție la enigma umană.”

„Tot ce e măreț vine din deșert”

Acum putem analiza cu precizie deplină toate elementele incluse în aceste cuvinte.

Herzen are dreptate când caracterizează aceste stări de spirit astfel: „Și dacă, în momente de durere nesfârșită, au blestemat casa părintească nerecunoscătoare și aspră, atunci numai cei care erau puternici la minte nu au auzit binecuvântarea din blestemele lor.”

Dar nu aceasta, nici măcar durerea nesfârșită, ar trebui să ne intereseze în cuvintele lui Chaadaev.

Cel mai fundamental lucru care se aude în ele este o provocare. Nu sunt deloc un răspuns. Sunt doar o întrebare infinit mai ascuțită - o întrebare despre soarta Rusiei.

Și această întrebare, pusă, desigur, nu doar de Ceaadaev, ci de întregul set de condiții istorice rusești, de toată măreția tensionată și înghețată la care ajunsese Rusia timpului său, nu putea primi un răspuns în tăcere.

Focul lui Ceaadaev a răsunat - de fapt, toată Rusia era la acea vreme o graniță. „Veste de dimineață sau că nu va fi dimineață”, „Era necesar să te trezești” - trezește-te și răspunde. Ei bine, și noi cunoaștem răspunsurile nesfârșite care au umplut secolul al XIX-lea. Conținutul principal al întrebărilor și răspunsurilor se rezuma la: chinul gândirii ruse despre destinul său rusesc, setea de a-i ghici semnele secrete, de a-și găsi direcția drumului, de a se înțelege pe sine. Ar fi posibil să se întocmească un registru nesfârșit de astfel de întrebări și răspunsuri, încercări de a se autodetermina. Cele mai recente încercări ajung la contemporanii noștri, până în zilele noastre, chinul căutării continuă. Și oricât de diverse ar fi, ele pot fi clasificate într-un fel: slavofilism și occidentalism, dinamică și statică, istoricism și economism, populism și marxism, neoslavofilism și neooccidentalism. Toate acestea sunt extreme bine cunoscute care caracterizează gândirea rusă pe căile independenței sale, ale autodeterminării sale.

Înainte de a trece la prima încercare de răspuns pozitiv la întrebarea lui Chaadaev (la încercarea slavofililor și a lui Khomyakov în special), este necesar să vorbim despre o altă direcție și în special despre Herzen, care, pe de o parte, era fără îndoială mai perspicace decât slavofilii, dar, pe de altă parte, nu avea patosul lor de creație și creativitate.

Avea mai degrabă un patos al respingerii, criticii, distrugerii!

Și, destul de ciudat, viziunea sa asupra istoriei Rusiei coincide cu cea a lui Chaadaevsky: „Clopotul veche din Novgorod a fost turnat într-un tun doar de Petru și îndepărtat din turnul clopotniței de Ivan Vasilievici. Iobăgia, consolidată doar prin revizuirea sub Petru, a fost introdusă de Godunov. Cnuturile, batogii și biciurile au apărut mult mai devreme decât spitzrutenele și fuchtelurile...”

„Askold și Dir au fost singurii oameni decenți dintre toți cei care au venit cu Rurik. Și-au luat bărcile și au mers cu ei pe jos până la Kiev. Singura perioadă din istoria Rusiei care nu este înfricoșătoare sau plictisitoare de citit este perioada Kievului.”

Herzen oferă materiale ample pentru a caracteriza slavofilismul și atitudinea sa față de acesta. În primul rând, el stabilește genealogia sa:

„Executat, sfâșiat în sferturi, spânzurat pe meterezele Kremlinului și împușcat acolo de Menșikov și alți animatori țariști sub forma unor streleți indisciplinați. Apoi, otrăvit în ravelinul fortăreței din Petersburg sub forma țareviciului Alexei, precum partidul Dolgoruki sub Petru al II-lea, precum ura față de germani sub Biron, precum Pugacev (cu sloganuri anti-poloneze) sub Ecaterina a II-a, precum însăși Ecaterina - o germană ortodoxă sub holsteinerul rus Petru al III-lea,

precum însăși Elisabeta, care s-a bazat pe slavofilii de atunci pentru a urca pe tron. Toți schismaticii erau slavofili la acea vreme. Tot clerul alb și negru era, de asemenea, slavofili. Și soldații care au cerut înlocuirea lui Barclay de Tolly din cauza numelui său de familie german! Ei au fost predecesorii lui Homiakov și ai prietenilor săi."

Și, ca urmare a reflecțiilor sale, Herzen a dezvoltat o relație ciudată cu slavofilii: au devenit dușmani.

El scrie: „Da, am fost adversari, dar foarte ciudați. Am avut o singură dragoste, dar nu aceeași. Încă din copilărie, noi și ei aveam un sentiment inconștient, fizic, pasional - un sentiment de dragoste nemărginită, atotcuprinzătoare pentru poporul rus. Dar noi, ca Janus, ca un vultur cu două capete, priveam în direcții diferite, în ciuda faptului că inimile noastre băteau la unison și erau o inimă comună, unică. Ei își transferau toată dragostea, toată tandrețea către Mama asuprită, iar noi eram înăbușiți în camera ei. Toate fețele înnegrite din cauza ramelor argintii... Știam că EA nu avea amintiri strălucitoare. Știam și altceva, că fericirea ei era înainte, că un embrion bătea sub inima ei. Acesta este fratele nostru mai mic! Și îi vom ceda senioria fără o linte."

IM - avea nevoie de o tradiție trecută.

Vrem să smulgem Rusia din mâinile lui.

El au mers să caute ruși vii în cronici, așa cum Maria Magdalena l-a căutat pe Isus în mormânt. Și pentru El, poporul rus este predominant ortodox, adică cel mai apropiat de pământul ceresc. Iar pentru NOI, este predominant social, adică cel mai apropiat de pământul pământesc.

„Traducând din limbajul apocaliptic în limbajul nostru obișnuit și luminând cu lumina zilei ceea ce Khomyakov a iluminat cu un candelabru, am văzut clar cum, în multe privințe, înțelegeam și noi problema occidentală în același mod."

Dar, pe lângă aceasta, trebuie să citim și o alta: „Am văzut în învățătura lor un nou ulei care ungea țarul, un nou lanț impus gândirii, o nouă subordonare față de conștiința Bisericii bizantine servile. Idealurile lor iconografice și fumul de tămâie ne-au împiedicat să discernem modul de viață popular și fundamentele vieții rurale. Comoara lor putea fi ascunsă în ustensile bisericești de măiestrie antică, dar valoarea ei nu consta în vas sau în formă. La urma urmei, adevărul este că slavismul a existat din vremea când Petru I și-a ras prima barbă."

Și, în final, ultimul citat din Herzen: „Istoria, ca mișcare a umanității spre eliberare și autocunoaștere, nu există pentru slavofili. Ei spun că rodul vieții europene a

copt în lumea slavă, că Europa, după ce a atins știința, negarea (negarea realității) și, în final, previziunea viitorului în chestiuni de socialism și comunism, și-a atins scopul și că lumea slavă este solul dezvoltării organice, simpatice pentru viitor. Slavofilii, crezând visător în viitor, se bucură de el, fac pace cu el (înțelegând prezentul), iar în aceasta constă fericirea lor."

Poate că citatele de mai sus, mărturia unui contemporan important, prieten-dușman al lui Herzen, sunt suficiente pentru a înțelege atmosfera tensionată a controverselor din prima jumătate a secolului al XIX-lea.

După o lungă hibernare, după o perioadă extraterestră, gândirea rusă s-a trezit și s-a speriat imediat de mediul înconjurător. În spatele ei se află legende și un trecut adevărat, dar la un secol distanță. Și puține amintiri. Fiecare idee este înrădăcinată în ideile occidentale. Fața unică a culturii ruse este despicată și sfâșiată. Viața merge în direcții diferite. Curtea și capitala observă imagini prusaco-holsteiniene, asezonându-le cu splendoarea Versailles-ului prerevoluționar. Iar satul, zemșchina și întreaga câmpie rusă prețuiesc câteva rădăcini supraviețuitoare ale regatului moscovit.

Ce ar trebui să luăm de bun? Ce este al nostru? Autentic? Nu păstrat accidental, ci real și viabil. Ce leagă organic toate aspectele culturii ruse? Și are limba rusă un astfel de început autentic?

Ceaadaev se îndoia de asta!

Și dacă, din când în când, ajungea la concluzia că o cale mare era deschisă Rusiei, că lumea se va uita spre Rusia, poate nu mâine, ci peste secole, atunci această măreție ar veni din deșert (sau poate stresul s-ar putea schimba și ar fi „deșert").

La început, și Herzen se îndoia de destinul rusesc și privea spre Occident ca pe o salvare. Dar, odată ajuns acolo, a fost copleșit de filistinismul european și a început să simpatizeze cu slavofilii pentru originalitatea lor rusească. Ce paradox și ce căutare eternă și dureroasă a omului rus!

Conform realității, Herzen era prea revoluționar pentru a construi un sistem organic de relații în viața rusă. Iar prima încercare de a construi o astfel de construcție aparține slavofililor.

Aici Herzen a greșit, și a greșit, subestimând capacitățile slavofililor. Această greșeală a provenit dintr-o profunzime insuficientă a analizei, a caracterizării. Dorința de a găsi Rusiei vii în cronici a creat faptul că în multe dintre căutările slavofililor chiar și acum amprenta modernității. Dar principalul lor merit este că

și-au concentrat cercetarea filosofică asupra vieții spirituale rusești - asupra ortodoxiei.

al III-lea

Una dintre figurile centrale ale slavofilismului a fost Alexei Ivanovici Khomyakov.

Nu numai în ceea ce a scris, ci și în întreaga sa înfățișare spirituală s-a reflectat această trăsătură caracteristică a slavofililor: o fuziune organică cu psihologia populară rusă și o integritate excepțională a concepției asupra lumii.

A. Khomyakov a scris mult și despre teme foarte diverse. Toate operele sale poartă amprenta unității atitudinii fundamentale și a integrității organice a gândirii. Nici momentul scrierii, nici tema nu încalcă legătura cu centrul spiritual al întregii sale ființe.

Majoritatea operelor sale sunt dedicate problemelor istorice, dar cele mai interesante și profunde lucrări ar trebui atribuite Ortodoxiei. Ele ridică întrebări profunde despre natura Bisericii și înțelegerea ei.

Pentru a asigura integritatea și claritatea înțelegerii lumii operelor lui Khomyakov, este necesar să ne oprim asupra filosofiei sale istorice.

Astfel, pentru Homiakov, procesul istoric este dezvoltarea unui organism național viu, concret. Acest organism, ca oricare altul, are propriile caracteristici personale și nu se contopește cu alte organisme.

Pentru Homiakov, forța motrice în istoria unui popor este Credința sa. Ea îl definește ca personalitate mentală, îi determină tipul de individualitate. Credința este impulsul pentru procesul istoric și formularea sarcinilor. A înțelege particularitățile credinței unui popor înseamnă a găsi cheia și a înțelege întreaga sa esență interioară.

Este necesar să ne amintim că procesul istoric este întotdeauna o confruntare a două principii - libertate și necesitate. Cu alte cuvinte - spiritualitate și materialitate. Spiritul liber este un principiu creativ, este un început în istorie. Spiritul liber învinge inerția materiei și legea necesității în care există această materie.

Și tipul de credință al oamenilor, atitudinea lor religioasă față de lume, este determinată în principal de aceste două principii. Unii aleg libertatea, iar alții urmează calea necesității!

În conformitate cu aceasta, Khomyakov împarte toate religiile în „cusite și iraniene”.

KUSHISTVO este o religie a necesității. Definește puterea și autoritatea materiei asupra libertății și spiritului creativ. Manifestarea sa caracteristică este magia (Magism).

IRANISMUL este o religie a libertății, o religie a spiritului creativ, care cucerește inerția, materia și depășește necesitatea.

Toate religiile păgâne sunt manifestări ale kushitismului.

Și primul exemplu istoric al religiei iraniene ar trebui considerat iudaismul.

Kușismul, la rândul său, se ramifică în două ramuri:

a) în „Șaivism”, care în cele din urmă se îndepărtează de cunoașterea și acceptarea Spiritului și venerează o anumită ființă.

c) și în „budism” - aceasta este venerarea Spiritului înrobitor, care este inevitabil subjugat unei substanțe și nu are libertate.

Principiul kișit definește nu numai religiile, ci și cele mai diverse forme de filozofie și formează sisteme pe care Khomyakov le vede în religia feniciană, în budism, în religia ofită și în materialismul modern al lui Hegel.

Mai mult, Khomyakov consideră că cușitismul a triumfat în catolicism și, prin urmare, i-a denaturat originea creștină. Din punctul de vedere al acestui criteriu, o altă forță care a avut o semnificație decisivă în destinele istorice ale Europei, germanismul, se află, de asemenea, în întregime sub puterea originii cușitice. Spiritul german este spiritul cuceririi. Acesta a divizat societatea europeană în cuceritori și cuceriți.

Și originea iraniană s-a manifestat cel mai puternic și a format baza rusității. De aici și caracterul apatrid al tuturor slavilor în general. Ei sunt purtătorii spiritului iranian!

De aici provine puterea principiului comunal, principiul Sobornostului și democrația rusă organică, stranie, construită pe libertate. Biserica rusă este străină imperialismului roman, persoana rusă în spiritul său profund nu este un cuceritor, ci un fermier pașnic.

Într-un cuvânt, întruchiparea deplină a spiritului iranian s-a produs în poporul rus. Proprietățile creștine naturale ale sufletului rus sunt armonios îmbinate cu învățăturile Bisericii Ortodoxe.

Din punctul de vedere al acestui principiu „iranian”, al triumfului Spiritului liber asupra materiei inerte (asupra legii necesității), Khomyakov abordează învățătura despre societate și stat. Și în raport cu poporul rus cu structura sa statală, el vede din nou apartenența rușilor la „iraniism”.

La urma urmei, însuși Khomyakov este un antistat și, prin urmare, atribuie această psihologie „anti” statală rușilor.

Pentru Homiakov, statul, condus de sus, este un mecanism mort care acoperă organismul social viu al poporului. El afirmă că „unde există un mecanism, există întotdeauna inevitabilitate și doar un organism natural are adevărată libertate de dezvoltare. Prin urmare, principala forță motrice în procesul istoric ar trebui considerată nu statul, ci poporul - acolo se află nucleul. Iar statul este o coajă și o plevă”.

Homiakov consideră că creatorul, subiectul este poporul. Orice exagerare a statului este o exagerare a necesității și o minimalizare a Spiritului creator liber. Puterea aparține inițial poporului, iar acesta este liber să dispună de această putere după propria sa discreție. Întrucât este singurul și adevăratul subiect al procesului istoric. Așa percepe, potrivit lui Homiakov, poporul rus statalitatea. Dar apoi face rezerva că „poporul rus înțelege atât de puțin ce este statalitatea și, prin urmare, este pur și simplu anarhic”.

Ce a fost autocrația creată de poporul rus? Atât de diferită de absolutismul occidental. Pentru Homiakov, a fost o adevărată eliberare spirituală de politică. Acea sferă de neînțeles a vieții căreia i-a acordat atât de puțină importanță. Autocrația era un fel de „ascetism” politic al poporului. Psihologic, aceasta este legată de spiritul anarhic apatrid al poporului rus. În autocrație, el s-a eliberat de inevitabilele, dar împovărătoare îndatoriri statale.

Formula de bază a monarhiei ruse sună cam așa: „Monarhia autocratică rusă este statalitatea unui popor fără stat”.

Dar dacă poporul rus nu are conștiință de stat, atunci vocația socială stă ferm înrădăcinată în el. Tocmai datorită acestor proprietăți ale națiunii poporul rus are o mare înclinație spre autoeliminare și spre rezolvarea democratică internă a problemelor comune.

Ar fi probabil corect să observăm că adevărata chemare a unei persoane ruse nu este statal-politică, ci familial-domestică. Și atunci unitatea socială fundamentală a poporului rus ar trebui considerată familia. Și, în esență, familia este o celulă a societății organice (?!)

În plus, pentru a-și realiza interesele sociale și economice, familiile sunt unite în comunități rurale patriarhale (pe principiile democratice ale autoguvernării), exprimându-și dreptul la pământ, muncă etc. Tot ceea ce este inclus în conceptul de drepturi și obligații sociale.

Pentru Homiakov, spre deosebire de opinia altora, o astfel de conciliaritate publică pare a fi cea mai valoroasă și este marcată cu pecetea unei înțelepciuni conciliare speciale.

„LUMEA” și decizia „luată de lume” pentru el nu sunt doar persoane individuale, ci persoane reunite într-un anumit corp conciliar, deciziile sale sunt un organism viu și sunt supuse unor legi psihologice speciale.

Aceasta este a doua unitate socială care conferă un caracter special, chiar unic, istoriei Rusiei.

Și, în final, organismul social final este Zemșchina. Ea unește toate comunitățile. Ea și numai ea are vocea întregului popor. Zemșchina trebuie să determine căile poporului și să rămână infailibilă în rezolvarea problemelor sociale. Este organic integrată în psihicul și modul de viață al rușilor. Nu este împărțită în clase. Zemșchina este o consiliere națională. De aici provine ideea Dumei Zemstve, a Zemski Soborului!

Nu este nevoie să presupunem că Homiakov a introdus în aceasta niște rudimente și începuturi ale parlamentarismului vest-european. Nu, deoarece în Europa Parlamentul realizează dorința poporului de a participa la putere, definește dreptul poporului la putere.

Duma și Consiliul lui Homiakov se bazează, în primul rând, pe dezgustul poporului față de putere, pe anarhismul oamenilor de rând. În esență, Zemșchina sa, vorbind (în numele poporului) în Dumă, este purtătoarea puterii. Dar, din moment ce acești oameni nu au de fapt nicio putere și își cedează tot patosul țarului autocratic, acesta este obligat - nu formal, ci în virtutea naturii morale a serviciului său, să țină cont de Zemșchina. Adică, țarul este obligat (în guvernarea țării) să țină cont de vocea infailibilă și precisă a întregului popor.

Khomyakov a dedus structura socială ideală a statului rus. Și aceasta arată astfel: o monarhie patriarhală a poporului, care se bazează pe o comunitate

rurală largă și bogat dezvoltată, care își exprimă interesele și voința în Duma Zemstvei.

Se pare că poporul rus a delegat nu doar puterea de stat suveranului, ci și puterea bisericească țarului. Iar țarul este reprezentantul poporului în Biserică (dar nu și capul secular al Bisericii).

După cum mulți oameni cred în mod eronat, în istoria Rusiei biserica și statul sunt legate nu prin cezaropapism, ci prin voința poporului și numai prin intermediul acestuia, care a delegat țarului două dintre funcțiile sale: exercitarea puterii și reprezentarea în Biserică.

„Suveranul este capul poporului în treburile bisericești, dar în niciun caz capul Bisericii…”

IV.

Acest erou al procesului istoric, creatorul activ al propriei istorii - poporul rus - în toate experiențele și manifestările sale, este cel care îi ocupă gândurile lui Homiakov.

În felul în care Khomyakov îi înțelege pe ruși, două concepte care ulterior au jucat un rol excepțional în două aripi ale societății, mai mult decât atât, complet opuse, se împletesc în mod curios și unic: populismul și naționalismul.

Exemple clasice de „naționalism rusesc” au fost întotdeauna oferite de publicul de dreapta, care și-a bazat adesea ideile pe șovinism extrem. Naționalismul din Rusia a acoperit cele mai agresive revendicări statale, juridice și teritoriale ale imperiului rus.

„Narodnichestvo” este rodul gândurilor intelectualilor de stânga, revoluționarilor care erau puțin interesați de imperiul rus și nu erau interesați de stat, ci de maximalismul social. Aceasta căuta adevărul muncii oamenilor, în același mediu rusesc și particularități ale vieții de zi cu zi, în care Homiakov își căuta adevărul.

În nicio limbă nu există o graniță între cuvintele: națiune și popor. În nicio limbă aceste concepte nu duc la formațiuni de cuvinte opuse - naționalism și populism. Și în spatele acestor cuvinte nu se află doar oameni, ci și fapte și decizii. De aceea, în Rusia, adevărul original este conținut în fiecare dintre ele, fiind diferit și controversat.

Cine a fost Homiakov? Un populist sau un naționalist? Aceste cuvinte au început mai târziu să definească mai clar particularitatea sensului fiecăruia. Dar la acea

vreme, el - Homiakov, nu era nici unul, nici altul. Pentru un naționalist adevărat, îi lipsea statalitatea, pentru un populist - îi lipsea radicalismul social. Într-o anumită măsură, aceste două concepte s-au intersectat în el, s-au contopit și au dat naștere unui anumit hibrid.

Pentru el, poporul era purtătorul unui fel de adevăr propriu, vag, dar autentic. Un rus religios mărturisește creștinismul adevărat și neîncetat - ortodoxia. Ca activist social, poporul rus își construiește viața pe principii autentice „seculare" de conciliaritate, „comunitare". În domeniul politicii de stat, poporul a respins îndatoririle politice insuportabile și obositoare și a creat autocrația (statalitatea unui popor apatrid).

În urma analizei și a tot ceea ce a fost spus mai sus, Homiakov ajunge la concluzia că acest popor este un popor mesianic, având o chemare religioasă și universală. Scopul chemării este că idealul unui imperiu puternic nu poate fi onorat în nicio circumstanță. Nu acesta este scopul. Scopul chemării poporului rus este idealul sfintei Rusii!

Poporul rus este conștient de această chemare și se simte în cel mai înalt grad primul popor din lume!

Însă, odată cu aceasta, rusul, înțelegând această superioritate, este pe deplin conștient că aceasta îl obligă „la primatul smereniei". Pentru a atinge scopul chemării sale religioase, rusul trebuie să fie plin de îndrăzneală și mare pocăință. Trebuie să-și pedepsească păcatele, care se află în principal în domeniul politicii.

Ideea lui Khomyakov se reduce la următoarele:

„Principala sarcină a poporului rus, misiunea sa universală și religioasă, întregul sens al chemării sale constă în construirea unei vieți și societăți holistice și armonioase, pătrunse de sentiment religios, în distrugerea lumii secularizate care corupe Europa modernă."

V.

Și iată că ajungem la construcțiile filosofice și metafizice ale slavofililor.

În acest domeniu, din nou, cele mai interesante sunt lucrările lui Khomyakov. El și-a perceput filosofia ca începutul unei noi ere în viziunea asupra lumii:

„Este timpul să punem capăt filosofiei abstracte a Occidentului, este timpul să depășim cultul intelectului, cultul rațiunii abstracte. În special, este necesar să depășim idealismul abstract al lui Hegel. Este necesar să-i expunem erorile

fundamentale, care constau în faptul că ia rațiunea drept integritatea spiritului și înlocuiește conceptul acestui spirit cu conceptul de rațiune. Aici se manifestă «personizarea» sa și imposibilitatea unei asimilări autentice a universului."

Filosofia slavofilă se vrea o filozofie a vieții integrale a spiritului!

Homiakov consideră că înțelegerea „esenței" este dată doar în plinătatea diversă a vieții. Și pentru el, prăbușirea filosofiei germane este destul de naturală, deoarece este din punct de vedere religios un produs al protestantismului, o religie care este lipsită de integritatea sa fundamentală și necesară.

Homiakov consideră că adevărata integritate a Duhului, înțelegerea rațiunii ca Logos creator și voitor, a fost păstrată doar de Ortodoxie. Și numai pe solul Ortodoxiei se poate crea o adevărată filozofie a Duhului.

Și filosofia slavofilă se consideră o filozofie ortodoxă.

Iar epistemologia slavofilă este epistemologie bisericească.

Trăsăturile cele mai caracteristice ale speculațiilor filosofice ale lui Homiakov sunt, în primul rând, afirmarea unității dintre „subiect și obiect". Negarea acelei diviziuni dintre ele care este atât de caracteristică gândirii occidentale.

În plus: filosofia autentică trebuie să fie o filozofie a acțiunii. Intelectualismul Occidentului este inacceptabil pentru acesta.

Slavofilii trebuie să dezvăluie identitatea cunoașterii și a credinței, aceste două forme de viziune asupra lumii, înrădăcinate în aceeași măsură în Spiritul integral însuși.

Centrul epistemologiei lui Khomyakov este învățătura „despre mintea dispusă și voința rațională".

Și, în final, există o poziție în filosofia sa, o anumită legătură între lucrările sale istorico-sociale și teologice despre esența Bisericii. Pentru Homiakov, conștiința individuală limitată este neputincioasă în a înțelege esența. Este închisă în sine și nu își poate depăși limitele cu nicio proprietate. Și, prin urmare, îi este supusă doar o cunoaștere parțială a „esenței", iar orice filozofie bazată pe „conștiința individuală" va ajunge inevitabil într-un impas, va aluneca în idealismul subiectiv.

O adevărată înțelegere a „esenței" este accesibilă doar conștiinței colective a oamenilor. Dar nu trebuie să înțelegem această concluzie primitiv, doar ca sumă a conștiințelor individuale care alcătuiesc consiliul. Nu! Este mai amplă decât

această sumă, deoarece înțelegerea „esenței” depășește organic exclusivitatea și autoizolarea lor.

Conștiința conciliară este conștiință ecleziastică. De aceea, numai Biserica are adevărata filozofie. Numai Biserica, în toată plenitudinea sa, poate pretinde că înțelege „esența”.

În aceste gânduri, Homiakov ne întoarce la afirmațiile sale anterioare despre autenticitatea și adevărul vocii „lumii”, „comunității”, „principiului coral”. Întrucât comunitatea, ocupată pe baza nevoilor juridice cotidiene ale membrilor săi, are o semnificație enormă, în comparație cu un individ separat. Ca să nu mai vorbim de domeniul cunoașterii, unde vocea colectivă este auzită mai puternic și are, de asemenea, avantaje mai mari decât un singur individ.

Întreaga lume în Homiakov, în tot idealul ei, de la cel mai simplu, mai lipsit de artă și de cele mai cotidiene (fie că este vorba de muncă manuală sau de culmile gândirii teologice), - trebuie construită pe principiul conciliar. Ceea ce va duce la eradicarea completă a intelectualismului și raționalismului fals și, în consecință, va deschide oportunități enorme pentru cunoașterea integrității Duhului.

De aici urmează cea mai fundamentală învățătură a lui Homiakov - Învățătura despre Biserică. Dar înainte de a vorbi despre ea, este necesar să-l familiarizăm pe cititor cu opinia sa despre alte credințe care distorsionează și neagă ideea integrității Duhului.

VI-lea

Care este istoria schismei?

Ce s-a întâmplat între Patriarhul Fotie și Papa Nicolae? Ce a despărțit Biserica până atunci unită prin dragoste?

Homiakov consideră că diferențele dogmatice nu au stat la baza evenimentelor care au determinat ruptura Occidentului de Biserica Universală unică. El consideră că niciun fapt istoric nu a jucat un rol fatal în comunicarea ulterioară dintre Occident și Orient. Nu, el crede că centrul a tot și începutul determinant al evenimentelor a fost trădarea iubirii lui Hristos care a avut loc în Occident. Unitatea iubirii a fost ruptă, iar acest lucru a determinat tot ce a urmat.

Cu mult înainte de schismă, biserica locală spaniolă a introdus cuvântul „filiok” în lectura Crezului, adică (aceasta afirma purcederea Duhului Sfânt nu numai de la Tatăl, ci și de la Fiul, „care purcede de la Tatăl și de la Fiul”, „filiok”).

Biserica locală din Spania a acceptat această diferență de interpretare ca fiind de la sine înțeleasă, iar aceasta s-a răspândit treptat în afara țării. Acesta a fost începutul și garanția unor diferențe mari și semnificative. În esență, Biserica avea un mijloc sigur de a preveni consecințele care apăreau într-una dintre bisericile provinciale ale Spaniei. Ar fi fost suficient să ridice problema „filioce” spre examinare de către Sinodul Ecumenic. Ar fi putut să o rezolve cu deplină autoritate și în întregime, referindu-se la textele Sfintei Scripturi, și să-și susțină decizia cu Sfânta Tradiție.

În schimb, Papa Nicolae, fără a lua în considerare opinia întregii Biserici universale (întregul Trup al lui Hristos), a atribuit dreptul la independență cazului „filioke” care se ivise.

Homiakov scrie: „Prin acțiunea sa, adică prin schimbarea arbitrară a simbolului, lumea romană a declarat că, în ochii ei, întregul Orient este un «ilot» în materie de credință. Dreptul de a decide asupra chestiunilor de dogmă a fost atribuit bisericii regionale.”

Și acest act al Occidentului, care a încălcat unitatea iubirii, nu numai că a rupt-o de Biserica Universală, ci a predeterminat și adâncirea în continuare a schismei: „Adevărata credință nu poate fi păstrată acolo unde iubirea a devenit rară”.

Legea iubirii a fost înlocuită de raționalismul utilitarist și, în mod ciudat, a legitimat protestantismul: „Sămânța reformei se coace în catolicism, Biserica Apuseană l-a transformat pe om într-un sclav și, prin urmare, l-a făcut judecător.”

Respingând viața conciliară unică cu întreaga Biserică Universală, catolicismul a respins înțelegerea corectă a esenței mistice a corpului bisericesc. A acceptat criteriul aleatoriu al rațiunii umane în materie de credință și, prin urmare, a determinat relativitatea acestui criteriu.

Prin urmare, catolicismul avea nevoie de dogma infailibilității Papei pentru a umple cumva spațiul cu conceptul infailibilității Bisericii în totalitatea și integritatea sa.

Atât catolicii, cât și protestanții sunt afectați în egală măsură de principiul raționalismului extrem, pierderea spiritului integral. Diferența este că:

a) În protestantism, raționalismul este idealist, în timp ce în catolicism este materialist.

c) Catolicismul a început să nege dogma și a înlocuit-o cu tradiția bisericii locale.

c) Protestantismul a mers mai departe și, prin negarea dogmei ca tradiție vie, a afirmat o tradiție extrabisericească și accidentală.

Așadar, acest pas aparent nesemnificativ de „filioki”, care a dus la schismă, a predeterminat singurătatea extrabisericească a omului occidental, a făcut ca rugăciunea sa să fie rațională din punct de vedere scolastic.

Îndepărtându-se de fundamentul comun al iubirii și divizându-se în două tabere aflate în război în interiorul său, Occidentul, dus de polemici interne, umblă constant la suprafață și nu atinge rădăcinile vieții religioase. Disputele despre sensul meritelor supererogatorii, despre puterea și sensul rugăciunii, despre relația dintre credință și faptele bune - se explică printr-o incorectitudine fundamentală în formularea întrebărilor.

Majoritatea acestor întrebări pur și simplu nu există pentru Biserică, iar dacă există, sunt ușor de rezolvat pe baza legii Iubirii, care pătrunde în Biserică.

Catolicismul este inseparabil legat de păcatele protestantismului, prin urmare au păcate comune, precum și lipsa iubirii și a unității.

Rezultă că Ortodoxia, care nu a suferit de toate aceste boli ale „raționalismului”, după divizarea Bisericii merge pe propriul drum și pe unul complet diferit.

Caracteristicile perspectivelor asupra Estului și Vestului

Înainte de a trece la definirea adevăratului sens universal al Bisericii Ortodoxe (conform lui Homiakov), este interesant să analizăm caracteristicile pe care le dă Orientului și Occidentului, în anumite privințe:

„Înțelepciunea Occidentului ne învață legea iubirii, iar nebunia Orientului ne învață puterea și darul iubirii.”

Știm că Biserica nu-L caută pe Hristos (așa cum Îl caută protestanții), ci Îl posedă, Îl posedă și Îl acceptă în mod constant, prin acțiunea interioară a iubirii, fără a cere un semn exterior al lui Hristos, creat de credința romanilor.

„Un mic grăunte de nisip nu primește o nouă existență din masă, din grămada în care l-a aruncat hazardul. Așa este omul în spațiu.”

O cărămidă pusă într-un zid nu se va schimba și nu se va îmbunătăți deloc față de locul în care a pus-o mâna zidarului. Exact așa este omul în romanism.

Însă o particulă de materie, asimilată de un corp viu, se consolidează și devine o parte integrantă a organismului său, primind ea însăși de la acesta un nou sens și un nou impuls către viață.

„Așa este omul în Ortodoxie.”

„Trei voci se aud mai tare decât altele în Europa:

Roma proclamă: „Ascultați și credeți în decretele mele”.

Protestanții spun: „Fii liber și încearcă să-ți creezi un fel de credință”.

Și Biserica strigă: „Iubiți-vă unii pe alții, pentru ca într-un gând să-L mărturisim pe Tatăl, pe Fiul și pe Duhul Sfânt.” Aceasta, crede Homiakov, este diferența dintre Ortodoxie și creștinismul occidental.

El arată clar acest lucru prin aceste exemple și adaugă că „diferența constă în însăși esența înțelegerii vieții spirituale, în însăși atitudinea mistică față de Biserică și față de a fi în ea”.

Formularea întrebării, răspunsurile, comparațiile și analiza Bisericii de după schismă i-au permis lui Samarin să-l numească pe Khomyakov primul teolog ortodox rus.

VII.

Conciliaritate

În polemicile cu Occidentul, Khomyakov își bazează învățătura despre adevărata conciliaritate pe modul în care aceasta este mărturisită de Biserica Ortodoxă.

Punctul său de plecare este scrisoarea enciclică a Patriarhilor Răsăriteni din 1848, scrisă ca răspuns la Papa Pius al IX-lea, la primele încercări ale Romei de a proclama dogma infailibilității papale.

Mesajul spune:

„Infailibilitatea rezidă exclusiv în universalitatea Bisericii, unită prin iubire reciprocă. Iar imuabilitatea dogmei, precum și puritatea ritului, sunt încredințate ocrotirii nu numai a ierarhiei, ci și a întregului popor al Bisericii, care este Trupul lui Hristos.”

Homiakov a înțeles semnificația decisivă a acestei formulări în mesajele Patriarhilor. În ea, după o pauză de secole, aproape de pe vremea Sinoadelor Ecumenice, Biserica Răsăriteană și-a definit clar esența mistică.

Și în adâncul vieții bisericești, această voce a Ortodoxiei avea aceeași putere și semnificație, la fel de mare ca proclamarea infailibilității pentru catolici.

Citind mesajul patriarhal, ești frapat de atemporalitatea sa: a fost scris în 1848, pe o „temă de actualitate" și a răspuns pe deplin la aceasta și, în același timp, ar fi putut fi scris cu mult timp în urmă, într-un secol al V-lea sau al VI-lea. La urma urmei, tema bisericească și adevărul fundamental, în esență, au rămas atemporale. Și de aici rezultă că în Biserica adevărată nu există o Biserică care învață și este învățată. Adevărul se află în plenitudinea și numai în plenitudinea Trupului lui Hristos, iar membrii săi individuali – laici, ierarhi etc. – pot inevitabil să greșească și să păcătuiască împotriva adevărului.

Este imposibil să înțelegi esența Bisericii doar cu mintea.

Samarin, în prefața la lucrările teologice ale lui Homiakov, a scris: „Recunosc, mă supun, mă supun, prin urmare, cred. Biserica îi primește în sânul ei doar pe cei liberi".

Sarcina lui Homiakov era să dezvăluie esența Bisericii din interior. Ideea sa principală era că esența Bisericii poate fi redusă la „organismul său viu".

Ce legi guvernează acest organism viu?

Care este motorul său? Cine sau ce îi dă viață?

Categoria fundamentală a cunoașterii este iubirea. Sursa cunoașterii și singura garanție a adevărului religios se află, de asemenea, în iubire.

IUBIREA și numai ea, definește adevărata conciliaritate. Dar această conciliaritate trebuie să fie liberă. Și ca o concluzie: BISERICA unește LIBERTATEA în IUBIRE.

Homiakov afirmă: „Fiecare credință este un act de libertate și purcede în mod necesar dintr-o cercetare preliminară liberă. Biserica este una. Biserica nu este o pluralitate de persoane, este unitatea harului care trăiește în pluralitatea creațiilor. Numai în raport cu pământul este împărțită în vizibil și invizibil."

De fapt, Biserica vizibilă (a oamenilor vii) este în comuniune constantă cu întregul Trup al lui Hristos și cu Capul său - Hristos Însuși.

Principalele caracteristici ale Bisericii sunt sfințenia și imuabilitatea exterioară.

Și exclamă: „Cum s-ar sfinți pământul dacă Biserica și-ar pierde sfințenia?! Unitatea exterioară a Bisericii se revelează în comuniunea sacramentelor, cea interioară – în unitatea Duhului.

Avraam a fost mântuit de același Hristos ca și noi - viitorul Mântuitor. Când unul dintre noi cade, cade singur, dar nimeni nu este mântuit singur - cel care este mântuit este mântuit în Biserică!

Voi cita cuvintele sale aici și mai jos:

„Dragostea și unitatea sunt cele mai înalte lucruri în Biserică. Dacă sunt prezente, atunci harul divin creează totul.”

„Ignoranța este soarta inevitabilă a fiecărui individ, așa cum este și păcatul. Numai în unitatea conciliară a iubirii este posibil să depășim această ignoranță. Dar, pe de altă parte, Duhul lui Dumnezeu nu este accesibil minții noastre, ci doar plenitudinii duhului uman, sub inspirația harului. Biserica, în plenitudinea ei, ca organism spiritual, nu este nici o ființă colectivă, nici o ființă abstractă - este Duhul lui Dumnezeu, care se cunoaște pe sine și nu poate să nu cunoască.”

„Și adevărata credință bisericească este un dar al harului și, în același timp, un act de libertate.”

„Omul se găsește în Biserică, dar nu în neputința singurătății spirituale, ci în puterea unității cu frații săi în credință și cu Mântuitorul său.”

Biserica este revelația Duhului Sfânt, dăruită iubirii reciproce a creștinilor. Scopul ei este mântuirea sufletelor și păstrarea în puritate a adevărurilor și a misterelor revelate.

„Legăturile care unesc Biserica pământească cu restul umanității ne sunt necunoscute și, prin urmare, putem presupune o condamnare strictă a tuturor celor care sunt în afara Bisericii.”

„Oare nu-L iubește cine iubește adevărul pe Hristos?”

Nu este ucenicul său cel a cărui inimă este deschisă compasiunii și iubirii?

„Nu este oare singurul Învățător care a revelat în Sine însuși perfecțiunea iubirii și a altruismului imitat de cel care este gata să sacrifice fericirea și viața pentru frații săi?”

„Suntem liberi pentru că Hristos ne-a câștigat libertatea jertfindu-se pentru noi.”

„Oricine neagă unitatea creștină calomniază libertatea creștină. Căci unitatea este rodul și manifestarea ei.”

Să încercăm să tragem o concluzie din toate afirmațiile lui Homiakov despre esența Bisericii și a vieții bisericești.

Se dovedește că Biserica este un organism viu, unit prin iubire liberă reciprocă, constituind unitatea în Hristos a membrilor săi vii și morți.

Fiecare persoană care trăiește o viață bisericească dobândește o viață de har și se contopește cu Biserica. Niciun calcul rațional nu poate ajuta la înțelegerea esenței Bisericii. Pentru a o înțelege, trebuie să trăim în ea și cu ea, să o purtăm în inimă.

Biserica este viața Duhului integral și îmbrățișează existența în toate manifestările ei.

VIII

Învățătura bisericească este revelată în Sfânta Scriptură și în Sfânta Tradiție.

Trebuie să înțelegem care sunt aceste două surse pentru Biserică și care este diferența în atitudinea creștinismului occidental și a ortodoxiei față de ele.

Homiakov: „Duhul lui Dumnezeu apare în Biserică în multe feluri: în Scriptură, în Tradiție și în fapte. Nu indivizii sunt cei care păstrează Tradițiile și scriu Scripturi, ci Duhul lui Dumnezeu, care este revelat în ele. Scriptura, Tradiția și faptele sunt în domeniul «exteriorului». Dar «în interiorul» lor se află doar Duhul lui Dumnezeu. Prin urmare, fiecare scriptură pe care Biserica, la îndemnul Duhului lui Dumnezeu, o recunoaște ca fiind a sa este Sfânta Scriptură.”

Diferența dintre Scriptură și Tradiție este că Scriptura este Tradiție scrisă, iar Tradiția este Scriptură vie.

Întreaga Biserică, în întregime, a scris Sfânta Scriptură și le dă viață în Sfânta Tradiție.

Iar paternitatea Apostolilor în Evanghelie și Epistole, care este contestată în protestantism, este complet absurdă și nu schimbă atitudinea Bisericii față de ei. Dacă urmăm calea lor de demonstrare, vom înțelege repede că nu autorul care le-a scris este important, ci faptul că Biserica le recunoaște ca fiind ale sale.

În Ortodoxie, Scripturile vin de la noi, adică din plinătatea Sfintei și Universale Biserici. Și de aceea nu ne pot fi luate. Este necesar să înțelegem că Biblia nu este doar o carte scrisă. Căci ceea ce este scris în ea este învelișul vizual (vizibil) al Bibliei însăși. Dar, de fapt, Biblia este o carte gândită, o carte ca un început inteligibil.

IX

Despre Biserică

Trebuie să înțelegem cea mai esențială și complexă problemă a învățăturii lui Homiakov. Ce spune el despre Biserică.

Care este, din punctul său de vedere, criteriul autenticității bisericești? Ce autoritate poate confirma această autenticitate? Unde este garanția că Biserica nu s-a abătut de la calea creștină, nu a încetat să fie a lui Hristos și unica Biserică Universală?

Pentru catolici, răspunsul la această întrebare este dogma infailibilității Papei.

Protestanții caută răspunsul la această întrebare în studiul indivizilor.

Care este răspunsul ortodocșilor?

Khomyakov spune că aceasta rezultă din însăși esența înțelegerii ortodoxe a Bisericii.

„În Ortodoxie nu recunoaștem niciun cap al Bisericii - nici spiritual, nici secular. Hristos este capul Bisericii. Biserica nu este o autoritate, ci adevărul."

„Infailibilitatea se bazează exclusiv pe universalitatea Bisericii și este purtată de întregul popor al Bisericii, adevăratul Trup al lui Hristos. Adevărul este acolo unde există sfințenie imaculată, adică în integritatea Bisericii Universale."

„Și Biserica Universală este mai mare chiar și decât Apostolii lui Hristos, care sunt doar o parte din ea. Unde există adevărată dragoste, libertate și unitate în Hristos, acolo este Biserică. Chiar și autoritatea Sinoadelor Ecumenice nu este o autoritate sau, în orice caz, nu este o autoritate pe baza legalității componenței și a lucrării lor."

Homiakov spune că un Sinod convocat corespunzător poate fi perceput de către oamenii bisericii ca un sinod de tâlhari, iar vocea singulară a unui membru obișnuit al acestuia, care este în contradicție cu vocile tuturor, poate fi, în conștiința bisericească, singura expresie autentică a vocii Bisericii.

Așa era când Sfântul Atanasie cel Mare, în umilul rang de diacon, s-a opus sinodului arian și a întruchipat adevărul bisericesc. Așa cum era și pe vremea Sfântului Maxim Mărturisitorul.

Astfel, Sinoadele Ecumenice nu definesc esența Bisericii și nu poartă obligația infailibilității bisericești.

Autoritatea Sinoadelor Ecumenice autentice este determinată de faptul că acestea sunt sancționate în mod liber de întregul popor bisericesc, iar această sancțiune este complet lipsită de orice caracter juridic.

Autoritatea finală se află în organismul bisericesc însuși, iar acesta trăiește conform legilor Duhului, care este conciliaritatea în dragoste.

Din tot ce s-a spus despre învățătura lui Homiakov, inevitabil în termeni de generalizări psihologice și raționale complexe, se poate trage o concluzie: nu totul se poate reduce la gândire secularizată. Totul este mult mai profund și doar un spirit holistic poate pătrunde în misterele credinței și ale vieții. Și, deși atingerea acestei armonii spirituale este dificilă și este dată puținilor, odată atinsă, omul poate, cum s-ar spune, să proiecteze adevărul spiritului liber al iubirii asupra tuturor ramurilor voinței sale.

Această proiecție, la Homiakov, se extinde și la probleme istorice, la încercări de a desluși relația dintre cunoaștere și credință. Semnificația cercetării lui Homiakov nu este determinată nici măcar în concluzii specifice, ci în dorința de a înțelege această integritate „unificată” și de a trasa diferența dintre Occident și Orient. El consideră Occidentul din punctul de vedere al imperfecțiunii sale empirice și tratează Orientul ca pe o lume a unui ideal care nu a fost încă întruchipat. Poate că acesta este punctul slab al reflecțiilor sale filosofice. Un cititor nepregătit ar putea întâmpina dificultăți în a înțelege unde se află adevărul la Homiakov, deoarece are două standarde pentru a determina cu ce simpatizează și ce condamnă. Dacă ar fi vorbit despre același lucru în domeniile pe care le-a studiat - fie despre imperfecțiunea empirică în atingerea idealului, fie despre un IDEAL care nu și-a găsit întruchiparea.

Paris, 1929

a 12-a oră

Sursă - http://mere-marie.com/

În sufletul fiecăruia dintre noi există derive dureroase și ineradicabile. Gândul la Rusia. Nu de pe margine, nu ca istorici, nu cu rece rațiune am știut că Rusia piere, ci fiecare dintre noi a simțit această moarte cu propria experiență personală. Pentru unii, grămezi de trupuri de bolnavi de tifos la o anumită gară, așteptând să fie îngropați, pentru alții - copii flămânzi, condamnați la moarte, alții au văzut momentul morții întregii Rusii în execuția celor dragi, trăindu-le groaza în subsolul Ceka. Dragostea noastră pentru patrie a fost colorată de un sentiment dureros, de dor. Dragostea noastră a fost fără speranță. Sentimentul morții este exact același. De fapt, am pierit cu toții împreună cu Rusia și aproape fiecare dintre noi are amintirea unei zile când părea că aceasta era limita, că nu mai era posibil să îndurăm, că noaptea veșnică domnise peste tot și nu mai exista nicio speranță.

În acești nouă ani, nenumărate morminte au crescut. Mormintele celor care au murit în miez de noapte și nu au putut crede că vor veni zorii. Și ni se părea că în aceste morminte zăceau nu doar cei dragi ai noștri, ci însăși Rusia.

Am avut cu toții o experiență groaznică și ne-a lăsat slăbiți mult timp.

Multă vreme nu am fost capabili de niciun fel de luptă și nici măcar nu știam care erau forțele inamice. Dacă ceva ne-a aruncat în luptă, a fost o furie neputincioasă și o disperare nemărginită.

Dar acum s-a întâmplat ceva în lume.

Fie ca în domeniul istoriei, în evenimentele externe, aproape nimic nu s-a schimbat, fie ca aceeași putere să fie încă la putere în Rusia și să-i arunce în închisoare și să-i ducă la moarte pe toți cei care îi sunt inacceptabili, fie ca Europa să nu înțeleagă încă pe deplin profunzimea tragediei poporului rus și să-i pese în continuare puțin de această tragedie.

Într-un alt plan, în tărâmul spiritului, se poate deja simți că a avut loc o mare cotitură, că o lumină diferită a răsărit, că aerul este plin de vânturi diferite. Dacă cineva se îndepărtează de ritmul lent al istoriei, dacă uită de cotidian și ascultă vânturi diferite, poate auzi clar bătând ceasul al doisprezecelea - ora eliberării și trezirii spiritului.

Și treptat, cu toții începem să respirăm acest aer al celei de-a doisprezecea ore. Și semnele exterioare ale momentului de cotitură sunt deja evidente, trebuie doar să le privim mai atent. În oamenii individuali, în diverse adunări de oameni, începe să se simtă o anumită înălțare, o înălțare și o credință. Și pentru prima dată începem să recunoaștem dușmanii, nu sunt oameni individuali cu o voință rea. Oamenii individuali sunt doar instrumentele unei voințe rele, sunt posedați

de o forță întunecată și atrași de aceasta. În spatele lor, forțele întunecate se profilează în plină creștere și trebuie dusă o luptă împotriva lor. Și pare sigur că „acest soi poate ieși prin rugăciune și post”. Niciun efort omenesc, nicio voință și nicio rațiune nu pot găsi căile cele drepte dacă nu se înțelege că „acest soi poate ieși prin rugăciune și post”.

Numai în acest fel, numai prin astfel de eforturi putem ajunge la miezul întunericului care înconjoară Rusia și o putem salva de la distrugere. Acesta este primul lucru pe care trebuie să ni-l amintim cu toții. Și pe lângă o astfel de sarcină pur negativă, începem să simțim o alta – una mai mare, mai dificilă – pozitivă. O putem exprima astfel: „Te recunosc, începutul unor zile înalte și rebele.” Simțim că, cu puțin noroc istoric, ziua rusească de mâine va fi orbitor de luminoasă și va ilumina întreaga lume cu lumina sa.

Începem să credem că ziua de mâine va aduce o uniune creativă între principiile credinței și principiile efortului uman. Și când ne întoarcem mental către Rusia, pentru prima dată vrem să privim nu înapoi, către ultima bucată de pământ rusesc, ultimul ținut lăsat de noi, ci înainte, către acele ținuturi care apar în fața noastră în semiîntunericul dinaintea zorilor.

Pentru prima dată, când ne gândim la Rusia, nu ni se oferă vechea amintire a pierderilor, nu vechea tristețe a morții, nu imaginea unui singur mormânt mare, ci un fel de bucurie incomensurabilă, un fel de iluminare strălucitoare. Dar cu cât ziua de mâine ni se pare mai luminată, cu atât mai dificilă este datoria noastră în raport cu ea. Datoria fiecărei persoane private în sfera vieții sale private și a muncii sale private este să fie pregătită, să fie vrednică, să poată să-și curețe camera spirituală. Acestea sunt îndatoriri de conștiinciozitate, muncă, iubire și responsabilitate. Pe de altă parte, există și alte îndatoriri - datoria noastră a tuturor, uniți ca unul singur, de a ne îndrepta colectiv voința și iubirea către Rusia și spre Rusia.

La urma urmei, oricât de arzătoare ne-ar fi credința într-un mâine luminos, oricât de mult ne-ar fi însetată de el, trebuie să ne amintim că pot exista și alte eșecuri și defecțiuni pe calea noastră. Sau creativitatea umană va lua o cale prea josnică, nereușind să se subordoneze principiilor de nezdruncinat ale credinței. Sau speranța pentru lumina de mâine s-ar putea să nu fie suficient de eficientă și se va risipi în vise, dând instrumente acțiunilor forței întunecate. Sau dezunitatea îi va obliga pe oameni să vorbească limbi diferite și nu se vor înțelege între ei. Sau, pârjoliți de prima rază a zorilor, vom crede atât de mult în propriile noastre puteri încât vom începe să construim Turnul Babel în loc de Catedrala Domnului, în care locuiește Duhul Sfânt.

Și astfel, pentru a combate toate aceste ispite și pericole, trebuie să înconjurăm toate căile spiritului creativ rus cu rugăciune. Trebuie să ne rugăm pentru toți cei - necunoscuți nouă după nume - care sunt meniți să devină noi faruri călăuzitoare ale culturii spirituale ruse. Trebuie să ne rugăm pentru liderii spirituali care văd obiective îndepărtate și strălucesc înainte timp de multe generații și pentru lucrătorii obișnuiți în secerișul spiritului, în lucrarea de renaștere spirituală și iluminare a poporului nostru - trebuie să ne rugăm ca pecetea harului să fie pusă pe toate eforturile lor omenești, ca toți să fie uniți prin semnul iubirii și ca această unire să fie în numele lui Hristos. Atunci fiecare micuț dintre ei va fi mai mare decât el însuși, pentru că Hristos va fi printre ei și le va împlini faptele.

Trebuie să ne rugăm pentru noi înșine, ca dragostea noastră să fie luminată de har, ca eforturile noastre să fie de bună calitate și să se dovedească necesare pentru creația comună a zilei rusești de mâine. Trebuie să ne rugăm ca toate eforturile oamenilor, mari și mici, înțelepți și neînțelepți, rugători, teologi, gânditori, împlinitori, să fie binecuvântate.

În fiecare dintre noi, bate cumva inima unită a Rusiei. Și în rugăciunea pentru iluminarea plină de har a căilor noastre, această inimă, care bate în fiecare dintre noi, poate fi foarte îndrăzneață. Inima maternă a Rusiei a supraviețuit cumplitei Golgote a poporului său.

Inima Rusiei își amintește: profanarea bisericii și martiriul mărturisirii de credință de către fiii credincioși ai bisericii; inima Rusiei își amintește moartea a mii de copii ai săi în pivnițele întunecate ale Ceka, din care nu poți striga sau chema pe nimeni; își amintește de copiii flămânzi care mureau de foame pe toate drumurile, pe întreaga câmpie rusească; își amintește de dezastruosul război civil, când rușii au ucis ruși; își amintește de Solovki, unde oamenii sunt aduși aproape de o moarte lentă prin torturi zilnice; își amintește de cei exilați și lânceziți într-o țară străină; își amintește de tinerii corupți, care sunt convertiți cu forța la comuniști.

Inima Rusiei a trăit totul și își amintește totul, iar această amintire este despre distrugerea mereu amenințătoare și despre întunericul impenetrabil care o înconjoară din toate părțile. Dumnezeu să-i dăruiască multă îndrăzneală și multă tărie în rugăciunea sa.

Inima Rusiei bate în fiecare dintre noi și ne face să ne rugăm cu îndrăzneală și să credem cu îndrăzneală că învierea se apropie, că deja bate ceasul al doisprezecelea.

În căutarea sintezei (fragment)

Sursă - http://mere-marie.com/

În istoria culturii ruse putem recunoaște toate elementele care au definit cultura occidentală. Doar modul în care acestea au fost combinate și dezvăluite a fost diferit.

Întrucât în Occident ideile au avut perioade lungi de creștere și maturizare și au cucerit încet viața - în această măsură în istoria culturii ruse ideile au reprezentat o cale revoluționară - acestea au fost aduse într-o formă prefabricată și altoite aproape cu forța în cultura rusă.

Cultura rusă s-a dezintegrat întotdeauna, a fost sfâșiată și apoi a dus la bun sfârșit fiecare idee.

Totul a fost dus la bun sfârșit.

Botezul Rusiei în apele Niprului este caracteristic culturii ruse.

Creștinismul a fost transmis Rusiei antice într-un mod revoluționar, rapid ca fulgerul, aproape fără o perioadă de maturizare preliminară. Nu a fost transmis printr-o pregătire treptată a minților, nu printr-o serie întreagă de decenii pregătitoare, ci în întregime - în întregime.

Zeii păgâni nu s-au retras încet în fața crucii victorioase, iar Perun a fost doborât în toată omnipotența sa. Niciun „altar al Dumnezeului necunoscut” nu se ridicase vreodată lângă el. Lovitura i-a fost dată lui Perun fără avertisment și direct în frunte.

Și în Rusie nu s-a aprins doar lumină, ci un adevărat foc al creștinismului.

Prin Rusia Kieveană până la Moscova, ocolind defileele tătarilor, moștenirea Bizanțului a fost transmisă de cultura rusă.

Și această moștenire nu a fost luată în vreo parte, ci în întregime.

Ortodoxia a determinat complet cultura spirituală rusă.

Și conjecturile lumești, umane ale Bizanțului, marea utopie a lui Constantin, care a înlocuit crucea cu o sabie, au determinat conștiința Rusiei moscovite.

- Moscova este a treia Romă. Nu va exista o a patra.

Iată-o, una dintre primele utopii rusești, inspirând și înflăcărând conștiința moscovitului.

Și exista, desigur, un sâmbure de adevăr în ea. Definia făurirea persistentă, tenace și pasională a unui stat măreț. A sintetizat în sine timp de multe secole toate ramurile separate ale culturii ruse, a absorbit și asimilat tătarismul, s-a opus Estului și Vestului - într-un cuvânt, a înfășurat și a hrănit cultura rusă.

Cultura spirituală și seculară rusă avea o anumită față mistică unificată în acea vreme. Și dacă apocalipsa ar fi fost scrisă în acea vreme, atunci îngerului bisericii ruse i s-ar fi atribuit toate meritele și defectele culturii ruse sintetizate și unite de Ortodoxie.

Așadar, istoria Rusiei în această privință a luat o cale ușor diferită.

În acea perioadă pe care o putem numi Evul Mediu rusesc, nu existau trăsături caracteristice Occidentului. Principiul uman nu se simțea înghesuit sub cupola bisericii. Biserica Ortodoxă empirică nu opunea principiului divin - Revelației date o dată pentru totdeauna și imobile - curentului curgător al creativității umane.

Și dacă din punct de vedere istoric este posibil să spunem că toate reformele lui Petru au fost determinate și pregătite până în perioada precedentă, atunci, afirmând acest lucru, trebuie să luăm în considerare nu cultura în sensul restrâns al cuvântului, ci în principal creșterea inegală a civilizației externe a Rusiei față de cea a Occidentului.

În domeniul culturii, reforma lui Petru a fost revoluționară, nepregătită intern și nelegată organic de trecutul rus.

Le-au ras bărbile boierilor și i-au obligat să poarte camisole scurte europene, dacă se poate spune așa, fără vreun motiv intern pentru asta. Deși existau destule motive externe.

Petru a răsturnat cultura rusă anterioară și a condus-o la distrugere cu același act revoluționar cu care Vladimir l-a condus odată pe Perun în apele Niprului.

În mod revoluționar, cu viteza fulgerului, conform modelului culturii occidentale, elementul uman a fost separat de biserică.

Creativității umane i s-au arătat propriile căi în afara bisericii.

Și pentru ca nimic să nu poată da înapoi istoria culturii seculare - sub cupola bisericii, biserica a fost lipsită de toate semnele de legătură externă cu lumea, a

fost decapitată, chiar și în organizarea sa a fost subordonată statului - i-a rămas o singură ramură a creativității - nu se putea ocupa decât de mântuirea sufletelor, fiind proprietatea celei mai intime vieți a omului, fără a-l străpunge cu adevărul său maiestuos.

Astfel, cultura rusă revoluționară a fost divizată și dezintegrată.

Vedem că întregul secol al XVIII-lea al culturii ruse, care ni se pare imitativă și anorganică, nu este deloc preocupat de chestiuni religioase. Ei construiesc universități, deschid o Academie, scriu despre beneficiile sticlei, studiază Europa, o imită, au țari de origine strict germană și uniforme militare de tip prusac, și o curte care depășește Versailles-ul în splendoare, și obiceiurile Franței prerevoluționare, și creșterea rapidă a grandorii exterioare, și Lomonosov, și Fonvizin - dar nu există și nu se aude nicăieri un singur cuvânt care să arunce o punte între cultura seculară și cea bisericească.

Și, în același timp, schismaticii se ascund în păduri, zeloți ai vechii credințe, în timp ce asceții sunt mântuiți în mănăstiri îndepărtate, lucrarea spirituală de mântuire a sufletelor și de sporire a turmei lui Hristos se desfășoară undeva sub covor, în mică legătură cu preasfântul sinod de conducere și cu toată decorațiunea exterioară magnifică a bisericii, necesară rugăciunilor oficiale pentru „cei mai pioși, mai autocrați” și chiar mai necesară, pentru a, urmând exemplul Bizanțului, să se comunice celor „cei mai pioși și mai autocrați” prin miruire nu numai puterea conducătorului lumesc, ci și măreția alegerii Domnului.

Astfel a avut loc cea mai mare și mai tragică scindare a feței unificate a culturii ruse.

Cine își poate imagina acum cu adevărat că Sfântul Serafim de Sarov și Pușkin au fost contemporani? Nu ni se pare oare - și, de fapt, așa a fost - că au trăit pe planete diferite?

Sfântul Serafim de Sarov, Optina Pustyn și multe, multe altele - firul culturii spirituale nu se rupe, rezistă politicii sinodale - o depășește pe plan intern. Sub obroc strălucește lampa bisericească. Toată această lumină a ei aparține în întregime culturii ruse unice, dar căile către o întâlnire între cele două canale ale sale sunt blocate.

Umanitatea, creativitatea pur umană, merge pe un drum diferit - un drum fără Dumnezeu.

Biserica este izolată de creativitatea umană de toate învelișurile ei oficiale și moarte, sau nevii (cum ar fi sinodul).

Umanității îi este dat doar să creeze utopii sau să fie infectată de utopiile altora; să perceapă partea lor înaripată, hipertrofică, ca un fel de surogat al religiei.

Aproape toate gândurile cu adevărat creative ale intelectualității ruse erau astfel de surogate ale religiei sau o sete plictisitoare și fără speranță pentru acest principiu religios.

Inteligența rusă a reușit să creeze un pretext pentru experiențe pur religioase și martiriul religios pornind de la cea mai sobră, insipidă și stupidă învățătură, de la cea mai lipsită de aripi utopia – marxismul.

Desigur, în istoria secolului al XIX-lea, de o importanță colosală sunt acei creatori ai culturii ruse care au prevăzut un fel de unitate inevitabilă, care, fiind adevărați genii ai gândirii umane, s-au unit cu altarul bisericii.

La urma urmei, în esență, nu doar creștini precum Kireevski, Khomyakov, Samarin, Dostoievski, Solovyov și mai târziu, ci și pozitivistul Herzen definesc în egală măsură cultura rusă.

Și, întrucât imaginea nesintetizată a lui Herzen era sufocată de această imposibilitate de a fundamenta și justifica sintetic căile umane, în aceeași măsură, Dostoievski, care găsise personal sinteza Dumnezeu-umanității, era o figură cu adevărat tragică, deoarece sinteza individuală nu putea acoperi abisul schismei, ci doar sfâșia veșnic omul între două maluri.

Din această cauză, toți cei care erau sintetici din punct de vedere personal, care au înțeles misterul întrupării Dumnezeului-umanității, s-au dovedit a fi doar profeți îndepărtați ai unei noi ere și nu păreau a fi pe deplin realizați pentru vremea lor. Contemporanii lor i-au perceput întotdeauna ca fiind imperfecți, iertându-i pentru geniul sau talentul lor, unii pentru că se aflau pe țărmurile culturii spirituale, alții pentru că erau implicați în cultura seculară.

Astfel, poate nu la fel de organic ca în Europa, nu la fel de logic și treptat, dar în esență cu mari complicații dureroase, cu mari fundături morale, Dumnezeu-umanitatea a fost răstignită în Rusia. Două lumi trăiau una lângă alta, fără să se atingă.

Imagine a lumii [1]

Sursă - http://mere-marie.com/

Colecția de manuscrise și cărți rare, Universitatea Columbia, New York.

Cadoul Sofiei Borisovna Pilenko, 1955

Dintr-un punct de vedere democrat-filistin, imaginea modernă a lumii ar putea fi înfățișată într-un mod foarte obișnuit: un anumit dragon teribil. Ca un boa constrictor cu trei capete, păzind o prințesă inocentă căzută în captivitatea sa. Toate cele trei capete ale dragonului îi urmăresc fiecare mișcare, holbându-se în ochii ei.

Puterea dragonului este incomensurabilă: cu o singură mișcare poate distruge prințesa, o poate vrăji cu privirea sa, o poate strangula cu spiralele corpului său, o poate înțepa cu înțepăturile sale otrăvite. Prințesa este inocentă și neputincioasă. Nu are salvatori. Se află în puterea dragonului. Dragonul trebuie să stârnească groază și ură, prințesei simpatie și iubire. Dar nicio ură nu poate slăbi dragonul, nicio iubire nu poate salva prințesa. Dacă nu este ușor reeducată conform metodelor de educație ale dragonului, ca să spunem așa, ea însăși devine dragon. Sau dacă nu cumva capetele dragonului încep să se devoreze reciproc și astfel mor în dușmănie cu ele însele, într-un acces de autodistrugere. Această imagine este, fără îndoială, similară cu ceea ce ne înconjoară, aceea că toată lumea recunoaște cu ușurință numele acestor trei capete și cine este prințesa. Simpatia publică este împărțită între dragon și prințesă. Unii se închină în fața puterii dragonului și sunt convinși că numai el poate conduce lumea, alții simpatizează cu prințesa și cred că mai devreme sau mai târziu ea se va elibera de dragon. Mi se pare necesar să înțeleg cumva, imparțial, adevărata natură atât a dragonului, cât și a prințesei și, poate, să emit o judecată morală asupra amândurora.

În violența și sângele Marelui Război s-a născut un monstru necunoscut până atunci lumii. Ideea luptei de clasă și a urii de clasă a fost întruchipată în Rusia sub teribila înfățișare a puterii sovietice.

Caracteristicile sale sunt clare, distincte și nu lasă nicio îndoială. Negarea personalității umane, sufocarea libertății, cultul forței, venerarea liderului, o singură viziune asupra lumii obligatorie pentru toți, lupta împotriva oricăror abateri de la linia generală a partidului sau, ceea ce este același lucru, a liderului - fie că este vorba de o abatere într-o problemă economică minoră de actualitate, fie în cele mai esențiale întrebări și opinii despre lume, despre destinul uman etc.

Treptat, comunismul a devenit nu doar un anumit sistem filosofic și economic, ci o religie particulară, vulgară, care încearcă să aibă propria opinie literală în raport cu tot ceea ce există în viață. Ar fi ușor să se compileze o dogmă precisă a comunismului - și aceasta este compilată în nenumărate catehisme. Ea cuprinde totul - atitudinea față de economie, față de istorie, față de chestiuni de artă, față de principiile existenței. Este adevărat, nu sunt necesare concilii pentru a confirma dogmele acestei religii, liderul le proclamă și, prin urmare, le face obligatorii, iar orice abatere de la ele este, prin urmare, percepută în mod necesar ca o erezie inacceptabilă. Cel mai remarcabil lucru este că autorii acestor abateri, fiind condamnați de declarația autoritară a liderului, își recunosc ei înșiși erezia, se pocăiesc de ea și imploră reunificarea cu partidul infailibil. Pe solul acestei psihologii religioase particulare, crește în mod natural cea mai nelimitată intoleranță față de toți dizidenții și necredincioșii.

Persecuția religioasă sistematică este înfloritoare, cuprinzând nu doar o singură confesiune religioasă, ci literalmente totul. Lagărele sunt pline de reprezentanți ai tuturor bisericilor, tuturor confesiunilor, sectelor, mișcărilor, concepțiilor despre lume. „Noua credință” se realizează prin sânge, tortură și chinuri. Este singurul adevăr totalitar, iar restul trebuie supus exterminării complete.

O evaluare morală a acestei stări de fapt nu necesită observații complexe; imaginea este clară și dezgustătoare. Mult mai complexă este întrebarea de unde își trage puterea comunismul rus, cu ce se hrănește pe plan intern și cu ce continuă să crească?

Economiștii și politicienii au prezis de mult, aproape încă din primele zile ale comunismului, dispariția sa rapidă și lipsită de glorie. Nici întreprinderile sale economice, nici condițiile istorice ale existenței sale, nici situația istorică - nimic nu a dat ocazia să se creadă că comunismul se va instaura ferm în Rusia. Cu toate acestea, de douăzeci de ani se aud aceste predicții despre dispariția sa, dar, de fapt, el continuă să existe și nu intenționează să piară. Cum se poate explica acest lucru?

Se pare că, spre deosebire de toate opiniile diferitelor tipuri de specialiști, doar opinia cuiva care abordează problema dintr-un punct de vedere religios va fi corectă!

Comunismul supraviețuiește doar alimentând (chiar dacă în mod ciudat) setea umană pentru o viziune holistică, religioasă asupra lumii. Este viu tocmai prin patosul său religios, deoarece acest patos modifică complet forțele umane naturale, tensiunea naturală a mușchilor umani și a voinței umane, precum și rațiunea umană. Le multiplică de zece ori, le conferă un principiu creativ, care este întotdeauna ca un fel de miracol, transformând legile naturii.

Comunismul trăiește prin acest straniu miracol negru propriu, teribila sa religie neagră, integritatea, ura integrală, dizolvarea integrală a personalității umane în colectiv, credința integrală în adevărul rostit de gura liderului - supraomul, profetul profeților, mesia negru și teribilul, biserica sa neagră și teribilă. Da, într-adevăr, în conștiința comunistului mediu, Rusia este acum condusă de un supraom, în puterea căruia se află capacitatea de a schimba și anula atât legile istoriei, cât și legile naturii. În Rusia a apărut adevăratul Om-Dumnezeu, pe care Dostoievski ni l-a prezis atât de recent. Și, firește, acest Om-Dumnezeu a intrat într-o luptă cu Dumnezeul-Om și Dumnezeul-Umanitatea sa - cu Hristos și cu Biserica lui Hristos. Ce este aceasta?

Poate că vorbele mele sună prea mistice pentru cineva, să zicem neștiințifice, nu corespund datelor moderne ale științei economice și istorice? La aceasta voi spune că orice ipoteză științifică este valoroasă doar atunci când viața confirmă presupunerile formulate de ea. Așadar, toate ipotezele cele mai științifice ale celor mai excelenți specialiști din domeniul economiei, politicii, istoriei etc., toate au fost fundamental infirmate de viață. Comunismul nu cade și asta e tot! Deși toate termenele limită au trecut și trec noi termene limită. Astfel, este clar că nu mai este nevoie să vorbim acum despre aceste foste teorii și ipoteze științifice. Dar teoria mistică și în ceață, care vede în comunism o nouă credință teribilă și în aceasta găsește o explicație pentru puterea sa creatoare supranaturală - această teorie nu a fost încă infirmată de viață. Și, prin urmare, merită nu numai același lucru ca și alte teorii, ci mult mai multă atenție decât acestea.

Martirii creștini ai Rusiei moderne probabil înțeleg totul și acum luptă „nu împotriva sângelui și nu împotriva cărnii, ci împotriva forțelor spirituale ale răului din locurile cerești”. Biserica s-a confruntat nu cu un fel de doctrină de cabinet a marxismului, să zicem, ci cu o anti-biserică, cu un fel de organism de natură spirituală și, prin urmare, extrem de puternic, capabil să anuleze și să schimbe legile lumii materiale.

Acesta este primul capitol al dragonului modern.

În ordine cronologică, al doilea totalitarism care a apărut a fost fascismul. Mi se pare că, ideologic și fizic, este cel mai slab dintre toate totalitarismele. Și există destule motive pentru această slăbiciune relativă. În primul rând, fascismul nu a apărut în afara tradițiilor, nu în afara cultelor și farmecelor istorice. Mussolini delirează despre etatismul Romei antice, este la fel de inovator pe cât este de restaurator. Și acest lucru nu mai este potrivit pentru a avea o putere autentică. Ceea ce se restaura a fost distrus la vremea sa, cu alte cuvinte, există forțe care au fost mai puternice decât Imperiul Roman. Nu poate fi promovat ca ceva indestructibil din timpuri imemoriale. Dacă a fost zdrobit o dată, atunci poate fi zdrobit și a doua oară. Și știm ce l-a învins. În primul rând, a fost, desigur,

creștinismul, care a corodat, a descompus miezul, esența religioasă a Imperiului Roman. Se pare că slăbiciunea relativă a etatismului fascist se explică prin această pierdere, deja o dată în istorie, a patosului religios-creativ care înconjura idolul Imperiului Roman. Italia nu poate uita acest trecut istoric, mai ales că în fața ochilor ei, chiar în inima Romei păgâne moderne, se află același Vatican antic, care a învins deja puterea Romei. Și nu tace, nu este mort. Este încrezătoare în puterea sa spirituală, în invincibilitatea și infailibilitatea sa religioasă.

Însă, lăsând deoparte aceste trăsături specifice ale fascismului, vom defini doar acele proprietăți de bază care ne spun despre apartenența sa la același corp de dragon. Vom vedea aceeași luptă împotriva personalității umane, același cult al colectivului, ura față de libertate, obligativitatea unei anumite viziuni standard asupra lumii, percepția principiilor de bază ale fascismului pur dogmatic, fără raționament și cu respect. În cele din urmă, atitudinea față de lider este de aceeași natură ca în Rusia Sovietică. Liderul este la fel de infailibil, el dictează nu numai principiile de bază ale viziunii obligatorii asupra lumii, ci și directivele pentru nevoile curente ale fiecărei zile. Forța înlocuiește și legea, principiul violenței este introdus în circulație. Voi face doar o rezervă (încă o dată) că, datorită unor condiții specifice și tipului idolului principal al etatismului, precum și locului în care se dezvoltă cultul său, toate trăsăturile comune comunismului par oarecum mai palide, nu atât de clar exprimate, nuanțate. Dar, în esență, nu există o diferență fundamentală între ele. S-ar putea spune așa: comunismul a fost construit pe un vast spațiu gol și, prin urmare, a ridicat zidurile clădirii după propria sa discreție. Pentru fascism, a fost necesar să ia în considerare ruinele zidurilor, printre care a construit altele noi, iar acestea i-au modificat oarecum propriul plan.

În cele din urmă, al treilea totalitarism este religia rasei, propovăduită în Germania modernă. În ceea ce privește ideea care stă la baza acestei religii, trebuie spus că este cu siguranță mai săracă, mai particulară și chiar mai provincială decât ideea comunismului. Comunismul poate revendica un anumit universalism, natura atotcuprinzătoare a principiului său fundamental. COMUNISMELE se pot dezvolta în diferite rase și state fără a concura între ele, ci dimpotrivă, consolidându-se și sprijinindu-se reciproc. Peste tot există colibe care declară război palatelor, proletarii din toate țările se pot uni, doar pentru a câștiga de pe urma acestei uniuni. În rasism, situația este inversă. O persoană care a acceptat rasismul modern se confruntă cu două posibilități: fie va accepta rasismul în versiunea sa germană și, împreună cu Hitler și Rosenberg, va crede în alegerea „mesianică” specială a rasei germane, căreia trebuie să i se supună toate rasele inferioare, inclusiv a sa. Sau, după ce a acceptat principiul fundamental al rasei, își creează propria rasă aleasă, căreia trebuie să i se supună toate celelalte. Ambele posibilități sunt ușor de imaginat și există în

realitate. Însă primul dintre ele este puțin probabil să găsească o răspândire largă și să creeze un patos autentic, pur și simplu pentru că este puțin probabil ca straturi largi ale oricărui popor să fie de acord cu entuziasm cu faptul că ar trebui să fie dați în sclavie altora, în special unor oameni „alesi”. A doua versiune a rasismului îl condamnă la răspândirea în limitele înguste ale unei singure rase, cu o rivalitate eternă și insolubilă cu orice altă rasă. Aici este posibilă doar o luptă a tuturor împotriva tuturor și o luptă care nu are nicio perspectivă de victorie pe termen lung. Cu excepția cazului în care, în acest proces, toți adversarii sunt complet exterminați. Aceasta este principala slăbiciune ideologică a conceptelor rasiste de totalitarism. Și în acest sens, desigur, este mult mai provincial, mai parohial decât comunismul. Dar există aspecte ale rasismului care îl fac mai puternic în multe privințe decât comunismul. Nu face apel doar la interesele externe ale omului. Face apel la însăși natura sa, la sângele său, la instinctele profunde, latente ale sufletului uman, la niște chemări pe jumătate uitate ale naturii. Este mai organic (destul de ciudat), aș spune că este mai materialist decât comunismul, care, în comparație cu el, este un fel de invenție cerebrală și este în sine raționalist, sec și nefondat.

Rasismul este misticismul biologiei, este religia forțelor cosmice, un anumit spirit eliberat dintr-o sticlă de către un alchimist și care nu vrea să se întoarcă la acea sticlă. În rasism se pot auzi constant răgetele și gemetele „demonilor surdo-muți”. Lordul antic este înviat, puterea magică a sângelui subjugă umanitatea fără cuvinte. Iar magia sa este extrem de puternică, puterea sa narcotică otrăvește și excită. Se poate spune că, ca material pentru formarea unei religii păgâne, este mult mai bogat decât comunismul. Și, în plus, spre deosebire de comunism, recunoaște deschis acest caracter religios păgân. Și prin aceasta putem spune că, ca religie, este mult mai realizată decât comunismul, care nici astăzi nu se poate debarasa de scepticismul Iluminismului, deși acest scepticism este pur exterior, pur verbal, neschimbând nimic în adevărata sa esență. Aceasta este fața mistică a rasismului. Cum se realizează în lume? Aici asemănarea cu frații săi din religia totalitarismului este deosebit de izbitoare. Sângele care stă la baza tuturor lucrurilor este, desigur, complet incompatibil cu realitatea spirituală a personalității. Personalitatea este controlată - (cu excepția cazului în care i se oferă posibilitatea de a exista în persoana personalității liderului), dar, de fapt, ea nu este o personalitate în sensul nostru al cuvântului, ci este o anumită manifestare ipostatică a aceluiași sânge sacru german impersonal.

Personalitatea este abolită - libertatea este, de asemenea, abolită în fața celei mai înalte valori, care îi atrage pe alesii săi spre dominație.

La fel ca în comunism, totalitarismul viziunii asupra lumii distruge posibilitatea existenței altor opinii, abateri, dezacorduri, disidențe... O persoană trebuie să gândească într-un mod benefic pentru întreg, iar beneficiul este determinat de

opinia infailibilă a liderilor. Creativitatea este, de asemenea, abolită, deoarece creativitatea este un produs al libertății, iar când vine vorba de procese biologice fundamentale și irevocabile, nu este nevoie nici de libertate, nici de creativitate - ele se vor apăra singure. Se duce o luptă împotriva altor rase, în special împotriva rasei declarate inferioare - evreimea. Acest lucru este logic din punctul de vedere al selecției rasiale. Se duce o luptă împotriva altor religii, deoarece rasismul este declarat singurul adevăr religios, iar coexistența a două adevăruri este imposibilă. Dacă combinăm ceea ce este comun în manifestările acestor trei tipuri de nou păgânism, atunci trebuie să spunem totuși că acestea se caracterizează printr-o forță enormă, un patos autentic, tensiunea credinței, disponibilitatea sacrificială a fiecărui membru al imensului lor organism de a se dărui pentru binele întregului. O nevoie volitivă nu numai de a distruge, ci și de a construi, o anumită orientare biologică și organică.

Toți fără prejudecăți, fără vreo înclinație anume spre mănuși albe, toți sunt niște măcelari inspirați care vor să taie universul.

Apropo de eroii lor, de supraoamenii lor, de liderii lor, de zeii lor umani, simți brusc o repetiție a motivelor nietzscheene, pe de o parte, a lui Smerdiakov „totul este permis” pe de altă parte și, în final, a cultului magic al puterii natural-umane, al cărui reprezentant a fost Rudolf Steiner. Da! De mult timp au încercat să elibereze spiritele din sticlă. Acum, că acest lucru a fost făcut, nu-i mai poți alunga!

Acesta este prim-planul imaginii pe care am desenat-o la început.

Dragonul cu trei capete este numit. Aspectul său este clar vizibil și nu stârnește îndoieli.

Dar există o altă creatură în această imagine - aceasta este cea mai inocentă prințesă, care lâncezește sub amenințarea privirii sale.

Prin asta mă refer la democrația modernă, desigur.

Și aici vreau să spun sincer și sincer: oricine se simte legat de democrație într-un fel sau altul, oricine îi datorează ceva, oricine crede în viitoarea ei renaștere în orice măsură, este pur și simplu obligat acum, fără nicio ipocrizie, milă sau respect pentru prieteni și dușmani, să o judece absolut fără milă. Prințesa noastră este rea și de mică valoare, este de vină că a rătăcit fără cale până a căzut în ghearele dragonului. Nu a putut să nu cadă în ele. Și mai mult, nu va ieși din ele dacă va rămâne așa cum a fost, pentru că nu are nimic de opus dragonului. Este într-o sărăcie completă.

Noi, rușii, avem în literatura noastră nu doar premoniții privind apariția religiilor umanoide moderne - în „Marele Inchizitor” de Dostoievski sau în Șigalev, în povestea lui Soloviov despre Anticrist - ci cu aceeași claritate perspicace ni se prezintă aspectul democrației moderne, deosebit de puternic și fără milă în Herzen. Ca și cum ar fi fost atunci așa cum a devenit acum. Și nu degeaba Herzen, occidental și democrat, s-a îndepărtat de ea cu groază, nu degeaba a început să vorbească despre ea cu o amărăciune atât de nemărginită.

Cel mai caracteristic lucru, mi se pare, în democrația modernă este respingerea fundamentală a oricărei viziuni holistice asupra lumii. Politicii i-a devenit de mult imposibil să implementeze în viață orice principii de bază, ci doar un joc al intereselor practice, o contabilizare concretă a forțelor și o alegere a compromisurilor, economia a început de mult să existe independent de politică, iar egalitatea politică coexistă cu o inegalitate economică monstruoasă. Deosebit de caracteristică democrației actuale este prăpastia completă dintre cuvânt și faptă: în cuvânt există încă o declarație oarecum pompoasă a principiilor libertății, egalității și fraternității, dar în fapte domnește puterea nedisimulată a intereselor. Moralitatea publică (de asemenea, declarată pompos) este destul de compatibilă cu imoralitatea individuală. Viața privată a unei persoane poate fi în contradicție flagrantă cu activitatea sa publică. Integritatea viziunii asupra lumii pur și simplu nu este necesară și nu există. Ea este din nou înlocuită cu succes de interese corect înțelese, strict luate în considerare.

De unde vine această stranie dezorganizare a democrației, această fragmentare a fiecărei personalități individuale, această respingere a oricărui principiu unificator?

Democrația a devenit o creatură care nu-și amintește de rudenia sa; a renunțat la principiile care i-au dat naștere, cultura creștină, morala creștină, atitudinea creștină față de personalitatea umană și libertate.

Și în locul lor nu a pus nimic altceva. În viziunea democratică asupra lumii nu există acum rădăcină, nici centru, este formată, cum s-ar spune, doar pe propoziții subordonate, iar propoziția principală se pierde. Și această imagine democratică împrăștiată creează un anumit tip de persoană care, în primul rând, nu are opinii religioase și, în al doilea rând, munca publică nu se bazează pe nicio idee generală și profundă, iar viața personală există de la sine, neunită nici cu chemarea religioasă, nici cu cea publică. Și așa cum fiecare persoană individuală în democrație este o combinație mecanică de principii aleatorii și adesea opuse, tot așa corpul general al democrației există, cum s-ar spune, fără coloană vertebrală, fără coloană vertebrală și, în același timp, fără limite bine definite.

Din aceasta este ușor de înțeles că aici, potrivit lui Smerdiakov, totul este permis. Adevărat, din motive diferite față de concepțiile totalitare despre lume, acolo legea nu mi se aplică, deoarece „eu” sunt însăși legea, „eu” sunt cea mai înaltă măsură a lucrurilor. Aici nu există deloc legi imuabile, nu există nicio măsură a lucrurilor, totul este relativ, totul este șubred, condiționat, totul este supus unui singur criteriu de interese fluide și în rapidă schimbare. Totul este permis, deoarece totul este relativ și nu foarte important. Astăzi se încheie o alianță - acestea sunt interesele de astăzi, iar mâine aliatul trădează, pentru că acestea sunt interesele de mâine. Astăzi predică egalitatea economică, mâine își dau voturile pentru consolidarea capitalismului. Astăzi sunt duși de totalitarismul comunist, iar mâine - de totalitarismul rasist.

Și nimic nu este solid, totul este fluid, nimic nu are contururi solide. Poate fi chiar firesc ca, în această absență a oricăror valori superioare, să rezulte că cea mai mare valoare este mica mea bunăstare. Micul meu și destul de inofensiv egoism. În cele din urmă, în numele a ce ar trebui să-mi cedez locul la soare cuiva sau oricărui lucru, dacă toți acești pretendenți la un loc la soare sunt extrem de relativi și efemeri? În numele căror idei ar trebui să-mi sacrific bunăstarea, dacă relativitatea oricărei idei a fost de mult recunoscută? „Suntem din Kaluga!” nu este deloc un principiu al comunismului, care în totalitarismul său absoarbe orice Kaluga, este un principiu al democrației degenerate, bolnave, și acesta este cel care triumfă acum la scară europeană. După cum spune un individ: „Contul meu bancar este în regulă, deci ce s-a întâmplat?” - și astfel state democratice întregi nu înțeleg „ce se întâmplă”, deoarece abia reușesc să facă față cheltuielilor.

Prin urmare, toate trădările grandioase la care am fost martori în ultimii ani sunt firești!

De aici, neputința și relaxarea fizică complet senilă. Într-adevăr, de ce să ne mirăm? Organismul se dezintegrează în celulele sale constitutive și, în mod firesc, nu poate rezista la nimic.

Cel mai teribil lucru la democrația modernă este lipsa sa fundamentală de principii, absența masculinității, absența oricărui principiu creativ. Democrația a devenit sinonimă cu filistinismul, filistinismul, mediocritatea!

Dacă în viziunile totalitare despre lume este potrivit să vorbim despre nașterea unor noi religii, atunci în democrații este necesar să se constate nu doar absența completă a religiei, ci chiar absența, la momentul respectiv, a capacității de percepție religioasă a realității. Dacă acolo se introduc în joc forțe demonice întunecate, atunci aici domnește o singură tablă de înmulțire completă. Iar această stare de fapt are ca rezultat imposibilitatea creării oricărei pasiuni reale - în absența patosului, în absența creativității.

Dacă totalitarismele sunt înfricoșătoare, atunci democrația este pur și simplu plictisitoare. Pe arena istorică reală, demonii se luptă acum cu burghezia. Și cel mai probabil, demonii, nu burghezia, vor câștiga. Iar victoria lor poate fi dublă: fie burghezia va fi pur și simplu distrusă de ei, fie o vor infecta cu proprietățile lor demonice și el (burghezia) va deveni el însuși un demon. Ca să spunem așa, un cetățean de mâna a doua, care decide că atunci când trăiește cu lupii, urlă ca un lup.

Singura problemă este că lupii au un urlet adevărat de lup, dar imitatorii lor nu pot produce un urlet adevărat, doar imită, repetă un papagal.

Prin urmare, toate forțele naturale prezente în umanitatea modernă nu permit nicio concluzie optimistă. Situația este cu adevărat rea. Ceasul luptei se apropie. Rezultatul ei este aproape predeterminat. Nu s-a întâmplat niciodată ca principiul religios al vreunui curent, vreunei entități religioase să nu câștige fără un adversar religios. Nu s-a întâmplat niciodată ca creativitatea să nu fie pusă în practică în numele a ceva. Nu s-a dovedit a fi mai puternică decât mediocritatea. Nu s-a întâmplat niciodată ca un erou, chiar și cel mai crud, sângeros și inuman, să nu triumfe asupra unui filistin. Nu s-a întâmplat niciodată ca o tendință spre sacrificiu personal să nu elimine egoismul meschin filistin. Nu s-a întâmplat niciodată și nu se va întâmpla, pentru că nu se poate.

În calea puternicului flux de noi religii teribile, a triumfului noilor idoli sângeroși, democrația (în forma în care există) nu este un baraj. Poate relua în considerare interesele sale reale și poate redistribui mandatele partidelor în parlamente. Poate imita liderii și le poate aplica metodele de lucru. Nu își poate elibera rezervele de aur în străinătate și construi avioane, nu poate inventa gaze sufocante... în general, poate face ce vrea, principalul lucru este că pe căile moderne ale existenței sale nu va câștiga. Și cel mai probabil, așa va fi, evenimentele o vor condamna. Emascularea spirituală dă roade și...

Fără religie, omenirea piere fără glorie!

Demonul vede că încăperea este curățată și goală. Vine, îl ia cu el pe cel mai puternic și se mută înăuntru. La urma urmei, încăperea este într-adevăr goală. De ce nu ar trebui să se mute și el înăuntru?

Luând totul în considerare, cântărind tot ceea ce ne învață istoria, ceea ce știm încă din vremea lui Herzen, ceea ce se întâmplă sub ochii noștri și se pare că nu ne putem înșela în diagnostic. Și, de fapt, nu există loc pentru nicio speranță în această lume naturală. În fluxul trădării reciproce, în fluxul micilor egoisme - lumea de astăzi se va prăbuși, se va disipa, se va dispersa...

Lumea de mâine aparține Dragonului.

Și singura scânteie de speranță care rămâne în inimă este speranța unei Minuni!

Contabilitatea ne spune că a rezumat rezultatele cu exactitate, nu există nicio îndoială. Ei bine, poate că este posibil să existe fără contabili și fără contabilitate, doar să-i arzi cărțile, să amesteci toate veniturile și cheltuielile. Credeți că în ceasul morții chiar și cerul se deschide păcătoșilor, cei mai nepocăiți se pocăiesc, muții încep să profocească și orbii au viziuni. Numai în ordinea unui astfel de miracol putem aștepta o cale de ieșire acum, numai în el există speranță. Este dificil pentru o inimă umană, obosită, să spere, mai ales la un miracol, la ceva fără precedent, necontabilizat. Suntem prea obișnuiți cu faptul că până și cele mai reale speranțe se rup și se estompează, iar aici trebuie să sperăm la ceva aproape iluzoriu.

Dar există încă speranță. Și există câteva indicii, doar indicii, că poate nu este în zadar.

Dacă umanitatea fără Dumnezeu, ireligioasă (cu trei dimensiuni) înțelege că niciun organism real nu poate trăi așa, dacă se pocăiește cu adevărat până în adâncul ei, dacă se întoarce la casa Tatălui (de unde a plecat blestemându-L pe Tatăl!), dacă înțelege din nou că o cale religioasă se află în fața ei, că este chemată să devină DUMNEZEU-UMANITATE, dacă se predă voinței Creatorului, dacă înțelege insignifianța micilor sale dorințe, bunăstare și egoism, dacă în cele din urmă le spune încercărilor care vor veni că acesta este flagelul lui Dumnezeu (așa cum Attila a fost flagelul lui Dumnezeu) și că ea însăși este de vină pentru faptul că acest flagel este necesar - într-un cuvânt, dacă umanitatea se retrage la originile sale creștine și se reînnoiește sau înflorește cu o nouă creativitate creștină și este aprinsă de un nou foc creștin, atunci s-ar putea spune că, chiar și până în ultimul moment, nu totul este pierdut!

Există semne subtile și abia vizibile că speranța poate nu este zadarnică. În primul rând, există semne slabe de renaștere religioasă, care, însă, cuprind doar o mică parte a elitei culturale a democrației. În cele din urmă, există vocea foarte puternică și curajoasă a diferitelor biserici, care își apără adevărul împotriva adevărurilor false ale noilor religii. Există un fenomen straniu și paradoxal, care constă în faptul că astăzi creștinismul nu este persecutat doar în țările democratice. Există o promisiune de renaștere - sângele martirilor, procesele mărturisitorilor...

Precum înainte, așa și acum - SÂNGELE MARTIRILOR ESTE „SĂMÂNA CREȘTINISMULUI”. Dar toate acestea sunt doar indicii slabe. Mult mai puternic, de exemplu, este opusul, mult mai convingător este zâmbetul vreunui politician,

economist, istoric, democrat sau fascist - nu contează cu ce fel citește aceste rânduri sau altele similare. Pentru el, aceasta este un fel de ceață mistică, de care se va îndepărta cu enervare. Și nu se va jena că în afara acestei ceți nu există deloc soluții.

Întrebarea este următoarea: fie prin pocăință și purificare fără Dumnezeu, omenirea se va întoarce la casa Tatălui și va străluci era renașterii creștine autentice, și se va simți ca o umanitate divină, fie timp de multe secole suntem condamnați puterii fiarei, a omului-zeu, a noii și cumplitei religii idolatre.

Al treilea nu este dat. Dar este mai probabil ca al doilea să se adeverească.

Paris, 1937

Prezentul și viitorul Bisericii

Maica Maria (Skobtsova)

PREZENTUL ȘI VIITORUL BISERICII [1]

O prelegere ținută în martie 1936 la Paris, la o întâlnire monastică

prezidat de Mitropolitul Eulogius

Indiferent de greutățile și chinurile condițiilor istorice ale existenței Bisericii, pentru ortodox promisiunea fundamentală despre soarta ei rămâne neschimbată: porțile iadului nu sunt

[1] Publicat de: Maica Maria (Skobtsova). Amintiri, articole, eseuri. Vol. II. YMCA-PRESS. Paris.

o va depăși. Se poate pune la îndoială existența ulterioară a patriei proprii, se poate fi chiar sigur că niciun stat, niciun popor, niciun mod de viață nu are semne de veșnicie - doar veșnicia vieții bisericii rămâne neîndoielnică - porțile iadului nu o vor învinge, nici măcar în zilele celei de-a Doua Veniri și ale Judecății de Apoi va fi aceeași biserică fondată la Rusalii. Dar această speranță fundamentală a unei persoane ortodoxe nu elimină toate dificultățile și îndoielile legate de existența istorică a bisericii.

Este eternă, dar asta nu înseamnă că „porțile iadului” nu o pot persecuta, nu-i pot distorsiona esența istorică, nu o pot forța să intre în catacombe iar și iar, asta nu înseamnă că adevărul ei domnește veșnic și victorios peste lume. Noi credem în victoria finală a bisericii, dar, din păcate, știm că de-a lungul istoriei bisericii această victorie nu a fost niciodată realizată și nu se va realiza.

154

până la sfârșitul lumii. Realizarea victoriei mondiale a Bisericii este împiedicată, în primul rând, de prezența unei forțe malefice, diavolul, care o va lupta până la sfârșitul lumii și, în al doilea rând, de faptul că Biserica, fiind nu doar o instituție divină, ci și umană, include, împreună cu umanitatea care face parte din ea, toate vicisitudinile, slăbiciunile, păcatele și viciile umane. Acestea se reflectă constant în viața Bisericii, împiedicând-o constant să strălucească victorios și să cucerească lumea. În timpul existenței de două mii de ani a Bisericii, interferența umană în viața Bisericii a denaturat-o în două direcții. Biserica se afla fie într-o stare de persecuție, fie într-o stare de patronaj din partea statului. Acum a venit din nou o perioadă de persecuție, care durează de douăzeci de ani. Este dificil de spus ce este mai greu pentru Biserică, ce îi deformează mai mult fața - persecuția sau patronajul. Persecuția duce în primul rând la martiriu și

155

moartea celor mai credincioși, a celor mai jertfitori, a celor mai înfocați fii ai bisericii. Ei îi ispitesc pe cei slabi, care încep să renunțe, să se schimbe, să trădeze, să cadă. Distrug posibilitatea predicării și a învățăturii, interzicând libertatea de exprimare și, prin aceasta, cresc generații întregi izolate de adevărul evanghelic. Biserica în timpul persecuției intră în catacombe, glasul ei încetează să mai sune public, manifestarea exterioară a vieții bisericești se stinge. Așa sunt dezastrele cauzate de persecuție. Dar persecuția ne descoperă sfințenia bisericii, persecuția îi unește pe copiii ei credincioși, curăță viața bisericească de lene, rutină, indiferență, întâmplare. Persecuția unește „turma mică”, face o selecție, realizează, ca să spunem așa, primele experimente ale acelei selecții care va veni la noi în zilele din urmă.

Patronajul statului introduce treptat concepte neecleziastice în viața bisericească, înlocuiește chipul lui Hristos și produce o schimbare de planuri. Viața bisericească renaște treptat.

156

Tipul oricărei instituții umane, biserica devine un departament, este compromisă de idealurile statului, uneori păgâne. Această otrăvire a organismului bisericesc merge uneori atât de departe încât chiar și ierarhii bisericești afirmă, de exemplu, justificarea pedepsei cu moartea din punctul de vedere al creștinismului sau inseparabilitatea bisericii de forma monarhică de guvernare. Apartenența la biserică devine obligatorie din punctul de vedere al statului, este distribuită pe scară largă, incluzând mecanic în componența sa toate persoanele aleatorii aparținând unui anumit stat. Din aceasta, organismul său devine flasc, instabil, viața devine lipsită de suflet, formală. Adevărul lui Hristos este înlocuit de nenumărate reguli, canoane, tradiții, rituri externe. În detrimentul creșterii externe și al fastului extern, viața și isprava interioară sunt diminuate. Organismul bisericesc se osifică. Acestea sunt pericolele patronajului statal.

157

Desigur, acest patronaj are rezultate pozitive - o anumită libertate - adevărată, în limitele stabilite de stat - o anumită bunăstare externă, puterea organizării externe etc. Dar, în orice caz, se poate spune un lucru - atât persecuția, cât și patronajul Bisericii sunt două flageluri care au denaturat adevăratul drum al vieții bisericești timp de două mii de ani și probabil îl vor denatura până la Judecata de Apoi.

În acest sens, trebuie să abordăm și evaluarea situației actuale a bisericii. Persecuțiile au loc în Rusia, uneori crescând, alteori diminuându-se. S-ar putea spune chiar că, în ultima vreme, acestea au avut tendința de a se diminua. Acest lucru nu este important. Important este că actualul guvern, în principiu, consideră biserica ca o anumită parte a organismului național și, pe deasupra, o parte indezirabilă. Dar dacă ar considera-o o parte dezirabilă a organismului, imaginea nu s-ar schimba fundamental.

158

Autoritățile se consideră îndreptățite să declare o atitudine universal obligatorie față de biserică, autoritățile se simt deasupra ei, astăzi confiscă bunuri de valoare, exilează la Solovki, execută ierarhi, mâine vor anunța un manifest de

iertare, poate chiar „recompensează” cu ceva din generozitatea lor. Ca răspuns la persecuție, biserica trimite tot mai mulți mărturisitori și martiri. Biserica este spălată în sânge, biserica dă naștere la cete de sfinți, mai mulți decât au fost în timpul persecuției din primele secole păgâne. Dacă acestea ar fi toate, atunci s-ar putea vorbi despre starea actuală a bisericii limitându-ne la referiri la starea ei de dinainte de recunoaștere, în primele secole. Dar acum există un fenomen care ni se pare miraculos - este atât de primar, fără precedent de-a lungul istoriei. Avem un mic fragment al bisericii care s-a aflat într-o poziție în care biserica nu a fost niciodată în lume - adică în libertate - liberă de persecuție și de pomană de stat. Vorbesc despre biserica noastră emigrantă.

159

Răspândită pe teritoriile numeroaselor state, nelegată organic de țările care au adăpostit-o, lăsată de capul ei, neinteresând aproape nicio autoritate nicăieri, biserica aflată în exil este liberă să trăiască, ghidată doar de propriile legi inerente. Acesta este cel mai mare sens, istoric mondial și chiar providențial al situației noastre, la prima vedere, insuportabile și anormale. Din punctul de vedere al vieții spirituale, această situație poate fi singura normală de-a lungul întregii istorii a bisericii. Suntem liberi, iar asta înseamnă că noi înșine suntem responsabili pentru toate eșecurile noastre, chiar și pur și simplu pentru inerția noastră. Nu putem da vina pe autorități sau pe mediu, pentru că ele nu ne persecută, nu ne otrăvesc cu patronajul lor. Dacă ceva este rău pentru noi, este pentru că noi înșine suntem răi.

Este curios că, chiar și trăind în această libertate, în propriul nostru mediu ortodox, nu am eradicat complet psihologia acelei

160

bisericismul, care este într-un fel sau altul legat de relația cu statul. Există tendințe în noi, exprimate clar în două grupuri bisericești opuse, care s-au desprins de curentul principal al bisericii emigrate. Unul dintre ele, cel de la Karlovac, nu a supraviețuit încă fuziunii bisericii cu statul care o patronează. Este în mod clar conservator, este cel mai cezar-papist, deplânge văduvia bisericii. Păstrează tradițiile perioadei sinodale, denunță ereziile și orice disidență și visează la restaurarea vechii ordini a lucrurilor, când puterea de stat pedepsea pentru crimele bisericești și ordona bisericii să blesteme pentru crimele de stat. Celălalt grup este concentrat în jurul așa-numitei „biserici patriarhale”. Se

străduiește să transfere pe solul țărilor libere, acolo unde există, psihologia persecuției, a vieții subterane, un fel de extaz isteric uneori. Își asumă toate restricțiile libertății, inevitabile sub puterea persecutorilor și

161

de neînțeles, aproape criminal, unde acești persecutori sunt neputincioși. Astfel, ea a fost de acord să nege chiar faptul persecuției bisericii în Rusia, deoarece este imposibil să se afirme acest fapt în Rusia. În acest sens, ambele grupuri bisericești nu sunt la fel de libere de fuziunea cu statul, la fel de nu înțeleg marele sens providențial al libertății care ne-a fost dată. Desigur, ar fi greșit să ne lăsăm prea duși de scheme și să vedem toți oamenii distribuiți conștient și precis între aceste grupuri. Și ei au oameni liberi, iar noi, canalul principal al vieții emigrate a Bisericii Eulogiene, acum conectată cu tronul Patriarhului Ecumenic, avem mulți oameni dedicați doar tradiției, rutinei, memoriei trecutului etc. Dar dacă vorbim despre tendințe, despre principala soartă istorică, despre sensul acestor grupuri, atunci situația este tocmai aceasta. Concluzia este clară. Aceasta este imensa responsabilitate a bisericii noastre emigrate, nevoia de a se realiza cu adevărat în

162

libertatea, nevoia nu doar de a proteja acele valori care i-au fost date și care acum sunt distruse în Rusia prin toate mijloacele de către autoritățile persecutoare, ci și de a restaura acele valori care au fost distruse de autoritățile binevoitoare pentru că nu le corespundeau și poate de a crea noi valori - libertate spirituală, un apel către lume, către întrebările spirituale care o sfâșie, către cultură, știință, artă, un nou mod de viață. Dacă ne gândim serios la situația bisericii noastre emigrate, atunci aceasta poate fi comparată cu un anumit proces complex care are loc în corpul uman dacă unele dintre principalele vase de sânge sunt tăiate. Sângele încă se străduiește înainte și, neputând să se deplaseze prin vase largi, își găsește un drum prin vasele capilare. Noi, biserica emigrată, ne simțim ca un astfel de vas capilar care trebuie să se strecoare la maximum pentru ca viața bisericească, sângele vieții bisericești,

163

ar putea pătrunde mai departe. Prin urmare, orice inerție, orice lene spirituală, prezență pasivă în atmosfera harului bisericesc este de neiertat pentru noi. Trebuie să fim încordați. Mai mult, trebuie să ne acceptăm liber și responsabil destinul bisericesc ca pe o ispravă, ca pe o cruce pusă de Dumnezeu pe umerii noștri. Suntem responsabili pentru creativitatea religioasă liberă a Ortodoxiei Ruse, pentru cultura ortodoxă, pentru păstrarea și sporirea moștenirii pe care am primit-o.

Cât timp vom mai fi condamnați la o astfel de stare de fapt? Care este viitorul nostru în această nouă tradiție bisericească emigrantă, care crește într-o atmosferă de libertate unică, fără precedent? Ce fel de întâlnire este posibilă cu bisericile ruse și cu poporul rus în general? Este dificil și responsabil să vorbim despre viitor. Dar unele dintre trăsăturile sale sunt fie deja ghicite, fie sunt deduse logic din starea actuală de fapt.

Persecuția care durează în Rusia de douăzeci de ani și-a pierdut deja patosul interior.

164

Ateii se plâng că muncitorii lor nu au suficient entuziasm pentru a lupta împotriva bisericii. Noi procese au loc în Rusia, mai mult ghicite decât vizibile de aici. Dar logica lor este atât de convingătoare încât această presupunere este întărită și confirmată de ea. În acest an, două procese politice succesive au confirmat în sfârșit ceea ce se simțea deja înainte. Prietenii și asociații lui Lenin, figurile responsabile ale Revoluției din Octombrie, fie au fost executați, fie au căzut în dizgrație, fie s-au retras ei înșiși. A avut loc o lovitură de stat care nu ar trebui comparată cu Termidorul, ci cu Brumaire. Revoluția s-a terminat. Rezultatele ei se stabilizează. Guvernul în persoana lui Stalin se străduiește să se transforme dintr-un guvern de partid revoluționar într-un guvern susținut de recunoașterea populară. Și cu cât represaliile lui Stalin împotriva foștilor săi camarazi sunt mai sângeroase și mai dezgustătoare, cu atât are mai multă nevoie de baza unei recunoașteri populare largi. Aceasta este logica.

165

lucruri. Vine momentul, și a venit deja parțial, când începe cumpărarea recunoașterii populare prin intermediul celor mai variate pomeni și concesii. Astfel de pomeni vor fi făcute și în legătură cu Biserica. Da, ele există deja în

mici privințe. Știm că sunetul clopotelor este permis, iar un brad de Crăciun, anterior interzis, era aproape obligatoriu în acest Crăciun. Desigur, problema nu se va epuiza doar cu brazi și sunet de clopote. Ne putem gândi că în curând o anumită măsură de toleranță va deveni cursul oficial al politicii bisericești a lui Stalin. Acest lucru se poate face destul de simplu. Trebuie doar să declarăm că vechii oameni religioși asociați cu regimul detestat au fost deja distruși, că noile cadre de credincioși sunt cetățeni sovietici loiali și, prin urmare, se presupune că Biserica, plină de ei, nu reprezintă niciun pericol pentru statul sovietic. Dacă este așa, atunci să existe liber. Desigur, toate acestea sunt presupuneri, dar logica evenimentelor în sine este în favoarea lor.

166

Se poate presupune, de asemenea, un val de pasiuni religioase în creștere destul de rapidă, atrăgând straturi largi de tineri ruși către interesele bisericești, cărora nimeni nu le oferă în prezent răspunsuri acceptabile la întrebările fundamentale ale viziunii asupra lumii. Poate chiar mai mult decât atât: se poate spera la o perioadă de înflorire a gândirii religioase, a vieții religioase și a unor căutări intense.

Dar există întotdeauna o întrebare care nu poate fi evitată. Cum sunt acești posibili viitori membri ai bisericii? Mai precis, cum și în ce spirit au fost crescuți? Nu contează pentru noi că principiul principal al educației lor a fost ateismul. Acum știm din fragmente de rapoarte sovietice că acest principiu s-a evaporat mult și nu oferă nimic hrănitor pentru sufletul uman pus la îndoială. Există un astfel de cuvânt sovietic - „a schimba” - așa că trebuie să ne gândim că această schimbare se poate întâmpla destul de larg și fără durere. Dar există una

167

un lucru teribil, de la care nu este atât de ușor să treci. Nu se referă la materialul viziunii sovietice moderne asupra lumii, ci la metoda dezvoltării sale, o dictatură nu a puterii, nu a forței, ci la prescrierea ideilor, a unei linii generale sau a alteia, credința într-o infailibilitate ușor de realizat în viață. În esență, acesta este principalul lucru teribil în psihologia modernă a persoanei sovietice. Astăzi el știe că trebuie să gândească în așa fel încât Stalin însuși, partidul infailibil însuși, să-i prescrie astfel de opinii despre ateism, despre știință, despre procesul economic, despre politica externă, despre revoluția spaniolă, despre comerțul privat, despre atitudinea față de căsătorie și familie, despre toate problemele mari și mici ale

vieții și ale vieții de zi cu zi. Și el acceptă ascultător, în toate punctele, necondiționat, complet toate liniile directoare prescrise. Mâine ceva s-a schimbat în lume, cumva considerațiile de oportunitate au forțat partidul să-și schimbe punctul de vedere nu numai asupra unei chestiuni mici, ci și asupra unei chestiuni cardinale. Cetățean sovietic

168

deschide ultimul număr al revistei Pravda sau Izvestia și enunță un fapt. Se pare că, în cazul unei astfel de întrebări, trebuie să gândești nu așa cum gândeai ieri, ci așa cum este prescris astăzi. Și, întrucât premisa de bază a viziunii sale asupra lumii este credința în infailibilitatea directivei partidului, el își reconstruiește fără durere viziunea asupra lumii în conformitate cu cerințele centrului partidului. Paginile lui André Gide sunt izbitoare în acest domeniu, unde descrie nedumerirea unor comuniști caucazieni cu privire la modul în care ar trebui să reacționeze la revoluția spaniolă. Gide nu a înțeles imediat ce îi nedumerește. Apoi s-a dovedit: numărul revistei Pravda, în care era expus punctul de vedere obligatoriu, nu sosise încă. Când a fost primit, nimeni nu a mai avut nicio îndoială - trebuie să simpatizezi cu revoluția spaniolă în orice mod posibil. Uneori lucrurile merg mult mai departe: sub influența schimbării directivelor partidului, o persoană începe să se pocăiască de opiniile sale de ieri, ca și cum ar fi crime, și aduce această pocăință

169

public și cu cea mai extremă umilință de sine. Mă opresc în mod deliberat în detaliu asupra acestei psihologii pervertite, nelibere și bolnave pentru a sublinia inevitabila sută la sută infailibilitate, dogmatism al fiecărei pasiuni sovietice, al fiecărui punct de vedere, al fiecărei credințe. Elementul de obligație, legalitate, dacă vreți, statutalitate însoțește tot ceea ce se întâmplă în Rusia Sovietică. Nu putem găsi un singur centru de libertate, nicio atitudine de altă natură, cu alte cuvinte, nu ne putem baza pe nicio altă psihologie decât cea descrisă.

Să tragem câteva concluzii din aceasta, deși extrem de incerte. Dacă noi cadre de oameni, crescuți de această putere, vin la biserică, înzestrați cu toleranță și recunoaștere din partea autorităților sovietice, vor veni tocmai cu acest tip de psihologie. Ce înseamnă asta? Înseamnă că, la început, ca ascultători foarte lacomi și receptivi, vor studia diverse puncte de vedere,

170

percep probleme, participă la slujbe bisericești etc. Și la un moment dat, simțindu-se în sfârșit ca adevărați oameni ai bisericii, din cauza nepregătirii lor complete pentru gândirea antinomică, vor spune: există mai multe opinii pe această temă - care este adevărată? Pentru că mai multe nu pot fi adevărate în același timp. Și dacă una sau alta este adevărată, atunci restul sunt supuse exterminării ca fiind false. La început, vor întreba Biserica, transferându-i cu ușurință semnul infailibilității care le este familiar. Dar în curând vor începe să vorbească în numele Bisericii, întruchipând acest semn al infailibilității. Dacă în zona concepției marxiste vâscoase și vagi despre lume ard de pasiunea ereziei și distrug adversarii, atunci în zona doctrinei ortodoxe vor fi și mai mari exterminatori de erezii și păzitori ai ortodoxiei. Caricaturizând, se poate spune că pentru un semn al crucii plasat incorect vor amenda,

171

și pentru refuzul mărturisirii, exilul la Solovki. Gândirea liberă va fi pedepsită cu moartea. Nu pot exista iluzii aici - în cazul recunoașterii Bisericii în Rusia și în cazul creșterii succesului său extern, aceasta nu se poate baza pe niciun alt personal decât pe cel crescut în spiritul necritic, dogmatic al autorității. Și aceasta înseamnă - pentru mulți ani, declinul libertății. Aceasta înseamnă - noi Solovki, noi închisori și lagăre pentru toți cei care apără libertatea în Biserică. Aceasta înseamnă - noi persecuții și noi martiri și mărturisitori.

Ar exista motive să ajungem la o disperare completă dacă, odată cu astfel de perspective, nu am crede că adevărul autentic al lui Hristos este întotdeauna legat de libertate, că libertatea nu va dispărea definitiv în biserică până la Judecata de Apoi, că poziția noastră fără precedent în libertate în lume are un caracter providențial și ne pregătește pentru statornicie și eroism, ca și cum ne-ar încredința o comoară enormă și ne-ar da putere și grijă de ea și, în final, principalul lucru - că

172

Oricare ar fi situația în viața Bisericii, fie că este vorba de lingușirea statului, de persecuția ateilor sau de denaturarea spiritului libertății lui Hristos, nimic nu este înfricoșător, pentru că porțile iadului nu vor birui împotriva lui.

Iar calea noastră, recunoașterea noastră, isprava și crucea noastră este să ducem adevărul gratuit al lui Hristos prin toate încercările.

173

Crucea, secera și ciocanul

Sursă - http://mere-marie.com/

Subiectul acestui articol este în principal dacă, având în vedere anumite rezerve, este posibil să se scrie conjuncția „și” între cuvântul „cruce” și cuvintele „seceră și ciocan” sau dacă este necesar să se folosească „sau” în toate circumstanțele.

În vremea noastră, pare să devină în sfârșit clar că există două forțe care luptă în lume – forța creștinismului și forța comunismului militant și fără Dumnezeu, iar spațiul intermediar dintre ele dispare din ce în ce mai mult, se prăbușește, în absența completă a voinței și creativității. Și din această exclusivitate a acestor două forțe, ireconcilierea lor, incompatibilitatea lor devine din ce în ce mai clară. De aceea devine mai clar că între aceste simboluri – între cruce, seceră și ciocan – există aceeași incompatibilitate și o egală ireconciliere reciprocă. De fapt, dacă dăm secerei și ciocanului sensul convențional pe care comuniștii îl recunosc, adică „ciocanul și secera” este un simbol al dictaturii proletariatului, un simbol spălat în sânge, introdus cu mână de fier de sistemul fericirii forțate, un simbol al ștergerii și absorbției personalității umane de către colectivismul impersonal, un simbol al războiului fratricid de clasă...

Se pot adăuga multe la aceasta, lucruri pe care comuniștii înșiși nu le-ar adăuga, dar care, în esență, se agață și sunt legate de acest simbol: vorbește despre sclavie, despre violență, despre hoit, despre GPU, despre Solovki - țipă - despre persecuția bisericii, despre „planul cincinal” fără de Dumnezeu - despre tot ceea ce se opune direct atitudinii creștine față de viață, față de om, față de muncă, față de creativitatea profanată, față de procesul istoric distorsionat, față de relația dintre clase și multe altele, atunci... Poate părea că în titlul acestui articol este necesar să se pună cuvântul „sau” și să se considere că un subiect atât de presant prin „și” nu există?

Dar nu este așa, deoarece astăzi ideea autentică a secerei și ciocanului este necesară și urgentă, dar purificată de perversiunea comunistă. Mai mult, Crucea însăși are nevoie de ideea autentică, nu de cea falsă, a „secerei și ciocanului”, pentru a fi întrupată în lume.

Devine acum din ce în ce mai clar că celebrele cuvinte ale Internaționalei, „...nimeni nu ne va da eliberarea... și vom realiza eliberarea cu propria noastră mână”, necesită o modificare semnificativă. Cu propria mână, și mai ales cu una de fier și coercitivă, nimeni nu va realiza nimic astăzi!

Originile creativității

Publicat pentru prima dată în revista „Put”, nr. 43, 1934.

Textul este reprodus din manuscrisul din arhiva Krivoshein, Paris.

De unde și-a luat Samson puterea? A acumulat-o? Și-a dezvoltat mușchii cu exerciții zilnice? A devenit invincibil și abia atunci, ca semn al puterii sale deja existente, i-a poruncit Dumnezeu să nu-și taie părul?

Nu, puterea lui Samson nu provenea din exerciții fizice, ci din faptul că Dumnezeu așa voia!

Și ca să nu existe nicio îndoială cu privire la voința lui Dumnezeu, semnul acestei puteri nu erau mușchii, ci părul netuns. Dacă îl taie, puterea va dispărea... deși mușchii pot rămâne. Și așa s-a și întâmplat. Dalila i-a tăiat părul, iar puterea lui Samson a dispărut. Orbit, torturat, epuizat, lui Samson i-a mai rămas un singur lucru de făcut - ca părul să-i crească la loc, iar puterea să-i revină.

Samson nu avea putere omenească, ci puterea lui Dumnezeu, era puternic și înzestrat cu har divin. Nu este o presupunere a noastră, dar este suficient să citim capitolele 13-16 din Cartea Judecătorilor lui Israel.

Însăși originea puterii lui Samson este legată de Epifanie. Iar îngerul care a prezis nașterea lui Samson spune despre sine: „De ce întrebi de numele meu? Este minunat” (13:18). Cu alte cuvinte, de ce întrebi despre sursa puterii? Este minunată!

Și iată câteva texte care nu fac decât să întărească originea miraculoasă a puterii lui Samson: „Duhul Domnului a început să se miște în el în tabăra lui Dan” (13:25).

„Duhul Domnului a venit peste el și a sfâșiat leul ca pe un ied; dar nu avea nimic în mână.” (16:6)

„Atunci Duhul Domnului a venit peste el, și frânghiile pe care le avea la mâini s-au făcut ca niște in ars, și legăturile i-au căzut de pe mâini.” (15:14)

Există, de asemenea, dovezi contrare ale acestei origini divine a puterii: când aceasta a dispărut, el „nu știa că Domnul se depărtase de el” (16:20).

Așadar, puterea lui Samson, care a definit și a epuizat spiritul său uman, este puterea lui Dumnezeu, spiritul creator al lui Dumnezeu. Și dacă Dumnezeu vrea, atunci nu în mușchi puternici, ci în păr lung, El va întruchipa puterea Sa creatoare divină în om. Samson este instrumentul lui Dumnezeu posedat de puterea divină.

Iată o altă persoană din Vechiul Testament - David.

În fața hoardelor filistenilor, Saul i-a dat lui David armura sa regală și sabia sa regală, înarmandu-l cu toată puterea omului. Iar adversarul său, Goliat, era și el complet înarmat cu armură omenească și, în înălțime, putere și curaj, îi întrecea pe toți. Dar cine câștigă în bătălii? Și aceasta este eterna întrebare.

Chiar înainte de luptă, David și-a scos armura regală și a pornit spre Goliat neînarmat. Biblia arată clar pe ce motive a acceptat bătălia cu Goliat: „Tu vii la mine cu sabie, suliță și scut, dar eu vin la tine în Numele Domnului oștirilor, Dumnezeului oștirilor lui Israel, pe care l-ai sfidat.” „Și toată această adunare va ști că Domnul nu mântuiește cu sabie și suliță, ci că bătălia este a Domnului și El vă va da în mâinile noastre” (1 Cartea Regilor 17:45-47).

Aici, în Psalmi, există o atitudine clară față de eforturile omului în momentul creației, adică în actul creator: „Unii se laudă cu care, alții cu cai, dar noi ne lăudăm cu Numele Domnului Dumnezeului nostru. Ei s-au clătinat și au căzut, dar noi ne-am ridicat și am stat în picioare” (Psalmul 19:8-9).

„Cu Tine vom zdrobi pe vrăjmașii noștri și în Numele Tău vom călca în picioare pe cei ce se ridică împotriva noastră. Căci eu nu mă încred în arc și sabia mea nu mă va scăpa; ci Tu ne vei izbăvi de vrăjmașii noștri și vei face de rușine pe cei ce ne urăsc.” (43:6-8)

„M-au înconjurat, m-au încercuit, dar în Numele Domnului i-am doborât. M-au înconjurat ca niște albine și s-au stins ca focul printre spini. În Numele Domnului i-am doborât. M-au împins ca să cad, dar Domnul m-a susținut. Domnul este tăria mea și cântecul meu!” (117:11-14).

Aici, pentru a evita neînțelegerile ulterioare, este necesar să acordăm o atenție deosebită cuvântului „cântec”. Din acest cuvânt (cel definitoriu) rezultă dreptul de a aplica toate aceste texte la cele mai diverse tipuri de creativitate umană. În timpurile Vechiului Testament, puterea creativității putea fi percepută deosebit de viu în isprăvile lui Samson și David. Este absolut imposibil să limităm creativitatea doar la exemple intelectuale. Dar ceea ce se referă la acest tip de creativitate poate fi aplicat în aceeași măsură creativității intelectuale, artistice, religioase etc.

Textele citate oferă în mod constant și clar o imagine a participării atotcuprinzătoare a lui Dumnezeu la creativitatea umană. Nu este acest lucru ciudat?

Dar ce vedem: războinicul-bișnuit David, regele David spune că nu se încrede în arc și sabie, ci în numele Domnului. David psalmistul afirmă: „Domnul este tăria și cântecul meu”.

Cine cântă? Este David cel care cântă sau este Domnul cel care cântă în el? Cine câștigă? Este David cel care câștigă sau David își face toate faptele datorită Domnului și în numele Lui, spre slava lui Dumnezeu? Este posibil să presupunem că Domnul, cu propria Sa „armă”, Își îndeplinește faptele prin David? Și multe întrebări apar în noi astăzi în legătură cu puterea lui Dumnezeu, cu creativitatea lui Dumnezeu (un talent special!), cu care au fost înzestrați David, Samson și Goliat din Vechiul Testament... Aceste exemple arată figurativ și viu teoria Vechiului Testament despre manifestarea creativității: darul minunat al lui Samson de a lupta împotriva filistenilor și cântecele și bătăliile minunate trimise ca dar atât al talentului, cât și al creativității lui David. Dumnezeul armatelor lui Israel este Domnul victoriei și al cântecului. El este subiectul acestor manifestări. Este probabil că, dacă David s-ar fi bazat pe dexteritatea sa de păstor sau pe armura regală și puternică a lui Saul, atunci Goliat ar fi fost mai îndemânatic din punct de vedere omenesc, mai puternic și mai bine înarmat decât el. Nu degeaba sunt descrise atât de detaliat greutatea, fiabilitatea și volumul armelor sale. Aceste observații preliminare rezultă inevitabil din textele Vechiului Testament. În ele, toată creativitatea se referă „nu la noi și nu la noi, ci la numele Tău”.

Se poate auzi adesea că creștinismul are puțin interes față de teoria și chestiunile creativității. Această atitudine aparent indiferentă față de una dintre principalele esențe ale omului este atribuită creștinismului. În general, se acceptă faptul că interesul pentru această chestiune a apărut în timpul Renașterii, când problema omului a început să fie înțeleasă științific. Mai târziu, sărind peste secole, această chestiune „creativă divină” a devenit de interes în secolul al XIX-lea, adesea în persoana unor reprezentanți fără de Dumnezeu. Cred că acest

lucru nu este adevărat. Încă de la începuturile creștinismului, până în momentul în care adevărurile evangheliei au fost imprimate, învățătura și înțelegerea „actului creștin creativ” deja apăruseră. La urma urmei, Evanghelia după Ioan este un tratat absolut complet și dezvoltat sistematic despre creativitatea divină și umană. Este necesar să înțelegem că scopul evanghelistului nu a fost să scrie o teorie a creativității creștine (deși acest lucru transpare în fiecare capitol al textelor). Sarcina mea este să selectez citate, să le grupez, iar cititorul își va trage propria concluzie.

Unii s-ar putea îndoi sau nu ar vedea adevărata valoare a teoriei Evangheliei. Umanismul a oferit multe în acest domeniu, dar aproape totul a fost dezvoltat în continuare în secolul al XIX-lea și este în contradicție puternică cu teoria evanghelică a creativității. Mai mult, această contradicție este atât de mare încât oamenii care se bazează pe premise umaniste ar putea crede că Evanghelia nu conține niciun principiu creativ (și aici este deja un pas spre erezie).

Toate textele legate de problemele creativității din Evanghelia după Ioan pot fi împărțite în mai multe grupuri.

Cum sunt descompuse aceste texte?

Astfel, de exemplu, este posibil să se traseze unele paralele care definesc acțiunea creatoare în relația dintre Dumnezeul-Creator și omul-creator.

Relația dintre Dumnezeu Tatăl și Dumnezeu Fiul, care determină caracterul creator al întregii Ființe de pe pământ.

Relația dintre Fiul-Dumnezeu-om și ucenicii-popor, care determină natura manifestării creativității pământești.

Relația Duhului Sfânt cu oamenii.

Creativitate malefică.

Există multe exemple și fragmente din texte care pot fi oferite despre legătura atotcuprinzătoare dintre Dumnezeu Tatăl și Dumnezeu Fiul:

„Hrana Mea este să fac voia Celui ce M-a trimis și să împlinesc lucrarea Lui” (4:34).

„Fiul nu poate face nimic de la Sine, decât ce vede pe Tatăl făcând; căci tot ce face El, face și Fiul la fel.” (5:19)

„Eu nu pot face nimic de la Mine însumi. Judec după cum aud, și judecata Mea este dreaptă, căci nu caut voia Mea, ci voia Tatălui, care M-a trimis. Dacă Eu mărturisesc despre Mine însumi, mărturia Mea nu este adevărul.” (5:30)

„Căci lucrările pe care Mi le-a dat Tatăl să le savâresc, aceleași lucrări pe care le fac Eu, mărturisesc despre Mine că Tatăl M-a trimis.” (5:36)

„Căci M-am pogorât din cer nu ca să fac voia Mea, ci voia Celui ce M-a trimis.” (6:38)

„Învățătura Mea nu este a Mea, ci a Celui ce M-a trimis. Cine vorbește de la sine însuși caută slava lui însuși, dar cine caută slava Celui ce L-a trimis, este adevărat și în El nu este nedreptate.” (7:10)

„Și Eu n-am venit de la Mine Însumi, ci Cel ce M-a trimis este adevărat, pe care voi nu-L cunoașteți. Eu Îl cunosc, pentru că sunt de la El și El M-a trimis” (7:28).

„Cel ce M-a trimis este adevărat; și ce am auzit de la El, aceea spun lumii.” (8:26)

„Eu nu fac nimic de la Mine însumi; ci spun așa cum M-a învățat Tatăl. Cel ce M-a trimis este cu Mine. Tatăl nu M-a lăsat singur, pentru că întotdeauna fac ce-I este plăcut.” (8:28)

„Dacă Mă preaslăvesc pe Mine Însumi, preaslăvirea Mea nu este nimic. Tatăl Meu este Cel Ce Mă preaslăvește, despre Care voi ziceți că este Dumnezeul vostru” (8:54).

„Căci Eu n-am vorbit de la Mine Însumi, ci Tatăl, care M-a trimis, Mi-a dat poruncă ce să spun și ce să vorbesc. De aceea, tot ce spun, spun așa cum Mi-a spus Tatăl.” (12:49)

„Dar Eu nu sunt singur, pentru că Tatăl este cu Mine” (16:32).

„Te-am proslăvit pe pământ, am săvârșit lucrarea pe care Mi-ai dat-o să o fac. Și acum, Tată, proslăvește-Mă la Tine Însuți cu slava pe care o aveam la Tine mai înainte de a fi lumea.” (17:4)

„Și tot ce este al Meu este al Tău, și al Tău este al Meu” (17:10).

Să acordăm o atenție deosebită verbelor: „a crea, a realiza, a învăța, a vorbi, a face, a glorifica, a împlini”. Ele exprimă manifestarea creatoare a voinței Fiului și sunt determinate și de dependența perfectă de voința Tatălui. Aceasta este

prezentă în fiecare dintre textele citate, care definesc natura slujirii creativității lui Hristos și natura dependenței de voința creatoare a lui Dumnezeu Tatăl.

Putem spune cu siguranță că prin intermediul acestor texte putem aduce mai aproape înțelegerea legilor fundamentale ale creativității lui Hristos și putem aprofunda imaginea Mântuitorului. Hristos, fiind cel mai desăvârșit Dumnezeu-om, a fost El Însuși Creatorul absolut! Acest lucru este invariabil chiar și atunci când vorbim doar despre începutul Său uman și cu atât mai mult când vorbim despre Divinitatea Sa.

DUMNEZEU-OM este limita cea mai înaltă a întrupării creative!

Această creativitate supremă în lume include texte care definesc posibilitatea sa creativă doar prin legătura sa inseparabilă și neîncetată cu Tatăl.

Fiul nu poate crea singur!? Dar dacă așa stau lucrurile, atunci cine și când poate crea singur? Înseamnă aceasta o respingere a oricărei încercări de creativitate, de orice fel? La urma urmei, există Dumnezeu Tatăl, prin a cărui putere și a cărui lucrare creează Fiul!

Prin permisiune, El creează nu prin propria Sa putere, ci prin puterea lui Dumnezeu Tatăl, care a poruncit. Aici, Dumnezeu Fiul, Hristos, este ca un instrument în mâinile Tatălui creator neîncetat.

Dacă Fiul nu este Creatorul, atunci se dovedește că în creștinism este imposibil să vorbim deloc despre creativitate.

Dar este oare așa? Care este posibilitatea experienței creative și a implementării acestei porunci a Tatălui? „Nu sunt singur, pentru că Tatăl este cu Mine.” „Și tot ce am Eu este al Tău și tot ce ai Tu este al Meu.” Acestea sunt cuvinte mărețe și conțin o adevărată întrepătrundere! Fiul nu este instrumentul Tatălui, ci un singur întreg cu El, voința Fiului este Actul iubirii reciproce creative care se contopește cu voința Tatălui. Iar momentul numărării întrupării creativității are loc, de fapt, mult mai devreme! Începe cu momentul supunerii voluntare a Sinelui, pe baza iubirii Filiale și Divine, voinței Tatălui.

Poate că nici măcar nu este posibil să spunem: „Tatăl creează prin Fiul” sau „Fiul este instrumentul Tatălui creator”. Nu, trebuie spus: „În lucrarea și creativitatea lui Hristos, Tatăl și Fiul creează - Tatăl trimițând Fiul și Fiul acceptând (semnul cel mai înalt) însărcinarea Tatălui. Aceasta este unitatea iubirii creatoare”. Dar există o altă indicație: lucrarea Fiului Omului a fost îndeplinită numai pentru că El nu a fost singurul care a acceptat îndeplinirea acestei lucrări prin propria Sa

voință și în ea El a întruchipat nu propria Sa voință, ci voința Tatălui Care L-a trimis.

Concluzie: Slujirea lui Hristos este voința Fiului contopită cu voința Tatălui și aceasta este singura garanție a puterii Sale creatoare „toate lucrurile au venit prin El și nimic nu a venit fără El” (1:3). Aceste cuvinte confirmă clar posibilitățile și împlinirile maxime în Fiul-Creator. Și, pe de altă parte, vorbește și despre o anumită obligație interioară a Tatălui-Creator de a crea prin Fiul. Iar textul „toate ale Mele sunt ale Tale și toate ale Tale sunt ale Mele” este experimentat exact în același mod de către Dumnezeu Tatăl ca și de către Dumnezeu Fiul.

Aceasta este esența creativității unite a Tatălui și a Fiului.

Texte referitoare la interpătrunderea Cuvântului și a creativității umane sunt împrăștiate în toate capitolele Evangheliei după Ioan.

Deci: „Omul nu poate primi nimic, dacă nu-i este dat din cer” (3:27). „Nimeni nu poate veni la Mine, dacă nu-l atrage Tatăl, care M-a trimis” (6:44). „Cum Tatăl, care este viu, M-a trimis pe Mine și Eu trăiesc prin Tatăl, tot așa, cine Mă mănâncă pe Mine va trăi prin Mine” (6:57). „Nimeni nu poate veni la Mine, dacă nu-i este dat de Tatăl Meu” (6:65). „Cine crede în Mine nu crede în Mine, ci în Cel ce M-a trimis pe Mine. Și cine Mă vede pe Mine, vede pe Cel ce M-a trimis pe Mine” (12:44). „Adevărat, adevărat vă spun că cine primește pe cel pe care-l trimit Eu, Mă primește pe Mine; și cine Mă primește pe Mine, primește pe Cel ce M-a trimis pe Mine” (13:20). „Eu sunt calea, adevărul și viața. Nimeni nu vine la Tatăl decât prin Mine. Dacă M-ați cunoaște pe Mine, ați cunoaște și pe Tatăl Meu. De acum înainte Îl cunoașteți și L-ați văzut. Cine M-a văzut pe Mine, L-a văzut pe Tatăl. Eu sunt în Tatăl și Tatăl este în Mine. Cuvintele pe care vi le spun Eu, nu le spun de la Mine; Tatăl, care rămâne în Mine, face lucrările. Credeți-Mă că Eu sunt în Tatăl și Tatăl este în Mine.” (14:6-11)

„Rămâneți în Mine și Eu sunt în voi. După cum mlădița nu poate aduce rod de la sine, nici voi nu puteți aduce, dacă nu rămâneți în Mine. Eu sunt vița și voi sunteți mlădițele. Cine rămâne în Mine și Eu sunt în el, acela aduce mult rod, căci despărțiți de Mine nu puteți face nimic.” (15:4-6)

„Prin aceasta este proslăvit Tatăl Meu: ca să aduceți multă roadă și să fiți ucenicii Mei” (15:8). „Nu voi M-ați ales pe Mine, ci Eu v-am ales pe voi și v-am rânduit ca să mergeți și să aduceți roadă” (15:16). „Cum M-ai trimis Tu în lume, așa și Eu îi trimit pe ei în lume. Și Eu Mă sfințesc pentru ei, ca și ei să fie sfințiți prin adevăr” (17:18).

„Ca toți să fie una, cum Tu, Tată, ești în Mine și Eu în Tine, așa și ei să fie una în Noi. Pentruca lumea să creadă că Tu M-ai trimis și că Eu le-am dat slava pe care Mi-ai dat-o. Ca și ei să fie una, așa cum și noi suntem una, Eu în ei și Tu în Mine. Ca să fie desăvârșiți în una.” (17:21-23)

La prima vedere, cititorului i se poate părea neclar cum se raportează direct aceste texte la creativitatea umană. Pentru a înțelege, trebuie să ne uităm în special la textul cheie 15:4-6, care vorbește despre imposibilitatea „de a crea ceva fără Trimisul, care la rândul său creează prin puterea Trimițătorului”. Aici, definiția creativității umane este dovedită ca un fel de act indirect, principiul unui fel de dictare divină din interior: „Tu către Mine și Eu în Tine”. Unitatea de aici este organică, precum unitatea viței de vie și a mlădițelor. Deși vița și mlădițele diferă, seva lor este una și rămâne în ele.

Acesta este principiul. Acum ni se oferă un sistem cunoscut despre cum se realizează acest principiu în practică, în viață. Acest sistem este, de asemenea, legat în toate indicațiile de Duhul Sfânt, care locuiește și el în Treimea Unității Dumnezeirii, care este unitatea celor Trei Ipostase. În aceeași Evanghelie a lui Ioan găsim confirmare:

„Și Eu rog pe Tatăl, și El vă va da un alt Mângâietor, ca să rămână cu voi în veac, și anume Duhul adevărului, pe care lumea nu-L poate primi, pentru că nu-L vede, nici nu-L cunoaște; dar voi Îl cunoașteți, pentru că El rămâne cu voi și va fi în voi. Nu vă las orfani; Mă voi întoarce la voi. Încă puțină vreme și lumea Mă va vedea, și voi Mă veți vedea. Pentru că Eu trăiesc, și voi veți trăi. În ziua aceea veți cunoaște că Eu sunt în Tatăl Meu și voi în Mine, și Eu în voi.” (14:16-20)

„Dar Mângâietorul, Duhul Sfânt, pe care-L va trimite Tatăl în Numele Meu, El vă va învăța toate lucrurile și vă va aduce aminte de tot ce v-am spus Eu.” (14:2)

„Când va veni El, Duhul adevărului, vă va călăuzi în tot adevărul, căci nu va vorbi de la Sine, ci vă va vesti lucrurile viitoare. Tot ce are Tatăl este al Meu. De aceea am zis că va lua din al Meu și vă va vesti.” (16:13-15)

Forța motrice a creativității pământești în lume este Duhul Adevărului!

El învață, proclamă și menține o legătură constantă cu sursa oricărei creativități. Creativitatea este un act de o anumită conciliaritate, comunicare absolută nu numai cu Dumnezeu, ci prin El cu întreaga lume.

Pentru o justificare mai completă a viziunii creștine asupra acestui proces, este necesar să remarcăm doi factori: 1) trebuie să pătrundem în planul divin cu privire la un obiect, fenomen specific, să identificăm în conformitate cu planul

divin „ce anume ar trebui să fie”; 2) după ce am stabilit o anumită normă și limite, să nu ne temem să întâmpinăm abateri continue pe parcurs. Este necesar să știm că, în formarea sa, ceea ce ar trebui să fie este inevitabil distorsionat tot timpul de om, de natura sa păcătoasă și, prin urmare, în întruchiparea reală, ni se apare ca un fel de oglindă strâmbă.

Mai mult, avem o întruchipare ideală a creativității divine autentice în lucrarea lui Hristos pe pământ. Conform planului lui Dumnezeu, într-o astfel de dependență directă a voinței omului de voința divină, ar fi trebuit să aibă loc nu doar creativitatea lui Isus (al doilea Adam), ci și creativitatea primului Adam.

Înainte de cădere, primul Adam își putea aplica toate textele rostite de al doilea Adam. Acest lucru este evident în mod clar din textele adresate de Hristos oamenilor. Dar paralela cu textele care caracterizează legătura Sa cu Tatăl este, de asemenea, izbitoare. Planul divin, reflectat și întruchipat în Dumnezeu-omul, este creativitate autentică și supremă! Dar, în același timp, urmează un lanț continuu de abateri care distorsionează planul divin. Ce putem spune atunci despre „omul creator”?! Omul este slab și palid, iar roadele creativității sale sunt marcate cu pecetea distorsiunilor și a abaterilor chiar mai mari. Aceasta atinge un grad atât de inacceptabil încât se poate vorbi deja despre creativitate „rea”. Pe baza prezenței „creativității malefice” pe pământ, ne putem îndoi de originea începutului creativității divine în general?

Ce s-ar putea ascunde în spatele „creativității malefice”?

Adesea, aceasta este o definiție a unui rezultat prost sau nereușit al conceptului creativ al artistului. În același timp, ispita malefică, care este destul de posibilă în creativitate, este refuzată. Dacă nu există o creativitate „pură” autentică, atunci este complet indiferent ce creează artistul mediocru: fie că desenează oi și lupi sau scrie poezii despre virtuți și vicii, nu contează pentru el ce să construiască - un templu sau o tavernă... Virtutea intențiilor (și fiecare creator este sigur că creează bine!) nu face o operă mediocră ca și cum ar fi pozitivă. Nu există nicio justificare a intențiilor, nicio scuză față de creator, pentru că acesta este sincer în gândurile și acțiunile sale... este complet orb. Mai mult, „nu știe ce face”, nu înțelege că face rău și poate fi chiar „rău”.

Este imposibil să negăm „creativitatea rea”. Prin urmare, ipoteza care definește „creativitatea rea și falsă” dispare. Este posibil să căutăm o altă sursă, non-divină, pentru un astfel de fenomen? Cel mai probabil, nu, deoarece o astfel de presupunere este infirmată, în primul rând, de faptul că duce la un dualism nedisimulat și extrem de vulgar (adică existența, la egalitate cu Puterea divină a Duhului, a unei alte „forțe”, a unei surse la fel de capabile să influențeze creația = creație = creativitate). Și, în al doilea rând, cum să explicăm „masa intermediară”

a actelor creative (nu malefice), ci a creației ambigue. Există o altă cale: se pot ignora textele evanghelice menționate anterior și se poate căuta începutul creativității în afara sursei divine (de exemplu, în explicațiile eterne și stranii ale „Naturii superioare”). De obicei, astfel de conversații provin de la agnostici și atei, abordarea materialistă de aici manifestându-se în definiția „unei forțe a Naturii” pentru a evita cuvântul Dumnezeu și Duhul Sfânt și, prin urmare, a respinge atributul Creatorului.

Unde se pot găsi dovezi ale existenței creativității malefice în Scriptură?

Iată un exemplu: „Hristos îi spune lui Pilat: «N-ai avea nicio putere asupra Mea, dacă nu ți-ar fi fost dată de sus»” (19:11).

În ce scop i s-a dat lui Pilat putere de sus? Pentru faptul că totul fusese deja predeterminat de Dumnezeu, și nu de Pilat. Ca să-l poată elibera pe Baraba și să-l răstignească pe Hristos? Înseamnă aceasta o creație malefică, o faptă rea, ucigașă? Dar aceasta nu vine de la Pilat! A fost predeterminată și concepută de Dumnezeu. Noi, filistinii păcătoși, putem crede că acest plan al lui Dumnezeu a fost „rău”, dar, de fapt, s-a dovedit a fi măreț. Pentru că, drept urmare, Domnul nostru a Înviat!

Iată un alt exemplu din Scriptură, care vorbește ca și cum ar fi despre o „creație malefică”. Dar, din nou, pentru tine și pentru mine a fost rău, dar la testare, s-a obținut un rezultat minunat.

Aceasta este construirea Turnului Babel și confuzia limbilor: „Atunci au zis: «Veniți, să ne zidim o cetate și un turn al cărui vârf să ajungă până la cer și să ne facem un nume, ca să nu fim împrăștiați pe fața întregului pământ.» Domnul S-a pogorât să vadă cetatea și turnul pe care le zidiseră fiii oamenilor. Și Domnul a zis: «Iată, este un singur popor și toți au o singură limbă. Veniți, să ne pogorâm și să încurcăm acolo limbile, ca să nu mai înțeleagă graiul unii altora.» Domnul i-a împrăștiat de acolo pe fața întregului pământ și au încetat să zidească cetatea” (Geneza 11:4-9).

Rețineți că aici este folosit în mod neașteptat pluralul „hai să coborâm și să încurcăm”. În Vechiul Testament, aceasta înseamnă întotdeauna apariția întregii Sfinte Treimi. Iar confuzia violentă (am spune „faptă rea”) a limbilor a fost un act creator al întregii Treimi. Treimea a fost cea care nu numai că le-a dispersat cu forța, dar nici nu a permis construirea Turnului Babel până la capăt.

Se poate fanteza și presupune vulgar că, dacă ar fi fost finalizat, atunci s-ar fi construit un „oarecare comunism, cu o singură limbă și un singur mod de viață”. Aceasta înseamnă că amestecarea forțată a limbilor s-a transformat dintr-o

„faptă rea” într-o mare „faptă bună și creatoare”. Da, oamenii au încetat să se mai înțeleagă, dar fiecare persoană, vorbind o limbă nouă, a putut să-și arate individualitatea. Colectivismul unui singur mod de gândire a fost o „faptă rea”, dar emanând dintr-o sursă Divină, tot un fel de „gest malefic” al Treimii pentru a separa oamenii, a dus la rezultate miraculoase!

Desigur, din punctul nostru de vedere uman, și personajul lui Iuda aparține acțiunii „răului creator”. La urma urmei, el a fost creat pentru cea mai teribilă faptă, trădarea comisă de Iuda este o intenție rea teribilă. Dar cum să nu ne gândim imediat la altceva: dacă nu ar fi existat o trădare din partea lui Iuda, nu ar fi existat Patimile Domnului, nu ar fi existat Învierea! Aici rezidă ambiguitatea și, bineînțeles, insignifianța noastră, neînțelegerea umană a planului Creatorului, creativitatea divină, pe care noi, păcătoșii, o putem înțelege uneori ca fiind „rea”, dar, de fapt, în ea este conținută mântuirea noastră prin suferințele Domnului.

Există o altă poveste în Scriptură care nu este despre separarea oamenilor, ci despre unificarea lor - despre „darul limbilor”!

„Și toți s-au umplut de Duhul Sfânt și au început să vorbească în alte limbi, după cum le vorbea Duhul.” (Faptele Apostolilor 2:2-4). Iată o manifestare a unității creatoare, iar Dumnezeu o întărește.

Însă, atât în primul, cât și în al doilea caz, amestecul sau darul limbajului este realizat prin voința Lui Dumnezeu. Iar planul, atât cel „rău”, cât și cel „bun”, vine de la El și nu dintr-o sursă necunoscută. El și numai El creează, numai El știe ce creează, iar omul transformă această creativitate în alte forme care distorsionează atât sensul, cât și intențiile lui Dumnezeu. Aici putem spune că creativitatea divină este percepută ca „rea” sau „bună” doar în conștiința umană și numai omul o distorsionează. Dacă o persoană este oarbă, atunci nu vede imaginea Creatorului, iar dacă este surdă, atunci nu aude Cuvântul și muzica divină. Totul depinde de cât de „corect” este refractat planul divin în această sau acea persoană. Cel care percepe îl poate vedea în trei moduri:

1. În mod adecvat sau una cu Creatorul.

2. Impulsul pozitiv al Creatorului este acceptat de o persoană în mod pozitiv, fără îndoială.

3. Impuls negativ - cel mai adesea perceput negativ și nimeni nu se gândește „ce-ar fi dacă nu este așa?” și, prin urmare, distorsiunea din partea unei persoane este permisă aici.

Desigur, este necesar să recunoaștem caracterul adecvat al percepției întrupării creative.

Privim Trinitatea lui Rublev și ne atinge în plenitudinea și puritatea ei. Ne cheamă în mod clar acolo, așa cum a intenționat maestrul pictor de icoane. Un alt lucru este că există privitori care se vor îndepărta de icoană și vor merge să privească o pictură complet diferită, ceea ce este numit în mod obișnuit „secular”. Chiar și fără a intra în detalii, „Bacchus” al lui Leonardo da Vinci poate fi perceput în toată ambiguitatea sa și poate evoca multe emoții diferite. Cum să le evaluăm? Cum să unim razele divizate ale intenției creative într-una singură? Cum să evaluăm corect emoțiile negative sau poate să le respingem?

Și, în final, există oameni care privesc o icoană (Treimea lui Rublev) și, în mod conștient, îi distorsionează sensul, inventând un scop malefic pentru ea. Dar o astfel de persoană nu are nevoie de teorii, ea va da tuturor lucrurilor un sens malefic și va găsi bucurie și scop în rău și urâțenie. Despre astfel de oameni putem spune „că tot ce este necurat este necurat”.

Acestea sunt concluziile mele din compararea textelor evanghelice despre creativitatea „rea” și cea „pozitivă”. Indiferent cum o persoană distorsionează actul și planul creator divin care i-a fost revelat, iar alta îndreaptă această rază divină, dezvăluind sensul frumuseții sale autentice, strălucitoare și blânde, nu suntem capabili să înțelegem pe deplin acest mister.

Ideea rusească a lui Vladimir Soloviov în lumina modernității

Sursă - http://mere-marie.com/

Articol de Maica Maria din arhivele Universității Columbia, SUA.

Textul este prezentat cu câteva abrevieri.

În căutarea cheii pentru înțelegerea evenimentelor contemporane din istoria Rusiei, trebuie adesea să revizităm epoci demult apuse și să căutăm rădăcinile nu numai ale prezentului, ci și ale viitorului.

Istoria Rusiei a fost înțeleasă și interpretată în multe feluri diferite. Pe de o parte, Ceaadaev și occidentaliștii (care i-au negat toată originalitatea), iar pe de altă parte, slavofilii și Vladimir Soloviov. Aceștia au văzut o semnificație metafizică foarte specială în Rusia și ei au fost cei care au căutat să găsească legile dezvoltării sale ulterioare.

Soloviov abordează istoria Rusiei nu ca istoric, ci ca metafizician. Este puțin interesat de legătura cauzală a evenimentelor; încearcă să stabilească o conexiune completă, să descopere sensul semantic al istoriei rusești. Mai mult, evenimentele în sine nu sunt ceva autosuficient pentru el; ele sunt doar simboluri supuse interpretării și luării în considerare.

Poate că pentru un istoric adevărat, „Ideea rusească" a lui Soloviov nu prezintă un interes imediat, dar pentru o persoană înclinată spre o interpretare metafizică a procesului istoric, poziția lui V. Soloviov oferă o cheie valoroasă pentru înțelegerea evenimentelor.

Este imposibil să vorbim despre „ideea rusească" a lui Soloviov fără viziunea sa generală asupra istoriei universale, conceptul său despre istorie, revelația și întruchiparea ideii unei teocrații universale. Pentru V. Soloviov, „Dumnezeul cel viu este Dumnezeul istoriei" și nu Cel care există, ci și Cel care va fi – Cel care vine. Iar istoria universală este o revelație rațională și vizuală a Adevărului Divin (Soloviov „Rusia și Biserica Universală", p. 396).

Pentru Soloviov, umanitatea este una. Iar diferitele națiuni sunt doar organe diferite în întregul corp al umanității. Organismul uman crește. În fiecare minut istoric se confruntă cu o nouă sarcină. Întrebările care necesită rezolvare la un anumit minut istoric sunt definite de Soloviov ca fiind confruntarea dintre Est și Vest (!). Cultura orientală, care subordonează omul unei puteri supraomenești, se opune culturii occidentale, al cărei principiu principal este activitatea proprie a omului. Sinteza acestor două culturi este posibilă doar în Hristos Dumnezeu-Omul.

Echilibrul divin-uman a fost stabilit chiar la începuturile Bisericii. În dezvoltarea ulterioară a istoriei, acest echilibru a fost perturbat. Și în ambele direcții. De către Est - către temelia divină de neclintit a Bisericii, și de către Vest - către elementul său uman la ambii poli (mai întâi în numele puterii - papismul, apoi în numele libertății - protestantismul).

Opoziția dintre prima și a doua Rome este exprimată simbolic de Occident și Orient. Europa Occidentală este moștenitoarea primei Rome, iar moștenitoarea celei de-a doua Rome este Bizanțul (Soloviov, „Marea Dezbatere și Politica Creștină"). „Roma păgână a căzut pentru că ideea sa despre divinizarea

absolută a statului era incompatibilă cu adevărul revelat în creștinism. În virtutea căruia puterea supremă de stat este doar o DELEGARE a puterii reale, absolute divino-umane a lui Hristos”... „A doua Romă - Bizanțul, a căzut pentru că, acceptând ideea unui stat creștin în cuvinte, a respins-o în practică. S-a înrădăcinat într-o contradicție constantă și sistematică a legilor sale și a gestionării lor, și chiar și cu cerințele celui mai înalt ideal moral. Bizanțul a înțeles și a acceptat greșit Adevărata Idee” (Soloviov, „Bizantinismul și Rusia”) ȘI IATĂ A TREIA ROMĂ - RUSIA! Va trebui să repete greșelile Bizanțului? Sau ar trebui să împace două principii ostile, să găsească modalități către o sinteză autentică? Trebuie să ne amintim că atunci când Rusia s-a recunoscut doar ca fiind Est, mâna grea și aspră a lui Petru cel Mare a venit și i-a îndreptat brusc istoria pe calea spre Est. Aceasta și multe altele vorbesc în favoarea faptului că Rusia ar trebui să fie arbitru în dispută. Adică, cu alte cuvinte, acceptând fundamentul divin de neclintit al Bisericii (așa cum este păstrat în Est), Rusia trebuie să accepte și principiul uman, dezvoltat în cele două forme ale sale în Occident - sub forma Autorității și sub forma Libertății. Rusia trebuie să le sintetizeze într-un singur principiu divino-uman, lăsat moștenire de Hristos.

Și, astfel, a treia Romă (spre deosebire de prima și a doua Romă) trebuie să devină Roma Dumnezeu-umană... Acesta este, ca să spunem așa, rezultatul general soloviov al procesului istoric mondial.

Scopul final al acestui proces este formulat astfel: „Toate succesele umanității constau în ridicarea treptată a umanității la cea mai înaltă imagine a adevărului și iubirii. Revelația acestui model a fost revelată în activitatea vie a lui Hristos și noi, cei care am primit omul nou, nu trebuie să ne întoarcem din nou la elementele slabe și sărace ale lumii, la discordia dintre grec și barbar, dintre păgân și evreu, abolită pe cruce” (Soloviev „Marea dezbatere și politica creștină”).

Hristos a afirmat unitatea umanității și, prin aceasta, a determinat soarta diferită a națiunilor, ca organe diferite ale unui singur organism. De aici rezultă atitudinea lui Soloviov față de poporul său, iar iată abordarea generală a lui Soloviov asupra procesului istoric mondial: „Ni se cere să punem interesul și semnificația exclusivă a poporului nostru mai presus de orice, în numele patriotismului. Sângele lui Hristos, vărsat de patriarhii evrei în numele interesului lor național, ne-a eliberat de un astfel de patriotism” (Soloviov „Marea dezbatere și politica creștină”).

Pentru Soloviov, există și două fapte în istoria Rusiei pe care le numește isprăvi naționale: chemarea varegilor și reforma lui Petru cel Mare. „Aici Rusia a fost salvată de la distrugere nu prin vanitate națională, ci prin abnegație națională.” Și în aceste două acte se ascunde sensul principal și principiul fundamental al istoriei ruse (Soloviov „Chestiunea națională în Rusia”).

Astfel, prima dintre aceste fapte-isprăvi — (chemarea varegilor) — pe de o parte a pus bazele statalității ruse, iar pe de altă parte, a dezvăluit chiar la începutul istoriei ruse principiul său principal — SMERINȚA CREȘTINĂ ȘI SPIRITUL RENUIRII DE ABSINE. Din aceasta, Soloviov trage următoarea concluzie: „că poporul rus este un popor organic creștin. Acceptând creștinismul din Bizanț, unde era perceput formal, unde credința nu influența deloc viața, poporul rus, în persoana Sfântului Vladimir, a reușit să scape de multe prejudecăți și a ajuns la creștinism. El a înțeles că adevărata credință obligă la schimbarea regulilor vieții" (Soloviov „Bizantinismul în Rusia").

În acest sens, următorul exemplu este interesant. Sfântul Vladimir urma să execute niște criminali. Preoții greci care îl înconjurau pe Vladimir și abordau problema execuției din punctul de vedere al obiceiurilor și pur și simplu al practicii bizantine, nu au înțeles deloc de ce creștinismul vedea un păcat în acest act de execuție. Mai mult, au încercat să-l convingă pe Vladimir să-și îndeplinească datoria statală. El le-a răspuns... „Mă tem că este un păcat!" Principiile creștinismului au fost adoptate de el în ciuda interpretărilor bizantine ale acestor principii. Și în cursul ulterioar al istoriei Rusiei, în învățăturile lui Vladimir Monomah, spiritul creștin nu a fost întunecat de nimic.

Înclinația inițială spre abnegație în rândul rușilor a fost exprimată în „chemarea varegilor" și s-a combinat destul de armonios cu credința acceptată. În această formare a căii creștine, prima prăbușire, ispită și test pentru ruși a fost întâlnirea cu tătarii.

Soloviov vorbește despre asta astfel: „În statul Moscova, atitudinea față de hoarda prădătoare mongolă era umilitoare. Influența acestor atitudini era dăunătoare. Pe de o parte, subordonarea față de puterea străină avea un efect similar asupra rușilor, iar pe de altă parte, rușii își păstrau avantajul unei națiuni creștine și istorice, dar tocmai această conștientizare a dezvoltat vanitatea națională" (Soloviov „Chestiunea națională în Rusia").

„Doi factori ai secolului al XV-lea au jucat un rol decisiv în dezvoltarea acestui viciu fundamental (vanitate națională): căderea Bizanțului și căderea mongolilor. Eliberându-se prin eforturi mari de sub jugul dificil mongol și întărindu-și astfel credința în puterea sa națională, Rusia, odată cu căderea Bizanțului, s-a simțit succesoarea legitimă a Imperiului de Răsărit - a Treia Romă, învestită cu sarcini și virtuți istorice mondiale."

Afirmarea ideologică a valorii intrinseci a statalității bizantine a fost acceptată de Rusia moscovită și a fost combinată în mod unic cu credința în puterea sa externă care îi învinsese pe mongolii invincibili. Această combinație s-a exprimat și prin faptul că în perioada moscovită totul a început să fie subordonat

semnificației universale a statalității ruse. Creștinismul nu și-a pierdut această semnificație universală și a devenit doar un atribut religios al naționalității ruse. Forțele spirituale ale poporului rus, reprezentate de biserică, s-au dedicat întăririi și creării autocrației de stat" (Soloviev „Chestiunea națională").

După cum vom vedea mai jos, acest lucru nu îl deranjează în esență pe Soloviov. El vede în autocrație (dacă ar fi cu adevărat creștină) un anumit sens providențial al istoriei ruse. Este derutat de altceva, de exemplu, de impecabilitatea creștină a formulei monarhice a lui Ivan cel Groaznic - „țara este condusă de mila lui Dumnezeu și de Preasfânta Născătoare de Dumnezeu, de harul și rugăciunile tuturor Sfinților și de binecuvântarea părinților noștri, și după noi, a suveranilor ei, și nu de judecători și comandanți..." Ivan cel Groaznic își percepe aici puterea ca pe o delegare a autorității divine - o formulă impecabilă. Dar, odată cu aceasta, întreaga domnie a lui Ivan cel Groaznic este o autentică contradicție bizantină exprimată în mărturisirea verbală a credinței și negarea ei în practică. Tradiția păgână bizantină putredă învinge principiul creștin. Și această duplicitate a țarului este susținută de dualitatea politică a poporului rus.

Este caracteristic faptul că în această perioadă a început să se răspândească în Rusia moscovită o legendă despre țarul primind puterea de la Nebucadnețar, cel mai tipic reprezentant al zeificării păgâne de la începutul puterii de stat. Această legendă povestește cum țarul și-a întrebat supușii... „Cine îmi va aduce din regatul babilonian o coroană, un sceptru, o sferă de mână și o carte cu ele?" Și astfel, un anume Borj-iarîjka s-a oferit voluntar să îndeplinească această ispravă și i-a livrat țarului tot ce avea nevoie. Cerând o recompensă, el a spus: „permite-mi, suveranul meu, să trăiesc fără taxe timp de trei ani, să beau fără taxe în toate tavernele..." În această poveste-legendă, ca în întreaga apariție a domniei lui Ivan cel Groaznic, s-a exprimat întreaga pantă a celei de-a Treia Rome rusești. S-a ajuns la greșeli, vicii și crime care au dus la moartea celei de-a Doua Rome - Bizanțul.

„Sub influența înfumurarii și a exclusivismului național, dubla credință a poporului rus a fost întărită, iar adevărata sa cale creștină, construită pe abnegație, a fost întunecată; alături de ortodoxie, credința bizantino-păgână în stat și puterea de stat a fost prezentată nu ca o delegație a puterii divine a lui Hristos" (Soloviev „Bizantismul și Rusia").

Mai târziu, a existat un anumit echilibru între puterea statală și cea bisericească, egalitatea țarului și a patriarhului - aceasta este perioada lui Filaret Nikitich și Nikon. Dar, desigur, această perioadă nu poate fi numită momentul corectării erorii istorice a dualității credinței moscovite. Puterea lui Filaret Nikitich a fost determinată de o trăsătură personală (influența sa paternă asupra tânărului țar). Sub Nikon, puterea patriarhală a fost definită nu ca o parte a bisericii, ci ca o

aspirație luminoasă spre clericalism, spre crearea unui tip special de papism moscovit, spre adâncirea Bisericii în treburile statului. Și tocmai această sarcină greșit înțeleasă de a accepta împărăția Cezarului de către Biserică a dat două rezultate fatale. Pe de o parte, concurând cu puterea seculară, puterea bisericească s-a dezvăluit și s-a expus tuturor loviturilor seculare, slăbind esența sa pur spirituală. Astfel, când această dualitate a devenit incomodă, puterea țaristă a înlăturat puterea patriarhală. Și a înlăturat-o nu numai din treburile statului, ci i-a cauzat și mari daune în chestiuni pur bisericești.

Al doilea rezultat al politicii clericale a lui Nikon a fost o schismă, care îl considera pe Nikon un principiu anticreștin și îi alimenta greșelile cu propria inerție culturală. Procesul lui Nikon a dezvăluit toate păcatele acumulate în istoria Rusiei. Curtea l-a acuzat de clericalism, adică de însușirea funcțiilor puterii seculare către autoritatea spirituală, dar l-a achitat de subordonarea bizantină a bisericii față de stat. După ce i-a condamnat pe schismatici, curtea s-a îndreptat către autoritățile bisericești pentru ajutor împotriva lor! Adică, ea însăși a căzut în bizantinism. Aceste două tendințe din biserica rusă - clericalismul și bizantinismul - i-au ușurat sarcina lui Petru (a doua ispravă de abnegație cunoscută în istoria Rusiei). De aceste două vicii a curățat Petru Biserica prin reforma sa.

Soloviov nu găsește cuvinte suficient de puternice pentru a defini semnificația reformei lui Petru. Pentru el, Petru a fost „un colaborator istoric al lui Dumnezeu, o persoană cu adevărat providențială sau teocratică. În persoana sa, Rusia a expus distorsiunea bizantină a creștinismului". Petru cel Mare ne-a eliberat atât de chinezii credincioși vechi, cât și de parodia târzie a papalității medievale. Abolirea patriarhatului și înființarea Sinodului au fost înțelepciunea providențială a reformatorului, deoarece au stabilit limita bisericii clericale (Ștefan Iavorski) și a bisericii populiste (schismaticii).

Pe lângă aceasta (și acest lucru trebuie subliniat), Soloviov știe ce a fost Sinodul pentru Biserica Rusă încă de la început. Citează fraza lui Petru despre necesitatea „înființării unui colegiu spiritual sub supravegherea unor ofițeri, o persoană bună care să cunoască treburile Sinodului și să aibă curaj". Dar când citează această frază, îi simte, fără îndoială, sensul blasfemic. Scrie mult și des despre acordarea de aghiotante generalilor adjutanți, despre cum unele ordine ale Ministerului Educației Publice afirmă că țarul este capul spiritual al Bisericii (cezeropapism!) și așa mai departe... Și, pe lângă aceasta, Soloviov crede în natura providențială a actului lui Petru cel Mare. Mai mult, spune „... aceasta și eliberarea țăranilor este îndeplinirea anumitor condiții pe calea către un stat creștin". Desigur, o astfel de contradicție la Soloviov poate fi înțeleasă doar cu o singură presupunere, aceea că poporul rus, îndeplinind misiunea încredințată de Dumnezeu, nu o poate înțelege în mod conștient. El este un instrument orb în mâinile Providenței. Cerințele reale ale vieții, la care a răspuns prin săvârșirea

unui act sau a altuia, nu coincideau deloc cu sarcinile ideale ale misiunii sale istorice. Metafizica procesului istoric rus s-a intersectat inconștient cu cursul său pozitiv și a oferit motive pentru concluzii opuse. De exemplu, dacă atingem domeniul istoriei pozitive, făcând apel la varegi, poporul rus s-a gândit la consolidarea statalității sale și nu la săvârșirea unui act de abnegație (ceea ce este important de înțeles!). În domeniul înțelegerii metafizice a acestui act, nu iese în evidență consolidarea reală a statalității, ci smerenia originară a poporului rus „prin abnegație și nu prin autoafirmare, salvându-se de la distrugere". Exact în același mod, supunându-se reformei lui Petru, poporul rus s-a străduit pentru un instrument de care avea cu adevărat nevoie, și anume, iluminarea europeană. Ideea rusească a lui Soloviov nu poate fi, desigur, percepută prin gândire pur istorică, unde se observă legătura cauzală a evenimentelor. Doar un metafizician poate evalua corectitudinea acestei idei. Mai ales dacă citățm următoarele cuvinte ale lui Soloviov: „Chestiunea națională în Rusia nu este o chestiune de existență, ci de existență demnă." (Și cunoaște istoria pozitivă un criteriu pur moral precum existența demnă?) „Cel mai înalt ideal al poporului rus - Sfânta Rusie, exclude orice mândrie națională. Pentru Rusia, un act de abnegație națională, abnegație spirituală, eliberare spirituală a Rusiei este întotdeauna necesar." Din nou, poate un istoric care nu este metafizician să abordeze procesul istoric din punctul de vedere al celui mai înalt ideal național? Și nu este acest ideal pentru el rezultanta medie a principiilor economice, sociale, geografice, etnice și de altă natură care conduc procesul istoric pe linia cauzalității? Dacă este așa, atunci, desigur, nu se poate vorbi despre acte de abnegație națională. Și mai departe, Soloviov scrie că: „Nici cuceritorii normanzi, nici stăpânii germani nu ne-au absorbit naționalitatea. Spiritul„Care i-a condus pe strămoșii noștri la Bizanț pentru adevărata Credință, la varegi pentru principiul statal, la germani pentru iluminare, acest spirit i-a inspirat întotdeauna să nu caute propriul lor interes, ci binele" (Soloviev „Chestiunea națională în Rusia").

Aceste fragmente demonstrează clar conducerea poporului rus. Nu în două, ci în TREI mari acte de abnegație, Rusia a primit mai întâi Statalitatea, Credința și Iluminarea. Aici ar trebui să acordăm atenție doar unei anumite trăsături specifice a acestor acte de abnegație, conform lui Soloviov. S-a spus deja că aceste acte sunt în esență inconștiente. Mai mult, nu sunt întotdeauna acte de înaltă demnitate morală, de o intensă realizare istorică, vedem că Soloviov privește cu ochii deschiși cealaltă față a „monedei" reformelor lui Petru. Sunt doar acte de umilință creștină organică, afirmând și căutând „nu ale sale, ci ce e mai bun". Și, în final, ceea ce este deosebit de important, actele de abnegație sunt de natură unică, nu sunt un fel de forță activă permanentă, care dărâmă constant procesul istoric rus de pe calea autoafirmării. Astfel, după ce a renunțat odată la statalitatea sa imperfectă, poporul rus a început să se afirme permanent sub formele statalității varege. Astfel, după ce a renunțat odată la iluminismul

imperfect de la Moscova, se afirmă definitiv sub formele iluminismului occidental etc.

Poate că acest lucru ar fi diminuat sensul moral al actelor de abnegație ale lui Soloviov, dacă, în esență, această evaluare nu ar fi fost făcută de Soloviov retrospectiv. Pe de altă parte, de fiecare dată când spiritul rus se retrăgea din direcția creștină a abnegației și revenea la o formă sau alta de păgânism, acesta dezvăluia o inconsecvență completă. Părea să se îndepărteze de linia istorică dată și nu urma calea adevărată. La urma urmei, așa stăteau lucrurile și în epoca lui Soloviov: „falsul patriotism a înlocuit cerințele legitime ale naționalității cu naționalismul: este același lucru cu înlocuirea conceptului de personalitate cu egoismul". (Soloviov) „Și în această falsă deviere se dezvăluie tot ce este păcătos și caracteristic Rusiei, și anume, ortodoxia este percepută ca un atribut cotidian al poporului, puterea de stat se afirmă ca și cap al Bisericii, egoismul național este proclamat singura doctrină politică rezonabilă. Soloviov nu numai că cunoaște aceste false devieri, dar adevărata sarcină a Rusiei îi este clară: «Scopul Rusiei este un serviciu mai direct și mai cuprinzător al cauzei creștine, pentru care statalitatea și educația seculară sunt doar mijloace. RUSIA ÎN LUME ARE O SARCINĂ RELIGIOASĂ... Pentru aceasta este necesar să se renunțe la exclusivitatea bisericească, este necesară o comunicare liberă și deschisă cu forțele bisericești ale Occidentului.»"

Așadar, iată, actul mântuitor care vine, al lepădării de sine, trebuie să renunțăm la exclusivitatea noastră ecleziastică! „Dacă credem în puterea interioară a Bisericii Răsăritene și nu admitem că poate fi... (omisiune în manuscris)..., atunci trebuie să dorim comuniunea cu Occidentul. Lepădarea de sine este o chestiune universală, ortodoxă și este, de asemenea, o chestiune a noastră rusească. Lucrarea universală a lui Dumnezeu este întru totul în conformitate cu cele mai bune caracteristici ale poporului rus. Sfânta Rusie necesită o Lucrare Sfântă. Este reconcilierea spirituală a Orientului cu Occidentul, în unitatea divino-umană a Bisericii universale."

Pentru a înțelege această idee a lui Vladimir Soloviov, conform căreia în Dumnezeul-omul Hristos s-au unit trei slujiri - marele preot, împărătesc și profetic (și o altă treime), trebuie să ne amintim de Treimea Treimii - Tatăl, Fiul și Duhul Sfânt. Ambele trebuie să aibă o întruchipare reală în procesul istoric. Pentru Soloviov, drepturile marelui preot, realizate prin tronul roman, tronul Primului Apostol Petru, sunt incontestabile. Pentru Soloviov, apostazia Bisericii Răsăritene față de cea universală, catolică romană, este incontestabilă. Restaurarea acestor drepturi marelui preot, recunoașterea lor, renunțarea la propria separare, intrarea în sânul Bisericii Catolice - aceasta este ceea ce Soloviov vede ca un act de abnegație, o sarcină cu care se confruntă cea mai nouă perioadă a istoriei ruse. Pe de altă parte, ideea Sfintei Rusii este ideea

Împărăției Ortodoxe. Slujirea împărătească a lui Hristos este simbolică în misiunea poporului rus. Slujirea profetică a lui Hristos cere istoriei întruchiparea libertății de exprimare, a societății libere: „Rusia creștină, imitând pe Hristos însuși, trebuie să subordoneze puterea statului, puterea regală a fiului, autorității Bisericii Universale, preoției Tatălui și să atribuie un loc cuvenit libertății publice, acțiunii profetice a Duhului. Ideea rusă, datoria istorică a Rusiei, ne cere recunoașterea unei legături continue cu familia universală a lui Hristos și folosirea tuturor talentelor noastre naționale, a întregii puteri a Imperiului nostru, pentru realizarea finală a Treimii sociale. Unde fiecare dintre CELE TREI unități organice principale - Biserica, Statul și Societatea - este necondiționat liberă și suverană, dar nu în separare de celelalte două (absorbindu-le și distrugându-le), ci în afirmarea unei legături interne necondiționate cu ele. Să restaurăm pe pământ această imagine adevărată a Treimii Divine - aceasta este Ideea Rusă!” (Soloviev „Ideea Rusă”).

Am vorbit deja despre abordările non-istorice ale lui Soloviov față de abordările istorice, dar indiferent de gradul de interpretare pur metafizică a istoriei rusești, el preia inevitabil din realitate faptele fundamentale pe care le interpretează simbolic.

Este dificil și poate chiar inutil să criticăm esența „Ideii rusești” a lui Soloviov. În ea, ca în orice schemă pur speculativă, mult este determinat de sarcina originală a autorului, adică de nevoia de a găsi un răspuns la întrebările care îl chinuie. Am spus deja că, pentru a înțelege construcțiile sale, este necesar să acceptăm orientarea țintă și semantică a procesului istoric rus. El consideră „tactica abnegației” drept cea mai esențială „tactică” a istoriei ruse; tocmai aceasta salvează și conduce poporul rus departe de distrugere. Și trebuie să ne amintim că această abnegație creștină în istoria rusă nu a fost un act al sfinților și asceților, ci un act inconștient al poporului însuși și al puterii sale și uneori a avut o înfățișare păcătoasă și lumească. Pe baza acestor două premise vom încerca să verificăm ideea lui Soloviov cu evenimentele de ultimă oră ale procesului istoric rus.

***

Așadar, anul decisiv din istoria Rusiei, 1917 — a justificat sau a infirmat construcțiile lui Soloviov!? În istoria Rusiei, anul 1917 (tragic!) a fost un act de abnegație? Inițial, doi țari ruși au renunțat la puterea țaristă: aceasta a fost februarie-martie 1917. În aceeași lună martie, reprezentanții poporului, care percepuse tutela puterii, în persoana Comitetului Dumei de Stat, au renunțat la rândul lor și au transferat puterea către Guvernul Provizoriu. Puterea asupra regatului ortodox rus și-a pierdut semnificația fundamentală autosuficientă. A

încetat să mai fie ceva ce forma în mod absolut elementul poporului rus. Aceasta se încadrează în domeniul evenimentelor interne.

Apoi, în luna mai, poporul rus a renunțat la aspirațiile sale statale seculare, scopul întregii politici imperiale și de mare putere - coroana bizantină, Constantinopolul și Strâmtorile, Crucea de pe Sfânta Sofia. Ceea ce ar fi trebuit să confirme corectitudinea istorică a drumului Rusiei spre Est. Și mai departe... în politica externă, dacă abordăm termenul „pace fără anexări și contribuții” (creat la Zimmerwald și Kienthal și implementat efectiv doar în Rusia) dacă îl abordăm din punctul de vedere al celui mai absurd sens metafizic intern al său, la care creatorii săi, aparent, nu au visat niciodată - atunci trebuie să vedem în el limita finală a renunțării la egoismul național și statal.

Aspectul metafizic s-a intersectat din nou cu realitatea. Concluziile pentru ambele sunt complet diferite.

Și, în final, Revoluția din Octombrie (lovitura de stat), ca act final de abnegație! Brest-Litovsk, dezmembrarea Rusiei, fața sa unică de stat și, în final, NUMELE ei odată cu înlocuirea cu URSS. Un istoric pozitivist va găsi, desigur, multe cuvinte pentru o astfel de interpretare a evenimentelor. El va spune că doctrinarismul de fotoliu al unora și dorința spontană de casă a altora sunt singurul motiv pentru trădarea statalității ruse care s-a produs. Doar această coincidență a doctrinarismului maximalist de fotoliu cu dorința spontană a filistinului este ciudată. Să ne amintim că pentru Soloviov nicio diferență externă în reforma lui Petru cel Mare nu i-a schimbat sensul providențial. Și dacă dintre „ofițeri o persoană bună, înțelegând treaba sinodală și având curaj” putea crea sensul secret al căii rusești. De ce să nu admitem că masele de soldați turbați care părăsesc tranșeele au îndeplinit inconștient sarcina secretă a abnegației statului rus? În orice caz, se poate spune că poporul rus a demonstrat în mod constant, prin numeroase acțiuni consecvente, că ideea unui regat creștin (așa cum i-a fost dată de Soloviov) nu este deloc o sarcină imuabilă pentru ei. Nu se poate concluziona din aceasta că statul rus nu va exista și că acest proces de renunțare este permanent. Renunțarea este întotdeauna un act singular, poate fi acoperit de istoria viitoare. Singurul lucru care nu poate fi acoperit de niciun eveniment viitor este negarea metafizică de către Soloviov a ideii rusești de stat creștin. Aici conceptul lui Soloviov este respins de istorie. Rusia poate fi încă un stat mare și acest stat poate lua forma unui stat ortodox, creștin, dar momentul critic al istoriei ruse și-a arătat sensul principal. Scopul procesului istoric rus nu este determinat de autoafirmarea statală și ortodoxă.

Dar poate că 1917 a fost doar un an al păcatului și al eșecului?

Poate că nu a realizat intersecția dintre liniile metafizice și istorice pozitive, care sunt singurele care îi pot determina semnificația fundamentală?

Poate că toate evenimentele acestui an fatidic vorbesc doar despre oboseala extremă a poporului rus sau despre o boală fatală a întregului organism rus? Ar fi dificil să obiectăm la astfel de presupuneri dacă faptele istorice nu ar arăta contrariul. (La începutul secolului, Rusia se afla într-o mare ascensiune economică!)

Soloviov a cerut poporului rus abnegația față de exclusivitatea sa ecleziastică. El a cerut recunoașterea pontificatului Romei. Și în acest caz a avut loc procesul invers - în 1917 a fost restaurată Patriarhia în Rusia.

În Patriarhia restaurată, multe, multe păcate bisericești ale Bizanțului și Romei au fost depășite. În ciuda întregii sale autorități, nu are clericalism (de care Soloviev se temea atât de mult la Nikon), nu aspiră la putere seculară și este separată de aceasta deocamdată (!) de o prăpastie. Pe de altă parte, Patriarhia, în ciuda condițiilor externe dure, este lipsită de cezaropapism bizantin, nu se supune puterii seculare și se ghidează după legi interne complet diferite.

Patriarhia Rusă s-a apropiat atât de mult de formele de guvernare bisericească ideală și s-a consolidat spiritual și metafizic într-o asemenea măsură încât nu se poate vorbi despre nicio abnegație. Trebuie doar adăugat că Patriarhia Rusă care a intrat în viață este pătată cu sângele martirilor, iar acesta este un fel de ciment și garanție a „bunei calități” și durabilității sale.

Așadar, pentru a înțelege semnificația evenimentelor din 1917, este necesar să luăm în considerare această a doua linie. Cu alte cuvinte, se poate spune că în actele de abnegație au fost la lucru doar procese organice de descompunere și putrefacție.

În afirmațiile lui Soloviov de astăzi există două gânduri care ar trebui considerate profetice și eficiente. Primul gând este despre marea semnificație religioasă a istoriei ruse. Iar al doilea gând este despre actul de abnegație. Astăzi suntem martorii celui de-al treilea act de abnegație din istoria rusă. Trebuie să-l înțelegem metafizic și să tragem concluziile corespunzătoare.

Ce este bisericismul?

Sursă - http://mere-marie.com/

Textul este publicat pentru prima dată și cu amabila permisiune a Fundației Universității Columbia, SUA.

Când vorbim despre tipuri de oameni religioși, avem ocazia să-i caracterizăm într-un mod extrem de divers. Unii se încadrează în descrierea misticilor, alții pot fi atribuiți raționaliștilor, alții sunt creștini - ortodocși, catolici, protestanți, existând și sectarieni printre aceste tipuri de credincioși. Unii pot fi definiți ca fiind de tip religios-helosofic, alții ca fiind de zi cu zi. Dar există o altă caracteristică - OAMENII BISERICII.

Fiecare dintre definițiile de mai sus necesită clarificări. Ce se înțelege prin aceasta? Aș dori să încerc să urmăresc în acest articol ce se ascunde sub expresia „oameni de biserică” și care sunt trăsăturile speciale ale unui om de biserică.

Dacă ne uităm în dicționarul lui Dahl, vom găsi următoarele rânduri care explică cuvântul „bisericalitate”: „Cred că nu ar trebui să căutăm mai departe de secolul al XIX-lea pentru a găsi sensul modern al acestui cuvânt, deoarece nu este de origine străveche. Cel mai probabil, fondatorii săi au fost slavofilii și, în principal, slavofilii târzii. Cel mai adesea, a început să fie folosit în legătură cu sloganul bisericizării vieții. Se presupunea că bisericizarea vieții are ca rod bisericalitatea celui care a intrat pe această cale. Dar rareori cineva care vorbește despre bisericizarea vieții dă o definiție exactă a acestui concept, cu atât mai puțin conceptul de bisericalitate.” Din partea mea, în ciuda faptului că există opinii diferite, aș dori să le analizez și să ofer propria mea interpretare a bisericității.

Ce înseamnă: 1. Viața bisericească este participarea fezabilă la toate slujbele bisericești și cunoașterea statutului. Aceasta este, desigur, o definiție complet externă și formală a conceptului și nu este deloc hrănitoare pentru conștiința religioasă. Mi se pare că o astfel de stare de spirit ar fi numită mai corect evlavie templară. Aici, conceptele de biserică și templu sunt în mod clar confundate, iar Biserica atotcuprinzătoare a lui Hristos este redusă la limitele unui anumit templu, iar slujirea Bisericii este redusă la participarea la toate slujbele acestui templu. Primul lucru pe care trebuie să-l facem este să ne amintim constant de diferența destul de semnificativă dintre aceste concepte. Hristos spune: „Voi zidi Biserica Mea și porțile iadului nu o vor birui.” Și EL prezice, de asemenea, distrugerea templului din Ierusalim. Din acest exemplu este clar care este diferența.

2. Viața bisericească este o experiență activă a tuturor evenimentelor ciclului bisericesc anual. La urma urmei, o persoană bisericească este complet captivată

de evenimentele pe care Biserica le celebrează într-o anumită zi. Aceasta include trăirea evenimentelor Evangheliei, a celor douăsprezece mari sărbători sau a amintirii unui sfânt celebru sau mai puțin cunoscut etc. O persoană care trăiește activ o viață bisericească începe să trăiască o viață dublă. Pe de o parte, existența sa se desfășoară în lumea de astăzi, unde fiecare zi este plină de propriile evenimente: oamenii mor, se nasc, suferă, se bucură, păcătuiesc, se pocăiesc și, pe de altă parte, o persoană trăiește un ciclu liturgic anual. Acesta este plin de evenimente complet diferite. Și, prin urmare, o persoană bisericească trebuie să-și adapteze din ce în ce mai mult spiritul, sentimentele, experiențele la această lume a evenimentelor bisericești, comparând din ce în ce mai mult această lume cu lumea vieții „obișnuite” care îl înconjoară.

Apropo, nu este dificil să critici o astfel de poziție (sau punct de vedere) a bisericii. Este puțin probabil ca ea să fie prezentată de cineva și este puțin probabil să se poată spune cu sinceritate că fiecare persoană care se roagă poate trăi sincer și profund amintirea fiecărui sfânt cu aceeași intensitate și emoționalitate ca bucuria sau durerea unui aproape la moartea sau nașterea sa. Se poate vorbi despre corectitudinea unui astfel de punct de vedere pornind de la o singură presupunere: Biserica lui Hristos a existat odată și s-a sfârșit, că nu trăiește o viață veșnică, că nu este realizată peste tot în lumea modernă și nici măcar în noi înșine. Într-adevăr, dacă nu facem o astfel de presupunere monstruoasă, atunci nu va fi clar de ce ar trebui să iubim chipul lui Dumnezeu și al sfinților care au plecat de mult din această viață și nu chipul lui Dumnezeu din persoana care stă lângă noi. Și, în plus, nu va fi clar de ce Crucea, ridicată pe umeri în secolele al IV-lea sau al IX-lea, ar trebui să ne provoace mai multă emoție decât Crucea, ridicată astăzi, lângă noi? Dar Biserica lui Hristos trăiește și se realizează pretutindeni, atât în trecut, cât și în prezent și în viitor! Și Adevărul Evangheliei este întrupat veșnic, Hristos este născut veșnic, răstignit veșnic, înviat veșnic și înălțat la cer.

Desigur, slujbele bisericești ne spun clar despre toate acestea, dar ele nu epuizează implementarea adevărului lui Dumnezeu în lume, iar omul, în numele bisericescității, nu îndrăznește să închidă ochii la acest adevăr și să-l vadă doar în cercul cultului.

3. A treia definiție a bisericității o leagă de latura misterioasă a vieții Bisericii, de participarea creștinilor la sacramentele Bisericii. Aici este necesar să se observe importanța pregătirii Euharistiei. Este imposibil să obiectăm în esență la semnificația decisivă a Sacramentului Euharistiei pentru sufletul celui care se roagă. Dar este necesar să clarificăm faptul că Sacramentul Euharistiei este un Sacrament Dumnezeu-uman. Duhul Sfânt transformă Darurile aduse de omenire, așa cum prin inspirația Duhului Sfânt asupra Fecioarei Maria, Dumnezeu S-a întrupat într-un trup omenesc. Fiul lui Dumnezeu a devenit fiul lui David. Un

credincios pregătește nu numai pâinea și vinul pentru acest sacrament al Întrupării lui Dumnezeu în Euharistie, ci și trupul și sufletul său. În timpul împărtășaniei, omul Îl primește pe Dumnezeu în sine și, cum s-ar spune, Îl întrupează pe Dumnezeu în sine. Și în acest moment al celei mai înalte vieți bisericești a unei persoane, nu i se cere doar urmărirea mecanică a ceea ce se întâmplă în Biserică, ci și legătura și apartenența obligatorie la lumea Sa, la suferința, isprava și Crucea Sa. Cel care se roagă aduce această lume în sine pentru a o uni cu Dumnezeu. În această taină, Biserica cere de la cel care se roagă toată activitatea sa umană, toată slujirea sa umană, pe care o aduce la Potir și o sfințește. Și, prin urmare, putem concluziona că ar fi greșit să afirmăm că bisericismul este simplă participare la viața misterioasă a Bisericii. Nu, participarea la latura misterioasă a vieții Bisericii presupune o străduință veșnică pentru plinătatea Întrupării lui Dumnezeu și pentru ca întreaga lume să devină vrednică de această Întrupare a lui Dumnezeu.

4. Bisericimea este înțelegerea semnificației universale, sinodale a lucrării lui Hristos! Aici am ajuns la cea mai importantă și definitivă definiție a bisericimii. Acest concept nu ar trebui să se opună respingerii evlaviei templului, ci dimpotrivă (spre deosebire de individual, personal) organizarea întregii vieți și a forțelor cuiva de a subordona TOTUL slujbei acestei lucrări sinodale, universale a lui Hristos, Trupul lui Hristos, Dumnezeirea-umanitatea și frații lui Hristos întrupați. Aceasta ar trebui să fie opusul a ceea ce urmează individualiștii, care se izolează de lume, fără a-i simți originea divină și semnificația religioasă. Dacă există adevărată bisericime, atunci evlavia templului și o viață subordonată cercului său bisericesc nu vor interveni niciodată.

Și încă o avertizare. Avertizăm împotriva înlocuirii conceptelor de ortodox sau creștin. Aici, întrebarea nu constă în diferența fundamentală, ci în accentuare și nuanță, în darul personal al credinciosului și al sufletului său. Și de aceea există multe căi și multe locuințe în casa Tatălui nostru.

Paris, 1937

PERSPECTIVITATE ÎN RĂZBOI

Noi, oamenii, suntem cu toții, fără excepție, grei. Ca și cum apa și nisipul ar fi amestecate într-un pahar. Atâta timp cât apa se mișcă, și nisipul se mișcă în jurul paharului. Când apa se oprește, nisipul se așează pe fund. Multe lucruri din viața noastră tulbură această greutate și inerție. Lupta pentru existența materială ne tulbură: chiar și un cuvânt atât de nedemn precum „a se așeza” necesită efort din partea noastră și produce o furtună într-un pahar cu apă. În tinerețe, chiar această tinerețe ne atrage, ne entuziasmează și ne derutează. Eșecuri și prăbușiri personale, diverse dezamăgiri, prăbușirea speranțelor - toate acestea

nu ne permit să ne liniștim și să ne liniștim. Există și lucruri mai serioase: durerea reală, pierderile irecuperabile, mai ales moartea celor dragi - toate acestea ne distrug greutatea pentru o vreme, chiar și greutatea în general, care ne duce brusc, puternic și imperativ, departe de această lume cu legile ei într-o altă lume, ale cărei legi ne sunt necunoscute. Pentru a ne convinge de diferența dintre aceste legi, este suficient să participăm la înmormântarea unei persoane necunoscute. Este înconjurat de oameni - toți muritorii și cei care știu ce este moartea. Dar, în ciuda faptului că este la fel de inevitabilă pentru toată lumea, sunt împărțiți în două lumi. Unii sunt rezervați, simpatici, corecți și cotidieni - ce nenorocire, cine ar fi putut crede, l-am văzut recent și cum s-a întâmplat și cine l-a tratat etc.; străini, într-un cuvânt. Alții - aici întrebarea nu este nici măcar despre nenorocire, ci despre faptul că dintr-o dată s-au deschis niște porți către eternitate, că toată viața naturală a tremurat și s-a prăbușit, că legile de ieri au fost anulate, dorințele au pălit, sensul a devenit un nonsens și un alt Sens de neînțeles i-a crescut aripi în spate. Într-adevăr, soarele s-a întunecat și toți morții s-au ridicat din sicriele lor, iar catapitismul bisericii a fost sfâșiat. Așa a atins misterul morții inimile celor care iubesc și sunt apropiați. Totul zboară în gura neagră a unui mormânt proaspăt: speranțe, planuri, obiceiuri, calcule și, cel mai important, sensul, sensul întregii vieți. Dacă aceasta există, atunci totul trebuie reconsiderat, totul trebuie aruncat, totul trebuie văzut în decăderea și minciunile sale.

Aceasta se numește „Domnul a vizitat”. Cu ce? Cu durere? Mai mult decât durere - s-a dezvăluit brusc adevărata esență a lucrurilor - și am văzut, pe de o parte, scheletul mort al celor vii, un schelet mort îmbrăcat în carne, un pământ mort și un cer mort, moarta întregii creații, iar pe de altă parte, în același timp, am văzut Duhul dătător de viață, înflăcărat, atotcuprinzător, atotconsumător și mângâietor.

Apoi, timpul, spun ei, este un vindecător sau, mai exact, un „ucigaș”, netezește încet totul. Sufletul orbește din nou. Din nou, porțile eternității se închid. Înaintea noastră se află griji, muncă, viața de zi cu zi - nisipul s-a așezat la fund. Și din nou trăim cu bucuria micilor succese, cu durerea micilor eșecuri, începem din nou să credem că nu există nimic mai durabil decât lumea noastră cu cele trei dimensiuni ale ei, ceea ce s-a realizat este realizat, ceea ce s-a acumulat va fi de folos la bătrânețe, totul este clar, totul este clar ca lumina zilei și totul este puțin plictisitor, cu excepția, poate, a mersului la petreceri onomastice, sau la cinema, sau a spălării oaselor unui vecin.

Natura umană decăzută, impregnată de păcat și consecințele lui, este grea.

Dacă încercăm să înțelegem ce se întâmplă cu sufletul uman în momentele unor catastrofe teribile, ale unor pierderi și, poate, uneori, în momentele de

transformare creativă a lumii, nu putem oferi decât o singură explicație pentru aceste fenomene. Porțile către eternitate ni se deschid prin apocalipsa noastră personală, escatologia personală distruge timpul în care suntem obișnuiți să trăim și spațiul după care suntem obișnuiți să măsurăm totul. Și omul se poate, printr-o oarecare acceptare a acestor alte legi, să se mențină în eternitate. Nu este deloc inevitabil să recădem în viața de zi cu zi și în orânduirea pașnică a treburilor cotidiene, să le lăsăm să meargă mai departe ca de obicei - eternitatea poate străluci prin ele dacă omul nu se sperie, nu fuge de sine însuși, nu renunță la destinul său teribil, nu numai uman, ci și divino-uman. Adică, de pe Golgota sa personală, de pe purtarea crucii sale personale, acceptată prin liber arbitru.

Fiecare persoană se confruntă mereu cu această necesitate a alegerii: confortul și căldura căminului său pământesc, bine protejat de vânt și furtuni, sau spațiul nesfârșit al veșniciei, în care există un singur lucru ferm și sigur - iar acest ferm și sigur este crucea.

Și mă gândesc: oricine s-a simțit măcar o dată în această veșnicie, oricine a înțeles măcar o dată pe ce cale se află, oricine L-a văzut măcar o dată pe Cel mergând înaintea lui, îi este greu să se abată de la această cale, toate mângâierile i se vor părea fragile, toate bogățiile fără valoare, toți tovarășii inutili, dacă printre ei nu vede niciun Tovarăș purtând o cruce.

Simplu spus, întreaga viață a unei persoane va părea plictisitoare, lipsită de valoare și de sens dacă nu este străpunsă de flacăra eternității.

Acestea sunt posibilitățile din viața fiecărei persoane. Și ele ni se dezvăluie și în viața unor națiuni întregi, chiar a întregii omeniri, de-a lungul istoriei.

Istoria umană se confruntă și ea cu o alegere: fie triumful structurii economice și politice cotidiene a bunăstării burgheze, spațiul și timpul tridimensional întinse într-un fir drept, fie acceptarea eternității, a înaripării, implementarea aici a ceea ce a fost conceput acolo.

Istoria umană este greoaie, carnea umanității este greoaie. Și totuși nu este epuizată de această greoaie. Acum, în viața noastră personală, știm că soarele se poate întuneca. Acum două mii de ani, soarele întregii omeniri s-a întunecat, iar morții și-au părăsit mormintele, și a venit întunericul, iar în fața ochilor întregului popor, cortina bisericii s-a rupt de sus până jos. Ceea ce străpunge fiecare suflet în timpul călătoriei sale pământești, a străpuns odată întreaga omenire în ansamblu. Timpul și veșnicia s-au intersectat pe cruce, istoria noastră s-a unit pentru o clipă cu ceea ce este dincolo de ea. Fiul lui Dumnezeu și-a ridicat carnea omenească pe cruce.

Și istoria umană ulterioară ar fi putut merge în două direcții: fie străpunsă odată pentru totdeauna de cruce, odată pentru totdeauna văzând eternitatea, odată pentru totdeauna devenind oarbă la cele temporale, ar fi putut deveni o istorie creștină autentică, adică, în esență, escatologia sa, rezultatul său, descoperirea sa, setea sa eternă de spirit, înaripată, Dumnezeu-umană. Sau ar fi putut cădea din nou, uitând cum se deschid porțile către eternitate, chiar uitând de eternitatea însăși, măsurând și cântărind, bucurându-se de micile succese naționale și întristându-se de micile eșecuri naționale. Să-și stabilească doar obiective materiale, în cele din urmă să proclame că materia domină spiritul - sub orice formă a unei astfel de afirmații - fie că ființa determină conștiința, ca în marxism, fie că sângele dă drepturi sau privează de drepturi, ca la Hitler, fie că sufletul uman liber trebuie să fie în sclavia statului.

Nu există nicio îndoială că istoria post-Golgotha a căzut din nou. Mai mult, a căzut în fiecare secol al existenței sale, în fiecare națiune, în fiecare teorie istorică. Nisipul s-a așezat la fund. Majoritatea nu numai că s-a resemnat cu aceasta, dar chiar s-a convins că așa trebuie să fie, că nu poate fi altfel. Soarele învierii a fost împins înapoi în secole. Omenirea s-a simțit nu în lumina sa de la amiază, ci într-un fel de zori de seară. Cerul a devenit din ce în ce mai întunecat. Apoi nu a mai existat nicio reflexie, nicio strălucire.

Și apoi au apărut cei care au susținut că acest soare al învierii nu a existat niciodată.

Forțele materialismului activ și ale greutății fundamentale sunt acum la lucru în lume.

Însă, în aceste două milenii, au existat și epifanii, exprimate în moduri diferite și cauzate de motive diferite. Ideea chiliastică a venirii împărăției de o mie de ani a celor drepți, așteptarea sfârșitului lumii printre primii creștini, așteptarea sfârșitului lumii în anul o mie și, iar și iar, printre vechii credincioși din Rusia sub Petru - în ciuda epocilor diferite, a caracterelor diferite ale popoarelor unde au apărut aceste speranțe - aveau multe în comun - iar principalul lucru este certitudinea că lumea trupească care ne-a fost dată nu epuizează toată realitatea, că dincolo de ea începe altceva, guvernat de alte legi, că împărăția lui Cezar va trebui să cedeze locul Împărăției lui Dumnezeu, că timpul va dispărea în veșnicie, că porțile grele se vor deschide și vor primi întreaga umanitate și că toată istoria a existat pentru această oră dorită, creativitatea noastră umană pentru ea, suferința noastră va fi justificată de ea, lupta noastră va fi sfințită de ea. Va veni ceasul și fulgerele vor străluci de la o margine a pământului până la cealaltă, iar Fiul Omului va veni pe un nor în toată slava Sa ca să judece pe vii și pe morți.

Trebuie să fac o mică digresiune aici pentru a evita neînțelegerile. Știu că cei flămânzi au nevoie de pâine, iar cei obosiți au nevoie de odihnă. Știu că nu există nimic mai ipocrit decât refuzul de a lupta pentru o existență materială tolerabilă pentru cei defavorizați, sub pretextul că necazurile lor materiale nu înseamnă nimic în fața veșniciei. Cred că o persoană poate renunța la oricare dintre drepturile sale, dar nu îndrăznește absolut deloc să renunțe la drepturile aproapelui său. Mai mult, îmi amintesc că în textul escatologic al Evangheliei, în locul care este numit chiar Mica Apocalipsă, Hristos menționează tocmai acele virtuți și vicii care sunt legate de slujirea materială a aproapelui. În acest sens, sarcinile sociale ale unui creștin nu pot provoca nicio îndoială.

Îndoială, și nici măcar îndoială, dar cea mai teribilă ispită este cauzată doar de negarea completă a valorilor spirituale și afirmarea celor materiale ca singurele existente. Vedem acum în ce fundături teribile a condus acest lucru întreaga umanitate. Nu voi insista asupra caracteristicilor detaliate. Voi spune doar că lumea pe care Smerdiakov a declarat-o acum pentru ca toți să o audă:

„Dacă nu există Dumnezeu, atunci totul este permis.” Și pe baza acestei afirmații, a început să emită legi, să guverneze state, să poarte războaie, să înrobească națiuni mici, să inunde undele radio cu propaganda sa zgomotoasă și mincinoasă. Smerdiakovșcina pe tron - acesta este numele a ceea ce se întâmplă. Și, într-un anumit sens, acțiunile sale sunt mai logice decât acțiunile acelor nihiliști despre care Soloviov spune: „Nu există nemurire și, prin urmare, ne vom da viața pentru prietenii noștri.” Nu, dacă nu există nemurire, dacă lumea din jurul nostru epuizează cu adevărat totul, atunci poate că este imposibil să tragem altă concluzie din aceasta decât cea care se face: aceasta înseamnă legea urii, lupta tuturor împotriva tuturor. Aceasta înseamnă, în cele din urmă, o negare completă a crucii de pe Golgota, o negare a Învierii, dușmănie împotriva Fiului Omului, care a forțat omenirea să trăiască în amăgire și iluzie timp de două milenii întregi. De fapt, cât de mult timp de aur s-a pierdut - ar fi fost posibil să urăști în mod legal, să jefuiești în mod legal, să extermini în mod legal alte popoare și clase ostile timp de încă două mii de ani, dar în loc de asta, tot timpul a trebuit să acționăm cu prudență, să ascultăm niște cuvinte fantomatice și vagi, să urăști împotriva legii, împotriva legii, să jefuiești, să exterminăm și să comită violență. Cât de naturală și inevitabilă este ura conducătorilor moderni ai lumii față de creștinism. Un creștin poate trage din această ură o satisfacție amară deosebită.

Mi se pare necesar să vorbim nu doar despre ceea ce se întâmplă de cealaltă parte a frontului sau în Rusia. Mi se pare că este întotdeauna corect și util să judeci mai întâi propriile greșeli și neajunsuri sau greșelile și neajunsurile celor cu care simpatizezi. Vai de cei ale căror neajunsuri sunt mai întâi expuse de inamic - inamicul trage o concluzie din aceasta pentru a le folosi în scopuri proprii și nu

pentru a le corecta în esență. Așadar, mi se pare necesar să căutăm cu cea mai mare atenție și fără milă neajunsurile celor cu care te tratezi cu simpatie.

Sunt multe lucruri care mă sperie de partea asta a frontului. Caut peste tot și nu găsesc nimic care să-mi indice posibilitatea unui fel de străpungere de la viața materială la eternitate. Uneori dau peste o exprimare foarte vagă a unor aspirații idealiste extrem de generale și vagi, puțin în stilul lui Dostoievski: „simpatie pentru tot ce este frumos și nobil” - dar aceasta este destul de vagă. Se spune - apărăm o cauză dreaptă, luptăm pentru emanciparea naționalităților mici, sau pentru o structură federală a Europei, sau pentru democrație. - Toate acestea sunt lucruri foarte valoroase, dar asta nu este suficient. Testează-te. Imaginează-ți că trebuie să-ți dai imediat viața pentru unul dintre aceste obiective de luptă. Încearcă să-ți imaginezi moartea realist. Și vei înțelege că viața ta, oricât de modest ai estima semnificația ei, este într-un sens metafizic ultim mai mare decât naționalitățile mici, sau concediile plătite, sau votul universal. Și viața ta este mai mare, și moartea ta este mai mare. Testează-te în felul acesta - și vei vedea imediat că pe lângă (și nu în ciuda, desigur) acestei lupte reale și pământești, îți dai viața veșniciei pentru ceea ce este legat de această veșnicie, ai nevoie de toate aceste eliberări și eliberări, pentru că vrei ca un spirit liber și creativ să domnească chiar și în această lume grea și înrobită. Vacanțe plătite, federație etc. - toate acestea sunt doar mijloace, scopul este legat de o cu totul altă profunzime.

Așadar, cumva, îmi doresc dureros ca de această parte a frontului să nu se oprească la jumătatea drumului, ca cineva să se împace cu adevărurile finale, ca aceste adevăruri să aprindă sufletele, ca ele, numite tare și clar, să devină scopul autentic, profund, religios al evenimentelor moderne.

Până când se întâmplă acest lucru, totul pare destul de vag și șubred. Este imposibil să îndeplinești sarcini creative în viață, pornind doar de la sarcinile creative ale adversarului tău. Inițiativa ideologică trebuie să fie în mâinile celui care vrea să câștige, iar această inițiativă trebuie să poată lua diferite forme - de la sloganuri simple și ușor de înțeles până la cele mai recente adevăruri ale perspectivei religioase.

Mă tem că nu simt asta nicăieri încă. Poate că nu este surprinzător faptul că oamenii care sunt angajați în cea mai secularizată dintre toate afacerile umane - politica - nu ne vorbesc despre valorile fundamentale pentru care trebuie să luptăm. Acest lucru, ca să spunem așa, nu face parte din îndatoririle lor profesionale. Firește, un comerciant de piață face tranzacții, un avocat apără în instanță, un lider militar conduce atacul, un politician ia în considerare relația dintre forțele economice, diplomatice și de altă natură - un creștin

propovăduiește sensul creștin al evenimentelor care au multe alte semnificații. Și ar fi rău dacă fiecare s-ar ocupa de treburile altcuiva.

Dar cred că acest punct de vedere este greșit, deoarece, de fapt, orice afacere – atât mică, cât și mare – poate fi făcută într-un mod creștin sau anticreștin.

Dar aici sunt și mai confuz de altceva. Sunt confuz de creștin și confuz mai mult decât de toți ceilalți participanți la tragedia istorică mondială.

Înainte de război auzisem de multe ori despre puterea și rapiditatea dezvoltării mișcării ecumenice – peste barierele diferențelor confesionale, uniți prin credința în Hristos, oamenii se recunoșteau unii pe alții ca frați și doreau să acționeze pe baza iubirii fraterne reciproce. Mă tem că această Ligă a Națiunilor religioasă a picat testul în aceeași măsură ca Liga Națiunilor politică. Nici măcar nu vreau să critic ceea ce se întâmplă prea persistent și puternic. Este pur și simplu clar că nu putem să nu simțim insuficiența completă a vocii acestei conștiințe mondiale și dorința nerușinată de a înrobi lumea. Și, prin urmare, indiferent de cum ne simțim în legătură cu mișcarea ecumenică, este acum evident că ea nu este purtătoarea idealului creștin în conflictul modern: nu are vocea potrivită, patosul potrivit, aripa dreaptă necesare pentru aceasta.

O enciclică a Papei a fost publicată cu privire la starea actuală a lumii. Aceasta constă în întregime din propuneri atent selectate, înțelepte din punct de vedere omenesc și nobile. Nu există aproape nimic de obiectat. Subtilitatea și rafinamentul diplomatic al autorului său au făcut-o acceptabilă pentru toată lumea, chiar și pentru oameni departe de o viziune religioasă asupra lumii. Și dacă există obiecții la adresa ei, acestea nu provin din înțelepciunea umană, din umanitate sau din ceea ce a constituit sufletul și mintea Europei de dinainte de război, sau din istorie, ci din simțul sfârșitului și al catastrofei în care trăim. Dacă o acceptăm, se va dovedi că legile divine coincid cumva prea mult cu legile liberalismului umanist european mediu, că nu ne aflăm deasupra abisului, că iadul și forțele care îl locuiesc pot fi combătute cu tratate diplomatice bine gândite. Este dificil de stabilit ce este inacceptabil în ea. Poate că cel mai precis lucru este absența focului, absența unei străpungeri către alte lumi. Dacă o comparăm cu imaginea pe care am dat-o deja mai sus, atunci această enciclică este ca un prieten bun și simpatic la o înmormântare și nicidecum ca o rudă apropiată, nici ca un tată pentru care porțile către veșnicie se deschid în moartea fiului său, pentru care totul se schimbă, tot ce e vechi arde, iar noul, înaripat și purtător de spirit, îi frânge inima cu un fel de chin final, cel mai binecuvântat. Nu pot obiecta la enciclica papală, decât că nu a fost foarte necesară. Apoi vine cel mai dureros, cel mai sensibil, cel mai iubit, cel mai drag. Omul ortodox de astăzi. Ierarhii răsăriteni sunt destul de activi. Ziarele scriu despre această activitate pe pagina a treia. Și poate că este corect să se scrie pe pagina a treia: aflăm din

ziare că acestea simpatizează cu aliații și condamnă guvernul german fără de Dumnezeu. Sunt chiar mult mai hotărâți decât ecumeniștii tăcuți sau decât enciclica papală prea bine dozată. Dar în toată această claritate se simte doar că, din cele mai variate motive, ei au ales cu mare fermitate pe cine să urmeze și nicidecum că au decis să-i cheme - ca și cum n-ar avea nicăieri și pe nimeni pe care să-l cheme. În ceasul teribil de astăzi, nu ei sunt cei care ne luminează treptele care duc spre eternitate. Ci acesta, îmi vor spune, este Răsăritul, care s-a îndepărtat de mult de canalul principal al vieții istorice. Să ne întoarcem la noi.

Este dificil pentru noi, rușii. Poate că istoria nu a creat niciodată o situație atât de confuză și contradictorie precum cea în care ne aflăm acum. Se poate spune că, indiferent de cum se desfășoară lucrurile, ele ne lovesc întotdeauna, în orice circumstanțe, în treacăt. Observați cum s-au stins acum diferențele politice dintre noi - asta pentru că toate opiniile au fost infirmate de viață, unii sunt forțați să admire acțiunile dușmanului lor jurat, pacifiștii să glorifice războiul, luptătorii convinși - să nu știe pentru ce să lupte, intervenționiștii - să refuze intervenția, iar defensivii - să viseze la ea. Dar toate acestea sunt politici. Principala noastră dificultate este în sfera religioasă. Simțim o catastrofă religioasă planând asupra lumii, dar am perceput religia atât de mult timp ca un fel de nobilă tradiție națională, încât acum ne lipsește puterea de a străpunge totul cu foc.

Și totuși, vreau atât de mult să cred că tocmai din adâncul creștinismului ortodox, marele martir, desprins de legile acestei lumi prin persecuție, privind moartea în față cu ochii a mii și mii dintre cei mai buni copii ai săi, ridicând crucea Calvarului cu umerii a mii și mii dintre slujitorii săi. Creștinismul ortodox răstignit își așteaptă Paștele, își așteaptă învierea în putere și în duh.

***

Și acum ultimul lucru - războiul.

Acceptabil? Inacceptabil? Războiul este o ispravă? Războiul este o crimă organizată? Un războinic este un purtător de pasiuni? A fost un războinic excomunicat în vremurile străvechi? Există războaie juste, aproape drepte? Toate acestea sunt întrebări, întrebări care arată toate contradicțiile din însăși natura războiului. Pe de o parte, războiul este un păcat, o nenorocire și o catastrofă, pe de altă parte, există ceva egoist și vegetarian în pacifismul consecvent care te îmbolnăvește.

Cred că definițiile părților atacatoare și apărătoare sunt departe de a fi suficient de disecate în conceptul de război. Aceste concepte sunt plasate la începutul unui conflict, cu scopul de a fi utilizate diplomatic, politic și economic la sfârșitul războiului. Dar, în realitate, nu s-a făcut o disecție morală sau chiar religioasă

reală. Dacă un tâlhar atacă o casă, iar persoana care locuiește în ea se apără, atunci mai târziu, când are loc procesul, indiferent dacă tâlharul a reușit sau nu în crima sa, sau chiar dacă partea apărătoare l-a învins pe tâlhar, tâlharul va fi tot în boxa acuzaților. Și nu că tâlharul a atacat cu adevărat primul, iar apoi totul s-a amestecat într-o luptă generală, și nu este atât de important cine a început, ci cine a câștigat. Ar fi corect să existe două verbe diferite pentru a desemna acțiunile de atac și apărare. Nu este necesar să spunem „Franța luptă" și „Germania luptă", ci Germania luptă, atacă, iar Franța luptă, se apără, iar în aceste participii adverbiale ar trebui să existe tot accentul, la fel ca în cazul tâlharului, nu se poate spune că el și civilul au început să se lupte, dar se poate spune că tâlharul s-a dus să jefuiască, iar civilul s-a apărat de jaf.

Cred că o conștiință creștină nu poate fi niciodată ghidată de motivele unui tâlhar, adică participarea agresivă la război nu este niciodată acceptabilă pentru ea. Chestiunea este mult mai complicată în ceea ce privește îndurarea războiului, participarea pasivă la el, războiul defensiv. Și aici ajung la lucrul principal care determină atitudinea creștină față de război. Puterea nu stă în el, ci în ceea ce se află în spatele lui.

Există ceva în război care îi face nu pe toți, ci pe mulți, să asculte și, deodată, printre bubuitul tunurilor, clănțănitul mitralierelor, gemetele răniților, să audă ceva diferit, să aud îndepărtata trompetă de avertizare a Arhanghelskului.

Știm care sunt rezultatele marilor războaie: în esență, ele compară pierderile învingătorilor cu cele ale învinșilor, secătuiesc ambele părți. Statisticile numără zeci și sute de mii, dacă nu milioane, de răniți și uciși, statisticile ne vorbesc despre o sărăcire materială incredibilă, despre miliarde aruncate în aer, trimise pe fundul oceanului, arși, exterminați, distruși. Există, într-un anumit sens, un fenomen și mai teribil, care nu este supus niciunei statistici - acesta este brutalizarea popoarelor, declinul nivelului cultural, moartea potențialului creativ - descompunerea sufletelor. Fiecare război aruncă înapoi întreaga umanitate: în acest proces joacă un rol atât exterminarea celor mai tinere și mai active straturi creative ale populației, cât și deformarea mentală a celor care rămân în viață și intacți fizic. Într-un anumit sens, se poate afirma paradoxul că fiecare război, indiferent de cum se termină, prin însuși faptul influenței sale specifice creează posibilitatea, chiar inevitabilitatea următorului război. El educă viitorii oameni care vor să lupte cu orice preț. S-a spus suficient pentru a ști cum să tratăm războiul. Nu pot exista două opinii aici. Și, în plus, ceea ce s-a spus poate fi multiplicat prin mii și mii de noi argumente convingătoare împotriva războiului.

Așadar, deși afirm adevărul tuturor acestor argumente, spun în continuare cu deplină convingere că există ceva în război care este, cum ar spune, singura șansă în situația actuală a omenirii. Aceasta nu înseamnă că cineva îl poate dori.

Dar, din moment ce a izbucnit deja, trebuie folosit. Cred că acum, când războiul cuprinde complet spontan noi națiuni și este greu de prevăzut cine mai va fi atras în el, este în general dificil să prevedem ceva în sfera politică, diplomatică, economică și chiar pur militară, există o sferă în care nu este nimic de prevăzut, totul este atât de clar. Aceasta este sfera spiritului uman.

Mai mult ca niciodată, războiul ne cere mobilizarea absolut a întregii noastre forțe și capacități spirituale. Și trebuie să înțelegem ce înseamnă mobilizarea. Dacă un soldat, fiind mobilizat, trebuie să-și părăsească familia iubită, ocupațiile sale obișnuite, chiar și chemarea sa, trebuie, cum ar spune, să părăsească timpul în care a trăit și să treacă la un alt timp, dacă totul i se ia unui soldat atunci când este mobilizat și totul i se cere, atunci mobilizarea noastră creștină nu trebuie să aibă mai puține cerințe față de om. Hristos și Duhul Sfânt dătător de viață cer acum întreaga persoană. Singura diferență față de mobilizarea statală este că statul mobilizează cu forța, în timp ce credința noastră așteaptă voluntari. Iar soarta umanității depinde de existența acestor voluntari și, dacă există, care va fi tensiunea lor și care va fi gradul sacrificiului lor - în opinia mea - depinde de existența voluntarilor.

Într-adevăr, războiul este aripa morții care a umbrit lumea, războiul este porțile deschise către eternitate pentru mii și mii de oameni, războiul este prăbușirea ordinii burgheze, a confortului și a stabilității. Războiul este o chemare, războiul este o epifanie.

Și acestei chemări, acestei trâmbițe sunătoare a Arhanghelului, i se poate răspunde în două feluri. Se poate răspunde în același fel în care venerabilii vizitatori ai slujbelor funerare răspund morții, ca la ceva trist, dar străin. Un astfel de răspuns este comun. Uneori nu ne surprinde doar pentru că ne-am obișnuit cumva cu toate.

Într-adevăr, dacă te gândești bine, nu este oare uimitor să vezi astăzi orice număr al unei reviste ilustrate în care pe o pagină vezi marinari înecându-se în ocean, vieți omenești pierzând sau un soldat mort înghețat în zăpadă, privind spre cer cu ochii deschiși și sticloși, iar pe o altă pagină o actriță de cinema zâmbind, făcând exerciții fizice, bine îngrijită, bine spălată și pictată. Sau o caricatură a midinetelor pariziene, sau altceva din acea lume care deja s-a scufundat. Aceste combinații sunt inocente pentru că nu izbesc editorii și cititorii prin absurditatea lor și, în același timp, sunt cinice, aș spune chiar de rău augur.

Destul, destul. Chiar acum, în acest moment, știu că sute de oameni au întâlnit cel mai grav lucru, cel mai serios lucru, moartea, știu că mii și mii de oameni stau la coadă. Știu că mamele așteaptă poștașii și tremură când scrisoarea întârzie cu o zi, știu că soțiile și copiii simt suflarea războiului în casele lor liniștite.

Și în sfârșit, știu, cu toată ființa mea știu, cu toată credința mea, cu toată puterea spiritului dăruită sufletului omenesc, că în acest moment Dumnezeu vizitează lumea Sa. Și lumea poate accepta această vizită, își poate deschide inima - „inima mea este gata, gata” - și atunci viața noastră trecătoare și căzută se va uni instantaneu cu adâncurile veșniciei, atunci crucea noastră umană va deveni o asemănare a crucii Dumnezeu-omenești, atunci în cea mai muritoare durere a noastră vom vedea veșmintele albe ale unui înger care ne va vesti: El, mortul, nu este în mormânt. Atunci omenirea va intra în bucuria pascală a învierii.

Sau... Poate că nici nu va fi mai rău decât a fost, va fi doar așa cum a fost. Încă o dată, - ceea ce s-a întâmplat deja - au căzut, nu au acceptat, nu au găsit calea spre transformare.

Pământul vechi, prăfuit și trist se năpustește în golul etern din cerul gol. Omenirea moartă se bucură de micile succese și este întristată de micile eșecuri, renunță la alegerea sa, trage cu migală și sârguință capacul sicriului peste cap.

Textul este reprodus din publicația: Maica Maria. Amintiri, articole, eseuri. În două volume. — Paris, YMKA-PRESS, 1992. — volumul 1, pp. 312–327

Prima publicație: „Maica Maria”. Poezii, poezii, mistere. Amintiri despre arestare și lagărul de la Ravensbruck. - Paris, 1947. Ediție și introducere de D. Skobtsov.

La obiect

Sursă - http://agios.org.ua

Există proprietăți în unele dintre atitudinile noastre moderne care îmi inspiră sentimente de rezistență extremă. Și, din păcate, aceste proprietăți sunt deosebit de puternice în curentele care au legătură cu activitățile postrevoluționare. Aș spune așa: orice teorie este preferată oricărei acțiuni concrete, orice schematizare este justificată și evaluată ca un fel de realizare.

Am acum un sentiment foarte puternic că orice teorie, chiar și una remarcabilă, este în orice caz mai puțin valoroasă și necesară decât orice practică, chiar și una nu foarte semnificativă. Și orice teorie trebuie mai întâi testată din punctul de vedere al posibilității implementării sale imediate - ce și cum schimbă ea în viața noastră. Mă tem foarte mult că istoria, după ce a ascultat partea declarativă a misiunilor de la Novograd, le spune acum: „Excelent, fiți atât de amabili să mi-l trimiteți pe arhitectul dumneavoastră, astfel încât să mă pot familiariza cu devizul acestor noi clădiri propuse, cu planul exact al străzilor, piețelor și caselor din

Novograd - înainte de asta nu am nicio bază pentru o judecată definitivă asupra adecvării principiilor dumneavoastră.”

Nevoia de concretețe este primul lucru pe care îl simt cu toată acuitatea.

Al doilea lucru care mi se pare absolut necesar acum este o revizuire a atitudinii față de cele mai diverse realizări sovietice. Mi se pare că, pe baza inerției noastre de emigranți, ca și cum ar fi un mijloc de a genera curaj și speranță, se vorbește acum din ce în ce mai tare despre faptul că de cealaltă parte a graniței sovietice există atât de multe lucruri remarcabile și atât de multe lucruri pline de valoare și este evident că Rusia nu numai că nu a pierit, ci, dimpotrivă, ascunde o viață creativă fără precedent sub o obroc. Și aici trebuie să spunem: slavă Domnului dacă este așa. Dar chiar dacă este așa, este complet nebunesc să ne bazăm pe acest lucru - în primul rând, pentru că nu este dovedit și nu poate fi dovedit, în al doilea rând, pentru că creativitatea internă rusă nu ne scutește de sarcinile noastre creative. Și, în final, pentru că realitatea rusă este ceva extrem de fragil, supus la o mie de accidente și nu oferă nicio oportunitate nimănui din cercul ei să se simtă ferm pe picioare.

Să spun așa: să fie extraordinare realizările de acolo, să fie unii entuziaști să glazureze acoperișurile fabricilor de tractoare, să depășească America și așa mai departe. Din punctul de vedere al muncitorilor, pur și simplu nu ne pasă. Ei glazurează, ei depășesc - ce avem noi de-a face cu asta? Nu ne scutește de nimic și nu ne oferă nimic. Ca ipoteză de lucru, ca singur sistem fructuos de orientare în propriile noastre sarcini, trebuie să ne asumăm întreaga responsabilitate pentru construirea culturii spirituale rusești, nu trebuie să ne bazăm pe planurile și estimările evidente și secrete care se presupune că există în Rusia. Trebuie să ne spunem în mod conștient: „ceea ce fac eu se va face” sau „ceea ce facem noi se va face”. Tot felul de discursuri și articole despre realizările de acolo sunt un material foarte plăcut revigorant, dar asta e tot. Este important să nu ne lăsăm prea încurajați de acest material.

Desigur, nu ar trebui să tragem concluzia dintr-o astfel de atitudine că suntem sarea pământului - aceasta nu ar trebui să ducă la înfumurare, ci doar la un sentiment de responsabilitate sporită.

Dacă acest lucru este adevărat în legătură cu diverse probleme de cultură și viață cotidiană, atunci este cu atât mai adevărat în legătură cu tot ceea ce este legat de viața Bisericii.

Îmi amintesc cum, acum câțiva ani, auzeam zvonuri vagi, dar persistente, că în Caucazul de Nord existau comunități monahale uriașe, schituri, schituri, o viață spirituală intensă care atrăgea credincioși din toată Rusia. Aceste zvonuri se

răspândeau la nesfârșit. Și apoi a venit un om din Rusia și a spus că au avut loc raiduri uriașe în Caucazul de Nord, că doar aproximativ patru mii de călugări au fost prinși și că nu a mai rămas niciun centru religios acolo. Cât de trist și neînțelept ar fi pentru noi să ne concentrăm asupra acestor centre nord-caucaziene și să ne odihnim în pace: lucrurile stau rău aici, dar există har acolo.

Slavă Domnului dacă eforturile noastre sunt înecate în eforturile enorme care există în Rusia. Dar nu ar trebui să ne concentrăm pe acest lucru, ci pe faptul că eforturile noastre pot fi singurele și, prin urmare, trebuie să le maximizăm.

Aceste considerații generale sunt, în opinia mea, de o importanță decisivă în toate treburile noastre. Oricine a înțeles că nu vorbesc despre vanitatea noastră în străinătate, ci doar despre responsabilitatea noastră în străinătate, nu se va jena de afirmația că poate Biserica Ortodoxă Rusă este acum foarte aproape de o nouă perioadă, pariziană, a istoriei sale. Unde este vanitatea aici, când o astfel de afirmație evocă în primul rând venerație și groază! De fapt, suntem infinit de iresponsabili în viața noastră bisericească și, dintr-o dată, apare o astfel de fantomă - încât, în afară de ea, s-ar putea să nu mai existe nimic altceva în întregul univers. Știm, de exemplu, că singura școală superioară reală de teologie ortodoxă rusă există la Paris. - Cât de clar este că profesorii și studenții unei astfel de școli trebuie să-și perceapă responsabilitatea cu totul altfel decât dacă ar simți că, ei bine, asta sau aia nu este în regulă la noi, dar în alte locuri totul este bine. Și aceeași conștiință a responsabilității, mi se pare, trebuie să însoțească întreaga noastră viață bisericească.

Din punctul de vedere al unei astfel de atitudini fundamentale, din punctul de vedere al asumării pe umerii noștri a întregii responsabilități și a tuturor sarcinilor bisericești nu doar protectoare, ci și creatoare, în toată specificitatea lor, aș dori să analizez situația noastră.

Și, în încercarea de a fi mai specific, nici nu aș dori să vorbesc despre situația bisericească generală, ci doar despre o latură a vieții bisericești - despre monahism.

Cum este monahismul în Rusia acum? Dumnezeu știe. Unii vor spune: a fost distrus, anihilat, dizolvat, integrat în viața sovietică și nu mai este nimic despre care să vorbim. Alții vor spune: fiecare parohie este o mică comunitate monahală, nu au mai rămas mănăstiri, dar monahismul a pătruns întreaga viață bisericească din cap până în picioare. Să sperăm că a doua opinie este corectă, dar vom lucra ca și cum prima opinie ar fi corectă, pentru că nu avem date care să susțină că, chiar dacă monahismul a supraviețuit până în zilele noastre, va supraviețui și în viitor. Aceasta înseamnă că există acolo o viață de catacombă, spre care nu avem dreptul să ne orientăm.

Există, de asemenea, mănăstiri vechi de această parte a graniței sovietice: Valaam, Koneveț, Mănăstirea Pskov-Pechersky - pentru bărbați, există Riga și Piuhtitsa - pentru femei. Există mănăstiri în Polonia (Lavra Pochaev), există și în Serbia.

Vara aceasta a trebuit să fiu în Țările Baltice și în Finlanda. Am văzut multe, am învățat multe din poveștile unor oameni foarte pricepuți. Poate cel mai teribil lucru care este evident acum în aceste mănăstiri vechi este vârsta călugărilor și a călugărilor. La urma urmei, să zicem; nu poți depune jurăminte monahale pe Valaam - este mecanic condamnat la dispariție. În Țările Baltice, tonsura supușilor non-locali este infinit de dificilă - și unde ne putem baza pe o înflorire specifică a idealurilor monahale în rândul letonilor și estonienilor? Mănăstirile sunt goale - asta este sigur.

Dar chiar și în afara acestui fenomen, impresia generală despre aceste mănăstiri te pune pe gânduri. Fără îndoială, există multă evlavie personală, împlinire personală, poate chiar sfințenie personală în ele; dar ca organisme autentice, ca un fel de întreg, ca un fel de zid indestructibil, pur și simplu nu există.

Este atât de clar că, dacă cizma bolșevică ar trece granița - din fericire nu este atât de departe, la câteva zeci de kilometri - nu ar mai rămâne nimic din mănăstire. Sau ar cădea într-o combinație de politică locală simplă și provincială - din nou - s-ar pune problema existenței sale. Și aici, ca o piatră de moară în jurul gâtului multor mănăstiri, bogăția sacristiei, sau zonele de pescuit, sau pământurile, pădurile - apetitul fiecărei persoane puternice și influente se aprinde.

Semnificația acestor mănăstiri limitrofe este incontestabilă: ele respectă legămintele, păzesc enormele comori ale modului de viață trecut, cutia de aur a tradiției și a decenței. Trebuie să credem că le vor proteja, conserva și păzi. Dar asta e tot ce se poate conta. Poate chiar s-au găsit providențial în condiții atât de unice, departe de orice modernitate, încât farmecul fragil și tandru al modului lor de viață nu poate fi niciodată supus vreunei violențe, vreunui contact cu viața noastră teribilă, prea rapidă și prea tensionată.

Dar, din nou, în fața unei probleme bisericești comune, ar fi criminal și frivol să spunem că, ei bine, ele există și, prin urmare, problema este rezolvată, nu mai avem nimic de care să ne facem griji.

Și iată că ajung la subiectul meu principal - situația monahismului în țara noastră.

Și aici se pune întrebarea despre monahismul nostru, despre monahism, care trebuie să devină un monahism nou, pentru că vechiul monahism nu are vechile

condiții de viață, pentru că noua noastră viață pune noi cerințe asupra monahismului.

Aici simt imediat obiecțiile celor care încearcă să fie orbi și să nu vadă niciuna dintre aceste inovații. Ei spun: un călugăr este unul, izolat, un călugăr este diferit - despre ce viață nouă putem vorbi aici? Monahismul ortodox nu este același lucru cu monahismul catolic - a fost întotdeauna contemplativ și există ceva inacceptabil pentru conștiința religioasă în unele tipuri noi de călugări activi în lume.

Într-un astfel de raționament, totul este supus respingerii.

Este adevărat că un călugăr este una, iar un călugăr este alta. Dar acest lucru este adevărat doar în sensul atitudinii lor interioare, în sensul izolării de căutarea „propriilor lucruri” în lume. Însă singurătatea autentică, împreună cu singurătatea exterioară, a fost soarta unui număr foarte mic de călugări în toate secolele de monahism. Mănăstirile comunale nu au fost niciodată locuri de viață contemplativă solitară, ci mai degrabă au hrănit dragostea frățească pe baza rugăciunii comune și a muncii comune, a meselor comune și a locuinței comune. Și mai ales mănăstirile noastre rusești au organizat întotdeauna, inevitabil, nu numai viața spirituală a locuitorilor lor solitari, ci au organizat și viața economică și culturală a întregii comunități, a întregului colectiv monastic. Nu numai că s-au dedicat contemplării și rugăciunii, au semănat, au cosit, au pescuit, au învățat copii, au colonizat periferiile, au fost centre religioase, culturale și economice.

Este adevărat, în ultimele secole ele și-au pierdut în mare măsură această semnificație, iar aceasta pentru că, în general, de-a lungul ultimelor secole, întreaga Biserică și-a pierdut semnificația primordială.

Așadar, fiind conștienți de imensa noastră responsabilitate în treburile bisericești, nu putem vorbi doar despre monahism. Acest lucru nu este suficient: monahismul nostru trebuie să-și stabilească sarcina de a ocupa același loc organizatoric în viața noastră pe care l-a avut în vremuri îndepărtate. Trebuie să ne stabilim sarcina pe deplin și să nu ne stânjenim de dimensiunile ei.

Să vedem ce se întâmplă de fapt acum. Ei fac jurăminte monahale. Când depun jurăminte, se gândesc sincer aproape să devină pustnici. În urma jurămintei, sunt hirotoniți și în curând se trezesc în parohii, în mijlocul vieții, ca preoți activi. Așa își impune viața cerințele monahismului.

Chestiunea nu se epuizează, desigur, prin absorbția particulară a monahismului de către parohii. Suntem în ajunul unor noi forme pur monastice ale existenței sale. Și aceste forme trebuie să organizeze cele mai diverse nevoi vitale.

Aș dori să prezint unul dintre posibilele proiecte ale unei astfel de organizații. Să ne imaginăm un cămin mare pentru femei. Din punct de vedere economic, aceasta ar însemna organizarea vieții pe principiul unei comune de muncă, cu posibilitatea unei existențe cât mai ieftine pentru fiecare membru al unei astfel de întreprinderi. În acest caz, ar trebui să existe ateliere mari care să întreprindă cele mai variate munci ieftine. Ieftinitatea vieții comunitare ar face posibilă nu petrecerea întregii zile câștigând bani, ci justificarea existenței cu patru sau cinci ore de muncă. Restul timpului ar putea fi petrecut - pentru unii - studiind. Cu cinci ore de muncă, acestea ar putea fi ușor combinate chiar și cu studii superioare, asigurându-și indemnizația necesară pentru aceasta. Alții, cu o înclinație spre o viață monahală reală, ar putea să o organizeze pe baza unei astfel de întreprinderi comunitare. Și, în plus, ar fi posibilă treptat adaptarea la aceasta a unor cursuri practice de misionari - în viitor, poate, chiar și o editură misionară ieftină, deservită de propria tipografie cu propriii tipografi.

În acest fel, ar fi posibilă crearea unui centru de monahism activ nou, un centru care ar concentra în sine un nucleu spiritual autentic, satisfăcând o mare nevoie care, fără îndoială, există. Acest nucleu ar purta pe umerii săi marile sarcini creatoare ale Ortodoxiei active și ar organiza în jurul său nu numai viața spirituală, ci și cea economică și cotidiană a unui număr semnificativ de oameni aflați acum într-un grad sau altul de dispersie.

Ce se poate spune împotriva acestui lucru? Poate doar că, împreună cu teoriile noastre planetare, această sarcină nu are o anvergură planetară. Dar pentru ca teoriile planetare să aibă vreo semnificație, ele trebuie să fie înrădăcinate în cea mai banală concretețe. De obicei, știm foarte bine ce facem astăzi și ce vom face poimâine. Eșecul este doar în raport cu planurile pentru mâine. Tot ce este scris este o încercare de a umple acest gol.

Călugărița Maria (Skobtsova).

Revista „Orașul Nou” nr. 5

Spre origini

În zilele noastre, este foarte frecvent să auzim argumente despre gradele variate de inovație și conservatorism ale unor grupuri sociale individuale. Și în aceste argumente se observă adesea o caracteristică curioasă: oamenii aparținând aceluiași grup, în funcție de structura lor psihologică personală, uneori pretind că sunt inovatori și își etichetează adversarii drept conservatori fără speranță, în timp ce, dimpotrivă, consideră inovația un viciu al adversarilor lor și își declară cu mândrie conservatorismul. Mi se pare că problema combinării corecte dintre inovație și conservatorism în orice grup social este o chestiune de vitalitate și

eficiență a acestuia. Și dacă acesta trebuie să păstreze principiile de bază ale activității sale sociale, atunci, ținând cont de noua situație, în dorința de a auzi noi voci ale vieții, este necesar să se manifeste inovație maximă.

Și trebuie spus că păcatul împotriva păstrării vechilor legăminte, păcatul împotriva conservatorismului cuvenit este aproape insesizabil. Toate grupurile sociale care au existat mai mult sau mai puțin timp „țin legămintele" conștiincios, pe cât posibil. Cu adevărat, nu există păcătoși împotriva conservatorismului, toată lumea poate fi îndreptățită.

Lucrurile nu stau prea bine cu inovația.

Am auzit recent o dezbatere în care unul dintre participanți s-a declarat un inovator extrem, iar ca dovadă a acestui fapt, a spus că percepe schimbările care au avut loc în procesul istoric atât de puternic încât nu are nicio îndoială că toate idealurile socialismului vor fi în curând realizate. Nu vor trece nici măcar 50 de ani până când socialismul va fi realizat. Și cine gândește altfel suferă de o stagnare excesivă a gândirii, nu a înțeles tot ce este absolut...

488

șivșago, nu a ținut cont de dimensiunea sa, rămâne în general într-o stare de osificare conservatoare de neiertat.

Iată o poziție care necesită o analiză serioasă. Mă tem că autorul ei păcătuiește tocmai împotriva inovației și se află într-o poziție de simplă observație. Este adevărat, a ținut cont de ritmul rapid al evenimentelor, este adevărat, se simte în acest ritm rapid. Dar a lua în considerare doar acest lucru este prea puțin.

Este necesar să înțelegem nu doar reducerea unor termeni. Este necesar să luăm în considerare noile forțe care au apărut și care modifică rezultanta forțelor existente anterior. În acest caz, acest lucru nu s-a făcut.

Care sunt trăsăturile specifice care caracterizează noua eră?

În ultimele decenii dinaintea revoluției ruse, când aceasta doar se pregătea, doar acumula forțe, era firesc să se observe diverse contradicții sociale și politice în cursul istoriei ruse. Întregul proces al vieții rusești a fost studiat și observat în secțiuni orizontale ale forțelor care acționau simultan în el, explozivitatea punctelor sensibile individuale a fost calculată: nemulțumirea față de puterea supremă, chestiunea agrară, chestiunea națională etc. Totul a fost luat în

considerare ca factori viitori ai revoluției. Publicul a stat în mod firesc sub semnul acestei stratificări.

Se poate argumenta că această perioadă a fost caracterizată de un anumit mediu psihologic marxist chiar și pentru mișcările sociale non-marxiste. Marxismul, care a pus cel mai clar problema intereselor contradictorii ale claselor individuale și, în general, a avut cea mai mare înclinație spre dezmembrare, spre a lua în considerare forțele centrifuge, a obligat alte mișcări să se raporteze sieși. Populiștii au fost nevoiți să nege natura mic-burgheză a țărănimii, liberalii au dovedit progresismul burgheziei și valoarea acesteia în lupta împotriva autocrației etc. Fiecare unitate socială se recunoștea în afara întregului și determina în ce măsură se afla pe calea revoluției. Întreaga structură complexă a societății ruse a fost luată într-o poziție statică, în afara dinamicii întregului proces istoric și, astfel, a fost determinată forța sa potențială, capabilă să fie dezvăluită în momentul revoluției.

Războiul, revoluția, războiul civil, foametea, opoziția întregului popor față de o mână de conducători comuniști și, în final, simpla enormitate istorică a evenimentelor care s-au petrecut cu întregul popor, au schimbat complet atmosfera psihologică în care forțele sociale vor trebui să acționeze.

Obiectul evenimentelor și, în mare măsură, subiectul lor, a fost întregul popor rus în ansamblu. Diviziunile de clasă s-au dovedit a fi o trăsătură secundară. Trăsătura principală a fost unitatea național-istorică a întregului popor. Poporul s-a trezit în întregime într-un vârtej al acelorași evenimente, netrăite la momentul dat.

489

ment de către niciun alt popor. Experiența comună de zece ani a unit poporul într-un întreg istoric. Și pentru a trage concluzia corectă din tot ce s-a întâmplat, este necesar să introducem un anumit istoricism în propriile construcții, este necesar să căutăm rădăcinile a tot ceea ce s-a întâmplat în parcursul istoric anterior al poporului rus. Istoria națiunii ruse este singura cheie pentru înțelegerea viitorului, pentru orientarea corectă a grupurilor și claselor individuale care reprezintă națiunea.

Dacă nu este o dovadă a corectitudinii acestei idei, atunci în orice caz un fenomen foarte indicativ, trebuie considerat că toate mișcările sociale nou apărute, de la eurasiatici la ustrialoviți, sunt construite pe un interes exclusiv

pentru problemele istoriei rusești. În aceasta rezidă adevărul lor incontestabil și vitalitatea lor incontestabilă.

Istoria Rusiei este piatra de ascuțit pe care trebuie să-ți ascuți construcțiile, acesta este trocul pe care trebuie să-l depășească toate curentele care vor să trăiască.

Și în această privință, poziția populismului rus este deosebit de curioasă. Fiind cel mai organic curent național al gândirii rusești, în deceniile existenței sale nu s-a obosit să-și fundamenteze viziunea asupra procesului istoric rus în ansamblu și să-și găsească locul în acesta ca o forță uriașă și determinantă, ci s-a angajat doar în autosubstanțiere pe baza similarității sau repulsiei sale în raport cu alte forțe active.

Cel mai ușor este pentru populism să se justifice istoric, să se simtă chiar ca un punct central în procesul istoric rusesc, să-și justifice existența nu doar ca reprezentant al unor interese sociale cunoscute, ci și ca exponent al liniei principale a istoriei ruse.

Este de la sine înțeles că în perioada pregătirii revoluției acest lucru a fost atât inutil, cât și imposibil, deoarece doar substanțele explozive conținute în populism, doar forțele centrifuge inerente acestuia, erau semnificative.

Acum au reușit să izbucnească. Se conturează o nouă perioadă în care principala semnificație va fi organicitatea istorică a uneia sau alteia dintre direcții și posibilitățile național-creative inerente acesteia.

În nicio limbă conceptele de „națiune” și „popor” nu poartă cu ele vreun fel de contradicție internă. Națiune și popor, Națiune și Popor, sunt cuvinte care nu sunt, desigur, sinonime, dar în orice caz sunt legate prin multe trăsături comune. Și nici toate derivatele lor nu se contrazic între ele - național, popular etc.

În limba rusă, aceste cuvinte de bază, „popor” și „națiune”, nici ele nu conțin, poate, contradicții ireconciliabile. Poate că sunt chiar mai sinonime, deoarece până de curând limba rusă a pus prea mult accent pe

conținut lo în cuvântul „națiune” și l-a înlocuit cu succes cu cuvântul „popor”.

Și chiar mai izbitoare este prăpastia care s-a format între cuvintele derivate din aceste cuvinte: „naționalism” și „populism”.

Și acest lucru nu este întâmplător. Acest lucru s-a datorat rolului forțelor centrifuge prerevoluționare, care au străbătut totul și au umflat trăsăturile contradicției din toate, estompând trăsăturile similarității.

Naționalismul a devenit expresia gândirii național-statale în direcția corectă. Populismul a exprimat gândirea național-socială a taberei de stânga. Naționalismul și-a văzut idealul în consolidarea definitivă a intereselor șovine și imperialiste ale națiunii, transformate într-un stat - Populismul a luptat pentru triumful intereselor sociale și protejarea drepturilor economice și civile ale poporului.

Naționalismul, cultivând interesele poporului, aproape că a uitat de însăși existența poporului. Populismul, afirmând interesele poporului, aproape că a uitat de statul care l-a format.

Acestea sunt contradicțiile teoretice din poziția naționaliștilor și populiștilor.

Inutil să mai spun că contradicțiile practice au mers și mai departe. Naționaliștii au protejat statalitatea dată, populiștii au căutat să o arunce în aer prin mijloace revoluționare. Naționaliștii erau reprezentanți ai opresorilor, populiștii - ai celor asupriți.

Cele două forțe centrale opuse din perioada prerevoluționară a istoriei Rusiei au pornit în esență de la concepte filologice foarte apropiate și au ajuns la opoziție extremă.

Dacă adoptăm o abordare obiectivă din punct de vedere istoric pentru a evalua meritele și greșelile lor, atunci, desigur, va fi necesar să afirmăm prezența ambelor în ambele forțe opuse.

Cred că nici cea mai sumară enumerare a lor nu va pune pe nimeni la îndoială. Avantajul absolut și decisiv al populiștilor este că se adresează întotdeauna subiectului procesului istoric în sine - poporului, că în fruntea obiectivelor lor se află satisfacerea intereselor acestui subiect, că spiritul viu al elementului creativ al poporului nu este niciodată uitat de ei. De fapt, orice altceva este doar în dependență funcțională de popor, ca subiect al procesului istoric și este doar o manifestare întărită a creativității populare.

Și din punctul de vedere al populismului autentic, definiția clasică a statului ca o combinație de popor, teritoriu și putere se face vinovată de o confuzie inițială a

diferitelor valori și de promovarea în prim-plan a unei valori de ordinul doi, statul. Ar fi mai corect să considerăm conceptul central ca fiind poporul care dezvoltă un anumit teritoriu, stabilește o anumită putere și creează un anumit tip de statalitate. Toate aceste valori

491

ranguri — funcții ale subiectului procesului istoric — poporul. Toate acestea sunt valoroase doar ca manifestare a lor și sunt supuse evaluării din punctul de vedere al psihologiei lor creatoare și al intereselor lor reale.

Din această afirmație rezultă că principala greșeală a populismului a fost într-o oarecare măsură de natură secundară: după ce a evaluat corect conceptul central al procesului istoric – poporul – populismul a subestimat incorect conceptele derivate – statalitatea, puterea, chiar și cultura poporului.

În acest primat al afirmațiilor sale pozitive și în natura secundară a celor eronate rezidă semnificația fundamentală și incontestabilă a populismului.

Prin comparație, erorile naționalismului sunt de o natură mult mai fatală. Toate sunt primare și, prin urmare, nu pot fi răscumpărate și echilibrate prin corectitudine pe poziții secundare. Mai mult, aceste corectitudini duc uneori și la rezultate fatale, deoarece umflă valorile secundare ale statului și puterii într-o măsură absolut disproporționată.

Populismul mai are o greșeală, una extrem de centrală. Ea rezidă în însăși sfera conceptului de „popor”.

Din punct de vedere filosofic și metafizic, acest concept nu a fost pe deplin dezvăluit de el, iar populismul considera de obicei poporul fie ca suma elementelor active ale poporului, fie chiar ca un colectiv al tuturor cetățenilor ruși care trăiesc într-o anumită epocă, rezultatul aritmetic al acțiunii de adunare, combinând într-un întreg mecanic un număr de milioane de termeni.

În realitate, problema este, desigur, mult mai complicată. Nu este nevoie să vorbim aici despre suma cetățenilor realizată aritmetic.

Conceptul de „popor”, născut dintr-un întreg complex de evenimente și abilități istorice, trăsături cotidiene transmise din generație în generație, orientare religioasă ce modelează conștiința, nu poate fi, fără îndoială, limitat la o singură generație. O anumită generație istorică este doar un reprezentant temporar al

poporului. Doar o înțelegere a legăturii organice și a dependenței acesteia și a membrilor săi individuali de întregul popor, un simț al poporului ca subiect autentic, o personalitate autentică purtătoare de anumite înclinații creative și având anumite realizări creative în trecut, poate epuiza conceptul de „popor” și conduce la ieșirea din impasul obiectivelor accidentale și temporare de construire a populismului.

Asta din punct de vedere istoric...

Și motivul greșelilor făcute de populism poate fi ușor descoperit. Acesta își are rădăcinile în întregime în anti-istoricismul epocii în care s-a dezvoltat populismul. Era supus legii diferențierii care a funcționat în întreaga viață rusă; inevitabil trecea pe lângă liniile care adunau forțele și se opreau.

492

Se baza pe ceea ce separă aceste forțe.

Timpul anormal care a precedat revoluția, un timp care s-a abătut de la dezvoltarea organică și treptată a forțelor istorice, a predeterminat în sine abaterea populismului de la dezvoltarea organică a conceptelor ascunse în el. Unele dintre ele au dobândit o creștere și o dezvăluire deplină, altele au rămas într-o stare embrionară.

Principiile populismului au fost luate doar în sensul semnificației lor sociale și politice: așa a fost interpretată comunitatea, așa a fost interpretat conceptul de personalitate, așa a fost definit sensul principiului democratic etc.

Dar aproape niciodată și nicăieri nu a fost dezvăluită semnificația istorică a acestor principii pentru poporul rus, pe de o parte, și conținutul lor filosofic și metafizic, pe de altă parte.

Toate conceptele au fost luate într-o singură dimensiune, nu au fost proiectate în alte planuri ale vieții și gândirii și au fost mai ușor transformate în puncte specifice ale programelor politice și sloganurilor decât în sisteme complete de viziune asupra lumii bazate pe psihicul național și practica istorică națională.

În procesul istoriei lumii există două exemple de concepte diferite ale subiectului său.

Înțelegerea procesului istoric ca manifestare a activității vitale a poporului este cel mai puternic revelată în conștiința iudaismului. Întregul Vechi Testament este tocmai istoria poporului și numai a poporului, care în diferite perioade ale existenței sale posedă teritorii diferite sau chiar niciunul, ca în perioada captivității egiptene sau a captivității babiloniene, sau mai târziu în vremurile de dispersare. Puterea creată de popor nu este întotdeauna de aceeași natură: uneori este puterea Patriarhilor, alteori este puterea Judecătorilor, apoi a Regilor etc. Iudaismul consideră întregul popor, Israel, ca fiind singura valoare constantă, singurul subiect constant al procesului istoric. Unitatea sa organică rămâne neschimbată de-a lungul timpului istoric. Se poate afirma condiționat că, în această privință, poporul evreu își percepe istoria într-un mod populist.

Și există o altă cale istorică, care a fost parcursă nu mai puțin viu și care ar fi putut avea o influență mult mai mare asupra teoriilor istorice ale timpurilor moderne.

Aceasta este calea Romei. Aici, centrul și principala forță motrice a istoriei este conceptul de stat. Acesta este definit ca subiect al procesului istoric. De aici pornește definiția statului, conceptul central, prin concepte secundare, poporul, teritoriul și puterea.

Din punct de vedere istoric, acest lucru este destul de natural, deoarece cea mai stabilă entitate din istoria romană a fost statul. Nu numai că s-a schimbat tipul de guvernare, dar și teritoriul cucerit și chiar și oamenii pe care îi includea.

493

împrumutat cetățeniei romane.

De la Roma, acest concept al procesului istoric a trecut în Bizanț.

Dacă ar fi dezvoltat această idee, atunci, din punct de vedere istoric, ar fi putut introduce o altă trăsătură în conceptul de stat - caracterul comun al principiilor religioase.

Dar nu acesta este scopul, ci faptul că Bizanțul se afla în aceeași poziție ca și Roma în această privință. Poporul bizantin, națiunea bizantină nu exista. În termeni naționali, era un imperiu fragmentat. Teritoriul pe care îl ocupa era, de asemenea, instabil. Cea mai stabilă era puterea împăraților bizantini, care poate din acest motiv a dobândit o semnificație fundamentală mai mare decât conceptul de putere în conștiința romană. În Bizanț, puterea imperială, datorită

stabilității sale, s-a apropiat și s-a contopit cu conceptul general de stat. Pentru Bizanț, subiectul procesului istoric era statul, reprezentat de putere. Iar poporul și teritoriul erau deja trăsături secundare care defineau acest subiect.

Istoria Rusiei înainte de secolele XV-XVI, înainte de apariția teoriei celei de-a Treia Rome, nu putea fi, desigur, trasă în orbita acestei înțelegeri romane a procesului istoric. Nu exista o statalitate rusă unificată. Puterea nu era împărțită doar între prinții apanagi, ci era pur și simplu subordonată străinilor - tătarilor. Din cauza dispersării apanagiilor, era imposibil de determinat nici măcar teritoriul ocupat de un singur popor; multe părți ale acestui teritoriu au fost incluse în complexele altor asociații statale pentru o perioadă mai mult sau mai puțin lungă și s-au luptat cu principatele centrale. În ciuda acestui fapt, a existat o conștiință națională. Singura valoare stabilă era poporul care vorbea aceeași limbă în diferite principate, mărturisea aceeași ortodoxie, se definia în egală măsură drept „Sfânta Rusie” și se opunea popoarelor necredincioase.

Nu există nicio îndoială că, până la eliberarea sa de dependența tătară, Rusia antică, în ceea ce privește conștiința sa istorică, era mai aproape de înțelegerea evreiască a istoriei decât de cea romană.

Secolul al XV-lea a pregătit, iar secolul al XVI-lea a dus la îndeplinire o schimbare radicală a acestor opinii.

Este interesant să comparăm două evaluări diferite ale semnificației acestei rupturi: evaluarea lui V. Soloviov și evaluarea făcută în articolul lui Kartașov „Soarta Sfintei Rusii”, publicat în colecția „Gândirea ortodoxă”.

Pentru Soloviov, secolul al XVI-lea a fost secolul prăbușirii ideii naționale rusești.

Eliberându-se prin eforturi mari de sub jugul dificil al mongolilor și întărindu-și astfel conștiința națională, Rusia, odată cu căderea Bizanțului, s-a simțit succesorul legitim al Imperiului de Răsărit.

494

a treia Romă, învestită cu o misiune și o demnitate istorică mondială.

Combinarea acestei conștiințe cu moștenirea statului tătar în declin s-a exprimat prin faptul că în perioada moscovită totul a început să fie subordonat semnificației universale a statalității moscovite. Ideea romană a învins și a subjugat Sfânta Rusie.

Forțele spirituale ale poporului rus, reprezentate de Biserică, erau dedicate întăririi și creării autocrației de stat.

În conștiința rusă, a Treia Romă a devenit un fel de altar național, eclipsând și distorsionând adevăratul ideal național al Sfintei Rusii.

Astfel, la Soloviov, apare brusc și precis contradicția dintre proprietățile originale ale psihologiei naționale ruse și proprietățile introduse ale înțelegerii bizantine a procesului istoric, în care rolul central este jucat nu de popor, ci de stat.

De aici și idealul teocrației bizantine, de unde și ceea ce a ajuns recent să fie cunoscut sub numele de perioada constantiniană în creștinism.

Într-un articol foarte interesant al lui Kartashev, furnizat cu referințe la texte bizantine și rusești antice care definesc conștiința națională de sine a Bizanțului și a Rusiei, această linie care separă conștiința rusă de bizantinismul introdus în ea este cumva complet inexplicabil trecută cu vederea.

Pentru el, acest bizantinism este „îmbrățișarea în carne și oase de către poporul rus cult și cărțisc a unui sentiment național fără formă”.

Pentru el, aceasta este „înălțimea și amploarea supremă a conștiinței național-religioase și religioase-naționale rusești”. Istoria sa ulterioară ar fi doar o revelație practică și o aplicare a aceluiași ciclu de idei. I se pare că „la cumpăna dintre secolele al XV-lea și al XVI-lea, măreția și gloria Sfintei Rusii au fost imediat și orbitor dezvăluite sufletului rus și apoi au zăcut pentru totdeauna în el de neuitat” - și rămâne complet de neînțeles pentru noi de ce ideea bizantină a celei de-a treia Rome a dezvăluit măreția și gloria Sfintei Rusii.

Pentru Kartașov, secolele al XV-lea și al XVI-lea reprezintă o epocă organică a poporului rus, creată pe solul inspirației, al unui ideal, în apogeul puterii naționale. În această epocă, poporul rus și-a întruchipat spiritul într-o singură formă caracteristică și, ca să spunem așa, este condamnat să-și trăiască secolul istoric în ea, dezvoltându-l, îmbogățindu-l, modificându-l, dar fără a-l înlocui sau trăda.

Astfel, pentru Kartașov, spiritul și forma caracteristice Bizanțului și revelate în el cu cea mai mare claritate, într-un mod de neînțeles în forma lor integrală s-au dovedit a fi spiritul și forma poporului rus.

Într-adevăr, acesta este un fenomen fără precedent istoric.

Trebuie să ne gândim că Soloviov este în acest caz incomensurabil mai aproape de adevăr, când, fără a nega influența pozitivă a

495

Cultura zanțiană, el susține totuși că, în esență, aceasta a deformat conștiința națională rusă, înlocuind conceptul de popor cu conceptul de stat.

Fiecare început „vareg”, începutul împrumutului dintr-o sursă a unei culturi puternice și bine formate — în acest caz dintr-o sursă bizantină, mai târziu, sub Petru, dintr-o sursă vest-europeană —, deși îmbogățește, fără îndoială, colosal poporul, poartă în sine acest pericol al unei anumite deformări a tipului național.

Rusia a suferit de acest pericol de mai multe ori și în mare măsură. Poate că tocmai din această cauză au apărut dificultăți foarte semnificative în definirea curentelor organice cu adevărat rusești ale gândirii rusești - într-o asemenea măsură încât acestea dobândesc un caracter distorsionat și adesea subteran.

Schisma, care a văzut adevărata esență a principiului anticrist în divinizarea statului, ar trebui considerată un protest slab și cultural lipsit de arme împotriva bizantinismului. Dar, desigur, nu a fost la înălțimea sarcinii de a combate ideologic cultura bizantină veche de secole, care prinsese deja rădăcini adânci pe pământul rusesc.

Și este curios că următoarea invazie ideologică a varegilor, reforma lui Petru cel Mare, are în unele dintre premisele sale fundamentale ceva în comun cu bizantinismul. Factorul comun a fost rădăcina romană a exaltării statalității, care într-un caz a trecut prin conștiința bizantină, în celălalt, prin conștiința occidentală.

Desigur, ar fi absurd să căutăm vlăstarele rudimentare ale concepției organice rusești despre lume, care a supraviețuit sub straturi groase de influențe străine din secolul al XV-lea până în prezent. Nu ar putea supraviețui în sensul unei tradiții de gândire.

Dar a supraviețuit într-un mod unic, în sensul unor proprietăți și daruri organice care nu sunt legate de trecut printr-o tradiție pur intelectuală, ci au apărut din nou pe același material psihologic.

Și dacă vrem să găsim predecesorii populismului modern, poate neavând puncte de program politice atent elaborate și nereveland detaliile precise ale opiniilor lor

în niciun domeniu, așa cum a făcut populismul revoluționar din perioada ulterioară, dar posedând o mare integritate și organicitate în toate construcțiile lor, ținând cont atât de trecutul istoric al poporului lor, cât și de sensul metafizic final al acelor concepte cu care se ocupă, atunci trebuie, părăsind era prerevoluționară a gândirii ruse, să ne îndreptăm către perioada precedentă acesteia.

În special, este necesar să ne îndreptăm atenția către afirmațiile primilor slavofili. Și primul lucru care va atrage atenția atunci când le studiem construcțiile este faptul că ei încă nu fac distincție între două concepte - „națiune” și „popor”, interese naționale

și interesele oamenilor - naționalismul și populismul.

Se pare că nu știu despre bătălia decisivă și victorioasă pe care naționalismul bizantin a dat-o populismului rus în secolul al XVI-lea și consideră această epocă drept idealul triumfului principiului populist.

Se poate afirma cu siguranță că slavofilii erau atât naționaliști, cât și populiști. Desigur, aceste concepte nu li se aplică în sensul pe care l-au primit în epoca ulterioară, dar, în esență, sunt înrădăcinate în întregime în slavofili.

Din punctul de vedere al celor care au urmat, slavofilii erau prea slabi etatiști pentru naționaliști și erau prea impregnați de principii anarhice; pentru populiști, aceștia nu erau suficient de radicali din punct de vedere social.

Poate că tocmai această lipsă de diferențiere le-a permis să nu simtă contradicția dintre naționalism și populism. Pe de altă parte, este foarte probabil ca epoca mai organică în care au trăit să nu fi scos în evidență această contradicție atât de pregnant.

Unele dintre prevederile lor sunt depășite și au un interes pur istoric, dar, în același timp, o mare parte din teoria slavofilă este încă complet acceptabilă astăzi.

Și principalul lucru care atrage atenția la slavofili este capacitatea de a pune în aplicare orice principiu pe care îl acceptă în toate planurile vieții.

Să luăm, de exemplu, viziunea lui Homiakov asupra comunității rurale, această unitate fundamentală a societății și a oamenilor conform învățăturilor slavofililor. În ceea ce privește interesele economice funciare, aceasta întruchipează nu doar vocea sumei aritmetice a cetățenilor care fac parte din ea - este un organism integral care își trăiește propria viață specială, ca o individualitate socio-economică separată, iar suma cetățenilor care fac parte din ea nu-i epuizează conținutul psihologic.

Pentru Khomyakov, vocea lumii, principiul coral, are întotdeauna mai multe oportunități de a se apropia de rezolvarea corectă a problemei decât gândurile individuale ale oamenilor.

Și nu doar în planul intereselor economice elementare autoritatea „lumii" este atât de semnificativă pentru el.

De asemenea, el vede principalele probleme naționale și cârma navei istorice în începutul coral al zemșcinei.

În esență, această funcție mai complexă, crearea istoriei ruse, este determinată de prezența unui astfel de organism supraindividual, poporul, zemșcina. Nu eroul sau liderul, nu legiuitorul sau sfântul determină soarta poporului rus, ci aceeași conștiință de sine a întregului popor, definindu-se pe căile sale istorice. Este adevăratul subiect al istoriei.

Iar eroul, conducătorul, legiuitorul, regele, este în esență doar întruchiparea voinței poporului, întruchiparea administrativ-stată a uneia dintre funcțiile poporului.

Nu există nimic mai paradoxal decât monarhismul lui Homiakov. Pentru el, Rus-

497

Monarhia autocratică rusă este doar o „statalitate a unui popor fără stat", un fel de separare a funcțiilor statului de complexitatea generală a funcțiilor naționale și fixarea lor asupra țarului. Dar, alături de țarul patriarhal al Moscovei, care, ca să spunem așa, a ridicat de pe popor povara statalității pline de ură, trebuie să existe Zemski Sobor, purtătorul de cuvânt al opiniei și psihologiei întregului organism național, a întregii zemșcine.

Astfel, și aici se menține principiul începutului coral, care este ceva mai mare decât suma vocilor care îl alcătuiesc.

În cele din urmă, același principiu este pe deplin pus în aplicare de el în învățătura sa despre Biserică. Sensul metafizic final al acestei învățături și plenitudinea ultimă a conținutului său mistic rezidă în ideea de conciliaritate, în acea „unitate liberă a iubirii” care definește conceptul de Biserică.

Astfel, Homiakov aduce principiul comunitar, coral, secular, conciliar la limitele ultime ale adâncirii sale sau, invers, adevărul fundamental în care crede - Biserica și conciliaritatea ei, el proiectează asupra tuturor fenomenelor vieții spiritului și materiei. Totul este o reflectare a acestui principiu central, toată viața este construită integral și organic, fără ca în niciun detaliu să contrazică proprietățile sale fundamentale.

Nu voi analiza în esență opiniile lui Homiakov. Să presupunem chiar că i se pot constata numeroase erori atât în evaluarea materialului pe care îl examinează, cât și în coerența concluziilor sale logice.

Este important de remarcat aspirația sa fundamentală de a armoniza toate manifestările vieții pe una și aceeași poziție centrală. Și se pare că o astfel de sarcină apare inevitabil în fața oricărei învățături care nu vrea să se limiteze la răspunsuri specifice la cerințele politicii actuale și reale. De îndată ce o problemă de actualitate trece de la planul oportunității la planul legăturii sale organice cu viața istorică a poporului, ea necesită inevitabil o astfel de aprofundare.

Dacă, de exemplu, în trecut chestiunea agrară, în rezolvarea sa populistă, se putea încadra în prevederile armonioase și concise ale programelor de partid, atunci într-un moment în care s-a trăit deja o schimbare revoluționară grandioasă și totul trebuie nu activat, ci aprofundat, o justificare istorică-principială pentru rezolvarea acestei probleme este, fără îndoială, necesară.

De asemenea, cred că problema dominației populare și problema drepturilor individului uman ar putea fi rezolvate pe planul sloganurilor și programelor politice doar în perioada prerevoluționară și direct revoluționară. Acum, ambele trebuie adâncite și înrădăcinate în sensul general al procesului istoric rusesc și al psihologiei populare rusești.

498

Populismul slavofil este, în multe dintre afirmațiile sale, teza originală a conștiinței naționale rusești. Nu diferența concepte, adesea combina conceptele, nu cunoștea experiența noastră istorică și avea propria experiență cotidiană, complet străină nouă.

Cea mai semnificativă eroare istorică a sa este aceeași incapacitate de a distinge bizantinismul în istoria Rusiei și dorința de a include acest bizantinism în categoria generală a psihologiei populare rusești. Dar această eroare este pur externă. Trecând la analiza psihologiei populare, atenția slavofililor se concentrează în principal asupra trăsăturilor care îi sunt cu adevărat caracteristice,

Și, de fapt, având în vedere numeroasele contradicții ale gânditorilor ruși de mai târziu cu opiniile slavofililor, linia principală de asemănare comună este destul de evidentă: aceasta este punerea în prim-plan, ca subiect istoric, a poporului rus însuși. Această linie comună poate uni gânditori contradictorii precum Herzen și Soloviov, Dostoievski și populiștii revoluționari Bakunin și Danilevski etc.

Gândirea teoretică independentă rusă a urmat în principal acest canal. Gândirea rusă a secolului al XIX-lea, în mare măsură, s-a rupt de rădăcinile romane în definirea statului și s-a definit pe baza rădăcinilor sale naționale.

Și în vremea noastră, când această muncă enormă a fost deja realizată, afirmațiile naționaliștilor extremi, care își bazează toate teoriile pe supremația statului și fac din stat figura centrală în procesul istoric, sună deosebit de ciudat. Un exemplu extrem și instructiv al unei astfel de manii varegice hipertrofiate este cartea lui Saltykov „Două Rusii”. De fapt, se spune că poporul rus nu putea face față propriei istorii, ci avea nevoie de un principiu organizatoric al unor varegi - fie că era vorba de bizantini, fie că era vorba de prințul Vladislav în Timpul Tulburărilor, de germanii sub Petru, de evreii sub Lenin - fie și numai de un fel de forță intervenționistă care să scoată poporul rus din haosul său inerent. Desigur, nu se poate construi mai departe istoria Rusiei pe o astfel de psihologie.

„Oamenii” populismului nu au fost, fără îndoială, niciodată „poporul în general”, ci întotdeauna niște oameni anumiți, concreți - poporul rus. Este dificil să faci afirmații specifice despre „poporul în general”, este dificil să determini structura sa psihologică și interesele sale de viață, deoarece „poporul în general” este un concept abstract, lipsit la maximum de orice caracteristici.

Asta înseamnă că a fost întotdeauna vorba despre poporul rus.

Care sunt sarcinile cu care se confruntă acum populismul, care se consideră purtător de probleme psihologice-

499

gimnazia și interesele poporului rus?

Mărturisesc că sunt oarecum jenat de maximalismul conținut în răspunsul meu la această întrebare. Timpul nostru îi obligă pe oameni să fie foarte moderați. Particularitatea sa poate fi caracterizată astfel: o scară colosală a evenimentelor și o scară minimală a ideilor.

Dar totuși, în ciuda timpului nostru, cred că numai în maximalismul sarcinilor ideologice și creative vom găsi o cale de ieșire din impasul postrevoluționar. Și de aceea îmi scriu cu îndrăzneală concluzia.

Contrar lui Kartașov și multor altora, chiar și celor care nu-i împărtășesc opiniile, poporul rus nu și-a format încă pe deplin, de-a lungul istoriei, ideea națională, care ar fi singura care îi determină existența în eternitate.

Elemente ale acestei idei, dezvăluite fragmentar în diverse perioade ale istoriei, ne oferă deja indicații precise despre unde să o căutăm. Iar amploarea colosală a evenimentelor recente sugerează că momentul implementării sale ar putea fi aproape.

Și din moment ce, în opinia mea, este necesar să o căutăm pe căile populismului, atunci prin aceasta trebuie să ne gândim că populiștii poartă acum un fel de responsabilitate istorică excepțională - să se dovedească demni de sarcinile pe care istoria le-a încredințat.

Este necesară fundamentarea istorică a afirmațiilor populismului, restaurarea genealogiei sale istorice, luarea în considerare cu exactitate a tuturor momentelor superficiale și cu adevărat organice din procesul istoric rusesc, absorbția și implementarea în sine a tuturor afirmațiilor inițiale ale perioadei prepopuliste a istoriei.

Pe de altă parte, este necesară aprofundarea conceptelor populiste până la esența lor religioasă și metafizică ultimă.

Numai o astfel de depășire a unilateralității politice și sociale, o astfel de fundație istorică și religioasă pentru propriile construcții și încoronarea propriilor idei cu o coroană religioasă și filosofică le va da o greutate reală și, cel mai important, le va oferi oamenilor care mărturisesc aceste idei patosul și intensitatea entuziasmului de care le lipsește în prezent, de care, judecând după trecut, este capabil populismul.

E. Skobtsova.

Există o persoană vie pe câmp?

Sursă - http://agios.org.ua

Săptămânalul „Dni”, editat de A. F. Kerensky, Paris

Cred că tinerii care locuiesc în Rusia nu știu cu ce atenție ascuțită îi urmărim și cum discutăm despre aspectul lor spiritual.

De fapt, aceste dispute se reduc la două puncte principale de vedere. Unii susțin că în Rusia există acum o oboseală atât de puternică din cauza anilor revoluționari și o asemenea presiune nu numai din partea aparatului puterii, ci și din partea viziunii oficiale asupra lumii a Partidului Comunist aflat la guvernare, încât nimănui, inclusiv tinerilor, nu-i trece prin minte să se gândească la vreo chestiune de natură ideologică - nu este momentul potrivit. Ideologia, spun ei, nu poate face față nici foametei iminente, nici absurdității politicii economice bolșevice, nici tiraniei reprezentanților individuali ai puterii. Mai mult, - spun cei care aderă la acest punct de vedere, - tineretul rus a devenit atât de americanizat încât nu poate fi interesat decât de chestiuni de importanță practică. Și pe această bază, toată nemulțumirea sa față de autorități duce la nemulțumirea față de opoziție, care critică măsurile guvernamentale individuale. Mai mult, războiul, revoluția, războiul civil au scăzut atât de mult nivelul de educație al tinerilor încât aceștia nu sunt capabili să depășească nicio problemă mai mult sau mai puțin gravă, legată nu doar de actualitate.

Și trebuie spus că o astfel de viziune poate părea foarte sobră și convingătoare: într-adevăr, ce fel de ideologie poate exista dacă încă din copilărie am fost instruiți cu catehismul alfabetizării politice și am ascultat îndemnurile despre infailibilitatea viziunii lui Lenin asupra lumii despre arakcheevism. Și, în esență - răsfoind rapoartele congresului Komsomolului, citind colecția „Viața de Komsomol” și alte cărți sovietice, vorbind cu oameni veniți din Rusia - obțineți o impresie destul de precisă: majoritatea s-a adaptat, majoritatea a uitat ce este libertatea, majoritatea își analizează foarte sobru posibilitățile practice și nu va împinge împotriva nuiaului comunist. Impresia generală din toate știrile care vin din Rusia este impresia unui declin profund care a cuprins sufletele. Nu vezi nici un cuvânt viu, nici un gând viu. Nu există creativitate. Nu există niciun vis care să-i scoată cumva pe oameni din rutina lor cotidiană. Se apropie amurgul

postrevoluționar impenetrabil, cea mai extremă contrarevoluție ideologică, gândind doar după șablonul marxist obligatoriu, secând orice impuls.

Există însă și un alt punct de vedere. Într-adevăr, este foarte greu de admis că țara lui Dostoievski și Blok, țara celui mai înaripat și mai înflăcărat vis, ar coborî brusc, fără excepție, la viziunea despre lume a lui Buharin. În spatele crustei rapoartelor oficiale și a confesiunilor oficiale, sub presiunea cenzurii sovietice, trebuie să existe un nucleu viu, autentic revoluționar, al tineretului – chiar dacă este o minoritate – la care ajung și alte voci:

A existat o scurtă perioadă în care fiecare gând a fost verificat în raport cu „testamentele lui Ilici". Coranul infailibil îi asuprea pe credincioși.

Ei bine, dar cum continua viața? Și cerințele minții umane curioase nu puteau fi satisfăcute de aceste legăminte? Cum să forțezi gândirea liberă în cadrul Coranului? Și ce fel de Coran? Coranul leninist plat și superficial?...

Și aceste argumente pur teoretice sunt confirmate la citirea cărților sovietice.

Adevărat, experimentele bolșevicilor și interpretările plate ale lui Buharin asupra gândirii plate leniniste au inundat Rusia cu o plictiseală impenetrabilă, care revărsă fiecare rând care ajunge la noi de acolo. Un mod de viață plictisitor, un filistinism nou și triumfător, cuvinte plictisitoare pentru toată lumea, fără sânge, lipsite de orice sens și putere.

Și adesea tinerii se îndreaptă către „tovarășii lor mai în vârstă" - Buharinii, Smidovichii. Cum să-și construiască o viață? Cum să-și aplice punctele forte? Unde să caute adevărul?..

Și ca răspuns, „tovarășii mai în vârstă" mormăie cu tristețe: nu sunt lucruri mărunte de făcut, faceți exerciții fizice, spălați-vă pe dinți, ștergeți-vă până la brâu cu apă rece în fiecare zi:

Bieții „tovarăși seniori"! Ilici i-a împins într-un impas, i-a secătuit cu poruncile lui plictisitoare.

Li se dă nimic altceva decât o periuță de dinți. (Ceea ce scriu nu este o invenție a mea rău intenționată. Citiți cu atenție colecția „Viața de Komsomol" – mai ales nu fiți leneși și citiți articolele bătrânilor – bolboroselile lor despre educație fizică și periuță de dinți). Trebuie presupus că astfel de răspunsuri nu pot satisface tinerii – și se vor sătura să întrebe – și, în plus, le vor veni în minte decizii independente, nu la cererea bătrânilor membri de partid chibzuiți. Voi face o

rezervă. Știu și recunosc că majoritatea este mulțumită de educația fizică și de preceptele lui Ilici. Dumnezeu să fie cu el.

La momentul potrivit, se va putea adapta și la alte acorduri și nu își asumă responsabilitatea pentru crearea unor noi forme de viață rusești.

Ei bine, ce se întâmplă cu minoritatea?

A fost o perioadă descrisă de Herzen astfel:

„Rusia viitorului exista exclusiv printre câțiva băieți, atât de nesemnificativi și de discreti încât aveau suficient spațiu între piciorul cizmei autocratice și pământ, iar în ei se afla moștenirea zilei de 14 Decembrie, moștenirea științei umane universale și a Rusiei pur populare.”

Nu ne amintește oare acest timp de zilele noastre?

Iată o altă imagine cu Herzen: „În țările occidentale, oricine simte o chemare să scrie încearcă să-și dezvăluie gândul. La noi, tot talentul trebuie folosit pentru a-și închide gândul sub cuvinte și expresii convenționale inventate cu slugărință:”

Deceniile trec. Puterea se schimbă. Dar tabloul pictat de Herzen rămâne în vigoare. Cunoaștem soarta ulterioară a băieților despre care a scris Herzen. Nu s-au temut să intre în lupta împotriva autocrației, nepoții lor au condus Rusia în zilele de februarie. Unde și ce fac strănepoții lor? La ce se gândesc? Ce simt în legătură cu sarcina măreață și responsabilă care le stă în față?

Și chiar dacă acum, ca și înainte, sunt o minoritate, nu contează. Important este ca această minoritate să aibă încredere în cauza lor:

Unde sunt ei, acești „băieți neînsemnați și discreti, care încă îndrăznesc să respire în felul lor, care nu s-au supus jugului gândirii oficiale și general obligatorii?”

Un lucru este sigur: până când gândirea creatoare a tineretului rus nu se va trezi, până când torpoarea mentală schițată de învățăturile comunismului nu va fi ruptă, nu doar problemele mari, ci chiar și cele mai mici probleme practice nu vor avansa spre rezolvare, pentru că este imposibil să ne imaginăm vreo problemă, chiar și cea mai mică, rezolvată corect într-o atmosferă de inerție oficială.

Mă adresez aceste rânduri „băieților neînsemnați și discreti” despre care vorbea Herzen. Cred că ei și-au înțeles deja responsabilitatea pentru destinele viitoare ale poporului lor și încearcă să găsească căi pentru acestea.

Rusia are nevoie de ei, ei sunt cei de care Rusia are nevoie. Prin sufletele lor va trece largul drum al vieții creative rusești.

Cred eu că vor auzi? Și dacă aud, cred eu că vor înțelege? Cred și pun în apelul meu o melancolie nesfârșită pentru soarta lor dificilă și o speranță pasională că timpul este deja aproape și gândul viu, liber și înaripat, va fi cel mai puternic adversar al învățăturii oficiale moarte și fără suflet:

Studenți universitari, muncitori, membri ai Komsomolului, membri ai nepartidului - există vreo persoană în viață pe teren?

Dacă există, ne va înțelege și va fi înțeles, în ciuda diferenței de experiență de viață, în ciuda faptului că suntem privați de oportunitatea de a trăi în Rusia, iar el este acolo - acolo gândește, se îndoiește, caută...

Sursă: http://mere-marie.com

Viziunea asupra lumii a lui Vl. Solovyov

E. SKOBTSOVA

VIZIUNE SOLARĂ

VL. SOLOVIEVA

YMCA PRESS *PARIS* 1929

Este dificil să oferim informații exhaustive despre viziunea lui Soloviov asupra lumii. Este dificil să unim într-un întreg toate întrebările pe care le-a abordat. În esență, opera lui Soloviov nu a dus la un sistem complet și armonios. Studiindu-l, avem doar o varietate de afirmații pe diverse subiecte, dar nu există un sistem general al viziunii sale filosofice asupra lumii, similar cu cele pe care le au adesea filosofii germani.

Opera lui Soloviov poate fi împărțită în mai multe perioade. Prințul E. N. Trubețkoi numără trei astfel de perioade - pregătitoare, utopică și finală. N. A. Berdiaev consideră că operele lui Soloviov pot fi împărțite în două părți inseparabile - prima include majoritatea operelor sale - este colorată de un entuziasm excesiv pentru planuri și de o credință absolută în posibilitatea realizării binelui pe pământ. A doua parte,

5

— escatologică — se încadrează în operele din ultimii ani ai vieții sale. În ea, natura schematică este mult înmuiată și nu mai există fosta credință în triumful inevitabil al binelui. Victoria finală a Împărăției lui Dumnezeu se referă aici la timpuri supra-istorice. Răul pământesc este învins nu în limitele istoriei pământești. Această ultimă parte include în principal Cele Trei Conversații și Legenda Anticristului.

Subiectele abordate de Soloviov în scrierile sale sunt infinit de variate. Alături de lucrări pur filozofice, întâlnim articole jurnalistice. El scrie despre istoria lumii și viitorul teocrației, despre poezia lui Tiuțev și chestiunea evreiască, despre pozitivism și schisma rusă, despre Biserica universală și talmudism.

Și când începi să înțelegi tot acest material infinit de divers, prima dorință este să-l așezi pe rafturi diferite, să descompui opera lui Soloviov în părțile sale componente și să vorbești despre fiecare dintre ele independent, fără a încerca să găsești principiul care le unește.

Dar aceasta este doar prima impresie. Citind articolele lui Soloviov, de fiecare dată te convingi că, în ciuda diversității subiectelor abordate, au ceva în comun, iar această asemănare rezidă în principalele sarcini ale filosofării lui Soloviov, în scopul principal...

6

Particularitatea personalității sale este că întotdeauna și peste tot caută în esență același lucru.

Sarcina mea este 1) să arăt ce caută filosofia lui Soloviov și 2) cum aplică ceea ce găsește la faptele reale ale istoriei umane.

Eu.

Soloviov a fost crescut în filosofia occidentală, germană. Gândirea sa a fost puternic influențată de Schelling. Și, acceptând multe dintre pozițiile filozofilor occidentali, a simțit cu o forță deosebită principala criză cu care se apropie Occidentul - o criză a viziunii generale asupra lumii, un sentiment al dispersiei, dezunității și dezorganizării inițiale a lumii.

În esență, filosofia occidentală, contemporană cu Soloviov, ajunsese la o negare completă a sensului vieții. Pesimismul, materialismul și nihilismul au triumfat în cadrul ei. Iar Soloviov a văzut un adevăr parțial în multe dintre afirmațiile acestor învățături.

Însă principala trăsătură a geniului creativ al lui Soloviov a fost dorința pentru idealul integrității vieții, dorința de a depăși dezmembrarea lumii. Iar întrebarea adevăratului sens al vieții i s-a pus în față nu doar ca o întrebare pur filozofică, ci și ca o sarcină practică imediată a vieții. Soloviov

7

și-a propus sarcina de a depăși filosofia occidentală, ca fiind cea care a dus la o criză a înțelegerii lumii, prin intermediul sintezei, o combinare a tot ceea ce conține este adevărat. El a încercat să includă în învățătura sa tot adevărul pe care l-a găsit în pesimism, materialism și nihilism, chiar și adevărul din cea mai modernă negare a religiei. El caută sinteza, combinarea și completarea în orice și se gândește să depășească criza filosofiei occidentale prin depășirea izolării teologiei, metafizicii și științei pozitive una de cealaltă.

Aceasta este principala semnificație a filosofiei lui Soloviov. El, ca niciun alt filosof, definește o graniță în istoria filosofiei universale. Într-o mare măsură, el este precursorul unei noi ere. Și în această poziție, la un punct de cotitură, își au rădăcinile toate greșelile și neajunsurile. Filosofia lui Soloviov este, în multe privințe, un punct de cotitură. După el, este dificil să continui tradiția occidentală a secolului al XIX-lea; după el, gândirea umană se confruntă cu toate sarcinile de a găsi un principiu unificator, de a realiza sinteza și o înțelegere holistică a lumii.

Soloviev caută peste tot adevărul universal, nu parțial. În cele mai negative învățături, el încearcă să găsească grăuntele de adevăr religios conținut în ele. De exemplu, negarea materialistă a adevărului incorporeal i se pare a fi negarea corectă a acelui adevăr imperfect care nu poate fi

8

întrupat. Adevărul autentic și perfect este întotdeauna întrupat, întotdeauna triumfă în cele din urmă, întotdeauna învinge tot ce este fals sau semi-fals.

Din aceste prevederi rezultă inevitabil o trăsătură fundamentală a întregii filosofii a lui Soloviov: în ea, de fapt, aproape că nu mai există loc pentru rău, minciună și urâțenie. Pentru el, urâțenia este doar frumusețe imperfectă, nu și pe deplin întruchipată, minciunile sunt adevăr imperfect, iar răul este bine imperfect. În acest sens, filosofia lui Soloviov este extrem de veselă, extrem de optimistă, extrem de încrezătoare în adevărul atât al Creatorului, cât și al creației, în frumusețea nu numai a lui Dumnezeu, ci și a lumii și a omului.

Care este subiectul principal al căutării filosofice a lui Soloviov?

El caută întotdeauna necondiționatul sau Unul-tot, acea realitate autentică care conține totul - adevărul, viața, frumusețea. Pentru el, idealul cunoașterii constă în sinteză, unind cunoașterea în cunoaștere integrală. Această cunoaștere integrală este sarcina filosofiei teoretice. În consecință, etica trebuie să creeze idealul vieții integrale, iar estetica trebuie să dezvolte principiile integralității, ale creativității.

Filosofia lui Soloviev își propune sarcina dificilă de a găsi într-o viziune divizată asupra lumii un element al adevărului integral, Unul-Total. Iar această divizare afectează totul. De exemplu, opoziția dintre Occident și Orient. Adevărul este divizat între ele. Occidentul

este caracterizată de cultul omului fără Dumnezeu, Orientul - Dumnezeul inuman. Și aici sarcina este de a realiza o sinteză autentică, de a găsi baza unei înțelegeri holistice a divinității-umanității, fără a nega nici adevărul uman al Occidentului, nici adevărul divin al Orientului.

Sau un alt exemplu - principii abstracte, care sunt subiectul principal al speculațiilor filosofice din Occident. Toate acestea - elemente izolate ale Unității Totale, toate poartă amprenta unei anumite parțialități și incompletitudini, nu sunt adevărul, ci doar o parte a adevărului. Și pentru a ajunge prin intermediul lor la o înțelegere a adevărului complet, la o înțelegere a Necondiționatului, - ele trebuie aduse la sursa lor principală, unite împreună, contopite în plenitudinea Unității Totale.

Astfel, elementele parțiale ale adevărului trebuie să se completeze reciproc. Trebuie găsită o sinteză organică între lumea empirică, înțelegerea ei raționalistă și înțelegerea mistică sau religioasă a ceea ce a fost înțeles.

De fapt, ar fi corect să spunem că întreaga filozofie a lui Soloviov se străduiește să găsească sensul principal și nucleul existenței în începutul divin și, pe acest început divin, să consolideze toate aspectele și toate tipurile și manifestările vieții universale, să înțeleagă totul ca un singur proces universal divin-uman, care cuprinde întregul univers în toate manifestările sale.

10

Soloviov îi îmbină pe Dumnezeu și omul, spiritul și materia, planul divin pentru lume cu întruchiparea sa într-o singură unitate creativă. Natura și istoria umană sunt părți integrante ale unui singur proces cosmic care afirmă Unitatea Divin-umană.

Și poate că aceasta explică de ce există încă o dezbatere despre cine a fost Soloviov - catolic sau ortodox, slavofil sau occidental, conservator sau liberal. Văzând un element parțial al adevărului peste tot și luptând pentru combinarea acestuia în Unitatea Totală, el a fost de fapt un om total. Calitatea sa cea mai caracteristică a fost căutarea universalității, căutarea absolutului, dorința de a ridica totul relativ la adevărul ultim al absolutului și al unității totale.

II.

De fapt, aproape fiecare operă majoră a lui Soloviov are ca scop principal revelarea unității universale și indicarea unor căi reale către aceasta.

Așa sunt „Lecturile despre Dumnezeu-umanitate”, așa este „Istoria și viitorul teocrației”, așa este „Justificarea binelui”. Fiecare temă este pentru el o cale de la empirismul divizat și împrăștiat către centrul Absolutului. Măsura unității totale este singurul criteriu cu care abordează orice afirmații.

11

Poate cea mai caracteristică dintre toate lucrările lui Soloviov este „Lecturi despre Dumnezeu-umanitate”.

În prima dintre cele douăsprezece lecturi, bazându-se pe natura non-religioasă revelată a civilizației moderne, Soloviov definește semnificația acesteia într-un mod unic: „Dacă civilizația occidentală a avut ca semnificație globală realizarea

unei tranziții negative de la un trecut religios la un viitor religios, atunci o altă forță istorică este destinată să inițieze chiar acest viitor religios."

Care este problema aici? De ce este necesară o astfel de tranziție non-religioasă de la un trecut religios la un viitor religios?

În lumea occidentală, trecutul religios este catolicismul. Acesta a dezvăluit doar o parte a adevărului universal - credința în Dumnezeu. Și, din moment ce adevărul nu suferă daune în întruchiparea sa, din moment ce trebuie să conțină întotdeauna completitudinea, atunci deteriorarea duce întotdeauna la o criză, la o catastrofă, la o reacție, la negarea chiar și a acelui element de adevăr care și-a găsit deja întruchiparea.

Iar reacția la unilateralitatea revelației adevărului în catolicism a fost perioada umanistă, care a fundamentat drepturile persoanei umane.

De fapt, a existat o schimbare a două adevăruri eronate. Catolicismul nu a acceptat adevărul uman în unicul adevăr al divinității-umanității și, prin aceasta, a determinat o

12

o abatere în următoarea perioadă umanistă a istoriei, care s-a dovedit a fi dedicată în întregime tocmai acestei părți uitate a religiei Dumnezeu-umanității, dăunătoare înțelegerii principiului divin.

Pentru a depăși aceste defecte duble în dezvoltarea procesului istoric, este necesar doar să înțelegem necondiționalitatea și divinitatea personalității umane. Atunci, următoarea perioadă istorică, pe baza credinței în Dumnezeu și a credinței în om, va realiza întregul adevăr al divinității-umanității.

Cu alte cuvinte, civilizația occidentală, după ce și-a respins trecutul religios și s-a construit în întregime pe afirmarea personalității umane, nu are nevoie decât să ofere un fundament religios pentru afirmațiile sale, și atunci va realiza cu adevărat un viitor religios, chiar mai complet și mai universal decât a fost în trecut, deoarece ambele părți inseparabile ale divinității-umanității își vor găsi locul în el - principiul divin și principiul uman.

În aceste afirmații, Soloviov introduce în creștinism un element de umanism și credință în progresul istoriei universale, îmbogățind conștiința religioasă cu umanismul progresist al timpurilor moderne. Pe de altă parte, el luminează și

adâncește conștiința modernă, străduindu-se să o întemeieze pe o temelie religioasă solidă.

13

Aici intră din nou în joc dorința sa inițială pentru o sinteză unificatoare.

Cum ajunge o persoană la afirmarea existenței lui Dumnezeu și a existenței lumii? Primul act în afirmațiile sale este, în egală măsură, credința în această existență. Însuși faptul existenței realității externe este întotdeauna dat de credința nedemonstrabilă, și numai conținutul acestei realități, în care o persoană a crezut deja, este înțeles prin experiență. Acest lucru este valabil în egală măsură pentru înțelegerea lui Dumnezeu și pentru înțelegerea lumii. O persoană nu are altă cale, decât credința, de a afirma faptul existenței a ceva în afara sa. Iar schimbările din această presupusă lume externă, care poate fi doar crezută, interrelația părților sale, relația ei cu omul sunt date doar de experiență.

Prin aceasta, Soloviov vrea să demonstreze că nu există o diferență fundamentală între înțelegerea lui Dumnezeu și înțelegerea lumii. Dacă o persoană nu poate ajunge la afirmarea existenței lumii fără credință, atunci este absurd să respingem existența lui Dumnezeu doar pe motiv că este imposibil să ajungem la această afirmație fără credință.

Aici o persoană are două opțiuni: fie trebuie să renunțe complet la credința în existența a orice lucru din afara sa, fie trebuie să recunoască legitimitatea egală atât a credinței în existența lui Dumnezeu, cât și a credinței în existența lumii exterioare.

14

Actul secundar în înțelegerea lumii care se află în afara omului este revelat în experiența sa. Omul învață experiențial proprietățile creației și învață experiențial proprietățile Creatorului. Dar, desigur, aceste experiențe sunt de calitate diferită și au un conținut diferit. În același timp, atât experiența științifică, cât și cea religioasă din istoria omenirii procedează în mod similar în aspirația către o mai mare profunzime în obiectul cunoașterii. Experiența devine mai diferențiată, obiectul dobândește mai multe proprietăți, devine îmbogățit și complex.

Experiența religioasă din istoria omenirii are multe etape. Iar existența unor etape superioare ale revelației nu indică neadevărul celor inferioare - ci doar indică incompletitudinea lor preliminară și inevitabilă. Etapele religioase inferioare oferă întotdeauna doar date parțiale și incomplete despre plenitudinea adevărului. Prin urmare, cea mai înaltă etapă a dezvoltării religioase trebuie să aibă, pe de o parte, comunitate și integritate, iar, pe de altă parte, o concretețe extremă - cu alte cuvinte, trebuie să aibă universalitate pozitivă. Astfel, cea mai mare cantitate de conținut pozitiv determină religia perfectă. Mai mult, se poate chiar afirma că religia perfectă trebuie să aibă tot conținutul pozitiv posibil în lume; nu ar trebui să existe niciun conținut în afara ei.

Din aceasta este clar că religia perfectă nu poate fi acea religie care este conținută

15

în toate celelalte religii. Dimpotrivă, trebuie să conțină toate celelalte religii. Nu este o abstracție a trăsăturilor generice ale altor religii, ci o combinație a adevăratelor lor trăsături specifice în plenitudinea adevărului.

Aici putem face o analogie într-o oarecare măsură cu domeniul experienței științifice. În el avem ocazia să observăm aceeași dezvoltare treptată. Tot în el putem afirma perfecțiunea doar dacă aceasta cuprinde tot conținutul pozitiv al lumii. Și așa cum o religie perfectă nu poate fi o abstracție a trăsăturilor comune tuturor religiilor, tot așa cunoașterea perfectă nu poate uni doar aceste trăsături abstracte, ci trebuie să posede plenitudinea concretetății.

Istoria religiei ne permite să studiem diferitele etape ale revelației Divinității în lume. În prima etapă, revelația divină este ascunsă în spatele lumii naturale, contopită cu ea, nu separată de ea - aceasta este etapa revelației naturale sau imediate.

Dezvoltarea ulterioară a conceptului de Dumnezeu trece prin mai multe faze.

În budism, Dumnezeu este marele Nimic - Solovyov numește aceasta o revelație negativă și consideră că, în comparație cu revelația imediată din perioada precedentă, această etapă are un sens pozitiv, deoarece introduce momentul separării.

16

Creatorul pornește de la creație și contribuie la o cunoaștere mai aprofundată a lui Dumnezeu.

Grecii îl aveau pe Dumnezeu, totul, o esență universală, nediferențiată. Adevărul lor este că nu au trădat materia, creația, că au încercat, deși foarte imperfect, să găsească un fel de unitate, universalitate. Neadevărul lor este că în spatele acestei unități nu au distins deloc personalitatea.

Cealaltă extremă se găsește în monismul evreiesc, unde Dumnezeu este un „Eu" pur, o personalitate necondiționată, neavând nimic de opus.

Și, în final, revelația finală a lui Dumnezeu în creștinism. Aici El nu este doar unul, ci și totul, El este ființa, El este esența.

Adevărurile parțiale și incomplete ale tuturor religiilor anterioare și-au găsit desăvârșirea și unificarea finală în religia creștină a Dumnezeului-om.

Chiar înainte de creștinism, lumea antică abordase înțelegerea corectă a lui Dumnezeu. Filosoful grec Filon propovăduia despre Logos, iar neoplatonicienii despre cele trei ipostaze ale Divinității. Toate fazele înțelegerii lui Dumnezeu au intrat în creștinism în ceea ce era adevărat în ele. Dar creștinismul, fiind plinătatea adevărului, a dezvăluit și ceva nou lumii. Aceasta este ceea ce se exprimă în cuvintele: „Eu sunt Calea, Adevărul și Viața".

Creștinismul a chemat omenirea să coopereze cu creativitatea divină. A adus omenirea mai aproape de scopul divin.

17 ani

gândire despre lume. Fiind o religie divino-umană, creștinismul a indicat calea ulterioară de dezvoltare a viziunii religioase asupra lumii.

Într-adevăr, dacă revelația creștină a adevărului este adevărul însuși și nu poate fi completată și dezvoltată, întrucât realizează în sine toată plenitudinea, atunci, pe de altă parte, ea îl introduce pe om în economia divină, cu voința și libertatea sa de alegere, cu întreaga sa lume relativă și imperfectă, care nu numai că poate fi revelată și completată, ci are nevoie constantă de o astfel de revelație și apropiere de plenitudinea divină.

Și aici Soloviev prezintă una dintre cele mai unice părți ale filosofiei sale religioase.

Dumnezeu, ca Existentul, ca Logos, ca Cuvânt, ca Principiu activ, reduce toată multiplicitatea lumii, toată esența ei, la unitate. Și această multiplicitate, redusă la unitate prin actul creator al Cuvântului, este Sofia, Înțelepciunea întrupată a lui Dumnezeu. Astfel, Logosul este Existentul, Sofia este ideea realizată. Și această idee a atins realizarea sa finală, cea mai înaltă perfecțiune a sa doar în momentul unirii cu Logosul. Sofia, întruchiparea ideală a ideii Divine, materia care a atins perfecțiunea, în unire cu Logosul, cu Cuvântul Divin, este Hristos Dumnezeu-Omul, în divinitatea sa, Logosul, în

18 ani

umanității sale - Sofia, Înțelepciunea lui Dumnezeu.

Astfel, umanitatea este o verigă necesară pentru unirea dintre lumea divină și cea naturală. Omenirea, odată atinsă perfecțiunea trupului lui Hristos, este sufletul etern al lumii, Sofia. Iar organismul complet uman este trupul etern al lui Dumnezeu unit cu Logosul - Dumnezeu într-o singură și indivizibilă divinitate-umanitate. Și aici sufletul lumii umane, sufletul cosmosului, se unește pentru prima dată cu Logosul Divin în plinătatea divinității-umanității.

Ce este în realitate acest trup uman al lui Hristos?

În realitate, este Biserica Universală, adusă la unitate prin pluralitate, adunare, conciliaritatea credincioșilor sau, din nou, Sofia.

Aici este necesar să subliniem foarte puternic apartenența umanității nu doar la trupul lui Hristos, ci, pe de altă parte, și la lumea natural-istorică. Umanitatea este unită cu întregul cosmos prin rădăcinile sale și, prin unirea cu Logosul, aduce întregul cosmos la această unire. Prin urmare, dumnezeirea-umanitatea este plenitudinea supremă - în ea întregul cosmos este îndumnezeit și numărat alături de Dumnezeu.

Pentru a înțelege pe deplin această parte a învățăturii lui Soloviev, este necesar să subliniem modul în care acesta abordează problema umanității, analizând ideea de umanitate în termeni filosofici.

19

operele lui Auguste Comte, fondatorul pozitivismului.

Pentru Comte, umanitatea este o unitate pozitivă vie, o ființă măreață, care îmbrățișează personalitățile umane individuale și se întruchipează în procesul istoric mondial. Așa cum în geometrie întregul este anterior părților sale și este presupus de acestea, tot așa aici ființa întreagă, umanitatea, este anterioară personalităților umane individuale și este presupusă de acestea. De aici, Comte a ajuns la o religie unică a umanității, afirmând-o ca sens ultim și scop suprem al lumii. Învățătura sa pozitivistă a dobândit trăsături mistice intense.

Și în ciuda negării precise a principiului divin din învățătura lui Comte, Soloviev consideră că multe dintre afirmațiile sale sunt corecte chiar și din punct de vedere creștin. Marea esență a religiei umanității a lui Comte este pentru Soloviev o imagine nedezvăluită a Sofiei, Înțelepciunea lui Dumnezeu, ideea întrupată a lui Dumnezeu, tocmai ceea ce în unicul Dumnezeu-om Hristos a unit cu eternul Logos Dumnezeu.

Pentru Soloviov, adevărul parțial al lui Comte constă în evaluarea corectă a semnificației și sfințeniei Înțelepciunii divine, iar falsitatea învățăturii sale este determinată doar de caracterul incomplet al afirmațiilor sale. El o simțea pe Sofia, dar Logosul divin îi rămânea străin.

Soloviov caută confirmarea gândurilor sale

20

Lyam despre Sofia, despre semnificația ei în credința ortodoxă și într-un domeniu complet diferit. El abordează inspirația religioasă a poporului rus în secolul al XI-lea. Fără nicio dependență de Bizanț, doar în nordul rus, la acea vreme, au început să fie construite catedrale dedicate Sfintei Sofia și în ele a început să apară o icoană misterioasă: o femeie înaripată așezată pe un tron, iar de-a lungul ei Maica Domnului și Ioan Botezătorul, deasupra ei Hristos și lumea forțelor cerești. Această icoană - icoana Sfintei Sofia, Înțelepciunea lui Dumnezeu - nu coincide nici cu Maica Domnului, nici cu Hristos, expune cunoștințele secrete ale strămoșilor noștri, care nu și-au găsit nicio întruchipare verbală. Ei știau adevărul făpturii îndumnezeite, unite cu Logosul într-o singură Dumnezeu-umanitate. Maica Domnului și Ioan Botezătorul care stau în fața femeii înaripate sunt imaginea celor mai desăvârșite vârfuri ale creației, adevărații reprezentanți ai întregii umanități, ai întregii biserici umane unite și

catolice. Ei au fost principalele verighete care au servit la unirea Logosului și a Sofiei, ei au fost vârful cu care Logosul coborând în lume a putut fi unit. Și astfel, Sofia înaripată le-a unit în sine pentru a-l primi pe Logos în sine, astfel încât Dumnezeul-omul-Hristos să poată fi revelat lumii.

Tot ceea ce tocmai a fost afirmat este cheia principală pentru înțelegerea lui Soloviev. Ideea de Sofia și ideea de Dumnezeu-umanitate sunt ceea ce

21 de ani

Toate căutările sale pentru unitatea totală sunt pătrunse de aceasta. Toate versurile sale mistice sunt pline de misterul Sofiei. În ea el caută unitatea finală a cosmosului și justificarea sa finală, în ea se află misterul universalității, care trebuie să se încheie cu misterul Dumnezeului-umanității.

Și aici este necesar să subliniem că, în acest caz, Soloviov a pătruns acest secret în modul discutat mai jos: inițial a crezut în el, apoi i-a aflat conținutul prin experiență - prin comunicare personală, prin viziune și atingere personală.

Cunoscând acum învățătura fundamentală a lui Soloviov, ne este ușor să înțelegem ce opune el filosofiei timpului său și ce reține din ea ca fiind adevărat.

Filosofia modernă s-a scindat între două fundături: pe de o parte, materialismul mecanic, care distruge orice sens al procesului lumii și conduce totul în combinații de materie inertă și forță inertă, care nu au nicio justificare sau justificare în nimic. Sau, pe de altă parte, filosofia modernă duce inevitabil la fundătura subiectivismului idealist, care afirmă doar realitatea „eului” meu cunoscător.

Ceea ce Soloviov le opune este un fel de materialism religios, o credință în sufletul viu al materiei - panpsihismul.

Pentru el, omul nu este nici doar un fenomen natural, nici un spirit închis într-un fu-

22

lar al materiei. El este o ființă spiritual-corporală, naturală.

Mai mult, viața animată există în fiecare natură, diferind doar în grade, iar dacă în timpul nostru știința nu vrea să înțeleagă acest lucru, atunci poezia este totuși fidelă înțelegerii corecte a sufletului lumii. Soloviov a arătat acest lucru în mod special într-un articol dedicat poeziei lui Tyutchev.

Ce este aceasta? Sau există două adevăruri în lume în acest caz? Nu, pur și simplu natura este doar un obiect de studiu pentru știința naturii. Știința naturii nu se străduiește să cunoască natura ca entitate. Și când Soloviov, depășind punctul de vedere general acceptat, se străduiește să vadă organismul în mecanismul naturii, atunci putem vedea în aceasta centrul metafizicii sale.

Este o astfel de atitudine legitimă? Cred că nu este atât de dificil să-i dovedești legitimitatea pur și simplu prin a te referi la inadecvarea unei abordări pur științifice a multor fenomene ale vieții. Încearcă să înțelegi adevăratul sens al unei opere de artă - o pictură, de exemplu - descompunând-o în elementele sale constitutive. Poți determina cu exactitate compoziția pânzei și compoziția culorilor, poți lua în considerare combinația diferitelor tonuri și relația dintre linii și planuri în imagine, dar nu vei determina deloc adevăratul său sens, deși, în esență, separat de adevăr și chiar separat de completitudinea...

23 de ani

Bineînțeles, nu ai spus nimic despre adevărul științific.

Natura, ca tot ceea ce există cu adevărat, este înrădăcinată în Dumnezeu și, prin urmare, are o existență atemporală și eternă. Umanitatea, ca întreg organism universal și individual, este sufletul lumii. Iar acest suflet al lumii, umanitatea, reunită prin Hristos cu principiul divin, este Biserica.

Astfel, credința lui Soloviov în umanitate, umanismul său, l-a condus la credința în Dumnezeu-umanitate. Iar afirmarea religioasă a materiei, materialismul său religios, l-a condus la credința în Maica Domnului.

III.

Calitățile caracteristice ale lui Soloviov, credința sa în triumful suprem al binelui, optimismul său creativ apar cu o forță deosebită în „Justificarea binelui”.

Însă, pentru a înțelege corect optimismul său, este necesar să facem unele rezerve.

Optimismul lui Soloviov nu este o convingere în bunătatea și binecuvântarea a tot ceea ce există, a tot ceea ce este întruchipat în viață. Mai degrabă, el discerne în spatele învelișului formelor imperfecte de întruchipare sarcina ideală a Creatorului. Și odată ce a înțeles această sarcină ideală, nu va face nimic altceva.

24

nu vrea să vadă și să distingă. Văzând frumusețea

sarcini, el încetează să mai fie interesat de urâțenia formelor finalizate, după ce a înțeles adevărul, se îndepărtează de minciună. Optimismul lui Soloviov este optimismul unui artist creator, care vede într-o bucată de lut formele ideale ale viitoarei sale creații.

Din acest punct de vedere, imperfecțiunea empirică a lumii și doar perfecțiunea potențială a sufletului uman nu reprezintă decât acel sistem de condiții materiale preliminare necesare pentru realizarea împărăției scopurilor - pentru posibila întruchipare a Absolutului. Condiția principală și finală pentru aceasta este libertatea morală - libera alegere a omului.

Și aici Soloviov revine la una dintre ideile sale preferate, care a fost deja menționată.

Întrucât realitatea existenței materiale și cea spirituală sunt inseparabile, procesul perfecțiunii universale, fiind Dumnezeu-uman, este și Dumnezeu-material.

Procesul de perfecțiune și apropiere de Cel Atotunitor, de Dumnezeu, cuprinde toate fenomenele cosmice, toată istoria lumii. De fapt, nu există nimic în afara acestui proces de venire la Dumnezeu. Iar lumea se mișcă prin perfecțiune treptată, spiritualizare treptată.

Astfel, istoria lumii este împărțită *în* cinci regate, cinci perioade. Au existat mine

25

regnul natural, care a cedat locul regnului vegetal, care, având propriile sale caracteristici specifice, a inclus toate caracteristicile specifice ale celui precedent. Regnul animal, la rândul său, fiind mai bogat în caracteristici decât regnul vegetal, l-a inclus în sine pentru a intra din nou parțial în regnul natural-uman, care a fost depășit de regnul spiritual-uman sau al lui Dumnezeu. Acest ultim regn a început odată cu nașterea Dumnezeului-om-Hristos, prima și principala manifestare a împărăției lui Dumnezeu.

În lumea animală inferioară, scopul suprem și justificarea supremă a vieții este infinitatea sa generică, o infinitate rea care nu ia în considerare personalitatea individuală și construiește întotdeauna viața pe oase moarte.

Umanitatea trebuie să aibă o atitudine diferită față de sensul vieții și să-și caute justificarea în altceva. Binele este întruchipat prin istoria umanității. Acesta este sensul metafizic fundamental al existenței istoriei.

Umanitatea trebuie să evite două ispite, două himere care se exclud reciproc: himera personalității autosuficiente și himera unei societăți impersonale. Pentru Soloviov, „furnicarul comunismului și haosul economic al regatului burghez sunt în egală măsură în contradicție cu idealul social, deoarece în prima omul este abolit, iar în cea de-a doua umanitatea este abolită”. În realitate, societatea trebuie

completează și extind personalitatea umană, iar personalitatea completează și extinde societatea.

Societatea umană trece prin trei etape de dezvoltare istorică. Aceste etape sunt: generică, național-socială și universală. Iar creștinismul, care a dat startul erei universale, nu este caracterizat ca fiind cosmopolitism negativ, ci este un universalism pozitiv supranațional și transnațional.

Afirmarea propriilor scopuri ultime în familie, în societate și în umanitate corespunde nivelurilor tribal, național-politic și spiritual-universal.

Și viața noastră își capătă sensul moral final doar atunci când se stabilește o legătură mereu mai bună între ea și binele perfect.

Astfel, rădăcina întregii opere a lui Soloviov este imaginea unei unități vii, esențiale, absolut frumoase, revelată lui atât în experiența sa interioară, cât și în procesele cosmice ale lumii și în istoria omenirii.

Soloviev se străduiește să adune întreaga lume creată într-un singur întreg pozitiv, să cuprindă din punctul de vedere al acestei unități toate procesele care au loc în ea și, la rândul său, să nu o opună lui Dumnezeu, să nu o împartă în Creator și creație, ci din nou să o contopească în Unitatea Totală finală, în marele Absolut, în adevărul final al Dumnezeului-umanității.

27

Un plan unic al universului, înrădăcinat în voința creatoare a Tatălui și contopit cu aceasta - iată ceea ce caută Solovyov în opera sa.

IV.

Încă trebuie să înțelegem cum înțelege Soloviov procesul istoriei universale și cum determină scopul fiecărui eveniment istoric.

Pentru Soloviov, istoria lumii este un lung proces de revelare și întruchipare a ideii de Teocrație universală. Scopul final al umanității este formarea Bisericii Universale, organizația mondială a vieții adevărate. În esență, Biserica este umanitatea care s-a realizat pe sine, sufletul lumii, Sofia, vrednică de a se uni cu Logosul într-o singură Dumnezeu-umanitate.

Acesta este sensul ultim al procesului istoric.

Și în acest sens, pentru Soloviov, Dumnezeul cel viu este Dumnezeul istoriei, nu doar Cel care este, Cel care există, ci și Cel care va fi, Cel care vine. Iar istoria lumii este o revelație rațională și vizuală a adevărului divin.

Umanitatea este una singură, iar diferite popoare sunt organe diferite în întregul corp al umanității. Numai în acest fel se poate căuta ideea care le-a fost dată, numai în acest fel se poate determina

28 de ani

se dezvăluie o semnificație specială pentru existența fiecărei națiuni în parte.

Organismul uman este în creștere. În fiecare minut istoric se confruntă cu noi sarcini.

Perioada precreștină, de exemplu, a avut sarcini foarte complexe și variate. Budismul a eliberat conceptul de Dumnezeu de atribuirea inițială a unor proprietăți pur naturaliste. Opusul budismului, panteismul elen a jucat, de asemenea, un rol major în abordarea adevăratei revelații - a sfințit materia cu principiul divin.

Fiecare națiune și fiecare perioadă a istoriei apropie omenirea de sarcina sa finală - realizarea Bisericii universale.

Însă dintre popoarele antice, cel mai mare rol l-a jucat, desigur, Israel, poporul ales de Dumnezeu, care conținea potențial în trupul său național întreaga Biserică universală.

Există fapte care joacă un rol decisiv în soarta poporului evreu. Primul este că Hristos a fost evreu din partea mamei sale, cu alte cuvinte, Logosul, care a devenit Dumnezeu-omul, unit cu trupul poporului evreu. Al doilea este că majoritatea poporului Său L-a respins, nu L-a recunoscut ca Mesia cel mult dorit. Și, în sfârșit, al treilea este că centrul poporului evreu se află acum în Rusia.

Israelul este poporul ales de Dumnezeu și de Dumnezeu-

nașterea, este ceea ce determină semnificația sa globală excepțională.

Desigur, chiar și acum soarta Israelului continuă să fie extrem de dificilă. La urma urmei, alegerea nu poate fi niciodată un privilegiu, ci o datorie dificilă și responsabilă. Și poate că această conștientizare a datoriei dificile a poporului ales de Dumnezeu explică de ce ultima rugăciune a lui Soloviov înainte de moartea sa a fost o rugăciune pentru evrei.

Mai târziu, odată cu întruparea lui Hristos, soarta umanității a căpătat un caracter supranațional. Supranațional nu înseamnă non-național. Pentru Soloviov, caracterul supranațional al perioadei creștine este determinat de faptul că întregii umanități i s-a încredințat sarcina Bisericii Universale, în care izolarea națională a

popoarelor urma să fie înecată pentru a face loc plenitudinii supranaționale a Unității Universale.

Însă, din mai multe motive istorice, din cauza imperfecțiunii umanității, idealul unic al Bisericii universale a fost divizat. Și aceasta explică faptul că întrebările care necesită rezolvare în acest moment istoric sunt confruntarea dintre Est și Vest, care divizează între ele adevărul unic al Bisericii Universale.

Cultura orientală, care subordonează omul unei puteri supraomenești, se opune culturii occidentale, al cărei principiu fundamental este activitatea independentă a omului.

30

Sinteza acestor două culturi este posibilă doar în Hristos Dumnezeu-Omul.

„Echilibrul divin-umanității a fost stabilit chiar la începuturile Bisericii. În istoria sa ulterioară, acest echilibru a fost perturbat de umanitate în ambele direcții: de Est, în direcția temeliei divine imobile a Bisericii, de Vest, în direcția elementului său uman la ambii poli ai săi: mai întâi în numele puterii, prin papism, apoi în numele libertății, prin protestantism."

Simbolic, Occidentul și Orientul sunt exprimate prin opoziția dintre prima și a doua Rome. Cele două Rome sunt în esență două părți ale Bisericii universale, Roma Catolică și Bizanțul Ortodox. Iar Europa Occidentală este în întregime moștenitoarea primei Rome, care strică echilibrul dintre divinitate și umanitate în favoarea elementului său uman.

Rusia este moștenitoarea celei de-a doua Rome, Bizanțul.

„Această a doua Romă a căzut pentru că, după ce a acceptat ideea unui regat creștin în cuvinte, a respins-o în practică, stagnând în contradicția constantă și sistematică a legilor și guvernării sale cu cerințele unui principiu moral superior."

Și iată a treia Roma - Rusia.

Va trebui să repete greșelile Bizanțului? Sau ar trebui să împace două principii ostile, să găsească căi către o sinteză autentică?

Soloviov consideră că „Rusia ar trebui

31 de ani

„să fii arbitru într-o dispută.” Adică, cu alte cuvinte, acceptând fundamentul divin de neclintit al Bisericii, așa cum este păstrat în Răsărit, Rusia trebuie să accepte și principiul uman, dezvoltat în cele două forme ale sale în Occident – sub forma puterii și sub forma libertății.

Rusia trebuie să le sintetizeze într-un singur principiu divino-uman, lăsat moștenire de Hristos.

Astfel, a treia Romă, spre deosebire de prima și a doua Romă, trebuie să fie o sinteză, trebuie să fie Roma Dumnezeu-umană.

Astfel, forțele moderne care operează pe arena istorică sunt următoarele: Occidentul, moștenitorul primei Rome, și întruchiparea sa religioasă, catolicismul. Orientul, a doua Romă, întruchipată în Ortodoxie, care a transmis moștenirea sa celei de-a treia, Rusia.

Vor fi doar forțe opuse sau va găsi a treia Romă, Rusia, curajul de a fi nu doar purtătoarea tradiției orientale, ci și realizatoarea unei sinteze autentice?

Soloviev credea în cea de-a doua variantă; el considera că, într-un anumit sens, Rusia ar trebui să joace un rol decisiv în restaurarea corpului unic al divinității-umanității.

L-au condus la această concluzie anumite caracteristici ale poporului rus și anumite trăsături ale destinului istoric rusesc.

32

V.

Poți înțelege sensul interior al istoriei Rusiei și poți deduce din trecut sarcini pentru viitor dacă te uiți cu atenție la faptele istorice.

Pentru Soloviov, există două fapte în istoria Rusiei pe care le numește isprăvi naționale. Acestea sunt chemarea varegilor și reforma lui Petru cel Mare.

„Aici Rusia a fost salvată de la distrugere nu prin vanitate națională, ci prin abnegație națională.” Și în abnegația națională, Soloviov vede în general principiul principal al istoriei Rusiei.

Astfel, primul dintre aceste acte de eroism, chemarea varegilor, pe de o parte a pus bazele statalității ruse și, pe de altă parte, a dezvăluit chiar de la începutul istoriei Rusiei principiul său principal, smerenia creștină și spiritul de abnegație.

Poporul rus este un popor creștin în mod organic.

Acceptând creștinismul din Bizanț, unde era perceput formal, unde credința nu avea nicio influență asupra vieții, poporul rus, în persoana Sfântului Vladimir, a reușit să scape de acest atașament bizantin față de creștinism. El a înțeles că adevărata credință obligă la schimbarea regulilor vieții.

33 de ani

Interesant în acest sens este răspunsul lui Vladimir față de preoții greci care au încercat să-l convingă să-l execute pe criminal.

„Mi-e frică de păcat”, le-a spus el.

Principiul creștinismului a fost adoptat de el în ciuda interpretărilor bizantine ale acestui principiu.

Înclinația creștină rusă originală spre abnegație, exprimată în chemarea varegilor, s-a combinat armonios cu credința acceptată.

Pe această adevărată cale creștină, prima prăbușire și principala ispită a fost ciocnirea cu tătarii.

„În statul moscovit, atitudinea față de hoarda prădătoare mongolă era umilitoare. Influența acestor atitudini era de două ori dăunătoare: pe de o parte, subordonarea față de o rasă inferioară avea un efect similar asupra rușilor. Pe de altă parte, întrucât, în ciuda acestui fapt, rușii și-au păstrat avantajul de a fi o națiune creștină și istorică, această conștiință a dezvoltat o vanitate națională.”

În secolul al XV-lea, această înfumurare a fost întărită de căderea Bizanțului și de mongoli.

Eliberată de jugul mongol și întărindu-și astfel conștiința națională, Rusia, odată cu căderea Bizanțului, s-a simțit succesoarea legitimă a Imperiului de Răsărit, a treia Romă, învestită cu sarcini istorice mondiale și demnitate istorică mondială. Combinarea acestei conștiințe

34

Moștenirea degradantei domnii tătare s-a exprimat prin faptul că în perioada moscovită totul a început să fie subordonat semnificației universale a statalității ruse. Creștinismul a pierdut această semnificație universală și a devenit doar un atribut religios al naționalității ruse. Forțele spirituale ale poporului rus, reprezentate de Biserică, s-au dedicat consolidării și creării autocrației de stat.

După cum vom vedea mai jos, acest lucru nu îl deranjează în esență pe Soloviov. El vede în autocrație, dacă ar fi cu adevărat creștină, un anumit sens providențial al istoriei rusești.

Altceva îl nedumerește.

Iată, de exemplu, formula monarhică creștină, impecabilă, a lui Ivan cel Groaznic:

— Pământul este condus de mila lui Dumnezeu și de harul Preacuratei Născătoare de Dumnezeu, de rugăciunile tuturor sfinților și de binecuvântarea părinților noștri și, în cele din urmă, de noi, suveranii noștri, și nu de judecători și comandanți și de acei tirani și strategi.

Dar, odată cu aceasta, întreaga domnie a lui Ivan cel Groaznic este o autentică contradicție bizantină între mărturisirea verbală a credinței și negarea ei în practică. Tradiția păgână bizantină putrezită învinge principiul creștin, iar această duplicitate a țarului este susținută de dualitatea politică a poporului rus.

Este caracteristic faptul că în acest moment pe Moskovskaya

35 de ani

Legenda regilor care primesc puterea de la Nebucadnețar, cel mai tipic reprezentant al divinizării păgâne a principiilor puterii de stat, a început să se răspândească în toată Rusia.

Această legendă povestește cum regele și-a întrebat supușii:

- Cine îmi va aduce din regatul babilonian o coroană, un sceptru, o sferă de mână și o carte cu ele?

Un anume Borma-yaryzhka s-a oferit voluntar să îndeplinească această ispravă și i-a livrat regelui tot ce avea nevoie. Cerând o recompensă, a spus:

- Permite-mi să beau în toate tavernele timp de trei ani fără să plătesc taxe sau impozite.

În această legendă, ca în întreaga apariție a domniei lui Ivan cel Groaznic, a fost exprimată clar alunecarea celei de-a Treia Rome ruse către acele greșeli, vicii și crime care au fost dezastruoase pentru a Doua Romă, Bizanțul. Sub influența înfumurării și a exclusivismului național, credința dublă a poporului rus a fost întărită, adevărata sa cale creștină, construită pe abnegație, a fost întunecată, iar alături de Biserica Ortodoxă, a fost promovată credința bizantino-păgână în stat și în puterea de stat, nelegată de puterea divină a lui Hristos.

Apoi a existat o perioadă de oarecare egalitate a puterii statale și bisericești, egalitate între țar și patriarh - aceasta este perioada lui Filaret Nikitich și Nikon. Dar, desigur, această perioadă

36

Nu poate fi numit un moment de corectare a erorii istorice a dublei credințe a Moscovei.

Mai ales sub Nikon, a apărut dorința de clericalism, de creare a unui tip special de papism moscovit și concentrarea bisericii asupra afacerilor de stat.

Și această sarcină greșit înțeleasă, acceptarea regatului lui Cezar de către Biserică, a produs două rezultate fatale: pe de o parte, concurând în treburile pur statale cu puterea seculară, puterea ecleziastică s-a deschis tuturor loviturilor seculare și i-a slăbit esența pur spirituală. Astfel, când această putere dublă a devenit incomodă, puterea regală a înlăturat puterea patriarhală. Și a înlăturat-o nu numai din treburile statale, ci i-a cauzat și mari daune în treburile pur ecleziastice.

Al doilea rezultat al politicii clericale a lui Nikon a fost o schismă, care a văzut în Nikon un principiu anticreștin și și-a alimentat propria inerție culturală cu greșelile sale.

Procesul lui Nikon a dezvăluit toate păcatele acumulate în istoria Rusiei. Acesta l-a acuzat pe Nikon de clericalism, adică de însușirea funcțiilor puterii seculare autorității spirituale, dar, în esență, l-a justificat în bizantinism, care a subordonat biserica puterii seculare, deoarece, după ce i-a condamnat pe schismatici, s-a îndreptat către puterea seculară pentru ajutor împotriva lor.

Aceste procese care au apărut și au fost definite i-au ușurat sarcina lui Peter,

37

a doua ispravă de abnegație cunoscută în istoria Rusiei.

Soloviev nu găsește cuvinte suficient de puternice pentru a defini semnificația reformei lui Petru. Pentru el, „Petru a fost un colaborator istoric al lui Dumnezeu, o persoană cu adevărat providențială sau teocratică". „În persoana sa, Rusia a expus distorsiunea bizantină a creștinismului - quietismul autosuficient". „Petru cel Mare ne-a eliberat de chinezii credincioși vechi și de parodia târzie a papalității medievale". „Abolirea patriarhatului și instaurarea sinodului - înțelepciunea providențială a reformatorului".

Pe lângă aceasta – și acest lucru trebuie subliniat – Soloviov știe de la bun început ce a fost sinodul pentru biserica rusă. El citează fraza lui Petru despre necesitatea „înființării unui colegiu spiritual sub supravegherea unui om bun dintre ofițeri, care să cunoască treburile sinodului și să aibă curaj". Și când citează această frază, îi simte, fără îndoială, sensul blasfemic.

Scrie mult și des despre episcopii cărora li s-au acordat aiguilletele de adjutant general și despre faptul că ordinele Ministerului Educației Publice precizează că țarul este capul spiritual al bisericii - cezaropapismul etc.

Are chiar o frază de genul acesta: „La început, sub Nikon, puterea spirituală a întins mâna spre coroana statului, apoi a prins ferm

38 de ani

„Ea a luptat pentru sabia statului și, în cele din urmă, a fost forțată să îmbrace uniforma statului."

Și, odată cu aceasta, el crede în natura providențială a actului lui Petru,

Mai mult, el spune: „Aceasta și eliberarea țăranilor reprezintă îndeplinirea anumitor condiții pe calea către împărăția creștină."

Se pare că această contradicție la Soloviov poate fi înțeleasă doar cu o singură presupunere: poporul rus, îndeplinind misiunea încredințată de Dumnezeu, nu a putut să o îndeplinească în mod conștient. Era un instrument orb în mâinile Providenței. Cerințele reale ale vieții, la care răspundea, îndeplinind cutare sau cutare act, nu coincideau deloc cu sarcinile ideale ale misiunii sale istorice.

Așadar, apelând la varegi, el se gândea la întărirea statului și nu la comiterea unui act de abnegație.

În realizarea reformei lui Petru, el se străduia să dobândească arma iluminismului european de care avea cu adevărat nevoie, și nu un act de abnegație idealizat.

Aceasta este singura modalitate de a-l înțelege pe Soloviov, mai ales dacă citățm următoarele cuvinte ale sale:

„Chestiunea națională în Rusia nu este o chestiune de existență, ci de existență demnă."

„Cel mai înalt ideal al poporului rus, Sfânta Rusie, exclude orice mândrie națională. Pentru Rusia, un act de auto-

39

abnegație națională - eliberarea ei spirituală."

„Nici cuceritorii normanzi, nici stăpânii germani nu ne-au absorbit naționalitatea."

„Spiritul care i-a condus pe strămoșii noștri la Bizanț pentru adevărata credință, la varegi pentru principiul statului, la germani pentru iluminare - acest spirit i-a inspirat întotdeauna să nu caute ale lor, ci binele."

Din aceste fragmente, devine clară viziunea lui Soloviov asupra „conducerii" poporului rus.

De fapt, Rusia a primit credința ca un act de abnegație.

Alte două acte de abnegație i-au oferit Rusiei mai întâi statutul de stat, apoi educația.

Și de fiecare dată când spiritul rus se retrăgea din această direcție creștină de abnegație și se întorcea la o formă sau alta de păgânism, dezvăluia o insolvență completă, se îndepărta de linia istorică dată și nu urma calea adevărată.

Așa stăteau lucrurile în perioada de autoexaltare a Rusiei moscovite și așa stau lucrurile și acum (în vremea lui Soloviov), când falsul patriotism înlocuiește revendicările legitime ale naționalității cu naționalismul. Aceasta este același lucru cu înlocuirea conceptului de personalitate cu egoismul.

Acum, în această falsă deviere, se dezvăluie tot ce este păcătos și caracteristic Rusiei: ortodoxia este percepută ca un atribut cotidian.

40

poporul, puterea de stat se afirmă *ca* și cap al Bisericii, egoismul național este proclamat ca o singură doctrină politică rațională.

VI-lea

În același timp, Soloviov consideră că sarcina națională a Rusiei există și nu este greu de înțeles.

„Scopul Rusiei este un serviciu mai direct și mai cuprinzător adus cauzei creștine, pentru care atât statalitatea, cât și educația seculară sunt doar mijloace. Rusia are o sarcină religioasă în lume."

„Pentru a înțelege această sarcină, este necesar să renunțăm la exclusivitatea ecleziastică; este necesară o comunicare liberă și deschisă cu forțele spirituale ale Occidentului."

Așadar, iată actul mântuitor care vine, al lepădării de sine, renunțarea la exclusivitatea spirituală.

„Dacă credem în forța interioară a Bisericii Răsăritene și nu admitem că aceasta poate fi consacrată, atunci trebuie să dorim comuniunea cu Occidentul."

„Lepădarea de sine este o chestiune universală, ortodoxă, și este și a noastră, o chestiune rusească. Lucrarea universală a lui Dumnezeu este întru totul în concordanță cu cele mai bune caracteristici ale poporului rus. Sfânta Rusie cere o chestiune sfântă. Este reconcilierea spirituală."

41

Răsărit și Apus în unitatea divino-umană a Bisericii universale."

Pentru a înțelege această idee, este necesar să înțelegem că în Dumnezeu-omul Hristos au fost unite trei slujbe: marele preot, regal și profetic.

Și trebuie amintită o altă treime - treimea Treimii - Tatăl, Fiul și Duhul Sfânt.

Ambele trebuie să aibă o întruchipare rezonabilă în procesul istoric.

Pentru Soloviov, drepturile preoțești exercitate de tronul roman, tronul Primului Apostol Petru, sunt incontestabile; pentru el, apostazia Bisericii Răsăritene față de aceasta romană, universală, catolică este incontestabilă.

Restaurarea acestor drepturi primare, recunoașterea lor, renunțarea la propria separare și intrarea în sânul Bisericii Catolice unice – acesta este actul de renunțare pe care ni l-a dat istoria.

Adevărat, pe lângă o formulare atât de specifică a întrebării, Solovyov folosește cuvinte care îi schimbă complet întregul sens intern.

Astfel, într-o scrisoare către Strossmeyer, el scrie:

Această expresie diminuează considerabil importanța preoției Bisericii Romano-Catolice.

Astfel, catolicismul întruchipează preoția Dumnezeului-om, iar ideea Sfintei Rusii este ideea împărăției ortodoxe. Slujirea împărătească a lui Hristos este revelată simbolic în slujirea poporului rus.

Slujirea profetică a lui Hristos cere istoriei întruchiparea libertății de exprimare, a societății libere.

Testând aceste trei pietre de temelie - marea preoție a Romei, regatul ortodox rus și societatea liberă - prin trinitatea Tatălui, Fiului și Sfântului Duh, Soloviov ajunge la aceleași concluzii: Autoritatea paternă a primatului, capul bisericii universale, Papa de la Roma, succesorul Apostolului Petru. Capul regatului creștin întruchipează autoritatea regală a Fiului, el trebuie să fie fiul spiritual al primului ierarh al Tatălui. Iar Sfântul Duh trebuie acceptat în gândirea liberă a unei societăți libere.

Aceasta este sarcina istorică, conform lui Soloviov.

Iată definiția sa exactă:

„Rusia creștină, imitând pe Hristos însuși, trebuie să subordoneze puterea statului, puterea regală a Fiului, autorității Bisericii universale, preoției Tatălui, și să acorde locul cuvenit libertății publice, acțiunii profetice a Duhului.”

Este dificil, și poate chiar inutil, să criticăm esența „ideii rusești” a lui Solo.

43

vieva. În ea, ca în orice schemă pur speculativă, totul este determinat de sarcina autorului, de nevoia sa de a găsi un răspuns la întrebările care îl chinuie.

Pentru a înțelege construcțiile sale, un singur lucru este important: este important să stabilim sensul intenționat al întregului proces istoric mondial. Și în al doilea rând, să înțelegem că el consideră cea mai esențială tactică din istoria Rusiei a fi tactica abnegației, singura care salvează și conduce poporul rus departe de distrugere.

Și această abnegație creștină nu a fost un act al sfinților și asceților, care adesea, dimpotrivă, erau plini de ideea exclusivității naționale și a egoismului național. Este un act inconștient al oamenilor înșiși, uneori are o aparență păcătoasă și lumească și este însoțit de idei complet diferite de cele care se află în esență în el.

VII.

Am văzut cât de diverse sunt întrebările abordate de Soloviov. Am observat deja că toate îl interesează în principal din punctul de vedere al modului în care se pot găsi în ele căi către universalitatea unită. Întreaga lume și întreaga istorie devin în mâinile lui Soloviov, slujitorii adevărului final și absolut. Toate

44

are propriul său sens și propriul său scop în arhitectura divină.

Și bunătatea, ca scop suprem al omului, frumusețea, ca imagine perfectă spre care ar trebui să tindă creația, adevărul, ca limită supremă a cunoașterii - totul este deja încorporat în această lume și are nevoie doar de revelație și întruchipare finală.

Aproape totul în viața și opera lui Soloviov este colorat de un optimism nestăvilit.

Aceasta poate fi puterea geniului său, deoarece geniul însuși poartă secretul întrupării și nu este stânjenit de inerția lumii înconjurătoare, pe care trebuie să o depășească în această întruchipare. Pentru geniu, sarcina sa creatoare pare întotdeauna deja întrupată.

În construcțiile lui Soloviov, până în ultimii ani ai vieții sale, se pare că nu există loc pentru rău, urâțenie și minciună.

Ele nu se încadrează în universul său și acest lucru determină relativitatea existenței lor.

Răul este binele imperfect.

Urâțenia este frumusețe imperfectă.

O minciună este un adevăr imperfect.

Procesul istoric, deși uneori se retrage și perturbă cursul corect al evenimentelor, conduce în esență totuși la întruchiparea finală a adevărului și a unității universale.

Și abia în ultimii ani Solovyov a experimentat o schimbare spirituală accentuată.

45 de ani

A văzut brusc adevărata putere a răului și a minciunilor. A înțeles brusc că acestea sunt principiul dominant al lumii reale și al istoriei reale, că nicio schemă nu poate absorbi această realitate.

Soloviev a fost îngrozit de tragedia autentică a vieții și de imposibilitatea empirică de a depăși această tragedie.

Dar chiar și aici a rămas fidel sieși: să lase răul și moartea să domnească în viață, privirea creatoare a lui Soloviov s-a îndreptat spre timpuri supra-istorice, a vrut să pătrundă misterul bătăliei finale dintre bine și rău, dintre Hristos și Anticrist.

Cel mai profetic, cel mai teribil și mai emoționant lucru pe care l-a scris a fost tocmai ceea ce a scris sub influența crizei mentale care a urmat.

Aceasta este legenda Anticristului.

Lumea zace în rău. Răul triumfă chiar și sub masca adevărului și dreptății. Aceasta este tema originală principală a legendei.

Împăratul lumii, conducătorul atotputernic al lumii, creatorul împărăției dreptății și bunătății exterioare, el este fiul iubit al prințului întunericului, Satana, el este Anticristul prezis în Apocalipsă.

În această imagine, Soloviov a arătat măsura în care își pierduse credința în posibilitatea realizării adevăratului bine în lume. Anticristul înlocuise toate speranțele umanității.

46

singur, el a blocat în cele din urmă calea umanității către Dumnezeu.

Și nu există nicio forță în limitele istoriei pământești care să o poată răsturna. Aproape toată lumea este ispitită de ea, iar cei care nu sunt ispitiți - minoritatea slujitorilor lui Hristos - sunt învinși de ea prin forță.

Cu vrăjitoria magică a asistentului său Apollonius, Anticristul îi ucide pe Ioan cel Bătrân, un reprezentant al Bisericii Ortodoxe, și pe Papa Petru al II-lea, ultimul Papă al Romei.

Mâna rămasă de creștini neseduși este condusă în deșert de Dr. Ernest Pauli, un reprezentant al protestantismului.

Soloviev îl caracterizează pe Anticrist astfel: „El credea în bunătate, în Dumnezeu, în Mesia, dar se iubea doar pe sine însuși”.

Soloviov descrie cu imagini terifiante momentul în care, la ultimul conciliu ecumenic de la Ierusalim, împăratul Antihrist a fost demascat de către Ioan cel Bătrân:

„Ioan cel Bătrân s-a retras îngrozit din fața lui și, întorcându-se înapoi, a strigat cu o voce strangulată: copii, Anticristul.”

Apoi, prin acțiunile magice ale lui Apollonius, a căzut mort.

Împăratul a propus ca Consiliul să adopte o rezoluție care să-l recunoască drept unic conducător al lumii.

„Deodată, un cuvânt puternic și clar a răsunat prin templu: «Contradictur». „Papa

47

Petru al II-lea s-a ridicat și, cu fața roșie și tremurând de furie, și-a ridicat toiagul spre împărat.

Așa descrie Soloviev ultimele zile ale lumii și confruntarea finală a Bisericii lui Hristos cu Anticristul.

Și este curios că aici Soloviev, chiar vorbind despre faptul că adevărații reprezentanți ai Bisericii s-au unit pentru a se opune Anticristului, încă mai crede că adevărata unitate a bisericilor ar trebui să depășească granițele istoriei empirice, după ce „cerul s-a deschis cu un fulger puternic de la Răsărit la Apus, iar credincioșii L-au văzut pe Hristos coborând spre ei în haine împărătești, cu răni de cuie pe mâinile întinse”.

Abia aici, în timpul domniei milenare a celor drepți, a devenit posibilă unirea bisericilor într-o singură Biserică universală. Abia aici și-a recunoscut în sfârșit Israelul Mesia.

Pentru Soloviov, „pe scenă va fi în continuare multă vorbărie și agitație, dar drama a fost deja scrisă de mult, până la sfârșit, și nici publicul, nici actorii nu au voie să schimbe nimic în ea”.

Astfel, Soloviov, încetând să mai creadă în posibilitatea întrupării binelui în istoria empirică, și-a transferat toate speranțele și așteptările în momentul în care, dincolo de limitele timpului, Hristos va veni în glorie și va învinge puterea răului.

Legenda Anticristului era pentru privighetori -

48

momentul decisiv al operei sale creative. În prefața acesteia, el scrie: „Imaginea morții palide, care sfătuiește în liniște să nu amâne tipărirea acestei cărți, este tangibilă și nu atât de îndepărtată”.

49

Misticismul comunicării umane

Care este cel mai dubios, controversat și nesatisfăcător lucru din toate conceptele de „creștinism adresat lumii”, „creștinism social” și „mișcări” similare propuse de modernitate? Este vorba despre natura lor secundară, despre incomensurabilitatea lor cu ideea de viață creștină, înțeleasă ca comuniune cu Dumnezeu. „De mâna a doua” este ceva aplicat, suplimentar, nu rău în sine, dar nici obligatoriu - și, în orice caz, incapabil să epuizeze plenitudinea vieții creștine. Dar acel alt creștinism, de mâna întâi, epuizează totul, pentru că este orientat spre o viață spirituală autentică, adică spre comuniunea cu Dumnezeu.

Există, fără îndoială, un oarecare adevăr într-o astfel de caracterizare, deoarece toate curentele creștinismului social pe care le cunoaștem se bazează pe un anumit umanism raționalist, aplică doar principiile moralei creștine „acestei lumi” și nu caută justificare spirituală și mistică pentru construcțiile lor. Pentru a face creștinismul social nu doar creștin, ci cu adevărat creștin, trebuie să-i găsim o altă dimensiune, să-l scoatem din spiritualitatea plată și moralismul bidimensional în adâncurile spiritualității multidimensionale. Trebuie să-l justificăm mistic și spiritual. Mi se pare că acest lucru coincide exact cu ceea ce ar trebui și poate spune Ortodoxia, care încă nu s-a exprimat în acest domeniu - va da profunzime încercărilor catolice și protestante de a întoarce fața creștină către lume.

Se poate observa o similaritate remarcabilă a extremelor în ceea ce privește chestiunea păcii. Pe de o parte, oamenii lumii sunt practic separați de lume de o barieră de netrecut

zid. Indiferent cât de mult se dedau bucuriilor lumii, indiferent în ce vanitate trăiesc, există întotdeauna un abis de netrecut în conștiința lor: „eu” și lumea care mă slujește, mă distrează, mă întristează, mă obosește etc. Cu cât o persoană este mai egoistă, adică mai lumească, cu atât este mai detașată de viața reală a lumii, cu atât lumea pentru ea este un fel de confort neînsuflețit sau un fel de tortură neînsuflețită, căreia i se opune singurul său „eu” animat. Dacă iubește lumea - știința, arta, natura, familia, prietenii, politica - atunci aceasta este ceea ce se poate numi iubire pofticioasă - „familia mea”, „arta mea”, „natura mea”, „politica mea”. În toate acestea sunt manifestat, întrupat, reflectat, realizat, singurul „eu” incomensurabil. În această atitudine față de lume există cele mai insurmontabile, cele mai înalte ziduri care separă omul de om, de natură, de Dumnezeu. Se poate spune cu siguranță că persoana cea mai lumească este cea mai deconectată de viața lumii. Dar chiar și în creștinism, unde ar trebui să sune ambele porunci date de Dumnezeu - despre iubirea față de Dumnezeu și

despre iubirea față de om - întâlnim adesea aceeași separare de om și lume. S-ar părea că un creștin nu poate spune: „Îl iubesc pe Dumnezeu și de aceea omul este indiferent față de mine”. Apostolul Ioan îi răspunde sever: „Ipocritule, cum poți iubi pe Dumnezeu, pe care nu L-ai văzut, dacă îl disprețuiești pe fratele tău care este lângă tine”? Dar dacă nu se spune așa, atunci există totuși o anumită posibilitate, pe baza iubirii față de Dumnezeu, de a dăuna iubirii față de om. Iubirea față de Dumnezeu este principalul și singurul lucru. Orice altceva este doar „ascultare”, doar un „meșteșug”, care nu ar trebui să diminueze în niciun fel lucrul principal. Se pare că omul are propria mănăstire - în duhul său, în spatele unor ziduri înalte și albe. Acolo rămâne în plenitudinea și puritatea comuniunii cu Dumnezeu și de acolo, prin intermediul unei anumite condescendențe, al unui anumit patronaj, coboară în lumea păcătoasă și suferindă. Își îndeplinește datoria conform...

153

„ascultarea față de El, o datorie care are o graniță foarte strictă și solzoasă” - nu ar trebui să încalce ritmul interior al vieții sale” în Dumnezeu, o anumită consolare sacră, nu ar trebui să-l cuprindă până în adâncul spiritului său, pentru că în această adâncime se află Sfânta Sfintelor Divine. Mila, iubirea, munca, responsabilitatea pentru sufletul omenesc, sacrificiul - toate acestea sunt elemente obligatorii în ascultare, dar trebuie să le cunoaștem măsura. Nu ar trebui să li se permită să copleșească și să disperseze spiritul. Toate acestea, în comparație cu lucrul principal, nu sunt o chestiune, ci o meșteșug. Altfel, cineva își poate pierde „Eul”, îl poate risipi în lume. El, acest „Eu”, într-un anumit sens, se opune lumii. Lumea - fie că zace pur și simplu în rău, fie că este un patronaj unde ne exercităm virtuțile - în orice caz, este în afara „Eului”. Separarea de lume are loc aici, dacă pe alte principii, atunci totuși nu mai puțin completă decât la oamenii lumii. Contrariile converg în această separare a „Eului” de lume.

Aici trebuie menționat că există, desigur, o muncă care poate fi numită în esență meșteșug. Când pustnicii țeseau rogojini și modelau oale, era un meșteșug. Când curățam cartofi, reparam lenjerie, calculam cheltuieli, mergem cu metroul, este, de asemenea, un meșteșug. Dar când călugării antici, ca act de ascultare, îngropau morții, îngrijeau leproșii, predicau femeilor căzute, denunțau viața nedreaptă și dădeau pomană, nu era un meșteșug. Și când trebuie să acționăm în viața noastră modernă - să vizităm bolnavii, să hrănim șomerii, să învățăm copiii, să ne confruntăm cu tot felul de dureri umane și căderi umane, să ne ocupăm de beți, criminali, nebuni, descurajați, necredincioși, căzuți - cu toată lepra spirituală a vieții noastre - aceasta nu este o muncă de lucru - și aceasta nu este doar un omagiu adus ascultării, care are limite în principala noastră muncă interioară - ci însăși această muncă interioară, aceasta este o inseparabilă...

154

Luna mai face parte din lucrul nostru principal. Cu cât ieșim mai mult în lume, cu atât ne dăruim mai mult ei, cu atât suntem mai puțin ai lumii, pentru că lumescul nu se dăruiește lumii.

Să încercăm să susținem acest lucru teologic, spiritual și mistic. Marele și singurul Inițiator al lucrării lumești a fost Hristos, Fiul lui Dumnezeu, care a coborât în lume, s-a întrupat în lume complet, în întregime, fără nicio rezervă pentru Dumnezeirea Sa. Și-a păstrat El Dumnezeirea și pe Sine însuși? A fost El doar Ascultătorul Tatălui în lume? În ascultarea Sa lumească S-a epuizat, iar epuizarea Sa este singurul exemplu pentru calea noastră. Dumnezeu care s-a făcut prunc, Dumnezeu care a fost salvat în Egipt de Irod, Dumnezeu care și-a căutat prieteni în lume - ucenici, Dumnezeu care a plâns din adâncul Duhului Său pentru Lazăr, care i-a denunțat pe farisei, care a vorbit despre soarta Ierusalimului, care a scos demoni, care i-a vindecat pe bolnavi, care i-a înviat pe morți și, în final, cel mai important, care și-a dat trupul și sângele lumii ca hrană, care și-a ridicat trupul pe cruce în mijlocul a doi tâlhari - când și în ce moment ne-a învățat prin exemplul Său despre zidurile interioare care ne despart de lume? El era în lume cu toată divinitatea sa umană, și nu cu unele dintre proprietățile sale secundare. Nu s-a păstrat pe sine, ci s-a risipit, „Acesta este trupul Meu care se frânge pentru voi”, adică risipit. „Acesta este sângele Meu care se vărsă pentru voi” - tot vărsat până la sfârșit. În Sacramentul Euharistiei, Hristos S-a dăruit lumii, Trupul Său Dumnezeu-uman, sau, cu alte cuvinte, El a unit lumea în comuniune cu acest Trup Dumnezeu-uman, L-a făcut Dumnezeu-uman. Și orice încercare de a identifica un Hristos interior, profund, care a rămas străin de această jertfă Dumnezeu-umană ar suna aproape blasfemie. Iubirea lui Hristos nu știe să se măsoare și să se împartă pe sine, nu știe să aibă grijă de ea însăși. Hristos nu i-a învățat pe Apostoli o astfel de frugalitate și precauție în iubire și nu a putut să o învețe, pentru că ei au fost împărtășiți de El în jertfa Sa euharistică, au devenit Trupul lui Hristos,

155

și prin aceasta au fost dați măcelului lumii. Aici trebuie doar să învățăm și să tragem concluzii. Se poate spune în mod paradoxal că, în sensul dăruirii sale lumii, Hristos a fost cel mai lumesc dintre toți fiii lui Adam . Dar știm deja că lumescul nu se dăruiește lumii.

Se pare că această dăruire de sine lumii în Hristos, creând unicul Trup al lui Hristos, Dumnezeul-omul, este cel mai pe deplin înțeleasă în ideea ortodoxă de „sobornost”. Iar sobornost nu este doar un fel de abstracție, pe de o parte, și nu doar un fel de realitate superioară care nu are nicio legătură internă cu personalitățile umane individuale care o alcătuiesc, pe de altă parte. Este realitatea cea mai înaltă, întrucât fiecare dintre membrii săi, membru al Trupului lui Hristos, este deplin și complet, întrucât el este acel „suflet care valorează cât lumea”. Fiecare persoană, din momentul primelor revelații din Vechiul Testament revelate nouă ca chip al lui Dumnezeu, în Hristos își dezvăluie această participare la Dumnezeu și mai puternic și mai specific. El este cu adevărat chipul lui Dumnezeu, chipul lui Hristos, icoana lui Hristos. Cine după aceasta poate distinge în sufletul omenesc lumescul și cerescul, cine poate spune unde se termină chipul lui Dumnezeu și începe grăsimea cărnii omenești? Comunicând cu lumea în persoana fiecărei persoane în parte, știm că comunicăm cu chipul lui Dumnezeu și, contemplând chipul, intrăm în contact cu Prototipul - comunicăm cu Dumnezeu. Există un misticism autentic și cu adevărat ortodox nu doar al comunicării cu Dumnezeu, ci și al comunicării cu oamenii. Iar comunicarea cu oamenii, în acest sens, este pur și simplu un alt fel de comunicare cu Dumnezeu. Comunicând cu oamenii, comunicăm nu doar cu cei care gândesc la fel ca noi, prieteni, coreligionari, subordonați, superiori” - în cele din urmă, nu doar cu material pentru exercițiile noastre de ascultare și iubire - comunicăm cu Hristos Însuși. Și numai un fel de raționalism în raport cu acest fenomen și prezența lui Hristos în lume poate explica incapacitatea de a-L întâlni în cel mai...

Și din aceasta devine absolut clar care ar trebui să fie atitudinea noastră față de oameni, față de sufletele lor, față de faptele lor, față de destinul uman, față de istoria omenirii în ansamblu. În timpul Slujbei Divine, preotul călduiește nu doar icoanele care Îl înfățișează pe Mântuitorul, pe Maica Domnului și pe sfinți. El călduiește și icoanele, oamenii, chipul lui Dumnezeu în oameni. Și când părăsesc biserica, acești oameni rămân aceiași chipuri ale lui Dumnezeu, vrednice de căldură și închinare. Atitudinea noastră față de oameni trebuie să fie o Slujbă Divină autentică și profundă.

Există concepte în Ortodoxie care ne atrag inimile, dar nu ne sunt întotdeauna clare, nu sunt pe deplin dezvăluite. Ne place când se vorbește despre bisericizarea vieții, dar puțini oameni înțeleg ce înseamnă asta. Într-adevăr, pentru a bisericaliza viața, trebuie să participăm la toate slujbele bisericești? Sau să stăm în fiecare cameră?

157

o icoană și să aprinzi o lampă? Nu, bisericizarea vieții *este* sentimentul întregii lumi ca un singur templu, decorat cu icoane care trebuie venerate, cinstite și iubite, deoarece aceste icoane sunt adevăratele imagini ale lui Dumnezeu, pe care se odihnește sfințenia Dumnezeului celui Viu.

Expresia „liturghie extrabisericească" este, de asemenea, captivantă, deși misterioasă pentru noi. Liturghia bisericească și cuvintele rostite în ea ne oferă cheia pentru a dezvălui acest concept. Auzim: „Să ne iubim unii pe alții, ca să mărturisim cu un suflet." Și mai departe: „Ceea ce este al Tău, din al Tău, pe care Ție îl oferim, în numele tuturor și pentru toți." Acești „prieteni", pe care i-am iubit cu un suflet în biserică, ei lucrează cu noi în afara bisericii, se bucură, suferă și trăiesc. Iar cei care sunt El și din El, care Îi oferă Lui în numele tuturor și pentru toți, ei sunt cu adevărat „toți", adică toate întâlnirile posibile pe calea noastră, toți oameni trimiși nouă de Dumnezeu. Zidul bisericii nu despărțea o mică turmă de acești toți. Pe de altă parte, credem că sacramentul euharistic oferă Mielul lui Dumnezeu, trupul lui Hristos, ca jertfă pentru păcatele lumii, iar noi, fiind uniți cu acest trup jertfelnic, devenim noi înșine trupul lui Hristos, adică, ca și cum am accepta același scop ca și scopul Trupului lui Hristos, suntem dați spre jertfă, „din toți și pentru toți". În acest sens, liturghia extrabisericească este slujba noastră jertfelnică în templul lumii, împodobită cu icoane vii ale lui Dumnezeu, o slujbă comună, o jertfă pan-umană de iubire, un mare act al unității noastre Dumnezeu-umane, o singură suflare rugătoare a duhului nostru Dumnezeu-uman. În această comuniune liturgică cu omul, participăm la comuniunea cu Dumnezeu, devenim cu adevărat o turmă și un Păstor, un trup, al cărui cap inseparabil este Hristos.

Pentru ca totul să fie clar, trebuie să mai facem câteva rezerve. Numai cu o astfel de abordare a lumii și a omului nu se poate vorbi despre împrăștierea lumii.

158

Da, omul ne absoarbe concentrarea cu vanitatea sa. Este propria noastră distragere păcătoasă care ne distrage atenția și propria noastră vanitate păcătoasă care ne absoarbe concentrarea. Primim de la lume și de la o persoană ceea ce așteptăm să primim în ea. Putem primi un coleg de apartament incomod, un tovarăș de băut prea vesel, un student capricios și neînțelegător, doamne enervante sau bețivi degenerați. Iar comunicarea cu ei nu va face decât să ne obosească fizic, să ne irite mental, să ne amețească spiritual. Dar putem primi în chipul uman al lui Hristos comuniunea cu trupul lui Hristos. Dacă abordăm lumea corect și profund spiritual, atunci va trebui nu doar să-i dăruim din sărăcia noastră spirituală, ci să primim infinit mai mult de la Fața

lui Hristos care trăiește în ea, din comunicarea cu Hristos, din conștientizarea de a fi parte a Trupului lui Hristos.

Și mi se pare că numai acest misticism al comunicării umane este singura și autentica bază spirituală pentru orice activitate creștină externă - pentru un creștinism social care nu s-a născut încă în acest sens, un creștinism adresat lumii etc. Activitatea socială ar trebui să fie același fel de liturghie extra-templu ca orice comunicare a noastră cu o persoană în numele lui Hristos . Altfel, chiar dacă se bazează pe morala creștină, va fi doar creștină, în esență secundară. Totul în lume poate fi creștin numai dacă este impregnat de venerația autentică a comunicării cu Dumnezeu, accesibilă și pe căile comunicării umane autentice. Dar în afara acestui fundament nu există creștinism autentic.

Acestea, mi se pare, sunt cerințele dificile pe care creștinismul trebuie să le impună tuturor încercărilor de construire creștină a vieții.

Despre imitarea Maicii Domnului

Sursă - http://agios.org.ua

Trebuie să căutăm fundamente autentice, religioase, profunde pentru a înțelege și justifica dorința de om, iubirea de om, calea dintre frați, oameni.

Și avertismentele se aud din două părți diferite. Pe de o parte, lumea umanistă, chiar acceptând fundamentele moralei creștine în relațiile interpersonale, pur și simplu nu are nevoie de nicio aprofundare suplimentară a acestora sau de nicio justificare a acestora care nu rezultă din ele însele. Ea există în trei dimensiuni și epuizează întreaga existență cu aceste trei dimensiuni. Pe de altă parte, lumea asociată cu Biserica avertizează și ea: adesea însăși tema omului i se pare a fi ceva secundar, îndepărtându-l de primar și de comuniunea autentică cu Dumnezeu. Pentru ea, creștinismul este o relație cu Dumnezeu. Orice altceva este creștinizare sau creștinizare.

Trebuie să fim surzi la ambele avertismente. Nu trebuie doar să presupunem, ci trebuie să știm că primul dintre ele, venind dintr-o lume fără Dumnezeu, distruge însăși ideea de om, care nu este nimic dacă nu este chipul lui Dumnezeu, iar al doilea distruge ideea de Biserică, care nu este nimic dacă nu presupune atât omul individual, cât și întreaga umanitate.

Nu trebuie doar să fim surzi la aceste avertismente, ci să fim siguri că tocmai în chestiunea unei atitudini fundamentale, religioase, profunde față de om se întâlnesc toate întrebările atât ale lumii creștine, cât și ale celei fără de Dumnezeu, că până și această lume fără de Dumnezeu așteaptă de la creștinism cuvântul său, singurul capabil să vindece și să restaureze totul și, poate, uneori, chiar să învie morții.

În același timp, sufletul creștin s-ar putea să fi fost bolnav de un protestantism mistic timp de secole. Pentru el, doar combinațiile a două cuvinte sună pe deplin: Dumnezeu și eu, Dumnezeu și sufletul meu, și calea mea, și mântuirea mea. Ar fi mai ușor și mai natural pentru sufletul creștin modern să spună: „Tatăl meu" decât „Tatăl nostru", „Izbăvește-mă de cel rău", „Dă-mi astăzi pâinea mea cea de toate zilele" etc.

Și pe aceste cărări ale unui suflet singuratic care se străduiește spre Dumnezeu, este ca și cum totul ar fi fost trecut, toate cărările ar fi fost măsurate, toate pericolele care pândesc ar fi fost luate în considerare, adâncimile tuturor abisurilor sunt cunoscute. Aici este ușor să găsești conducători - fie că sunt autori antici de cărți ascetice, fie continuatori moderni ai unor tradiții ascetice străvechi, impregnați de învățăturile lor.

Însă aceasta este calea care caută o atitudine religioasă autentică față de oameni, nedorind nici o simplificare umanistă a relațiilor umane, nici un dispreț ascetic față de ei.

Înainte de a vorbi despre asta, trebuie să înțelegem care este temeiul în profunzimea sa mistică al acelei părți a vieții religioase umane care este epuizată de cuvintele: Dumnezeu și sufletul meu.

Dacă decidem în mod responsabil și serios să facem din adevărul Evangheliei ceea ce sufletul nostru omenesc ar trebui să fie aliniat, atunci nu vom avea nicio îndoială cu privire la modul în care ar trebui să acționăm în fiecare caz particular al vieții noastre: trebuie să renunțăm la tot ce avem, să ne luăm crucea și să-L urmăm.

Singurul lucru pe care ni-l lasă Hristos este calea care duce în urma Lui și crucea pe care noi, imitând crucea Lui de pe Calvar, o purtăm pe umeri.

Se poate afirma, în general, că Hristos ne cheamă să-L imităm. Acesta este sensul exhaustiv al întregii morale creștine. Și, indiferent cât de diferit este înțeles sensul acestei imitații în diferite secole și de către diferiți oameni, toate învățăturile ascetice ale creștinismului se reduc la ea.

Pustnicii imită șederea de patruzeci de zile a lui Hristos în deșert. Cei care postesc postesc pentru că El a postit. Cărțile de rugăciune se roagă după exemplul Său, fecioarele păzesc puritatea etc. „Imitația lui Hristos" nu este un

titlu aleatoriu al cărții lui Toma de Kempis – este un testament general al moralității creștine, ca un titlu general al întregii asceze creștine.

Nu voi încerca acum să caracterizez diversele direcții ale acestei imitații și, uneori, poate, a abaterii de la ceea ce în Evanghelie definește calea Fiului Omului pe pământ. Există tot atâtea interpretări diferite câți oameni există, iar abaterile sunt inevitabile, deoarece sufletul omenesc este bolnav de păcat și de infirmitate muritoare.

Un alt lucru este important. Ceea ce este important este că, în toate aceste căi variate, Hristos Însuși a legitimat această singurătate a sufletului uman înaintea lui Dumnezeu, această respingere a oricărui altceva, adică a întregii lumi: tată și mamă, conform expresiei precise a Evangheliei, nu numai rudele vii, ci și rudele moarte neîngropate, totul, într-un cuvânt. Sufletul gol, singuratic, eliberat de toate, vede doar chipul lui Hristos în fața sa, urmând exemplul Lui, își ridică crucea pe umeri și Îl urmează, pentru a-și accepta noaptea fără zori din Ghetsimani, cumplita sa Golgota și, prin ea, să ducă credința în înviere, în bucuria neoștenită a Paștelui. Aici, se pare, totul este cu adevărat epuizat de cuvintele: Dumnezeu și sufletul meu. Orice altceva este ceea ce El m-a chemat să renunț, ceea ce înseamnă că nu există nimic altceva, Dumnezeu și sufletul meu și nimic.

Nu, nu absolut nimic. Sufletul uman nu stă înaintea lui Dumnezeu cu mâinile goale. Plinătatea este aceasta: Dumnezeu, și sufletul meu, și crucea ridicată de el. Există totuși o cruce.

Semnificația și semnificația crucii sunt inepuizabile. Crucea lui Hristos este pomul veșnic al vieții, o forță invincibilă, unirea cerului cu pământul, un instrument al unei execuții rușinoase. Dar ce este crucea în căile imitării lui Hristos, cum ar trebui crucile noastre să semene cu singura cruce a Fiului Omului? La urma urmei, chiar și pe Golgota nu a fost o singură cruce, ci trei cruci - crucea Dumnezeului-om și crucile celor doi tâlhari. Nu sunt aceste ultime două cruci, cum ar spune, simboluri ale tuturor crucilor omenești și depinde de noi pe care dintre ele o alegem? Calea noastră spre cruce este inevitabilă în toate cazurile, numai noi putem alege și urma de bunăvoie calea tâlharului blasfemiator - și să pierim, sau calea celui care Îl cheamă pe Hristos - și să fim cu El acum în paradis. La un moment dat, tâlharul care a ales moartea a avut o soartă comună cu Fiul Omului. Și el a fost condamnat și țintuit pe cruce și a suferit și el chinuri pe cruce. Dar asta nu înseamnă că crucea lui a fost o imitație a crucii lui Hristos, că drumul său l-a condus pe urmele lui Hristos.

În imaginea crucii, cel mai esențial, cel mai definitoriu lucru este necesitatea de a o accepta și ridica liber, prin voință voluntară. Hristos a luat asupra Sa liber, prin voință voluntară, păcatele lumii și le-a ridicat pe cruce, și astfel le-a răscumpărat, și a biruit iadul și moartea. Acceptarea liberă a isprăvii și a responsabilității, răstignirea liberă a propriilor păcate - acesta este sensul crucii atunci când

vorbim despre purtarea ei pe căile noastre omenești. Libertatea este sora inseparabilă a responsabilității. Crucea este această responsabilitate acceptată liber, cu vedere și sobru.

Luând crucea pe umeri, o persoană renunță la tot, iar asta înseamnă că încetează să mai facă parte din acest întreg, din această lume naturală. Încetează să mai asculte de legile ei naturale, care eliberează sufletul uman de responsabilitate. Legile naturale nu numai că eliberează de responsabilitate, dar privează pe cineva de libertate. Într-adevăr, ce fel de responsabilitate există atunci când acționez așa cum îmi poruncesc legile insurmontabile ale naturii mele și ce fel de libertate există atunci când sunt în întregime supus legii?

Așadar, Fiul Omului le-a arătat fraților săi întrupați calea supranaturală - și în acest sens nu umană, ci Dumnezeu-omană - a libertății și responsabilității. Le-a spus că chipul lui Dumnezeu din ei îi face și Dumnezeu-oameni și îi cheamă la îndumnezeire, până la punctul în care devin cu adevărat fii ai lui Dumnezeu, ridicându-și crucea pe umeri în mod liber și responsabil.

În ceea ce constă adevărata imitare a lui Hristos, calea liberă spre Golgota.

S-ar părea că aceasta epuizează toate posibilitățile sufletului creștin și, astfel, formula „Dumnezeu și sufletul meu” cuprinde cu adevărat întreaga lume. Orice altceva, ceea ce a renunțat pe calea sa, este doar un fel de obstacol care îmi apasă crucea și, oricât de grea ar fi, oricât de suferință umană ar putea pune pe umerii mei, tot crucea mea este cea care determină calea mea personală către Dumnezeu, urmarea mea personală pe urmele lui Hristos. Boala mea, durerea mea, pierderea celor dragi, atitudinea mea față de oameni, față de chemarea mea, față de muncă - acestea sunt detaliile căii mele, nu scopuri în sine, ci un fel de piatră de ascuțit pe care se ascuțește sufletul meu, niște exerciții pioase, uneori dificile, ale sufletului meu, particularitățile căii mele personale.

Dacă da, atunci întrebarea este, desigur, epuizată. Nu poate fi decât variată la nesfârșit, ținând cont de caracteristicile individuale ale epocilor, culturilor și indivizilor. Dar, în esență, totul este clar. Dumnezeu și sufletul meu, purtându-și crucea. Aceasta afirmă o enormă libertate spirituală, activitate și responsabilitate. Și asta este tot.

Mi se pare că misticismul protestant ar trebui să urmeze această cale cu cea mai mare consecvență. Mai mult, din moment ce lumea trăiește acum o viață mistică, marea majoritate a ei este infectată cu acest misticism protestant, izolator și individualist. Desigur, nu există loc în ea pentru Biserică, pentru principiul conciliar, pentru percepția divino-umană a întregului proces creștin. Pur și simplu, milioane de oameni se nasc în lume, un anumit număr dintre ei aud chemarea lui Hristos de a renunța la tot, de a-și lua crucea și de a-L urma și, în funcție de puterea lor, de credința lor, de isprava lor personală, urmează această chemare. Și prin aceasta sunt mântuiți, îl întâlnesc pe Hristos, ca și cum și-ar

contopi viața cu El. Orice altceva este, cum ar spune, un fel de invenție umanistă, un fel de adaptare a acestor principii creștine fundamentale la acele domenii ale vieții care se află în afara lor. Într-un cuvânt, un fel de creștinizare, în esență nu rea, dar lipsită de orice rădăcini mistice autentice și, prin urmare, nu inevitabil necesară.

Crucea Golgotei este crucea Fiului Omului, crucile hoților sunt crucile hoților, iar crucile noastre personale sunt tocmai personale, și printr-o pădure atât de imensă a acestor cruci personale ne mișcăm pe cărările spre Împărăția Cerurilor. Și asta este tot.

Nu cu mult timp în urmă, m-am întâmplat să fiu într-un cimitir militar. Sute de morminte îngrijite, strâns presate, rând după rând, ocupau o suprafață imensă. Deasupra fiecărui mormânt se afla o cruce, nu, nu o cruce, ci o sabie în formă de cruce. Vârful sabiei intra în pământ, traversa formează o traversă, ca o cruce. Mânerul este partea superioară a crucii. Crucea este o sabie sau o sabie este o cruce. Cunoaștem aceeași fuziune dintre o cruce și o sabie în Evul Mediu. Atunci, traversa era făcută în mod deliberat foarte lată, astfel încât sabia să semene cu o cruce, iar în mâner era introdus un relicvar cu relicve. În plus, mi-am amintit de frecventa lingere jurnalistică a acestor cuvinte scurte și uriașe. Mulți se jucau cu aceste apropieri, acopereau patosul războiului, justificau violența. Fie ce-o fi, această apropiere nu este neobișnuită, adesea existând dorința de a contopi o sabie și o cruce.

Și într-un sens unic, complet diferit, avem această convergență în Evanghelie. „Era foarte lată, încât sabia semăna cu o cruce, iar în mâini

Și într-un sens unic, complet diferit, avem această apropiere în Evanghelie. „O sabie îți va străpunge sufletul.” Sabia cu două tăișuri a Maicii Domnului. Prima diferență față de apropierile folosite în mod obișnuit și cea mai esențială. Când publiciștii noștri spun „crucifică sabia”, ei înțeleg prin cruce îndurarea pasivă a suferinței, iar sabia este pentru ei un simbol al activității. În Evanghelie nu este așa. Crucea este ridicată în mod voluntar, adică activ, de Fiul Omului. Sabia, însă, lovește, taie sufletul, care o acceptă pasiv. Conform Evangheliei, sabia este un simbol al suferinței, îndurată pasiv, nu aleasă în mod voluntar, ci inevitabilă - o armă care străpunge sufletul. Crucea Fiului Omului, acceptată în mod voluntar, devine o sabie cu două tăișuri care străpunge sufletul Mamei, nu pentru că Ea o alege în mod voluntar, ci pentru că Ea nu poate să nu sufere suferințele Fiului.

Și această sabie cu două tăișuri nu este unică și irepetabilă, legată doar de soarta Maicii Domnului - ne învață pe toți ceva și ne obligă la ceva. Pentru a înțelege acest lucru, este necesar să simțim calea Maicii Domnului pe pământ, să vedem toată exclusivitatea și comuniunea ei.

Conștiința ortodoxă poartă întotdeauna în adâncul ei misterul Maicii Domnului. Pentru ea, Ea nu este doar Maica suferitoare de la crucea Fiului răstignit, ci este

și Regina Cerurilor, mai cinstită decât heruvimii și mai glorioasă fără seamăn decât serafimii. Conștiința ortodoxă o percepe pe O, Fecioara din semința lui Iuda, Fiica lui David, ca Maica tuturor lucrurilor vii, ca întruchipare vie și personală a Bisericii, ca Trupul uman al lui Hristos. Lumea este protejată de vălul Maicii Domnului, iar Ea este mama pământului umed. Această ultimă imagine, în legătură cu gândurile despre crucea care devine o sabie cu două tăișuri, capătă o putere și mai nouă. Țara Golgotei cu crucea ridicată pe ea, străpungându-l, țara Golgotei, pătată de sânge - nu este aceasta inima mamei, tăiată de sabie, crucea Golgotei, arma care străpunge sufletul pământului - Maica.

Și dacă ne abstragem de ceea ce ni se revelează în chipul glorificat al Maicii Domnului, dacă O percepem doar pe calea Ei pământească, adică acolo unde este posibil să vorbim despre „imitație” a Ei, atunci acest lucru este complet suficient pentru ca sufletul creștin să înțeleagă unele posibilități speciale care i se deschid. Tocmai pe această cale a Maicii Domnului trebuie să căutăm justificarea și fundamentarea speranțelor noastre, să găsim sensul religios și mistic al comunicării umane autentice, care în afara ei ne scapă cumva.

Se poate afirma direct că o atitudine autentică, religioasă față de o persoană în întregimea ei, cu toate detaliile ei intime și personale, se dezvăluie până la sfârșit abia atunci când este sfințită de calea Maicii Domnului, călăuzită pe pașii ei și luminată de Ea.

Și aici, cel mai important lucru este să simți ce este Golgota Fiului pentru Mamă.

El suferă de bunăvoie pe cruce, - Ea Îl simpatizează involuntar. El poartă păcatele lumii, - Ea cooperează cu El. Ea co-participă, Ea co-simpatizează, co-experimentează, - Trupul Lui este răstignit, - Ea este co-răstignită.

Să nu măsurăm gradul chinurilor de pe Golgota. Măsura lor ne este dată: crucea Fiului în tot volumul ei, în toată greutatea ei devine o sabie cu două tăișuri care străpunge inima Mamei. Aceste chinuri sunt egalate prin imensitatea lor. Singura diferență este că acceptarea activă, voluntară și volitivă a lor de către Fiu devine o acceptare pasivă, inevitabilă din partea Mamei.

Pe Golgota, cuvintele Bunei Vestiri, „Iată roaba Domnului”, nu sună triumfător; ele înăbușă gândul că „de acum înainte toate generațiile mă vor numi fericită”. Pe Golgota, Ea este roaba Fiului-Dumnezeu cel suferind, roaba suferințelor Sale. Aceeași supunere ca în ziua veștii bune, aceeași participare la iconomia lui Dumnezeu, dar acolo acestea erau căile spre Crăciun, spre participarea la cântarea îngerească: „Slavă lui Dumnezeu întru cei de sus și pe pământ pace față de oameni, bunăvoință”, în timp ce aici este participare la chinul veșnic inevitabil de pe Golgota, la chenoza lui Dumnezeu. Pietrele și stâncile s-au despicat, pământul s-a crăpat, perdeaua templului s-a rupt în două, arma crucii a trecut prin sufletul Mamei, Fiul a dat Duhul în mâinile Tatălui.

Desigur, Maica Domnului a avut propriul ei destin, propria ei cruce. Dar poate fi numit destinul ei o cruce, aleasă în mod liber și ridicată pe umerii ei? Mi se pare că destinul ei a fost crucea Fiului, care devine o sabie care străpunge sufletul.

Întregul ei mister constă în această unire cu soarta Fiului, de la Buna Vestire și Naștere, prin Golgota până la Înviere, la Rusalii, până la veșnica glorificare cerească a Adormirii.

Întotdeauna, facă-se voia Lui, slujitorul Domnului este deschis destinului Său, crucii Sale străpungătoare.

Așa a fost la Golgota, în anul 33 al erei noastre, și așa va fi în veci. Veșnică este Golgota Fiului Omului, veșnice sunt chinurile Sale pe cruce și veșnice sunt chinurile armei care a străpuns sufletul Mamei.

Încă putem discerne și recunoaște multe lucruri în chinul acestei Mame și putem trage concluzii cu privire la chinul nostru uman.

În primul rând, vedem umanitatea lui Hristos, Biserica lui Hristos, Trupul lui Hristos, din care Maica lui Dumnezeu este și Maică. Și această expresie nu este doar un fel de lirism pios - corespunde tocmai înțelegerii Bisericii ca Trup al lui Hristos. Și dacă este așa, atunci în raport cu Biserica, ceea ce a trăit Ea în raport cu Fiul Ei este veșnic viu. Maica lui Dumnezeu-umanitatea - Biserica, Ea este chiar acum străpunsă de chinurile acestui Trup al lui Hristos, de chinurile fiecărui mădular al acestui Trup. Cu alte cuvinte, toate nenumăratele cruci pe care omenirea le ridică pe umeri pentru a-L urma pe Hristos se transformă în aceleași nenumărate săbii, străpungând veșnic Inima Ei Maternă. Ea continuă să participe, să simpatizeze și să simpatizeze cu fiecare suflet omenesc, ca în acele zile de pe Golgota.

Acesta este lucrul principal. Și în acest sens, Ea merge mereu cu noi pe drumul crucii, Ea este mereu acolo, aproape - fiecare cruce a noastră este sabia Ei.

Dar mai este ceva, nu mai puțin semnificativ. Fiecare persoană nu este doar chipul lui Dumnezeu, o icoană a Dumnezeirii, nu doar un frate în trup al Dumnezeului-omului, îndumnezeit de El și onorat de El cu crucea și, în acest sens, Fiul Maicii Domnului. Fiecare persoană este, de asemenea, un chip al Maicii Domnului, născându-L pe Hristos din Duhul Sfânt. În acest sens, fiecare persoană în adâncul ei este o astfel de icoană dual a Maicii Domnului cu Pruncul, revelația acestei taine duale a dumnezeirii-umanității. Acest lucru este ușor de văzut, pur și simplu urmărind cum omenirea Vechiului Testament s-a pregătit pentru Maternitatea lui Dumnezeu, cum toate promisiunile lui Dumnezeu către ea s-au redus tocmai la această promisiune a Maternității lui Dumnezeu. Și Fecioara Maria a fost pe deplin legată de această așteptată Maternitate a lui Dumnezeu a casei lui David, a seminției lui Iuda, a seminței lui Avraam. Și noi, Biserica Noului Testament, care am izvorât din Vechiul Testament, nu am pierdut

nimic în acest domeniu. În acest sens, putem vorbi despre implicarea fizică a umanității și, prin urmare, a fiecărei persoane în parte, în nașterea Fiului lui Dumnezeu. Dar despre aceasta se poate și trebuie să se vorbească și în planul cel mai mistic, în cel mai profund al sufletelor umane. Și, în final, analiza unei astfel de egalități verbale: Fiul lui Dumnezeu, - Fiul Omului, dovedește purtările de Dumnezeu ale omului.

Astfel, sufletul uman unește cele două imagini - imaginea Fiului lui Dumnezeu și imaginea Maicii Domnului și, prin urmare, trebuie să fie implicat nu doar în soarta Fiului, ci și în soarta acestuia. Atât Fiul lui Dumnezeu, cât și mama Lui sunt prototipuri veșnice - simboluri după care sufletul este călăuzit pe căile sale religioase. În acest sens, el nu trebuie doar să-L imite pe Hristos, ci și să O imite pe Maica Domnului. Aceasta înseamnă că trebuie să-și ia asupra sa nu doar propria cruce, aleasă de bunăvoie de el. Trebuie să cunoască și taina crucii care devine sabie. În primul rând, crucea de pe Calvar a Fiului Omului trebuie să străpungă fiecare suflet creștin cu o sabie, trebuie să fie experimentată de acesta ca o coparticipare, o împreună-suferință cu El. În plus, trebuie să accepte săbiile crucilor fraților săi.

Într-adevăr, să încercăm să înțelegem mai subtil și mai clar legământul drumului Maicii lui Dumnezeu asupra sufletului uman, în care fiecare este implicat într-o oarecare măsură.

Dacă o persoană nu este doar chipul lui Dumnezeu, ci și chipul Maicii Domnului, atunci în fiecare altă persoană trebuie să vadă și chipul lui Dumnezeu și chipul Maicii Domnului. În sufletul uman de Maică a lui Dumnezeu, nu numai că este anunțată nașterea Fiului lui Dumnezeu și nu numai că se naște Hristos, ci apare și o dorință de a vedea chipul lui Hristos în alte suflete. Și în acest sens, această parte a sufletului uman de Maică a lui Dumnezeu începe să-i perceapă pe ceilalți oameni ca fiind copiii săi, îi adoptă. Limita relației cu Maica lui Dumnezeu este viziunea lui Dumnezeu și a Fiului în altul, o limită care, desigur, nu ar putea fi atinsă decât de Fecioara Maria. Dar, din moment ce trebuie să ne străduim să urmăm calea ei, iar chipul ei este chipul sufletului nostru uman, și noi trebuie să-L vedem pe Dumnezeu și pe Fiul în fiecare persoană. Dumnezeu, - după asemănarea și asemănarea Sa cu Dumnezeu, Fiul, - pentru că, dând naștere lui Hristos pentru sine, sufletul uman adoptă astfel pentru sine întregul Trup al lui Hristos, întreaga Dumnezeire-umanitate și fiecare persoană în parte.

Crucea să zacă pe umerii oamenilor, pe cărările asemănării cu Dumnezeul uman. Inima omului trebuie să fie străbătută de săbii cu două tăișuri, arme care taie sufletul, de crucile altor oameni. Crucea aproapelui trebuie să fie o sabie pentru suflet, trebuie să-l străpungă. Trebuie să participe la soarta aproapelui său, să simpatizeze, să simpatizeze. Și nu sufletul alege aceste săbii - ele sunt alese de cei care le-au perceput ca o cruce ridicată pe umerii lor. După asemănarea prototipului său, Maica Domnului, sufletul uman este atras spre

Golgota, pe urmele fiului său, și nu poate să nu fie atras și nu poate să nu sângereze.

Mi se pare că aici se află adevăratele fundamente mistice ale comunicării umane.

Și nu ar trebui să ne lăsăm derutați de afirmația aparent mândră și arogantă că sufletele noastre sunt materne pentru alte suflete. O mamă nu este mai mult decât copiii ei și adesea chiar mai puțin. Iar maternitatea nu înseamnă nici vârsta spirituală, nici o măsură a realizării - exprimă doar o dorință umilă și supusă de a participa la Golgota altcuiva, de a o accepta pasiv, de a-ți deschide inima la lovitura unei sabii cu două tăișuri. Toate acestea pot fi spuse mai simplu și într-un singur cuvânt. Maternitatea înseamnă iubire.

Nu trebuie să-l tratăm pe om ca pe o povară suplimentară, care sporește și mai mult greutatea crucii noastre, nici ca pe o exercițiu pios, o datorie sau dezvoltarea virtuților.

Există o singură lege aici. Atitudinea noastră este determinată doar de faptul că trebuie să vedem în ea o imagine. A lui Dumnezeu, iar pe de altă parte, trebuie să o adoptăm. Aici datoria, virtutea, exercițiul pios, toate se estompează.

Eroul iubirii ne dă puterea de a ne deschide inimile către sabia crucii altuia și conduce sufletul creștin pe această cale misterioasă a acceptării lumii, a purtării lumii, a stării la crucea ei, a participării la chinul ei.

Și eroina iubirii ne învață să acceptăm cu umilință aceste cruci străine. Ea cheamă fiecare suflet creștin să repete neobosit după ea: „Iată roaba Domnului”, chiar și în timp ce sângerează, chiar și în timp ce simte sabia străpungând inima.

Aceasta este măsura iubirii, aceasta este limita la care trebuie să tindă sufletul omenesc. Se poate spune chiar că aceasta este singura atitudine potrivită a omului față de om. Numai atunci când sufletul percepe crucea altui om, îndoielile sale, durerea sa, ispitele, căderile, păcatele sale, ca pe un instrument care trece prin ea și o taie, abia atunci se poate vorbi despre o atitudine potrivită față de celălalt.

Și așa cum singura purtare corectă a crucii în lume a fost purtarea crucii de către Hristos, tot așa singura acceptare corectă a sabiei despicate a fost acceptarea Mamei care stătea la crucea Golgotei. În aceasta rezidă unicitatea sfințeniei Sale. În aceasta rezidă sfințenia ei veșnică, de neatins. Și dacă este așa, atunci orice altă atitudine față de cruce și sabie este un păcat, un grad variabil de păcat, de la rare căderi și slăbiri ale căii creștine în conștiința asceților, până la respingerea ei completă și totală.

Și aici trebuie să înțelegem păcatele noastre pe această cale a Maicii Domnului a sufletului nostru. Firește, toate vor fi păcate împotriva omului - asemenea lui Dumnezeu și adoptate, vor fi păcate împotriva crucii lui Dumnezeu și împotriva crucilor omenești, păcate ale nepermițării lor să intre în inimile noastre, ca niște săbii cu două tăișuri.

Este de la sine înțeles că fiecărui om i se pare că nimic nu ar rămâne din inima sa, că ar sângera până la moarte, dacă ar deschide-o nu doar nenumăratelor săbii ale întregii divinități-umanități, ci chiar și singurei sabii a celui mai apropiat, mai iubit dintre frații săi. Este dificil să obiectezi la acest lucru. Este dificil să negi legitimitatea și naturaleța unei anumite autoapărări interne a sufletului uman de niște poveri inutile care se năpustesc asupra lui din toate părțile. Este dificil în ordinea legii naturale. Iar legea naturală, pătrunzând cumva în mod fals în tărâmul supranatural al vieții spirituale, va spune cu siguranță: poartă-ți crucea cu responsabilitate, liber și cinstit, deschide-ți din când în când inima săbiilor-cruci ale celor dragi - și asta este tot.

Dar dacă pentru legile naturale crucea lui Hristos este o ispită sau o nebunie, atunci pentru ei arma cu două tăișuri care străpunge sufletul trebuie să fie aceeași nebunie și aceeași ispită. Pentru creștini, nu numai crucea, ci și crucea care devine sabie, fără nicio limitare, fără nicio încercare de calcul rațional al puterilor sale, trebuie să fie puterea lui Dumnezeu și Înțelepciunea lui Dumnezeu. Mai mult, tot ceea ce nu este plinătatea purtării crucii și tot ceea ce nu este plinătatea săbiilor primite în inimă este păcat.

Și dacă examinăm relațiile noastre cu oamenii cu o asemenea măsură de păcat, vom vedea că fiecare dintre ei este păcătos. Relația noastră cu cei care sunt distanți, pe care nu știm să-i percepem ca fiind chipul lui Dumnezeu și nu încercăm să-i adoptăm în niciun fel, este păcătoasă până la capăt. Relația noastră cu cei pe care parcă îi slujim și îi ajutăm, dar nu suntem răniți de ei, nu simt întreaga forță a crucii lor, ca o armă care ne străpunge sufletul. În cele din urmă, relația noastră cu cei care ne sunt cei mai apropiați, pe care uneori îi percepem în întreaga măsură a unei relații adecvate, este păcătoasă - adică suntem străpunși de crucile lor și vedem în ei atât chipul lui Dumnezeu, cât și îi adoptăm - dar facem asta doar în anumite momente speciale din viața lor și a noastră, iar apoi cădem din nou într-o indiferență naturală, adică păcătoasă, față de ei. În cele din urmă, atitudinea noastră față de Omul oamenilor, față de Fiul omului, este păcătoasă, pentru că crucea Lui este rareori percepută de noi ca o armă care ne străpunge sufletul.

Și ce ne împiedică? Ce face ca toată comunicarea noastră umană să fie păcătoasă și vicioasă în interior? Că în căile noastre spirituale suntem călăuziți de măsura legilor naturale și ne calculăm puterile naturale, uitând că pe calea creștină puterile noastre sunt supranaturale și, prin urmare, inepuizabile. Putem spune cu certitudine că ceea ce ne împiedică este sărăcia credinței.

În viața creștină trebuie să existe nu doar nebunia crucii, ci și nebunia sabiei, nu doar răstignirea de sine, ci și împreună-răstignirea de sine, stând pe Golgota, la picioarele fiecărei cruci omenești. Sufletul creștin trebuie să fie filial, adică purtător de cruce, și matern, adică primind sabia în inima sa.

Devine înfricoșător să privești la viața ta, verificând-o cu fidelitate față de sabia încrucișată. Nu arată nimic altceva decât cădere, trădare, răceală și indiferență. Fiecare atitudine față de o persoană este doar un păcat, întotdeauna un păcat. Întotdeauna după legile acestei lumi, niciodată după chipul lui Dumnezeu. Iar mintea rea confirmă inevitabilitatea acestor legi naturale, imensitatea... (indent: 35.45pt;">Fiul lui Dumnezeu, prototipul etern al fiecărui suflet uman, s-a rugat Tatălui: Facă-se voia Ta, iar cuvintele Mamei au vorbit despre asta: Iată, slujitoarea Domnului. Și găsim aceasta în adâncul inimilor noastre omenești, asemenea lui Dumnezeu și materne în esența lor spirituală.

Aceasta ne dă o oarecare putere, nu prin faptul că suntem eliberați de păcat în raport cu Dumnezeu și cu oamenii, ci cel puțin prin faptul că simțim acest păcat ca păcat, și nu ca o stare juridică și naturală, justificată atât de rațiune, cât și de natură.

Călugărița Maria.

Revista „Put” nr. 59 (1939)

Despre adevăratul spirit revoluționar

Sursă - http://agios.org.ua

În Rusia Sovietică, a devenit o bună practică să se strige despre natura revoluționară a Partidului Comunist și să se denunțe natura contrarevoluționară a adversarilor săi - și nu doar a adversarilor politici, ci și a celor ideologici. O persoană păcătuia chiar și puțin împotriva dogmei materialismului - ei bine, să zicem, se declara vitalist - și, bineînțeles - hidra neagră contrarevoluționară era descoperită și expusă.

Pe de altă parte, mulți adversari ai puterii sovietice insistă cu o vehemență deosebită că sunt adversari în principal pentru că această putere este extrem de contrarevoluționară, după ce a perturbat revoluția rusă și a aruncat Rusia în abisul tiraniei, întunericului și tendințelor dictatoriale ale diverșilor mici Napoleoni.

Se pare că ar merita să examinăm cu atenție semnificația acestor termeni: revoluționar și contrarevoluționar:

Să încercăm acum să ne dăm seama căreia dintre cele trei direcții numite îi aparține comunismul rus.

Recunosc cu îndrăzneală și de bunăvoie - nu este restauraționist. Nu cunoaște deloc trecutul și nici nu vrea să-l cunoască, ca să nu mai vorbim de vreo aliniere specială cu trecutul rus. Cred că această poziție este atât de evidentă încât nu are nevoie de dovezi. Rămâne de decis dacă este revoluționar sau conservator.

Călărește el pe creasta progresului istoric sau se târăște la coada lui, temându-se de orice inovații, de orice schimbări ale adevărului care a fost dezvăluit odată pentru totdeauna?

Publicul rus abia își ridicase capul – „Kolokol”-ul lui Herzen era pe cale să apară – și deja Marx își scria „teologia” dogmatică, desenând tablele sale, dincolo de care un comunist nu poate trece legal.

De-a lungul secolului al XIX-lea, în Rusia și Europa, gândirea umană s-a luptat cu probleme de filosofie idealistă, iar în orice colecție sovietică dedicată propagandei antireligioase se pot găsi încă articole de Helvetius, o persoană pozitivistă și antireligioasă a secolului al XVIII-lea.

Acum, peste tot și peste tot în știință, fundamentele materialismului se crapă, iar înțelepții sovietici nu au dreptul să meargă mai departe de asta.

În cele din urmă, mai mult, viața rusă în toate manifestările sale sparge teoria lui Marx-Lenin, comunismul, gemând, introduce modificări la teorie, mai întâi anulând ușor legea lui Marx conform căreia socialismul poate fi realizat doar într-o țară cu o formă de producție capitalistă bine dezvoltată, apoi introducând discret teoria perioadei de tranziție etc.

Dar, în esență, comunismul se străduiește mult mai intens și mai pasional să construiască viața după modelul teoriei sale decât să construiască teoria după modelul vieții.

Faptele țipă, există o discrepanță peste tot, nu se știe ce să se facă cu țărănimea, despre care Marx, și după el Lenin, cumva nu au reușit să se gândească la nimic. - Atunci ce? - Cu atât mai rău pentru țărănime. Nu de dragul lor va sparge comunismul schema unică și infailibilă a Marelui Învățător?

Și priviți cum totul este elaborat în dogma comunistă. Adevărul materialismului economic este dezvăluit odată pentru totdeauna, lupta de clasă este proclamată odată pentru totdeauna, rolul individului în istorie este desființat, țărănimii i se arată locul său modest în procesul istoric, mai mult, Dumnezeu este desființat, religia este declarată opiumul poporului. Un materialism unic, adevărat, incontestabil este afirmat ca fundament obligatoriu pentru construirea unei viziuni asupra lumii.

De fapt, într-un sens ideologic, comuniștii au făcut deja un anumit salt de la lumea valorilor și conceptelor umane relative la lumea adevărului absolut al materialismului și a tot ceea ce îl însoțește.

Și dacă așa stau lucrurile, atunci acest adevăr absolut nu este supus niciunei critici.

Comunistul adoptă o postură strict protectoare și, cu un strigăt amenințător, oprește orice persoană îndrăzneață care îndrăznește să se îndoiască măcar de o literă din Coran.

Marx a spus:

Lenin a spus:

Ei bine, viața poate face puțin loc:

Conservatorismul, conservatorismul pur, o aspirație protectoare înfloritoare - acesta este adevăratul sens și patos al comunismului rus.

Nu mă interesează prea mult faptul că, în esență, comunismul este ostil principiului restauraționist. La urma urmei, nu este chiar atât de important ce tip de contrarevoluție câștigă - cea restauraționistă sau cea conservatoare.

Mult mai important și mai tragic pentru soarta poporului rus este faptul că comunismul este ostil oricărei revoluții autentice, indiferent de forma pe care o ia aceasta.

El este ostil cercetării științifice libere deoarece libertatea anulează predeterminarea premiselor sale materialiste.

El este ostil oricărui sistem filosofic care nu poate repeta în secolul al XX-lea ideile lui Helvetius ca fiind proprii și, în plus, noi.

El este ostil tuturor acelor manifestări ale vieții care nu se încadrează în cărțile sale și se străduiește să găsească canalul principal al evenimentelor rusești.

Leninismul este protectorul, stingătorul, conservatorul!

În jurul ei, prostia burgheză, arogantă, trebuie să înflorească inevitabil; sub presiunea ei, tot ce este viu și cu adevărat revoluționar trebuie să se sufoce. Privește în jurul tău - așa este de fapt.

Sursă: http://mere-marie.com

Justificarea fariseismului

Sursă - http://agios.org.ua

Narațiunea evanghelică, ca într-un mic cristal, a surprins în sine tot ce se întâmplă și tot ce se poate întâmpla în lume. În acest sens, istoria lumii este un fel de macrocosmos în care acționează aceleași forțe care acționează în Evanghelie.

Nu este suficient să spunem că evenimentele din viața Mântuitorului se petrec veșnic în lume, că Hristos se naște veșnic în lume și pruncul zace în ieslea din Betleem, că predica Lui este auzită veșnic și minuni sunt săvârșite de El, nu este suficient să simțim că Crucea Calvarului este ridicată veșnic deasupra lumii și adevărul este răstignit veșnic pe ea, nu este suficient să vedem Învierea veșnică, Paștele veșnic prezente în lume. Și nici măcar sentimentul împlinirilor apocaliptice, veșnic nu doar amenințătoare pentru lume, ci și realizate în istoria omenirii, nu epuizează ceea ce este veșnic întrupat în lume.

Într-un anumit sens, fiecare imagine umană, revelată și revelată nouă în Evanghelie, se reflectă în cursul istoriei umane. În același fel, desfrânata continuă să spele voia Mântuitorului cu lacrimi, în același fel turma de porci este aruncată în abis, în același fel vameșul este convertit, iar ucenicii în același fel, lăsându-și mrejele, Îl urmează pe Învățător. Și Petru se leagă veșnic, și veșnic prin credință umblă pe ape, și veșnic păzitorii legii, cărturarii și fariseii se împotrivesc lui Hristos, și Îi pun întrebări viclene, și Îl trădează, iar mulțimea strigă: „Răstignește-L, răstignește-L!”

În macrocosmosul universului, în istoria lumii, recunoaștem perioade întregi care stau sub unul sau altul semn al narațiunii evanghelice. Desigur, nu există o cronologie evanghelică, deoarece în destinele lui Dumnezeu, succesiunea timpului nostru pământesc este aleatorie. Poate că, întdeauna, există prezența evenimentelor evanghelice, iar Crăciunul simultan cu Golgota, iar Golgota cu Învierea. Pur și simplu simțim că fiecare epocă prezintă predominant ceea ce este mai aproape și mai caracteristic ei.

Și trec secole lungi, când scribii, avocații și fariseii respectă legea lăsată moștenire de părinții lor, când în acest etern Israel universal totul este calm, profeții tac, jertfele sunt aduse la templu, fariseul se bate în piept și îi mulțumește lui Dumnezeu că nu este ca acest vameș.

Apoi focul izbucnește în lume. Și iar și iar răsună chemarea Înaintemergătorului la pocăință, și iar și iar viața stabilită este ruptă, iar pescarii își aruncă mrejele, iar oamenii își lasă morții neîngropați pentru a-L urma. Și atunci profeția se împlinește pentru totdeauna: casa rămâne goală, soarele se stinge, pământul se

sfărâmă în bucăți și nu mai există adăpost pentru om. Golgota crește, devine întreaga lume. Nu mai rămâne nimic decât crucea. Omenirea este chemată la jertfă. Și căzând, trădând, epuizându-se, ridicându-se din nou, merge la această jertfă.

Nu este nevoie să facem paralele istorice precise. Este evident că nu vom putea obține aici o asemănare portretistică, dar, în același timp, este clar pentru toată lumea în ce epocă trăim. Toată lumea își amintește cum recent, într-o lume bine hrănită și stabilită, legiuită și, în felul ei, virtuoasă, a răsunat rugăciunea de mulțumire a fariseului și toată lumea aude cum mulțimea de la ferestrele caselor încă strigă: „Răstignește-L, răstignește-L!” Și toată lumea simte tropăitul greu al pașilor care le ridică crucea spre Golgota.

Pe lângă o astfel de întruchipare macrocosmică eternă a Evangheliei în lume, există și altceva - există un anumit microcosmos al narațiunii Evangheliei. Acesta este fiecare suflet uman individual. Și nu este vorba că fiecărei persoane i se dă să repete una dintre imaginile Evangheliei - nu - fiecare repetă întreaga Evanghelie sau, mai exact, poate repeta întreaga Evanghelie. Îl combinăm pe vameș și pe fariseu și credem și nu credem, și Îl urmăm pe Hristos și Îl trădăm și ne lepădăm de El și Îl vedem lângă El pe cruce și, asemenea tâlharului, strigăm ca El să ne pomenească în Împărăția Sa.

În acest sens, este adevărată promisiunea dată de Hristos păcătoasei, că ceea ce a făcut ea va fi amintit oriunde se va predica Evanghelia.

Și putem vorbi nu doar despre imitarea lui Hristos, ci și despre o imitație inevitabilă a Evangheliei, nu doar despre faptul că o persoană tinde spre perfecțiunea lui Hristos, ci și despre faptul că cade în toate abisurile despre care ne vorbește Evanghelia.

Omul se află veșnic în discordie, în schismă, într-o dispută neîncetată cu sine însuși. Iar calea sa interioară este determinată, pe de o parte, de propriile legi, de evenimente interioare inexprimabile, de schimbări în peisajul misterios al sufletului său -, pe de altă parte, depinde de calea interioară a epocii în care trăiește, o reflectă, cooperează cu ea. Dacă epoca este fariseică, atunci este foarte dificil pentru o persoană să nu fie fariseică, dacă epoca este saturată de tragedie, dacă totul piere în jur, dacă omenirea se simte ca pe Golgota - atunci un individ percepe această tragedie a vieții mult mai acut, urmează mai ușor calea sacrificiului, ridică mai conștient crucea pe umeri.

În acest sens, macrocosmosul este conectat la microcosmos. Acestea sunt condiționate reciproc, se influențează reciproc.

Și dacă acceptăm o astfel de posibilitate, situarea fiecărei epoci sub un semn special al imaginilor evanghelice, atunci poate că va fi clar că fiecare epocă are anumite virtuți specifice, dar și vicii speciale, predominant caracteristice ei. Poate

că putem vorbi condiționat despre istoria viciilor și istoria virtuților. Și aceasta ar fi la fel de caracteristică ca și cum am vorbi despre istoria artei sau despre istoria formelor de guvernare, istoria gândirii umane etc.

Dar dacă privim cu atenție modul în care se dezvoltă spiritul uman în lume, vom vedea că ceea ce îi este cel mai caracteristic este alternanța unor ascensiuni enorme, aproape întotdeauna dureroase și tragice, cu perioade de un fel de pâlpâire, care veghează asupra focului, conservând impulsuri deja pe moarte.

Vechiul Testament este, într-un fel, o relatare exactă a modului în care s-a întâmplat acest lucru în Israel.

Începând cu timpul binecuvântat al existenței paradisiace, când Adam a dat nume la tot ceea ce există și a comunicat cu Dumnezeu, se dezvăluie un lung lanț de căderi și ascensiuni ale omenirii. Fericirea paradisiacă a fost întreruptă de cădere. Omul a fost forțat să-și mănânce pâinea în sudoarea frunții sale - poate în sudoarea frunții sale, adică cu eforturi spirituale incredibile pentru a păstra în sufletul său o reflectare a luminii paradisiace. El a fost chemat, cum s-ar spune, doar la păstrare, la aducere aminte, în fidelitate și nu la noi revelații ale lui Dumnezeu, nu la noi viziuni paradisiace. Și chiar și în această mică sarcină a căzut și a trădat, s-a scufundat până la fundul păcatului, el, în persoana lui Cain, și-a ridicat mâna împotriva fratelui său, el, în persoana nenumăraților săi reprezentanți, a păcătuit și s-a dedat viciului.

Ce putea fi, în acest amurg al umanității primordiale, o virtute specială? Doar această fidelitate față de amintirile paradisului, doar această credință în evenimentele viitoare, doar un mers sobru și măsurat traversând valea lacrimilor și a păcatului.

Așa s-a născut prototipul avocaților, prototipul tuturor celor care veghează asupra zilei de ieri, păzesc tradițiile, care au făcut din loialitate și memorie apogeul ascensiunilor lor.

Sufletul uman s-ar putea să fi ajuns deja să se teamă de îndrăzneală (Nu a fost îndrăzneala cea care i-a îndepărtat pe primii părinți din Eden?). Sufletul uman a început apoi să-și limiteze libertatea. (Nu a fost libertatea cea care a făcut-o pe Eva să cedeze ispitei șarpelui?). Sufletul uman a renunțat la alegere. (Doar o cădere, doar renunțarea sunt alese. Virtutea, însă, cere o rămânere nemișcată în ziua de ieri, observare, memorie, așteptare).

Așa a început calea plictisitoare, banală și monotonă a umanității decăzute. Și a durat secole.

Din când în când, acest amurg era tăiat de fulgere. Dumnezeu își rupea tăcerea străveche. Glasul trâmbiței lui Dumnezeu izbucnea în sclavia și pietrificarea alese liber, profeții chemau lumea de la osificarea ei la o flacără nouă, vorbeau

despre mânia lui Dumnezeu și despre focul care avea să ardă lumea, în esență chemau lumea iar și iar la alegere și libertate.

Profeții au fost uciși cu pietre. De ce? Nu era oare licărirea unui paradis pierdut și zorii unei promisiuni viitoare care îi acopereau? Nu pentru asta a gemut și a suferit omenirea? Nu pentru asta au fost respectate legile, s-au făcut sacrificiile, s-a respectat litera? De ce au fost uciși cu pietre profeții?

Pentru că omenirea a învățat să se teamă de libertate, pentru că omenirea știa unde o condusese această libertate, știa că, având libertatea de alegere, îi poate urma pe profeți sau poate cădea în abisul final. Nu, este mai bine să nu riști, să nu încerci, să nu fii ispitit, să nu fii ademenit. Ceea ce ți se cuvine este măsurat cu precizie. O zeciuială din mentă se dă templului. Pe această cale, chiar dacă nu realizezi mare lucru, dar cel puțin nu riști nimic. Imobilitatea este garantată împotriva noilor șocuri, împotriva catastrofelor, împotriva schimbărilor tragice. Chiar dacă garantează împotriva eliberării și împotriva prăbușirii, este totuși mai bine, mai puternic, mai calm... Și profeții au fost uciși cu pietre.

Lumea se cufunda încet în amurg. Eclesiastul își compunea deja strigătele de melancolie și deznădejde. Vântul se întorcea la cercurile sale. Deznădejdea pândea inimile oamenilor. Nimeni nu credea că se apropia dimineața. Iar profeții tăceau.

În mijlocul Poporului lui Dumnezeu, repetând cuvintele Eclesiastului, păzitorii adevărului său, ai alegerii sale, păzitorii legii, ai fiecărei litere a legii, scribii, avocații, fariseii, s-au ridicat ca niște stejari puternici, niște fortărețe de nezdruncinat. Omul poate fi schimbat, dar legea nu poate fi schimbată. Sufletul omenesc este pervers, litera este neclintită. Și de aceea busha este mai înaltă decât sufletul, Sabatul este mai înalt decât omul.

Și în cărțile sfinte se spune despre Mesia, Sfântul lui Israel, că venirea Lui nu este falsă - și de aceea să tacă disperarea, - ele vor păstra, vor păstra legea până în ziua Lui glorioasă. Dacă nimic nu se topește, nu arde, dacă totul rămâne nemișcat în osificarea sa moartă. Acestea sunt regulile pentru întregul popor, acestea sunt poruncile pentru fiecare suflet uman în parte. Îndeplinește ceea ce este prescris, adu jertfa prescrisă, dă templului ceea ce trebuie să dai, respectă postul, nu te întina comunicând cu cei necurați - și vei trăi - dacă nu tu, atunci fiul tău va trăi. Dar și tu ai deja răsplata ta prin faptul că ai împlinit legea, că ești drept, că ai păzit fiecare literă, că nu ești ca acest vameș.

Nu există nicio îndoială că toată lumea simte acest adevăr fariseic încăpățânat și nu poate obiecta la el până nu va veni vremea. Și nu există nicio îndoială că până și sufletul uman modern, fiecare suflet uman, trece prin acest adevăr fariseic, prin deșertul pârjolit și sterp al așteptării, economisind - poate economisind ultima înghițitură de apă - nu o voi bea, pentru că nu va mai fi apă nouă.

Da, în deșertul duhului, în timpul unei secete spirituale cumplite, fariseul este îndreptățit. El este singurul rezonabil și cumpătat, protector și sobru.

Și nu este pentru risipitor, nu pentru cel care în timpul marelui exod se îndoapă cu mană și vânat, bea apă rece și dansează înaintea vițeilor de aur, să dea vina pe stricta frugalitate a învățătorului, care postește chiar și în mijlocul foametei generale și face totul așa cum trebuie. El va păstra tablele legământului în tabernacol, el va conduce sufletul poporului în țara făgăduită.

De câte ori în fiecare dintre sufletele noastre blestemă severul păzitor al tradițiilor și legilor mulțimea infidelă de seducători, încălcători ai legii. În fiecare dintre noi există o astfel de luptă pentru puritatea a ceea ce este prescris, pentru cartă, literă, lege, pentru ceea ce este legat de viitor - doar viitorul, promisiunea încă neîntruchipată.

Când profeția tace în noi, când duhul nu se topește, cine o va păzi de stricăciune și risipire, afară de păzitorul legii, care stă pururea de pază? Prin aceasta este El îndreptățit în sufletul nostru.

Dar are un acuzator în fața căruia nu are cu ce să se justifice, există ceva care înlocuiește aceste legi ale lumii naturale pământești, care distruge toată dreptatea fariseilor și toată credincioșia avocaților și toată înțelepciunea cărturarilor. Și acest ceva este focul.

Focul s-a pogorât asupra lumii. Cuvântul lui Dumnezeu s-a întrupat. Dumnezeu s-a făcut om. Nu degeaba și nu întâmplător această minune, această împlinire a promisiunilor, a fost opusă de cei care erau păzitorii promisiunilor, așteptărilor și legămintelor. A început lupta învățătorilor cu ceea ce depășea legea, Sabatul, cu Fiul Omului. El, bând și mâncând cu vameșii și păcătoșii, El, vindecând în Sabat, El, vorbind despre restaurarea în trei zile a templului distrus - ar fi trebuit să li se pară un teribil încălcător al prescrisului, tradiționalului, obișnuitului mântuitor? Și s-au răzvrătit împotriva Lui în numele adevărului lor străvechi. Dacă nu-L vedeau pe Mesia în El, atunci nu se puteau simți fii ai camerei nupțiale și, prin urmare, nu puteau trăi după duhul și puterea camerei nupțiale.

Focul s-a pogorât asupra lumii. Inimile oamenilor s-au topit. Crucea Golgotei stătea pe calea spre Înviere. S-ar părea că cei care L-au răstignit, care L-au trădat, s-au trezit de cealaltă parte, în vechiul, decrepitul, cedând și retragându-se Testament. Și de această parte, alături de El, a rămas Noul Testament, cei înflăcărați, care au luat crucea pe umeri, sfințiți și transformați prin taina învierii - pentru totdeauna, până la sfârșitul lumii, membri ai Bisericii Sale, pe care nici iadul nu o va birui, părtași la viața veșnică aici, în zilele lor pământești.

De fapt, toate forțele care erau active în Vechiul Testament s-au păstrat în creștinism. Aceeași mulțime încăpățânată, indiferentă, ușor de corupt, aceiași păzitori ai legii, deja nouă, Legea Lui, cărturari creștini, farisei, avocați și, de

asemenea, aceiași profeți care au fost uciși cu pietre, nebuni care nu se încadrau în cadrul legii, fărădelegi pentru cei care sunt sub lege.

De fapt, întreaga istorie a creștinismului este istoria stingerii și reaprinderii focului. Așa se dezvoltă această istorie în fiecare suflet individual și așa curge ea în spațiul lumii. Cunoaștem frigul și lipsa de energie a unor întregi epoci creștine, cunoaștem focurile care se aprind și cresc ale adevăratei evanghelii creștine. Știm cum scribii și fariseii alternează cu pionierii noilor căi - timpul lor - cu un val larg de martiriu, ascetism, spovedanie, pocăință și purificare. Și din nou, trebuie spus cu toată corectitudinea că semnificația fariseismului în creștinism nu se limitează la stingerea focului, înghețarea și uciderea celor vii și în flăcări - ei păzesc, protejează, păstrează, poartă cu adevărat prețioasa cutie a comorilor creștine prin defileele epocilor moarte și mulțumite de sine. În acest sens, nu este treaba laicului, nu a reprezentantului unor astfel de epoci moarte să-i atace - ei apără cu dreptate creștinismul de păgânismul etern prezent în lume, cultul pasiunilor mărunte, prejudecățile, cultul celor mai diverși idoli, viței făcuți din diferite metale - vițelul de fier al puterii de stat, vițelul de aur al bunăstării economice etc.

Dar, odată cu aceasta, încearcă să protejeze biserica de arderile creștine autentice, de orice foc în general, își protejează doar altarul și nu permit nimănui să se hrănească cu el.

Evaluarea utilității și semnificației fariseismului pentru Biserică depinde în principal de epoca în care trăiesc. Prin urmare, acesta se schimbă foarte mult, fiind supus unor fluctuații foarte semnificative.

Ne aflăm acum la începutul unei noi ere bisericești. Multe dintre caracteristicile ei au devenit deja clare. Din această claritate putem evalua de ce are nevoie Biserica în acest moment, ce îi promovează creșterea și ardoarea și ce, dimpotrivă, îi este dăunător acum. Pe lângă sentimentul imediat al acestei epoci, putem și trebuie să determinăm în evaluările noastre diferența ei față de epoca precedentă - aceasta ne oferă oportunitatea de a vedea noul pe care Biserica ni-l cere și de ce trebuie să ne eliberăm acum, pentru a nu-i face rău cu aceste lucruri vechi și chiar învechite.

Epoca bisericească anterioară a durat aproximativ două sute de ani, în perioada petrină.

Dacă privim cu atenție schimbările aduse de epoca petrină în viața Bisericii, vom descoperi că ar fi cel mai corect să le caracterizăm drept o încercare de protestantizare treptată a Bisericii. Într-un anumit sens, ortodoxia din vremea lui Petru a experimentat ceea ce a experimentat catolicismul în vremea lui Luther, singura diferență fiind că acest proces nu a atins niciodată o asemenea intensitate ca în Occident, nu a sfâșiat niciodată trupul Bisericii. A fost slăbit, localizat, adus sub obligația dogmelor ortodoxe. Pe de altă parte, nu a purtat

caracterul unei căutări religioase autentice, precum protestantismul occidental. Reformatorii bisericii petrine au fost cel mai puțin reformatori religioși. Nu se considerau nici profeți, nici sfinți - au laicizat, au secularizat Biserica, au luat lumea de sub jurisdicția sa și i-au îndreptat focul în deșert, în păduri, în schituri, în mănăstiri îndepărtate, izolate.

Nu trebuie să închidem ochii la faptul că au realizat multe. Ortodoxia sinodală, în manifestările sale exterioare, formale, a devenit cu adevărat unul dintre departamentele marelui stat rus. Ierarhia, decorată cu ordine și panglici de stat, avea adesea psihologia unei mari birocrații imperiale. Nu este nevoie să enumerăm nenumăratele fapte care vorbesc despre o astfel de secularizare a Ortodoxiei în secolele al XVIII-lea și al XIX-lea. Putem spune doar că tocmai acest lucru a dus la desprinderea de Biserică a întregii părți a poporului rus aflată în căutare de cultură, a intelectualității ruse.

Dacă întreaga Biserică ar fi devenit ceea ce era la suprafață, ceea ce se arăta a fi în starea generală și în viața națională, atunci treptat semnificația ei ar fi putut fi complet diminuată și nu s-ar fi vorbit despre nicio nouă renaștere. La suprafață, nu scribii și fariseii, nu avocații care respectau litera acționau, ci procurori șefi și funcționari cu diferite grade de conștiinciozitate, atât spirituale, cât și seculare. Ei au trădat Patriarhia Rusă chiar de la început, au trădat nu numai existența, tradițiile și obiceiurile Rusiei ortodoxe, ci au trădat însăși spiritul Ortodoxiei.

Însă Biserica din această perioadă a avut și drepții ei, datorită cărora s-a putut pregăti cumva pentru încercările care o așteptau. Aceștia au ținut cu adevărat comorile Bisericii ascunse, sub acoperirea departamentului oficial al Bisericii.

În primul rând, au existat sfinți. Este adevărat, numărul lor nu este deosebit de mare, ultimele două secole, în acest sens, au fost mult mai sărace în sfințenie decât toate secolele anterioare de Ortodoxie în Rusia. Dar sfințenia a fost și nu putea să nu fie, sfințenia este întotdeauna în Biserică, este ca și cum ar constitui inima vieții bisericești. În acest sens, apariția unui sfânt nu este ceva ce caracterizează o anumită epocă a vieții bisericești - caracterizează viața bisericească în general.

Dreptatea caracteristică și specială a perioadei petrine purta, desigur, trăsăturile unei religiozități fariseice, legaliste și scribale. Acest lucru este firesc, deoarece însăși vremea cerea oamenilor, în primul rând, păstrarea vechiului foc, păzirea fostului sanctuar, păstrarea experienței părinților și strămoșilor, ca și cum ar fi păzit tabernacolul legământului. Lumea, lumea exterioară, a jefuit și a risipit bogățiile spiritului bisericii, a secularizat inima umană, a învățat construcții complet diferite ale viziunii asupra lumii și ale percepției asupra lumii. Și nu numai că lumea s-a transformat într-o înfățișare atât de străină și nefamiliară - în Biserica însăși se auzeau voci din ce în ce mai tare noi, în Biserica însăși devenea din ce în ce mai dificil să se protejeze sanctuarul bisericii. Prin urmare, apariția unei astfel de dreptăți protectoare, protectoare, a acestei perioade este

de înțeles. Era cu adevărat inevitabilă din punct de vedere intern și extrem de utilă pentru viitorul bisericii. Indiferent de forma pe care o va lua Sinodul, oricât de victorios s-ar dezvolta procesul de secularizare a Bisericii, toate comorile bisericești sunt ascunse în spatele lui, strict păzite, așteptând ca într-o zi să strălucească din nou lumii, să aducă din nou foc din sine în inimile noii generații a poporului rus.

Trebuie să fim corecți. Păzitorii au păzit cu adevărat, scribii au protejat fiecare literă, avocații au transmis poruncile intacte, fariseii au păstrat dreptatea neprihănită. Viața bisericească le datorează mult.

Însă era Bisericii Petrine s-a încheiat. Patriarhatul, simbol al începutului unei noi vieți în Biserică, a fost restaurat în Rusia. După multe sute de ani, persecuția creștinismului a început din nou la o scară pe care Biserica creștină primară probabil nu o cunoscuse niciodată. Aceste persecuții nu numai că i-au distrus fizic pe credincioși, dar au otrăvit și continuă să otrăvească întregul suflet al oamenilor, educă generații întregi în completă ignoranță față de Hristos. Viața bisericească a fost zdruncinată, loialitatea față de Biserică nu este dată de la naștere, ca un fapt evident, ci este câștigată prin teribile răsturnări și crize spirituale. Nu există nimic stabilit, obișnuit, cotidian sau general obligatoriu - totul se clatină, totul se prăbușește, apar unele întrebări noi, lumea se întoarce către Biserică, cerându-i să răspundă la ceea ce nu a făcut de secole.

Mai mult, nu doar lumea bisericească arde, întreaga omenire este în flăcări, întreaga omenire a fost aruncată din rutina ei obișnuită de viață, este zbătută de vârtejuri, se grăbește pe drumuri necunoscute, se zvârcolește în războaie, crize, revoluții.

Pot oare păzitorii și custozii să continue doar să păzească și să vegheze? Aceasta este ceea ce le cere Biserica copiilor săi credincioși? Acesta este modul în care poate satisface foamea mortală a lumii? Acesta este modul în care poate răspunde la toate întrebările umanității suferinde, fără de Dumnezeu și pierdute? Bineînțeles că nu.

Și pe lângă astfel de observații despre lumea exterioară, nu ne spune însăși viața Bisericii că din adâncul Bisericii a izbucnit un foc străvechi, mocnind atâtea secole sub obroc, că acum viața Bisericii, colorată de sângele martirilor, atinge o tensiune incredibilă, că acum voci profetice pot și trebuie să răsune. Și cel mai important, acum în sufletul fiecărei persoane sincere răsună îndrăzneț și persistent chemarea Înaintemergătorului: „Pocăiți-vă, căci Împărăția Cerurilor este aproape”. Și sufletul însuși răspunde acestei chemări și o transmite celor dragi, îi mângâie pe cei disperați cu ea și îi amenință pe cei nepăsători.

Înaintea inimii umane credincioase, toate valorile secundare și accidentale, întregul înveliș splendid al vieții bisericești au început brusc să se estompeze și, cu o strălucire fără precedent, cu o acuitate orbitoare, singurele lucruri

importante în cele din urmă au devenit evidente. Omul, în vremea noastră cumplită, simțea că stă gol și păcătos înaintea feței lui Dumnezeu, că nu îndeplinește porunca divină a iubirii, că nu păzește pământul, creația lui Dumnezeu, că nu-și observă fratele, că nu recurge la ajutorul divin. În lumea noastră mică și creată, fiecărui suflet i se dezvăluie o reflectare a Judecății de Apoi care vine, omenirea trece printr-o noapte a disperării - vrea oare să ajungă la o nouă zi, vrea oare să-și ardă și să-și curețe sufletul păcătos?

Într-un astfel de moment fariseii nu au ce face, într-un astfel de moment fiecare literă a legii începe să vorbească și să învețe, într-un astfel de moment biserica are nevoie de alți oameni și de alte forțe și de un cu totul alt foc.

Și chiar dacă înțelegem și considerăm firească nu doar nedumerirea celor care au păzit adevărul, ci și indignarea și teama lor față de adevăr, și față de credincioși și față de întreaga omenire, oricât de naturală ar fi atitudinea lor față de noua viață care se naște în Biserică, în numele focului care se aprinde în numele sufletelor care se topesc prin numele lui Hristos, în numele Bisericii, strălucirii ei, ardorii ei, în numele tuturor celor pe care trebuie să-i lumineze și să-i sfințească, trebuie să ne amintim că acum nu este locul fariseilor și avocaților să păzească averea Bisericii.

Trebuie să așteptăm cu credință profeți, acuzatori și mângâietori, aprinzători de suflete omenești, luptători pentru adevărul deplin, nediminuat al lui Hristos - în viață și în învățătură, în templu și în afara templului, peste tot și peste tot, pentru că pretutindeni, totul aparține pe bună dreptate acestui adevăr.

Călugărița Maria.

Revista „Put” nr. 56 (1938)

Sub semnul morții

Sursă - http://agios.org.ua

Nu voi repeta pentru a mia oară caracteristicile timpului nostru. Fatalitatea sa este evidentă pentru oricine nu este orb, oricine nu este surd aude vuieturile subterane ale unui cutremur care se apropie. Există însă o trăsătură a epocii noastre, a cărei afirmare poate părea paradoxală - într-o asemenea măsură, la prima vedere, totul în ea vorbește despre contrariul. Acest paradox constă în faptul că epoca noastră fără de Dumnezeu - și nu numai necreștină -, timpul nostru materialist, nihilist, laicizat în același timp se dovedește a fi un timp ca și cum ar fi predominant creștin, ca și cum ar fi chemat să dezvăluie și să afirme

misterul creștin în lume. Și mai precis, misterul Apocalipsei creștine. Acest paradox este confirmat nu de dezvoltarea vreunei învățături creștine, nu de prezența unor mari teologi în diverse confesiuni, nu de creșterea mișcării ecumenice sau de succesele muncii misionare, ci de însăși esența epocii noastre, de distrugerea ei, de goliciunea ei.

Cât de idilice ni se par secolele trecute ale istoriei. Cât de puternică și inviolabilă era viața în ele - modul de viață, granițele statelor, sistemul economic, forma de guvernare, modul de gândire, armonia sistemelor filosofice, ritmul vieții, puterea profesiilor, familiile bine stabilite, sfințenia proprietății private, puterea organizațiilor bisericești etc. Distrugerea, moartea, natura iluzorie a vieții, fragilitatea vieții de zi cu zi - erau acestea de înțeles pentru oamenii din ultimele secole? În inimile oamenilor, în națiuni, în întreaga lume, domnea o viață păgână pură și rumenită. Ce este surprinzător atunci că această viață păgână a pătruns adesea - uneori într-o formă grosolană, alteori în cea mai rafinată - în conștiința creștină? Era amanta.

Și vocile indivizilor, precum Dostoievski și Tolstoi în Rusia și aceiași câțiva în Occident, sună ca niște profeții singuratice, ca un ecou al eternității, în această lume solidă și trecătoare.

Spațiul tridimensional părea inviolabil. Legile naturii blocau toate căile spre miracole. Progresul și evoluția își înălțau încet căruța în sus, spre fericirea universală, spre o dreptate măsurată cu precizie, spre o fraternitate sobră și calculată a omenirii.

Dar apoi pereții caselor noastre au început să se cutremure și să se prăbușească, iar în spatele lor nu mai erau străzile obișnuite ale orașelor obișnuite, ci un fel de pustiu vast, unde cutreieră toate vânturile universului. Viața s-a dovedit a fi scurtă, fragilă și nu foarte scumpă. Granițele statelor s-au deformat și s-au mișcat. Legile s-au prăbușit. Haosul primordial a inundat sufletul uman. În loc de o viață puternică, normală și încrezătoare în sine, moartea a izbucnit în destinul nostru.

Moartea ne-a făcut vizionări și mai perspicace. Moartea a șters toate tiparele bizarelor planuri ale vieții și le-a înlocuit cu un design simplu, precis și unic al crucii. Omenirea, trezindu-se și privind în jur, a văzut cu surprindere și nedumerire că se află pe Golgota. Și Golgota devine treptat singurul loc unde poate fi sufletul uman. Orice altceva este fie expus, fie expus. Orice altceva este pur și simplu cumva insuficient de serios, nu este hrănitor, nu este real, este fantomatic.

Era în care omenirea stă la picioarele crucii, era în care omenirea respiră suferință, în care în fiecare suflet omenesc imaginea lui Dumnezeu este umilită, pălmuită, scuipată și răstignită - nu este aceasta o eră creștină prin excelență?

Există momente când poți fi surd și orb. Acum, omul nu poate decât să vadă și să audă.

Păgânismul sărman își simte idolii făcuți de om ardând, își încordează ultimele puteri, ridică noi zei. Dar nimeni nu vrea să fie înșelat de puterea lor iluzorie. Și nu există oare în acest păgânism evident renascut o altă dovadă că timpul nostru este în esență impregnat de spiritul creștinismului? Când, în ciuda înfățișării sale creștine, lumea era plină de sentimente, stări de spirit, credințe păgâne, păgânismul nu se manifesta, se mulțumea cu o victorie interioară asupra creștinismului și își ascundea steagurile și sloganurile. Acum, când, în ciuda chiar și a voinței sufletelor păgânizate, totul le obligă să privească în ochii eternității creștine, să vadă Apocalipsa împlinindu-se, păgânismul își aruncă masca, păgânismul asigură că nu a murit de-a lungul întregului curs al istoriei creștine, păgânismul declară bătălie deschisă împotriva creștinismului.

Așadar, lucrurile se așază la locul lor. Visul în care totul era înșelător și nefiresc s-a sfârșit. Se apropie o dimineață sobră. Cine știe, poate ultima dimineață din istoria omenirii, iar cine nu se trezește acum nu va mai avea niciodată timp să se trezească.

O dimineață dureroasă, chinuitoare, fericită, eliberatoare. În lumina ei, crucea este clar vizibilă, ridicată deasupra lumii. Omul este răstignit pe cruce. Nu este aceasta era creștină?

Iluziile ard. Zeii păgâni ard. Cât de mică este lista cu ceea ce rămâne. Dumnezeu, viața, moartea, iubirea și adevărul simplu și sincer rămân. Totul altceva arde. Și cât de des străpunge acest foc adâncurile ființei noastre, arzând obiceiurile și credințele păgâne care au crescut în ele, cât de des se întâmplă acest lucru acolo unde te aștepți mai puțin.

În lumea păgână solidă de ieri, conștiința creștină a experimentat și ea influența enormă a întregii atmosfere păgâne înconjurătoare. Timp de secole, procesul lent de stingere a focului, osificare a spiritului și consolidare a impulsurilor s-a prelungit. Un mod de viață puternic, carnal, semi-păgân, era introdus în Biserica Creștină, ritualul fiind o înregistrare moartă a impulsurilor de mult uitate. Problema principală aici nu este doar în lucrurile exterioare. Problema principală constă în ispite mult mai subtile și mai profunde care au străpuns conștiința creștină din interior, au tăiat chiar centrul creștinismului și i-au descompus miezul uman.

Aș dori să dau un exemplu extrem de frapant. Voi vorbi despre monahism, o regiune care pare a fi cea mai puțin accesibilă influențelor păgâne, cea mai închisă, cea mai puternic trăită după tradițiile celor mai intense secole creștine.

În scopurile mele, nu este deloc important să menționez faptele de perversiune păgână completă care puteau fi observate în monahism, că adevăratul său sens

era adesea înlocuit de cea mai neîngrijită și deschisă slujire adusă acestei lumi. Dacă acest lucru se întâmpla des sau nu, nu este important. Este clar pentru un ochi conștiincios și iubitor că monahismul nu era definit de aceste perversiuni. Chiar și faptul că s-a ridicat problema introducerii unui al patrulea jurământ în jurămintele monahale - jurământul de a nu bea - poate fi un semn al unor vremuri decadente, dar în esență nu caracterizează principalul canal al vieții monahale.

Aș dori să vorbesc despre unele dintre cele mai esențiale, benigne din punct de vedere intern, atitudini care mi se par teribile tocmai datorită benignității, sincerității lor, pentru că cereau sacrificiu, eroism și efort ascetic.

Există o dispută comună atunci când se respinge posibilitatea monahismului activ în Ortodoxie. Se spune că, prin însăși natura sa, acesta nu era activ, ci contemplativ. Cred că acest lucru nu este adevărat, cel puțin nu este adevărat în raport cu ultimele secole ale existenței sale. Și cel mai important, o astfel de diviziune bipartită a monahismului în activ și contemplativ nu este adevărată. Nu include ceea ce a fost cel mai răspândit, cel mai comun și cel mai acceptat în monahismul rus. Mi se pare că ar fi mai corect să vorbim despre o diviziune tripartită.

Întotdeauna a existat un monahism detașat, contemplativ. Doar câțiva indivizi îi urmează calea. Poate că doar în rare perioade de mare tensiune poate defini mișcări întregi - pustnici, locuitori ai stâlpilor, tăcuți. Tensiunea trece, focul se stinge - și doar câțiva, chemați în mod special la el, urmează această cale.

Există și un monahism activ, întors către lume. În ultimele secole am avut foarte puțini reprezentanți ai săi. Mi se pare că ar fi greșit să-l definim ca un fel de imersiune în elementele lumii, ca un fel de vanitate creștină. Poate că un astfel de monahism întors către lume simte cu tărie în mod special că lumea zace în rău. Ce fel de lume zace în rău? Lumea creată de Dumnezeu, pe care Dumnezeu a iubit-o atât de mult încât L-a dat pe singurul Său Fiu să sufere chinuri pentru păcatele ei. Și monahismul se întoarce către lume pentru că iubește această imagine a lumii lui Dumnezeu, imaginea omului lui Dumnezeu, și o vede în păcatul și puroiul realității istorice. Ca și în monahismul contemplativ, tot așa și în acesta, accentul central este pus pe veșnicie, depășirea temporalului, comuniunea cu Dumnezeu - fie direct, fie prin comuniune autentică cu omul și lumea. Ambele tipuri de monahism ating adevărata lor dezvoltare, adevăratele lor culmi doar atunci când sunt orientate spre Apocalipsă, spre escatologie, spre Împărăția lui Hristos care vine, atunci când își pot simți nu doar deșertul și peștera, ci și hospiciul, școala, biblioteca, spitalul – întreaga lume în care lucrează – ca pe un templu, atunci când nu se tem să repete veșnic rugăciunea primilor creștini: „Chiar așa, vino, Doamne Iisuse”.

Natura iluzorie a lumii este expusă. Chipul lui Dumnezeu în om, lâncezind în slăbiciunea muritoare, evocă o iubire arzătoare, disponibilitate pentru slujire, pentru sacrificiu. Călugărul se dăruiește complet acestui sacrificiu, renunță la

sine, la achizițiile sale, la bucata sa, la adăpostul său, la bunăstarea sa, la orânduirea propriului suflet, la orice „mod de viață”.

Și aceasta dezvăluie adevăratul și profundul sens al jurământului monahal de neachiziționare. Nu se poate crede că prin el o persoană renunță la acumularea de bogății materiale, la iubirea de bani, la proprietatea sa privată. Acest lucru este de la sine înțeles, dar nu este suficient. El renunță la dobândirea lumii sale spirituale într-un singur întreg, nu vrea să-și dobândească „Eul”. Și cu cât este mai sus, cu atât se dovedește a fi slujitorul tuturor până la sfârșit, și nu numai proprietatea sa, nu doar mușchii brațelor și picioarelor sale, nu doar mintea sa gânditoare sunt în slujbă, ci și duhul său, sfânta sfintelor sale, rugăciunea sa, este complet dedicat slujirii până la sfârșit, vrea să fie un instrument în mâna lui Dumnezeu până la sfârșit.

Idolii cad, ard. Nu doar idolii grosolani și ușor de expus ai poftei carnale, lăcomiei, iubirii de bani, nu, idolii cei mai subtili, cei mai rafinați - cultul familiei „mea”, „artei mele”, „creativității mele”, căii „mea”, modului meu de viață decent - totul este expus. Nimic al său. Omul însuși, „ca iarba”, zilele lui, „ca o floare de pe câmp”.

Și atunci nu mai rămâne nimic decât iubirea, și apoi o singură dorință: Vino la Ea, Doamne Isuse!

Am menționat deja că ambele tipuri de monahism pot crește pe temelia unor astfel de sentimente apocaliptice sau, mai larg, pancreștine. Dar am mai spus că acestea nu caracterizează monahismul ultimelor secole. Ceea ce a fost în ultimele secole și care, poate, nu a dispărut complet, este, cum ar spune, un tip intermediar. Îl ia pe om departe de lume cu păcatele și necazurile ei, îl înconjoară pe om cu zidurile înalte ale unei mănăstiri, dar nu îl conduce în deșert, într-o peșteră, într-o poziție solitară în fața lui Dumnezeu. În el, omul nu este orfan, nu este devastat și gol, ci într-un cerc puternic al fraților săi, într-o puternică opoziție față de lume, sub protecție, în spatele unui gard.

Există o paralelă exactă cu acest tip monastic în lumea seculară - este vorba de familie. Și în limbajul comun auzim adesea că o persoană are două căi din care să aleagă - familia și monahismul - una ca și cum ar înlocui-o pe cealaltă.

Mi se pare că, în esență, acest lucru este absolut greșit: monahismul se bazează pe escatologie, iar familia crește din rădăcinile naturale, legitime ale lumii materiale. Dar, de fapt, dacă vorbim despre monahismul de acest ultim tip, atunci există o paralelă între el și familie. Iar faptul că această paralelă există se datorează uneia dintre cele mai fundamentale proprietăți ale jurămintelor monahale, deși percepută într-un mod oarecum distorsionat. Acesta este jurământul de castitate. El conduce la monahism la marea majoritate a oamenilor care nu au avut propria familie, nu și-au construit o viață personală, nu au văzut contradicția puternică, incompatibilitatea absolută dintre viața personală și

structura apocaliptică a spiritului, inevitabilă pentru monahism. S-a produs un fenomen foarte ciudat, care a degenerat treptat principiile monastice de bază.

Dorința de a întemeia o familie nu se limitează nicidecum la dorința de a satisface instinctele carnale, pofta pământească de iubire, chiar de procreare. Un alt instinct, extrem de puternic în sufletul uman, stă la baza familiei - acesta este construirea cuibului, organizarea și construirea propriei vieți, separată prin ziduri de lume, încuiată cu zăvoare puternice. Omul își creează propriul mod de viață, omului îi pasă nu numai de bunăstarea sa materială, ci și de puritatea morală a vieții sale, de splendoarea ei interioară, o protejează de murdăria exterioară, de orice poluare, o păstrează, își afirmă în ea „eul" său personal și „noi" său familial-colectiv - opunându-le oricărui „ei" extern.

Și astfel, oamenii care fac cu sinceritate jurământul de castitate renunță la o parte din ceea ce îi face să construiască o familie: nu vor accepta nici dragostea carnală, nici nașterea de copii. Dar acceptă tot ce stă la baza construirii unei familii. Vor să-și organizeze viața, un mod de viață comun, ziduri înalte dincolo de care murdăria și tristețea lumii să nu pătrundă. Construiesc un fel de familie spirituală și o protejează și o păzesc de orice încălcare, ca pe un altar. Omul începe să-și dea toată puterea pentru a-i oferi bunăstare materială, puritate morală, pentru a susține în ea spiritul unității fraterne. Muncește mult fizic pentru această familie monahală a sa, renunță la beneficiile personale în numele binelui comun, în numele statutului său comun, face sacrificii.

La prima vedere, totul aici este foarte bun, chiar minunat.

La urma urmei, un călugăr înseamnă diferit, iar în acest caz este obligat să realizeze această diferență separându-se de întreaga lume și în unitate cu același diferit, cu călugării. Zidurile înalte și castelele sunt justificate. Sfințenia și inaccesibilitatea vetrei monahale sunt justificate, paralel cu sfințenia și inaccesibilitatea vetrei familiei.

Și nu doar la prima vedere toate acestea sunt minunate - există epoci care durează secole, când în esență nu poate exista alt monahism decât un număr nesemnificativ, nesemnificativ de călugări care au o chemare personală specială pentru un alt monahism. Și în astfel de epoci, pustnicii părăsesc mănăstirile pentru deșert, iar oamenii care își văd chemarea în a se dedica slujirii lumii, cel mai adesea nu fac jurăminte monahale, ci creează imagini ciudate ale sfinților nebuni și ale celor binecuvântați, care nu au grijă de nimic, nu își construiesc viața, care sunt, după cuvântul apostolului, gunoiul lumii, care nu au nicio înclinație spre nicio achiziție.

Cine știe, poate că nu sunt în primul rând călugări, adică diferiți de toți cei care trăiesc după legile lumești - pentru a păzi, a acumula, a economisi?

Dar nu este nevoie să ne gândim la asta când lumea este prosperă, doar câțiva sunt nebuni și doar câțiva simt semnele apocaliptice din istoria omenirii. Când lumea este prosperă, tocmai această protecție tradițională a vetrei monahale este cea legitimă și justificată. Pe de o parte, există un element în aceasta - deși cel mai subtil, abia sesizabil - de influență păgână, de care aproape niciun suflet nu este liber și, pe de altă parte, este și o protecție de sine împotriva influențelor păgâne, împotriva farmecelor acestei lumi. Într-o mănăstire, aceste farmece sunt mai subtile, mai înnobilate, mai demne.

Asta dacă vorbim despre trecut. Ei bine, și când timpul însuși ne învață adevărul etern al Apocalipsei care se întâmplă, când timpul, sfidând sufletele fără Dumnezeu care umplu lumea, devine el însuși vestitorul realizărilor apocaliptice, când omenirea este cu adevărat înălțată spre Golgota, când nu mai există căi și nu mai există aranjamente în lume, este oare posibil într-o astfel de epocă, în epoca noastră, să acceptăm trecutul monastic obișnuit, tradițional, de două secole ca un fel de obligație pentru viitorul monastic? Nu, este imposibil.

Și oricât de greu ar fi să ridici mâna împotriva ideii nobile, pline de iubire și frumoase a unei familii monahale, izolate de lume, împotriva unei mănăstiri strălucitoare, mâna tot se ridică.

Vocea interioară cere și în acest domeniu non-achiziționare.

Lăsați hoții fără adăpost să intre în zidurile voastre, să vă distrugă frumoasa rânduială statutară cu vârtejurile vieții exterioare, să vă umiliți, să vă goliți, să vă micșorați - oricât vă smeriți, oricât vă goliți - se poate compara aceasta cu umilința, cu auto-smerenia lui Hristos - nici măcar pe Golgota, nici pe crucea rușinoasă, ci în ieslea Betleemului, când îngerii cântau în jur, iar lumea era plină de bunăvoință?

Fă jurământul de neachiziționare în toată severitatea lui devastatoare, arde orice confort, chiar și cel monahal, arde-ți inima astfel încât să renunțe la confort și apoi spune: „Inima mea este gata, gata”.

Sunt momente când tot ce se spune nu poate fi evident și clar, pentru că însuși aerul din jurul nostru este păgân și ne ispitește cu farmece idolatre.

Însă timpul nostru - creștinizează cu adevărat în însăși esența sa suferindă, sfărâmă și distruge în inimile noastre tot ce este solid, tot ce este stabilit, sfințit de secole, drag nouă. Ne ajută cu adevărat și pe deplin să acceptăm jurământul neachiziționării, să nu căutăm „imaginea” vieții, ci „urâtul”, urâțenia prostească a vieții, să nu căutăm zidurile mănăstirii, ci absența completă a celui mai subțire despărțitor care separă inima de lume, de durerea ei.

Și acum ni se dă nu creștinismul, cufundat în elementele acestei lumi, ci crucea sa, focul său, abnegația și dăruirea de sine, escatologia creștină.

Și să nu credeți că tot ce s-a spus se referă exclusiv la monahism. Am vorbit despre asta pentru a dezvălui mai clar ideea mea principală. Dar această idee principală, mi se pare, determină soarta lumii moderne în ansamblu. Este simplă și clară.

Timpul s-a transformat acum într-un înger apocaliptic, trâmbițând și chemând în fiecare suflet uman. Accidentul și condiționalul se ghemuiesc precum niște coji și expun rădăcinile eterne ale vieții. Omul stă în fața distrugerii. Moartea expune insignifianța, temporaritatea, fragilitatea viselor și aspirațiilor sale. Totul arde. Doar Dumnezeu, sufletul uman, eternitatea și iubirea rămân.

Așa este pentru toți, pentru călugăr și pentru laic, pentru creștin și pentru păgân, pentru drept și pentru păcătos.

Și oricine vrea să urmeze singura cale care duce departe de distrugere în zilele noastre teribile, „să se lepede de sine, să-și ia crucea și să plece”.

Călugărița Maria.

Revista „Novy Grad” nr.13 (1938)

Sub semnul timpului nostru

Sursă - http://agios.org.ua

Când oamenii trăiesc pe pământul lor natal, când sunt cetățeni sau supuși ai unui stat, atunci, chiar dacă se află în cea mai extremă opoziție față de fundamentele acestuia, continuă să răspundă pentru el. A avea orice credință, orice convingere, orice opinie, a fi în cadrul unui sistem statal, înseamnă a suporta consecințele acestei opinii și convingeri. Dacă aceasta coincide cu opinia autorităților, consecințele sunt pozitive - o persoană obține recunoaștere generală, oportunitatea de a se realiza, de a se dezvălui, de a obține bogăție, poziție etc. Dacă opinia diferă de opinia majorității, atunci o persoană poartă responsabilitatea pentru aceasta, este persecutată, este privată de libertate, viața îi este frântă, poate fi chiar distrusă - executată, exilată etc. Așa este viața tuturor celor care nu și-au părăsit patria, legată de destinul ei istoric. Și fie că această patrie este Rusia, Germania, Spania sau chiar Franța, fiecare dintre cetățenii săi știe ce pedepse îl așteaptă și care sunt aceste pedepse și ce succes și recunoaștere generală îl așteaptă. Și aceasta nu privește doar acele opinii ale sale care sunt legate de regimul politic al acestei țări - ci privește credința sa, viziunea sa asupra lumii. Viziunea sa asupra lumii devine responsabilă. Credința poate fi mărturisită în condiția pregătirii pentru martiriu. Totul capătă semnificație,

totul determină necesitatea unei alegeri clare și decisive. Și, în același timp, se exercită o presiune enormă, uneori irezistibilă, asupra posibilității acestei alegeri. Dacă am doar o vagă simpatie pentru o anumită opinie, atunci în fața tuturor pedepselor posibile pentru această opinie, mă voi gândi în continuare dacă merită să o mărturisesc în mod special deschis. Și numai cu o anumită capturare absolută și inevitabilă a unor convingeri, voi decide să le apăr până la capăt - până la tortură și chiar moarte. Acest lucru are ca rezultat o anumită precauție în sufletele celor care sunt legați de organismul lor național, influența enormă a fiecărui membru al acestui organism, conexiunea, dependența. Nu știu dacă merită să dau exemple - există nenumărate. Dacă poți ajunge la Solovki pentru a participa la o procesiune religioasă, atunci o persoană, poate chiar una statornică, se va abține de la participarea la ea - pur și simplu pentru a nu-și irosi întreaga viață pentru o procesiune religioasă, ci pentru a o păstra pentru un martiriu mai oportun. În fața „cetățenilor”, fiecare alegere stă ca un fel de linie finală, după care încep să poarte responsabilitatea cu întreaga lor viață. Și, în același timp, „cetățeanul” nu este niciodată liber, simte întotdeauna întreaga greutate a presiunii autorităților, a opiniei publice, a tradițiilor, a vieții, a istoriei țării sale. Știm toate acestea, pentru că toate acestea s-au întâmplat în viețile noastre - știm că în epoca războiului civil, alegerea a determinat moartea, închisoarea, exilul, paralizarea completă a sorții. Ne amintim ce a însemnat să porți responsabilitatea pentru opiniile tale, ne amintim lipsa de libertate în mărturisirea ta. Și știm și mai bine ce înseamnă să mărturisești credința acolo unde este persecutată, unde întreaga putere a statului este ridicată împotriva ei.Știm cum oamenii erau lipsiți de o bucată de pâine pentru că purtau o cruce de botez la gât, cum erau trimiși în lagăre pentru că aveau o carte religioasă etc.

Și astfel devenim emigranți. Ce înseamnă asta? În primul rând, înseamnă libertate. Înseamnă o anumită cădere absolută de sub lege, o anumită eliberare finală de orice responsabilitate externă, o ședere extrem de dureroasă și în același timp fericită în afara influenței autorităților, a opiniei publice, a tradițiilor, a vieții și istoriei țării. Se pare că slăbim, pierdem corporalitate, dobândim o mobilitate enormă, ușurință, devenim neîngrădiți - și nu suntem responsabili față de nimeni pentru nimic. Dacă credem, nimănui nu-i pasă. Dacă nu credem - nici nimănui nu-i pasă. Dacă în sfera politică mărturisim o opinie extremă sau alta, acest lucru nu afectează nimic - nu putem acorda nici măcar un vot în plus celor cu care simpatizăm participând pasiv la alegeri. Suntem aproape umbre. Propria noastră opinie publică nu are nicio putere. Poate că nimeni nu este vreodată atât de în afara întregului proces al vieții ca o persoană care și-a pierdut toate drepturile și obligațiile civile, ca o persoană care a devenit iresponsabilă în sens deplin, ca un emigrant. Un „cetățean” are ocazia să se realizeze, suportând costuri indirecte incredibile pentru această realizare - trebuie să depășească constant frecările - mediul înconjurător, opinia publică, tradițiile. Nu trebuie să depășim nicio frecare, nu suportăm niciun cost indirect, dar suntem aproape lipsiți de oportunitatea de a ne realiza, pentru că suntem lipsiți de corporalitate, nu avem niciun punct de aplicare al forțelor noastre.

Aceasta este o caracteristică obiectivă a condiției noastre. Dar, pe lângă nevoia de a o caracteriza, avem nevoie să o înțelegem religios. La începutul secolului al XIX-lea, exista o întreagă galaxie de utopiști sociali care visau să creeze o viață nouă pe insule nelocuite, construită pe legi noi și juste, ieșind în afara tradiției vechi și nedrepte. Nu au reușit să găsească insule nelocuite. Aceste insule nelocuite ne-au fost date împotriva voinței noastre, chiar în centrele istoriei universale. La Paris sau New York, putem stabili monarhiile sau republicile noastre, comunitățile noastre, schitul nostru. Proprietarului de bistro vecin nu-i pasă ce fel de regim domnește în țara noastră și dacă credem în Dumnezeu sau ne închinăm protoplasmei. Prefectura ne cere un anumit minim în ceea ce privește funcționalitatea pașapoartelor noastre, inspectorul fiscal colectează impozite - adică toate legăturile noastre cu lumea exterioară. Iar emigrantul intern, propriul nostru, este suficient de neputincios și incorporeal pentru a-și dezvălui în mod activ nemulțumirea față de o anumită direcție în propriul mediu. La ce ne cheamă viața noastră anormală specială? La ce ne-a condus această absență completă a inerției, această dezcorporare, această libertate nemărginită față de orice constrângere externă?

În ce măsură am fost demni de ea? În ce măsură am realizat-o în mod creativ?

Noi, copiii războiului și ai revoluției, noi, cei care cunoaștem puterea și legea catastrofelor, a distrugerii, a morții, noi, cei care am dobândit o înțelepciune teribilă în perioada prăbușirii noastre, noi, cei care cunoaștem fragilitatea oricărei bunăstări și natura iluzorie a oricărei ordini, ne-am regăsit din nou în lumea modernă neliniștită, așteptând noi catastrofe, delirând despre viitoarele războaie, sfâșiați de războiul civil, așteptând cataclisme istorice fără precedent. S-ar părea că experiența noastră amară ar fi trebuit să ne facă mai clarvizi, mai înțelepți. Ar fi trebuit să fim capabili să apreciem cu adevărat binecuvântările vieții, durabilitatea ei. De fapt, cu toții, în grade diferite, ne-am supus opiniilor care există în mediul înconjurător. Dacă îți revii cumva și te uiți cu atenție la ea, atunci ceea ce te frapează cel mai mult este o anumită stabilitate psihologică, nepăsare, mediocritate, absența entuziasmului autentic în ea, afirmarea unui mod de viață modest pe versanții unui vulcan incipient. Mă gândesc adesea la „Ospățul pe vremea ciumei” de Pușkin. Care este diferența dintre ceea ce ne zugrăvește și situația noastră? Ciuma, desigur, domnește în viețile noastre. Fiecare număr de ziar ne vorbește despre noile ei victorii. Toată lumea se așteaptă să ne pătrundă în casă. Astăzi se stinge una dintre sclipirile ei, doar pentru a se aprinde mâine într-un loc nou. În acest sens, nu există nicio diferență. Dar diferența este că noi nu ospătăm și nici mediul înconjurător nu ospătează. În tensiunea și entuziasmul ospățului există un anumit sentiment de groază, o anumită atingere asupra ultimelor lucruri. Simți că oamenii ospătați sunt întotdeauna în pragul unei reacții tragice autentice, că un cuvânt, un gest, un fapt nesemnificativ - și vor începe să se pocăiască și să-și bată în piept și să se dăruiască în dragoste celor mai nefericiți și vor accepta moartea luminați și cu adevărat. Un ospăț în timpul unei ciume este diferit de viața noastră, pentru că este mai intens și, în această intensitate, este autentic. Dar noi – și aici

întrebarea nu este în denunțare sau critică, ci într-un fel de amărăciune fără speranță a conștiinței că așa stau lucrurile – suntem foarte prosperi chiar în nenorocirea noastră, ne facem cuiburi pe o stâncă sortită prăbușirii, ne-am subordonat filistinismului spiritual, mediocrității spirituale, căldicelii. Acest lucru îi privește pe toți. Toată lumea este acum lipsită de o adevărată ardere religioasă, totul mocnește, totul fumegă peste tot.

Dacă acordăm atenție mediului nostru bisericesc, celor în viața cărora Biserica ocupă un loc important, care se definesc pornind de la ortodoxia lor, atunci trebuie să recunoaștem că observațiile noastre nu vor fi deosebit de încântătoare. Desigur, există întotdeauna oameni drepți în Biserică - îi avem. Există întotdeauna suflete curate și detașate în Biserică - și acum îi putem întâlni. Dar, pe lângă acestea, există un grup bisericesc foarte mare care percepe ortodoxia ca un anumit atribut al apartenenței sale la vechea statalitate rusă, ca o anumită parte a unui mod de viață trecător, ca o dovadă a fiabilității politice și a ortodoxiei politice. Într-o oarecare măsură, opinia publică bisericească noastră emite un brevet pentru ceea ce este permis și interzis, caută eretici, visează la vremurile în care puterea seculară va păzi din nou, cu toată forța aparatului său punitiv și polițienesc, puritatea ortodoxiei, iar Biserica, cu autoritatea sa spirituală, va condamna tendințele antistatale.

Acest grup poate face mult rău pentru că este activ, acuzator și calomniază ușor. Dar, în cele din urmă, activitatea sa nu stârnește ostilitate față de el, ci mai degrabă milă. Dacă ar avea pământ sub picioare, s-ar exila și s-ar spânzura; acum doar șoptește și calomniază. Nu are niciun sens să lupți împotriva lui, pentru că viața însăși duce o luptă zilnică și victorioasă cu el. Cele mai clasice exemple ale activității sale pot fi văzute în nenumăratele broșuri publicate la Belgrad cu ocazia schismei bisericești. În general, se poate spune că, ca să spunem așa, polul de atracție al opiniilor sale despre viață se află tocmai acolo, deși, din păcate, adepții săi sunt peste tot.

În viața bisericească se poate găsi și un alt pol de atracție pentru alte forțe. Acesta se găsește și în gruparea bisericească nou formată, așa-numita biserică patriarhală, care poate fi mai rafinată și mai cultă decât prima. Au în comun teama de a trăi relații cu viața, cultul literei, ridicarea canoanelor la nivelul adevărului divin revelat, credința în infailibilitatea a ceea ce ar trebui să fie, setea de a expune și căuta erezii. Dar în acest al doilea grup, poate datorită compoziției mai inteligente a membrilor săi, momentul estetic este mult mai puternic, începutul unui fel de intoxicație isterică cu splendoarea bisericească. În plus, în timp ce primul grup bisericesc este complet otrăvit de politică, al doilea este foarte pestriț și nesigur în sens politic. Este, de asemenea, conservator, respectă și el temeliile, dar aceste temelii sunt oarecum diferite de cele ale primului - nu va învia perioada sinodală a bisericii, tinde spre temelii mai decente și arhaice. Orice urmă de libertate îi este străină. Dacă nu ar vrea să folosească măsuri de coerciție statală pentru a-i aduce pe dizidenți la realitate, este doar pentru că speră la o altă metodă de a-i aduce la realitate - cu ajutorul focurilor

aprinse de biserică însăși, inchiziția. Are intensitatea fanatismului, are și o anumită doză de creativitate, dar această creativitate este oarbă față de viața noastră modernă, este un fel de creativitate combinatorie, lipsită de iubire.

Dacă întrebarea s-ar limita doar la existența acestor straturi de emigrare, atunci nu ar putea exista două opinii despre soarta sa. Aceasta ar însemna că întreaga masă a poporului rus care se afla în afara pământului natal nu ar putea suporta povara grea a libertății și a iresponsabilității. Libertatea i-a ars. Deșertul s-a dovedit a fi populat de o forță întunecată, iar forța întunecată i-a înghițit. Dar există ceva diferit în emigrare și ce ar trebui să fie acest altceva? Cum ar trebui să fie ca emigrarea să aibă un sens interior, spiritual, ca ea să se justifice?

Nu voi afirma sau nega existența acestui ultim grup. Mă voi limita la a descrie cum ar trebui să fie, deși cred că, dacă nu ar exista, am fi pierdut de mult capacitatea de a respira. În primul rând, trebuie să înțelegem sensul providențial al libertății care ne-a fost dată. Trebuie să o acceptăm ca pe un dar greu și nu doar să o tratăm în exterior, ci să o lăsăm să pătrundă până în adâncurile spiritului nostru și, în lumina ei, să reconsiderăm și să testăm toate opiniile și fundamentele noastre obișnuite și obișnuite. Dacă suntem liberi de influența statului și a puterii, suntem oare suficient de liberi de canonul de credințe, obiceiuri și reguli pe care ni le creăm noi înșine? Încă din tinerețe, o persoană include treptat capitole și pagini întregi din opiniile altor oameni într-un fel de manual interior. După ce le-a perceput odată cu ardoare și viu, le introduce apoi într-o anumită listă obligatorie a ceea ce ar trebui să fie. Aceste opinii devin moarte, nu corespund stării actuale a sufletului său, ci corespund unui lucru de mult apus. Dar le repetă an de an pentru că îi lipsește curajul sau timpul să efectueze un fel de revizuire a inventarului său de concepții despre lume. El continuă să acționeze nu din nevoie interioară, ci din încredere necondiționată în propria sa viziune asupra lumii din trecut. Totul este atât de bine stabilit, totul a devenit atât de înrădăcinat, totul a luat forme atât de puternice, chiar estetice, încât adesea nici măcar o mână nu se ridică pentru a tulbura această imagine stabilită a lumii spirituale. Suntem ferm ancorați în viziunea noastră asupra lumii, suntem bine îmbrăcați, suntem pur și simplu înfășurați în ea. Și avem dreptate când ne este teamă să ne aflăm într-o stare de libertate în acest domeniu. La urma urmei, acesta poate fi singurul lucru solid care ne-a mai rămas. Și trebuie să existe un fel de catastrofă interioară, un fel de sărăcire finală și profundă, un fel de strădanie pentru cea mai nemiloasă onestitate, pentru ca o persoană să decidă să pună la îndoială totul, să renunțe la posibilitatea de a vorbi din Dostoievski, sau Homiakov, sau Soloviov și să înceapă să vorbească doar în numele conștiinței sale, dintr-un grad sau altul al iubirii sale și al cunoașterii sale de Dumnezeu. Dar, oricât de greu ar fi să le spui oamenilor săraci - fiți și mai săraci - aceasta este porunca interioară a libertății care ne este dată. În lumina ei, totul pare mic și întâmplător, cu excepția celor mai teribile întrebări despre viață și moarte, despre dragostea lui Dumnezeu și despre intervenția lui Dumnezeu în destinul nostru. Acesta este primul și cel mai important lucru - să nu permitem nici lașității, nici unui aranjament estetic-vizual particular să ne

ascundă teribila noastră poziție în deșert înaintea lui Dumnezeu. În acest sens, trebuie să emigrăm din această bunăstare a viziunii asupra lumii, trebuie să ne deschidem sufletele către toate curenții și vânturile libertății interioare absolute. Așa, mi se pare, sunt căile interioare.

Trecând la revelarea și implementarea lor exterioară, trebuie mai întâi să înțelegem sensul secret al faptului că, pierzându-ne patria pământească, nu ne-am pierdut patria cerească, că Biserica este cu noi, printre noi, și întreaga Biserică Ortodoxă în ansamblu, nu este împărțită în părți, în niște subbiserici. Și în Rusia este în întregime, iar în emigrație este în întregime, iar în fiecare parohie în întregime. Și acesta este singurul loc în care ni se mai dă ocazia să ne realizăm pe noi înșine și singura lucrare care, în ciuda a tot, are succes.

Să privim și problema bisericii din punctul de vedere al libertății noastre, care aici, ca nicăieri altundeva, ne obligă. Aici aș dori să fac o singură rezervă. Nu cu mult timp în urmă a trebuit să-mi exprim opinia pe această temă într-o revistă. Articolul meu a stârnit un răspuns complet neașteptat pentru mine. Însăși afirmarea faptului eliberării noastre extraordinare în comparație cu poziția Bisericii în toate momentele existenței sale, dintr-un anumit motiv, i-a făcut pe unii să creadă că eu consider doar viața noastră bisericească de emigranți ca fiind autentică și că resping, tai, consider două mii de ani de istorie bisericească ca nimic. Apoi au tras concluziile de aici că eu neg dreptatea și sfințenia în Biserică în perioada captivității sale statale. Este dificil să respingem astfel de concluzii arbitrare și complet nefondate din cuvinte precise. Aici, poate, nu este necesar să respingem, ci să repetăm aceleași gânduri în expresii diferite, astfel încât să devină în sfârșit inteligibile. Istoria bisericii din toate timpurile conține pagini dedicate sfințeniei autentice. Privarea de libertate nu diminuează în niciun fel posibilitatea sfințeniei, ba mai mult, se poate ca tocmai în perioadele de maximă privare de libertate să înflorească sfințenia cea mai strălucitoare, cea mai neclintită. Aceasta se referă la epocile persecuției, care sunt și epocile martiriului. Cred că presa grea a violenței statale în perioadele de patronaj al puterii de stat, în timp ce fragmenta voința religioasă a unora, a creat din alții adevărați mărturisitori ai adevărului lui Hristos.

Însă soarta Bisericii poate fi considerată nu numai din punctul de vedere al creșterii sfințeniei în ea. Orice punct de vedere este, de asemenea, legitim, izolarea oricărei sfere a vieții bisericești și iluminarea oricărui fel de creativitate bisericească. Se poate vorbi despre Biserică din punctul de vedere al artei bisericești, din punctul de vedere al dezvoltării dogmelor, din punctul de vedere al modificării administrației bisericești etc. Așadar, este la fel de legitim să vorbim despre viața bisericească din punctul de vedere al libertății sale. Și nimeni care spune că Biserica nu a fost liberă, prin acest fapt nu spune că nu a existat sfințenie în ea, sau că a fost sfâșiată de erezii, sau orice altceva, cu excepția unui singur lucru - că nu a fost liberă. Și afirmând libertatea, afirmăm doar acest fapt - Biserica emigrată este liberă. Și din acest fapt conștiința noastră ne obligă să tragem concluzii speciale. Pentru că conștiința noastră trebuie să se simtă

responsabilă pentru această libertate, trebuie să se justifice, trebuie să accepte cu sinceritate acest dar mare și dificil.

Libertatea obligă, libertatea cere o predare sacrificială de sine, libertatea determină onestitatea și severitatea față de sine, față de propriul drum. Și noi, dacă vrem să fim severi și onești, demni de libertatea care ne-a fost dată, atunci trebuie să ne măsurăm și propria atitudine față de lumea noastră spirituală. Nu avem dreptul să fim atinși necondiționat de tot trecutul - o mare parte din acest trecut este mult mai înalt și mai pur decât noi, dar mult este păcătos și criminal. Trebuie să tindem spre sublim, să luptăm împotriva păcătosului. Nu poți stiliza totul după un dulce sunet al clopotelor Moscovei - religia moare din cauza stilizării. Nu poți cultiva o viață moartă - doar arderea spirituală autentică este semnificativă în viața religioasă. Nu poți îngheța un suflet viu cu reguli și regulamente - acestea au fost cândva expresia altor suflete vii, iar sufletele noi necesită propria lor expresie în consecință. Nu poți percepe Biserica ca un fel de perfecțiune estetică și să te limitezi la o langurositate estetică - libertatea dată de Dumnezeu ne cheamă la activitate și luptă. Și ar fi cea mai mare minciună să le spui sufletelor care caută: mergeți la Biserică, pentru că acolo veți găsi pace. Adevărul este opusul. Celor liniștiți și adormiți le spune: mergeți la Biserică, căci acolo veți simți o adevărată neliniște pentru păcatele voastre, pentru distrugerea voastră, pentru păcatele și distrugerea lumii, acolo veți simți o foame nesățioasă pentru adevărul lui Hristos, acolo din căldicel veți deveni înflăcărați, din calm veți deveni neliniștiți, din cunoașterea înțelepciunii acestui veac veți deveni nebuni în Hristos.

Libertatea noastră ne cheamă la această nebunie în Hristos, la această prostie în Hristos. Libertatea ne-a chemat, sfidând întreaga lume, sfidând nu doar păgânii, ci și mulți care se numesc creștini, să construim lucrarea Bisericii tocmai în modul cel mai greu de construit.

Și vom fi proști, pentru că cunoaștem nu numai greutățile acestei căi, ci și cea mai mare fericire de a simți mâna lui Dumnezeu asupra faptelor noastre.

Călugărița Maria.

Revista „Novy Grad” №12 (1937)

Afacere ortodoxă

Sursă - http://agios.org.ua

Este dureros să asculți sau să citești orice raționament teoretic despre structura vieții. Din departamentele universitare, în dezbateri aprinse la diverse ședințe, oamenii încearcă să încadreze viața în scheme și tipare, să-i împingă diversitatea incontestabilă în forme predeterminate. Iar politicienii, prevăzând ce se va întâmpla peste un deceniu, se pierd și se confundă în fleacuri de astăzi; economiștii, știind cum să rezolve toate conflictele și crizele, nu știu cum să se descurce cu bugetul lor modest; filantropii, dorind să aducă beneficii universului, nu observă persoana care trăiește lângă ei.

1) Profesorii vorbesc despre asta. Dar cine îi ascultă și cine îi citește? Totuși, chiar și profesorii care se gândesc la asta fac excepție.

Într-adevăr, numai în tinerețe poți să nu vezi această batjocură absurdă, această contradicție stridentă. Odată cu vârsta, crește observația, se naște ironia și apare o imposibilitate absolută de a percepe toate aceste diagnostice și prescripții precise ale medicilor, cărora li se aplică cuvintele: „Medicule, vindecă-te pe tine însuți”.

Dar dacă acest lucru este adevărat în domeniul politicii, economiei și al tuturor tipurilor de viață publică, atunci este deosebit de dureros acum să ascultăm conversații despre creștinism, despre Hristos și Biserică.

În săli de curs, saloane, cafenele, cu o iresponsabilitate uimitoare, cresc teorii, opinii, paradoxuri ascuțite, dantelării ale gândirii. Astăzi mărturisim principiile ascetismului extrem, iar mâine, ca și cum ceva ar fi fost deja dobândit și trăit din această experiență pur verbală, căutăm noi impresii în teoriile unui experiment de viață cuprinzător. Și peste tot, în fiecare tonalitate, sună un singur cuvânt - criză. În esență, în acest răspuns foarte fragmentat, incomplet la întrebările modernității, se demonstrează cea mai importantă esență a crizei - criza vieții integrale, chiar miezul ei.

Să încercăm, începând cu cel mai mare și mai absolut, să aruncăm o punte către agitația noastră cotidiană, către fiecare fapt al vieții noastre mici și concrete. Mai mult, este și o viață de emigrant - viața noastră - și asta înseamnă, cum s-ar spune, că nu este nevoie să vorbim despre perspective mărețe pentru noi, nefondate, întâmplătoare, care seacă.

Totuși, fiecăruia dintre noi i se dă un destin care nu este mai puțin și nici mai puțin tragic, deoarece ne-a fost dat la Paris și nu la Moscova. Fiecăruia dintre noi i s-a dat nașterea, dragostea, prietenia, setea de creativitate, simțul compasiunii, dreptatea, dorința de veșnicie - și fiecăruia dintre noi i se va da ceasul morții. Stăm în fața adevărului Domnului și vrem să înțelegem poruncile sale.

Însă Adevărul Domnului ne spune că cerul nu O poate cuprinde, dar ieslea din Betleem da, că Ea creează și susține lumea și cade sub greutatea crucii pe drumul spre Golgota, că Ea este mai mare decât universul și, în același timp, nu

disprețuiește paharul cu apă dat Ei de o mână plină de compasiune. Adevărul Domnului desființează distincția dintre imensitate și neînsemnat.

Să încercăm să ne construim mica, nesemnificativa noastră viață în același mod în care marele Arhitect a construit sistemele planetare, a trasat o linie pe fața Universului.

În primul rând, trebuie să ne disociem strict de prejudecățile comune celor mai diverși oameni. Printre cei mai ortodocși teologi, se poate auzi că nu are rost să ne construim o viață. Ni s-a dat o singură sarcină - să ne mântuim sufletele - iar adevărul social, creativitatea artistică, munca științifică etc. - toate acestea nu ne privesc, este doar o „meșteșug", ascultare care nu are o influență decisivă asupra vieții noastre interioare. Se pare că aceste opinii ortodoxe l-au inspirat pe Rozanov la celebrele sale comentarii despre creștinism. În Hristos, lumea este amară - alegeți între Chipul Său trist și bucuria vieții. Rozanov - și acest lucru este surprinzător - pentru un număr de oameni este aproape singurul exeget și comentator al creștinismului; este ca un fel de părinte al Bisericii, care a definit atitudinea potrivită față de învățătura creștină. Aici apare imediat un impas. Totul este bine atâta timp cât o persoană care a renunțat la Chipul trist al lui Hristos în numele bucuriilor vieții crede în aceste bucurii. Dar tragedia începe din momentul în care se descoperă că aceste bucurii nu sunt prea vesele. Munca noastră forțată și mecanizată nu oferă bucurie, nici distracțiile nu oferă o bucurie, mai mult sau mai puțin monotonă, în grade diferite, epuizând nervii, și asta e tot. Nici întreaga viață modernă nu oferă bucurie - amară, deși nu reflectă deloc chipul amar și trist al lui Hristos de acum. Ca și cum tocmai fără El lumea ar fi atins amărăciunea ei maximă - pentru că lipsa ei de sens maximă.

Aici trebuie să dezvăluim un mic secret: Rozanov a fost o persoană foarte remarcabilă și talentată, dar nu a înțeles absolut nimic despre creștinism, așa cum numeroșii pedanți creștini, care au uscat lumea cu uscăciunea lor, au înțeles puțin despre el.

Creștinismul este bucuria Paștelui, creștinismul este cooperarea sa cu Dumnezeu, creștinismul este angajamentul reînnoit al umanității de a cultiva paradisul Domnului, odată respins de Cădere. Și în sălbăticia acestui paradis, năpădită de buruienile seculare ale păcatului și de spinii vieții noastre uscate și lipsite de iubire, creștinismul ne poruncește să smulgem din rădăcini, să arăm, să semănăm, să plivim și să secerăm recolta.

Creștinismul ortodox autentic, divino-uman, integral, conciliar, ne cheamă cu cântecul pascal: „Să ne îmbrățișăm unii pe alții cu dragoste" și ne învață zilnic la liturghie: „Să ne iubim unii pe alții, ca să ne mărturisim cu un suflet". „Să iubim" înseamnă nu doar un suflet, ci și o acțiune, înseamnă o viață comună.

Se crede în mod obișnuit că creștinismul, care se adresează lumii, este un fel de creștinism de mâna a doua. Cel autentic se adresează cu respect lui Dumnezeu,

caută comuniunea cu Dumnezeu și nimic nu poate sau nu ar trebui să înlocuiască sau să substituie dulceața comuniunii cu Dumnezeu.

Poate fi parțial adevărat că toate formele de creștinism social care au apărut pe terenul catolicismului și protestantismului au suferit de un fel de calitate de mâna a doua insurmontabilă. Dar aceasta a provenit din faptul că ele se adresau lumii într-un mod lumesc, adoptând o metodă lumească de raportare la toate fenomenele vieții, chiar și la om. La ele, atitudinea față de Dumnezeu era determinată de porunca de a-L iubi, iar atitudinea față de om era determinată de legi și reguli imanente umanității. Este necesar să construim atitudinea față de om și lume nu pe legi umane și lumești, ci pe porunca revelată a lui Dumnezeu, adică să vedem în om chipul lui Dumnezeu și în lume, creația lui Dumnezeu. Este necesar să înțelegem că creștinismul ne cere nu numai misticismul comuniunii cu Dumnezeu, ci și misticismul comuniunii cu omul, care, în esență, ne conduce și la revelația comuniunii cu Dumnezeu. Numai cu o astfel de atitudine dispare calitatea de mâna a doua a creștinismului, adresată lumii.

Astfel, pornind de la cea mai categorică respingere a oricărei teoretizări, mai ales creștine, despre viață, afirmăm necesitatea, ca răspuns la toate crizele modernității, de a construi pur și simplu viața. Teoria aici este doar o anumită ipoteză de lucru, care permite o clarificare corectă și rapidă a diversității vieții și este necesară doar în măsura în care ne străduim să transformăm și să creștinăm această diversitate.

Ar părea legitim și evident că un articol de revistă își propune doar să convingă de anumite propoziții teoretice, doar să insufle gânduri și să le fundamenteze. Aș dori să rup o astfel de tradiție general acceptată și să stabilesc ca scop al acestui articol nu să dezvăluie o anumită serie de gânduri, ci să îndemne la acțiuni comune. Există o anumită dificultate într-o astfel de formulare, legată de o prejudecată comună tuturor. Ne este rușine și ne simțim inconfortabil să vorbim despre lucruri mărunte. Suntem atât de obișnuiți să teoretizăm la scară planetară, atât de ușor tăiem în cuvinte granițele statelor, găsim remedii pentru șomaj, operăm cu sistemele filosofice ale tuturor epocilor și popoarelor, cântărim și evaluăm adevărurile religiilor - și cu toate acestea nu ne miră nimic și nu ne dăm viața la nimic - încât sună o naivitate aproape de neiertat și inacceptabilă să vorbești despre ceva ce nu are o anvergură planetară (și, în același timp, poate, necesită viață). Așadar, acceptând în avans reproșul de a iubi lucrurile mărunte, vreau totuși să vorbesc despre ele - despre viața noastră mică, săracă, săracă.

Fiecărui cititor al acestor rânduri îi adresez o întrebare: Știți cât de dificilă, absurdă, singură și fără scop este viața noastră comună de emigrant? Probabil ați experimentat în propria viață ce înseamnă cuvântul criză. Orice criză, nu doar cea care v-a redus sau distrus veniturile sau v-a trimis prietenul în altă țară să-și caute norocul. Nu, ci și o altă criză care v-a golit sufletul, a golit sufletul de umanitate, a făcut viața lipsită de sens, a îndepărtat o parte din esența ei principală. Știți ce este o criză a vieții, o criză a credinței în Dumnezeu și în om, o

criză a voinței de a realiza chipul lui Dumnezeu în sine și de a-l revela în fratele vostru? Dacă știți asta, atunci dumneavoastră și cu mine avem un întreg depozit enorm de cunoștințe comune din care trebuie să tragem concluzii comune. Iată-le: haideți să construim o viață nouă.

Să depășim criza din noi înșine, să depășim sărăcia noastră de emigranți și, cu toată seriozitatea, nu doar în domeniul constructelor teoretice, ci și în domeniul vieții noastre de zi cu zi, să încercăm să implementăm o conciliaritate creștină autentică, o viață comună, „să ne îmbrățișăm unii pe alții cu dragoste". Poate că mi-ar fi mult mai dificil să scriu un astfel de apel dacă nu aș simți în jurul meu un grup semnificativ de oameni care deja „s-au exprimat și au intrat într-o cauză comună, pe care o numim «Cauza Ortodoxă». Nu numai că teoretizează, ci, în măsura puterilor noastre slabe și foarte insuficiente, ne străduim să punem în practică teoriile noastre. Avem un cămin, pentru bărbați și femei, avem o cantină ieftină, încercăm să servim pacienți ruși atât în spitalele franceze, cât și acasă, ne gândim să înființăm un cămin pentru convalescenți în viitorul apropiat, organizăm slujbe bisericești acolo unde nu există, școli de duminică până joi, prelegeri, întâlniri, conferințe. Distribuim cărți. Visăm să creăm un oraș ortodox în mijlocul imensului și străinului Paris.

Cât de nesemnificative sunt toate acestea în comparație cu posibilitatea de a calcula cu exactitate momentul căderii bolșevicilor sau calea crizei mondiale - și cât de mult sunt în comparație cu cărările singuratice, pierdute, pe care rătăcesc sufletele omenești devastate!

Nu vrem să fim filantropi - ne construim viața comună. Nu este vina noastră că aceasta nu este viața unui stat imens sau a întregii umanități. Suntem însărcinați cu lucruri mici și vrem să fim credincioși în lucrurile mici. Și chemăm - ajută-ne - și nu numai pentru că avem nevoie cu adevărat de ajutorul fiecărei persoane vii, ci și pentru că avem nevoie de ajutor și astfel ne alăturăm muncii noastre pline de bucurie și fraternitate.

Sună cuvintele mele utopice și naive? Poate. Dar poți vorbi despre naivitatea și natura lor utopică doar dacă ai propria ta cale precisă de a-ți depăși lipsa de credință, indiferența, lipsa de integritate, de a umple golul vieții - și nu doar de a-l umple, ci și de a crea cu adevărat valori reale, autentice. Dacă, privind în tine însuți, simți că sufletul tău este sărac, atunci vino la noi pentru a ne da ocazia să-l umplem cu iubire pentru aceleași suflete, fiecare dintre ele fiind o imagine autentică și frumoasă a lui Dumnezeu.

Călugărița Maria.

Revista „Novy Grad" nr.10 (1935)

Rasism și religie

Când un fenomen nou se dezvăluie în lume, acesta este judecat pentru o perioadă foarte lungă de timp după unele dintre manifestările sale exterioare, iar principiile sale fundamentale, care sunt principala sursă a noutății sale, nu sunt deloc asimilate.

Mi se pare că acest lucru se întâmplă acum, odată cu evaluările național-socialismului: pentru majoritate, este doar o manifestare a unei puteri puternice, a capacității de a-și dori și de a dicta voința altora. Chiar și citind fragmente din „Mein Kampf" de Hitler, oamenii nu observă cumva că toate acestea sunt doar o manifestare externă și că nu puterea puternică este centrală în rasism, ci principiile sale fundamentale, aș spune religioase, viziunea sa holistică asupra lumii. Și această viziune holistică asupra lumii este cu adevărat nouă. Acum, în Germania, se creează un anumit mit nou și unic de uimitor despre istoria omenirii, bazat pe fundamente religioase păgâne, gândit în felul său până la capăt, extrem de consecvent și dezvoltat în toate detaliile. Pentru a simpatiza sau nu cu rasismul, trebuie mai întâi să cunoști acest mit, care stă la baza lui.

Rasismul este o doctrină strict materialistă, bazată în primul rând pe fundamente biologice. Pentru el, există un cosmos care, în procesul istoric, produce din sine însuși produse biologice din ce în ce mai perfecte. Astfel, în cosmos există umanitatea, un produs biologic mai perfect decât restul naturii materiale. De-a lungul secolelor, umanitatea a produs din sine cea mai perfectă rasă, rasa ariană, care, la rândul ei, are în germanii din nord cei mai perfecți reprezentanți ai săi. Dar rasa germană nu este complet unită: în adâncul ei a făcut ultima selecție - național-socialiștii, partidul de guvernământ, mușchii și creierul poporului. Și, în sfârșit, acest grup perfect, cel mai bun din umanitate, are un vârf, o anumită expresie ipostatică a întregului sens și a întregii voințe, a întregii puteri și a întregii măci.

150

bețe de sânge german, acesta este liderul Adolf Hitler. El nu este doar șeful statului, șeful partidului, comandantul șef al armatei germane etc. Semnificația sa constă tocmai în această întruchipare ipostatică a alegerii germane, el este, cum ar spune, apogeul întregii creativități biologice cosmice și mistice cosmice. Prin buzele sale vorbește cel mai sacru lucru din lume - sângele german; aproape că nu mai este un om, ci un semizeu, nu, pur și simplu un zeu, întruchiparea întregii divinități a cosmosului.

Nu vreau să fiu nefondat și voi confirma exactitatea înțelegerii mele asupra doctrinei rasiste cu o serie de citate. Ideologul rasist Dr. Dietrich spune: „Gândirea individualistă se baza pe postulatul că individualitatea umană este

valoroasă. Acest postulat este fals. Singurele date reale sunt rasele, popoarele, națiunile, dar nu indivizii... Libertatea personală nu este un drept natural al omului” 1). Goebbels confirmă aceste fundamente colectiviste ale rasismului: „În timp ce liberalismul pornea de la individualitate și vedea în ființa umană individuală centrul a tot, noi am înlocuit ființa individuală cu o ființă colectivă.”

Și în conformitate cu aceasta, sună cuvintele lui Mussolini: „Dacă liberalismul denotă individul, fascismul denotă statul”. „Realitatea sociologică, psihologică, etică nu este individul, ci statul”. Iar în „carta muncitorilor” fascistă, această poziție este formulată în primul paragraf: „Națiunea este un organism capabil de existență independentă, purtător de sens și de posibilitatea unei activități superioare, având forță și durată. Nu există indivizi, izolați sau grupați, care să o alcătuiască”.

Însă această mărturisire a rasei nu epuizează chestiunea. Hitler o spune foarte precis: „O doctrină care respinge cultul democratic al maselor și care vrea să dea sceptrul pământului celor mai buni oameni, elitei umane, trebuie să aplice în mod logic același principiu aristocratic vieții interioare a poporului... Suntem o minoritate pentru că suntem cel mai bun element al națiunii.”

Cum putem dezvolta acest element cel mai bun al națiunii? Același Git-

1) Iată și mai jos fragmente din „Temps présent” din 11 iulie 1938, „Politique” nr. 5 mai 1936, „La vie intellectuelle” din 25 mai 1933 și altele.

der dă răspunsul: „Statul rasist va încerca să obțină corpuri sănătoase și puternice prin educație specială. Cultura intelectuală va veni pe locul doi. Dar scopul său principal va fi formarea caracterelor, sau mai degrabă dezvoltarea forței și voinței, a capacității de a lua decizii. Știința în sensul exact al cuvântului va veni abia la urmă.”

Iar profesorul Karl Schmidt spune: „Peste tot alegerile trebuie să lase locul selecției.” Iar în discursul său din Reichstag din 30 ianuarie 1937, Hitler confirmă încă o dată: „În locul conceptului de individualitate sau al conceptului de umanitate, punem ideea de popor. Poporul ca produs al sângelui care curge prin venele noastre și al solului care ne-a dat naștere... Cea mai sacră sarcină a omului este să mențină rasa pe care Dumnezeu i-a dat-o.”

Aici, iluziile ar putea fi încă posibile, sugerând că rasismul poate fi cumva combinat cu creștinismul. Dar asta doar până când nu vorbește despre atitudinea

sa față de creștinism. Este suficient să ascultăm toate declarațiile lui Rosenberg pe această temă pentru a recunoaște chiar și binecunoscuta intransigență și onestitate a rasismului în respingerea creștinismului.

Iată câteva fragmente care caracterizează gândirea sa: „Era confesiunilor și a dinastiilor a murit. Apariția național-socialismului înseamnă începutul unei noi ere: a popoarelor și a raselor. Anterior se construiau catedrale - acum vom construi marea noastră casă național-socialistă. Va fi catedrala rasei germane... Două greșeli trebuie evitate: să nu credeți că poporul german a fost slujit de creștinism timp de secole, fără să i se opună. Să nu credeți că numai creștinismul i-a civilizat pe germani... Reich-ul trebuie să lichideze trecutul în trei domenii: în metafizica religioasă, în știință și în morală... Germania, poporul etern, este deasupra tuturor bisericilor, deasupra tuturor confesiunilor, deasupra tuturor sectelor... Simfonia a cincea a lui Beethoven conține mult mai multă revelație divină decât toate cărțile Vechiului Testament.”

Iar „Nationalsozialistische Monatshefte” afirmă: „Oricine acceptă Biblia ca fiind cuvântul lui Dumnezeu devine un aliat spiritual al bolșevicilor”. Rosenberg știe că „creștinismul este un produs al decăderii asiatice. Iubirea pe care o propovăduiește trebuie să se opună onoarei”.

Tineretul Hitlerian scrie: „Poporul german și-a dat seama că nu doar idealismul, ci și creștinismul sunt străine rasei germane. Ceața ma-

„Credința mitică și înșelătoare a Romei se risipește. Sufletul german s-a regăsit. Uriașul nordic își întinde membrele, iar lanțurile cu care a fost legat de fiii sudului cad. Steaua lui Iuda și a Romei apune.”

Auziți acest patos religios autentic, această sufocare emoțională în fața adevărului nou descoperit? - Dar există citate mai puternice. Goering spune: „Când spun că distrugem credința, ne întrebăm: când a existat o credință mai profundă, mai pasională în Germania decât acum? Când a existat o credință mai puternică decât credința în liderul nostru? Când poporul va înceta să creadă în sine, bisericile nu vor mai fi de niciun ajutor. Crezând în poporul meu și în destinul său, cred în Cel Atotputernic... Fiecare doctrină are emblema ei. Crucea a fost înlocuită cu un portret al Führerului, iar statuile sfinților cu steaguri cu svastici. Evanghelia a fost înlocuită de Biblia noastră, cartea «Mein Kampf». Așa cum anii erau numărați anterior de la nașterea lui Hristos, așa vor fi numărați de la nașterea celui de-al Treilea Reich. Este greșit să spunem că național-socialismul vrea să întemeieze o nouă religie - este o nouă religie.”

Și iată rugăciunea acestei noi religii, recitată înainte de cină într-o cantină publică din Köln: „Conducător, conducătorul meu, pe care Dumnezeu mi l-a dat, protejează-mi și păstrează-mi viața mult timp, Tu ai salvat Germania de abis și durere, Ție trebuie să-ți fiu recunoscător pentru pâinea mea cea de toate zilele, trăiește mult, lângă mine, nu mă părăsi. Conducător, conducătorul meu, credința mea, lumina mea. Salut, conducătorul meu.”

Aceasta este înfățișarea acestei noi credințe păgâne. Trebuie admis că se declară fără ascundere sau compromisuri.

Este interesant cum tratează creștinismul această problemă. Mai ales în persoana catolicismului, creștinismul este la fel de intransigent și deschis în condamnarea acestei noi credințe.

Să începem cu documentele oficiale. Pe lângă declarațiile frecvente și private, Papa a publicat enciclica „Mit brennender Sorge” la 15 martie 1937, adresată întregului cler catolic din Germania. Această enciclică dezvăluie cu extremă precizie atitudinea negativă și motivele condamnării doctrinei rasiste. Iată câteva citate din ea: „În ceasul în care credința voastră este testată ca aurul în focul persecuției, atât ascunse, cât și deschise, în ceasul în care libertatea voastră religioasă este victima violenței organizate, în ceasul în care sunteți lipsiți de oportunitatea

să propovăduiești adevărul atunci când nu există o ocazie normală de a te apăra, ai un dublu drept la cuvântul adevărului și la sprijin spiritual de la cel al cărui prim predecesor a auzit de la Domnul cuvintele: „Dar Eu M-am rugat pentru tine, ca să nu piardă credința ta. Și tu, când te vei întoarce la oameni, întărește-ți frații”... Unii iau o rasă sau un popor, sau un stat, sau forme de stat, sau purtători de putere, sau alte valori fundamentale ale societății umane - lucruri care ocupă un loc necesar și onorabil printre valorile pământești - drept ceva ce ar trebui să se distingă de ordinea lucrurilor pe care le ocupă și le îndumnezeesc idolatric. Ei deplasează și distorsionează ordinea lucrurilor create și legitimate de Dumnezeu... Doar mințile superficiale pot vorbi despre un Dumnezeu național, despre o religie națională... care există în limitele unui singur popor, în îngustimea unității sângelui unei singure rase... Acesta este un nou păgânism agresiv... Cine vrea să vadă Vechiul Testament expulzat din Biserică și din școală, blasfemiază Numele lui Dumnezeu, blasfemiază planul de mântuire dat lumii de Cel Atotputernic... Nimeni, chiar dacă toată știința, toată puterea, toată forța exterioară a lumii ar fi întrupate în el, nu poate da alt temeliu credinței decât cel care a fost deja pus: este Hristos. Cel care, în ignoranță blasfemică a

prăpastiei dintre Dumnezeu și creație, dintre Dumnezeu-omul și fiii oamenilor, poate echivala un muritor cu Hristos, chiar dacă ar fi cel mai mare din toate timpurile, cu atât mai puțin să pună un muritor deasupra lui Hristos sau împotriva lui Hristos, merită să fie numit profet al minciunii și al tăgăduirii... Ideea de nemurire este falsificată în ideea duratei vieții rasei. Biserica lui Hristos, care de-a lungul secolelor și până în ziua de azi a numărat mai mulți mărturisitori și martiri voluntari decât orice alt colectiv moral, nu are nevoie de lecții despre eroismul sentimentelor și al acțiunilor. În modul rușinos de a distorsiona smerenia creștină ca produs al dezintegrării personalității și ca act de comportament lipsit de virilitate, mândria dezgustătoare a acestor inovatori este complet absurdă... Principiul conform căruia ceea ce este drept este ceea ce este util oamenilor, în viața internațională înseamnă război veșnic între diferite națiuni. În viața națională, el nu cunoaște, datorită confuziei conceptelor de drept și beneficiu, faptul fundamental că omul, ca individ, are drepturi primite de la Dumnezeu, care trebuie...

există alături de colectiv și rezistă tuturor încercărilor de a-i distruge, minimaliza sau ignora."

Acestea sunt cele mai caracteristice pasaje ale enciclicei papale. Pe baza acesteia, Congregația Romană pentru Seminarii și Universități a emis o circulară la 13 aprilie 1938, condamnând doctrina rasistă. Aceasta a formulat cu precizie principalele prevederi ale „mitului sângelui și rasei” care erau inacceptabile pentru Roma. Iată-le: 1. Rasele umane diferă atât de mult încât cea inferioară este mai aproape de lumea animală decât de cea superioară. 2. Este necesar să se păstreze puritatea sângelui. Totul este permis pentru aceasta. 3. Din sânge curg caracteristicile morale și intelectuale ale omului. 4. Principala sarcină a educației este de a insufla dragostea pentru propria rasă ca fiind cea mai înaltă valoare. 5. Religia este supusă și se adaptează legilor rasei. 6. Prima sursă de legi și drept este instinctul rasei. 7. Există un Cosmos sau Univers, o Ființă vie. Totul este doar diversele sale forme. 8. Omul există doar în stat și pentru stat.

Aceasta este formularea catolică oficială a ereziei berlineze. Este evident că este incompatibilă cu creștinismul. Nenumărați autori catolici confirmă această incompatibilitate în toate modurile posibile. Unele dintre obiecțiile lor la adresa rasismului sunt pline de o forță enormă. Aș dori să citez cele mai importante pasaje din ei. Astfel, Fontenelle, în La Croix din 5 iunie 1938, comentează vizita lui Hitler la Roma din mai: „Din păcate, prăpastia dintre Sfântul Scaun și al Treilea Reich este acum mai adâncă ca niciodată. Vizita lui Hitler la Roma este un episod din războiul celor două cruci. Un nou păgânism apare odată cu

emblema grimasei unei cruci distorsionate.” - Cardinalul Pacelli consideră „principiile celor obsedați de ispita rasei și a sângelui în esență opuse credinței creștine”.

Și iată un alt citat de o putere uluitoare: „Lupta a început. O luptă pe viață și pe moarte. Știm că Biserica va avea ultimul cuvânt. Dar sângele unor generații întregi de creștini și soarta întregii Europe ar putea fi prețul pentru aceasta.” („Temps présent”, 11 iulie 1938).

Și în același jurnal: „Vedem în acțiune o nouă religiozitate care se răzvrătește împotriva tuturor autorităților religioase, o religiozitate care începe să persecute... Această religiozitate nu poate fi în niciun fel reconciliată cu doctrina

și practica catolicismului, acesta trebuie considerat ca fiind cel mai opus ambelor.”

Iar „la Vie intellectuelle” din 25 mai 1938 îl citează pe cardinalul Baudrillard: „Dacă Napoleon în 1811 nu mai putea suporta rivalitatea Papei, atunci domnul Hitler nu mai poate suporta rivalitatea lui Hristos și rivalitatea Dumnezeului evreilor și creștinilor... Un conflict este inevitabil între Biserică, care se bazează pe adevărul lui Hristos, și marea Germanie, creată de pasiunea rasistă și misticismul sângelui arian.”

„Scrisori de la Roma” (15 iunie 1938) repetă ideea comună tuturor autorilor catolici despre apropierea ideologică dintre rasism și comunism: „Bolșevismul și rasismul se bazează pe o bază materialistă: primul pe materialismul dialectic, al doilea pe cel biologic. Ambele sisteme sunt inevitabil în conflict cu Biserica, care nu face distincție între clase și rase. În momentul în care Biserica intră în conflict cu ideile luptei de clasă sau rasială, se declară că este angajată în politică și trebuie persecutată.”

Acestea sunt declarațiile clare ale reprezentanților Bisericii Catolice, atât oficiali, cât și privați.

Fără a dori să înmulțesc citatele, voi cita doar un pasaj din raportul Conferinței de la Oxford, care a reunit reprezentanți ai Bisericii Ortodoxe, anglicani și ai tuturor ramurilor protestantismului. „Comunismul și naționalismul doresc să fie singura sursă și singura autoritate a vieții personale și colective în toate manifestările sale. Ele doresc să apere această afirmație cu toată puterea și intoleranța lor nemiloasă. Pun societatea sau națiunea fără clase și măreția ei în locul lui

Dumnezeu. Acestea sunt forme militante de idolatrie, deoarece își atribuie ceea ce nu poate fi atribuit decât lui Dumnezeu, Creatorul și Mântuitorul întregii vieți. Această afirmație poate fi respinsă de Biserică doar în numele lui Dumnezeu și în numele iubirii pentru umanitate, pe care trebuie să o slujească. A atribui un caracter sacru unei națiuni, unui stat sau unei clase înseamnă a nu avea nicio speranță pentru epoca următoare. Falsa îndumnezeire, un Dumnezeu fals, nu face decât să confere putere demonică pasiunilor umane păcătoase... Ne putem întreba dacă nu cumva există aici la lucru niște forțe demonice, niște «dominații și puteri» împotriva cărora trebuie să luptăm” 1).

1) Les églises en face de leur tache actuelle. —Ed. „Jes sers”, Paris, 1937.

Mi se pare că diversele mărturii prezentate sunt suficiente pentru a clarifica atitudinea negativă unanimă a creștinismului față de toate tipurile de rasism sau, mai precis, față de toate tipurile de totalitarism.

Uneori se pare că această nouă religie anticreștină, care a îmbrățișat în principal trei țări, reprezentanți a trei confesiuni creștine principale (în Rusia - comunism, în Italia - fascism, în Germania - rasism), este ca și cum ar fi ceva extrem de unificat în trei aspecte tribale diferite. Această unitate nu este epuizată nici de ideea de totalitarism, nici de ideea de colectivism. Într-un fel de acord antinomic cu ideea de colectivism, vedem și cultul unei personalități puternice, al unui erou, al unui lider, al unui supraom. Nu Fiul lui Dumnezeu coboară în lumea umană decăzută și păcătoasă în numele iubirii, ci omul, în numele urii și al luptei, vrea să se ridice și să atingă măreția Divină, să fie „ca zeii”.

Nietzsche nu are aici o influență mai mică decât toți profesorii și filosofii colectivismului - ideea sa și-a găsit întruchiparea în cel puțin trei supraoameni. Influența antroposofiei steineriene este, de asemenea, incontestabilă.

Astfel, creștinismul s-a confruntat cu două învățături care i se opuneau cel mai mult: colectivismul, care ucide adevărata personalitate umană, sufletul uman - și știm că pentru un creștin sufletul uman este mai prețios decât universul - și mândra exaltare nietzscheană a eroului, semizeului, supraomului. Creștinismul nu poate închide ochii în fața noului și enormului pericol care a înconjurat Biserica. Și nu închide ochii. Citatele pe care le-am dat sunt suficiente dovezi în acest sens. Dar, oricât de mare ar fi acest pericol, oricât de necazuri, tulburări, războaie și persecuții ar putea întâmpina noul păgânism, există un anumit beneficiu în aceasta: lucrurile s-au așezat la locul lor, fiecare trebuie să facă o alegere, inamicul nu se ascunde, nu este ipocrit.

Călugărița Maria

— 157 —

Naștere și creație

Sursă - http://agios.org.ua

Există o anumită măsură a percepției subiective a lumii, care este nu numai legitimă, ci și, în mare măsură, inevitabilă. În general, obiectivitatea poate fi afirmată doar relativ, doar prin opoziția ei cu părtinirea, ci mai degrabă se poate vorbi doar despre strădania de a o obține, deoarece percepția absolut obiectivă a tuturor lucrurilor presupune completitudinea absolută a celui care percepe. Numai în subiectivitatea completitudinii absolute această subiectivitate coincide cu obiectivitatea lucrurilor. În acest sens, se poate spune că numai în percepția divină, ca și în percepția completitudinii, tot ceea ce este subiectiv este echivalent cu obiectivul.

Și dacă, pe de o parte, poate fi corect să tindem spre obiectivism, ca spre o anumită asemănare cu Dumnezeu, atunci, în primul rând, este necesar să ne amintim că, conform proprietăților plenitudinii divine, obiectivitatea divină este egală cu subiectivitatea divină și, în al doilea rând, această tindă nu trebuie să depășească niciodată o anumită linie, care este resimțită foarte precis de fiecare persoană: obiectivitatea sa trebuie să se încadreze în limitele darurilor sale personale, care sunt în esență incomplete și colorate în tonuri subiective. Nu poți limita subiectivitatea originară a darurilor cu subiectivitatea prejudecăților, dar, în același timp, nu poți nivela această subiectivitate a darurilor cu acceptarea totală și înțelegerea totală, chiar și a ceea ce se află dincolo de limitele lor.

Și în acest sens trebuie să vorbim despre legitimitatea și originalitatea celor două modalități principale de înțelegere a lumii, care în extremele lor se exclud reciproc și reprezintă o percepție subiectivă a unui adevăr dual. Aceste înțelegeri ale lumii pot fi numite cosmism și antropologism.

Aplicând cele de mai sus la aceste două atitudini fundamentale ale sufletului, se poate afirma că unii oameni au daruri speciale pentru înțelegerea cosmologică a ființei, iar alții pentru înțelegerea antropologică. Și că ambele abordări, în ciuda subiectivității ascunse în ele, sunt justificate în această subiectivitate, întrucât nu este ceva părtinitor, ci corespunde unei adevărate înzestrări, unei adevărate călăuziri interioare a persoanei care percepe ființa.

Conceptele de cosmism și antropologism sunt asociate, iar caracteristicile lor se complementează reciproc.

Cosmismul se confruntă cu lumea, ființa ei interioară, natura lucrurilor, esența, ousia. Este preocupat de întrebări legate de revelarea a ceea ce este cuvenit în lumea ființelor. Și întregul proces al lumii este perceput de el ca o singură activitate, dezvăluindu-și legile nu numai în mișcările istoriei umane, ci și în materia însăși, în spațiu, în mișcările substanței însăși. Cosmismul caută oportunitatea, armonia și regularitatea în tot ceea ce este creat, vede pecetea planului divin asupra tuturor lucrurilor și, într-o anumită măsură, nu se străduiește să gândească pentru sine, ci doar să dezvăluie acest plan. Pe căile cosmismului, credința în transformarea finală a cărnii trebuie să fie deosebit de puternică și deosebit de necesară; pe căile cosmismului, se pot găsi afirmații ale unui anumit metamaterialism.

Antropologismul se preocupă de chestiuni legate de chip, personalitate și ipostas. El contrastează legile inevitabile și incontestabile ale procesului lumii cu liberul arbitru, care are puterea de a influența acest proces și, prin urmare, de a-i schimba cursul legitim. Antropologismul caută o rezolvare a antinomiei dintre necesitate și libertate, contrastează adesea chipul cu lumea și vede sensul lumii și al procesului istoric nu în sine, ci într-o persoană individuală, autodeterminată pe fundalul acestui proces. Și, prin urmare, în atitudinea sa religioasă, motivele destinului unui individ trebuie să sune mult mai puternic decât motivele transformării întregii ființe a lumii. Este mai individualist, nu se dizolvă în conștiința conciliară religioasă și adesea se poate chiar contrasta cu aceasta. Și în această opoziție găsește o nouă antinomie insolubilă.

În aspectul religios, putem spune așa: cosmismul se adresează lucrării lui Hristos, care a venit să dea naștere transformării lumii. Antropologismul se adresează lucrării lui Hristos, care determină soarta sufletului uman individual.

În cosmism, legea elementelor materiale este schimbată prin Întruparea lui Dumnezeu; în antropologism, fiecare persoană este plasată în fața lui Hristos și trebuie să aleagă sau nu în mod liber lucrarea sa.

Astfel, se poate afirma că cosmismul, care se adresează temelor materiei, esenței, naturii lucrurilor, naturii, ousiei, este ousia-centric.

Antropologismul, adresat feței personalității, ipostazei, este hipostasocentric.

Cum se manifestă principiul cosmic și principiul feței în activitatea lor?

Activitatea principiului cosmic este nașterea.

Chipul se exprimă în activitatea sa creativă.

Astfel, conceptele ulterioare rezultă din conceptele inițiale pereche.

Cosmismul este antropologism, usiocentrismul este hipostasocentrism, nașterea este creativitate.

Și poate că numai prin înțelegerea naturii activității ambelor putem înțelege pe deplin definițiile de bază - prin dezvăluirea sensului manifestării, putem dezvălui și sensul manifestatului. Într-o anumită măsură, creativitatea și nașterea sunt opuse.

Care este esența nașterii?

Să vorbim mai întâi despre nașterea creatoare.

Principala sa trăsătură este că cel născut este întotdeauna consubstanțial cu născătorul, fiul este întotdeauna consubstanțial cu tatăl. Și, în același timp, el are întotdeauna propria sa față specială, diferită, nepaternală. Nașterea este întotdeauna consubstanțială cu născătorul, dar este de o altă ipostază. Esența în naștere rămâne întotdeauna aceeași, iar fața este întotdeauna nouă sau diferită. În naștere, esența nu rămâne, ci sosește, apare, Persoana crește. Aceasta este prima trăsătură a nașterii.

A doua sa particularitate este că nu este liberă, nu este supusă liberei exprimări a voinței. Nașterea creaturii este împlinirea sau manifestarea legilor cosmice, iar cel care dă naștere nu este liber să aleagă chipul celui care se naște, așa cum nu este liber să dea naștere doar prin dorință.

Nașterea divină a Fiului de către Tatăl este tocmai o naștere pentru că corespunde tuturor definițiilor fundamentale ale nașterii.

Fiul este consubstanțial cu Tatăl - Fiul este ipostatic-altei cu Tatăl. În nașterea Fiului nu se revelează nicio altă esență în afară de esența divină, în mod egal și inerentă Tatălui și Fiului. Ci se revelează o altă Persoană, Persoana Fiului, în niciun fel inerentă Tatălui.

Și, în același timp, dacă este imposibil să spunem, prin analogie cu nașterea creată, că nașterea divină este o naștere neliberă, atunci în egală măsură este imposibil să-i afirmăm libertatea. Nu este „neliberă”, ci „extra-liberă”, deoarece, fiind eternă, nu are libertatea Tatălui precedentă și, prin urmare, nu este în niciun fel determinată de aceasta.

Libertatea divină este la fel de eternă ca și Paternitatea Divină; niciun consimțământ divin – o manifestare a libertății divine – nu ar fi putut exista înainte ca Dumnezeu să devină Tată, pentru că El a fost dintotdeauna și nu ar fi putut dori să devină Tată.

Dacă este imposibil să vorbim prin analogie cu nașterea umană despre nelibertatea nașterii divine, atunci în orice caz această analogie poate fi

exprimată astfel: Nașterea divină, la fel ca nașterea creată, este în afara libertății; una, pentru că nu a existat niciun moment în care libertatea să fi precedat Paternitatea divină, iar cealaltă, pentru că nu este doar în afara libertății, ci este și neliberă.

Astfel, caracteristica generală a nașterii poate fi considerată astfel: nașterea este o revelație neliberă - sau extra-liberă - a ipostasului-celălalt consubstanțial (prin însăși proprietatea sa - persoana, ipostasul) - liberă celui care naște. Cu alte cuvinte: revelație extra-liberă a unei persoane libere.

Din această opoziție pot fi ușor deduse caracteristicile creativității.

Prototipul oricărei creativități este creativitatea divină, crearea unei creaturi prin cuvântul divin.

Și principalul lucru pe care îl știm despre acest act poate fi împărțit în două afirmații.

În primul rând: Dumnezeu nu a creat creatura din esența Sa divină; Dumnezeu a creat lumea din nimic. Creatura este caracterizată în primul rând în raport cu Dumnezeu prin faptul că nu este consubstanțială cu El. Tocmai în domeniul ousia, în domeniul naturii, prăpastia dintre creatură și Dumnezeu este de netrecut.

Al doilea lucru pe care îl putem afirma în actul creator divin este că Dumnezeu a creat creatura după chipul și asemănarea Sa. Cu alte cuvinte, ca persoană, în sfera ființei sale ipostatice, creatura nu este separată printr-un astfel de abis de ființa ipostatică a lui Dumnezeu. Dacă nu este de aceeași ipostază cu Dumnezeu, atunci este similară în ipostază. Creatura nu are altă persoană decât cea creată după chipul și asemănarea lui Dumnezeu. Creatura nu are două persoane, nu două ipostaze, una, ca să spunem așa, independentă, iar cealaltă după chipul și asemănarea lui Dumnezeu. Ipostaza creaturii este una singură, și una a fost creată după chipul și asemănarea. Și creatura nu poate scăpa de acest chip și asemănare, pentru că face parte din însăși ființa sa. A înceta să mai fie chipul și asemănarea lui Dumnezeu înseamnă a înceta să mai fie cu totul. O poți distorsiona, o poți întuneca, o poți uita, o poți profana, dar nu o poți părăsi complet - ea intră în însăși esența ființei create.

Și trebuie menționat, de asemenea, că creativitatea divină a fost liberă; a fost precedată de libertatea divină, de revărsarea divină a voinței.

Creativitatea umană creată are toate aceste trăsături ale creativității divine.

În primul rând, orice creație a unei creaturi, orice creație a unui om nu poate fi niciodată consubstanțială cu ea. Un om creează întotdeauna dintr-o altă esență,

un om nu poate crea un om. Eterogenitatea creației, a operei, este proprietatea sa absolut inevitabilă.

În al doilea rând, omul creează întotdeauna după chipul și asemănarea sa. Fie că este scrisă o carte, creat un sistem filosofic, construită o mașină sau pictată o imagine, niciunul dintre aceste lucruri create nu are alt chip decât chipul care l-a creat. În fiecare dintre creațiile sale, omul creatorul își imprimă chipul, ipostaza sa într-o altă esență, într-o altă natură, multiplică aspectele ipostazei sale, dar absolut niciodată nu depășește limitele acesteia. Niciodată creația nu este mai mare decât creatorul, niciodată nu dezvăluie o singură trăsătură care să nu fie inerentă ipostazei creatorului. Creația creată este întotdeauna de aceeași ipostază ca și creatorul său.

Astfel, în creativitate nu se creează deloc o față nouă - singurul lucru care poate fi liber. În creativitate doar fața creatorului este întruchipată într-o esență diferită.

Și în paralel cu definiția nașterii, putem da următoarea definiție a creativității:

Creativitatea este o manifestare liberă a unei ființe care este aceeași cu creatorul și, prin urmare, neliberă, a unei alte esențe.

Altfel, este o revelație liberă, în esență, a unei alte esențe nelibere, deoarece în afara altei persoane nu poate exista o altă libertate, care să nu fie a mea, care să nu fie legată de persoana mea.

Ceea ce este comun între creativitatea divină și cea umană este că, pe de o parte, prima și a doua sunt create nu din esența lor, ci, pe de altă parte, după chipul și asemănarea lor.

La naștere se dezvăluie fața - ipostaza.

În creație, esența este revelată - ousia.

La naștere, esența este originală - ousia.

În creație, persoana originară este ipostasul.

Usiocentrismul, cosmismul, în activitatea sa, în actul nașterii, dezvăluie o altă ipostază.

Și ipostasocentrismul, antropologismul în activitatea sa, în actul creativității, dezvăluie alteritatea.

Lipsa libertății de naștere dezvăluie o persoană liberă.

Libertatea creativității este o entitate neliberă.

Trebuie să existe și alte concluzii aici. Dacă știm despre Hristos, ca a Doua Persoană a Treimii, că este „zămislit, nu creat”, atunci știm despre om că este simultan „zămislit și creat”.

În apariția omului în lume, se combină două acte: actul nașterii umane a unei noi persoane, consubstanțială cu întreaga umanitate, și actul creației divine după chipul și asemănarea lui Dumnezeu, neasemănătoare cu Dumnezeu.

În această combinație a două acte rezidă tot misterul și toate contradicțiile existenței umane.

Fiind născut și consubstanțial cu cea care a născut, omul este o persoană diferită de cea care a născut și care este participant la o libertate și un destin diferit de cel care a născut.

Ca ființă creată și similară în ipostază Creatorului, el dezvăluie o esență diferită de Creator, dar în persoana sa nu este liber, întrucât este chip și asemănare, iar dacă are libertate, atunci nu inițial, ci tocmai ca chip și asemănare, deoarece libertatea este o parte inseparabilă a chipului și asemănării lui Dumnezeu, proprietatea sa originară.

Aceasta este natura contradictorie a existenței umane - dualitatea originii sale, faptul că se naște și se creează.

Și singura cale de ieșire din această contradicție este în Cel care S-a născut, nu a fost creat, în Hristos.

Întrucât în nașterea umană, adică în manifestarea unei persoane noi, libere, dar consubstanțiale cu umanitatea, există întotdeauna o combinație cu creatura umană, adică cu manifestarea unei noi esențe similare lui Dumnezeu în ipostas și doar în al doilea rând libere, în acea măsură în Cuvânt se realizează o naștere completă și perfectă, fără nicio amestecare a creației Sale.

Ipostasul Cuvântului nu este după chipul și asemănarea Tatălui. Și în acest sens, Cuvântul este o Persoană nealiată și nemărginită, tocmai pentru că este o naștere nealiată și nemărginită. În aceeași măsură în care este consubstanțial cu Tatăl, în aceeași măsură este autoipostas și multi-ipostas cu Tatăl. A spune altfel înseamnă a minimaliza puterea de naștere a Tatălui. Perfecțiunea nașterii divine nu constă în consubstanțialitatea ei - fiecare naștere este consubstanțială - ci în faptul că ea revelează o Persoană absolută, Persoana Cuvântului. Iar Persoana absolută este, de asemenea, libertate absolută.

Însă întruparea lui Dumnezeu Cuvântul nu putea fi decât pentru că creatura avea chipul și asemănarea lui Dumnezeu, pentru că creatura este similară în ipostas cu Dumnezeu.

În Dumnezeu-omul Hristos exista: esența Dumnezeirii, Persoana absolută, ipostasul absolut al Cuvântului, pe de o parte, și, pe de altă parte, persoana ipostatică a omului Iisus, asemenea lui Dumnezeu și esența Lui, una cu omenirea.

În Hristos s-au combinat două nașteri: nașterea veșnică a Persoanei Divine și nașterea în Betleemul Iudeii a persoanei Dumnezeu-om. El a fost consubstanțial cu două esențe, dar consubstanțial cu o singură Persoană, pentru că în Sine a transformat nașterea umană nu doar la înfățișarea unui chip și asemănare, ci la înfățișarea unei Persoane depline.

Manifestat prin naștere, manifestat prin două nașteri, el a afirmat un anumit primat al principiului cosmic, primatul nașterii asupra creativității. Iar nașterea sa eternă a fost „din libertate”, iar nașterea sa umană nu a fost liberă.

Dar atât prima, cât și a doua au fost nașterea libertății absolute, pentru că au fost nașterea Persoanei absolute.

Acest lucru va fi mai clar dacă admitem o revelație diferită, inversă, a dispensației divine.

Să presupunem că ceea ce a fost revelat lumii nu a fost consubstanțialitatea și natura alteripostatică a Cuvântului născut, ci heterosubstanțialitatea și natura unipostatică a creaturii.

S-ar fi revelat ceva ce nu era de aceeași substanță cu Tatăl – nu Dumnezeu – ci similar în ipostas cu El – adică o creație a lui Dumnezeu – după chipul și asemănarea Lui.

Și aceasta s-ar combina nu cu o persoană consubstanțială cu omul, ci doar cu o persoană consubstanțială cu omul, cu produsul creativității umane.

Aceasta înseamnă că ceva s-ar revela, deși creat în libertate, dar lipsit de o Persoană liberă, pentru că este lipsit de Persoana sa.

În al doilea rând, s-ar revela și ceva terțiar în domeniul esenței: Dumnezeu își creează o esență diferită a umanității. Omul, creatură, creație a lui Dumnezeu, își creează o esență diferită a creației sale, iar această esență terțiară se combină cu o anumită față neproprie, ci cu o buză dublu reflectată.

Aceasta este, ca să spunem așa, limita antropologismului, a ipostas-centrismului și a accentului pus pe actul creativ.

Întruparea lui Dumnezeu este, în esența sa, limita cosmismului, usiocentrismului și a accentului pus pe actul nașterii.

Este interesant să înțelegem religiozitatea Vechiului Testament din acest punct de vedere.

Se crede în general că Vechiul Testament a fost impregnat de ideea de naștere, generare, iar creștinismul a depășit tocmai această idee. De fapt, desigur, Vechiul Testament este o religie a creației, nu a nașterii: Dumnezeu a creat cerul și pământul, a creat omul, acesta este accentul pe care îl pune.

Actul creator este originalul și primarul în el. Și nașterea nici măcar nu este percepută în toată complexitatea sa. Vechiul Testament acceptă nașterea doar ca reproducere consubstanțială. Nu contează pentru el că o persoană nouă apare la naștere - ceea ce este important pentru el este că aceasta este sămânța lui Avraam sau sămânța lui David, adică că aceasta este o singură esență cu Avraam sau David. Și se prezice că esența unică va avea tot ce este posibil aici: urmașii tăi sunt ca nisipul mării.

Prin urmare, conștiința Vechiului Testament nu-l percepe pe Dumnezeu ca Părinte și Născut, ci doar ca Creator. Actul creației a fost mai înalt și mai primordial decât actul nașterii.

În creștinism, totul este opusul acestei atitudini.

La naștere, ea vede nu doar reproducere consubstanțială, ci singura oportunitate de a dezvălui o persoană diferită.

Și chiar în centrul, la începutul învățăturii creștine, există tocmai două nașteri: nașterea veșnică a Cuvântului de către Tatăl fără început și nașterea în timp a lui Isus de către Maria.

Desigur, aceste nașteri nu pot fi percepute doar ca reproducere consubstanțială. Puterea lor constă în faptul că se revelează tocmai ca o naștere autentică, adică ca manifestarea unei persoane cu o altă ipostază.

Iar actul creației divine este un act infinit secundar, care începe deja curgerea temporară a vieții create. Creștinismul se revelează nu în actul creator al lui Dumnezeu, ci în principal în actul său de naștere a Ipostasului consubstanțial cu El.

Tocmai în comparație cu Vechiul Testament devine clar în ce măsură creștinismul este o religie bazată pe revelarea sensului și plenitudinii nașterii și pe preferința sa pentru actul creator.

Cheia înțelegerii iudaismului este momentul creativității divine, momentul creării unei creaturi capabile de reproducere consubstanțială.

Cheia înțelegerii creștinismului o reprezintă cele două acte ale nașterii: nașterea Fiului veșnic de către Tatăl și nașterea Fiului lui David de către Maria.

Din toate cele spuse, concluziile sunt următoarele.

Dacă în Dumnezeu puterea generativă și puterea creatoare Îi sunt în mod egal inerente și de onoare egală, atunci manifestarea acestor puteri este de onoare diferită: se naște Fiul de o esență și este creată o creatură de esențe diferite.

În al doilea rând: Asemănarea cu Dumnezeu a creaturii se revelează atât în puterea sa generativă, cât și în cea creatoare.

Dar se naște întotdeauna o persoană consubstanțială, care este chipul și asemănarea lui Dumnezeu, iar la limita nașterii se naște și Persoana absolută a lui Dumnezeu Cuvântul, Fiul.

Ceva este întotdeauna creat, deși este de esențe diferite, dar nu are propriul său Chip, ci doar o reflectare a Chipului creatorului. Aceasta înseamnă că în limitele sale nu se poate crea niciun Chip, nicio Libertate.

Astfel, trebuie subliniat încă o dată: dacă creativitatea este liberă, atunci libertatea ei nu este libertatea rezultatului, ci doar libertatea procesului, întrucât rezultatul este întotdeauna și inevitabil similar creatorului și nu are chip.

Dar, pe de altă parte, dacă nașterea nu este liberă, atunci această lipsă de libertate este lipsa de libertate a procesului, iar rezultatul nașterii, Persoana, este liberă și îmbrăcată în propria sa responsabilitate liberă.

Altfel, antropologismul și ipostascentrismul se bazează pe reflectarea și multiplicarea nemărginită a sinelui în nelibertate.

Usiocentrismul, cosmismul, dimpotrivă, nu se multiplică în consubstanțialitatea insurmontabilă a ceea ce se naște, ci creează o anumită libertate nouă, dezvăluind o nouă Persoană în naștere.

Aici alegerea este inevitabilă: fie crearea liberă a celor neliberi, fie nașterea neliberă a celor liberi.

În revelația dispensației divine, în nașterea Fiului de două ori consubstanțial și a Cuvântului de două ori autoipostatic, această alegere este revelată lumii.

Revelația neliberă a Celor Liber, Născut, Necreat.

E. Skobtsova.

Revista „Put” nr. 30 (1931)

Țara Sfântă

Sursă - http://agios.org.ua

Despre renunțare.

Fiecare renunțare este o minciună. Prin renunțare afirmăm adevărata realitate a ceea ce considerăm a fi rău și, prin urmare, întruchipăm răul în existență cu fiecare renunțare.

Renunțarea este întotdeauna o cale pe un plan, în două dimensiuni, și nu există niciodată o transformare într-o nouă dimensiune, nu există profunzime în ea.

Pentru a găsi autenticitatea, o persoană trebuie să fie capabilă nu să renunțe, ci să se transforme. Tot ceea ce există poate și trebuie să fie transformat. Și numai înțelegând posibilitatea transformării putem nega și distruge complet răul.

Astfel, răul este o realitate pentru că îl recunoaștem ca realitate și, prin aceasta, chiar și prin renunțarea la el, îl întruchipăm ca una dintre căile posibile.

În realitate, răul nu este o cale, ci o stare de netransformare. Și în acest sens, gradele răului pot fi diferite, așa cum gradele de transformare pot fi diferite.

Nu nimic din punctele de plecare este transformat.

Totul este, în cele din urmă, transformabil.

Nu există excepții de la această regulă. Afirmarea unei excepții este afirmarea semnificației egale a răului și binelui, a lui Dumnezeu și a diavolului și a întruchipării lor autentice și egale.

Despre căile

Există multe căi către plenitudinea ființei transformate. Și în plenitudinea ființei transformate nu poate exista o cale care să nu conducă. Toate căile cu adevărat existente duc la Dumnezeu.

În acest sens, căile renunțării nu există cu adevărat. Ele sunt doar un cerc în jurul centrului, nu o mișcare spre acesta de-a lungul unei raze.

Adevărata realizare nu renunță, ci doar transformă, se ridică din grad în grad.

Predeterminarea vieții umane constă în implicarea sa într-una dintre multele căi. O persoană este, ca să spunem așa, „talentată” pentru o anumită cale și „neînzestrată” pentru o alta. Și, în acest sens, multe căi îndepărtate de ea sunt în esență clare pentru fiecare individ.

Primul pas este o ghicire organică a unei căi predeterminate. Nu există libertate în alegerea ei, așa cum nu există libertate în alegerea propriului talent.

Dar există libertate deplină în atingerea gradelor de transformare ale căii tale.

Omul este liber să o lase în întunericul ei originar. Și omul poate, prin eforturile liberului arbitru, prin isprava liberă, să o transforme până la limita sfințeniei.

În plenitudinea ființei transformate, toate căile sunt necesare. Construirea lumii se va realiza din toate pietrele existente în viață.

Dar, în decursul timpului, în incompletitudine, există drumuri care nu se intersectează niciodată, iar oamenii care merg pe ele nu se pot întâlni niciodată - și nu au nevoie de această întâlnire.

Sunt drumuri singuratice, neconectate de alte drumuri.

Și, în final, există drumuri care par să-și determine reciproc existența, necesare în principal datorită legăturii lor reciproce, datorită eternei lor dăruiri și primiri reciproce.

Și dacă o persoană are un „talent” pentru unul dintre aceste drumuri, atunci inevitabil are o înțelegere deplină, o măsură deplină de iubire pentru drumul pe care este implicată.

Drumurile interconectate sunt întotdeauna drumuri ale iubirii și dăruirii.

Despre pământ.

Una dintre aceste căi, condiționată de prezența unei alte căi, este calea pământului.

Cei care nu cunosc pământul să meargă la adevăr. Și este imposibil să măsori dacă drumul lor este ușor sau greu. Dar este necesar ca ei, fără să vadă și fără să știe, să binecuvânteze pământul și să nu creadă că pământul este ceva ce trebuie depășit, ceva la care trebuie renunțat.

La început, pământul este întuneric. Apropiindu-se de Dumnezeu, pământul este Țara Sfântă, Trupul Transfigurat.

În acest sens, nu exclude, ci, ca tot ceea ce există cu adevărat, poate și trebuie să fie transformat.

Însă calea care stă sub semnul pământului este întotdeauna legată de o altă cale, determină în întregime o altă cale, opusă, și este în întregime determinată de aceasta.

Există dăruire veșnică și reaprovizionare veșnică aici.

Pe cărările pământului nu poți urca întotdeauna, pas cu pas, pe munte.

Pe căile pământului, minutele de cădere par ultimele minute, iar în timpul sacrificiului se pare că aceste sacrificii nu pot fi justificate. Pe căile pământului nu există un zbor lin, ci adesea o cădere în abisuri din care trebuie apoi să ieșim, pentru că aripile nu sunt date pe aceste căi.

Este foarte greu să fii văzut aici, pentru că totul este dat unei alte căi și totul vine de pe o altă cale și niciodată nu se poate măsura prin aceasta cât de mult are cineva de dat și cât de mult poate primi.

Este multă muncă și sudoare pe căile pământului.

Și prin muncă, sudoare, orbire și milă, pământul este sfânt.

Despre grade.

De la întuneric la transformare, există multe grade pe fiecare cale.

Când o sămânță încolțește din adâncul pământului, pământul netransformat își poartă jertfa netransformatoare. Orbul dă naștere unei vieți oarbe și o sacrifică orbului.

Calea intestinelor generative ale pământului și calea sămânței vegetative sunt două căi adiacente, reciproc inevitabile și opuse.

Dar aceasta se încadrează în limitele netransformării.

Pe alte căi se pot urmări gradele de transformare.

Pe o cale umană separată, de exemplu, individul se percepe inițial ca o anumită unitate organică. Omul se afirmă ca entitate, dar nu ca o entitate transformată.

Următorul pas va fi perceperea de sine ca un fel de unitate psihică.

În raport cu starea inițială, acesta este deja un grad de transformare.

Însă, în ceea ce privește ceea ce urmează, întunericul spiritual nu a fost depășit; trebuie să căutăm un simț spiritual al sinelui, propria transformare în următorul nivel de transformare.

Un alt exemplu poate fi găsit în unitatea multora.

Gradul inițial, neiluminat prin transformare, este unitatea în cantitate, o combinație mecanică a colectivului. Aici pot exista astfel de afirmații:

- „Mergem împreună la vânătoare, pentru că doar zece mâini, și nu una sau două mâini, sunt capabile să învingă puterea unei fiare sălbatice.”

Și aici chipul individual al celui care merge nu este important, pentru că contează doar numărul mâinilor, indiferent cui aparțin.

Într-o oarecare măsură, colectivul, care se realizează acum în Rusia, esența principală a bolșevismului, este și un calcul al cantității - nu Ivan, Petru, Sidor și așa mai departe... ci unu, doi, trei, o sută, o mie!!! Nu o fuziune organică a căilor libere, ci combinarea lor mecanică.

Pe căile transformării, Ivan, Peter și Sidor încep să existe ca voințe organice și liber unite. Aici este „exprimarea liberă a voinței nu a întregului popor”. Aici se realizează armonios domnia populară. Numărul nu este unit mecanic, ci devine un singur organism întreg, un popor, având propria sa față unică și incluzând fețe individuale separate. Nu este vorba de un pumn de nisip al unui colectiv, ci de o unitate puternică a tuturor părților unui bloc de piatră.

La limita transformării în plenitudine, acolo, „unde sunt doi sau trei în Numele Meu, acolo sunt și Eu în mijlocul lor”.

Cu alte cuvinte, doi sau trei nu se adună ca unități mecanice separate ale unui colectiv. Doi sau trei nu cresc împreună ca o unitate organică a unui popor care își creează propria voință. Și atunci când se adună, când cresc împreună, nu rămân egali cu ei înșiși, ci dobândesc din faptul adunării, al creșterii împreună, altceva, adică nu conțin ceva în esență mai mare decât ei, care îi transformă și îi definește din nou.

În aceste rânduri se pot căuta multe căi. Iată căile noastre, căile democrației, căile socialismului.

Aceste trei cuvinte definesc un grad mare și autentic de transformare a întunericului inițial al colectivului. Sunt posibile doar prin atingerea unei perfecțiuni semnificative.

Dar, desigur, ele nu reprezintă desăvârșirea, nu reprezintă depășirea finală, nu reprezintă transformarea finală, nu reprezintă sfințenia, nu reprezintă plenitudinea realității finale, nu reprezintă momentul contopirii cu Dumnezeu.

Și în acest sens, mișcarea este considerată infinit de lungă și dificil de definit în perioada de timp a vieții noastre.

Aici este important doar să afirmăm adevărata realitate, adevărata esență a acestor căi.

Oricine are un „talent” pentru ele trebuie și are dreptul să le urmeze, pentru că în cele din urmă ele conduc la plenitudinea finală a Divinului.

De la piatră la spirit, totul există și totul este inevitabil în plenitudinea sa finală.

Despre maternitate.

Pământul orb purta în adâncurile sale sămânța oarbă. Nu și-a ales soarta, iar sămânța nu a ales adâncurile pământului prin propria sa voință, ci le era destinată.

Și, dând rodul său lumii, pământul a adus o jertfă orbească, aleasă nu prin propria sa voință.

Următorul nivel de transformare al acestei căi este maternitatea auto-recunoscută.

O parte din tine devine o altă viață și rămâne contopită prin sânge cu viața originală.

În maternitate există o existență întrupată în sine și în altul - în altul, separată de sine. Mama, rămânând în fiul ei, îl dăruiește tuturor drumurilor pământești, tuturor câmpurilor pământești, tuturor suferințelor și ispitelor. Mama nu mai este liberă în soarta fiului ei și, în același timp, este inseparabil legată de el în toate căile sale.

În maternitate există sentimentul suprem al morții, pentru că nu există putere care să interfereze cu calea fiului.

Maternitatea este cea mai mare iubire, pentru că de departe și fără posibilitatea de a schimba ceva este atrasă spre calea filială și, parcă, trăiește în separarea sa cu această cale filială.

Maternitatea nu are aripi pentru că nu poate decide. Ea doar împărtășește decizia altcuiva. Ea suferă suferința altcuiva, aleasă în mod voluntar, iar pentru ea această suferință nu este aleasă în mod voluntar, ci doar acceptată în mod inevitabil.

Maternitatea nu este vinovată, ci responsabilă. Și, în același timp, chiar și în responsabilitate, nu își poate alege deciziile.

Calea maternă în gradele de transformare poate uneori să stea incomensurabil mai jos decât calea filială, dar nici măcar acest lucru nu o scutește de responsabilitatea și durerea pentru un grad mai transformat.

Aici totul nu este ales prin voință, ci este inevitabil până la sfârșit.

Aici, în moarte, nu există sentimentul de depășire, în suferință nu există sentimentul de împlinire, aici pământul este tăcut, iar animalele urlă, iar oamenii sunt chinuiți de o milă nesfârșită.

Dar nimic, nimic nu se poate schimba.

Pentru că nu trebuie să conduci sau să scoți, ci doar să însoțești.

Despre filiație.

A însoți - pe altul.

Calea pământească, calea maternă, este legată de existența fiului.

O mamă are nevoie de un fiu.

Pentru întruchiparea maternității, întruchiparea filiației.

Este important de știut dacă există atât necesitate inversă, cât și dependență inversă.

Sau o sămânță a ieșit din adâncul pământului, pământul și-a adus rodul în lume și atunci, cărările nu se vor mai întâlni.

Sau, într-o altă măsură, mama și-a dat fiul pe toate drumurile vieții, iar fiul nu se va mai întoarce niciodată la ea.

Mai precis, este necesar și inevitabil ca un fiu să fie însoțit de mama sa?

Toți oamenii sunt fii.

Dar există fii care nu sunt părtași la filiație. Aceștia sunt cei a căror cale este trasată diferit, care au aripi ale altor cărări.

Multe roade ale pământului ajung să hrănească păsările și animalele și nu toate se întorc ca semințe în măruntaiele pământului.

Dar există oameni care sunt implicați în filiație. Aceștia sunt cei care știu și au nevoie de urmărirea veșnică a mamelor lor, care nu pot ajuta și sunt neputincioși să schimbe ceva.

Cei care sunt implicați în filiație sunt cei care, chiar și ca lideri, rămân întotdeauna conduși, cei care nu merg singuri, ci îi simt întotdeauna pe cei care îi urmează și sunt conduși de ei.

Aceștia sunt cei care nu au un drum curățat în față, ci un desiș de pădure năpădit de vegetație.

Și, în final, și cel mai important, cei care sunt implicați în filiație nu ajung la victorie într-o luptă ușoară, ci pot câștiga doar sacrificându-se. Roadele victoriei nu sunt pentru ei.

Filiația definește isprava lor ca pe un sacrificiu, ca pe o protecție cu ei înșiși - cu sângele și suferința lor - a celor care stau în spatele lor.

Și aici este clar că ascensiunea lor cea mai înaltă în gradele de transformare nu exclude, ci dimpotrivă predetermină momente de neputință, momente de urlet animalic, momente în care cad la pământ și nu pot face nimic, și își doresc doar ca mâna cuiva, de asemenea incapabilă să schimbe nimic, să-i atingă, astfel încât atingându-și mama să-și dea seama că nu sunt complet singuri, că legătura lor cu adâncurile, care nu schimbă nimic, le oferă un răgaz, îi umple de o nouă putere.

Calea filiației este de neschimbat, este calea unui sacrificiu ales în mod liber. Dar este fezabilă doar în prezența unei mame care, în neputința ei, acoperă puterea fiului ei.

Aici este important să știm că, în gradul lor, este posibil să nu fie egali. Fiul se poate afla în gradele extreme de transformare, apropiindu-se de sfințenie. Iar mama poate fi în acest moment doar adâncurile întunecate ale pământului.

Și, în ciuda acestui fapt, întâlnirea lor este inevitabilă și necesară pentru amândoi. Atingând adâncurile întunecate ale pământului, fiul primește dreptul la isprava sa și puterea pentru el.

Nicio „grădină oblică în umeri” nu poate părea unei mame ceva ce nu poate acoperi cu ea însăși.

Maica Domnului.

Nu știu dacă cineva ar putea înțelege sfințenia pământului și sfințenia drumului mamei, dacă nu l-am avea înaintea ochilor în completa sa transformare.

Transformarea și îndumnezeirea pământului, a cărnii, a mamei - aceasta este Maica Domnului.

Calea Maicii Domnului nu este Golgota. Nici măcar nu se putea ruga ca paharul amar al drumului ei să treacă pe lângă ea. Nu putea decât să-l accepte cu dragoste, milă, inevitabilitate, cu soartă.

Aceasta nu este suferința voluntară a morții pe cruce, ci o sabie cu două tăișuri predeterminată și inevitabilă, care trece prin inimă.

Filiația lui Hristos este în același timp filiația nu numai a lui Dumnezeu, ci și a Maicii Domnului. Filiație, transformată până la deplinătatea supremă. Și în această filiație, în această ispravă de sacrificiu, nu exista nicio posibilitate de a o cruța pe mamă; de a o proteja de sabia cu două tăișuri din inimă.

Maica Domnului este Trupul Schimbat la Față, Țara Sfântă. Și ea este ocrotită, este îndumnezeită și este mântuită prin suferințele Fiului. Pentru mântuirea ei - și în toată ea - El a venit în lume. Calea filiației este calea jertfei pentru mamă. Și această cale este în același timp calea care străpunge inima mamei cu o sabie cu două tăișuri.

Pământul este sfânt prin faptul că stă la cruce. Pământul este mântuit de sabia care l-a străpuns. Dar pământul nu este pe cruce. Pământul nu își alege calea prin propria voință, ci prin voința Fiului, atras de jertfă, și merge pe drumul său.

Dar toate acestea se află în etapele finale ale transformării.

Uman.

În realizarea principiului matern dincolo de limitele căilor umane individuale, dar în revelația și calea istorică generală a întregii umanități, există aceeași strădanie spre limitele ultime ale transformării, spre plenitudinea ființei.

Umanitatea este în esență filială, iar calea umană este calea filială.

La limită, umanitatea transformată se confruntă cu Țara Sfântă, mama sa originară, atrasă de drumul crucii și stând în fața Golgotei sale transformatoare.

Și la limită, Golgota umană nesfârșită este conținută în afirmarea eternă a sinelui ca Dumnezeu-umanitate. În aceasta se află ultimul grad al transformării drumului uman, până la contopirea sa cu plenitudinea.

Însă, în orice moment dat, întruparea în divinitate-umanitate nu este cea supremă, ci este întotdeauna doar în proces de devenire.

Filiația omenirii este însoțită de principiul matern al pământului.

Pământul, ca să spunem așa, adoptă ipostaza divină a fiului. Iar Golgota umanității, determinată de ipostaza divină a Dumnezeului-umanității, este percepută ca o sabie cu două tăișuri, a cărei inevitabilitate nu poate fi evitată.

În ciuda realității conceptului de „umanitate”, acesta este cu adevărat de nerecunoscut. În ciuda realității conceptului de pământ, acesta nu este nici el accesibil înțelegerii fizice.

Prin urmare, în domeniul realităților inteligibile, trebuie să vorbim despre indivizi care întruchipează parțial fie calea filială a umanității, fie calea maternă a Țării Sfinte. Și numai așa putem cunoaște aceste două principii.

Calea filiației umane, calea unui sacrificiu liber ales și a unei morți ispășitoare, recunoscută ca distrugere, ca limită finală, este soarta multora, a celor care sunt adevărații reprezentanți ai umanității.

Și astfel, în căile umane individuale, se reflectă chipul pământului sfânt, neputincios să schimbe sau să evite ceva, dar acceptând sabia cu două tăișuri.

Pe aceste căi oamenii nu caută și nu aleg de bunăvoie o victimă, ci inevitabil stau în fața victimei altcuiva, nu suferă, ci simpatizează, nu luptă, ci le ușurează viața celor care luptă, nu câștigă, ci gem de dificultatea victoriei.

Această cale nu este înaripată. Această cale pare să nu ducă nicăieri, pentru că este transformată doar prin transformarea altcuiva.

Dar în construirea generală a lumii este la fel de sfântă și inevitabilă ca și calea filială, pentru că aceasta ar fi insuportabilă dacă maternitatea nu ar sta pe Golgota, dacă nu ar exista conștientizarea faptului că Golgota este percepută de maternitate ca o sabie care străpunge sufletul.

Și se poate spune că în orice moment și în orice grad de transformare, oamenii aflați pe calea maternă îi recunosc pe cei aflați pe calea filială.

Și înapoi.

Nici timpul, nici locul, nici gradul de severitate, nici semnificația sa internă nu pot împiedica recunoașterea instantanee.

Ceea ce urmează este determinat de un singur lucru: este necesar acum, la acest strigăt, să ne repezim la acest fiu al acestei mame sau, mai exact, este ea cu adevărat și inexorabil atrasă acum de-a lungul căii înconjurătoare a acestui fiu.

În timp ce era temporar.

În revelația istorică a divinității-umane, în apropierea statului în care toți vor fi una, există epoci care stau sub semne diferite, ca și cum ar fi dedicate exclusiv unuia dintre principiile care intră într-o singură persoană umană.

Adesea, în alternarea semnificațiilor lor opuse, ele par să se nege reciproc. Iar adevărurile găsite pe alte căi sunt apoi declarate minciuni. Și aici, realitatea răului este afirmată prin negarea adevărului uneia dintre căile transformării umane.

Epocile care se străduiesc să afirme principiile umane în transformarea treptată a divinității-umanității renunță adesea în mod blasfemic la epocile anterioare, când gândirea umană era îndreptată spre înțelegerea legăturii sale cu Dumnezeu.

Și epocile care tind spre Dumnezeu par să renunțe la natura lor umană și să o trădeze.

Trebuie să avem iubire pentru a vedea sfințenia ambelor firi la limita transformării.

Și poate că omenirea, în cursul și ascensiunea sa, s-ar risipi, s-ar sfărâma în bucăți, s-ar lepăda pentru totdeauna de ziua de ieri și, prin aceasta, s-ar preda răului și n-ar putea avea o singură față și o singură cale, dacă, cu toate chinurile acestor încercări de a renunța, trăda, destrăma și dezintegra, dacă, cu constanta predare de sine morții voluntare, rasa umană nu s-ar confrunta cu o Mamă.

Pământul nu va renunța la umanitate și nu își va trăda maternitatea. Pământul va uni chinurile care au fost separate de timp. Pământul va justifica atât momentele de căutare a căilor sale umane, cât și momentele în care spiritul uman se apropie de contopirea cu Dumnezeu.

Pentru că până și momentul celei mai mari isprăvi răsună în spiritul mamei ca un strigăt:

- Dumnezeul meu, Dumnezeul meu, de ce m-ai părăsit?

Patrie și oameni.

Patria este cea care a născut, Mama este pământul natal. Poporul este cel care s-a născut, Fiul. Pentru noi, mama este Pământul dintre toate pământurile, dintre toate mamele mama noastră este Rusia.

Și calea poporului rus către ea este filială.

Este necesar doar să înțelegem că fiecare persoană poate fi mai implicată cu poporul rus sau mai implicată cu Rusia prin rădăcinile sale. Poporul rus și-a ales

de bunăvoie moartea filială și s-a înălțat pe Golgota. O persoană poate urca pe Golgota împreună cu ei și își poate alege de bunăvoie crucea împreună cu ei.

Calea maternă a Rusiei, a țării, a pământului, nu este un chin ales de bunăvoie, ci unul îndurat. Și împreună cu ea, oamenii pot împărtăși sabia crucii de pe Calvar, străpungând inima. Chinul matern al Rusiei, calea transformării sale. Și în ea, pare să se afirme ca drum matern original, calea prin excelență maternă.

În lume, Rusia este, mai presus de toate, pământul, Țara Sfântă, mama, soarta Maicii Domnului.

Popoarelor li se oferă căi diferite.

Rusiei i s-a dat calea maternă și nu putem să nu vedem în aceasta scopul suprem al slujirii sale.

Rusia însoțește și simpatizează cu lumea. Rusia nu își ia, nu renunță și nu își ia din nou crucea prin propria voință, ci prin puterea maternității sale este atrasă după lume, după poporul său, străpunsă de sabia crucii umanității. Și prin puterea maternității sale îi poate acoperi pe cei puternici.

Și, în același timp, lumea, oamenii, nu o pot cruța pe mamă.

Scadent.

De secole se cunoaște adevăratul nume al Rusiei și adevăratul nume al poporului său.

Din punct de vedere istoric, se succed epoci diferite.

Pot fi epoci care stau sub semnul maternității. Sau epoci care stau sub semnul filiației.

Și în filiație, pe calea nu a patriei, ci a poporului, există întotdeauna Dumnezeul-umanitatea întrupată.

Cu alte cuvinte, poporul rus unit conciliar, în limita sa, poate fi transformat într-o adevărată divinitate-umanitate.

Dar epocile sunt și mai fragmentate. Uneori, oamenii, cu toată pasiunea și chinul lor, își trimit copiii la moarte și distrugere, la închisori și la spânzurătoare, pentru afirmarea și revelarea plenitudinii feței lor umane.

Îndrăzneala principiului uman se definește ca fiind datorată. Dreptatea umană vorbește despre egalitatea umană și luptă până la moarte împotriva sclaviei.

Maternitatea, Patria, Rusia însoțește calea umană a poporului său, îl binecuvântează și stă la crucea sa.

Și această cale umană în limitele transformării este sfântă, de netăgăduit, necesară, ca una dintre părțile divinității-umane transformate.

Și dacă în alternarea epocilor o astfel de generație este urmată de o alta, negând-o și alegând chinurile spiritului, purificarea lumii prin profunzime personală, atunci în renunțare poporul se scindează, pierde calea unică, afirmă haosul, răul, absența integrității.

În sine, fiecare cale cu adevărat existentă duce la plenitudinea Divinului. Și, prin urmare, singura întrebare aici este pentru ce cale este „talentată” o anumită generație.

Însă sinteza tuturor căilor, integritatea diverselor părți ale poporului, adunarea tuturor isprăvilor într-o singură ispravă națională, dă maternitate.

Patria Mamă, Țara Sfântă, Rusia - a fost atrasă anterior de calea filială a poporului său, atunci când acesta își afirma libertatea umană. Este atrasă de ea acum, când, renunțând la lupta umană, la lupta pentru dreptul său uman la egalitate și pâine, poporul începe să întruchipeze Ipostaza divină inerentă lor prin făină.

În calea mamei, cărările oamenilor se vor atinge. În chinul unei singure mame, cele două ipostaze ale oamenilor se vor contopi într-un singur chip.

Și, în același timp, numai prin sacrificiul poporului poate fi mântuită mama.

La aceasta trebuie să adăugăm doar că, în procesul istoric, epocile care se neagă reciproc nu sunt, desigur, singurele.

Există încă ere de sinteză completă.

În cele din urmă, numai ele determină gradul de întrupare a divinității-umane.

Și acest grad de întruchipare pentru fiecare moment istoric este determinat de combinarea tuturor realizărilor creative din sfera umană, cu plenitudinea adevărului divin nemișcat.

Și nu poate fi altfel, deoarece în Dumnezeu-umanitate elementul Divin este nemișcat și apropiindu-se de el are loc doar revelarea sa.

Elementul uman este întotdeauna creativ; nu există o plenitudine predefinită în elementul uman, iar transformarea sa are loc prin crearea de noi valori.

Așa este și în biserică: biserica trebuie să combine veșnic într-o singură divinitate-umanitate conciliară plenitudinea adevărului divin imobil cu principiul curgător și veșnic creator al umanității.

E. Skobtsova.

Revista „Put” nr. 6 (1927)

Schimbări sociale în emigrație

Sursă - http://agios.org.ua

Nu este nimic mai eronat decât să tragi anumite concluzii acum zece ani despre caracterul emigrației rusești și apoi să crezi că aceste concluzii sunt aplicabile situației în care se află aceasta acum.

În acest timp, nu numai că o nouă generație a intrat în viață, dar și bătrânii au trebuit să-și schimbe fața, să se transforme, să se adapteze la noul mediu, să se simtă ca o rotiță într-o mașinărie complet diferită de cea în care se aflau înainte. Acum 8-10 ani, soldați, locuitori ai Gallipoliului, cazaci au pus piciorul pe coasta franceză, s-au stabilit, au crescut în noul pământ, l-au colonizat și s-au transformat în fermieri, taximetriști, încărcători, justitori, comisari etc. Și nu trebuie să fii deosebit de ager la minte pentru a presupune că perioada de zece ani le-a schimbat oarecum psihologia anterioară: vechile idealuri s-au estompat, visele au devenit învăluite în întuneric, iar viața reală repetă insistent un cântec nou zi de zi, obișnuindu-i cu ea însăși.

Suntem cu toții obișnuiți să spunem că soarta viitoare a Rusiei va fi determinată de o rezolvare sau alta a problemei sociale și nu observăm că această poziție se aplică nu numai Rusiei - are exact aceeași forță pentru emigrare. Soarta emigrației este determinată în cele din urmă de problema socială. Și în încercările de a o rezolva, apar schimbări pe care doar un observator foarte miop sau părtinitor le poate ignora. Uneori, aceste schimbări sunt izbitoare prin capriciile și neașteptatul lor caracter. Ar fi posibil să se împartă atitudinea emigranților față de problema socială în categorii. Acei emigranți care se luptă singuri cu viața sunt cei mai puțin afectați de aceasta și și-au păstrat cel mai mult vechile opinii și obiceiuri. Pentru astfel de oameni, tot ce li s-a întâmplat este un fel de catastrofă personală. Sunt aruncați într-o lume ostilă, se opun, străini, ruși, lumii la fel de străine a angajatorilor și muncitorilor, a localnicilor, a francezilor. Exploatarea angajatorilor merge mână în mână cu concurența muncitorilor francezi. Și în astfel de condiții, dificultățile sociale sunt percepute mai degrabă ca dificultăți naționale. Toată acuitatea conștiinței este îndreptată către această

umilință națională. Francezii mă exploatează pe mine, rus, francezii concurează cu mine, rus. Amândoi mi se opun, uniți de o caracteristică națională. Necunoașterea limbii, incompatibilitatea în viața de zi cu zi adâncesc și mai mult acest abis național și nu permit ghicirea naturii sale oarecum diferite. Mai mult, un astfel de singuratic, comunicând în afara muncii sale cu alți singuratici ruși, în ciuda enormei diversități a statutului lor social, simte cu aceștia doar o anumită comunitate - o biserică comună, o limbă comună, amintiri comune, o organizație comună, o cantină comună, o bibliotecă comună, ziare comune. Iar împărțirea în „noi” și „ei” respectă strict doar linia națională. Se poate trage o concluzie absolut exactă - cu cât munca emigrantului este mai mult făcută singur, cu atât schimbările sociale sunt mai puțin sesizabile în el, cu atât este mai bine conservat.

A doua categorie produce uneori o impresie complet paradoxală. Include ruși care lucrează într-un mod organizat, în grupuri mari, într-una și aceeași întreprindere. Natura paradoxală a poziției lor constă în faptul că, indiferent de sindicatele și organizațiile din care fac parte, prin unirea la nivel național, se unesc și social.

Să ne imaginăm, de exemplu, un grup dintr-un sindicat militar care lucrează în aceeași întreprindere, locuiește în aceeași cazarmă, are aceeași masă etc. și, în final, se confruntă cu aceiași angajatori. Lumea franceză se îndreaptă către un astfel de grup de muncitori ruși cu una dintre laturile sale: francezii sunt angajatori, exploatează, se hrănesc prost, și-au construit cazărmi umede etc. Concurența muncitorilor francezi se simte puțin sau chiar deloc. Și obținem o situație paradoxală în care naționalul coincide cu socialul. Foarte des, acest proces are un caracter viu și complet. Și mai des este, ca să spunem așa, acoperit de un pseudonim: apărarea demnității naționale și a intereselor naționale se numește apărarea demnității sociale și a intereselor sociale. Efortul pentru adevărul social are ca pseudonim efortul pentru adevărul național. Desigur, existența unui astfel de pseudonim nu este eternă - foarte repede lucrurile încep să fie numite pe numele lor propriu, iar problema socială devine din ce în ce mai mult cea mai presantă problemă a emigrației ruse. Se poate spune chiar așa: faptul că inițial se dezvoltă nu sub propriul nume, ci sub pseudonimul unei idei naționale universal recunoscute și arzătoare - acest fapt îi conferă în cele din urmă amprenta a ceva cu totul benign, bine intenționat, legal. A apăra onoarea numelui rus este datoria fiecărui rus cu concepție națională - nu este vina lui dacă onoarea numelui rus este călcată în picioare pe frontul muncii, iar demnitatea sa de muncitor coincide cu demnitatea sa rusească. El trebuie să-și apere statutul de muncitor așa cum trebuie să apere orice altă condiție legată de numele rusesc. Nu pe furiș, nu prin contrabandă, ci pe drumul de aur și cel mai larg al conștiinței naționale, problema socială intră în viața emigranților.

Și tocmai aceste schimbări sociale trebuie considerate un rezultat paradoxal și neașteptat al existenței de emigrant.

Și din aceasta, poate, este necesar să tragem niște concluzii mai semnificative: nicăieri și niciodată nu s-a întâmplat ca oameni inteligenți, adesea leneși în trecut, obișnuiți doar cu teoretizarea, să se trezească brusc în miezul vieții muncitoare. Nicăieri și niciodată nu s-a întâmplat ca întreaga muncă a vieții să fie asumată de oameni care, prin pregătirea lor culturală, erau capabili să tragă toate concluziile din această situație. Nu un străin, copleșit de o durere severă, ar trebui să vină și să-i explice muncitorului rus poziția sa socială și sarcinile sale sociale, împiedicându-se în înțelegerea corectă a trăsăturilor cotidiene și a datelor practice ale acestei situații - muncitorul rus însuși, în marea majoritate a poporului său, este capabil nu numai să-și evalueze poziția într-un mod filistin, ci și să tragă toate concluziile necesare din ea și să-și susțină teoretic această evaluare.

Și pentru muncitorul emigrant rus, nu doar Marx, ci și Lenin i s-ar părea un om blând, un gentleman care construiește sate sociale Potemkin – nu fuzionate organic cu viața muncitoare, ci teoretizează despre ea de pe margine.

Creșterea organică a interesului pentru chestiunea socială este confirmată de un alt semn negativ: schimbarea socială în emigrația rusă este enormă și rodnică, iar odată cu aceasta nu există nicio schimbare politică. Dacă se observă o oarecare schimbare în domeniul sentimentelor politice, aceasta nu poate fi caracterizată decât ca erodarea intereselor politice. Din punct de vedere politic, emigrația a rămas aceeași, doar pasiunile s-au stins, culorile s-au estompat, discursurile s-au potolit, interesul a dispărut. Dacă se repetă cuvinte vechi, este mai degrabă dintr-un sentiment de loialitate și onestitate, ca niște caiete general acceptate, dar nu există spiritul vechiului în ele.

Există un alt fenomen foarte frecvent în emigrație, al cărui fundal intern este, de asemenea, legat de schimbările sociale care au loc în ea. Și este curios că acest fenomen are loc într-o oarecare măsură și sub un pseudonim. Adevărul este că până și cele mai superficiale observații oferă material nesfârșit pentru tema „orașului și satului” - sau mai precis, „Parisului și provinciilor”.

Provincialii ruși s-au opus mult timp și ferm parizienilor ruși, iar această opoziție capătă adesea un caracter foarte ascuțit și intolerant - este o chestiune, dacă nu de ură, atunci de mare rea-voință, pentru care, din păcate, există mai mult decât suficient material. Și aici cad barierele tot felul de convingeri: nu le place Parisul de dreapta, de stânga, militar, civil, caritabil, politic - și toți reprezentanții acestor diverse grupuri pariziene sunt mânjiți cu același tampon.

Se pare că acest proces este extrem de natural și inevitabil. În provincii, este ferm înrădăcinată opinia că toate organizațiile oferă partea leului din fondurile și oportunitățile lor parizienilor. Dacă un provincial încearcă să-și plaseze copiii într-un orfelinat, să intre într-o instituție de învățământ superior cu o bursă sau să intre într-un sanatoriu, refuzul este aproape inevitabil. Există concentrări uriașe de ruși în provincii, mii de oameni - aproape niciunul dintre ei nu folosește

ajutorul organizațiilor centrale și, în același timp, listele de abonați ale acestor organizații sunt trimise în astfel de locuri și completate, deși slab, de către acestea. Și pe baza numeroaselor observații de acest fel, crește convingerea că Parisul este un fel de aristocrație de refugiați, căreia îi pasă foarte puțin de oamenii săi - masele de emigranți provinciali. Există viață culturală acolo, și viață politică, și organizațiile funcționează, iar filantropii colectează fonduri - dar toate acestea nu sunt pentru noi, suntem necesari doar ca „masă”. Nu vor să vadă că și noi putem avea nevoi și cerințe atât spirituale, cât și materiale. Așa raționează marea majoritate a provincialilor și trebuie recunoscut că este foarte greu să le infirmăm punctul de vedere, întrucât faptele vorbesc întotdeauna în favoarea lor.

Dar chiar fără a atinge corectitudinea factuală a unei astfel de viziuni asupra Parisului, aceasta trebuie luată în considerare și din punctul de vedere al creșterii revendicărilor sociale care apar în mediul emigranților. La urma urmei, acesta nu este altceva decât un sentiment acut de nedreptate socială, care în acest caz se răspândește și pe plan național. A fost o vreme când era considerat complet natural ca lideri, căpetenii, reprezentanți ai diferitelor organizații să existe la Paris și să existe pe o bază complet diferită de existența unui emigrant obișnuit; a fost o vreme când se accepta că cineva avea dreptul să vorbească și să reprezinte în numele acestei mase de emigranți - acum atitudinea s-a schimbat dramatic, iar orice reprezentare este considerată o decojire treptată a aristocrației emigranților, izolată de interesele vitale ale maselor și trăind o viață complet izolată, de care masele nu sunt absolut deloc interesate. Nu este nevoie să evaluăm nici măcar astfel de sentimente - este important să știm că există, că ele captează marea majoritate a emigranților. Și să-i lăsăm pe cei care sunt îngrijorați și care au puterea de a schimba orice să facă o evaluare și să tragă concluzii din această situație.

Dar, în același timp, atunci când se desenează întregul proces care are loc acum, este inevitabil să se tragă din acesta concluzii la fel de paradoxale ca procesul în sine.

Fiecare organizație a emigranților, fără excepție, contribuie la creșterea conștiinței sociale și la o abordare creativă a rezolvării problemei sociale, atâta timp cât „organizează” cu adevărat, autentic viața – este aproape irelevant pe baza principiilor pe care le organizează. Important este că organizează oamenii muncii, îi formează în grupuri puternice, legate nu doar prin interese naționale, ci și prin interese sociale comune. Viața face restul pentru ei. Și în acest sens, nu numai că problema internă rusă este o problemă socială prin excelență, ci și problema emigranților este, de asemenea, prin excelență o problemă socială.

Toate acestea, desigur, reprezintă un indicator foarte favorabil pentru cei cărora le place să vorbească despre misiunea emigrării - favorabilă, deoarece o astfel de stare de lucruri predetermină sensibilitatea creativă a emigrării și rezolvarea problemei sociale. Aceasta va putea fi abordată cu vitalitate, experiență și suferință.

Aici trebuie doar să facem o rezervă: din păcate, nu toată emigrația a trecut printr-o astfel de școală și poate că tocmai cei care vorbesc deosebit de mult și des despre misiunea emigrării sunt în esență incapabili să se îndepărteze de vechile poziții și sunt departe de viziunea autentică asupra emigranților, deoarece nu au observat niciodată cum coincid practic problemele rusești și cele sociale. Tot ce s-a spus nu se poate aplica decât oamenilor cu conștiință postrevoluționară - în numele emigrației, oamenii cu conștiință prerevoluționară sunt cei care vorbesc cel mai des - indiferent de opinii: nicio opinie prerevoluționară nu garantează că totul va fi uitat și nimic nu va fi învățat.

E. Skobtsova.

Revista „Novy Grad” №2 (1932)

Problemă socială și realitate socială

Sursă - http://agios.org.ua

Tema iernii trecute este criza. Doar ziarele respectabile, vechi și osificate, și personalitățile publice bătrâne și osificate cunoșteau alte subiecte în afară de acesta. Tot ce este mai tânăr și mai vigilent doar vorbea, doar scria despre criză.

Natural.

Criza ne lovea în mod clar pe toți; șomajul reprezenta o amenințare pentru aproape toată lumea.

Și nu numai într-un context atât de banal este acest lucru natural, ci și în esență. Și prin urmare nu este surprinzător că de la discursurile despre criza de astăzi s-a trecut la discursuri despre o catastrofă mondială, despre modalitățile care o pot preveni, despre soluționarea corectă a problemei sociale, agravată în special de criză, despre aprofundare, fundamentare, refundamentare - într-un cuvânt, treptat toate întrebările fatale ale zilelor noastre au fost înșirate pe acest fir. În timpul iernii, au apărut trei reviste care au servit acestei teme. Doar morții au tăcut, în timp ce cei vii s-au întrecut cu toții să scrie despre catastrofă, despre noi căi, despre noi orașe, despre ceea ce afirmă - și în toate aceste scrieri și declarații problema socială a stat în centru. Se poate considera că s-a spus și s-a scris mult din ceea ce a fost talentat și sensibil.

Dar un paradox ciudat.

Dacă te uiți și te gândești la tot ce s-a spus din exterior, atunci gândurile individuale talentate și chiar teoriile se înecă într-o mare de mediocritate generală în însăși formularea întrebării. Totul este plictisitor. Se discută mereu despre viața reală, dar se pare că ai mereu de-a face cu niște figuri de ceară care nu au atins realitatea.

Criza este un fel de erou tragic, care își trăiește propria viață tragică în fața noastră. Suntem purtați de dezvoltarea acțiunii tragediei sale, simpatizăm, suntem indignați, uneori plângem, atunci când toate personajele ne fac să simțim în mod deosebit de viu lipsa de speranță a situației lumii, natura catastrofală a istoriei și, poate, chemarea noastră, soarta noastră. Mai mult, repetăm acest lucru în toate modurile posibile la diverse întâlniri. Catastrofa și criza au devenit aceleași condimente rafinate ale saloanelor snobe, așa cum a fost revenirea eurasianismului în vremurile demult apuse. Și din moment ce a ajuns la snobi, înseamnă că a fost aruncată pe stradă, înseamnă că a devenit în general indecent „să nu rezolvi problema socială”. Este teribil de plictisitor cum sunt toate acestea - și plictisitor pentru că este doctrinar-abstract și lipsit de carnea vieții reale.

Ce este o catastrofă mondială? Oh, nu este deloc eroina tragică a istoriei, care inevitabil, prin decretul malefic al sorții, își croiește calea întunecată și dezastruoasă sub ochii noștri.

Catastrofa mondială, în stadiul în care se află acum, înseamnă asta: câștigurile șoferilor s-au triplat, la Paris sunt aproximativ 400 de ruși șomeri care au nevoie de ajutor public, dintre care aproximativ 70 înnoptează în cămine. Vecinul tău și-a pierdut locul de muncă, iar altul îl va pierde în câteva zile. Și în provincie sunt infinit mai mulți șomeri. La Lyon, întreaga industrie a mătăsii, în care erau angajați mulți ruși, se prăbușește, iar la Marsilia nu sunt suficiente cămine pentru persoanele fără adăpost. Și la Nisa, iarna, au înnoptat sub promenadă, în peșteri. Iar în Alsacia, toamna, 11 ruși s-au sinucis în locuri diferite. Asta e, catastrofa mondială, în reflectarea ei concretă în viața noastră concretă.

Așa cum în diverse bugete se poate rezuma până în prezent, tot așa se poate rezuma și spune: criza a produs următoarele rezultate până în prezent: 30% dintre rușii din Franța sunt într-o oarecare măsură incapabili. Și uneori acest grad este de așa natură încât nu se vor mai întoarce în rânduri. Și din nou, pentru saloane, articole, snobi, teorii și cuvinte acesta este „30%”, dar pentru viața reală nu este „30%”, ci adevărați Ivan Ivanovici și Petr Petrovici în carne și oase, tălpi reale care s-au uzat, cine anulate, poduri și porți și chiar frânghii pe cârlig, iar toată această realitate nici măcar nu bănuiește ce teorii minunate, interesante pot fi create despre ei și în legătură cu ei. Teoriile sunt mult mai interesante decât ghinionul lor real. Mâna istoriei care îi dă lui Ivan Ivanovici o palmă peste față este grandioasă. Ivan Ivanovici însuși, care acceptă această palmă peste față - iertați-mă - sunt multe și, în plus, s-ar putea să nici nu-și dea seama din ce

mână mare o acceptă. Așadar, haideți să rămânem mai bine cu eroii tragici și nu cu victimele dintre filistini.

Această atitudine față de această problemă face ca toată această „tulburare socială” a noastră să fie imposibilă și insuportabilă.

E ciudat – teoretic poți studia orice – teologie, matematică, teoria muzicii, întrebarea dacă Feodor Kuzmich a fost Alexandru I și dacă Atlantida a existat – dar e absolut imposibil să studiezi chestiunea socială doar teoretic.

Se poate afirma chiar următorul paradox: orice răspuns greșit la o întrebare socială, susținut de o încercare de implementare practică a acestuia în viața reală, este mai bun decât cel mai strălucit răspuns, nesusținut de o astfel de soluție practică.

Într-adevăr, cu ce ne confruntăm? Să vedem, nu din punctul de vedere al eternității și nu din punctul de vedere al soartei finale a comunismului, ci din punctul de vedere al concretului accesibil nouă, pentru care mâna noastră este inteligibilă, în ce constă pentru noi această întrebare socială și ce răspuns la ea ar fi un răspuns autentic și nu doar un alt condiment pentru exerciții cerebrale snobe.

Nu un popor emigrat (cum să spun fără să jignesc pe nimeni), bunii noștri prieteni comuni, emigranții Ivan Ivanovici și Piotr Petrovici, s-au trezit brusc în schimbarea la care viața modernă a considerat necesară revenirea — nu au intrat în afacerile comerciale. Acest lucru, poate, este încă evident pentru toată lumea. Dar prietenii lor, care nu au intrat în această schimbare, consideră puțin de neînțeles cum un astfel de Ivan Ivanovici — „ai milă, a absolvit universitatea” — sau „ai milă, am luptat împreună pe tot parcursul războiului civil” — a ajuns brusc la trăgători — de șase luni, să zicem, bate la ușile organizațiilor publice, mănâncă cu cartelă de rație, doarme cu cupon, primește haine din mâinile binefăcătorilor, respiră pentru că autoritățile franceze nu interzic acest lucru — și cu o asemenea insignifianță evidentă, cel mai important lucru este că miroase mereu a vin — înainte, însă, nu bea niciodată.

Trebuie să spun că aș fi mult mai surprins dacă, ajungând chiar în această capitulare, ar reuși: 1) să nu-și șifoneze haina în căsuțe și la porți, 2) să se bărbierească în fiecare zi, 3) să nu fie beat. Aici apare un astfel de complex - viața generală de trăgător. Prin urmare, nu credeți că șomajul temporar va avea ca rezultate niște experiențe puternice într-o noapte ploioasă sub pod - nu, în general, va ridica pentru o persoană întrebarea dacă se poate ține de acest țărm sau este deja un „fost”.

Și iată primul lucru pe care toți reformatorii noștri sociali nu îl pot ignora: cei care sunt deja „foști”, cei care nu sunt încă „foști” – toate acestea cad pe deplin în responsabilitatea noastră.

Desigur, se poate percepe această responsabilitate în moduri diferite și se poate declara că primele nu sunt necesare pentru o viață nouă și creativă și, prin urmare, închidem ochii, le pășim și mergem mai departe. Dar, chiar lăsând deoparte chestiunea faptului că în timpul nostru nici măcar orice reformator nu este atent „să refuze sărăcia și închisoarea” - chiar lăsând acest lucru deoparte, se poate spune că de foarte multe ori cel mai arzător gând, cea mai acută experiență a realității, cea mai mare tensiune și sete chinuitoare de realizare le veți găsi acolo unde nu numai miroase a vin, ci și a putreziciune. Pariurile pe snobii de saloane nu sunt prea justificate.

Dar acest lucru nu este important. Cel mai important lucru în această chestiune este că este posibil, desigur, să rezolvăm problema socială concentrându-ne doar pe ceea ce este îndepărtat și fără nicio atenție față de aproapele, dar numai cu o singură condiție - ca aceste încercări de soluționare să nu vrea să se considere încercări de soluționare creștină a problemei sociale. Și din moment ce acum foarte mulți se străduiesc tocmai pentru o soluție creștină a problemei sociale, atunci, pur și simplu, ca o chestiune de rutină, apare nevoia de a veni în ajutorul cuiva care este deja măcinat pe pietrele de moară ale vieții.

Aici trebuie să adăugăm încă o observație foarte precisă și foarte tristă. Ceea ce caracterizează acum elementul fundamental al relațiilor sociale sunt relațiile de stradă dintre doi oameni care aparțin, până la urmă, unui corp comun al emigrației noastre rusești. Ar fi prea puternic să spunem că omul este un lup pentru om - situația este caracterizată destul de precis dacă am spune că omul este doar un zid pentru om. Indiferența față de orice nenorocire a altora este absolut uimitoare la toată lumea. Încearcă să-ți uimești prietenii apropiați cu fraza: „Mă vor împușca mâine” sau „Ieri mama a murit de foame” - încearcă să vezi dacă sunt uimiți. Nu numai că nu vor fi uimiți, dar nici măcar nu vor fi surprinși, pentru că sentimentul de surpriză este estompat la fel ca sentimentele de milă, simpatie și compasiune.

Și iată un lucru ciudat - în epoca noastră materialistă, când, se pare, acuitatea problemei sociale este determinată de acuitatea crizei economice, putem spune cu siguranță că principala criză este totuși o criză a iubirii, iar capitalul colosal care poate umple enormele goluri în rezolvarea problemei sociale este cea mai elementară atenție umană, care este datoria primordială și incontestabilă a fiecărui creștin, în special a celui care dorește să construiască relații umane pe baza creștinismului său.

Să creăm celule ale societății viitoare, să construim niște nuclee de viață comunitară pe baza iubirii creștine și a ajutorului reciproc creștin, să depășim obstacolele în astfel de chestiuni specifice cu atenție și toleranță.

Nu va funcționa? Vor fi bătăi între beți, înjunghieri, bârfe, certuri, certuri... Dacă gândești așa, atunci trebuie să continui sincer acest gând - înseamnă că nu va

ieși nimic din planurile mai grandioase nu ale unei camere noi, ci nici ale unui oraș cu totul nou.

Credem că va funcționa, pentru că o afacere începută pe baza unei iubiri creștine autentice nu poate să nu funcționeze. Trebuie doar să ne amintim că rudele noastre și pe jumătate sângele Ivan Ivanovici au suferit destul și și-au zdruncinat nervii suficient încât să nu fie surprinși dacă chiar și o afacere bună întâmpină obstacole mari.

Revista „Novy Grad" nr. 4 (1932)

Tipuri de viață religioasă

PREFAȚA AUTORULUI

Această lucrare își propune nu doar să rezume gânduri, observații și fapte, ci *și* să dezvăluie răspunsul la multe îndoieli și nedumeriri inerente. Cinci ani de monahism și condiții de emigrare reprezintă o experiență cu totul unică, greu de explicat oamenilor din afară. Probabil, multe lucruri din această cale monahală de emigrare sunt mai ușoare în comparație cu modul în care s-a desfășurat în așa-numitele condiții normale, dincolo de stepele mănăstirii. Dar multe, dimpotrivă, sunt mult mai dificile și mai complexe. Mai ales, desigur, este vorba despre natura nedezvoltată a acestei căi, inevitabilitatea căutărilor, a încercărilor amatoricești de a găsi și implementa ceva. Dar cel mai important lucru este că nu numai acolo calea monahală este schimbată de viață - întregul mediu bisericesc.

43

a devenit de nerecunoscut, toate reflecțiile vieții bisericești obișnuite sunt diferite. Și oamenii bisericii trebuie să caute nu numai un nou design cotidian al vieții lor bisericești, ci și însăși semnificația acesteia, principalele sarcini propuse de Biserică acum. Nu ni se dă posibilitatea de a urma pur și simplu tradițiile altora, nu le putem pur și simplu repeta - și de aici rezultă o nevoie urgentă de a observa, decide, cântări, verifica. Monahismul își croiește acum drumul pe bâjbâie. Și eu, probabil, ca toți ceilalți, a trebuit să-mi încordez atenția, să trag concluzii, să caut în marea tensiune internă a mea, prin voința vieții, o cale monahală atât de neobișnuită.

Când începi să scrii, pe lângă dorința de a-ți exprima gândurile, de a le pune în ordine, de a le formula cu precizie, există și dorința de a le comunica cuiva. Cui? Autorul nu poate fi niciodată în afara sentimentelor cititorului. Poți scrie pentru a populariza niște idei în fața unei mase largi și slab informate de cititori. Poți...

44

A scrie pentru a-ți lăsa gândurile oamenilor care lucrează în același domeniu, poți scrie pentru a informa pe cineva, sau a convinge, sau a infirma. Scopul acestei lucrări este altul. Ea caută să găsească prieteni, mai mult - camarazi și colegi de muncă. Sunt puțini oameni care trăiesc în întregime după interese bisericești. Sunt și mai puțini oameni care trăiesc după gânduri despre monahism. Și doar câțiva, gândindu-se la monahism, îl abordează cu premisele vieții noastre complexe și noi. Și am nevoia să rezonez cumva cu acești oameni izolați și pierduți, cu aceleași idei, să simt pur și simplu că există, în limita lor - să se întâlnească cu alții prin intermediul acestei cărți și împreună, poate fiind separați spațial, să facă o cauză comună. Și este așa încât, odată ce o atingi, știi că o viață de om nu este suficientă pentru a obține nici măcar cele mai nesemnificative rezultate.

45 de ani

TIPURI DE VIAȚĂ RELIGIOASĂ

Dacă începem să studiem locul istoric în care ne aflăm, sau mai degrabă acele tipuri istorice de evlavie pe care situația noastră istorică le-a dezvoltat acum, atunci vom putea vedea obiectiv și imparțial diferite categorii de oameni care înțeleg chemarea religioasă a omului în mod diferit. Fiecare categorie are trăsăturile sale pozitive și negative. Este foarte probabil ca doar suma acestora să ofere imaginea corectă a vieții creștine multifațetate. Pe de altă parte, clasificarea tipurilor de viață religioasă

47

În Ortodoxie, trebuie să ținem cont întotdeauna de faptul că, alături de reprezentanți distincți și completi ai unuia sau altuia tip, majoritatea oamenilor reprezintă un anumit amestec de două, și adesea mai multe, tipuri de viață religioasă. Atunci când clasificăm și definim, este foarte dificil să rămânem în cadrul imparțialității și obiectivității, deoarece în viață fiecare persoană este atrasă de propria înțelegere a creștinismului și respinsă de o înțelegere care îi

este străină. Aici nu putem decât să depunem toate eforturile pentru a evita o astfel de parțialitate.

Dacă îi observi pe credincioși, porți conversații cu ei, citești diverse cărți și reviste dedicate problemelor spirituale, atunci incredibila versatilitate a înțelegerii vieții spirituale îți va atrage imediat atenția.

Dacă încercăm să reducem această diversitate la niște grupuri mai mult sau mai puțin definite, atunci mi se pare că în prezent aceste grupuri sunt următoarele: în Ortodoxie

48

Există 1) tipul sinodal de evlavie, 2) tipul statutar, 3) estetic, 4) ascetic și 5) evanghelic. Desigur, o astfel de diviziune este într-o oarecare măsură arbitrară. Viața este mult mai complexă. Este foarte probabil să existe și alte categorii pe care nu le-am putut sesiza. Dar o astfel de diviziune condiționată este foarte utilă în înțelegerea multor fenomene ale vieții noastre și, într-o oarecare măsură, face posibilă înțelegerea propriilor simpatii și antipatii, a propriului drum spiritual. Fiecare tip spiritual are propria sa istorie, uneori foarte complexă, propria sa geneză, fiecare este determinat de cele mai diverse condiții ale apariției sale. O persoană nu numai că se găsește într-un grup sau altul prin atracție interioară, ci este predeterminată la acesta și de mediul din care provine, educație, educație, influențe. Să încercăm să caracterizăm fiecare categorie din punctul de vedere al apariției sale istorice, să încercăm să o caracterizăm.

49

proprietățile sale morale, modul său de viață, chiar și arta sa, puterea răspândirii sale, posibilitățile creative inerente sale, corespondența sa cu sarcinile moderne ale vieții bisericești.

1.

Primul pentru mine este **tipul sinodal** de evlavie. Emigrația a inundat Europa, am putea spune, nerăcindu-se încă după luptă, într-o clocotire pasională de ostilitate, cu idealuri apărate cu pasiune ale unei mari Rusii indivizibile, ideea albă etc. A luat din Rusia nu doar bunurile ei sărăcăcioase, nu doar baionete și steaguri regimentale, ci și biserici de câmp, iconostase întinse peste targi, vase,

veșminte. Și, stabilindu-se în țări străine, a organizat nu doar filiale ale Uniunii Tuturor Militarilor, ci și propriile biserici. Pentru mulți, biserica era o nevoie vie.

50

sufletele lor. Pentru mulți, era un fel de atribut inevitabil al ideii rusești de mare putere, fără de care este dificil să vorbești despre naționalismul cuiva, despre loialitatea cuiva față de tradițiile și preceptele trecutului. Biserica definea o anumită fiabilitate politică și patriotică. Sensul său interior cumva nu atrăgea atenția - ceea ce era important era că la aniversările morților tragice ale eroilor naționali sau la aniversările înființării unor regimente glorioase, se puteau organiza demonstrații solemne și severe ale unității, ale loialității față de vechile precepte în biserică - să se slujească rugăciuni și slujbe de pomenire, să se îngenuncheze când se venerează memoria veșnică, să se unească în jurul superiorului în grad. Adesea, cheltuiau o cantitate imensă de ingeniozitate și energie pentru a construi un sfeșnic sau o cădelniță cu șapte brațe din conserve de tablă, pentru a adapta o baracă cu pereți străbătuți pentru o biserică. Existența sa era obligatorie, doar motivele acestei obligativități

51

adesea nu erau de natură ecleziastică, ci națională.

Dacă încercăm să înțelegem de unde provine această atitudine, vom găsi cu ușurință rădăcinile ei în epoca bisericească anterioară, în perioada existenței sale sinodale. Încă din vremea lui Petru cel Mare, Biserica noastră Ortodoxă Rusă a devenit un atribut al statalității ruse de mare putere, a devenit un departament printre alte departamente, a intrat în sistemul instituțiilor statului și a absorbit ideile, abilitățile și gusturile puterii. Statul i-a oferit patronaj, a pedepsit crimele bisericești și a cerut blesteme pentru crimele de stat. Statul a numit ierarhi bisericești, a monitorizat activitățile acestora cu ajutorul procurorului-șef, a dat Bisericii sarcini administrative și a introdus în ea aspirațiile și idealurile sale politice. De-a lungul celor două sute de ani de existență a unui astfel de sistem, însăși componența internă a Bisericii s-a schimbat. Viața spirituală a trecut în plan secund.

52

plan, iar la suprafață exista o religie oficială, recunoscută de stat, care emitea funcționarilor un certificat că aceștia se spovediseră și luaseră împărtășania - fără un astfel de certificat, un funcționar nu putea fi considerat de încredere din punctul de vedere al statului. Sistemul a dezvoltat o psihologie religioasă specială, un tip religios special de oameni, un tip special de principii morale, o artă, o viață specială. Din generație în generație, oamenii s-au obișnuit cu ideea că Biserica este cea mai necesară, cea mai obligatorie, dar totuși doar un atribut al statului. Pietatea este un fel de virtute de stat, necesară doar în măsura în care statul are nevoie de oameni pioși. Un preot este un supraveghetor numit de stat pentru corectitudinea îndeplinirii funcției religioase a unui supus rus loial și, în această calitate, este o persoană, deși respectabilă, dar în orice caz nu mai mult decât alte persoane care păzesc publicul.

53

ordine, putere militară, finanțe etc. În perioada sinodală, atitudinea față de cler era absolut uimitoare - nu se făcea nicio distincție specială pentru el, sau mai degrabă, era ținut în întuneric, nu era admis în așa-numita societate. Oamenii se spovedeau o dată pe an, pentru că așa trebuia să fie, se căsătoreau în biserică, își botezau copiii, țineau slujbe de înmormântare pentru morți, participau la slujbe de rugăciune în zilele împărătești, în cazuri de evlavie specială se slujeau acatiste - dar Biserica era pe cont propriu: oamenii mergeau acolo când trebuia - și nu trebuia deloc să exagereze bisericești tatea lor - acest lucru îl făceau poate doar slavofilii, atitudinea lor schimbând ușor tonul consacrat, formal, oficial al unei atitudini decente față de Biserică. Firește, tipul sinodal de evlavie se baza în primul rând pe cadrele birocrației ministeriale din Sankt Petersburg, că era legat tocmai de birocrație - și astfel s-a răspândit în toată Rusia prin intermediul provincial

54

centre birocratice către reprezentanții administrației locale.

Întregul sistem a predeterminat faptul că cei mai înzestrați și mai înflăcărați oameni religioși nu-și puteau găsi un loc în el. Fie mergeau la mănăstiri, căutând o pauză completă de la orice activitate bisericească externă, fie se revoltau, adesea răzvrătindu-se nu doar împotriva sistemului bisericesc dat, ci și împotriva Bisericii. Astfel, fanatismul antireligios al revoluționarilor noștri a crescut printre noi, atât de asemănător în stadiul său inițial cu arderea aprinsă a vieții religioase autentice. Atrăgea pe toți cei care însetau o asceză interioară, sacrificiu, iubire altruistă, slujire altruistă - tot ceea ce Biserica oficială de stat nu putea oferi oamenilor.

Trebuie spus că în această perioadă sinodală, mănăstirile au trecut și ele printr-un proces general de descompunere a vieții spirituale; ele, morala și modul lor de viață au fost, de asemenea, afectate.

55 de ani

mâna atotputernică a statului, au devenit una dintre celulele oficiale ale departamentului bisericesc general.

Astfel, în Biserică au rămas în principal doar cei călduțe, doar cei care știau să-și măsoare impulsul religios, care știau să introducă cerințele sufletului în sistemul valorilor statului. În acest fel, s-a dezvoltat și un sistem de idealuri morale. Cea mai înaltă valoare a fost, poate, ordinea, respectarea legii, o anumită cale de mijloc, alături de un simț al datoriei destul de clar exprimat, respectul față de bătrâni, grija indulgentă față de tineri, onestitatea, dragostea pentru patrie, respectul față de autoritate etc. Nu au fost necesare zboruri speciale. Creativitatea a fost nivelată de coerența și direcția generală a mașinii de stat. Asceții cumva nu apăreau în catedralele provinciale. Alte persoane au acționat aici - părinți rectori, protopopi de catedrală calmi, cu atitudine de afaceri, care cunoșteau foarte bine slujba,

56

încercând să-l mobileze generos și magnific, în conformitate cu fastul și splendoarea unui templu imens, administratori și organizatori excelenți, proprietari de proprietăți bisericești, funcționari ai departamentului sinodal, oameni respectabili, conștiincioși, dar nu inspirați și nu creativi.

Și catedralele — coroana și expresia artei arhitecturale sinodale — copleșite de monumentalitatea, vastitatea, aurirea și marmura lor, cupolele enorme, ecoul răsunător, Ușile Regale de mai multe kilograme, sacristiile bogate, corurile colosale care cântau imnuri speciale, italiene, secularizate. Fețele icoanelor erau abia vizibile, legate în veșminte de aur și argint. Evanghelia abia era ridicată de diacon, atât de grea era rama ei, iar diaconul o citea în așa fel încât uneori era imposibil să înțeleagă un singur cuvânt — și nu era sarcina lui să-și facă lectura ușor de înțeles — trebuia să înceapă de la ceva fără precedent...

57

funduri și să termine astfel încât ferestrele să zdrăngăne, pentru a arăta întreaga putere a vocii sale. Totul era unu la unu, totul era armonios în toate formele de artă bisericească din această epocă - totul avea ca scop să arate puterea, bogăția, invincibilitatea Bisericii Ortodoxe și a marelui stat rus care o patrona.

Care a fost puterea răspândirii unei astfel de psihologii bisericești? Desigur, nu se poate crede că acesta a fost singurul tip de conștiință religioasă, dar, în același timp, este sigur că orice altceva ar trebui căutat și prins, atât de copleșitor a fost acest tip. Acest lucru este mai ales clar dacă luăm în considerare faptul că, simultan cu o astfel de înțelegere a vieții bisericești și a căilor religioase, ateismul nostru intens a crescut. Oamenii, așa cum a remarcat pe bună dreptate Soloviov, crezând că omul se trage din maimuțe, își dădeau sufletele pentru prietenii lor. O modalitate de exprimare a iubirii, a sacrificiului, a eroismului putea fi...

58

se găsea în afara zidurilor bisericii. Și în interiorul bisericii, tot ceea ce era diferit era astfel în opoziție, înota împotriva curentului, era oprimat și minimalizat. Psihologia bisericească se baza pe un mod de viață foarte puternic, iar acest mod de viață, la rândul său, era hrănit de el. Tradiția pătrundea în totul - de la rugăciune până la bucătărie. Din cele spuse, este clar că pe o astfel de bază cu greu te poți aștepta la creșterea forțelor creative. Aici totul este îndreptat spre conservare, spre protejarea fundațiilor, spre repetarea sentimentelor, cuvintelor, gesturilor. Pentru creativitate, unele sarcini noi sunt obligatorii - aici nu existau, nici în domeniul gândirii, nici în domeniul artei, nici în domeniul vieții. Au fost păzite și protejate cu strictețe. Noutățile erau permise. Nu era nevoie de un început creativ. Tipul sinodal de viață religioasă, care propunea alte valori alături

de valorile spirituale - statale, cotidiene, tradiționale - prin urmare nu numai că a rearanjat și a confundat ierarhia valorilor, dar adesea a înlocuit pur și simplu dragostea lui Hristos cu dragostea egoistă pentru lucrurile lumii.

59

aceasta. Este dificil, chiar imposibil, să-L vezi pe Hristos, să simți Cristificarea vieții acolo unde principiul secularizării Bisericii este proclamat deschis. Acest tip de evlavie nu a făcut față sarcinii imposibile de a-i da lui Dumnezeu ce este al lui Dumnezeu și Cezarului ce este al Cezarului. În lunga sa existență, i-a permis din ce în ce mai mult lui Cezar să triumfe. În ea, împăratul roman l-a învins pe Hristos nu în arenele circului, nu în catacombe, ci în momentele recunoașterii Regelui Ceresc, în momentele începutului înlocuirii poruncilor creștine cu poruncile statalității secularizate. Se poate ajunge la evlavia sinodală prin educație, prin obiceiuri și tradiții, dar nu se poate ajunge printr-o căutare liberă să se calce pe urmele lui Hristos.

Din punct de vedere istoric, deja la sfârșitul secolului al XIX-lea, acest sistem bine ordonat a început să prezinte fisuri. Un oaspete neașteptat și nu tocmai binevenit a apărut în Biserică - intelectualul rus. Dar vom vorbi despre rolul său mai târziu. La început, cumva nu a fost implementat foarte bine în

60

esența vieții bisericești era mai mult un fenomen bisericesc.

Totul s-a schimbat decisiv din momentul Revoluției din Februarie, iar în viața Bisericii aceste schimbări au fost imprimate de Sinodul Bisericesc Tuturor Rusiei și de restaurarea patriarhatului. Dar, oricât de puternice ar fi fost aceste schimbări în existența istorică a Bisericii, ele, desigur, nu au putut schimba imediat psihologia oamenilor - altera starea de spirit a sufletelor. De aceea, chiar și emigrarea a dus cu ea în străinătate amintirea perioadei sinodale a Bisericii Ruse, modul ei de viață, arta ei, preoții ei, înțelegerea rolului și semnificației Bisericii în cauza patriotică comună. Chiar și acum, poate, predomină în țara noastră tipul sinodal de evlavie. Acest lucru este ușor de demonstrat dacă luăm în considerare faptul că un întreg grup special din Karlovac al vieții noastre bisericești trăiește tocmai după această ideologie a fuziunii dintre Biserică și stat,

respectă vechile tradiții, nu vrea să observe noile condiții de viață, propovăduiește...

61

Cesaropapism. Dar nu i-a atras pe toți cei care aparțin psihologiei sinodale. Peste tot și peste tot, în cele mai extinse catedrale și în bisericile de cazarmă provinciale, putem întâlni oameni care își mărturisesc apartenența la Biserica Ortodoxă și, în același timp, mărturisesc Biserica doar ca un atribut necesar al statalității ruse.

Este dificil să existe două opinii cu privire la problema corespondenței acestei psihologii cu sarcinile moderne ale vieții bisericești. Viața, în primul rând, ne cere atât de persistent eforturi creative, încât niciun grup lipsit de sarcini creative nu poate conta pe succes prin urmare. În plus, nu există nicio îndoială că, în plan istoric, perioada sinodală s-a încheiat irevocabil - nu există niciun motiv să presupunem că psihologia pe care a generat-o va supraviețui mult timp. În acest sens, nici măcar nu este important cum evaluăm un astfel de tip religios; un lucru este important - și anume că este, fără îndoială, pe moarte, nu-i aparține.

62

viitorul. Iar viitorul pune Bisericii sarcini atât de complexe, noi și responsabile, încât este dificil de spus imediat cărui tip religios îi va oferi oportunitatea de a se exprima și realiza în mod creativ.

2 .

Următorul tip de viață religioasă, **tipul statutar** , poartă urme ale unei origini complet diferite. Comparativ cu tipul sinodal, este arhaic. Nu a murit niciodată, a fost țesut în evlavia sinodală, opunându-se acesteia, dar fără a o combate. Evlavia sinodală l-a găsit în Biserică în momentul apariției sale, deoarece întreaga Rusie moscovită era impregnată de spiritul său. Vechii credincioși au crescut în el și i-au absorbit forțele. Schimbându-se și devenind mai complex, a supraviețuit până în zilele noastre. Este poate cel mai teribil și inert lucru pe care Rusia moscovită ni l-a lăsat ca moștenire.

63

Nu există nicio îndoială cu privire la nivelul creativ și teologic extrem de slab al evlaviei moscovite. Moscova a preluat multe din Bizanț, dar cumva a trecut peste intensitatea sa creativă. Moscova a făurit într-o formă fixă, într-un cult al literei, într-un cult al tradiției, într-un gest ritmic repetitiv toată fierberea sălbatică și antinomică a geniului bizantin. Moscova nu numai că a reușit să înghețe moștenirea bizantină, dar a și secat moștenirea biblică, a osificat-o, a scos din ea sufletul binecuvântat și viu. În cuvintele unui profet antic, a început să acumuleze „poruncă peste poruncă, regulă peste regulă". A perceput revărsarea magnifică a retoricii bizantine ca pe un fel de măsură fixă a lucrurilor, a introdus-o în viața sa cotidiană obligatorie, a ritualizat fiecare impuls, a îmbrăcat fiecare lirică religioasă sub forma legii. Expresia maximă a acestui spirit inert, luxuriant, nemișcat, protector a fost, desigur, Vechii Credincioși. Și în acest sens...

64

Într-un fel, are merite enorme: ne-a păstrat icoane ale scrierilor antice, a păstrat cele mai vechi cântări, a protejat în general de curgerea vieții un moment fix, o dată pentru totdeauna, în dezvoltarea evlaviei. Dar, odată cu aceasta, a amestecat atât de mult ierarhia valorilor vieții creștine încât oamenii au mers la chin și la moarte nu doar pentru semnul crucii cu două degete, ci și pentru dreptul de a scrie numele „Isus" ca „Isus". Aici întrebarea nu este doar despre simplul analfabetism, aici întrebarea este despre ceva mult mai serios, care în perioada ulterioară a crescut cu toată evidenta. Aici vorbim despre credința în magia specială nu numai a unui cuvânt, a unui nume, ci chiar a fiecărei litere din care este compus acest nume. Și cât de evidentă este pedeapsa teribilă care a lovit o astfel de atitudine a credincioșilor vechi față de adevărul lui Hristos. Intrați într-o casă de rugăciune a credincioșilor vechi. Conține tot ce au prețuit de-a lungul istoriei lor - conține icoane ale scrierilor antice care sunt neprețuite, conține cărți vechi, conține prevederi statutare speciale.

65

cântând pe cârlige - tot pentru care au luptat și au mers la martiriu - lipsește un singur lucru - magnifica catapeteasmă, complet plină de icoane în veșminte

grele, forjate, nu păstrează nimic, nu protejează nimic. În spatele ei se află un perete gol, se sprijină de acest perete, nu există altar, nici tron și nici altar, pentru că nu există sacrament. Totul este salvat, cu excepția sufletului viu al Bisericii, cu excepția misterioasei sale vieți de om-Dumnezeu - rămâne doar o formă frumoasă. Merită să ne gândim la acest fenomen. Aici oamenii au primit pedeapsa chiar în victoria lor, chiar în atingerea scopului lor. După ce au distorsionat odată adevărul lui Hristos, au rămas cu carapacea sa moartă. Merită să ne gândim la asta de fiecare dată când pe calea noastră există o ispită de a da spirit formei, dragoste hrisoavei. În această ispită, același pericol ne pândește - să rămânem cu forma și cu hrisoava și să pierdem spiritul și dragostea. Și este foarte probabil ca simbolul Bisericii fără altar să fie adesea realizat în sufletele omenești.

66

Pierzând spiritul viu al creștinismului, Biserica secolelor al XVIII-lea și al XIX-lea tot nu a distrus în sine acest spirit moscovit al hărții, al regulii, al prescrisului, al permisului, al observatului. Mai mult, adesea sufocându-se în Biserica oficială, rece, departamental-sinodală și negăsind o cale către nicio sursă vii de credință, sufletul uman, pornind de la înțelegerea sinodală a evlaviei, a pătruns în charterism, opunându-l birocrației oficiale. Charterismul reflectă atât estetismul bisericesc, cât și ascetismul, dar în esență este totuși altceva, accentul pur și simplu nu este pus acolo.

Care este caracterul moral al întemeietorului? Care este conținutul său spiritual? Cea mai mare sete a sa este setea de ordine spirituală absolută, subordonarea completă a vieții interioare ritmului exterior, dezvoltată până la cele mai mici detalii. Ritmul exterior îmbrățișează totul. În afara bisericii, el cunoaște sensul spiritual al tuturor detaliilor vieții de zi cu zi, respectă posturile, trăiește ziua.

67

de la o zi la alta prin conținutul ciclului bisericesc de slujbe. Aprinde candelele când este necesar, face semnul crucii corect. În biserică, de asemenea, nu permite niciun impuls, nicio abatere de la gesturile stabilite odinioară. La un moment dat al slujbei îngenunchează, la un moment dat se închină, se închină. Știe sigur că de la Paște până la Înălțare este o crimă să îngenunchezi, știe de câte ori pe an se va spovedi și, cel mai important, a studiat carta liturgică până la

ultimul detaliu, se enervează și se indignează dacă ceva este omis în slujba bisericească, pentru că nu este necesar. Și, în același timp, aproape că nu-i pasă dacă ceea ce se citește este de neînțeles, dacă se citește repede. Aceasta nu este o persoană care preferă recviemurile, rugăciunile și acatistele tuturor celorlalte slujbe. Nu, slujbele sale preferate sunt cele mai rare, în special cele de Post Mare. El observă în special dificultatea slujbei atunci când coincide o sărbătoare permanentă.

68

cu una mobilă - Buna Vestire, de exemplu, cade în ultimele zile ale Săptămânii Mari. Forma, structura slujbei ascunde adesea conținutul interior al rugăciunilor individuale pentru el. El este, desigur, un susținător fanatic al limbii slave. Limba rusă din biserică i se pare aproape o blasfemie. Și iubește limba slavă, pentru că este familiară. Nici măcar nu vrea să corecteze traduceri evident nereușite, analfabete și obscure. Multele ore de lectură ale cititorului de psalmi îl cufundă într-o anumită atmosferă de evlavie, creează un anumit ritm al vieții sale spirituale - acesta este principalul lucru pe care și-l dorește, conținutul nu îl interesează atât de mult. Rugăciunile sale sunt lungi - are o regulă constantă și de neclintit pentru ele. În această regulă, repetarea acelorași rugăciuni este foarte des și întotdeauna în același loc. Evanghelia și Rugăciunea Domnească nu sunt separate de el din compoziția generală a acestei reguli - toate acestea sunt doar o parte a unei reguli stabilite o dată pentru totdeauna,

69

întreg monic. Dacă îi spui că nu înțelegi ceva - fie în esență, fie pentru că psalmii citesc prea repede - îți va răspunde că nu este necesar să înțelegi, ci să obții o anumită atmosferă pioasă, din care uneori izvorăsc cuvinte individuale care îți sunt clare și necesare. Viața spirituală a unei astfel de persoane este dezvoltată în toate detaliile. El cunoaște o tehnică specială a artei de a te aduce în anumite stări spirituale. Te poate învăța cum să respiri și în ce poziție ar trebui să fie corpul în timpul rugăciunii, dacă picioarele ar trebui să fie la rece sau la cald. Dacă înțelegi acest fenomen special, atunci dependența sa puternică nici măcar de religiile creștine din Orient devine incontestabilă - simți aici un fel de dervișism și ecouri ale hinduismului și, cel mai important - o credință pasională în magia cuvintelor, o combinație de cuvinte, gesturi și ritmul gesturilor. Și, fără îndoială, această credință în magie are niște rădăcini foarte reale. Pe această cale, cu adevărat

70

Se pot realiza multe - o disciplină interioară enormă, o putere enormă asupra propriei persoane, asupra întregului haos al sufletului omenesc, chiar putere asupra celorlalți, o ordine completă și o desăvârșire a vieții exterioare și interioare, chiar și un fel de inspirație statutară. Singurul lucru care nu este dat pe această cale este iubirea, desigur. Aici se poate vorbi în limbaje omenești și angelice, dar nu se poate avea iubire. Adevărat, faptele de iubire și caritate fac parte din ritmul general al vieții statutare. Învățătorul statutar știe că trebuie să dea săracilor, mai ales în timpul Postului Mare, a trimis odată kalachi pentru prizonierii din închisori, poate chiar organiza caritate - poate construi aziluri de pomană și aranja mese pentru frații săraci, dar principalul motiv pentru o astfel de activitate este că este prescrisă, că face parte din ritmul general al vieții sale, face parte dintr-o anumită înțelegere statutară a lucrurilor. În acest sens, are un simț al datoriei, al ascultării foarte dezvoltat.

71

Iar atitudinea față de o persoană este determinată de ascultarea asumată de sine și nu de dragostea directă pentru ea.

Acest tip de evlavie are în prezent o tendință mai degrabă de a crește și de a se răspândi. Și o astfel de răspândire se explică ușor dacă luăm în considerare toate privațiunile, abandonul, lipsa de adăpost și epuizarea sufletului uman modern. Nu caută o realizare, se teme de greutatea sa insuportabilă, nu mai poate nici să caute, nici să fie dezamăgit. Aerul aspru și rarefiat al iubirii sacrificiale este peste puterile sale. Dacă viața a trecut pe lângă el și nu i-a oferit nicio bunăstare exterioară, nicio stabilitate externă, atunci el tinde cu o lăcomie deosebită spre bunăstarea interioară, spre certitudinea și legitatea deplină a lumii sale interioare. Aruncă un văl puternic al ceea ce este cuvenit și permis peste haos, iar haosul încetează să-l mai chinuie. Cunoaște puterea vrăjilor magice, adesea exprimată în cuvinte de neînțeles. El, la fel ca...

72

derviș, cunoaște puterea gestului și a posturii. Este îngrădită și calmă. Toate aceste trăsături ale căii statutare îi determină creșterea în timpul nostru. Este foarte probabil că mai are o lungă perioadă de înflorire în față. Aici trebuie spus că, dintr-o altă perspectivă, epoca noastră promite înflorirea statutarismului. Vedem acum în întreaga lume o sete de niște directive definite și specifice - cum să crezi, pentru ce să lupți, cum să te comporți, ce să spui, ce să gândești. Vedem că lumea este acum însetată de lideri autoritari care conduc în spatele lor masele oarbe și devotate. Cunoaștem cea mai teribilă dictatură care a existat vreodată - dictatura unei idei. Un centru infailibil - un partid, de exemplu, sau un lider - ne ordonă să gândim și să acționăm în cutare și cutare fel, iar o persoană care crede în infailibilitatea unei directive își reconstruiește ușor, uimitor și incomprehensibil de ușor lumea interioară în conformitate cu această directivă. Cunoaștem existența filozofiilor și a viziunilor despre lume impuse de stat. Dacă admitem că undeva

Biserica va deveni, dacă nu condescendentă, cel puțin tolerantă, și noi grupuri de oameni crescuți cu directive obligatorii vor intra în ea; atunci sistemul statutar îi va învăța imediat ce cale să urmeze, unde există mai puține îndoieli, unde directivele sunt cele mai precise, cele mai regulatoare din întreaga viață umană, unde, în cele din urmă, tot haosul sufletului uman este îmblânzit și împins în anumite cuști. Aici succesul sistemului statutar este complet predeterminat. Dar, odată cu aceasta, desigur, nu se poate vorbi despre posibilitățile sale creative. Însuși principiul repetării la nesfârșit a regulilor, cuvintelor, gesturilor exclude orice tensiune creativă. Din cele mai vechi timpuri, sistemul statutar s-a opus profeției și creației. Misiunea sa este de a păstra și de a repeta, și nu de a distruge și de a construi. Dacă va câștiga cu adevărat, atunci aceasta înseamnă estomparea spiritului creativ și a libertății în Biserică timp de multe decenii.

Dar principala întrebare pe care aș dori să o pun cartei este cum

răspunde ambelor porunci ale lui Hristos - despre dragostea față de Dumnezeu și despre dragostea față de oameni. Există un loc pentru ele în ea? Unde este în ea omul față de care Hristos S-a coborât? Dacă presupunem că o dragoste deosebită față de Dumnezeu este adesea exprimată în ea, este totuși dificil de

văzut încotro merge dragostea față de oameni. Hristos, întorcându-se de la cărturari și farisei, Hristos, mergând la păcătoși, desfrânate și vameși, nu este cu greu Învățătorul celor care se tem să-și păteze puritatea hainelor, care sunt complet devotați literei, care respectă doar porunca, care își măsoară întreaga viață după poruncă. Ei se simt sănătoși spiritual pentru că îndeplinesc toate prescripțiile igienei spirituale, iar Hristos ne-a spus că nu cei sănătoși au nevoie de doctor, ci bolnavii. De fapt, acum avem două cetăți ale unei astfel de Ortodoxii, Ortodoxia tradițională, statutară, patristică și părintească: Athosul și Valaam. Lumea celor detașați de vanitatea și păcatele noastre, lumea slujitorilor credincioși ai lui Hristos, lumea cunoașterii lui Dumnezeu și a contemplării. Ce este această lume

75

Sfințenia este bolnavă acum? Cum privește el necazurile moderne care ne sfâșie - noile învățături, ereziile, poate nevoia, distrugerea, persecuția Bisericii, martirii din Rusia, călcarea în picioare a credinței în întreaga lume, sărăcirea iubirii? Ceea ce îngrijorează cel mai mult aceste insule ale aleșilor, aceste înălțimi ale spiritului ortodox? Înaintea lor, ca cea mai importantă, cea mai urgentă, cea mai presantă problemă, este chestiunea stilului nou și vechi în cult. Aceasta este ceea ce îi dezbină în partide, ceea ce îi blestemă pe dizidenți, ceea ce determină măsura lucrurilor. Este dificil să vorbim despre iubire în legătură cu această chestiune - este cumva în afara stilului nou și vechi. Dar se poate spune, desigur, că Fiul Omului a fost Domnul Sabatului și a încălcat acest Sabat tocmai în numele iubirii. Și unde nu-l pot încălca - acolo nu pot face asta, pentru că nu există „în nume”, nu există iubire. Sistemul statutar se arată aici ca sclavie a Sabatului și nu ca calea Fiului Omului. Și

76

Există cu adevărat ceva amenințător și de rău augur în faptul că pe Munții Athos și Valaam, centrele seculare ale spiritualității ortodoxe autentice, o persoană poate găsi răspuns la o singură întrebare dintre toate cele puse de viață: ar trebui Biserica să trăiască după stilul vechi sau nou? În loc de Dumnezeul cel viu, în loc de Hristos cel răstignit și înviat, nu avem oare de-a face aici cu un idol nou, care în noul păgânism se manifestă în dispute despre stiluri, statute, reguli, interdicții, triumful Sabatului asupra Fiului Omului? Idolatria în lume este teribilă atunci când Îl trădează pe Hristos în numele statului, al națiunii, al ideii sociale, al

confortului și bunăstării mic-burgheze. Și mai teribilă este idolatria în Biserică, când înlocuiește dragostea lui Hristos cu respectarea Sabatului.

77

3 .

Este dificil să urmăm geneza tipului estetic de evlavie. S-ar putea crede că acesta a avut reprezentanți în toate epocile, stingându-se ușor doar atunci când viața a pus Bisericii în fața unor sarcini de mare tensiune spirituală, când Biserica a fost sfâșiată de lupte, a fost persecutată, a trebuit să apere însăși esența creștinismului. Într-adevăr, conform unei legende antice, însăși nașterea creștinismului în Rusia Kieveană a fost determinată de un act de o anumită evlavie estetică. Sfântul Vladimir a comparat religiile nu după esența conținutului lor intern, ci după puterea de influență a formelor lor externe. Și a ales Ortodoxia pentru frumusețea cântărilor sale, pentru splendoarea slujbelor bisericești, pentru șocul estetic pe care l-a experimentat. Iar autorii Rusiei Moscovite dedică cele mai lungi și mai emoționante descrieri frumuseții Ortodoxiei. Chiar și secolul al XIX-lea, care nu a fost deosebit de afectat de estetism, ne-a oferit o astfel de figură a esteticii.

78

o persoană ortodoxă, precum Konstantin Leontiev, pentru care frumusețea definea măsura adevărului și care respingea lumea burgheză ireligioasă a timpului său pentru că era urâtă și era atras de ortodoxie pentru că avea frumusețe. Nu este de mirare că în secolul al XX-lea, prin coincidența a doi factori - o izbucnire strălucitoare și talentată a esteticismului la culmile culturale ale vieții rusești și intrarea în Biserică a unui număr imens de oameni de la aceste culmi culturale - tipul estetic de evlavie a devenit aproape copleșitor și a determinat multe. În primul rând, a determinat, desigur, valori foarte mari. Esteticismul este întotdeauna asociat cu un anumit cult al antichității, cu o anumită arheologie. Nu este de mirare că tocmai în perioada sa de glorie s-a făcut pentru prima dată o evaluare a artei rusești antice, icoanele rusești vechi au început să fie căutate, curățate și studiate, s-au creat muzee de pictură de icoane, s-au definit școli de pictură de icoane,

79

recunoaștere Rublev și alții. Au început să restaureze cântările antice. Cântările de la Kiev și Valaam au pătruns în viața de zi cu zi a cultului. Arhitectura bisericească a devenit mai cunoscută datorită numărului mare de publicații de artă despre istoria artei. Aceste realizări pozitive sunt incontestabile.

Însă, odată cu aceasta, abordarea estetică a credinței a început să dezvolte un anumit caracter moral, ale cărui trăsături sunt destul de ușor de înțeles. Frumusețea și înțelegerea ei sunt întotdeauna soarta unei minorități - aceasta explică inevitabila aristocrație culturală a oricărui estetism. Apărând valorile estetismului, o persoană împarte întreaga lume în prieteni care înțeleg aceste valori și în dușmani profani. Și gândindu-se că principalul lucru în viața bisericească este frumusețea ei, o persoană împarte astfel întreaga umanitate într-o „turmă mică" într-un sens special, estetic, și o mulțime de oameni nedemni care se află în afara gardului bisericesc. În perspectiva unei astfel de

Pentru om, taina bisericească este proprietatea celor aleși - nu numai păcătoșii și desfrânatele nu vor sta niciodată la picioarele lui Hristos, ci și toți cei prea simpli și nesofisticați pentru a găsi satisfacție în estetica înaltă a slujbelor bisericești etc., nu vor sta. Având estetismul ca unic criteriu al ceea ce se cuvine, singura măsură a lucrurilor, omul simte ca și cum ar face parte dintr-o compoziție complexă și este obligat să nu o strice, să nu o deplaseze. El acceptă ritmul ei general, dar introduce acest ritm în viața sa interioară, el, asemenea făuritorului de hrisoave, își organizează modul special de viață și vede în el cea mai mare virtute a sa. Un estet are întotdeauna o gravitație spre arhaic, uneori chiar spre o anumită tipăritură populară artistică. De aici provine cea mai rafinată admirație a locurilor individuale de material liturgic, a stiherelor individuale, a canonului lui Andrei din Creta etc. Adesea se ia în considerare valoarea artistică a acestui material, adesea, dacă nu există, atunci se ia în considerare, se hipnotizează.

81

vechime, dar adesea adecvare compozițională, succes ritmic în desfășurarea generală a slujbelor. Criteriul estetic înlocuiește cel spiritual și le deplasează treptat pe toate celelalte. Oamenii din biserică încep să fie percepuți fie ca o

mulțime de închinători, decorativ necesar pentru ritmul corect al slujbei, fie ca laici enervanți și plictisitori care, cu incompetența, stângăcia și, uneori, poate, unele tristeți și nevoi personale, încalcă stilul general decent și bine stabilit. O persoană lâncezește în nori de tămâie, se bucură de cântări antice, admiră severitatea și reținerea scrierilor din Novgorod, ascultă naivitatea ușor pretențioasă a stihirei - a primit totul, este sătulă, se teme să-și verse averea. Se teme de detalii fără gust - durerea umană, care inspiră milă, slăbiciunea umană, care inspiră dezgust - în general, lumea mică, dezorganizată, confuză a sufletului uman. Nu există nicio îndoială că în

82

E greu să cauți iubirea în tipul estetic al vieții religioase. Se pare că nici ura nu-și are locul în ea. Există doar un dispreț rece, arogant pentru profan și o admirație extatică a frumosului. Există o uscăciune, adesea la granița cu formalismul, există o protecție a sinelui și a propriei lumi, atât de armonioase și bine ordonate, de intruziunea a tot ceea ce poate ofensa și tulbura această armonie. Și în această inevitabilă răceală a estetismului chiar și sufletele înflăcărate îngheață treptat (Konstantin Leontiev, de exemplu, era un suflet înflăcărat prin fire), cer o înghețare a tot ceea ce le înconjoară, tânjesc după o gheață eternă, un pol etern al frumuseții, o aurora boreală eternă.

Cel mai incredibil și straniu lucru este posibilitatea răspândirii tipului estetic în rândul poporului rus, ale cărui suflete, de regulă, sunt lipsite de armonie, formă și regularitate. Natura lor înflăcărată, înaripată și uneori haotică părea să servească drept o garanție sigură că estetismul li se va potrivi.

83

nu este periculos. Poate că există aici o lege specifică a contradicției, care obligă o persoană să caute în viziunea sa asupra lumii un supliment la proprietățile sale interioare și nu o expresie a acestora. Poate că există o imposibilitate de a se înțelege cu propriul haos, de a-l îndura - și de la aceasta o trecere la cealaltă extremă. Dar adesea vezi - oh, mult mai des decât ai putea crede - o astfel de stingere particulară a focului, aproape o sinucidere spirituală, care transformă flacăra în gheață, impulsul - într-o poză nemișcată, căutarea tensionată - în ritmul formelor date din exterior.

Desigur, este cert că, fiind prin trăsătura sa fundamentală un grup de oameni aparținând celor mai înalte straturi culturale ale poporului rus, tipul estetic al evlaviei ortodoxe nu se poate baza pe o distribuție cantitativă largă. Dar aici problema nu este cantitatea, ci tocmai această calitate culturală a purtătorilor esteticismului ortodox. Și în ciuda numărului lor mic, aceștia ar putea și pot avea o distribuție foarte largă.

84

o influență puternică asupra vieții bisericești, asupra întregului său stil. Ce fel de influență este aceasta? Care este puterea tensiunii creative în ea? Și aici trebuie să vorbim despre un fapt extrem de paradoxal. Păzitori credincioși ai creativității celor mai diverse epoci, națiuni și oameni, cunoscători ai geniului sau talentului altcuiva, critici subtili și experți în toate detaliile și răsturnările de situație ale școlilor artistice, esteții înșiși nu au fost niciodată și nicăieri un principiu creativ în viață și poate tocmai pentru că au apreciat prea subtil și puternic creativitatea altcuiva. Acest lucru a creat întotdeauna în ei o anumită psihologie a curatorilor de muzee, colecționarilor, cunoscătorilor și registratorilor, și nu a creatorilor. Creativitatea, care creează chiar și cele mai subtile opere de artă, este în esență un lucru grosolan. Creativitatea, străduința pentru realizare și afirmare, se îndepărtează întotdeauna de ceva, neagă ceva, sparge ceva. Eliberează un loc pentru nou, tânjește după acest nou, creat, atât de mult încât, în comparație

85

cu aceasta, impută la nimic tot ce a fost deja creat, tot ce este vechi și adesea îl distruge. Psihologia muzeală este incompatibilă cu psihologia creativității - una este conservatoare, cealaltă este revoluționară.

Ce concluzii se pot trage despre viitorul acestui tip de evlavie bisericească? Viața noastră aspră, dureroasă și tensionată se întoarce către Biserică cu toate durerile ei, cu toată această tensiune aspră. Cu siguranță, necesită creativitate, capabilă nu numai să revizuiască și să schimbe vechiul, ci și să creeze ceva nou, să răspundă la noi întrebări, să intre în niște straturi noi, adesea necultive, lipsite de tradiție. Biserica va fi inundată de plebe, Biserica va fi supraîncărcată cu necazurile lor, Biserica va trebui să se coboare la nivelul lor. S-ar părea că soarta elitei estetice este clară din aceasta. Dar tocmai pentru că este o selecție, o elită, tocmai pentru că este capabilă să-și formuleze gândurile și...

86

se va exprima pe sine și, pentru că pretinde că deține toate bogățiile Bisericii, tot adevărul Bisericii și nu este capabilă să-și trădeze, să-și coboare, să-și schimbe ideea despre frumusețea Bisericii și nu este capabilă de sacrificiu de sine în iubire, își va apăra ideea despre cetatea Bisericii, va bloca intrarea în Biserică pentru profanii cu sine însuși, cu sufletele sale. Mulțimea va striga: suntem mâncați de ulcere, lupta socială și ura ne-au otrăvit, viața noastră este devastată, nu avem răspuns la întrebările despre viață și moarte - Iisuse, mântuiește-ne. Dar între ea și Hristos vor sta păzitorii frumuseții hainei lui Hristos și vor răspunde că ura și lupta le-au distorsionat chipurile, munca zilnică a gravat darul înalt al admirației și viața este o mare frumusețe, de care cei care nu au învățat-o nu sunt capabili. Cântări dulci, șoapte de revărsări de lecturi, arderi de tămâie, o languroi fericit în frumusețe vor învălui chipul îndurerat al lui Isus într-un nor, vor face...

87

atenuează strigătele, fă capetele să plece, adorm speranța. Unii vor fi legănați pentru o vreme de această splendoare învăluitoare, alții o vor părăsi, iar între Biserică și viață va rămâne un mare abis. Gardienii estetici ai splendorii vor păzi acest abis în numele armoniei, în numele ritmului, coerenței, frumuseții. Profanii de cealaltă parte nu vor merge să-l depășească, pentru că vor rămâne cu durerea, lupta, amărăciunea, urâțenia vieții și vor înceta să creadă că cu un astfel de bagaj se poate și trebuie să se meargă la Biserică. Și atunci, în această lume fără de Dumnezeu și îndrăzneață, vor apărea Hristoși falși și profeți falși deja existenți, predicatori sectari de diferite feluri și cu diferite grade de nenorocire și superficialitate, baptiști, evanghelişti, adventiști etc., care vor prezenta oamenilor înfometați niște adevăruri elementare pregătite, un surogat de slabă calitate al vieții religioase, o parte din bunăvoință și...

88

declamație isterică. Unii vor răspunde la aceasta - vor răspunde în primul rând la simpla atenție umană - și nu vor înțelege imediat că, în loc de creștinism ortodox real și autentic, sunt tratați cu un amestec dubios de analfabetism, idealism și șarlatanism. Prostia va funcționa. Și aceasta va adânci și mai mult prăpastia dintre Biserică și lume. Sub protecția atentă a iubitorilor de frumos, sub protecția înșelăciunii și urii lumești, aceasta poate rămâne pentru totdeauna.

Dar poate că ochii care au viziunea iubirii îl vor vedea pe Hristos ieșind în liniște și pe neobservat din altar, înconjurat de o iconostasă magnifică. Cântecele continuă să răsune, nori de fum de tămâie, închinătorii leșină într-o slujbă extatică adusă frumuseții. Și Hristos iese pe pridvor și se amestecă printre mulțimea de cerșetori, leproși, disperați, amărâți, sfinți nebuni. Hristos merge în piețe, în închisori, în spitale, în bordeluri. Hristos din nou și

El Își dă din nou viața pentru prietenii Săi. Ce este frumusețea și urâțenia noastră înaintea Lui, Adevărul și Frumusețea veșnică? Nu pare oare frumusețea noastră urâtă înaintea Frumuseții Sale veșnice? Sau, dimpotrivă, nu vede El în urâțenia noastră, în viața noastră săracă, în rănile noastre, în sufletele noastre schilodite, chipul Său Divin, o reflectare a gloriei veșnice și a frumuseții veșnice? Și Se va întoarce la temple și îi va aduce cu Sine pe cei pe care i-a chemat la ospățul Mirelui, de pe drumuri, pe săraci și pe nenorociți, pe desfrânate și pe păcătoși. Și cel mai teribil lucru este că s-ar putea întâmpla ca păzitorii frumuseții, care au studiat și au înțeles frumusețea lumii, să nu înțeleagă și să nu cuprindă frumusețea Lui și să nu-L lase să intre în templu, pentru că o mulțime Îl va urma, distorsionată de păcat, urâțenie, beție, desfrâu și ură. Și atunci cântecul lor se va topi în aer, tămâia se va risipi și Cineva le va spune: „Am fost flămând și nu Mi-ați dat să mănânc; Mi-a fost sete și nu Mi-ați dat să beau; am fost străin și nu M-ați primit.

„Eram gol și nu M-au îmbrăcat; bolnav și în închisoare și nu M-au vizitat” [1] .

[1] Următoarele trei paragrafe lipsesc din manuscrisul din New York. Versiunea originală a acestui paragraf este prezentată aici.

Și poate că această prăpastie dintre Biserică și lume, sub vegheața iubitorilor de frumos, sub protecția urii lumii, ar fi rămas veșnică, dacă ochii care au vederea iubirii n-ar fi văzut cum Hristos iese în liniște și pe nesimțit din altar, închis de o iconostasă magnifică. Cântările continuă să răsune, nori de fum de tămâie, închinătorii leșină într-o slujbă extatică adusă frumuseții. Și Hristos iese pe pridvor și se amestecă cu mulțimea de cerșetori, leproși, disperați, amărâți. Hristos merge în piețe, în închisori, în spitale, în bârloace. Hristos își pune sufletul din nou și din nou pentru prietenii Săi. Înaintea Lui, a Adevărului și Frumuseții veșnice, ce este frumusețea și urâțenia noastră? Nu pare oare frumusețea noastră urâțenie în fața frumuseții Sale veșnice? Sau invers, nu vede El în urâțenia noastră, în viața noastră săracă, în rănile noastre, în sufletele noastre schilodite, chipul Său Divin, o reflectare a slavei veșnice și a frumuseții veșnice? O, cum ar fi dacă templele nu ar fi lăsate goale, conform Profeției Domnului, pentru că nu ar putea găzdui pe cei pe care Hristos i-a chemat la ospățul Mirelui și, de pe drumurile mari, pe săraci și nenorociți, pe desfrânate și pe păcătoși. Cum

91

La asta va duce idolatria, care este caracteristică și tipului estetic de evlavie. În ea, ceea ce trebuia să servească doar drept haină a lui Hristos, doar ca dar al geniului uman, oferit din dragoste lui Hristos - splendoarea bisericii, frumusețea imnurilor, armonia cultului - devine un scop în sine, înlocuindu-L pe Hristos Însuși. Această splendoare începe să fie slujită, devine un idol căruia i se sacrifică sufletele omenești - ale lor și ale altora. Toată urâțenia lumii, ulcerele și durerea ei sunt date la o parte, ascunse, astfel încât să nu întunece adevărata evlavie. Chiar și

Nu ar trebui să caute o întâlnire cu ei pe aceste drumuri. Și cel mai teribil lucru este că s-ar putea întâmpla ca păzitorii frumuseții nici măcar să nu observe că sufletul fusese luat din ea, că se golise, că undeva dincolo de gardul templului calea lui Hristos trecuse în grabă, că acum acest cântec s-ar topi în aer și Cineva le-ar spune: Depărtați-vă de la mine, căci „Am fost flămând și nu mi-ați dat de mâncare; mi-a fost sete și nu mi-ați dat de băut; am fost străin și nu M-ați primit; gol și nu M-ați îmbrăcat; bolnav și în închisoare și nu M-ați vizitat”.

92

Suferința și moartea Domnului Însuși, epuizarea Sa umană capătă amprenta frumuseții și evocă admirație și tandrețe. Nu, iubirea este un lucru prea cumplit, ea trebuie uneori să coboare în adâncurile prea fără fund ale spiritului uman, trebuie să se expună urâțeniei, până la încălcarea armoniei - nu are loc unde să domnească frumusețea, odată pentru totdeauna găsită și afirmată.

Și aici slujitorii lui Hristos, urmașii apostolilor și ucenicilor - preoții - nu sunt obligați să urmeze calea acestor apostoli și ucenici - să vindece, să predice, să reverse dragostea Domnului - li se cere un singur lucru: să fie slujitori ai cultului, preoți - da, uneori aproape în sensul păgân al cuvântului. Iar preotul este evaluat din punctul de vedere al iubirii și al cunoașterii statutului, din punctul de vedere al muzicalității și frumuseții vocii, din punctul de vedere al ritmului gestului etc. Și nu contează dacă el, ca un bun păstor, își cunoaște...

93

oi și le lasă pe toate ca să o găsească pe cea pierdută și se bucură mai mult decât orice că a fost găsită.

În Rusia Sovietică are loc acum un fenomen de rău augur. Acolo, Bisericii i se interzice să facă orice - să predice, să învețe, să se angajeze în acte de caritate, să lucreze organizațional, să unească credincioșii pentru o viață comună, un singur lucru este permis - să oficieze slujbe divine. Este aceasta o întâmplare sau o omisiune? Sau poate, dimpotrivă, este un calcul psihologic foarte subtil, bazat pe faptul că slujbele divine ortodoxe, fără lucrarea iubirii, fără o viață ascetică manifestă, fără Cuvântul lui Dumnezeu, sunt capabile să hrănească doar pe cei care deja cred, doar pe cei care au înțeles deja ceva - și sunt neputincioase să reveleze adevărul lui Hristos umanității secularizate și fără Dumnezeu? O persoană flămândă spiritual va trece pragul templului și va aduce un omagiu frumuseții care se împlinește în el, dar nu va primi hrană pentru foamea sa, pentru că își dorește nu numai frumusețe, ci și iubire.

94

și un răspuns la toate îndoielile lor. Astfel, autoritățile, prin cererea lor, au încuiat ușile bisericilor. De câte ori, la voința unui anumit grup de credincioși, sunt încuiate ușile bisericilor acolo unde nicio autoritate nu o cere, acolo unde inimile reci ale copiilor ei o despart de lume, în numele frumuseții și formei abstracte,

măsurate, seci. Poate că, în acest sens, ar fi mai util ca Biserica să nu aibă permisiune oficială pentru slujbele divine, ci să se adune în secret, în catacombe, decât să aibă permisiune doar pentru ele și, prin urmare, să nu aibă ocazia să arate lumii toată dragostea lui Hristos în întreaga experiență a vieții sale.

4 .

Viața religioasă de tip ascetic nu este specifică creștinismului. Ea există în toate timpurile și în istoria absolut tuturor religiilor. Aceasta înseamnă că

Este o expresie a unor proprietăți esențiale ale spiritului uman. Este imposibil să caracterizăm creștinismul doar prin asceticismul său inerent - aceasta este o caracteristică comună atât a hinduismului, cât și a mahomedanismului, este prezentă și în păgânismul antic, mai mult - în mediul presupus ireligios caracteristic mișcărilor revoluționare din secolul al XIX-lea, asceticismul este un fenomen tipic. Se poate spune că perioadele vieții bisericești care nu sunt impregnate de ascetism sunt aceleași perioade de declin, decădere, mediocritate, lentoare. Și se poate spune, de asemenea, că perioadele istoriei non-bisericești care nu poartă amprenta ascetismului mărturisesc prin aceasta cu voce tare sterilitatea, mediocritatea lor. Viața religioasă este întotdeauna ascetică, deoarece cere de la o persoană sacrificiul a tot în numele celor mai înalte valori spirituale și, în paralel cu aceasta, viața creatoare este, de asemenea, întotdeauna ascetică în profunzimile sale, deoarece cere, de asemenea, de la o persoană sacrificiul a tot în numele celor mai înalte valori creative. Se poate spune,

că ascetismul în Biserică nu a murit niciodată. Dar au existat perioade când a dispărut, când a devenit proprietatea sufletelor individuale - principalul și cel mai caracteristic tip de religiozitate a fost chiar antiascetic. Dintr-o astfel de definiție pare să rezulte că este complet imposibil să vorbim despre un tip ascetic de evlavie alături de alte tipuri: acestea sunt mai accidentale - se referă la profunzimile eterne ale vieții religioase. Dar, pe lângă un astfel de ascetism autentic și etern, există un alt fenomen extrem de caracteristic, despre care aș

dori să vorbesc, izolându-l oarecum, specificându-l de tendința ascetică generală.

Acest tip ascetic particular își are rădăcinile nu în creștinism, ci mai degrabă în religiile orientale și a intrat în creștinism ca o influență specială a acestor religii, modificând ideea originală de ascetism. Diferența nu constă în metodele de implementare a idealului ascetic. Acestea pot fi variate, dar toate acestea...

97

Diversitatea este aplicabilă peste tot și nu caracterizează principala diferență în atitudinea interioară. Principala diferență constă în motivul pentru care o persoană intră pe calea ascetică. Pot exista multe motive aici, și nu toate sunt pe deplin compatibile cu creștinismul. Există chiar motive care sunt în contradicție puternică cu creștinismul. Să începem cu ele.

Sunt deosebit de caracteristice hinduismului, yoghinii au crescut cu ele, ele răsună în timpurile noastre moderne în prevederile de bază ale tot felul de învățături oculte, în teosofie, în antroposofie. Acestea sunt motivele dobândirii forței spirituale. Ascetismul este un sistem binecunoscut de exerciții psihofizice care frânează și modifică calea naturală a omului și au ca scop obținerea unor proprietăți speciale de putere asupra sufletului și naturii. Îți poți subordona corpul voinței tale prin muncă repetată și persistentă, poți realiza schimbări mentale enorme în tine însuți, poți obține putere asupra materiei și

98

asupra spiritului. Așa cum un gimnast trebuie să se exerseze pentru a dobândi agilitate, așa cum un luptător trebuie să urmeze un anumit regim pentru a-și dezvolta forța musculară, așa cum un cântăreț trebuie să cânte exerciții pentru a-și antrena vocea, tot așa un ascet de acest tip trebuie să urmeze anumite instrucțiuni, să se exerseze, să repete aceleași experimente, să mănânce anumite alimente, să-și distribuie timpul cu înțelepciune, să-și reducă obiceiurile, să-și măsoare viața pentru a atinge maximul forței inerente lui prin natură. Sarcina unui astfel de ascetism este determinată de principiul acumulării bogăției naturale, al dezvoltării ei și al cunoașterii modului de a o folosi. El nu așteaptă nicio transcendență, nicio inspirație a unei alte forțe supranaturale. Nu se gândește la asta, nu crede în ea. Deasupra lui, la un anumit nivel, bolta

firmamentului este strâns întinsă, nu există căi pentru el dincolo de ea. Dar în această lume limitată a naturii el știe că nu totul a fost folosit, că posibilitățile ei sunt enorme, că este posibil să dobândească la limită toată puterea și toată puterea asupra tuturor ființelor vii.

99

și existentă, cu o singură rezervație limitativă - deasupra a tot ceea ce se află sub acest baldachin dens și impenetrabil al firmamentului. Forțele din natură sunt enorme, dar chiar și în această enormitate sunt limitate. Nu există deloc o sursă nelimitată și inepuizabilă de forțe. Prin urmare, misiunea unui astfel de ascet ocult este de a acumula, acumula, colecta, proteja, crește, exercita toate posibilitățile naturale. Și pe această cale, sunt posibile realizări enorme. În esență, ce li se poate opune, care este răspunsul la un astfel de naturalism spiritual deosebit? Singurul lucru din lume care este mai puternic decât acesta este învățătura sărăciei spirituale, a risipirii, a dăruirii, a risipirii forțelor spirituale, a sărăcirii extreme a spiritului. Singura autodeterminare care este mai puternică decât aceasta sunt cuvintele: iată, roaba Domnului. Dar, deși aceste cuvinte definesc întreaga esență a sufletului creștin și atitudinea creștină față de puterea naturală umană, este fără îndoială adevărat că atitudinea anticreștină, ocultă față de ascetism este inclusă

100

în evlavia noastră creștină prin cele mai vechi influențe orientale, prin Siria și tipul ei special de religiozitate. Nu ar trebui să exagerăm influența asceticismului în creștinism, dar acesta există.

Există o altă atitudine în care asceza devine un scop în sine în loc de un mijloc de atingere a valorilor spirituale superioare. O persoană efectuează anumite tipuri de exerciții ascetice nu pentru că o eliberează de ceva, îi oferă ceva, ci exclusiv pentru că sunt dificile pentru ea, pentru că necesită efort. Nu-i oferă nimic în lumea exterioară sau în conținutul experienței sale spirituale, nu o mișcă pe calea sa interioară, dar nu-i place să se limiteze în acest domeniu - prin urmare, trebuie să o facă de dragul acestei neplăceri. Depășirea neplăcerii ca unic scop, un exercițiu de dragul unui exercițiu, în cel mai bun caz dezvoltarea unei supuneri ușoare la cerințele disciplinare - aceasta este, desigur, o perversiune a căii ascetice.

101

Însă toate cele de mai sus sunt fleacuri în comparație cu conflictul principal inerent viziunii creștine asupra lumii. Se referă la înțelegerea cea mai esențială, cea mai fundamentală a scopurilor vieții creștine; pare să împartă lumea creștină în două tipuri principale de viziuni și concepții despre lume. Este vorba despre mântuirea sufletului. Fără îndoială, viața creștină reală, autentică oferă mântuirea sufletului ca rod copt. Biserica își încoronează sfinții, martirii, purtătorii de pătimire, mărturisitorii cu cununi nestricăcioase ale vieții veșnice, promite paradisul, Împărăția Cerurilor, fericirea veșnică. Biserica ne învață că Împărăția Cerurilor se cucerește prin efort. Acest lucru este mărturisit de creștinii de toate convingerile, din toate direcțiile. Și, în același timp, tocmai chestiunea mântuirii sufletului este sabia care străbate întreaga lume spirituală a creștinismului. Acest concept conține două conținuturi complet diferite, care duc la legi morale diferite, la norme de comportament diferite etc. Și este dificil...

102

Ar fi să negăm că ambele înțelegeri au cei mai mari și mai sfinți reprezentanți, că ambele au în spate autoritatea incontestabilă a experienței bisericești. Există perioade întregi când creștinismul ascetic este colorat într-o nuanță sau alta a înțelegerii sale, există un întreg sistem atât de principii, cât și de reguli practice în ambele școli. Deschideți volumele groase ale Filocaliei, citiți Patericoanele, ascultați acum predicile creștinismului ascetic - veți vedea imediat că vă aflați într-o școală de ascetism serioasă, uriașă în tradițiile sale. Trebuie doar să-i acceptați preceptele și să urmați această cale. Cum este ea? Care este doctrina ei?

Omului, purtând întregul blestem al păcatului originar și chemat la mântuire prin sângele lui Hristos, i se dă acest unic scop - mântuirea sufletului său. Acest scop determină totul, determină ostilitatea față de toate obstacolele de pe calea spre mântuire, determină toate mijloacele de atingere a acesteia. Omul pe pământ este, ca să spunem așa, plasat

103

La începutul drumului nesfârșit către Dumnezeu, totul este fie un obstacol, fie un ajutor pe acest drum. Există în esență doar două valori - Creatorul veșnic al lumii, Mântuitorul sufletului meu și acest suflet neînsemnat care trebuie să tindă spre El. Care sunt mijloacele pentru a înainta pe acest drum? Este mortificarea ascetică a propriului trup, în primul rând, este rugăciunea și postul, este renunțarea la toate valorile și atașamentele lumești. Este ascultarea, care mortifică și voința păcătoasă, așa cum postul mortifică trupul păcătos, pofticios. Din punctul de vedere al ascultării, trebuie luate în considerare toate mișcările sufletului, întregul complex de treburi exterioare care i-au căzut în soartă unei anumite persoane. Nu trebuie să renunțe la aceste treburi, este obligat să le îndeplinească conștiincios, deoarece i-au fost date prin ascultare. Dar nu trebuie să-și pună sufletul în ele până la capăt, pentru că sufletul trebuie să fie complet umplut de un singur lucru - dorința pentru mântuirea sa. Întreaga lume, durerea ei, suferința ei, lucrarea tuturor...

104

Nivah-ul lui este un fel de laborator imens, un fel de câmp experimental, unde îmi exercit ascultarea, voința mea umilă. Dacă ascultarea îmi spune să curăț hambare și să sap cartofi, sau să îngrijesc leproși, sau să strâng bani pentru templu, sau să predic învățătura lui Hristos, trebuie să fac toate acestea la fel de conștiincios și atent, la fel de smerit și detașat, pentru că toate acestea sunt o meșteșugărie, un exercițiu în disponibilitatea mea de a tăia voința, calea dificilă și pietroasă a sufletului care încearcă să se mântuiască. Trebuie să-mi exercit virtuțile tot timpul și, prin urmare, trebuie să săvârșesc acte de iubire creștină, dar această iubire este și un fel special de ascultare: ni se prescrie, ni se poruncește să iubim - și trebuie să iubim. Măsura iubirii este clară în sine, ca măsura tuturor lucrurilor - în timp ce iubesc, trebuie să-mi amintesc întotdeauna că principala sarcină a sufletului uman este să fie mântuit. Și, din moment ce iubirea îmi ajută la mântuirea mea, îmi este utilă, dar trebuie să fie frânată și îngrădită imediat, dacă...

105

Nu îmbogățește, ci jefuiește lumea mea spirituală. Iubirea este același exercițiu pios, aceeași meșteșugărit, ca orice altă lucrare exterioară. Singurul lucru important este poziția mea ascultătoare înaintea lui Dumnezeu, comuniunea mea cu Dumnezeu, întoarcerea mea către contemplarea bunătății Sale veșnice. Lumea poate trăi în păcat, poate fi sfâșiată de bolile ei - toate acestea sunt cantități incomparabil de nesemnificative în comparație cu lumina nemișcată a perfecțiunii divine, și toate acestea sunt un câmp experimental, un fel de piatră de ascuțit pe care îmi ascuț virtutea. Cum se poate vorbi despre faptul că aș putea da ceva lumii? Eu, nesemnificativ, lovit de păcatul originar, ulcerat de vicii și păcate personale? Privirea mea este îndreptată spre interior și vede doar propria mea urâciune, propriile mele cruste și ulcere - trebuie să mă gândesc la ele, trebuie să mă pocăiesc și să plâng, trebuie să distrug toate obstacolele în calea mântuirii. Unde există vreo preocupare pentru necazurile altora - decât ca exercițiu în virtute. Așa este

106

instalație. Cu greu veți ghici imediat că așa percepe o persoană învățătura creștină despre iubire - dăruiește pomană, vizitează bolnavii, este atentă la durerea umană, chiar dăruiește oamenilor iubire. Și numai privind foarte atent, veți vedea că face acest lucru nu din iubire de sine și sacrificiu, dându-și sufletul pentru prietenii săi, ci dintr-o sarcină ascetică de a-și educa, de a-și salva propriul suflet. El știe că, după cuvântul Apostolului, iubirea este mai presus de toate, adică pentru mântuirea sufletului, pe lângă alte virtuți, trebuie să existe și virtutea iubirii și se educă printre alte virtuți și în aceasta - se obișnuiește, se obligă să iubească, deoarece nu este devastator și nu este periculos. O sfințenie ciudată și teribilă - sau o aparență de sfințenie - se dezvăluie pe această cale. Vedeți linia autentică și distinctă a ascensiunii reale, a rafinării, a perfecționării - și simțiți frig, simțiți o zgârcenie spirituală nemărginită, aproape

107

zgârcenia odată cu ea. Omul, sufletul uman - al altcuiva, desigur - se dovedește a nu fi un scop, ci un mijloc pentru un suflet unic, propriul meu suflet. Această înțelegere a creștinismului este adesea soarta sufletelor puternice și curajoase; poate deveni o ispită pentru cel mai integral, cel mai sacrificial, cel mai apropiat de Împărăția Cerurilor. Iar ispita ei constă în puritatea ei nemărginită, în tensiunea ei enormă, în toată această aparență înșelătoare și atractivă de

sfințenie. Într-adevăr, ce poți spune aici? Cum poți contrasta căldicelia ta, lipsa ta de realizare cu acest spirit enorm și intens, care deja pășește pe înălțimi? Cum poți să nu fii ispitit?

Există o singură măsură, o singură protecție împotriva ispitei. Acestea sunt cuvintele: „Chiar dacă aș vorbi în limbi omenești și îngerice, dar n-aș avea dragoste, aș fi ajuns o aramă sunătoare sau un chimval zăngănitor. Chiar dacă aș avea darul prorociei și aș cunoaște toate tainele și aș avea toată cunoștința și toată credința, ca să pot..."

108

„...și dacă mut munții din loc, dar n-am dragoste, nu sunt nimic. Și chiar dacă aș împărți toate averile mele pentru a hrăni săracii și chiar dacă mi-aș da trupul să fie ars, dar n-am dragoste, nu-mi folosește la nimic."

Și după ce ai determinat adevărata calitate a lucrurilor prin această măsură, începi să simți că o astfel de renunțare ascetică la lume este cel mai rafinat egoism, o autoconservare improprie, inacceptabilă.

Și apoi apar comparații ciudate și se caută asemănări neașteptate. La urma urmei, o astfel de juxtapunere a propriului „eu" cu întreaga lume poate avea loc și chiar are loc din alte motive, non-ascetice, non-religioase. Nu sunt adevărații reprezentanți ai „acestei lumi" și ei separați de lume de un zid de netrecut al iubirii absente? Indiferent cât de ocupați trăiesc, în conștiința lor există întotdeauna un abis de netrecut între „eu" și lume. Cu cât o persoană este mai egoistă, adică mai secularizată, cu cât este mai detașată de viața reală a lumii, cu atât lumea este mai mult pentru ea –

109

o consolare neînsuflețită sau o tortură neînsuflețită, căreia i se opune singurul său „Eu" viu. Și în acest sens vedem că contrariile se întâlnesc. Vedem la ambii poli această afirmare a singurului său „Eu", afirmarea doar a unei iubiri avidă, lacome și zgârcite pentru proprietatea sa, fie că această proprietate este experiența spirituală a căii ascetice sau beneficiile materiale externe ale bunăstării lumești. Ceea ce este important aici este atitudinea posesivă și zgârcită față de aceasta.

Ce putem spune despre rolul pe care un astfel de ascetism îl poate juca în viața Bisericii? Se pare că trebuie să raționăm aici din sens opus. Cu cât lumea este mai secularizată și mai păcătoasă, cu atât crește mai pasional dorința de a se îndepărta de ea, cu atât este mai greu să-i iubești chipul distorsionat de răutate și chin, cu atât mai mult este refuzată iubirea în general. Cu cât calea este mai dificilă în viața seculară, cu atât mai puternică este dorința de înălțimi detașate. Lumea este acum extrem de nefolositoare, pur și simplu dăunătoare celor care caută mântuirea.

110

sufletul ascetului. Prin urmare, este clar că prudența impune să nu comunici cu el, să nu te expui unui astfel de pericol. Însă intensitatea arzătoare a spiritului ascetic, care sălășluiește în sufletul uman în toate epocile istorice, îi conduce și îi duce constant pe oameni la aceste înălțimi, unde merg să scuture praful lumii de pe picioare, făcând singurul lucru demn de o persoană - lucrarea de a-și mântui propriul suflet.

Aici aș dori să mă opresc asupra unor trăsături cu totul unice ale lumii moderne, care o fac și mai insuportabilă pentru o persoană însetată de detașare ascetică și de isprava salvării sufletului. Nu există nicio îndoială cu privire la starea ei de rău internă și externă. Spectrul unui război iminent, stingerea spiritului libertății, revoluțiile și dictaturile care sfâșie poporul, ura de clasă, declinul principiilor morale - nu există rele sociale, se pare, de care modernitatea să nu sufere. Și, odată cu acestea, suntem înconjurați de o mulțime care nu este conștientă de...

111

tragedia epocii, odată cu aceasta suntem înconjurați de o complacere nemărginită, de absența îndoielilor, de sațietate fizică și spirituală, aproape sațietate. Aceasta nu este o sărbătoare în timpul ciumei. Există o tragedie enormă într-o sărbătoare în timpul ciumei, de la ea există un pas, un gest până la pocăința religioasă și iluminare, există un anumit curaj al disperării în ea. Și dacă o persoană care vrea să-și ofere dragostea lumii se prezintă la ea, atunci nu îi va fi greu să găsească cuvinte de denunțare, de apel și de iubire. Acum, în timpul ciumei, își calculează sistematic micile câștiguri zilnice și seara merg la cinema. Nu se vorbește despre curajul disperării, pentru că nu există disperare - există satisfacție deplină și liniște sufletească deplină. Nu este nevoie să vorbim despre

psihologia tragică a omului modern. Și fiecare profet înflăcărat, fiecare predicator va fi nedumerit în privința de care parte să se așeze la această masă din cafenea, cum să lumineze cursul bursier de astăzi, cum să pătrundă, cum să se impună,

112

să distrugi această masă lipicioasă și vâscoasă din jurul sufletului omului modern de pe stradă. Să arzi inimile oamenilor cu un verb - dar ideea este că sunt acoperite cu un strat gros de substanță ignifugă - nu poți arde prin ele. Să ai răspunsuri la îndoielile lor - dar ei nu se îndoiesc de nimic. Să-i denunți - dar ei sunt încrezători în mica lor virtute, în cele din urmă nu se simt mai rău decât alții. Să le pictezi imagini ale judecății viitoare și ale fericirii veșnice a celor drepți - dar, în primul rând, ei nu cred cu adevărat în ea și, în al doilea rând, s-au săturat de fericirea acestei epoci. Și această inerție, imobilitate, complacere și bunăstare a umanității moderne, desigur, este ceva deosebit de greu de acceptat în inimă și iubire, deoarece evocă mai degrabă nedumerire decât milă. Astfel, apar și mai multe motive pentru a scutura praful de pe picioare, deoarece nu este foarte evident că participarea la această mică viață poate schimba ceva în ea.

113

Astfel crește un fel de egocentrism spiritual elevat. Și alături de el cresc tot felul de egocentrism în general. O persoană este asuprătă de neputința sa, o persoană și-a studiat cu atenție și acuratețe toate păcatele, toate prăbușirile și căderile, o persoană vede insignifianța sufletului său și tot timpul denunță șerpii și scorpionii care își cuibăresc în el. Și o persoană se pocăiește de păcatele sale, dar pocăința nu o eliberează de gândul insignifianței sale, în ea nu este transformată, ci se întoarce iar și iar la singurul spectacol interesant și drag pentru ea - spectacolul propriei insignifianțe și propriei păcătoșenii. Nu numai cosmosul și istoria umană, ci și soarta unui individ, suferința sa, căderea sa, bucuriile și visele sale - totul se estompează și dispare în lumina morții mele, a păcatului meu. Întreaga lume este pictată cu strălucirea focului sufletului meu - mai mult, întreaga lume pare să ardă în focul sufletului meu. Și un creștinism înțeles într-un mod deosebit în acest moment dictează cel mai mult...

114

analiză aprofundată a sinelui, luptă cu propriile pasiuni, rugăciune pentru propria mântuire. Către Creatorul universului, către Conducătorul Lumii, către Mântuitorul întregii omeniri, o astfel de persoană poate avea o singură rugăciune - despre sine, despre propria mântuire, despre propria iertare. Uneori, această rugăciune este pentru daruri cu adevărat finale și teribile. Uneori, Creatorul universului trebuie să-mi îndeplinească cererea rugătoare, nu pentru una mare - îi cer doar „un somn liniștit și senin”. Egocentrismul spiritual înlocuiește o atitudine ascetică autentică. Izolează o persoană de univers, o face un avar spiritual - și această zgârcenie începe să se dezvolte și să crească rapid, pentru că o persoană observă că, cu cât dobândește mai mult, cu atât sufletul său devine mai gol. Aceasta provine dintr-o lege ciudată a vieții spirituale. În ea, tot ce este necheltuit, tot ce este păstrat, tot ce nu este dăruit în dragoste este, cum s-ar spune, renaște intern, degenerează, se arde. Talentul celui care l-a îngropat este luat și

115

se dăruiește celor care și-au pus talentele la creștere. Și economisirea ulterioară devastează din ce în ce mai mult, duce la uscăciune, la mortificare spirituală, la degenerarea și distrugerea completă a țesutului spiritual al omului. Are loc un proces particular de auto-otrăvire cu bogății spirituale. Orice egocentrism duce întotdeauna la auto-otrăvire și la o anumită sațietate, la imposibilitatea asimilării corecte a materialului. Și se poate afirma cu siguranță că egocentrismul spiritual este pe deplin supus acestei legi. Iar auto-otrăvirea îl duce uneori la moartea spirituală completă. Acesta este poate cel mai teribil lucru care păzește o persoană și este mai ales teribil pentru că este greu de recunoscut, pentru că înlocuiește imperceptibil valorile spirituale autentice cu unele false, pentru că uneori necesită o rebeliune împotriva valorilor celei mai înalte și mai profunde valori a creștinismului, înțelese greșit, fără de care este în general imposibil - împotriva asceticismului.

116

5.

Trec la caracterizarea vieții spirituale de tip evanghelic, veșnică precum mesajul veșnic al Evangheliei, mereu vietuitoare în adâncurile Bisericii, strălucind pentru noi pe fețele sfinților, uneori luminând cu reflexia flăcării sale și a asceților nebisericești. (Aici este necesar să facem imediat o rezervă, pentru a nu provoca interpretări conștiincioase sau lipsite de scrupule ale cuvintelor despre calea religioasă evanghelică. Desigur, aceasta nu are nicio legătură cu sectarismul evanghelic modern, care a luat din Evanghelie doar un anumit număr de prescripții morale, a adăugat la acestea propria sa dogmă destul de particulară și jalnică despre mântuire, despre a doua naștere, a inspirat aceasta cu ură față de Biserică și a început să prezinte acest amestec particular drept o înțelegere autentică a învățăturii evanghelice a lui Hristos.)

117

Spiritul evanghelic al conștiinței religioase respiră unde vrea, dar vai de acele epoci și oameni asupra cărora nu s-a odihnit. Și, în același timp, fericiți sunt cei care îi urmează cărările, chiar fără să știe.

Ce este cel mai caracteristic acestui drum? Este setea de cristificare a vieții. Într-o anumită măsură, acest termen poate fi opus cu ceea ce este adesea inclus nu doar în termenul de bisericizare, ci și în termenul de creștinare. Bisericizarea este adesea înțeleasă ca aducerea întregii vieți sub un anumit ritm de evlavie templară, subordonarea experiențelor personale ordinii ciclului liturgic, introducerea anumitor elemente de bisericește în viața de zi cu zi, chiar și a regulilor bisericești. Iar creștinizarea este adesea percepută pur și simplu ca o corectare a cruzimii bestiale a istoriei umane prin inocularea acesteia cu o anumită doză de morală creștină. În plus, aceasta include predicarea Evangheliei în întreaga lume.

118

Cristificarea se bazează pe cuvintele: „Nu eu trăiesc, ci Hristos trăiește în mine”. Chipul lui Dumnezeu, icoana lui Hristos, care este esența mea cea mai autentică și reală, este singura măsură a lucrurilor, singura cale care mi-a fost dată. Fiecare mișcare a sufletului meu, fiecare atitudine față de Dumnezeu, oameni, lume este determinată din punctul de vedere al adecvării acestui fenomen la exprimarea imaginii lui Dumnezeu conținute în mine. Dacă mi se află două căi și mă îndoiesc, dacă toată înțelepciunea umană, experiența, tradiția, totul indică

spre una dintre ele, dar simt că Hristos ar fi mers altfel, atunci îndoielile mele ar trebui să dispară imediat și ar trebui să merg împotriva experienței, tradiției și înțelepciunii după Hristos. Dar, pe lângă sentimentul imediat că Hristos mă cheamă pe o anumită cale, există oare indicii obiective că acest lucru nu mi s-a părut, că aceasta nu este ideea mea subiectivă, nu este emoția, imaginația mea? Există date obiective.

119

Hristos a dat omului două porunci - despre iubirea de Dumnezeu și despre iubirea de om - orice altceva, chiar și Fericirile, este doar o revelație a două porunci, care epuizează întreaga evanghelie a lui Hristos. Mai mult, calea vieții pământești a lui Hristos este o revelație a misterului iubirii de Dumnezeu și al iubirii de om. În general, ele nu sunt doar adevăratul, ci și singura măsură a lucrurilor. Este remarcabil faptul că adevărul lor constă doar în conjugarea lor. Iubirea de om singură ne conduce la impasul umanismului anticreștin, din care ieșirea este uneori în negarea omului și iubirea de el în numele umanității. Iar iubirea de Dumnezeu fără iubirea de om este condamnată: „Ipocritule, cum poți iubi pe Dumnezeu, pe care nu-L vezi, dacă îl urăști pe fratele tău, omul, care este aproape de tine?” Și conjugarea lor nu este o conjugare a două mărimi luate din lumi spirituale diferite, conjugarea lor este o conjugare a două părți ale unui singur întreg. Aceste porunci sunt două aspecte ale unui singur adevăr: distruge unul

120

dintre ei - distrugi întregul adevăr. Într-adevăr, distruge dragostea pentru om, distruge și omul (căci neiubindu-l îl negi, îl reduci la non-existență) - și nu vei avea nicio modalitate de a-L cunoaște pe Dumnezeu. Dumnezeu devine cu adevărat apofatic, doar atributele negative Îi sunt inerente și chiar acestea nu pot fi exprimate altfel decât în limbajul uman pe care l-ai respins. El este inaccesibil sufletului tău uman, pentru că, renunțând la om, ai renunțat și la umanitate, ai renunțat și la umanul din propriul tău suflet, iar umanitatea ta a fost chipul lui Dumnezeu în tine - singura modalitate de a vedea Prototipul. Ca să nu mai vorbim de faptul că omul te-a învățat în limbajul său uman, în cuvinte omenești, adevărul Divin, că Dumnezeu ni se revelează prin concepte umane. Fără dragoste, fără a avea o legătură cu umanul, ne condamnăm astfel la un fel de surdomut și orbire în raport cu Divinul. În acest sens, nu numai Logosul-

121

Fiul-Cuvânt al lui Dumnezeu, pentru a-Și îndeplini lucrarea răscumpărătoare, a asumat natura umană și prin aceasta a sfințit-o odată pentru totdeauna și a predestinat-o spre îndumnezeire, dar cuvântul lui Dumnezeu, ca veste bună, ca revelație și învățătură, a trebuit să se întrupeze și în trupul unor mici cuvinte omenești, cu care oamenii își exprimă sentimentele, îndoielile, gândurile, virtuțile și păcatele - și astfel a fost sfințită și binecuvântată și vorbirea umană, care este simbolul vieții interioare umane - și în ea întreaga viață interioară a omului. Pe de altă parte, nu poți iubi cu adevărat omul fără să-L iubești pe Dumnezeu. Într-adevăr, ce iubim în om dacă nu simțim chipul lui Dumnezeu inerent în el? Pe ce se bazează această iubire? Ea devine un fel de egoism special, monstruos de crescut, în care fiecare celălalt se dovedește a fi doar un anumit detaliu al meu. Iubesc în ea ceea ce mi se potrivește, ceea ce mă extinde, mă explică și uneori pur și simplu mă distrează și mă încântă. Dacă aceasta...

122

Nu este așa, dacă există o dorință de iubire altruistă, dar și non-religioasă pentru o persoană, atunci aceasta se îndepărtează inevitabil de o persoană specifică cu carne și sânge, se îndreaptă către o persoană abstractă, către umanitate, chiar către ideea de umanitate și aproape întotdeauna se termină cu sacrificiul unei persoane specifice pe altarul acestei idei abstracte, binele comun, paradisul pământesc etc.

În general, există două tipuri de iubire în lume - a lua și a dărui. Și acest lucru se aplică tuturor tipurilor de iubire - nu doar unei persoane. Oricine poate iubi un prieten, familia, copiii, știința, arta, patria, ideea sa, pe sine, chiar și pe Dumnezeu - din două puncte de vedere. Chiar și acele tipuri de iubire care sunt în general recunoscute ca fiind cele mai înalte pot fi de natură dublă. Să luăm ca exemplu iubirea maternă. O mamă poate adesea uita de sine, se poate sacrifica pentru copiii ei - acest lucru tot nu îi asigură iubirea creștină pentru copiii ei. Trebuie să ne punem întrebarea ce iubește la ei. Poate iubi o reflectare...

123

pe sine, a doua ei tinerețe, expansiunea „Eului” ei personal în alte „Euri”, care se separă de restul lumii „noi”. Își poate iubi carnea în ele, trăsăturile de caracter, gusturile reflectate în ele, continuarea familiei. Și atunci nu este clar care este diferența fundamentală dintre iubirea egoistă pentru sine și iubirea presupus sacrificială pentru copiii proprii, dintre „eu” și „noi”. Toate acestea sunt o iubire pofticioasă pentru ai tăi, orbind vederea, forțând pe cineva să nu observe restul lumii, nu pe ai tăi. O astfel de mamă va crede că meritele copilului ei sunt incomparabile cu meritele altor copii, că eșecurile și bolile lui sunt mult mai dureroase decât cele ale altora și, în final, că uneori se poate sacrifica sațietatea și bunăstarea copilului altcuiva pentru a atinge sațietatea și bunăstarea propriului copil. Va crede că întreaga lume (inclusiv ea) este chemată să-i slujească copilului ei, să-l hrănească, să-i dea să bea, să-l educe, să netezească toate drumurile din fața lui,

124

să înlăture toate obstacolele și toți rivalii. Acesta este un fel de iubire maternă plină de poftă. Și numai acea iubire maternă care vede în copilul său adevărata imagine a lui Dumnezeu, inerentă nu numai lui, ci tuturor oamenilor, ci dată, ca și cum ar fi fost încredințată responsabilității sale, pe care trebuie să o dezvolte și să o întărească pentru tot sacrificiul inevitabil pe calea creștină, în toată isprava purtării crucii a unui creștin care se află în fața lui - numai o astfel de mamă își iubește copilul cu adevărată iubire creștină. Din această iubire, ea va fi mai atentă la necazurile altor copii, mai atentă la lipsa lor de adăpost, atitudinea ei din prezența iubirii creștine în inima ei va deveni o atitudine în Hristos față de întreaga omenire. Acesta, desigur, este cel mai acut exemplu.

Dar nu există nicio îndoială că dragostea pentru tot ceea ce există se împarte în aceste două tipuri de dragoste. Cineva își poate iubi cu poftă patria, străduindu-se ca ea să se dezvolte glorios și victorios, suprimând și

125

distrugându-i pe toți adversarii. O poți iubi creștinește, străduindu-te ca chipul adevărului lui Hristos să fie revelat cât mai viu în ea. Poți iubi cu poftă știința și arta, străduindu-te să te exprimi în ele, să te dai mare. Le poți iubi, recunoscându-ți slujirea, responsabilitatea pentru darul dat de Dumnezeu în acest domeniu. Poți iubi ideea întregii tale vieți pentru că este ideea mea și să o opui cu invidie și gelozie tuturor celorlalte idei. De asemenea, poți vedea în ea un dar dat mie de Dumnezeu pentru slujirea mea adusă adevărului Său veșnic în timpul călătoriei mele pământești. Poți iubi viața însăși cu poftă și sacrificiu. Poți chiar trata moartea în două moduri. Te poți întoarce către Dumnezeu cu două iubiri - unul va vedea în El un fel de patron ceresc al dorințelor și poftelor mele sau ale noastre pământești, celălalt își va preda cu sacrificiu și smerenie micul suflet omenesc în mâinile Sale. Și în afară de nume - iubire - în afară de aparențele exterioare, nu există nimic comun între aceste două iubiri.

126

În lumina acestei iubiri creștine, care ar trebui să fie isprava ascetică a omului, care este acel ascetism adevărat care este inevitabil presupus de însăși existența vieții spirituale? Măsura sa este iubirea abnegativă față de Dumnezeu și om. Dar ascetismul care își pune propriul suflet în centrul tuturor lucrurilor, salvându-l, izolându-l de lume, izbindu-se în cele din urmă de egocentrismul spiritual, de teama de a se risipi pe sine, de a fi risipit, chiar și în dragoste, nu este ascetism creștin.

Cum putem măsura și defini căile umane? Care este prototipul lor, simbolul lor principal, limita lor? Aceasta este calea Dumnezeu-om, calea lui Hristos pe pământ. Cuvântul S-a întrupat. Dumnezeu S-a întrupat, S-a născut în ieslea din Betleem. Numai acest lucru ar fi complet suficient pentru a vorbi despre iubirea nemărginită, sacrificială, abnegativă și smeritoare a lui Hristos. Tot ce urmează este conținut în aceasta. Tot El Însuși, toată Divinitatea Sa, toată natura Sa Divină.

127

și Fiul Omului Și-a adus întreaga Ipostasă Divină sub bolțile peșterii Betleemului. Nu există doi Dumnezei și doi Hristoși - unul locuind în fericire, în sânul Sfintei Treimi, iar celălalt - luând chip de rob. Singurul Fiu al lui Dumnezeu, Logosul, s-a făcut Om, S-a smerit față de umanitate. Și calea Sa ulterioară - predici, minuni,

profeții, vindecări, foame și sete, până la judecata dinaintea lui Pilat, la calea crucii, la Golgota, la moarte - aceasta este calea umanității Sale umilite și împreună cu El Dumnezeirea s-a coborât în umanitate.

Ce a fost dragostea lui Hristos? A acumulat ea ceva? Și-a păstrat și măsurat darurile spirituale? Ce a regretat, la ce a neglijat? Umanitatea lui Hristos a fost scuipată, pălmuită, răstignită, Divinitatea lui Hristos a fost întruchipată în întregime și complet în această umanitate a Sa scuipată, pălmuită, umilită și răstignită. Crucea — instrumentul execuției rușinoase — a devenit simbolul iubirii abnegate pentru lume. Și niciodată și nicăieri —

De la Betleem la Golgota, nici în conversațiile și pildele Sale, nici în minunile pe care le-a săvârșit, Hristos nu a dat niciun motiv să se creadă că nu S-a jertfit în întregime pentru mântuirea lumii, că exista o rezervă în El, o Sfântă a Sfintelor, pe care nu a vrut-o și nu ar trebui să o jertfească. El a oferit Sfânta Sfintelor Sale, Divinitatea Sa, pentru păcatele lumii - și în această plenitudine rezidă toată puterea iubirii Sale Divine și desăvârșite. Acesta este singurul lucru pe care îl putem deduce din întregul drum al lui Hristos pe pământ. Dar poate că aceasta este puterea iubirii Divine, pentru că Dumnezeu, chiar dăruindu-Se pe Sine, rămâne Dumnezeu, adică nu Se risipește, nu piere în această teribilă risipă sacrificială? Iubirea umană nu poate fi determinată în întregime de legile iubirii Divine, pentru că de-a lungul acestei căi o persoană se poate goli de sine și pierde lucrul principal - calea spre mântuirea sufletului său. Dar aici trebuie doar să fim atenți la ceea ce ne-a învățat El. El a spus că dacă cineva vrea să-L urmeze, trebuie să se lepede de sine și

își va lua crucea. Lepădarea de sine este principalul lucru, fără de care este imposibil să-L urmezi, fără de care nu există creștinism. Să nu păstrezi nimic, să respingi nu doar bogățiile exterioare, ci și bogățiile spirituale, să transformi totul în dragostea lui Hristos, să accepți totul ca pe crucea ta. Și El a vorbit și el - nu despre Sine și nu despre dragostea Sa perfectă, ci despre dragostea pe care o poate conține imperfecțiunea umană: „Nu are mai mare dragoste decât cel ce își dă viața pentru prietenii săi”. Cât de zgârcit și lacom este să înlocuiești aici conceptul de „viață” cu cuvântul „suflet”. Hristos a vorbit tocmai despre suflet,

despre predarea propriei lumi interioare, despre dăruirea de sine completă și necondiționată ca limită a iubirii creștine cuvenite. Și aici nu există loc pentru păstrarea bogățiilor spirituale, aici totul este dăruit.

Și ucenicii Săi au urmat calea Lui. Acest lucru este deosebit de clar, exprimat aproape paradoxal de apostolul Pavel: „Aș vrea să mă despart de Hristos, ca să-i văd pe frații

130

„Cei mântuiți ai mei.” Acesta a fost cel care a spus că nu el trăiește, ci Hristos trăiește în el. Pentru el, o astfel de despărțire de Hristos însemna despărțire de viață nu doar în sensul lumesc trecător al cuvântului, ci și de viața veșnică și nestricăcioasă a veacului viitor.

Aceste exemple sunt suficiente pentru a ști unde ne conduce creștinismul. Cu adevărat, dragostea aici nu își caută ale sale, chiar dacă aceasta este mântuirea propriului suflet, ne ia totul, ne privează de tot, pare că ne golește. La ce duce? La sărăcia spirituală. În Fericiri ni se promite fericire pentru sărăcia spiritului. Această lege este atât de departe de conștiința umană încât unii se străduiesc să vadă în cuvântul „spirit” aproape o inserare ulterioară și explică aceste cuvinte ca o predică despre sărăcirea materială, despre respingerea bogățiilor pământești. Iar alții cad aproape în fanatism, înțelegând prin această sărăcie intelectuală respingerea gândirii, a oricărui conținut mental. Cât de simplu și clar sunt descifrate

131

aceste cuvinte în lumina altor texte evanghelice. Săracul în duh este cel care își dă sufletul pentru prietenii săi, care dăruiește acest duh în iubire, care nu este zgârcit cu bogățiile sale spirituale.

Și aici se dezvăluie sensul spiritual al jurământului de neachiziționare dat la tunsura monahală. Desigur, acesta se referă nu doar la neachiziționarea materială, nu doar la absența elementară a iubirii de bani. Aici vorbim despre neachiziționarea spirituală. Care este opusul acesteia? Ce vicii sunt corelative virtuții neachiziționarei? Există două, iar în viața de comunitate sunt adesea amestecate. Acestea sunt zgârcenia și lăcomia. Se poate fi lacom, dar în același

timp nu zgârcit, ci chiar risipitor. Și se poate fi zgârcit fără a căuta cu lăcomie să dobândească ceva din ale altcuiva. Ambele sunt la fel de inacceptabile. Și dacă acest lucru este inacceptabil în lumea materială, este cu atât mai puțin acceptabil în lumea spiritului. Neachiziționarea ne învață nu numai să nu căutăm cu lăcomie beneficiul sufletului nostru, ci și să nu...

132

zgârciți cu ea, astfel încât, în dragoste, să o risipim neîncetat, astfel încât să ajungem la goliciunea spirituală și la golul spiritual, astfel încât să nu avem nimic mai sacru și mai valoros pe care să nu fim gata să-l dăm în numele iubirii lui Hristos celor care au nevoie de ea. Lipsa de dobândire spirituală este calea nebuniei, a nebuniei în Hristos, opusul înțelepciunii acestui veac, este fericirea celor săraci în duh, este limita iubirii care își dăruiește sufletul, este excomunicarea de la Hristos în numele fraților, este lepădare de sine. Și aceasta este ceea ce ne învață adevărata cale creștină cu fiecare cuvânt, fiecare sunet al Evangheliei.

De ce înțelepciunea acestei epoci nu numai că se răzvrătește împotriva acestei porunci a lui Hristos, ci pur și simplu nu o înțelege? Pentru că lumea a trăit întotdeauna în conformitate cu legile naturii materiale și este înclinată să transfere aceste legi în tărâmul naturii spirituale. În conformitate cu legile materiale, trebuie afirmat că dacă aș da o bucată de pâine,

133

atunci am sărăcit cu o bucată de pâine, iar dacă am dat o anumită sumă de bani, atunci am sărăcit cu această sumă. Răspândind această lege, lumea gândește: dacă mi-am dat iubirea, atunci am sărăcit cu această cantitate de iubire, iar dacă mi-am dat sufletul, atunci sunt complet ruinat și nu mai am nimic de salvat. Dar legile vieții spirituale în acest domeniu sunt direct opuse legilor materiale. Conform lor, fiecare bogăție spirituală dată nu numai că se întoarce la dătător ca o rublă neschimbată, ci crește și devine mai puternică. Cine dăruiește, câștigă, cine sărăcește, devine bogat. Dăruim bogățiile noastre omenești și în schimb primim cele mai mari daruri divine. Iar cine își dăruiește sufletul omenesc primește în schimb fericirea veșnică, darul divin al stăpânirii Împărăției Cerurilor. Cum primește el acest dar? Separându-se de Hristos, în actul suprem de

abnegație și iubire, se dăruiește pe sine oamenilor. Dacă acest act este cu adevărat un act de iubire creștină,

134

Dacă această abnegație este autentică, atunci în cel căruia i se dăruiește îl întâlnește pe Hristos Însuși, în el, în comuniune cu el, se împărtășește cu Hristos Însuși, dobândește ceea ce s-a separat, din nou, în iubire, în comuniune autentică cu Dumnezeu. Astfel, misterul comuniunii umane devine misterul comuniunii cu Dumnezeu, ceea ce se dăruiește se întoarce, iubirea care curge nu epuizează niciodată izvorul iubirii, pentru că izvorul iubirii din inima noastră este însăși Iubirea - Hristos. Aici nu vorbim despre fapte bune, nu despre acea iubire care își măsoară și își calculează posibilitățile, care dăruiește dobândă și protejează capitalul - aici vorbim despre o epuizare autentică, despre o anumită aparență a modului în care Hristos S-a epuizat, întrupându-se în umanitate. Trebuie să ne epuizăm și noi până la capăt, întrupându-ne într-un alt suflet uman, dându-i toată puterea chipului lui Dumnezeu conținut în noi. Și aceasta, și numai aceasta, este ceea ce a fost respins de înțelepciunea acestei epoci ca un fel de încălcare a legilor sale, aceasta este ceea ce a făcut ca simbolul

135

Iubirea divină - Crucea - pentru greci nebunie, pentru evrei o piatră de poticnire, dar pentru noi - singura cale spre mântuire. Și nu există și nu poate exista nicio îndoială că, dăruindu-ne în dragoste unei alte persoane - un cerșetor, un bolnav, un prizonier - îl vom întâlni pe Hristos Însuși față în față în El. El Însuși a spus aceasta în cuvintele despre judecata cumplită și cum îi va chema pe unii la viața veșnică, pentru că I-au arătat iubire în persoana fiecărui om lipsit de orice valoare și nefericit, iar pe alții îi va îndepărta de Sine, pentru că au inimi lipsite de iubire, pentru că nu L-au ajutat în persoana fraților Săi umani suferinzi, în care li S-a arătat. Dacă apar îndoieli în noi pe baza experienței noastre zilnice nereușite, atunci singurul motiv pentru ele suntem noi înșine, inimile noastre lipsite de iubire, sufletele noastre zgârcite, voința noastră neîndemânatică, lipsa noastră de credință în ajutorul Lui; trebuie să fim cu adevărat nebuni în Hristos pentru a merge pe acest drum până la sfârșit și, la sfârșitul lui, să-L întâlnim iar și iar.

136

Hristos. Aceasta este unica noastră chemare creștină, care ne cuprinde pe toți.

Aceasta, mi se pare, este calea evanghelică a evlaviei. Dar ar fi greșit să credem că ne este revelată o dată pentru totdeauna în cele patru Evanghelii și explicată în Epistolele Apostolilor - este revelată constant și rămâne în lume. Se împlinește constant în lume, iar imaginea împlinirii sale este Euharistia - cea mai prețioasă bogăție a Bisericii, principala ei acțiune în lume, Euharistia este sacramentul iubirii dăruitoare de sine - acesta este întregul ei sens, toate simbolurile ei, toată puterea ei. În ea, Hristos este iar și iar junghiat de bunăvoie pentru păcatele lumii, iar și iar păcatele lumii sunt ridicate de El pe cruce. Și El Se dăruiește - Trupul și Sângele Său - pentru mântuirea lumii. Dăruindu-se pe Sine ca hrană pentru lume, împărtășind lumea cu Trupul și Sângele Său, Hristos nu numai că mântuiește lumea prin jertfa Sa, ci face ca fiecare persoană să fie El Însuși, Hristos, adică o face și părtașă la iubirea Sa dăruitoare de sine pentru lume. El

ia trup din lume, El îndumnezeește acest trup omenesc, îl dăruiește pentru mântuirea lumii și unește din nou lumea cu acest trup jertfelnic - atât pentru mântuirea ei, cât și pentru participarea ei la această dăruire jertfelnică. Împreună cu Sine Însuși, în Sine Însuși, Hristos aduce și lumea ca jertfă pentru ispășirea păcatelor, ca și cum i-ar cere această jertfă a iubirii ca unică modalitate de a se contopi cu El, adică mântuirea. De asemenea, El ridică lumea la cruce. O face părtașă atât la moartea Lui, cât și la slava Lui. Și cuvintele Euharistiei sună semnificativ: „Îți oferim ceea ce este al Tău, în numele tuturor și pentru toți". În acest sens, Euharistia este Evanghelia în acțiune. Este jertfa veșnică și veșnic împlinită a lui Hristos și a oamenilor-Hristos pentru păcatele lumii. Trupul lumii este îndumnezeit în ea și, îndumnezeit, se contopește din nou cu trupul lumii. În acest sens, Euharistia este comuniune autentică cu Dumnezeu. Și nu este ciudat că și în ea calea spre comuniunea cu Dumnezeu este atât de strâns legată de comuniunea cu oamenii? Presupune acordul cu strigătul: „Să ne iubim unii pe alții,

„ca să mărturisim cu un singur gând.” Are nevoie de trupul lumii ca materie a sacramentului, ne arată jertfa lui Hristos ca jertfă pentru omenire, adică ca comuniune a Lui cu omul, ne face Hristos, adică repetă iar și iar marea taină a întâlnirii lui Dumnezeu cu omul, iar și iar Îl întrupează pe Dumnezeu în trup omenesc. Și se împlinește în numele iubirii jertfelnice pentru om.

Dar dacă această iubire sacrificială, dăruitoare de sine a Euharistiei se află în centrul vieții bisericești, atunci unde sunt limitele ei, unde sunt periferiile acestui centru? În acest sens, putem vorbi despre întregul creștinism ca despre o liturghie extratemplu săvârșită veșnic. Ce înseamnă asta? Înseamnă că nu numai într-un anumit loc, pe tronul templului, ar trebui să oferim jertfa fără sânge pentru păcatele lumii, jertfa iubirii dăruitoare de sine, ci că întreaga lume, în acest sens, este un singur tron al unui singur templu, că pentru această Euharistie universală, precum pâinea și vinul, trebuie să ne oferim inimile pentru ca ele să fie transubstanțiate în...

139

Iubirea lui Hristos, ca El să Se nască în ei, ca ei să devină inimi Dumnezeu-oamenești și ca El să dea aceste inimi ale noastre ca hrană lumii, ca El să împărtășească cu întreaga lume aceste inimi dăruite de noi și, în felul acesta, noi să fim una cu El, ca nu noi să trăim din nou, ci Hristos care a trăit în noi, întrupat în trupul nostru, care a înălțat trupul nostru la crucea Golgotei, care l-a înviat, care l-a dat ca jertfă de iubire pentru păcatele lumii, care l-a primit de la noi ca jertfă de iubire pentru Sine. Aici, cu adevărat, în orice fel și în fiecare, este Hristos. Aici este imensitatea iubirii creștine, aici este singura cale spre a deveni Cristificați, singura cale pe care Evanghelia ne-o descoperă.

Ce înseamnă aceasta în sens concret pământesc? Cum poate fi demonstrat acest lucru la fiecare întâlnire cu o persoană, astfel încât această întâlnire să fie reală, o comuniune autentică cu Dumnezeu în comuniunea umană? Aceasta înseamnă să-ți dăruiești sufletul lui Hristos de fiecare dată, pentru ca El să-l poată jertfi pentru mântuirea acestei persoane. Aceasta înseamnă să te unești cu această persoană în sacrificiu.

140

Ale lui Hristos, în trupul lui Hristos. Acestea sunt singurele legăminte pe care le primim în Vestea Bună a lui Hristos și confirmate zilnic în timpul celebrării Euharistiei. Aceasta este singura cale adevărată a unui creștin și, în lumina ei, toate celelalte căi se estompează și devin întunecate. Nu-i putem condamna pe cei care urmează aceste alte căi, condiționate, fără sacrificiu, care nu necesită dăruire de sine, care nu dezvăluie întregul mister al iubirii. Dar nici nu putem rămâne tăcuți în privința lor. Poate că era posibil înainte, dar acum nu mai este.

Vin vremuri atât de cumplite, lumea este atât de epuizată de crustele și rănile ei, atât de strigă în taina sufletului său după creștinism și, în același timp, este atât de departe de creștinism încât creștinismul nu poate, nu îndrăznește să-i arate fața în distorsionare, în minimalizare, în ascundere. Trebuie să-l pârjolească cu tot focul iubirii lui Hristos, trebuie să meargă la cruce pentru el, trebuie să-L întruchipeze pe Hristos Însuși în el.

Și fie, fie ca această cruce veșnic ridicată din nou să fie o nouă nebunie pentru greci

141

iar pentru noii evrei o ispită - pentru noi va fi puterea lui Dumnezeu și Înțelepciunea lui Dumnezeu. Chiar dacă suntem chemați la sărăcie spirituală, la nebunie, la persecuție și ocară - știm că aceasta este singura chemare pe care ne-a dat-o Însuși Hristos cel persecutat, hulit, sărăcit și smerit. Și nu numai că credem în fericirea promisă - acum, chiar în acest moment, în mijlocul unei lumi descurajate și disperate, gustăm deja această fericire atunci când, cu ajutorul lui Dumnezeu și prin porunca lui Dumnezeu, ne lepădăm de noi înșine, când avem puterea să ne dăm sufletele pentru aproapele nostru, când în dragoste nu ne căutăm ale noastre.

1937

142

A doua poruncă a Evangheliei

Există o tendință constantă în lumea creștină, în momentele diferitelor catastrofe istorice, de a predica cu o intensitate deosebită despre adâncirea în sine, despre părăsirea vieții și despre poziția sufletului uman singuratic înaintea lui Dumnezeu.

Mi se pare că această tendință începe acum să se manifeste foarte puternic, mai ales în imaginea lumii: pe de o parte, oferă o imagine atât de specială și ciudată a lumii: pe de o parte, toate forțele răului, unite și afirmând puterea colectivului, a maselor și insignifianța și lipsa de importanță a fiecărui suflet uman individual,

— și, pe de altă parte, împrăștiate și dezbinate și afirmându-se în această stare împrăștiată și dezbinată, suflete creștine, pentru care lumea devine un fel de fantomă malefică, iar singura realitate este Dumnezeu și sufletul meu singuratic, tremurând în fața Lui. Mi se pare că o astfel de stare de spirit este cu siguranță ispititoare, cu siguranță teribilă atât pentru fiecare persoană, cât și pentru soarta Bisericii lui Hristos, și vreau să mă ridic împotriva ei cu toată puterea mea și să-i chem pe oameni unii la alții, la o poziție comună înaintea lui Dumnezeu, la o îndurare comună a necazurilor, la o respingere comună a ispitelor. Și pentru o astfel de chemare se pot găsi un număr imens de temelii dintre cele mai imuabile în toate domeniile vieții creștine.

Voi începe cu ceea ce este perceput ca fiind cel mai personal, intim, cu domeniul despre care toată lumea știe că în el sufletul stă singur înaintea lui Dumnezeu - cu rugăciuni ortodoxe și, pentru a mă constrânge și mai mult - cu rugăciuni care nu sunt bisericești, rostite în timpul slujbelor bisericești, unde caracterul lor impersonal este evident, ci anume cu rugăciuni personale, cunoscute de toată lumea, rostite acasă, cu ușile închise. Mă refer la studiul obișnuit al rugăciunilor de dimineață și de seară, care pot fi găsite în orice carte de rugăciuni și cu care ne-am obișnuit încă din copilărie. Este important pentru mine să stabilesc în ele predominanța absolută a apelurilor către Dumnezeu de la noi, și nu de la mine. Din acest punct de vedere, vreau să le urmăresc.

Încep așa: „Slavă Ție, Dumnezeul nostru, slavă Ție”. Rugăciunea „O, Împărate Ceresc” se încheie: „Vino și locuiește-te în noi și ne curăță pe noi de orice necurăție și mântuiește sufletele noastre, O, Bunule”. Trisagionul se încheie cu „Miluiește-ne pe noi”. „Doamne, curăță păcatele noastre, Stăpâne, iartă fărădelegile noastre, Sfinte, cercetează și vindecă neputințele noastre pentru numele Tău”. Urmează Rugăciunea Domnească, care începe cu adresarea: „Tatăl nostru... Pâinea noastră cea de toate zilele dă-ne-o nouă astăzi. Și ne iartă nouă greșelile noastre, precum și noi iertăm greșiților noștri. Și nu ne duce pe noi în ispită, ci ne izbăvește pe noi de cel rău”.

În rugăciunile de dimineață, pluralul este folosit cu aceeași siguranță și la fel de des. „Ne prăbușim înaintea Ta, strigăm către Tine... Ai milă de noi... Te chemăm la miezul nopții... Vino, să ne închinăm Regelui nostru Dumnezeu... Primește rugăciunile noastre... Curățâ-ne... Dă-ne... Să ne găsim gata... Căci Tu ai născut pe Mântuitorul sufletelor noastre...”

Urmează apoi rugăciunile pentru cei vii și pentru cei morți, adică pentru ceilalți, din nou nu doar pentru sine. Și exact același lucru se repetă și în rugăciunile de seară. Astfel, lucrul cel mai personal, cel mai intim din viața unei persoane

ortodoxe este pătruns din plin de acest sentiment al comunității sale cu toți, sentimentul principiului conciliar inerent Bisericii Ortodoxe. Acest lucru este extrem de semnificativ, obligă la reflecție.

Dacă așa stau lucrurile în rugăciunea privată a unei persoane, atunci nu mai este nevoie să vorbim nici măcar despre rugăciunea bisericească. Liturghia nu poate fi săvârșită nici măcar de un preot, dacă este singur - are nevoie de cel puțin încă o persoană care să o săvârșească, care să simbolizeze poporul. Și sacramentul în sine este tocmai lucrarea comună a Bisericii, săvârșită în numele tuturor și pentru toți.

Ortodocșii ar păcătui printr-un protestantism impropriu dacă ar uita de aceste trăsături centrale și caracteristice ale adevărului lor ortodox. În Biserica Ortodoxă, omul nu este singur și nu parcurge calea mântuirii în singurătate, ci este membru al Trupului lui Hristos, împărtășește soarta fraților săi în Hristos, este îndreptățit de cei drepți și poartă responsabilitatea pentru păcatele păcătoșilor. Biserica Ortodoxă nu este o stare solitară înaintea lui Dumnezeu, ci conciliaritate, care leagă pe toți prin legăturile lui Hristos și dragostea reciprocă. Și aceasta nu este ceva inventat de teologi și filozofi, ci o indicație precisă a Evangheliei, dusă la îndeplinire în viață de-a lungul secolelor de existență a Trupului Bisericii. Și Homiakov, Dostoievski și Soloviev, care au clarificat aceste adevăruri pentru straturile largi ale societății culturale ruse, le pot confirma cu referiri la Cuvântul lui Dumnezeu, la indicația precisă a Mântuitorului. O persoană ortodoxă își îndeplinește pe deplin legămintele credinței sale doar atunci când le percepe ca un fel de poruncă dublă a iubirii față de Dumnezeu și a iubirii față de aproapele.

Există, desigur, epoci întregi de abatere de la atitudinea corectă față de această dualitate. Și acestea sunt caracteristice în special în perioadele de catastrofe și instabilitate generală, când o persoană, în lașitatea sa, se străduiește să se ascundă și să se adăpostească și să nu aibă nimic de-a face cu nimeni care se află în această lume instabilă. I se pare că, dacă își amintește doar de Dumnezeu și stă înaintea Lui în sufletul său pentru a-l salva, atunci va fi izbăvit de toate nenorocirile și va rămâne curat în timpul întinăciunii generale. O astfel de persoană trebuie să repete neobosit cuvintele lui Ioan Teologul despre ipocriții care spun că Îl iubesc pe Dumnezeu fără a-L iubi pe om. Cum pot ei să-L iubească pe Dumnezeu, pe care nu-L văd, și să-și urască fratele, care este aproape de ei? Hristos a cerut, împlinind porunca iubirii aproapelui, să-ți dai viața pentru prietenul tău. Nu are rost să parafrazăm această cerință și să spunem că nu este o chestiune a sufletului, ci a vieții, deoarece Apostolul Pavel, împlinind cerința lui Hristos, spune că ar dori să fie excomunicat de Hristos pentru a-și vedea frații mântuiți – aici este deja clar că vorbește despre starea sufletului său și nu numai despre viața sa.

La fel de irefutabilă este indicația lui Hristos despre cum ar trebui să ne tratăm aproapele, în cuvintele lui Hristos despre Judecata de Apoi, unde o persoană va

fi întrebată nu cum și-a mântuit sufletul prin fapte solitare, ci în mod specific cum și-a tratat aproapele, dacă l-a vizitat în închisoare, dacă i-a hrănit pe cei flămânzi, dacă l-a consolat - într-un cuvânt - dacă și-a iubit fratele, dacă și-a pus această iubire înaintea sa ca pe o poruncă imuabilă a lui Hristos. Și aici nu te poți scuza prin suficiența amintirii rugătoare a fratelui tău - este necesar să te justifici cu iubire activă, dându-ți sufletul cu altruism pentru prietenii tăi.

Dar chiar dacă lăsăm deoparte instrucțiunile separate și particulare ale Evangheliei în această privință și ne întoarcem la întreaga lucrare a lui Hristos pe pământ, atunci tocmai acest grad cel mai înalt al poziției sufletului pentru prietenii săi este cea mai înaltă măsură a iubirii și dăruirii sacrificiale pe care a cunoscut-o vreodată omenirea. „Fiindcă atât de mult a iubit Dumnezeu lumea, încât L-a dat pe singurul Său Fiu”, chemându-ne la aceeași iubire. Nu există și nu poate exista o călcare pe urmele lui Hristos fără a ne asuma o parte, chiar și cea mai mică, de participare la această ispravă sacrificială a iubirii. Oricine a iubit lumea, oricine își dă sufletul pentru alții, oricine este gata să realizeze mântuirea fraților săi cu prețul despărțirii de Hristos, este un ucenic și un urmaș al lui Hristos. Și invers, oricine este ispitit doar de auto-mântuire, oricine nu își asumă responsabilitatea pentru durerea și păcatul lumii, oricine urmează calea egoismului cel puțin „sfânt”, pur și simplu nu aude despre ce vorbește Hristos și nu vede pentru ce Și-a adus jertfa pe Golgota.

Aici este important să subliniem că foarte adesea diverse exerciții de virtuți exterioare - hrănirea străinilor, îngrijirea săracilor etc. - sunt aparent acceptate de cei care urmează calea automântuirii. Dar ele sunt acceptate ca un fel de exerciții ascetice utile sufletelor lor. Desigur, Evanghelia nu ne învață despre o astfel de iubire, iar Hristos nu a fost răstignit ca o jertfă a unei astfel de iubiri. Iubirea Lui, dată nouă ca moștenire, este o iubire jertfelnică autentică, dăruirea sufletului nu pentru a-l dobândi, ca și cum ar fi cu dobândă, ca să spunem așa, nu un act în nume propriu, ci un act în numele aproapelui și numai în numele său, în care chipul lui Dumnezeu ni se revelează în această iubire. Aici nu se poate raționa astfel: Hristos ne-a dat o indicație fermă și inconfundabilă că Îl întâlnim pe El Însuși în fiecare persoană nenorocită și nefericită. Să luăm în considerare acest lucru și să arătăm iubire față de acest om nenorocit și nefericit, pentru că el doar ni se pare așa, dar în realitate el este Regele Cerurilor, iar darurile noastre nu se vor pierde din cauza lui, ci ni se vor întoarce însutit. Nu, omul nenorocit și nefericit este cu adevărat nenorocit și nefericit, iar în el Hristos este cu adevărat prezent într-o formă umilită, și îl acceptăm în numele însăși iubirii lui Hristos, nu pentru că vom primi o răsplată din aceasta, ci pentru că suntem aprinși de această iubire jertfelnică a lui Hristos și ne unim în ea cu El, cu suferințele Sale de pe cruce, și suferim nu pentru curățirea și mântuirea noastră, ci pentru omul nenorocit și nefericit, pentru care aceste suferințe ale noastre le ușurează pe ale lui. Nu se poate iubi jertfelnic în propriul nume - se poate iubi jertfelnic doar în numele lui Hristos, în numele chipului lui Dumnezeu care ni s-a revelat în om.

Poate că toate aceste instrucțiuni evanghelice citate au fost luate la întâmplare, tendențios. Știm că toți ereticii și sectanții își dovedesc dreptatea prin texte evanghelice. Ca și cum ar trebui să ne susținem cu altceva, trebuie să arătăm că o astfel de interpretare a fost caracteristică tuturor secolelor din istoria Bisericii Ortodoxe; o putem găsi la mulți părinți, în Filocalie, de exemplu. Acest lucru este adevărat, desigur, deși necesită unele rezerve. Primul lucru de reținut este că Filocalia nu este Sfânta Scriptură, o revelație inspirată de Dumnezeu, ci o lucrare a sfinților, dar totuși a oamenilor. Al doilea este că autorii ei, plasați în Filocalie, nu sunt publicați acolo în întregime, ci doar printr-o anumită selecție, doar în principal în acele fragmente ale lor care se referă la instrucțiuni pentru isprava ascetică a unui individ. Astfel, subiectele legate de ceea ce ne preocupă acum sunt pur și simplu rareori menționate acolo. Astfel, ca exemplu, putem cita faptul că selecția a tot ceea ce se spune despre atitudinea față de aproapele în primul volum al Filocaliei, pe toate cele peste 600 de pagini ale sale, ocupă doar 2 pagini, iar în al doilea volum de 750 de pagini, doar 3. Raportul este complet diferit de cel din Evanghelie sau Epistole. Și nu se poate spune că totul se referă la chestiunea directă a împlinirii poruncii iubirii de Dumnezeu - trei sferturi din materialul rămas al Filocaliei vorbește în principal despre lupta împotriva lăcomiei, poftei și a altor patimi. Textele referitoare la împlinirea corectă a poruncii iubirii de aproapele sunt uneori complet înflăcărate, iar alteori, parcă în contradicție cu această natură înflăcărată, provoacă nedumerire. Nu aș dori să spun prea multe despre aceste texte derutante. Mă voi limita la a arăta că ele există cu adevărat.

Astfel, Macarie cel Mare relatează: „Când un bătrân l-a întrebat pe avva Serapion: creează iubire, spune-mi cum te vezi pe tine însuți - el a răspuns: Sunt ca cel care este pe turn și, privind în afară, face cu mâna celor care trec pe acolo, ca să nu se apropie de el. Iar bătrânul care l-a întrebat i-a zis: Mă văd ca și cum aș fi făcut un gard în jur și l-aș fi încuiat cu zăvoare de fier, astfel încât, atunci când bate cineva, să nu știu cine este acolo, sau de unde a venit, sau ce vrea, sau cum este, - și nu-i deschid până nu pleacă.”

El mai spune: „Omul care se uită la păcatele sale nu are limbă cu care să vorbească cu un alt om.” Antonie cel Mare vorbea cu un frate care credea că nu era nevoie să părăsească lumea pentru a fi mântuit. Și, ca și cum l-ar fi avertizat despre pericolele care îl așteptau, Antonie l-a întrebat: „Spune-mi, fiule, te întristezi împreună cu ei (vecinii tăi) în necazurile lor și te bucuri de bucuriile lor?” El a recunoscut că le-a trăit pe amândouă. Atunci bătrânul i-a zis: „Să știi că în veacul viitor vei împărtăși soarta celor cu care în această viață împărtășești atât bucuria, cât și tristețea.”

Evagrie monahul are texte care sunt foarte greu de combinat între ele. Așadar, pe de o parte, spune: „Mai bine este să fii printre o mie cu dragoste decât să te ascunzi singur într-o peșteră cu ură” - pe de altă parte, enumeră „cinci fapte prin care se câștigă favoarea lui Dumnezeu. Prima este rugăciunea curată, a doua este cântarea psalmilor, a treia este citirea Dumnezeiești Scripturi, a patra

este pomenirea cu căință a păcatelor, a morții și a Judecății de Apoi, a cincea este meșteșugul. Aici, se pare, amintirea miilor cu care trebuie să fii cu dragoste pur și simplu dispare”.

Trebuie spus, în general, că astfel de enumerări ale virtuților, care se găsesc extrem de des în Filocalie, aproape întotdeauna nu le ating pe cele care se referă la iubirea aproapelui.

Din această serie de texte voi cita doar două de-ale Sfântului Varsanufie și Sfântului Ioan: „Moarte față de orice om și vei fi rătăcitor.” Și, de asemenea: „Fiecare își iubește aproapele după măsura lui. Măsura iubirii desăvârșite constă în aceasta: de dragul acelei iubiri pe care o are omul față de Dumnezeu, să-și iubească aproapele ca pe sine însuși. Unii, din iubire nerezonabilă unii față de alții și din faptul că se adună pentru conversații speciale, sunt supuși unei căderi. Măsura iubirii lor unii față de alții ar trebui să fie aceasta: să nu se defăimeze unii pe alții, să nu se urască unii pe alții, să nu se disprețuiască unii pe alții, să nu caute doar ale lor, să nu se iubească unii pe alții pentru frumusețea trupească sau pentru vreo ocupație trupească, să nu stea unii cu alții fără o nevoie extremă, ca să nu cadă în insolență, care strică toate roadele unui monah și îl face ca un pom uscat.” Aici, desigur, se spune cum nu trebuie să ne purtăm cu aproapele, dar nu există niciun cuvânt despre ce ne cere iubirea pentru el.

Există însă și alte tipuri de texte, care urmează în întregime învățătura lui Hristos despre poziția sufletului față de aproapele. În ciuda numărului în general mic de texte despre aproapele, acestea sunt totuși mai puține decât cele anterioare.

Același Macarie cel Mare spune: „Cei cărora li s-a îngăduit să devină copii ai lui Dumnezeu și să se nască din nou din Duhul Sfânt... uneori par să plângă și să se tânguiască pentru neamul omenesc și, rugându-se pentru Adam întreg, varsă lacrimi și plâng, înflăcărați de dragoste duhovnicească pentru omenire. Uneori duhul lor se aprinde de atâta bucurie și dragoste încât, dacă ar fi cu putință, ar primi pe fiecare om în inima lor, fără să facă distincție între rău și bine. Alteori, în smerenia duhului, se smeresc atât de mult înaintea fiecărui om încât se socotesc cei mai de jos și mai mici dintre toți.”

Sfântul Ioan Cassian are următoarea afirmație: „Un semn evident al unui suflet care nu a fost încă curățit de patimile murdare este atunci când cineva nu are milă de păcatele altora, ci rostește o judecată aspră asupra lor.”

Gândurile Sfântului Nil Sinaitul sunt deosebit de remarcabile: „Este drept să ne rugăm nu numai pentru propria curățire, ci și pentru curățirea fiecărei persoane, imitând rangul îngeresc.” „Fericitul este monahul care cinstește fiecare persoană ca și cum ar fi Dumnezeu după Dumnezeu. Fericitul este monahul care privește mântuirea și înaintarea tuturor ca fiind ale sale. Fericitul este monahul care se consideră gunoiul tuturor. Monah este cel care, depărtându-se de toți, este în unitate cu toți. Monah este cel care se consideră a fi cu toți și se vede în fiecare.”

„Nu prefera nimic iubirii față de aproapele tău, decât în acele cazuri când, din cauza ei, iubirea față de Dumnezeu este disprețuită.”

Același duh respiră în cuvintele lui Efrem Sirianul: „Iată ce înseamnă: Fac-o voia Ta, precum în cer, așa și pe pământ - atunci când ne unim unii cu alții fără invidie, simplitate, dragoste, pace și bucurie, socotind succesul aproapelui nostru ca o dobândire proprie și recunoscând în egală măsură slăbiciunile sau neajunsurile și necazurile ca o pierdere proprie, așa cum se spune: Nu privim la ale noastre, ci și la ale altora (Filipeni 2:4). Astfel, având milă unii de alții, și mai ales cei puternici de cei slabi și cei puternici de cei slabi, vom putea împlini legea lui Hristos.”

„Semnul smereniei este să satisfaci nevoile fratelui tău cu ambele mâini, ca și cum tu însuți ai primi ajutor.”

„Să avem grijă să dobândim binecuvântările veșnice care ne-au fost promise. Să facem un efort să facem acest lucru înainte să se întunece, înainte să se termine piața. Să ne facem prieteni pentru viața de acolo de la săraci și nevoiași. Să cumpărăm ulei de la ei și să-l trimitem acolo înaintea noastră. Căci aici, pentru lămpi, vând ulei văduvele, orfanii, bolnavii, schilozii, orbii și toți cerșetorii care stau la ușile bisericii.”

Și, în final, aș dori să completez aceasta cu texte de la Sfântul Isaac Sirul.

„Semnul celor care au ajuns la desăvârșire este acesta: dacă sunt dați să fie arși de zece ori pe zi din dragoste pentru aproapele lor, nu se vor mulțumi cu aceasta, așa cum au arătat Moise și Pavel cel înflăcărat și ceilalți Apostoli. Dumnezeu L-a dat pe Fiul Său la moarte pe cruce din dragoste pentru creație. Și dacă ar fi avut ceva mai prețios, ni l-ar fi dat nouă, pentru ca prin aceasta să dobândească neamul nostru pentru Sine. Imitând aceasta, toți sfinții, ținând spre desăvârșire, se străduiesc să devină asemenea lui Dumnezeu în desăvârșirea iubirii față de aproapele.”

„Niciun om nu îndrăznește să spună despre iubirea aproapelui său că o împlinește cu sufletul său, dacă a părăsit acea parte care, după puterea sa, în conformitate cu timpul și locul, se împlinește trupește. Căci numai odată cu această împlinire devine sigur că există iubire desăvârșită în om. Și când suntem cât se poate de credincioși și de adevărați în aceasta, atunci sufletului i se dă puterea, în concepte simple și incomparabile, să se extindă până la marele tărâm al contemplării înalte și divine.”

Aceste cuvinte justifică până la capăt nu doar creștinismul activ, ci și posibilitatea atingerii „contemplărilor înalte și divine” prin iubirea aproapelui, nu doar abstract, ci cu siguranță și în modul cel mai concret, practic. Iată întreaga cheie a misterului comunicării umane, ca cale religioasă.

Și încă două texte: „Dacă o persoană milostivă nu este mai milostivă decât propriul său adevăr, atunci nu este milostivă, adică o persoană cu adevărat milostivă nu numai că dăruiește din ale sale, ci și îndură cu bucurie neadevărul altora și are milă de ei. Cel ce își dă sufletul pentru fratele său este milostiv, dar nu cel ce arată milă fratelui său doar dăruind.”

Și ultima: „Lăsați-i să vă prigonească, nu vă prigoniți. Lăsați-i să vă răstignească, nu vă răstignească. Lăsați-i să vă jignească, nu vă jignească. Lăsați-i să vă defăimeze, nu vă defăimeze... Bucurați-vă cu cei ce se bucură și plângeți cu cei ce plâng, căci acesta este un semn de puritate. Fiți bolnavi cu cei bolnavi. Vărsați lacrimi cu păcătoșii. Bucurați-vă cu cei pocăiți. Fiți prieteni cu toți oamenii, dar rămâneți singuri în gândurile voastre.”

Aceste cuvinte mi se par cu adevărat înflăcărate și nu este atât de important că ocupă un număr atât de mic de pagini în Filocalia, volum în mai multe volume. Este mult mai important că ele există în sine și, prin faptul existenței lor, creează o tradiție patristică binecunoscută, care justifică căutarea noastră de căi tocmai în această direcție. Astfel, putem spune cu siguranță că o astfel de tradiție patristică există. Din păcate, în domeniul aplicării acestor principii la viață, în domeniul comportamentului practic și ascetic în raport cu omul, avem mult mai puțin material decât în domeniul relației omului cu Dumnezeu și al relației omului cu sine însuși. Necesitatea de a găsi aici niște căi precise și corecte, de a nu rătăci, ghidați doar de propriile stări sentimentale, de a cunoaște limita la care ajunge acest domeniu al comunicării umane - toate acestea se simt foarte puternic. În cele din urmă, având niște indicații fundamentale, s-ar putea să nu fie atât de dificil să le aplicăm în diverse domenii ale comunicării umane, cel puțin inițial sub forma unui fel de schemă, a unei liste aproximative a ceea ce este inclus în aceasta.

Să încercăm să căutăm principalele repere ale acestei scheme în alcătuirea triunală a ființei umane, în trup, suflet și spirit. În domeniul slujirii noastre față de fiecare dintre aceste principii fundamentale, cerințele și instrucțiunile ascetice apar de la sine, a căror îndeplinire, pe de o parte, este inevitabilă pentru atingerea scopului, iar pe de altă parte, este peste puterile noastre. Mi se pare corect să trasăm aici o linie între atitudinea față de sine și atitudinea față de ceilalți. În ascetism, regula de a nu face altora ceea ce nu vrei pentru tine este greu de aplicat. Merge mult mai departe și își impune cerințe mult mai stricte decât vecinilor săi.

În domeniul relației cu lumea noastră fizică, asceza ne cere două lucruri: muncă și abstinența. Munca nu este doar un rău inevitabil, blestemul lui Adam, ci este și participare la opera economiei divine, poate fi transformată și sfințită. Și este greșit să înțelegem munca doar ca pe o lucrare a mâinilor, ca pe o meșteșugărie - necesită responsabilitate, inspirație și iubire. Trebuie să fie întotdeauna muncă în câmpul Domnului. Munca se află în centrul faptelor ascetice moderne în domeniul relației omului cu existența sa fizică. Abstinența este la fel de inevitabilă

ca și munca. Dar are într-o oarecare măsură un sens secundar, deoarece este necesară în principal pentru a elibera atenția către lucruri mai valoroase decât cele de la care o persoană se abține. Este posibil să se introducă o anumită pasiune nejustificată în abstinența noastră - acest lucru este greșit. O persoană trebuie să fie abstinentă și, în același timp, să nu observe această abstinența.

Omul ar trebui să fie mai atent la trupul fratelui său decât la propriul său trup. Dragostea creștină ne învață să-i dăm fratelui nostru nu doar daruri spirituale, ci și daruri materiale. Trebuie să-i dăm și ultima noastră cămașă și ultima noastră bucată de pâine. Aici, atât mila personală, cât și cea mai largă muncă socială sunt în egală măsură justificate și necesare. În acest sens, nu există nicio îndoială cu privire la chemarea unui creștin la munca socială. El este chemat să organizeze o viață mai bună pentru muncitori, să aibă grijă de bătrâni, să construiască spitale, să aibă grijă de copii, să combată exploatarea, nedreptatea, nevoia, fărădelegile. În principiu, este absolut echivalent modul în care o face - individual sau social - singurul lucru important este ca munca sa socială să fie construită pe dragostea față de aproapele său, să nu aibă obiective personale, de carieră sau materiale ascunse. În toate celelalte privințe, este întotdeauna justificată - de la asistența personală la munca la scară națională, de la atenția specifică acordată unui individ la conștientizarea sistemelor abstracte de organizare corectă a vieții sociale. Dragostea față de om ne cere un singur lucru în acest domeniu: slujirea ascetică a nevoilor sale materiale, munca atentă și responsabilă, luarea în considerare sobră și lipsită de sentimente atât a propriilor noastre puteri, cât și a adevăratului său folos. Regulile ascetice de aici sunt simple, poate că nu oferă nicio posibilitate specială pentru inspirația mistică, uneori se limitează doar la munca și responsabilitatea de zi cu zi. Dar au o mare putere și un mare adevăr, bazate pe cuvintele Evangheliei despre Judecata de Apoi, când Hristos le va spune celor care stau la dreapta că l-au vizitat în închisoare și în spital, l-au hrănit când i-a fost foame, l-au îmbrăcat când a fost gol. El le va spune aceasta celor care au făcut acest lucru atât individual, cât și în public. Astfel, în regulile ascetice plictisitoare, laborioase, uneori cotidiene, privind atitudinea noastră față de nevoile materiale ale aproapelui nostru, există deja garanția unei posibile comuniuni cu Dumnezeu, a spiritualității lor interioare.

Urmează apoi lumea spirituală a omului. Cum ar trebui să ne tratăm lumea spirituală? Foarte des nu numai că i se refuză orice valoare, dar este resimțită ca o cantitate pentru care trebuie luptată aproape până la distrugerea sa completă. Și vedem cum omul, prin eforturi intense, obține rezultate ciudate - uscăciune, indiferență, răceală, lipsă de iubire, lipsă de inspirație. Aceste rezultate în sine indică faptul că ceva este în neregulă aici. La urma urmei, omul, prin structura sa, nu își poate distruge spiritualitatea. El poate doar să o distorsioneze, să o amorțească, să o înghețe, să se osifice. Atitudinea corectă față de spiritualitatea cuiva are același criteriu. O spiritualitate care izolează o persoană de lumea exterioară și o limitează la tărâmul propriilor experiențe, concentrându-se pe observarea atentă a celor mai mici mișcări ale propriului suflet, este o spiritualitate improprie. Căldura care permite unei persoane să se apropie mai

îndeaproape și mai atent de alta, care îi dezvăluie motivele și motivele interioare ale comportamentului unui alt suflet, care creează o punte între ea și aproapele său, care învață iubirea pentru aproapele - aceasta este căldura potrivită. Căldura este amenințată de două pericole opuse: pe de o parte, este un drum larg pentru pasiuni, iar pe de altă parte, moartea merge de-a lungul ei în sufletul omenesc. Pentru a nu da putere pasiunilor, omul în domeniul vieții sale spirituale nu ar trebui să-și permită niciun cult „al său", exclusiv, presupus chiar cel mai important. Pentru a evita al doilea pericol, nu ar trebui să ucidă căldura, ci să o transforme pe toată într-un instrument al iubirii pentru celălalt.

Și iată că ajungem la care ar trebui să fie atitudinea față de lumea spirituală a unei alte persoane. Absența interesului egoist, a unei anumite curiozități și a savurării experiențelor altora trebuie combinate în primul rând cu o bunăvoință intensă, cu o neobosealăă reală în relația cu un alt suflet. Trebuie să fii capabil să te „puni în locul" altei persoane, să încerci să evaluezi și să experimentezi de la ea ceea ce simte, să fii fiecare pentru fiecare. Chiar și pasiunile altor oameni trebuie judecate nu din exterior, ci intrând în atmosfera interioară a persoanei care le experimentează. Trebuie să ai puterea de a nu determina în general ce ar trebui și ce nu ar trebui să fie pentru o anumită persoană, ci de a determina acest lucru din interiorul propriei stări spirituale, de a căuta eliberarea de pasiunile și emoțiile sale nu în deconectarea maximă, ci în depășirea, comutarea, transformarea lor conștientă și profundă. Și aici există două pericole opuse. Pe de o parte, este periculos să te apropii de o persoană cu măsura unei doctrine atotnivelatoare și să începi să-i diseci sufletul viu și bolnav; pe de altă parte, nu mai puțin periculoasă este o acceptare sentimentală cu orice preț a întregii persoane, a sufletului său împreună cu toate afecțiunile și creșterile sale. Măsura este dată de atenție, sobrietate și iubire.

Tărâmul spiritului necesită cel mai mare efort în raport cu omul și cu sine însuși. Desigur, există o mulțime de căi spirituale și nu pot fi toate unificate și reduse la unele dintre aceleași reguli și legi. Dar am evidențiat deja un anumit tip de muncă spirituală care pune accentul pe o atitudine cu adevărat religioasă față de om. Aici, anumite premise generale sunt pe deplin posibile. Estetica spirituală constă aici în cea mai deschisă, lipsită de ambiguitate și conștientă renunțare la sine, în disponibilitatea de a fi mereu în voința lui Dumnezeu, în setea de a deveni executorul planului lui Dumnezeu în lume, un instrument în mâinile Sale, un mijloc și nu un scop. Principiul slujirii, al unei mobilizări spirituale, trebuie să fie pe deplin implementat aici, trebuie să cuprindă toate posibilitățile și puterile spirituale ale omului.

Îndreptându-se către celălalt, către cel căruia este chemat să-l slujească, o persoană nu poate înlocui totul din tărâmul spiritual doar cu o selecție a celor mai înalte calități spirituale. Aici începe partea cea mai dificilă și cea care necesită cel mai mare efort și atenție ascetică. Îndreptându-și lumea spirituală către lumea spirituală a altuia, el întâlnește teribilul, inspiratorul mister al adevăratei cunoașteri a lui Dumnezeu, pentru că nu întâlnește carne și sânge, nu

sentimente și stări de spirit, ci adevărata imagine a lui Dumnezeu în om, cea mai întrupată icoană a lui Dumnezeu din lume, o reflectare a misterului Întrupării și al Dumnezeirii-umanității. Și o persoană trebuie să accepte necondiționat și necondiționat această teribilă revelație a lui Dumnezeu, să se închine în fața imaginii lui Dumnezeu din fratele său. Și numai atunci când simte, vede și înțelege acest lucru, i se va dezvălui un alt mister, care necesită cea mai intensă luptă a sa, cea mai mare ascensiune ascetică a sa. Va vedea cum această imagine a lui Dumnezeu este încețoșată, distorsionată, deformată de o forță malefică. El va vedea inima omului, unde diavolul duce o luptă neîncetată cu Dumnezeu și va dori, în numele chipului lui Dumnezeu, întunecat de diavol, în numele iubirii pentru acest chip al lui Dumnezeu care i-a străpuns inima, să înceapă o luptă cu diavolul, să devină arma lui Dumnezeu în această chestiune cumplită și arzătoare. Va putea face aceasta dacă toată nădejdea lui este în Dumnezeu și nu în sine însuși, va putea face aceasta dacă nu are nici măcar o singură dorință, chiar și cea mai subtilă, cea mai egoistă, dacă, asemenea lui David, își lasă jos armura și se grăbește în luptă cu Goliat doar cu numele lui Dumnezeu.

Acestea sunt scurtele etape pe care sufletul omenesc dorește să le urmeze, însetat de isprăvi ascetice în domeniul relațiilor sale cu oamenii. Toate acestea pot fi exprimate într-o singură imagine veșnică a lui Hristos cel răstignit: El Și-a dat trupul pentru răstignire, a suferit cu sufletul Său omenesc, Și-a dat duhul în mâinile Tatălui și ne cheamă să facem același lucru. Și El a adus jertfa Sa pentru omul întreg, în întreaga sa alcătuire spirituală-sufletească-trupală.

Există o altă imagine, deosebit de apropiată conștiinței ortodoxe - aceasta este imaginea Mamei stând la crucea Fiului răstignit, imaginea Celui Căreia i s-a spus: „Și o sabie îți va străpunge sufletul”. Această imagine este un mare simbol al oricărei atitudini autentice față de om - în Cel Răstignit Ea L-a văzut pe Dumnezeu și pe Fiul - și prin aceasta ne învață să vedem în fiecare frate în trupul Fiului omului și pe Dumnezeu, adică chipul lui Dumnezeu - și un fiu adoptat de noi prin dragostea noastră, compasiunea noastră, participarea noastră la chinul Lui, purtarea păcatelor și căderilor Lui. Maica Domnului este încă străpunsă de crucea Fiului ei, care devine pentru ea o sabie cu două tăișuri, iar prin săbiile crucilor noastre, crucile întregii Dumnezeiri-umanități. Și contemplând prezența Ei transcendentală peste toate păcatele și slăbiciunile omenești, găsim și noi în Ea calea adevărată și negreșită, poruncindu-ne să primim în inimile noastre crucile fraților noștri, să fim străpunși de ei, ca o armă care străpunge sufletul.

Astfel, legământul Fiului lui Dumnezeu, dat omenirii, repetat de multe ori în Evanghelie, pecetluit de întreaga ispravă a vieții Sale pământești, coincide cu legământul Maicii Domnului, revelat nouă din ziua Bunei Vestiri, din vremea cumplitei Ei stări la cruce și în toate secolele existenței Bisericii. Nu există nicio îndoială aici, aici calea este clară și curată.

Dacă uneori situația istorică a insuflat în Ortodoxie unele tendințe străine acesteia, o oarecare accentuare excesivă a căii automântuirii, caracteristică mai degrabă religiilor din Orient, atunci vedem întotdeauna și datorită acestora că legământul fundamental al lui Hristos nu a fost uitat și nu a fost respins. Porunca iubirii aproapelui, cea de-a doua și egală, a chemat și cheamă omenirea întocmai ca atunci când a fost dată.

Poate că nouă, ortodocșilor ruși, ne va fi mai ușor să o înțelegem decât oricui altcuiva, pentru că tocmai de ea a fost captivată și dusă de gândirea religioasă rusă. Fără ea, Homiakov nu ar fi trebuit să vorbească despre structura conciliară a Bisericii Ortodoxe, o structură care se bazează în întregime pe iubire, pe o comunicare umană înaltă.

Din teologia sa este clar că însăși Biserica universală este, în primul rând, întruchiparea nu numai a poruncii iubirii față de Dumnezeu, ci și a poruncii iubirii față de aproapele și este de neconceput fără prima sau a doua.

Fără aceasta, învățătura lui Soloviev despre divinitatea-umanitate nu ar avea niciun sens, deoarece aceasta devine un Trup unic, organic, autentic al lui Hristos, unit și animat doar de curgerea iubirii frățești, unindu-i pe toți la același Pahar și împărtășindu-se cu toți din singura Iubire Divină.

Numai din această poruncă sunt de înțeles cuvintele lui Dostoievski, că fiecare este vinovat pentru toți și fiecare este responsabil pentru păcatele tuturor.

Se poate spune că de mai bine de un secol, gândirea rusă repetă în toate tonurile și cu toate vocile sale că a înțeles ce înseamnă să-ți dai sufletul pentru aproapele tău, că vrea să urmeze calea iubirii, calea comunicării umane mistice autentice, care este prin urmare și o comunicare autentică cu Dumnezeu. Se întâmplă adesea în istoria gândirii ca mai întâi să apară premise teoretice, filosofice și teologice, iar apoi o anumită idee să se străduiască să fie întruchipată în viață. Premisele noastre teoretice au umplut toată creativitatea spirituală rusă a secolului al XIX-lea, au răsunat în întreaga lume, s-au dovedit a fi strălucitoare din punct de vedere uman, au definit vârful tensiunii spiritului rus, principala sa caracteristică. Niciun război sau revoluție nu poate distruge ceea ce a realizat geniul religios și filosofic rus în perioada precedentă a istoriei gândirii ruse. Dostoievski va rămâne pentru totdeauna, și nu numai el. Din ei putem extrage, din ei putem primi o cantitate nenumărată de date, răspunsuri la cele mai teribile întrebări, formularea celor mai nerezolvate probleme. Se poate spune cu siguranță că tema principală a gândirii ruse din secolul al XIX-lea a fost a doua poruncă, aspectele ei dogmatice, morale, filosofice, sociale și orice alte aspecte.

În fața noastră, în fața ortodocșilor care sunt în Biserică și care au fost crescuți cu această filozofie ortodoxă a poporului rus, datoria noastră este să dezvăluim cu cea mai mare claritate: trebuie să facem din aceste premise teoretice, din

aceste sisteme filosofice, din aceste teorii teologice, din aceste cuvinte nou sacre: „conciliaritate” și „Dumnezeu-umanitate”, niște repere practice, atât pentru căile noastre spirituale personale, cele mai secrete, cele mai intime, cât și pentru toată munca noastră exterioară.

Suntem chemați să întruchipăm în viață principiile conciliare și divino-umane care stau la temelia Bisericii noastre Ortodoxe, suntem chemați să opunem tainei comunicării umane autentice tuturor celorlalte relații false dintre oameni. Numai aici este singura cale în care poate trăi dragostea lui Hristos, mai mult, doar aici este singura cale a vieții - în afara ei este moartea. În afara ei este moartea în focul și cenușa feluritelor uri care corodează umanitatea modernă, ura de clasă, națională, rasială, moartea democrației laice fără Dumnezeu și fără talent, reci și necreative, în esență epigonice. Tuturor tipurilor de totalitarism mistic le opunem un singur lucru - personalitatea, chipul lui Dumnezeu în om. Și tuturor tipurilor de stări colectiviste pasive din democrație le opunem conciliaritatea.

Dar nici măcar nu ne opunem. Pur și simplu vrem să trăim așa cum ne învață a doua poruncă a lui Hristos, care determină totul în atitudinea unui om față de această viață pământească, și vrem să ne trăim viața în așa fel încât toți cei care sunt în afara ei să vadă și să simtă unica mântuire, frumusețea de neîntrecut, adevărul imuabil al acestei căi creștine.

Dacă vom putea să ne realizăm speranțele, nu știm. Practic, aceasta este o chestiune de voință a lui Dumnezeu. Dar, pe lângă voința lui Dumnezeu, ajutorul și harul lui Dumnezeu, fiecare dintre noi este chemat să își folosească toată puterea, să nu se teamă de nicio ispravă dificilă, ascetic, cu autolimitare, cu sacrificiu și iubire, dându-și sufletele pentru prietenii noștri, să călcăm pe urmele lui Hristos către Golgota care ne-a fost destinată.

NAȘTEREA ÎN MOARTE

Din vremea îndelung răbdătorului Iov până la întrebările chinuitoare ale lui Dostoievski, din zilele uciderii pe nedreaptă a lui Socrate până în zilele noastre, când nedreptatea și nonsensul au devenit măsura lucrurilor, prin toți gânditorii, filozofii și teologii, întrebarea fără răspuns a omenirii se îndreaptă spre cer: cum să înțeleagă, cum să înțeleagă existența răului și a suferinței în lumea creată de Dumnezeu, cum să combine dreptatea și bunătatea divină cu nedreptatea a tot ceea ce ne înconjoară: cu istoria rea, cu distrugerea sufletelor umane individuale, cu sărăcia lumii, cu orfanitatea noastră umană insuportabilă, cu pierderile, cu moartea. Apar nenumărate încercări de Teodicee, o justificare a lui Dumnezeu. Toate acestea sunt semne ale setei teribile a omenirii pentru un răspuns, pentru a găsi în această viață pământească armonia vieții cerești - și toate, în cele din urmă, cumva eșuează, nu se prind, cad neputincioase din nou pe pământ - și, prin urmare, nu satisfac.

În acest sens, două răspunsuri sunt foarte remarcabile, două răspunsuri opuse, două Teodicei opuse ale filosofiei noastre contemporane. Primul răspuns: totul este acoperit de credința că orice nedreptate, orice rău, orice disperare, poate fi făcută să nu existe prin voința supra-rațională, omnipotentă a lui Dumnezeu. Suferința și răul sunt declarate a fi ceva ce, prin această voință divină, în ciuda rațiunii noastre limitate, în ciuda evidenței noastre umane oarbe, poate deveni o fantomă și, asemenea unei fantome, se poate disipa, poate dispărea. Aici se simte, poate, ca rar în altă parte, un sentiment atât de acut de impas în destinul uman, o astfel de disperare și, în același timp, o astfel de tensiune a credinței, în ciuda a tot, în ciuda tuturor lucrurilor, cu orice preț. Dar, în ciuda unei enorme bunătăți și onestități a acestor cuvinte, se simte că nu se pot urma, pentru că în ele există o glorificare a orbirii, care, prin absența capacității de a vedea, pare să distrugă chiar obiectele care sunt supuse vederii. Un alt răspuns scoate libertatea umană în afara limitelor lumii create de Dumnezeu, îi conferă o genealogie diferită, nu creată, ci eternă, și în acest fel eliberează tot ce a fost creat de Dumnezeu de rău, se eliberează de nevoia de Teodicee, pentru că Dumnezeu nu este responsabil pentru libertatea umană și pentru răul și suferința care decurg din ea. Dumnezeu însuși nu poate face nimic împotriva răului care se află în afara lui și numai omul, care este atât imaginea lui Dumnezeu, cât și produsul acestei libertăți meonice, o poate depăși și o poate subordona lui Dumnezeu, permițând binelui divin ales liber, și nu răului, să triumfe în sine. Aceasta determină, pe de o parte, neputința tragică, abandonul omului și aceasta determină și enormul său destin mistico-cosmic în creația lui Dumnezeu. În acest ultim sistem, în primul rând, armonia sa este izbitoare, dar poate că însăși această armonie este de asemenea derutantă. Se pare că totul a fost redenumit și mutat, dar în esență, acest nou nume și mișcare nu schimbă nimic.

Și cumva, nu în ordinea filosofiei și nu în ordinea calculelor teoretice, ci foarte intim, personal, direct din experiența micilor noastre vieți, vreau să dau un răspuns pentru noi înșine, să găsesc ceva, să înțeleg, să justific. Trebuie să spun că o astfel de muncă interioară duce întotdeauna la o singură concluzie: nu există răspuns. Întrebarea, desigur, nu este înlăturată, dar răspunsul este înlăturat. Se spune că demult matematicianul Legrange a pus niște probleme întregii lumi matematice și a cerut ca acestea să fie rezolvate sau să li se demonstreze insolubilitatea. Aici avem aceeași problemă: despre natura răului și a suferinței, despre sens, despre Teodicee. Trebuie să o rezolvăm sau să arătăm că este insolubilă. Toate încercările de a o rezolva, inclusiv ultimele două, mi se par insuficiente, nu complet convingătoare. Ca și cum s-ar efectua o serie întreagă de operații matematice, cele mai diverse, adesea corecte în sine, dar care nu duc la rezultatul final - X = A. Și așa vreau să fac încercarea opusă: să demonstrez că ne este imposibil să știm cu ce este egal X. Și acesta este sensul tuturor lucrurilor.

Aș vrea să-mi imaginez o lume a sufletelor nenăscute, o posibilitate fantastică a unei umanități intrauterine care trăiește conștient. Fiecare bebeluș în pântecele mamei sale, conform acestei idei, are o oarecare conștiință a ceea ce îl

înconjoară, chiar o idee filosofică despre sensul vieții sale intrauterine și există chiar, ca să spunem așa, o conștiință colectivă a bebelușilor intrauterini. Ei își simt creșterea fizică, mișcarea progresivă a dezvoltării, se hrănesc, se mișcă, percep personal oboseala sau boala mamei lor, le este mai ușor sau mai greu să trăiască - în viața lor intrauterină sunt posibile nedreptăți foarte clare - unul este mai bine decât altul, unul este mai nefericit decât altul. Dar în fața tuturor stă un lucru care le determină întreaga soartă, care este cea mai nemărginită tragedie pentru întreaga lume intrauterină: trebuie să se nască. Ei știu ce înseamnă asta: în limitele vieții lor înseamnă, în primul rând, suferință nejustificată. Într-adevăr, dacă nașterea unui copil este atât de dureroasă pentru organismul puternic, dezvoltat și bine protejat al mamei, atunci este destul de clar că doar absența conștiinței nu face din naștere pentru copil o suferință absolut excesivă, incomparabilă. Oasele craniene sunt deformate, el se sufocă, prima respirație îi taie plămânii ca cel mai ascuțit cuțit. Și, în plus, această naștere poate fi din nou individualizată, poate fi mai fericită sau mai dificilă. Un lucru este sigur în această privință: ceea ce se știe prin experiență a vieții intrauterine studiate a sugarului trece în necunoscut și poate chiar în nimic - pentru că ce dovezi are el că după sfârșitul existenței sale intrauterine va exista altceva și nu doar un gol negru, ce dovezi că trebuie să se nască cu adevărat pentru o viață nouă și nu doar să moară pentru cea veche intrauterină. Și dacă ar exista cu adevărat un fel de conștiință colectivă a sugarilor intrauterini, aceștia ar percepe nașterea unuia dintre ei doar ca pe o plecare din viața comună, ca pe o eliminare, adică ca pe moarte. Pentru viața uterină, cel născut a murit, nu mai este acolo. Ea a suferit o pierdere. Despre ce se va întâmpla în continuare putem face doar presupuneri, poate că el există în alte forme de existență sau poate că nașterea sa l-a adus într-o inexistență completă.

Și ne putem imagina un fel de contabilitate morală a acestei lumi uterine, în care ambele pagini ale registrului vor fi rezumate, iar din acest rezumat va fi clar: a fost multă suferință, moartea a fost chinuitoare, de ce s-a întâmplat este necunoscut și poate că nu a existat niciun motiv. Și nu există nicio justificare pentru acest chin, nu are niciun sens în el, este epuizat în sine și prin sine însuși. Mai mult, ne putem imagina ceva similar cu conștiința lui Ivan Karamazov, care îi returnează cu cel mai respectuos respect biletul său lui Dumnezeu, nevrând să accepte presupusa fericire a vieții pământești cu prețul chinului nașterii în ea.

Așa cum a spus Apostolul Pavel: „Se seamănă trup firesc, învia trup duhovnicesc”, așa că aici putem reformula și spune: „Se seamănă trup firesc, învia trup firesc”, în același necunoscut, în același fel de neexistență, prin strâmtori similare de naștere și moarte. Singura diferență este că aici admitem posibilitatea conștiinței, care de fapt nu există în pântece și, prin urmare, nu există niciun sentiment de rău și suferință. Trupul trece spiritual prin naștere, moarte, fără să-și dea seama și, prin urmare, nu întreabă, nu simte niciun conflict, nicio tragedie, dar în esență este același lucru.

Noi, născuți sau, ceea ce este același lucru, morți față de viața intrauterină, părăsind-o, din înălțimea acestei etape a ființei nou deschise, din adâncul corpului nostru spiritual, ne evaluăm nașterea diferit, ea încetează să ni se pară moarte pentru viața intrauterină, o percepem doar ca naștere în viața pământească. Nu aici căutăm nodul tuturor întrebărilor blestemate. Pentru existența noastră personală, nu cunoaștem nici răul, nici suferința în perioada premergătoare nașterii. Această perioadă doar ne-a pregătit, doar ne-a hrănit, doar ne-a dat oportunitatea de a începe.

Și iată-ne pe pământ. Ne-am început viața pământească. Contabilitatea morală nu este doar o fantezie, nu este o presupunere, ci deschide de fapt un nou registru și începe să introducă în el veniturile și cheltuielile existenței noastre pământești. Încet și întâmplător, în primii ani, pagina de cheltuieli se umple: mici nemulțumiri, capricii neîmplinite, neatenția celor dragi, bolile copilăriei, coșmaruri. Dar pagina de venituri este imensă: conține treptat întreaga lume a lui Dumnezeu cu sunetele și culorile ei, toate bucuriile simple și transparente ale copilăriei. Și abia treptat cheltuielile încep să depășească pagina de venituri. Sentimentul de nedreptate care domnește în lume începe să crească, urâțenia pământească, mizeria, propria neputință, prăbușirea treptată a speranțelor ies în evidență. Conștiința devine imensă. Cuprinde treptat totul. Știe că Socrate a fost otrăvit și nu există nicio justificare pentru asta, cunoaște lacrima unui copil, se grăbește și lâncezește sub această cunoaștere cumplită, începe să încerce să-și creeze propria Teodicee, să-l justifice pe Dumnezeu, iar dacă acest lucru eșuează, atunci, în groază, disperare și ură, strigă: nu există Dumnezeu. Tocmai în ură pentru ceea ce declară inexistent. Există o astfel de lipsă de Dumnezeu tragică, lipsă de Dumnezeu a unei Teodicee eșuate personal, dar aceasta nu este doar lipsă de Dumnezeu, este și lipsă de pace, este și lipsă de sens. Totul își pierde limitele, nimic nu este justificat, sufletul coboară în noapte.

Și apoi, când s-a pierdut complet pe sine, când nu vede nicio ieșire, îi vine cel mai teribil lucru care există: moartea. Din această lume chinuitoare, nejustificată, unde singurul lucru care poate fi valoros este căldura umană ce ne este dăruită cu zgârcenie, tandrețea umană pentru cei dragi, un sentiment de compasiune pentru ei, dragostea sacrificială pentru ei, unde singurătatea și noaptea sunt învinse doar de această căldură umană, de această încălzire emoționantă și jalnică a celuilalt, - din această lume cei dragi izbucnesc brusc, trec prin tot chinul morții, prin suferința fizică a unei boli fatale, prin proba abandonului spiritual - și pleacă... Unde? În viața veșnică? În nimic?

Și stăm lângă patul lor de moarte și nu putem face nimic pentru a-i ajuta, nu putem prelua suferința lor, nu au nevoie de căldura noastră umană, aceasta nu-i consolează. Au cunoscut suferința, au cunoscut extazul, au gândit, au iubit - și apoi - iată, au dispărut. Nicăieri, nicăieri, pe întregul glob nu mai sunt. O, Doamne, oare contează în fața acestui ultim și cumplit lucru cum au murit - fie că a fost o boală lungă și lentă, fie că li s-a dat o cupă cu otravă, fie că au fost sfâșiați de câini, fie că au fost călcați de o mașină. În fața faptului că au murit, că

au dispărut, detaliile despre cum s-a întâmplat sunt complet șterse. Și sufletul, împreună cu Ivan Karamazov, este ispitit de dorința de a-și returna biletul de intrare în Împărăția Cerurilor, nu doar pentru că vede nedreptatea și oroarea unei morți deosebit de tragice, a unui caz excepțional de a muri, ci pentru că moartea există în general, că omul este pieritor, că a fost și nu mai este, tandrețea lui, căldura lui umană, iubirea lui au dispărut, iar tandrețea noastră, și căldura noastră, și iubirea noastră sunt orfane, lâncezind în inutilitatea sa, în lipsa ei de sens. Sufletul nu poate ierta această lipsă de sens a tandreții. Și începe să caute justificare pentru Dumnezeu, pentru că fără să-L înțeleagă, fără să găsească justificare pentru El, nu poate trăi. Și nu sună oare ultimul capitol al cărții lui Iov deosebit de teribil și de neînțeles pentru noi, când disputa sa cu Dumnezeu se termină, primește din nou sănătate, și boi, și cămile, și noi copii, șapte fii și trei fiice. Cum ar putea acești șapte fii și trei fiice, sau chiar mii de fii și fiice, să înlocuiască chiar și pe unul care a fost luat, pe unul care a dispărut? La urma urmei, indiferent ce au fost, principalul lucru este că sunt diferiți. Și cel care a plecat nu se va mai repeta niciodată pe pământ. Și, în plus, durerea morții lui nu este doar durerea că m-a lipsit, ci durerea că viața lui s-a sfârșit, că nu vede soarele, că nu este pe pământ. Sufăr la fel de mult pentru pierderea mea, pe cât sufăr, chiar incomensurabil mai mult, pentru el, și pentru el sufăr pe atât de mult pe cât simt compasiune.

Și când primul filosof spune că Dumnezeu poate face ca ceea ce a fost să nu fie, mă gândesc - și ce putem spune despre memoria mea umană, cea mai nobilă, cea mai umană, cea mai divină din om - memoria mea, cum poate accepta să uite, să șteargă, să distrugă? Mai mult, nu numai că s-a rănit cu această suferință, dar s-a și îmbogățit nemăsurat - unde va pune această bogăție, cum se va elibera de ea? Cum pot rămâne o persoană, cum pot percepe bucuria acestei puteri divine, a acestei victorii a Absurdului divin asupra minții mele neînsemnate? Nicio credință frenetică în absurd nu mă va salva, așa cum niciun echilibru rațional între rău și bine, nicio libertate și necesitate a Divinității și principiul meonic nu mă vor salva.

O spun simplu și precis. În limitele acestor trei dimensiuni ale vieții noastre spirituale, în limitele existenței pământești, nu există răspuns, nici adevăr și nici dreptate divină sau umană. Niciun balsam nu poate vindeca rănile unei inimi care sângerează, sunt pur și simplu jignitoare, toate aceste balsamuri. Percep viața ca pe un cuțit care mă taie, ca pe o otravă care mă otrăvește, ca pe calea lui Iov, dată de Dumnezeu diavolului înainte de vremea lui - iar diavolului îi este permis totul, atâta timp cât nu-i atinge sufletul.

Și aici ne amintim cuvintele lui Ieremia: „Dar tu ceri lucruri mari pentru tine însuți. Nu cere. Căci iată, voi aduce nenorocirea peste orice făptură, zice Domnul, și îți voi lăsa viața pradă, în toate locurile pe unde vei merge.” De ce? Ca să fie cineva care să suporte, care să fie conștient de nenorocirea care s-a abătut asupra oricărei făpturi, pentru că fără acest suflet nevătămat, nenorocirea nu ar fi nenorocire, pentru că nimeni nu ar fi conștient de ea.

Aceasta este legea acestui trup spiritual semănat. Și tot adevărul lumii se bazează pe el, se desprinde odată cu el. Și chiar dacă acum, într-o frivolitate nebună și copilărească, materialiștii declară toate întrebările fatale distruse, doar una rămâne în fața lui: astăzi omul a rezolvat totul, a găsit rezultatul corect și just pentru toate, iar mâine va fi strivit de o mașină sau va fi otrăvit de pește putred, iar din toată dreptatea și din toată armonia sa nu va mai rămâne nimic, o movilă în cimitir sau o mână de cenușă în crematoriu. Atunci are nevoie cu adevărat de toată dreptatea sa. Moartea le va dărui celor dragi doar această singură întrebare de nerezolvat: de la sine. Și va distruge răspunsurile la toate celelalte întrebări și va împinge conștiința umană în disperarea insațiabilă a nonsensului, iar atunci va renunța nu numai la Dumnezeu, ci și la lume, și la sine însuși și la tot, și va deveni nimic.

Deci nu există niciun răspuns. Problema marelui matematician este declarată nerezolvabilă. Sub acoperișul cerului nostru jos, fumuriu și înnorat totul este sortit nonsensului... dacă... Dacă tu crezi că moartea e moarte.

Aici mintea euclidiană nu poate rezolva nimic, doar credința este capabilă să ne dea un răspuns, dar nu credința că Dumnezeu poate face ceea ce a fost inexistent, nu credința care, în disperare, împinge capacul sicriului raiului nostru pământesc, ci doar credința care desființează moartea.

„Un trup firesc este semănat, un trup duhovnicesc învie” - unde învie? Prin ce naștere este chemat la ființă?

Acest univers material mi se pare ca un pântece imens, care ne poartă, ne hrănește și ne crește pe noi, prunci nenăscuți, pentru eternitate. În chin și suferință, în sentimentul acut al nedreptății, răului și suferinței, în completă orbire spirituală, în completă ignoranță a orei nașterii, și poate nu a nașterii, ci a morții cu adevărat veșnice, trec lungii ani ai existenței noastre pământești. Și mai puternică decât tot răul, mai dureroasă decât toată suferința este conștientizarea că suntem pieribili, că nu vom scăpa de necesitatea de a muri. Cei dragi pleacă. Au dispărut. Suntem orfani. Noi înșine ne pregătim pentru marele exod. Ne este frică. Ne simțim trupul pământesc, simțim cum îmbătrânește - și nu cumva sufletul îmbătrânește odată cu el? - știm că va putrezi, știm cât de strâmt și înghesuit va fi sicriul, cum ne va acoperi pământul negru și rece. Și credem. Și astfel, prin puterea acestei credințe a noastră, simțim cum moartea încetează să mai fie moarte, cum devine o naștere în eternitate, cum chinurile pământești devin chinurile nașterii noastre. Uneori simțim atât de mult apropierea ceasului acestei binecuvântate nașteri, încât suntem gata să spunem chinurilor: „Întăriți-vă, incinerați-mă, fiți insuportabili, grabnici, nemiloși, pentru că trupul spiritual vrea să se ridice, pentru că eu vreau să mă nasc în veșnicie, pentru că acest pântece ceresc este deja înghesuit pentru mine, pentru că vreau să împlinesc ceea ce mi-a fost rânduit, pentru că vreau să mă duc acasă la Tatăl și sunt gata să renunț la toate și să plătesc cu orice chin pentru această casă a Tatălui din veșnicia mea.”

Nu vreau doar să merg la Tatăl în veșnicie, ci vreau să-i ajung din urmă pe iubiții mei frați și copii care s-au născut deja în moarte, adică în veșnicie, vreau o întâlnire veșnică și fără nori cu ei. Și dacă această întâlnire va avea loc - și știu că se va întâmpla - atunci orice altceva nu mai este atât de important. Registrul de socoteală al vieții se va însuma nu aici, când nu este încă complet umplut, ci acolo. Și în cheltuieli vor fi doar două elemente: două nașteri sau, mai exact, două decese ale unei persoane, iar în venituri va fi un singur cuvânt: „veșnicie”.

Și, în mod ciudat, dacă simțiți lucrurile așa, ultimul capitol al cărții lui Iov începe să strălucească cu un cu totul alt sens. Nu a avut fii sau copii noi și nimic nu i s-a redat aici pe pământ, aici se povestește cum, după marile chinuri ale sufletului său, neîmputinat și indestructibil de diavol, chinurile morții-nașterii, s-a născut în sfârșit în veșnicie, iar în casa Tatălui și-a întâlnit copiii, născuți înaintea lui în veșnicie, și s-a bucurat că moartea lor s-a dovedit a fi nu moarte, ci naștere și s-a bucurat că el însuși, în sfârșit, s-a născut în veșnicie. În viața sa pământească, totul era un mister, iar acest mister părea o prostie triumfătoare. În viața sa veșnică, ceea ce se spera devenea evident, dat, definitiv - credința era abolită, pentru că vedea totul nu prin ghicire și nu prin voința disperării, ci față în față.

Prorocul ne spune: „Unde este, moarte, boldul tău?” Și în imnurile de Paște se cântă: „Calcă moartea în picioare prin moarte”. Și acum au trecut două mii de ani de la Învierea lui Hristos, și oamenii încă mor. Aceasta înseamnă că moartea încă are un bold, iar moartea nu a fost călcată în picioare de moarte. Din punctul de vedere al existenței noastre pământești, din punctul de vedere al chinurilor și suferințelor noastre, așa stau lucrurile. Cei dragi ne-au murit și vor muri, noi înșine ne apropiem de moarte în fiecare zi, boldul ei ne lovește, moartea este inevitabilă pentru noi.

Însă credința noastră nu numai că ne face să visăm că moartea este de fapt o naștere, credința ne arată cum se împlinește această naștere, cum trupul sufletesc este înălțat de un trup spiritual, cum Fiul lui Dumnezeu se întoarce în Casa Tatălui, cum din starea Sa vremelnică și umilită se naște în veșnicie prin marea naștere a chinurilor de pe Golgota. Și nu numai că este Fiul lui Dumnezeu și Fiul lui David, ci în El toată omenirea, asumată de El, se naște în veșnicie, este predestinată pentru veșnicie. Moartea își pierde acul, pentru că din moarte devine Naștere, iar toate chinurile noastre omenești, tot răul și toată suferința, toate acestea sunt cuiele crucii de pe Golgota, toate acestea sunt chinurile nașterii, descoperindu-ne patria noastră cerească veșnică.

În acest sens, Teodiceea Credinței este simplă. Este epuizată de cuvintele Crezului: „Aștept cu nerăbdare învierea morților și viața veacului viitor”. Aștept cu nerăbdare învierea celor deja născuți pentru veșnicie, a celor dragi, propria mea naștere în veșnicie, nașterea în veșnicie a întregii omeniri, a tuturor oamenilor morți și încă neexistenți, și sunt gata să plătesc pentru această viață veșnică cu orice preț al chinurilor pământești ale trupului meu pământesc și ale sufletului meu rămas pe pământ, accept toate chinurile nașterii și mă bucur că înaintea

mea este această inevitabilitate: în chinuri, în suferință, în întristare - cum vreți - să mă nasc pentru veșnicie, să intru în casa Tatălui și să rămân în ea împreună cu toți cei care au trecut deja sau vor trece prin aceste chinuri ale nașterii.

Teodiceea este simplă: „Aștept cu nerăbdare învierea morților și viața veacului viitor.” Și prin aceasta măsor viața acestui veac.

Creștinismul (eseu)

„Creștinismul roz” - unde este acest creștinism roz?

Creștinismul nu are culoare pentru că oțelul incandescent nu are culoare și nici măcar nu poate fi privit pentru a-i determina culoarea.

Creștinismul, asemenea oțelului înroșit, străpunge inima și o incinerează. Și atunci omul strigă: „Inima mea e gata, gata!”

Și despre asta este vorba în creștinism.

Dar există nenumărate substituții ale creștinismului. De exemplu, există o religie a „vieții prospere și pașnice”, este ca o combinație armonioasă a regulilor cu viața de zi cu zi. Inima nu arde în cenușă, ci se topește la ora închinării. Lumina nu orbește, ci mângâie. Și ce dacă? Poate că binecuvântați sunt cei care se topesc, binecuvântați sunt cei mângâiați, cei pașnici și senini...

Creștinismul, asemenea unui bolid uriaș, a căzut pe planeta noastră și a împărțit-o în două părți.

Creștinismul pătrunde în sufletul fiecărui om, al fiecărei națiuni, al fiecărei epoci și le împarte în două părți. O parte continuă să trăiască calm ca înainte, iar cealaltă începe să ardă. Și acest suflet arzător umple totul în jurul său ca o infecție, ca un foc, ca un pârâu, ca un cuptor aprins.

Sufletul înroșit spune: „Hristos mă chinuie. Fericiți sunt cei chinuiți de taina lui Hristos. Fericită este inima în flăcări, căci este gata!”

De aici curge totul, și de aici curge expresia atât de greșit înțeleasă de Rozanov „în Hristos lumea s-a rânced” - de aici crește monahismul, adevăratul ascetism, de aici toate nenumăratele noastre cruci, aici este întâlnirea față în față cu moartea, aici este Crucea lui Hristos, Moartea lui Hristos.

Un creștin este botezat în moartea lui Hristos.

Un creștin se căsătorește cu moartea.

Un creștin își trăiește întreaga viață lângă moarte.

Caracteristicile timpului nostru

Nu voi repeta pentru a mia oară caracteristicile timpului nostru. Fatalitatea sa este evidentă pentru oricine nu este orb. Oricine nu este surd aude vuieturile

subterane ale unui cutremur care se apropie. Există însă o trăsătură a timpului nostru, a cărei afirmare poate părea un paradox, deși la prima vedere multe sunt contradictorii. Acest paradox este că timpul nostru fără de Dumnezeu și nu numai necreștin, ci și mai materialist, nihilist, logic - în același timp se dovedește a fi predominant creștin și chemat să dezvăluie și să afirme misterul creștin în lume. Și acest paradox este dovedit nu de dezvoltarea vreunei tendințe creștine, nu de prezența unor teologi majori și nu de mișcarea ecumenică - ci de însăși esența epocii noastre, cu fatalitatea și goliciunea ei.

Cât de idilice ni se par secolele trecute. Cât de puternică și inviolabilă era viața în ele, modul de viață, granițele statelor, sistemul economic, modul de guvernare, gândirea, stabilitatea sistemelor filosofice, ritmul leneș al vieții, puterea profesiilor, familiile bine stabilite și puternice, sfințenia și inviolabilitatea proprietății private, puterea organismului bisericesc...

Spațiul tridimensional părea indestructibil, iar legile naturii tăiau toate căile spre miracole. Progresul evoluției își rostogolea încet căruțele în sus, spre fericirea universală, spre dreptatea precis măsurată, spre fraternitatea calculată a omenirii. Această viață păgână a pătruns adesea, uneori într-o formă rudimentară, alteori rafinată, în conștiința creștină.

Dar apoi pereții caselor noastre au început să se cutremure și să se prăbușească, iar în spatele lor nu mai erau străzile familiare cu care eram obișnuiți, ci un vast pustiu, pe unde umblau toate vânturile universului. Viața s-a dovedit a fi scurtă, fragilă și nu foarte scumpă, iar granițele statelor s-au deformat și s-au mișcat, castelele în aer s-au prăbușit și haosul primordial a cuprins sufletul uman. În loc de încrederea în sine a vieții noastre și de loialitatea față de soartă, moartea a năvălit asupra noastră. Moartea ne-a făcut mai vizionari, mai perspicace, moartea a șters toate tiparele și desenele bizare ale vieții și le-a înlocuit cu un desen simplu și unic al CRUCII.

Omenirea s-a trezit și, privind în jur, vede cu surprindere că se află pe Golgota. Și Golgota devine treptat singurul loc unde poate fi sufletul uman, pentru că restul este expus, ireal, fantomatic și nu suficient de serios.

Era în care omenirea stă la picioarele Crucii, era în care omenirea respiră suferință și în care în fiecare suflet omenesc chipul lui Dumnezeu este umilit, strangulat, scuipat și răstignit - nu este aceasta o eră creștină!

Sunt vremuri când cineva poate fi surd și orb, dar acum omul nu se poate abține să nu audă și să nu vadă. Păgânismul își simte idolii făcuți de om ardând, își încordează ultimele puteri și ridică noi zei. Vine o dimineață cumplită, cine știe, poate ultima dimineață din istoria omenirii și cine nu se trezește acum nu va avea suficient timp... o dimineață dureroasă, chinuitoare, eliberatoare. În lumina ei, Crucea este clar vizibilă, ridicată deasupra lumii. Omul este răstignit pe Cruce. Nu este acesta timpul creștin?

Iluziile ard, zeii păgâni ard și cât de mică e lista cu ceea ce rămâne. Calea umană, calea crucii, rămâne. Moartea, viața, iubirea și adevărul sincer rămân... orice altceva arde. Și adâncurile ființei noastre pătrund în acest foc, arzând obiceiurile și credințele păgâne.

***

În lumea păgână solidă de ieri, creștinismul a experimentat influența enormă a atmosferei păgâne. Procesul lent s-a prelungit timp de secole, un mod de viață puternic semi-păgân era introdus în Biserica Creștină, ritualul era o înregistrare moartă a impulsurilor de mult uitate. Dar, desigur, problema aici nu se află în kulebyakas-urile de Postul Mare și nici în natura obligatorie a Sacramentelor percepute formal. Chestiunea este mai profundă și în ispite mult mai subtile care au străpuns conștiința creștină din interior, au tăiat chiar centrul creștinismului, i-au descompus miezul uman.

Aș dori să dau cel mai frapant exemplu. Voi vorbi despre monahism. Nici măcar nu este important pentru mine să menționez faptele de perversiune păgână completă care au putut fi observate în monahism și că adevăratul său sens a fost înlocuit de cea mai neîngrijită și deschisă slujire față de această lume.

Este clar pentru un ochi conștiincios și iubitor că monahismul nu a fost definit de aceste perversiuni. Chiar și faptul că s-a ridicat problema introducerii celui de-al patrulea jurământ de a nu bea (!!!!) în jurămintele monahale - poate fi un semn al unor vremuri decadente. Deși, în esență, nu caracterizează principalul canal al vieții monahale.

Există o dispută atunci când acuză și neagă posibilitatea existenței monahismului activ în Ortodoxie. Ei spun că monahismul ortodox nu este activ, ci contemplativ. Cred că acest lucru este greșit! În orice caz, nu este așa dacă vorbim despre și aplicăm acest lucru la ultimele secole ale existenței monahismului ortodox. Și este important că o astfel de bipartiție a monahismului, în activ și contemplativ, este greșită, ci că ar fi mai corect să vorbim despre o diviziune în trei membri.

Monahismul detașat, contemplativ, a existat dintotdeauna, dar doar câțiva îi urmează calea. Doar în rare perioade de mare tensiune pot defini o întreagă mișcare (pustnici, locuitori ai coloanelor, tăcuți). Tensiunea trece, focul se stinge și doar câțiva, chemați special, continuă să urmeze această cale.

Monahismul activ, îndreptat spre lume, a avut foarte puțini reprezentanți în ultimele secole. Ar fi greșit să-l definim ca un fel de imersiune în elementele lumii și atingere a vanității creștine. Poate că tocmai în acest monahism este deosebit de puternic sentimentul că lumea zace în rău. Și ce fel de lume?

Creată de Dumnezeu, acea lume pe care Domnul a iubit-o atât de mult încât L-a dat pe singurul Său Fiu chinurilor muritoare pentru păcatele acestei lumi. Și poate că acest monahism activ, întors spre lume, urmează această cale pentru că iubește această Lume Dumnezeiască, chipul omului lui Dumnezeu și o vede în păcatul și puroiul realității istorice.

Atât în monahismul contemplativ, cât și în acesta, accentul central este pus pe eternitate. Depășirea temporalului, comuniunea cu Dumnezeu sau comunicarea directă, autentică, umană și mondială. Ambele tipuri de monahism își ating dezvoltarea și adevăratele culmi abia atunci când sunt orientate spre Apocalipsă! Și spre escatologie, spre împărăția viitoare a lui Hristos, atunci când își onorează nu doar deșertul și peștera, ci și azilurile, atunci când nu se tem să rostească rugăciunea primilor creștini: „Vino, Doamne Iisuse”.

Natura iluzorie a lumii este expusă. Chipul lui Dumnezeu în om, lâncezind în slăbiciunea muritoare, evocă o iubire arzătoare, disponibilitate pentru îngustare și sacrificiu. Călugărul se dăruiește complet acestui sacrificiu, renunță la sine, la achizițiile sale, la bucata sa, la bunăstarea sa, la orânduirea propriului suflet, la calea vieții lumești. Și acesta este sensul profund al jurământului monahal de nedobândire. Nu trebuie să credem că, intrând pe această cale, o persoană renunță doar la un vis al bogăției materiale, din iubirea de bani - acest lucru este de la sine înțeles. Dar acest lucru nu este suficient, mai mult, el devine gunoiul lumii, renunță la achiziție, la adunarea lumii sale spirituale într-un singur întreg. El nu vrea să-și dobândească „eul” și cu cât este mai sus, cu atât se dovedește a fi mai slujitor și în slujbă. Duhul său, sfânta sfintelor sale, rugăciunea sa, totul până la sfârșit vrea să fie doar un instrument în mâna lui Dumnezeu și o cărămidă în construcția lui Dumnezeu.

Idolii cad, ard, idolii poftei trupești, ai lăcomiei, ai iubirii de bani, ai cultului familiei, ai artei, ai creativității, ai speranțelor pentru propria cale și bunăstare, splendoarea modului de viață - totul este expus. Și omul însuși este ca iarba, zilele lui sunt ca o floare. Nu există decât IUBIRE și rugăciunea „Chiar așa, vino, Doamne, Isuse”.

Am spus deja că ambele tipuri de monahism pot crește pe o astfel de fundație de sentimente apocaliptice și pancreștine, dar ele nu caracterizează monahismul ultimelor secole. Ceea ce a existat în aceste ultime secole și ceea ce poate nu a dispărut complet este tipul intermediar, numit monahism comunitar. Acesta îl conduce pe om departe de lume cu păcatele și necazurile ei, îl înconjoară pe om cu ziduri albe, dar nu îl conduce în deșert, în peșteri, într-o poziție solitară înaintea lui Dumnezeu.

Există o paralelă exactă cu acest tip monastic în lumea seculară - familia.

În mod ciudat, în limbajul comun auzim adesea că o persoană are două căi - familia și monahismul. Și se dovedește că una o poate înlocui pe cealaltă. Dar, în esență, acest lucru este complet neadevărat.

Monahismul se bazează pe escatologie, iar familia crește pe rădăcinile naturale și juridice ale lumii materiale. Cina castității aduce la monahism o mare majoritate de oameni care nu au avut o familie, nu și-au construit o viață personală, nu au văzut că această viață personală nu poate coincide în niciun fel cu Apocalipsa.

La baza familiei se află și un instinct extrem de puternic - acesta este cuibăritul, organizarea și construirea propriei vieți, adesea separată de lume prin ziduri, încuiată cu zăvoare puternice. Omul își construiește un „mod de viață” și se preocupă nu doar de bunăstarea sa materială, ci și de puritatea morală, de splendoarea interioară. Un familist își protejează celula de murdăria exterioară, de orice contaminare, o păzește și afirmă în ea propriul său colectiv familial și se opune oricărui „ei” extern. Și iată lucrul ciudat, oamenii care acceptă cu sinceritate cina castității, refuză o parte din ceea ce îi face pe alții să construiască o familie: nu vor accepta dragostea carnală, nici nașterea de copii - ci acceptă tot ce este legat de familie, de familia spirituală, de „modul de viață”.

Și ei se străduiesc să construiască ziduri înalte, unde murdăria și tristețea lumii să nu pătrundă, construiesc un fel de familie spirituală și o protejează și o păzesc de orice încălcare, ca un altar. Muncesc mult și omul renunță la beneficiile sale personale de dragul binelui comun, face sacrificii... uneori este greu să ridici mâna și să-ți înalți vocea pentru o idee atât de frumoasă despre o astfel de familie monahală și pentru decența într-o mănăstire luminoasă. Și o voce interioară ne cheamă la non-achiziționare în acest domeniu.

Sunt momente când ceea ce se spune nu poate fi evident și clar, pentru că însuși aerul este păgân și ne ispitește cu farmece idolatre!

Vreau să strig: lăsați hoții fără adăpost în spatele zidurilor voastre albe, să vă spulberați modul de viață statutar cu vârtejurile vieții exterioare, să vă umiliți, să vă scufundați, să deveniți smeriți... Și oricât de smeriți vă veți scufunda, puteți să vă comparați cu umilința, cu autodistrugerea lui Hristos! Chiar și pe Golgota, nu pe Crucea rușinoasă, ci în ieslea din Betleem, când Îngerii au cântat „Slavă lui Dumnezeu întru cei de sus”. Așadar, acceptați jurământul de neachiziționare în toată severitatea sa devastatoare, ardeți orice mângâiere, chiar și cea monahală, ardeți-vă inima astfel încât să renunțe la mângâiere - și apoi să spuneți - „Inima mea este gata, gata”. Da, există momente când ceea ce se spune nu poate fi evident... și chiar aerul este păgân.

Însă timpul nostru se creștinizează cu adevărat chiar și în esența sa suferindă.

Distruge tot ce este solid, tot ce este stabilit în inimile noastre, sfințit de secole... și, prin urmare, drag nouă. Ne ajută să acceptăm cu adevărat și pe deplin nu „calea vieții”, ci „urâțenia” vieții. Să acceptăm nu zidurile mănăstirii, ci absența completă a celei mai subțiri despărțituri de lume, de durerea ei, de viața stabilită. Acceptăm moartea și distrugerea, crucea creștinismului, focul său, abnegația și dăruirea de sine, escatologia creștină, Apocalipsa - acceptăm!

În concluzie, nu aș vrea ca tot ce se spune să fie legat exclusiv de monahism și de căile sale în lumea modernă. În el, toate contradicțiile nu fac decât să apară mai luminoase și mai ascuțite.

http://www.mere-marie.com/221.htm

Patru portrete

Revista „Orașul Nou” nr. 14

Din punctul de vedere democrat-filistin, imaginea modernă a lumii ar putea fi înfățișată într-un mod foarte obișnuit: un anumit dragon teribil, asemenea unui boa constrictor cu trei capete, păzește o prințesă inocentă căzută în captivitatea sa. Toate cele trei capete ale dragonului îi urmăresc fiecare mișcare, holbându-se în ochii ei. Puterea dragonului este incomensurabilă - cu o singură mișcare poate distruge prințesa, o poate vrăji cu privirea sa, o poate strangula cu spiralele corpului său, o poate înțepa cu înțepăturile sale otrăvite. Prințesa este inocentă și neputincioasă. Nu are salvator. Se află în puterea dragonului. Dragonul trebuie să evoce groază și ură, prințesa - simpatie și iubire. Dar nicio ură nu poate slăbi dragonul, nicio iubire nu poate salva prințesa. Poate că numai dacă este reeducată puțin conform metodelor de educație ale dragonului, ca să spunem așa, devine ea însăși un dragon. Sau poate că capetele dragonului vor începe să se devoreze unele pe altele și astfel vor muri în dușmănie cu ele însele, într-un acces de autodistrugere.

26

Aceasta este cu siguranță atât de asemănătoare cu ceea ce ne înconjoară, încât toată lumea va recunoaște cu ușurință numele acestor trei capete și cine este prințesa. Simpatia publică este împărțită între dragon și prințesă. Unii se închină în fața puterii dragonului și sunt convinși că numai el poate conduce lumea, alții simpatizează cu prințesa și cred că mai devreme sau mai târziu ea se va elibera de dragon. Mi se pare necesar să înțelegem cumva imparțial adevărata natură atât a dragonului, cât și a prințesei și, poate, să le dăm o sentință morală amândurora.

În violența și sângele Marelui Război s-a născut un monstru necunoscut până acum lumii. Ideea luptei de clasă și a urii de clasă a fost întruchipată în Rusia sub teribila înfățișare a puterii sovietice. Caracteristicile sale sunt distincte, clare și nu lasă nicio îndoială. Negarea personalității umane, strangularea libertății, cultul forței, venerarea liderului, o singură viziune asupra lumii obligatorie pentru toți, lupta împotriva oricăror abateri de la linia generală a partidului sau, ceea ce

este același lucru, a liderului, fie că este vorba de abateri în vreo problemă economică minoră de actualitate, fie de cele mai esențiale opinii despre lume, despre destinul uman etc. Treptat, comunismul a devenit nu doar un fel de sistem filosofic și economic, ci un fel de religie vulgară, care încearcă să aibă propria opinie literală în raport cu tot ceea ce există în viață. Ar fi ușor să se compileze o dogmă precisă a comunismului - și aceasta este compilată în nenumărate catehisme. Ea cuprinde totul - atitudinea față de economie, față de istorie, față de chestiuni de artă, față de principiile existenței. Este adevărat că nu sunt necesare concilii pentru a confirma dogmele acestei religii - liderul le proclamă și, prin urmare, le face obligatorii, iar orice abatere de la ele trebuie percepută ca o erezie inadmisibilă. Cel mai remarcabil lucru este că autorii acestor abateri, condamnați prin declarația autoritară a liderului, își recunosc ei înșiși erezia, se pocăiesc de ea și imploră reunificarea cu partidul infailibil. Pe baza acestei psiho- religioase particulare...

27

și, în mod firesc, crește cea mai nelimitată intoleranță față de toți dizidenții și necredincioșii. Persecuțiile religioase sistematice înfloresc, cuprinzând nu doar o singură confesiune religioasă, ci literalmente pe toate. Lagărele sunt pline de reprezentanți ai tuturor bisericilor, tuturor confesiunilor, sectelor, mișcărilor, concepțiilor despre lume. Noua credință se realizează prin sânge, tortură, chin. Este singurul adevăr totalitar - restul trebuie supus unei exterminări complete. O evaluare morală a acestei stări de fapt nu necesită observații complexe. Imaginea este clară și dezgustătoare. Mult mai complexă este întrebarea de unde își trage puterea comunismul rus, cu ce se hrănește intern și cu ce continuă să crească. De mult timp, economiștii și politicienii, aproape din primele zile ale comunismului, au prezis dispariția sa rapidă și lipsită de glorie: nici măsurile sale economice, nici condițiile istorice ale existenței sale, nici situația externă, nimic nu a dat ocazia să se creadă că comunismul se va stabili ferm în Rusia. Cu toate acestea, de douăzeci de ani se aud aceste predicții despre dispariția sa, dar, de fapt, el continuă să existe și nu va pieri. Cum se poate explica acest lucru? Se pare că, contrar tuturor opiniilor diferitelor tipuri de specialiști, doar opinia cuiva care abordează problema dintr-un punct de vedere religios va fi corectă. Comunismul se menține doar oferind, deși otrăvită, hrană setei omului pentru o viziune holistică, religioasă asupra lumii. Tocmai prin patosul său religios trăiește, pentru că acest patos modifică complet forțele umane naturale, tensiunea naturală a mușchilor umani, voința umană și rațiunea umană, le multiplică de zece ori, le conferă un principiu creator, care întotdeauna, ca un miracol, transformă legile naturii. Comunismul trăiește prin acest miracol teribil, negru al său, religia sa teribilă, neagră, integritatea, integralitatea - ura integrală,

dizolvarea integrală a personalității umane în colectiv, credința integrală în adevăr.

28 de ani

Ei bine, ceea ce este profețit prin gura liderului, supraomul, profetul profeților, mesia negru și teribil al bisericii sale negre și teribile. Da, într-adevăr, în mintea comunistului obișnuit, Rusia este acum condusă de un supraom, în puterea căruia se află posibilitatea de a schimba și aboli atât legile istoriei, cât și legile naturii. În Rusia, s-a revelat un adevărat om-zeu, pe care Dostoievski l-a prezis atât de recent pentru noi. Și, firește, acest om-zeu a intrat într-o luptă cu Dumnezeul-omul și cu Dumnezeul-umanitatea Sa - cu Hristos și cu Biserica lui Hristos. Ce este aceasta? Poate că cuvintele mele sună prea mistice pentru cineva, să zicem, neștiințific? Nu corespund ele datelor moderne ale științei economice și istorice? La aceasta voi spune că orice ipoteză științifică este valoroasă numai atunci când viața confirmă presupunerile formulate de ea. Așadar, toate ipotezele cele mai științifice ale celor mai excelenți specialiști în domeniul economiei, politicii, istoriei etc. - toate au fost complet infirmate de viață: comunismul nu cade și asta e tot, deși toți termenii căderilor au trecut și trec termeni noi. Astfel, este clar că nu are rost să vorbim acum despre aceste foste teorii și ipoteze științifice. Dar teoria mistică și începătoșată, care vede în comunism o nouă credință teribilă și în aceasta găsește o explicație pentru puterea sa creatoare supranaturală - această teorie nu a fost încă infirmată de viață și, prin urmare, merită nu numai același lucru ca și alte teorii, ci mult mai multă atenție decât o merită. Martirii creștini ai Rusiei moderne, probabil, înțeleg cu toții că acum luptă „nu împotriva sângelui și nu împotriva cărnii, ci împotriva oștirilor spirituale ale răului din locurile înalte”. Biserica s-a trezit confruntată nu cu un fel de doctrină de cabinet, marxismul, de exemplu, ci cu o anti-biserică, cu un anumit organism de natură spirituală și, prin urmare, extrem de puternic și cu adevărat capabil să anuleze și să schimbe legile lumii materiale. Acesta este primul cap al dragonului modern.

În ordine cronologică, a doua care a apărut a fost eta-

29

totalitarismul fascismului. Mi se pare că, atât ideologic, cât și fizic, este cel mai slab dintre toate totalitarismele. Și există destule motive pentru această

slăbiciune relativă. În primul rând, fascismul nu a apărut în afara tradițiilor, nu în afara cultelor și farmecelor istorice. Mussolini delirează despre etatismul Romei antice; este la fel de inovator pe cât este de restaurator. Și acest lucru nu este suficient pentru a avea o putere autentică. Ceea ce este restaurat a fost distrus la vremea sa - cu alte cuvinte, există forțe care au fost mai puternice decât Imperiul Roman. Nu poate fi propagandizat ca ceva indestructibil din timpuri imemoriale. Dacă a fost zdrobit o dată, atunci poate fi zdrobit și a doua oară. Și știm ce l-a învins. În primul rând, creștinismul, desigur, a fost cel care a corodat și a descompus esența fundamentală, religioasă, a Imperiului Roman. Se pare că slăbiciunea relativă a etatismului fascist se explică prin această pierdere, o dată în istorie, a patosului religios și creativ care înconjura idolul Imperiului Roman. Italia nu poate uita acest trecut istoric, mai ales că în fața ochilor ei, chiar în inima Romei păgâne moderne, se află același Vatican antic, care a învins deja puterea Romei. Și nu tace, nu este mort. Este încrezător în puterea sa spirituală, în invincibilitatea și infailibilitatea sa religioasă. Dar, lăsând deoparte aceste trăsături specifice ale fascismului, vom defini doar acele proprietăți de bază care ne spun despre apartenența sa la același corp de dragon. Vom vedea aceeași luptă împotriva personalității umane, același cult al colectivului, ura față de libertate, obligativitatea unei anumite viziuni standard asupra lumii, percepția principiilor de bază ale fascismului pur dogmatic, fără raționament și cu respect. În cele din urmă, atitudinea față de lider este aceeași ca în Rusia Sovietică, liderul este, de asemenea, infailibil, el dictează nu numai principiile de bază ale viziunii obligatorii asupra lumii, ci și directivele pentru nevoile actuale ale fiecărei zile. Forța înlocuiește și legea, iar aceeași este introdusă.

30

violența a intrat în uz. Voi spune încă o dată doar că, datorită anumitor condiții specifice - atât tipul idolului principal, etatismul, cât și locul în care se dezvoltă cultul său - toate trăsăturile comune comunismului par oarecum mai palide, nu atât de clar exprimate, umbrite. Dar, în esență, nu există o diferență fundamentală între ele. Se poate spune așa: comunismul a construit pe un vast spațiu gol și, prin urmare, a ridicat zidurile clădirii pe care o ridica după propria sa discreție, în timp ce fascismul a trebuit să țină cont de ruinele zidurilor printre care construia una nouă - și și-au modificat oarecum propriul plan.

În cele din urmă, al treilea totalitarism este religia rasei, propovăduită în Germania modernă. În ceea ce privește ideea care stă la baza acestei religii, trebuie spus că este cu siguranță mult mai săracă, mai particularistă, chiar mai provincială decât ideea comunismului. Comunismul poate revendica un anumit universalism, natura atotcuprinzătoare a principiului său fundamental. Comunismele se pot dezvolta în diferite rase și state fără a concura unele cu

altele, ci, dimpotrivă, se consolidează și se sprijină reciproc. Peste tot există colibe care declară război palatelor; proletarii din toate țările se pot uni, doar pentru a câștiga din această uniune. În rasism, situația este inversă. O persoană care a acceptat rasismul modern se confruntă cu două posibilități. Fie va accepta rasismul în versiunea sa germană și, împreună cu Hitler și Rosenberg, va crede în alegerea mesianică specială a rasei germane, căreia toate rasele inferioare, inclusiv a sa, trebuie să i se supună. Sau, după ce a acceptat principiul fundamental al rasei, își va crea propria rasă aleasă, căreia celelalte trebuie să i se supună. Ambele posibilități sunt ușor de imaginat și, într-adevăr, există. Însă primul dintre ele este puțin probabil să găsească o largă circulație și să creeze un patos autentic, pur și simplu pentru că este puțin probabil ca straturile largi ale oricărui popor să fie de acord cu entuziasm că ar trebui să fie date în sclavie unui alt popor, special ales.

31 de ani

du. A doua versiune a rasismului îl condamnă să se răspândească în limitele înguste ale unei singure rase, cu o rivalitate eternă și insolubilă cu orice altă rasă. Aici este posibilă doar o luptă a tuturor împotriva tuturor și o luptă care nu are nicio perspectivă de victorie pe termen lung - cu excepția cazului în care în acest proces toți adversarii sunt complet exterminați. Aceasta este principala slăbiciune ideologică a conceptelor rasiste ale totalitarismului. Și în acest sens, desigur, este mult mai provincial decât comunismul. Dar există aspecte ale rasismului care îl fac mai puternic în multe privințe decât comunismul. El nu apelează doar la interesele externe ale omului, ci la însăși natura sa, la sângele său, la instinctele profunde, latente ale sufletului uman, la niște chemări pe jumătate uitate ale naturii, este mai organic, destul de ciudat, aș spune, este mai materialist decât comunismul, care, în comparație cu el, este un fel de invenție cerebrală, raționalistă, seacă și neîntemeiată. Rasismul este misticismul biologiei, este religia forțelor cosmice, un anumit spirit eliberat din sticlă de un alchimist și care nu vrea să se întoarcă la această sticlă; În rasism se pot auzi constant urletele și gemetele „demonilor surdo-muților”. Pan-ul antic este înviat, puterea magică a sângelui subjugă umanitatea dezonorată. Și magia sa este extrem de puternică, puterea sa narcotică otrăvește și excită. Se poate spune că, ca material pentru formarea unei religii păgâne, este mult mai bogat decât comunismul. Și, în plus, spre deosebire de comunism, își recunoaște deschis caracterul religios păgân - și prin aceasta, ca religie, este mult mai realizat decât comunismul, care până în ziua de azi nu se poate debarasa de scepticismul Iluminismului, deși acest scepticism este pur exterior, pur verbal, neschimbând nimic în adevărata sa esență. Aceasta este fața mistică a rasismului. Cum se realizează el în lume? Aici, asemănarea cu frații săi din religia totalitarismului este deosebit de izbitoare. Sângele, care este baza a tot, este, desigur, complet

incompatibil cu realitatea spirituală a personalității - personalitatea este abolită - cu excepția cazului în care...

32

Singura modalitate prin care îi este dat să existe este în persoana liderului, dar în realitate acesta nu este o personalitate în sensul nostru al cuvântului, ci o anumită manifestare ipostatică a aceluiași sânge sacru german impersonal. Personalitatea este abolită. Libertatea este, de asemenea, abolită în fața celei mai înalte valori, soarta, care îi atrage pe alesii săi spre dominație. La fel ca în comunism, totalitarismul viziunii asupra lumii distruge posibilitatea existenței altor puncte de vedere, abateri și diferențe de opinie. O persoană trebuie să gândească într-un mod benefic pentru întreg, iar beneficiul este determinat de opinia infailibilă a liderilor. Creativitatea este, de asemenea, abolită, deoarece creativitatea este un produs al libertății, iar când vine vorba de procese biologice fundamentale și irevocabile, atunci nu este nevoie nici de libertate, nici de creativitate - ele se vor apăra singure. Se duce o luptă împotriva altor rase, în special împotriva evreimii, care a fost declarată rasă inferioară. Acest lucru este logic din punctul de vedere al selecției rasiale. Există o luptă împotriva altor religii, deoarece rasismul este declarat singurul adevăr religios, iar coexistența a două adevăruri este imposibilă.

Dacă combinăm ceea ce este comun în manifestările acestor trei tipuri de păgânism nou, trebuie totuși să spunem că acestea se caracterizează printr-o forță enormă, un patos autentic, tensiunea credinței, disponibilitatea sacrificială a fiecărui membru al imensului lor organism de a se dărui pentru binele întregului, o nevoie puternică nu doar de a distruge, ci și de a construi, o anumită tensiune biologică și organică. Toți sunt pur-sânge și musculoși. Toți sunt fără prejudecăți, fără o înclinație specială spre mănuși albe, toți sunt măcelari inspirați care vor să taie universul. Toți sunt lipsiți de grație și, prin urmare - deși în grade diferite - magici.

Vorbind despre eroii lor, supraoamenii lor, liderii, zeii umani, simțim brusc ecouri ale motivelor nietzscheene, pe de o parte, ale lui Smerdiakov „totul este permis” pe de altă parte și, în final, ale cultului magic al forței umane naturale, al cărui reprezentant a fost Rudolf Steiner. Da, spiritele încearcă de mult să

33 de ani

au fost eliberate din sticlă. Acum că s-a terminat, nu mai există nicio modalitate de a le recupera.

Acesta este prim-planul imaginii pe care am desenat-o la început. Dragonul cu trei capete este numit. Aspectul său este clar vizibil și nu stârnește îndoieli.

Dar există o altă creatură în această imagine - aceeași prințesă inocentă, lâncezind sub amenințarea privirii sale. Mă refer la democrația modernă, desigur. Și aici vreau să spun sincer și sincer: oricine se simte legat de democrație într-un fel sau altul, oricine îi datorează ceva, oricine crede în viitoarea ei renaștere într-o oarecare măsură - este pur și simplu obligat acum, fără nicio ipocrizie, fără nicio falsă compasiune, fără nicio considerație pentru prieteni și dușmani, să-și pronunțe judecata asupra ei absolut fără milă. Prințesa noastră este rea, valorează puțin, este de vină că a rătăcit fără cale până a căzut în ghearele dragonului, nu s-a putut abține să nu cadă în ele. Și mai mult, nu va ieși din ele dacă va rămâne așa cum a fost, pentru că nu are cu ce să se opună dragonului. Sărăcia ei este completă.

Noi, rușii, avem în literatura noastră nu doar premoniții privind apariția religiilor umane-divine moderne - în Marele Inchizitor sau în Șigalev de Dostoievski, în povestea lui Soloviov despre Anticrist - ci cu aceeași claritate perspicace ni se prezintă aspectul democrației moderne, deosebit de puternic și fără milă în Herzen. Ca și cum ar fi fost atunci așa cum a devenit acum. Și nu degeaba Herzen, occidental și democrat, s-a îndepărtat de ea cu groază, nu degeaba a început să vorbească despre ea cu o amărăciune atât de nemărginită.

Cel mai caracteristic lucru, mi se pare, în democrația modernă este respingerea fundamentală a oricărei viziuni holistice asupra lumii. Politica a devenit de mult timp pentru ea nu o oportunitate de a implementa niște principii de bază în viață, ci doar un joc al intereselor practice, o evaluare concretă a forțelor și o alegere a compromisurilor; economia a început de mult să existe independent de politică, iar egalitatea politică a devenit compatibilă cu monstruoasele economii.

34

inegalitate. Deosebit de caracteristică democrației actuale este prăpastia completă dintre cuvânt și faptă, în cuvânt existând încă o declarație oarecum pompoasă a principiilor libertății, egalității și fraternității, în fapte domnește puterea nedisimulată a intereselor. Moralitatea publică, de asemenea declarată pompos, este destul de compatibilă cu imoralitatea individuală. Viața privată a unei persoane poate fi în contradicție flagrantă cu activitatea sa publică. Integritatea viziunii asupra lumii pur și simplu nu este necesară, nu există - este

din nou înlocuită cu succes de interese corect înțelese și luate în considerare cu strictețe.

De unde această teribilă dezorganizare a democrației, această fragmentare a fiecărei personalități individuale, această respingere a oricărui principiu unificator? Democrația a devenit o creatură care nu-și amintește de rudenie, a renunțat la acele principii care i-au dat naștere, cultura creștină, morala creștină, atitudinea creștină față de personalitatea umană și față de libertate. Și nu a pus nimic altceva în locul lor. În viziunea democratică asupra lumii nu există acum rădăcină, nici centru, este formată parcă doar din propoziții subordonate, propoziția principală este pierdută. Și această dezorganizare a imaginii democratice creează un anumit tip de persoană care, în primul rând, nu are opinii religioase, în al doilea rând, activitatea publică nu se bazează pe nicio idee profundă comună, în al treilea rând, viața personală există de sine stătătoare, neunită nici cu chemarea religioasă, nici cu cea publică. Și, așa cum fiecare individ într-o democrație este o combinație mecanică de principii aleatorii și adesea opuse, tot așa corpul general al democrației există parcă fără coloană vertebrală, fără coloană vertebrală și, în același timp, fără limite bine definite. Din aceasta este ușor de înțeles că, în cele din urmă, și aici, potrivit lui Smerdiakov, „totul este permis”. Adevărat, din motive diferite față de concepțiile totalitare despre lume; acolo — legea nu se aplică mie, pentru că eu însumi sunt legea, eu sunt măsura supremă a lucrurilor —

35 de ani

aici, - pentru că în general nu există legi imuabile, nu există o măsură a lucrurilor, totul este relativ, totul este instabil, condiționat, totul este supus unui singur criteriu de interese fluide și rapid schimbătoare. Totul este permis, pentru că totul este relativ și nu foarte important. Astăzi se încheie o alianță - acestea sunt interesele de astăzi, astăzi predică egalitatea economică, mâine își dau voturile pentru consolidarea capitalismului, astăzi sunt duși de totalitarismul comunist, mâine - de totalitarismul rasist.

Și totul este instabil, totul este fluid, totul nu are contururi solide. Poate că este chiar firesc ca, în această absență a oricăror valori superioare, să rezulte că cea mai mare valoare este mica mea bunăstare, micul meu și destul de inofensiv egoism. În cele din urmă, în numele a ce ar trebui să-mi cedez locul la soare cuiva sau oricărui lucru, dacă toți pretendenții la un loc la soare sunt extrem de relativi și efemeri? În numele căror idei ar trebui să-mi sacrific bunăstarea, dacă relativitatea oricărei idei a fost de mult recunoscută? „Noi, poporul din Kaluga” nu este deloc un principiu al comunismului, care în totalitarismul său absoarbe orice Kaluga, este un principiu al democrației degenerate și bolnave - acesta este cel

care triumfă acum la scară paneuropeană. Așa cum un individ spune: „Contul meu bancar este în regulă, ce s-a întâmplat?”, tot așa state democratice întregi nu înțeleg ce s-a întâmplat, deoarece abia reușesc să facă față cheltuielilor.

Prin urmare, toate trădările grandioase la care am fost martori în ultimii ani sunt naturale, de unde și neputința și slăbiciunea fizică complet senilă. Într-adevăr, de ce să ne mirăm? Organismul se dezintegrează în celulele sale constitutive și, în mod firesc, nu poate rezista la nimic.

Cel mai teribil lucru la democrația modernă este lipsa sa fundamentală de principii, lipsa de masculinitate, lipsa oricărui principiu creativ.

36

tia a devenit sinonimă cu filistinismul, filistinismul și mediocritatea.

Dacă în viziunile totalitare despre lume este potrivit să vorbim despre nașterea unor noi religii, atunci în democrații este necesar să se constate nu doar absența completă a religiilor, ci chiar absența la momentul respectiv a capacității de a percepe realitatea în mod religios. Dacă acolo se introduc în joc forțe demonice întunecate, atunci aici domnește o singură tablă de înmulțire vulgară.

Și această stare de fapt are ca rezultat imposibilitatea creării oricărei pasiuni reale, în absența patosului, în absența creativității. Dacă totalitarismul este teribil, atunci democrația este pur și simplu plictisitoare. Pe arena istorică reală, demonii luptă acum cu burghezia. Și este foarte probabil ca demonii, nu burghezia, să câștige. Iar victoria lor poate fi dublă: fie burghezia va fi pur și simplu distrusă de ei, fie îl vor infecta cu proprietățile lor demonice, iar el va deveni un demon, ca să spunem așa, de clasa a doua. Va decide că, pentru a trăi cu lupii, va urla ca un lup. Singura problemă este că lupii au un urlet real, un urlet de lup, iar imitatorii lor nu pot produce un urlet real, ci doar maimuțări, ci doar repetări.

Toate forțele naturale prezente în umanitatea modernă nu permit, așadar, nicio concluzie optimistă. Situația este cu adevărat rea. Ceasul luptei se apropie. Rezultatul ei este aproape predeterminat. Nu s-a întâmplat niciodată ca un principiu religios, de orice tendință, de orice esență religioasă, să nu-și fi învins adversarul ireligios. Nu s-a întâmplat niciodată ca creativitatea, indiferent în numele a ceea ce a fost dusă la bun sfârșit, să nu se fi dovedit mai puternică decât mediocritatea. Nu s-a întâmplat niciodată ca un erou, chiar și cel mai crud, sângeros și inuman, să nu fi triumfat asupra unui filistin. Nu s-a întâmplat niciodată ca o tendință spre sacrificiu personal să nu fi șters egoismul meschin filistin. Nu s-a întâmplat niciodată și nu se va întâmpla, pentru că nu se poate.

37

În calea puternicului flux de noi religii teribile, a triumfului noilor idoli însetați de sânge, democrația în forma în care există nu este un baraj. Poate relua în considerare interesele sale reale și poate redistribui mandatele partidelor în parlamente. Poate imita liderii și le poate aplica metodele de lucru. Nu își poate elibera rezervele de aur în străinătate, nu poate construi avioane și nu poate inventa gaze sufocante, în general poate face orice îi place - principalul lucru este că pe căile moderne ale existenței sale nu va câștiga.

Și este foarte probabil că așa va fi, că evenimentele o vor condamna. Emasculația spirituală dă roade. Omenirea nereligioasă piere fără glorie. Demonul, văzând că camera de sus este măturată și goală, vine și îl aduce cu el pe cel mai puternic și se mută în ea. La urma urmei, camera de sus este de fapt goală. De ce nu s-ar muta el înăuntru?

Luând totul în considerare, cântărind tot ceea ce ne învață istoria, ceea ce știm încă din vremea lui Herzen, ceea ce se întâmplă sub ochii noștri, se pare că nu ne putem înșela în diagnostic. Da, de fapt, nu există loc pentru nicio speranță în această lume naturală. În curentul trădării reciproce, în curentul micilor egoisme, lumea de astăzi se va prăbuși, se va disipa, se va dispersa. Mâine aparține dragonului.

Și singura scânteie de speranță care rămâne în inimă este speranța unei minuni. Contabilitatea ne spune că a rezumat rezultatele cu exactitate, nu există nicio îndoială. Ei bine, poate că este posibil să existe fără contabilitate, doar să-i arzi cărțile, să amesteci toate veniturile și cheltuielile. Să crezi că în ceasul morții chiar și cerul se deschide păcătoșilor, cei mai nepocăiți se pocăiesc, muții încep să profetească, iar orbii au viziuni. Numai în ordinea unei astfel de minuni putem aștepta o cale de ieșire acum, numai în ea există speranță. Este dificil pentru o inimă umană obosită să spere, mai ales la o minune, la ceva fără precedent, inexplicabil. Suntem prea obișnuiți cu faptul că până și cei mai...

38 de ani

Adevăratele speranțe sunt spulberate și sting, iar aici este necesar să sperăm la ceva aproape iluzoriu.

Dar există încă speranță. Și există unele indicii că poate nu este în zadar.

Dacă umanitatea fără Dumnezeu, ireligioasă, umanitatea tridimensională și tabla înmulțirii, înțelege că niciun organism real nu poate trăi așa, dacă se pocăiește cu adevărat până în adâncul ei, dacă se întoarce la casa Tatălui de unde a plecat blestemându-L pe Tatăl, dacă înțelege din nou că înaintea ei se află calea religioasă, că este chemată să devină Dumnezeu-umanitate, dacă se predă voinței Creatorului, dacă înțelege insignifianța micilor sale dorințe, bunăstare și egoisme, dacă în cele din urmă le spune încercărilor viitoare că acesta este flagelul lui Dumnezeu, așa cum Attila a fost flagelul lui Dumnezeu, și că ea însăși este de vină pentru faptul că acest flagel este necesar - într-un cuvânt, dacă umanitatea se retrage din nou la sursele sale creștine și este reînnoită de ele, și înflorește cu o nouă creativitate creștină și este aprinsă de un nou foc creștin, atunci s-ar putea spune că, chiar și până în ultimul moment, nu totul este pierdut.

Există semne subtile și abia vizibile că speranța poate nu este zadarnică. Există, în primul rând, semne slabe ale unei renașteri religioase, care, însă, cuprinde doar o mică parte a elitei culturale a democrațiilor. Există, în cele din urmă, vocea foarte puternică și curajoasă a diferitelor biserici, care își apără adevărul împotriva falselor adevăruri ale noilor religii. Există un fenomen ciudat și paradoxal, care constă în faptul că astăzi creștinismul nu este persecutat doar în țările democratice. Există o promisiune de renaștere - sângele martirilor, procesele mărturisitorilor. Precum înainte, așa și acum - sângele martirilor este sămânța creștinismului. Dar toate acestea sunt doar indicii slabe. Opusul sună mult mai tare: mult mai convingător, de exemplu, este zâmbetul unui politician, economist, istoric - democrat sau fascist - nu contează - cu care pro-

citește aceste rânduri sau altele similare. Pentru el, aceasta este un fel de ceață mistică, de care se va îndepărta cu enervare. Și nu va fi derutat de faptul că în afara acestei ceți nu există deloc soluții. Întrebarea este următoarea: fie, prin pocăință și purificare, omenirea fără Dumnezeu se va întoarce în casa Tatălui, iar epoca renașterii creștine autentice va străluci și se va simți ca Dumnezeu-umanitate, fie timp de multe secole suntem condamnați puterii fiarei, omului-zeu, noii și cumplitei religii idolatre. Nu există o a treia opțiune.

Călugărița Maria.

Memorii

Prietenul meu din copilărie

Evenimentele și oamenii care au intrat în istorie devin, chiar și în ochii celor care au trăit în același timp cu ei, un fel de figuri osificate; se realizează un fel de canon nescris conform căruia fiecare figură istorică nu poate fi înfățișată decât în conformitate cu această idee osificată despre ea.

Virtuțile sunt întotdeauna virtute fără amestec, ticăloșia este, de asemenea, pictată într-o singură culoare comună și, prin urmare, persoanele descrise dobândesc sensul de simboluri mai degrabă decât cel de oameni vii.

Amintirile mele se referă la o persoană care a devenit probabil cea mai emblematică. Vreau să povestesc despre relația mea din copilărie cu K. P. Pobedonostsev.

Aceste relații au avut loc în perioada în care aveam între cinci și treisprezece ani, iar acest lucru a determinat faptul că l-am perceput pe Pobedonoștev nu ca pe un om de stat, nu ca pe un ideolog al reacției domniei lui Alexandru al III-lea, ci exclusiv ca pe o persoană, ca pe un bătrân, care trata copiii cu o tandrețe extremă.

Scrisorile lui Pobedonostsev tocmai au fost publicate, completând portretul său canonic general: un pilon al reacției, inspiratorul tuturor politicilor interne și bisericești ale lui Alexandru al III-lea, un puternic stingător rece, știind ce vrea. Semnificația sa istorică este pe deplin definită. Cred că în acest moment amintirile mele vor fi interesante, întrucât îi vor contura imaginea dintr-un punct de vedere complet diferit, îl vor întruchipa oarecum într-o imagine umană, lipsită de toată certitudinea canonului iconografic, care păcătuiește întotdeauna împotriva adevărului vieții.

***

Așa că, în fiecare iarnă, întreaga noastră familie mergea la Sankt Petersburg pentru una sau două luni, ca să o viziteze pe bunica mea, mătușa mamei mele, Elizaveta Alexandrovna Yafimovici.

După viața liberă și spațioasă de acasă, într-un orășel de pe coasta Mării Negre, apartamentul bunicii mele mi se părea cu totul altceva, o lume de basm. Nu vedeam Petersburgul în timpul acestor vizite: de fiecare dată, încă pe drum, ne curgea nasul și mama nu îndrăznea să ne lase să mergem la plimbare prin Petersburg până chiar la plecare. Coboram din tren în vagonul bunicii, iar apoi, dacă vizitam alte rude, mergeam într-un vagon cu Ivan, cel în vizită, la chilie.

Așadar, singurele mele amintiri timpurii despre Sankt Petersburg sunt liftul din apartamentul mătușii mele, două vaze chinezești uriașe din vitrinele Farmaciei Anichkova de la colțul străzilor Nevsky și Fontanka, doi tauri de aur de pe firma măcelăriei din fața vitrinelor apartamentului bunicii mele și oameni morți.

Bunica citea dinainte despre ei în Novoye Vremya și ne informa. Dimineața îi așteptam la ferestrele biroului! Cei înmormântați cu muzică erau onorați în mod special. Erau distribuiți pe rând - al bunicii, al meu și al fratelui meu... și iar al bunicii, în funcție de cât de norocos erai să vezi defunctul cu muzică. Apartamentul bunicii era imens, paisprezece camere, pe Liteiny Prospekt 57. Podeaua era acoperită cu covoare care nu fuseseră date jos de optsprezece ani. Sufrageria avea mobilă sculptată de Lizeray. Pe pereți atârnau portrete: Marea Ducesă Elena Pavlovna, trei busturi sculpturale; Marea Ducesă Ekaterina Mihailovna; apoi un portret al lui L. E. Naryshkin (de Angelica Kaufman). Acesta stă în fața unui bust al Ecaterinei a II-a, iar pe hârtia din fața lui scrie „este mai bine să achiți 10 vinovați decât să condamni un nevinovat”. Apoi un portret al soțului bunicii mele - imens, în vopsele de ulei; apoi a bunicii mele însăși și a surorilor ei – amândouă tinere, cu bucle pe urechi și umerii goi (doamnele de companie ale Elenei Pavlovna).

În fiecare cameră erau mai multe ceasuri. În timpul grevei, întregul apartament era umplut de o muzică ciudată: zumzetul lent și încețoșat al ceasurilor vechi de un secol strălucea și era depășit de sunetul argintiu al ceasurilor din Sèvres, apoi ceasurile turnului au început să bată, apoi era complet imposibil să se dea seama câte și care ceasuri băteau.

Bunica locuia singură, înconjurată de ceea ce considera ea a fi strictul necesar pentru servitori. Lacheul Ivan și servitoarea Polina erau ființe obișnuite, iar barmanul Anton Karlovici, care era proaspăt bărbierit și ne inspira mult respect mie și fratelui meu, a venit să raporteze că cina fusese servită. Se oprea mereu la același pătrat de covor și vorbea tare într-o limbă necunoscută: „Diner ist serviert, gnedige Frau, excelență.”

Bunica însăși era o persoană care își supraviețuise de mult timpului. Spunea adesea: „Vă iubesc pe toți, prietenii mei, și totuși îmi sunteți străini. Toți cei dragi mei sunt de mult în morminte.” S-a născut în 1818 în familia nobilă și bogată din Moscova, Dmitriev-Mamontov. A fost crescută de bunica sa, Praskovia Semionovna Yafimovici, născută Naryshkina, o femeie de mare inteligență. Bunica noastră vorbea mereu despre ea la nesfârșit. La vârsta de optsprezece ani, bunica a devenit domnișoară de onoare a Marii Ducese Elena Pavlovna, iar în toate memoriile sale a menționat rareori rolul pe care Elena Pavlovna l-a jucat în timpul domniei lui Alexandru al II-lea ca singura Mare Ducesă liberală și cultă din toate timpurile. A vorbit mai mult despre însăși viața Palatului Mihailovski, despre cum bucătarul francez le hrănea pe Marile Ducese și domnișoarele de onoare cu broaște deghizate în pui de găină. Își amintea cum Mihail Pavlovici o numea „Mamanoșa” și cum Nicolae I le-a ordonat tuturor doamnelor de la Curtea

Mare să învețe de la ea cum să facă reverențe, ghemuindu-se foarte jos și fără să-și plece capetele. A tratat memoria Elenei Pavlovna cu adorație. Vorbea cu aceeași adorație despre soțul ei, Vladimir Matveevici Iafimovici. Și măsura tot ce era modern după ele. Teoria ei despre aristocrație era curioasă. Mai târziu, râzând, am spus că de la bunica mea am fost primul care a învățat principiile de bază ale egalității și democrației. Ea susținea că un adevărat aristocrat ar trebui să fie egal în relațiile sale cu toată lumea. Doar un „parvenu" (parvenit) ar face o diferență în relațiile sale dintre nobil și ignobil, în timp ce oamenii de rând și aristocrații îi tratează întotdeauna pe toți în mod egal. Și într-adevăr, în salonul ei se putea vedea pe Prințesa Elena, nepoata Marelui Duce. Elena Pavlovna și fina bunicii sale (fiica croitoresei sale), sau prietenul nostru din copilărie și tutore, studentul ciufulit Borchkhadze, și lângă el membrul Consiliului de Stat, baronul M.A. Taube - și era imposibil să observăm măcar o umbră de diferență în modul în care gazda își trata oaspeții.

Avea des oaspeți. Eu și fratele meu eram chemați din camera copiilor. Întotdeauna trebuia să recit Jukovski cu sentiment. Nu-mi amintesc acum aceste poezii, doar ultimele versuri mi-au rămas în memorie: „O, sfântă Patrie, ce inimă nu tremură, binecuvântându-te."

Printre cei mai apropiați prieteni ai bunicii mele, care o vizitau des, se număra Konstantin Petrovici Pobedonoștiv. Locuia chiar vizavi, de la o fereastră la alta. Seara, se puteau vedea siluete mișcându-se în biroul său. Prietenia bunicii mele cu el a fost de lungă durată. Așa cum Pobedonoștiv a apărut pentru prima dată la curtea Elenei Pavlovna ca un tânăr și promițător, tot așa în mintea bunicii mele a fost un tânăr până la bătrânețe. Nu-mi amintesc deloc ce i-a legat; bunica mea nu era interesată de politică. Cred că amândoi erau pur și simplu niște bătrâni, care deveneau din ce în ce mai puțini. Bunica mea a ascultat cu mare atenție sfaturile lui Pobedonoștiv. Într-o zi, a vrut să intre într-o mănăstire. Pobedonoștiv, care fusese inițiat în planul ei, s-a răzvrătit! „Ai milă, Elizaveta Alexandrovna, cum de nu trăiești ca un călugăr? Nici nu-ți poți imagina ce oroare sunt mănăstirile noastre!" „Ipocrizie, meschinărie, bârfe, certuri! Nu aveți ce căuta acolo!"

Dar aș vrea să vă povestesc acum despre relația mea cu Konstantin Petrovici, ceva care este complet în contradicție cu imaginea obișnuită despre el.

Pobedonostsev iubea cu pasiune copiii. Din câte am putut judeca, iubea tot felul de copii în general - nobili și umili, de orice naționalitate, băieți și fete - indiferent de orice relație cu părinții lor. Iar copiii, întotdeauna sensibili la dragostea adevărată, îl răsplăteau cu o adorație reală. În copilăria mea, nu-mi amintesc de o altă persoană care să se poată interesa atât de atent și sincer de interesele mele copilărești. Alți oameni, din bunătate față de părinții lor sau pentru că în acel moment spuneam ceva amuzant, mă ascultau și zâmbeau. Dar Pobedonostsev era serios interesat de ceea ce mă interesa - și, prin urmare,

părea singurul egal al tuturor adulților. Îl iubeam foarte mult și îl consideram adevăratul meu PRIETEN.

Prietenia asta a decurs cam așa. Aveam probabil vreo cinci ani când m-a văzut prima dată la bunica. Am făcut o reverență când am apărut în sufragerie, am recitat câteva poezii cu emoție și m-am așezat lângă bunica pe canapea ca să tac, ca de obicei, și să ascult ce spuneau adulții. Dar nu a trebuit să tac, pentru că Pobedonostsev a început să-mi pună întrebări. La început am fost puțin timid, dar foarte curând am simțit că era serios interesat de lumea mea, iar conversația a devenit complet relaxată. După ce a plecat, mi-a trimis o păpușă, cărți cu imagini în limba engleză și o invitație pentru bunica să mă viziteze cât mai curând posibil. Am mers... Bunica nu mergea niciodată pe jos pe străzi. Mergea opt kilometri în camera ei în fiecare zi. Ca să-l vizitez pe Pobedonostsev, care locuia vizavi, am mers așa: m-am urcat într-o trăsură, am condus până la Catedrala Vladimir, am virat acolo și am mers până la intrarea lui Pobedonostsev.

Uriașul portar, cu aspect bătrân, Kornei, a deschis ușa. Casa Sinodală în care locuia Pobedonostsev era imensă, nenumăratele săli mă derutau complet. Îmi amintesc de o cameră mică, plină de icoane și strălucind de lămpi. Soția lui Pobedonostsev, Ekaterina Alexandrovna, în comparație cu soțul ei, era încă o femeie foarte tânără, „aparținea lumii adulților” și, prin urmare, mă interesa puțin. Mult mai târziu am observat că era foarte maiestuoasă și frumoasă - eram interesat de ea, aflând deja că Tolstoi se presupune că a pictat-o pe Anna Karenina după ea. Avea un păr magnific, legat jos în codițe groase, iar pe umeri purta o talmă de catifea, o talmă roșie atât de specială (sau nu se mai numește așa?). Aveau o fiică adoptivă - Marfinka, era cu trei ani mai tânără decât mine. Avea bucle lungi, fața ei era subțire și capricioasă. Și, în ciuda faptului că în casa familiei Pobedonostsev era un copil, nimeni nu s-a gândit că mă aduc în vizită la Marfinka - urma să-l vizitez pe PRIETENUL meu, Konstantin Petrovici.

Bunica stătea cu Ekaterina Alexandrovna și bea ceai, iar eu și Konstantin Petrovici beam ceai separat. Dacă în acel moment erau și alți copii, și aproape întotdeauna erau (îmi amintesc de două fetițe în rochii roșii care spuneau că s-au născut la Constantinopol) - atunci Marfinka era cu ei, iar eu cu siguranță eram cu Konstantin Petrovici.

Îmi amintesc cum m-a dus odată la biroul lui. Erau mulți oameni acolo. O călugăriță uriașă și grasă, un episcop, oficiali importanți și generali. Nu-mi amintesc ce întrebări mi-au pus și la ce am răspuns, dar tot timpul am avut conștiința că sunt cu PRIETENUL meu și toată lumea a înțeles asta și era destul de firesc ca Pobedonostsev, care nu mai era tânăr, să fie PRIETENUL meu.

Lângă birou mai era o CAMERĂ SPECIALĂ. Toți pereții erau acoperiți cu portrete de copii, iar în colț era un adevărat dulap magic. De acolo se scoteau păpuși, cărți cu imagini magnifice, diverse jucării... Îmi amintesc că odată am fost

la Konstantin Petrovici de Paște. A luat din dulap un ou făcut de Lukutin și m-a întâmpinat cu urarea de Paște. În interiorul oului era scris: „Către Excelența Sa Konstantin Petrovici Pobedonostsev de la Vechii Credincioși din Sankt Petersburg.” Am păstrat apoi acest ou foarte mult timp.

Într-o zi, Konstantin Petrovici a venit la bunica mea, îmbrăcat în redingota lui unsuroasă obișnuită, cu o cravată legată strâmb cu o fundă, și i-a spus: „Tocmai am fost, draga mea Elizaveta Alexandrovna, la palatul Mariei Feodorovna...” — și apoi a început o lungă conversație despre ce fel de oameni erau odinioară (Elena Pavlovna!..) și ce fel de oameni sunt acum... Am fost teribil de surprins. Țarii erau ceva complet magic pentru mine. Eram sigur, de exemplu, că trăsura regală trebuie neapărat să se deplaseze pe covoare și, prin analogie cu bărcile lansate de pe țărm în mare, pe care le vedeam adesea. Mă gândeam că covoarele din fața trăsurii regale vor fi luate de val, la fel ca și podurile pe care se mișcă barca... Și apoi, dintr-o dată, au apărut redingota unsuroasă și cravata strâmbă a lui Konstantin Petrovici.

Când am venit la Petersburg, bunica mea i-a scris lui Pobedonostsev în aceeași zi: „Dragă Konstantin Petrovici. Lizanka a sosit!” Iar a doua zi dimineață a apărut cu cărți și jucării, a zâmbit cu amabilitate, a întrebat de mine și mi-a povestit despre el.

Învățând să scriu, am început să-l felicit cu grijă de Paște și de Crăciun. Apoi corespondența a devenit mai frecventă. Din păcate, nu mai am scrisorile lui acum. Dar iată aproximativ ce conțin. Pe o jumătate de foaie de hârtie de scrisori împăturită în jumătate, fiecare rând ulterior începe mai departe de marginea hârtiei decât precedentul. Adresa este întotdeauna: „Dragă Lizanka!” Primele scrisori, când aveam șase până la nouă ani, conțineau doar mesajul că bunica era sănătoasă, îmi era dor de mine, îi dăruia lui Marfinka o păpușă uriașă etc. Apoi scrisorile au devenit mai serioase și moralizatoare. Îmi amintesc cu siguranță o frază: „Am auzit că studiezi bine, dar prietene, acesta nu este lucrul principal, principalul lucru este să păstrezi un suflet înalt și pur, capabil să înțeleagă tot ce este frumos.”

Îmi amintesc că în momentele de tot felul de necazuri și dezamăgiri din copilărie mă așezam să-i scriu lui Konstantin Petrovici și că scrisorile mele către el erau cea mai sinceră expunere a filosofiei mele din copilărie.

Pobedonostsev s-a întâlnit cu mama la bunica mea de cinci sau șase ori. Nu l-a văzut niciodată pe tatăl meu - cred că tatăl meu nu simțea nicio simpatie pentru el.

Și astfel, în ciuda faptului că familia mea îi era complet străină, Konstantin Petrovici a răspuns rapid și cu atenție la scrisorile mele, simțindu-mă cu adevărat nu ca pe un „copil mic și o insectă”, ci ca pe o persoană cu care avea o anumită relație. Îmi amintesc cum cunoștințele noastre erau mereu surprinse: de ce are

nevoie Pobedonostsev de această corespondență cu o fetiță? Am avut un răspuns precis la asta: „Pentru că suntem prieteni!”

Așa au mers lucrurile până în 1904. Aveam atunci doisprezece ani. Războiul Japonez se termina. Revoluția începea. În pădurile noastre, atât războiul, cât și revoluția se resimțeau, desigur, mai puțin decât în centru. Dar războiul ne-a provocat mie și fratelui meu un sentiment de mare umilință. Îmi amintesc cum tatăl meu a intrat în bibliotecă și i-a citit mamei un ziar care descria detaliile Bătăliei de la Țushima... și apoi revoluția. Am perceput-o ca pe ceva îndreptat împotriva lui Pobedonoștev! Și, destul de ciudat, dintre toată familia noastră, la început am fost cel mai intolerant față de ea.

În acele zile, îmi amintesc cum un georgian a venit să-l vadă pe tatăl meu în interes de serviciu, iar tatăl meu l-a lăsat să bea ceai. Am auzit de la cineva că era un revoluționar și că, dacă se va descoperi acest lucru, va fi condamnat la muncă silnică. De departe, am decis că așa trebuie să fie, dar când am văzut că la masa noastră stătea un tânăr, tușind disperat, cu o privire foarte tristă, mi-am amintit de toate zvonurile despre el și mi-a fost foarte milă de el. Dar am decis imediat că aceasta era o slăbiciune. M-am dus în sufragerie, am scos un portret al lui Pobedonoștev cu inscripția „Dragei Lizanka”, iar pe portret o cravată neascultătoare ieșise de sub guler pe o parte, m-am așezat într-un colț și am început să-l privesc, ca să nu slăbesc, să nu cedez, să nu regret, ca să-i rămân fidel prietenului meu...

Mai târziu ne-am mutat în Grădina Nikitsky, lângă Ialta; tatăl meu a fost numit director al școlii de viticultură și vinificație de acolo.

Evenimentele din 1905 au început. Studenții au mers la Ialta pentru mitinguri. Într-o zi, tatăl meu a fost anunțat telefonic că „Suta Neagră” - pogromiștii din Vorontsovskaya Slobodka - urmau să-i bată la întoarcere. Tatăl meu a ieșit cu o trăsură să-i întâmpine pentru a-i salva. Tatăl meu era un om uriaș, cu un cap mai înalt decât oricine și cântărind mai mult de opt pudi. M-am gândit că îi va salva, bazându-se pe forța lui fizică, care era cu adevărat incredibilă. Dar calculele lui au fost mai corecte. Când huliganii au văzut cunoscuta trăsură a directorului Școlii Nikitsky și pe studenții plimbându-se în jurul ei într-un mod demn, au decis, desigur, că lupta nu va rămâne nepedepsită, iar studenții s-au întors acasă în siguranță. Dar o mare luptă a început în sufletul meu. Pe de o parte, tatăl, apărând tot acest tineret cu gândire revoluționară care mi se părea simpatizant, iar pe de altă parte, Pobedonostsev la masa rezervată. Era ceva la care să mă gândesc.

Tatăl a sugerat ca studenții să organizeze un consiliu al bătrânilor și a permis mitinguri. I-am ascultat pe vorbitorii veniți de la Ialta, eu însumi am fost supus propagandei zilnice a studenților și am simțit că totul se prăbușește, totul în afară de prietenia mea personală cu Konstantin Petrovici.

Jos cu țarul? Am fost de acord cu asta fără probleme. O republică? Puterea populară? - totul a ieșit, de asemenea, lin și inteligent. Partidul Social-Democrat Rus? Partidul Socialist Revoluționar? Desigur, mi-a fost greu să-mi dau seama de asta. Pentru mine, unul era personificat puțin de studentul Zosimov și oratorul șchiop de la Ialta, iar celălalt de studentul Petrov și poveștile sale despre tot felul de isprăvi și sacrificii. În general, întreaga această revoluție agitată, entuziastă și eroică a fost foarte acceptabilă, la fel ca socialismul, fără a provoca obiecții. Iar lupta, riscul, pericolul, conspirația, isprăvirea, eroismul - erau pur și simplu atractive. În drumul spre toate acestea a existat un singur OBSTACOL, DAR URIAȘ - Konstantin Petrovici Pobedonostsev. Pasiunea mea pentru revoluție mi se părea un fel de trădare PERSONALĂ a lui Pobedonostsev, deși, apropo, nu am vorbit niciodată despre politică. Și părea incredibil. Asta pentru că îl cunoșteam de atâția ani. Fiind într-o prietenie cât se poate de sinceră cu el, am trecut cu vederea și nu am observat ceea ce era cunoscut de tot poporul rus. Iar prietenia mea cu Konstantin Petrovici și oportunitatea de a-l observa direct mi-au spus că poporul rus greșea și eu aveam dreptate. Dar împotriva acestui fapt se opunea faptul că întregul popor rus nu putea greși și numai eu știam adevărul, iar această îndoială era teoretic irezolvabilă. Îmi amintesc revistele satirice din acea vreme. Pe fundalul roșu al focului revoluționar, urechile verzi ale „liliacului”. Acest lucru pur și simplu mă ofensa. Îmi plăcea chipul bătrân al lui Pobedonoștiv, cu ochi inteligenți și blânzi în ochelari, cu cute de piele uscată și ridată sub bărbie. Dar a-l înfățișa ca un „liliac” cu urechi verzi era, în mintea mea, o calomnie evidentă. Dar toate acestea țineau de domeniul teoriei și al experiențelor interioare, despre care i le-am spus doar tatălui meu.

Dar, în practică, totul era mult mai simplu. Îmi amintesc că tatăl meu pleca spre Simferopol. L-am condus la debarcader. Celebrul căpitan de poliție din Ialta, Gvozdevici, se afla întâmplător acolo. Se pare că, dorind să-l batjocorească pe tatăl meu, care devenise deja aproape cunoscut ca un revoluționar, Gvozdevici a așteptat până când nava a început să plece și apoi i-a strigat tatălui meu: „...am uitat să-ți spun mai devreme, iar acum la școala Nikitski ar trebui să fie o percheziție și probabil niște arestări.” Tatăl meu și-a întins brațele neputincios în timp ce nava pleca. Știa că nu totul mergea bine cu studenții în această privință și că el, ca avocat, ca director, ar fi trebuit să fie prezent în timpul percheziției de la Nikitski. Îmi amintesc clar că, văzând gestul lui neputincios, am decis imediat să iau parte la această chestiune. De la debarcader m-am dus la hotelul care aparținea tatălui colegului meu de clasă, cu care eram prieten, și l-am sunat pe unul dintre studenți la telefon și i-am relatat tot ce auzisem.

Percheziția, desigur, a avut loc. Dar din momentul conversației mele telefonice și până când Gvozdevici a reușit să ajungă la Nikita, toate sobele din școală erau aprinse (!) și, bineînțeles, nu s-a găsit nimic reprobabil. Astfel, practic deja îmi înșelasem PRIETENUL. Nu eram cu el.

Până în primăvara anului 1906, a început o reacție, aceasta s-a întâmplat din cauza denunțului administratorului, care a servit în poliția secretă, și a preotului, în compania altor profesori, cărora regimul tatălui meu li se părea inacceptabil.

Am decis să-mi clarific toate îndoielile chiar cu Pobedonostsev. Îmi amintesc cât de încântat am fost când m-am dus la el!

Aceeași privire blândă, aceeași redingotă unsuroasă, același interes pentru interesele mele. Mi se părea că într-o clipă problema va fi decisă în favoarea lui Konstantin Petrovici.

- Konstantin Petrovici, trebuie să vorbesc serios cu tine, singur.

Nu a fost surprins, m-a dus în biroul lui și a încuiat ușa.

- Ce s-a întâmplat?

Cum să-i explic ce se întâmplă? Trebuie să spun totul într-un cuvânt și să primesc un răspuns la orice într-un singur cuvânt. Stăteam în fața lui într-un fotoliu adânc. Mă privea atent și cu afecțiune prin ochelarii lui mari.

- Konstantin Petrovici, ce este adevărul?

Întrebarea era a lui Pilat. Dar spunea de fapt totul și voiam să primesc un răspuns într-un singur cuvânt. Pobedonostsev a înțeles câte întrebări erau acoperite de ea, a înțeles tot ce se întâmpla în sufletul meu. A zâmbit și a răspuns cu o voce calmă:

- Draga mea prietenă, Lizanka! Adevărul este în DRAGOSTE, desigur. Dar mulți cred că adevărul este în dragostea pentru cei îndepărtați. Dragostea pentru cei îndepărtați nu este dragoste. Dacă fiecare și-ar iubi aproapele, aproapele lor adevărat (!), care le este cu adevărat apropiat, atunci dragostea pentru cei îndepărtați nu ar fi necesară. Așa este și în fapte: faptele îndepărtate și mari nu sunt deloc fapte. Iar faptele reale sunt apropiate, mici, nesesizabile. O ispravă este întotdeauna nesesizabilă. O ispravă nu este într-o poză, ci în sacrificiu de sine, în modestie...

Am decis atunci că Pobedonostsev picase testul și că cei care îl priveau de departe aveau dreptate. Se pare că și el simțea că ceva se rupsese în relația noastră.

Aceasta a fost ultima noastră întâlnire.

Curând am plecat din Sankt Petersburg spre sud, în orășelul nostru.

Tatăl meu a murit.

Apoi a murit bunica mea.

Nu-mi amintesc acum când a murit Pobedonostsev. În momentul morții sale, eram din nou la Sankt Petersburg, dar nu am mers la înmormântare…

Întâlniri cu Blok

Scrisă la Paris la a cincisprezecea aniversare a morții poetului

Memoriile M. Maria, „Întâlniri cu Blok”, au fost publicate pentru prima dată în 1936, în revista „Sovremennye Zapiski” nr. 62 (Paris). Această povestire transmite cu o acuratețe uimitoare timpul, emoțiile, relațiile și atmosfera acelor ani îndepărtați, de la începutul secolului trecut. Eseul a fost republicat în repetate rânduri în străinătate și în URSS, ca parte a diferitelor colecții. Cu toate acestea, toate aceste retipăriri conțin fie greșeli de tipar (până la și inclusiv denaturarea textului), fie tăieturi și nu au aproape niciun comentariu. Acest eseu este publicat pe baza textului scris de-o viață al „Sovremennye Zapiski”. Ortografia și punctuația sunt apropiate de standardele moderne.

***

Călugărița Maria

Acum treizeci de ani, în vara anului 1906, a avut loc un eveniment în viața mea, în urma căruia am devenit adult. Aveam doar paisprezece ani, dar viața de atunci ne maturiza rapid. Trăiserăm războiul japonez și revoluția, ne confruntam cu nevoia de a ne destrăma rapid ideile copilărești despre lume și de a ne da un răspuns la întrebarea unde ne aflam și cu cine ne aflam. Pentru prima dată, conceptul unui nou erou, al cărui nume era Poporul, ne-a intrat în conștiință. Singurul lucru care ne-a derutat și ne-a chinuit a fost nevoia de a răspunde la cea mai importantă întrebare: cred în Dumnezeu? Și există Dumnezeu?

Și acum a venit răspunsul. A venit cu o asemenea tragică irefutabilitate. Chiar și acum îmi amintesc peisajul acestui răspuns... Zorii unei zile fierbinți de vară. Cerul neted și roșiatic. Desenele negre ale frunzelor ovale ale salcâmurilor. Ciripitul puternic al vrăbiilor. Plânsul din cameră... TATĂL MEU A MURIT!

Și un gând simplu în mintea mea: „Această moarte nu este de niciun folos nimănui. Este nedreaptă. Asta înseamnă că nu există dreptate. Și dacă nu există dreptate, atunci nu există un Dumnezeu drept. Și dacă nu există un Dumnezeu drept, atunci nu există deloc Dumnezeu.”

Nu există îndoieli, nu există argumente împotriva unei astfel de concluzii. Săraca lume, în care nu există Dumnezeu, în care domnește moartea, săracii oameni, săracul de mine, care am devenit brusc adult pentru că am învățat secretul

adulților, că nu există Dumnezeu și că în lume există durere, rău și nedreptate. AȘA S-A SFÂRȘIT COPILĂRIA!

În toamnă, pentru prima dată, am părăsit pentru mult timp Marea Neagră, sudul, soarele, vântul și libertatea.

Prima iarnă la Sankt Petersburg.

Un apartament mic pe strada Baskov.

Școală de gramatică.

Dimineața începem să studiem cu lumină electrică, iar în timpul ultimelor lecții lămpile sunt și ele aprinse.

Pe străzi este o ceață roșie.

Cade zăpadă roșie.

Nu există niciodată, niciodată soare.

Rudele țin slujbe de pomenire și poartă doliu.

Există împăcare în cadrul slujbelor funerare, dar eu nu vreau să fac pace și nu am cu cine să mă împac, pentru că EL NU ESTE ACOLO. Dacă ar mai fi posibil să te îndoiești și să eziți acasă, atunci aici... în această ceață roșie. În această toamnă blestemată, nu există îndoieli.

Capacul raiului s-a închis complet peste acest oraș-sicriu.

Și în spatele lui este golul.

***

Uram Petersburgul. Îmi era greu să mă forțez să învăț. În loc să merg la școală, mergeam să rătăcesc departe prin Parcul Petrovsky, la groapa de gunoi, la miomul poligonului de tragere la porumbei. Cea mai acută melancolie din întreaga mea viață a fost atunci. Și sufletul meu își dorea o ispravă, moartea pentru toată neadevărul lumii, ca să nu mai existe această ceață roșie și prostii.

În clasa mea, erau pasionați de L. Andreev, Komissarzhevskaia, Meterling. Visam să întâlnesc adevărați revoluționari, gata să-și sacrifice viața pentru popor în fiecare zi. Întâmplător, am întâlnit niște mici studenți de partid. Dar nu și-au sacrificat viața, ci au vorbit despre plusvaloare, despre capital, despre chestiunea agrară.

A fost foarte dezamăgitor.

Nu puteam înțelege de ce economia politică era un lucru mai fascinant decât facturile de la piață pe care i le aducea mamei mele bucătăreasa Annușka.

Nopțile albe s-au dovedit a fi chiar mai crude decât zilele negre. Am rătăcit ore întregi, era aproape imposibil să studiez, am scris poezii, nu-mi găseam un loc pentru mine. Nu numai că nu aveam niciun sens în viața mea, dar întreaga lume își pierdea iremediabil sensul.

Toamna, e din nou ceață roșie...

Familia mea a decis să mă scoată din rutina melancoliei patetice și a credinței în prostii. Aveam o verișoară, mult mai mare decât mine. O fată pozitivă, veselă și inteligentă. A absolvit un institut de medicină, avea simpatii social-democrate și nu simpatiza deloc cu prostiile mele. Pentru ea, eram un „decadent”. Din bunătatea inimii ei, a decis să aibă grijă de mine. Și să aibă grijă de mine nu în propriul ei spirit, ci în al meu.

Într-o zi, m-a dus la o seară literară la o școală adevărată, de altădată, undeva prin companiile Izmailovsky.

Fiecare capitală are propria provincie, așa că aici era propria sa companie Izmailovo, o adevărată școală - o provincie. În sala de recreere sunt mulți tineri. Poeți decadenți citesc poezie. Sunt destul de mulți. Unul este înalt, fără bărbie, cu un nas imens și șuvițe drepte de păr lung, într-o redingotă cu coadă lungă, citește vesel și șuieră. Se spune că era Gorodețki. Altul - Dmitri Cenzor, nu-mi amintesc fața lui. Pe alții, nu-mi amintesc.

Și încă unul.

Foarte direct, puțin arogant, voce lentă, obosită, metalică.

Păr de un arămiu închis, o față nu modernă, ci mai degrabă ca o piatră funerară medievală, sculptată în piatră, frumoasă și nemișcată.

Citește poezii, evident noi, „sera, deasupra restaurantelor”, „Străinul”... și mai citește câte ceva.

În sufletul meu este o mare atenție. O persoană cu un chip atât de distant, indiferent, frumos. Aceasta nu este deloc ca celelalte. În fața mea este ceva fără precedent, cu un cap și umeri deasupra a tot ceea ce cunosc. Ceva marcant... În poezii este multă melancolie, deznădejde, multe voci ale unui Petersburg cumplit, o ceață roșie, o sufocare a orașului. Nu sunt în afara mea, cântă în mine, sunt ca poeziile mele. Știu deja că EL deține secretul în jurul căruia

rătăcesc, pe care aproape l-am întâlnit de atâtea ori în timpul rătăcirilor mele prin insulele acestui oraș.

Îl întreb pe vărul meu: „Uită-te la program - cine este acesta?”

Răspunsuri: „Alexander Blok.”

***

În clasă, mi-au dat o carte. Pe prima pagină, este o imagine a unui tânăr poet, care iese în niște spații deschise. Poeziile sunt de neînțeles, dar pătrunzătoare - nu pot scăpa de ele. „Omoară-mă, așa cum i-am ucis odată pe cei apropiați. Am uitat tot ce am iubit, mi-am dat inima viscolului...”

Nu înțeleg... dar înțeleg și că el îmi cunoaște secretul. Am citit tot ce are acest tânăr poet. Acasă mi-a fost în sfârșit clar: sunt un decadent. Mă aflu cu adevărat într-o lume fără precedent. Scriu despre mine, scriu despre melancolie, despre Petersburg, despre eroism, despre oameni, despre moarte, dar și despre melancolie și... despre încântare!

În sfârșit, am citit totul, am ținut minte multe pe de rost, PENTRU TOTDEAUNA. Știu că mi-ar putea spune aproape o vrajă ca să-mi potolesc melancolia. Trebuie să vorbesc cu el. Aflu adresa: Galernaya, 41, apt. 4.

VIN!

NU TE-AM PRINS ACASĂ.

MERG PENTRU A DOUA OARĂ.

NU.

În a treia zi, cu mâinile în buzunare și cu apărătorile pălăriei mele finlandeze desfăcute, merg pe Nevsky.

Dacă nu-l găsesc, o să aștept. Nu e din nou acasă. Ei bine, e hotărât, o să aștept. Unele detalii ale apartamentului sunt surprinzătoare. Dintr-un anumit motiv, în camera mică se află un portret imens al lui Mendeleev. Ce e, un chimist sau ceva de genul? Nu sunt multe lucruri în birou, dar toate sunt lucruri mari. Ordinea e exemplară. Nu e aproape nimic pe birou.

Aștept mult timp. În sfârșit sună clopoțelul. Conversație pe hol.

BLOCUL INTRĂ.

Poartă o bluză neagră largă, cu guler răsturnat, exact ca în celebrul portret. Foarte tăcut, foarte timid.

Nu știu de unde să încep. Așteaptă, nu mă întreabă de ce am venit. Mă simt îngrozitor de rușinată, se pare că cea mai mare rușine dintre toate este că, la urma urmei, sunt încă o fată și s-ar putea să nu mă ia în serios. În curând voi împlini cincisprezece ani, iar el este deja adult - probabil are douăzeci și cinci. (Când ne-am cunoscut, Liza Pilenko nu avea chiar șaisprezece ani, iar A. Blok avea douăzeci și opt.)

În cele din urmă, îmi adun curajul și spun totul dintr-o dată. „Nu-mi place Petersburgul, urăsc ceața roșie, nu pot face față acestei toamne, știu că lumea e tristă, rătăcesc ore în șir prin insule și aproape, probabil, știu că Dumnezeu nu există.” Le spun dintr-o dată.

Mă întreabă de ce am venit la el? Îi vorbesc despre poeziile lui, despre cum mi-au intrat pur și simplu în sânge și carne, despre cum mi se pare că are cheia secretului, îl rog să mă ajute.

Este atent, respectuos și serios, înțelege totul, nu ține deloc prelegeri și, se pare, nu observă că nu sunt adult.

Vorbim mult timp. Afară e deja întuneric. Apar ferestrele altor apartamente. Nu aprinde lumina. Mă simt bine, sunt acasă, deși nu pot înțelege mare lucru. Simt că este un om mare lângă mine, că suferă mai mult decât mine, că este și mai trist, că prostiile nu au fost ucise, nu distruse. Sunt uimit de atenția lui deosebită, de un fel de grijă tandră. Îmi pare teribil de rău pentru acest OM MARE. Încep să-l consolez cu grijă, consolându-mă și pe mine în același timp.

E un sentiment ciudat. Când am plecat din Galerna, am lăsat acolo o parte din sufletul meu.

Aceasta nu este o iubire și o grijă pe jumătate copilărească. Și, odată cu aceasta, inima este ușoară și veselă. Este bine când în lume există o dorință atât de mare, o viață atât de mare, o atenție atât de mare, un suflet măreț, gol și văzător.

O săptămână mai târziu primesc o scrisoare: PLICUL ESTE EXTRAORDINAR, ALBASTRU STRĂLUCITOARE.

Scrisul este ferm, nu foarte mare, dar lat, generos, rândurile sunt distanțate larg. În scrisoare sunt versuri: „Când vei sta în fața mea... Totuși, îndrăznesc să cred că ai doar cincisprezece ani.” Scrisoarea vorbește despre morți, că i se pare că nu sunt încă alături de ei, că pot găsi o cale de ieșire, poate cu natura, în contact cu oamenii: „Dacă nu e prea târziu, atunci fugi de noi, cei care murim.” Scrisoarea este de la Revel - s-a dus să-și viziteze mama.

Nu știu de ce sunt indignat. E bine să fugi. Rup scrisoarea și rup plicul albastru. S-a terminat. Am fugit. Așadar, să știi asta, Alexandr Alexandrovici, un om care înțelege totul, care înțelege ce înseamnă să rătăcești fără țintă prin periferia Petersburgului și ce înseamnă să vezi o lume în care nu există Dumnezeu.

Tu mori, iar eu voi lupta împotriva morții, împotriva răului și voi lupta pentru tine, pentru că îmi pare rău pentru tine, pentru că ai intrat în inima mea și nu o vei părăsi niciodată.

***

Petersburgul m-a cucerit cu siguranță.

Melancolia nu este atât de puternică.

Au trecut anii.

În 1910 m-am căsătorit. Soțul meu provenea dintr-o familie din Sankt Petersburg, prieten cu poeții, decadent din fire, dar social-democrat, bolșevic. (Liza Pilenko s-a căsătorit pe 19 februarie 1910 cu D. V. Kuzmin-Karavaev în Biserica Nașterii Maicii Domnului, pe strada Kazanskaia nr. 27) Familia era una profesorală, în care exista un cult al memoriei lui Soloviov și se spuneau anecdote dulci de zi cu zi despre el.

Ritmul vieții noastre este absurd. Ne trezim pe la ora trei după-amiaza, ne culcăm în zori. În fiecare seară, eu și soțul meu mergem la MIR din Sankt Petersburg. Sau la „Turnul" lui Viaceslav Ivanov, unde nu poți ajunge înainte de miezul nopții, sau la „Atelierul Poeților", sau la cel al lui Gorodețki etc.

Este imposibil să transmiți atmosfera anului 1910. Cred că nu mă voi înșela dacă aș spune că Rusia culturală, literară și de gândire era complet pregătită pentru război și revoluție.

În această perioadă, totul era amestecat. Apatie, deznădejde, decadență — și AȘTEPTAREA UNOR NOI DEZASTRE și schimbări. Trăiam în mijlocul unei țări imense, ca pe o insulă pustie. Rusia nu știa să citească și să scrie — întreaga cultură mondială era concentrată în mijlocul nostru. Îi citam pe greci pe de rost, ne plăceau simboliștii francezi, consideram literatura scandinavă a noastră, cunoșteam filosofia și teologia, poezia și istoria întregii lumi. În acest sens, NOI eram cetățeni ai universului, păstrători ai marelui muzeu cultural al umanității. Aceasta era Roma în vremuri de declin!

NOI nu trăiam, NOI contemplam tot ce era mai rafinat în viață, NOI nu ne temeam de niciun cuvânt, NOI eram cinici și lipsiți de castitate în tărâmul spiritului și leneși și inactivi în viață. Într-un anumit sens, noi eram, desigur, revoluția dinaintea revoluției - atât de adânc, fără milă și dezastruos a fost săpat

pământul vechii tradiții, atât de îndrăznețe punți au fost aruncate spre viitor. Și, în același timp, această profunzime și îndrăzneală se combinau cu decăderea inevitabilă, cu spiritul muririi, al fantomelor, al efemerității. Noi eram ultimul act al tragediei - ruptura dintre popor și intelectualitate. În spatele nostru se întindea deșertul înzăpezit al întregii Rusii, țara încătușată, care nu-și cunoștea nici încântările, nici chinurile, care nu ne infecta cu încântările și chinurile ei.

Îmi amintesc de una dintre primele noastre vizite la „Turnul" lui Viaceslav Ivanov. Toată Rusia doarme. E miezul nopții. Sunt o mulțime de oameni în sufragerie. Probabil, nu este niciun om obișnuit aici, o persoană în general sau doar o persoană. Nu am avut încă timp să salutăm pe toată lumea și deja Merejkovski strigă la soțul meu: - „Cu cine ești - cu Hristos sau cu Anticristul?!" Și cearta continuă. Aflu că Hristos și revoluția sunt inextricabil legate, că Revoluția este revelația celui de-al Treilea Testament. Aud un șir nesfârșit de ultime cuvinte, cele mai serioase. În fața mea este un fel de goliciunea spirituală, totul este la vedere, totul este aproape nerușinat. Apoi Kuzmin cântă versete spirituale în propriul său acompaniament. Apoi o conversație despre tragedii grecești, despre „orchestră", despre Dionysos, despre Biserica Ortodoxă. În zori urcăm pe acoperiș, pe „Turn" aceasta face parte și din timpul liber. Mai jos este Grădina Tauridei și cupola Dumei de Stat. UN ORAȘ SOMNOLENT ȘI GRI.

Dimineața aduc un samovar nou, mănâncă ouă amestecate. E timpul să plece acasă. Calul unui birjar aleargă la trap lent pe străzile somnoroase.

E ca beția fără vin.

Mâncare care nu satisface.

Din nou melancolie.

SUFLETUL MEU E TRIST!

Și e ciudat - toată lumea a fost pentru Revoluție, au spus cele mai responsabile cuvinte. Și mă simt și mai ofensat pentru ASTA decât înainte. La urma urmei, nimeni, nimeni nu va muri pentru asta. Mai mult, dacă vor afla că oamenii mor pentru asta, vor încerca să o evalueze, să o aprobe sau să o dezaprobe, să o înțeleagă în sensul cel mai înalt, să strige toată noaptea - până dimineața ouă amestecate. Și nu vor înțelege deloc că a muri pentru revoluție înseamnă a simți o adevărată frânghie în jurul gâtului. A pleca pentru totdeauna într-o dimineață atât de cenușie și somnoroasă, fizic, să accepți cu adevărat moartea. Și îmi pare rău pentru revoluționari, pentru că mor, iar despre moartea lor nu putem vorbi decât inteligent și sublim.

Și îmi pare rău - nu, nu pentru Dumnezeu, El nu există. Îmi pare rău pentru Hristos. Și El a murit, EL a transpirat cu sânge, L-au pălmuit și putem vorbi despre asta cu voce tare, pentru că nu avem niciun cuvânt interzis. Și dacă

moartea LUI pentru tâlhari, desfrânate și vameși este de înțeles, atunci este de neînțeles - pentru noi, atingând întâmplător rănile LUI și nefiind arși de sângele LUI. Treptat, se produce dezbinarea. Hristos, încă nerecunoscut, devine unul dintre noi. Linia de dezbinare se adâncește...

Petersburg, „Turnul” lui Viaceslav, chiar și cultura, ceața, orașul, reacția - toate la fel. Iar celălalt este poporul imens, înțelept, tăcut și cast, revoluția pe moarte, dintr-un anumit motiv Blok, și totodată Hristos.

Hristos este al nostru... Și al cui este al nostru? Sunt eu unde este El? Nu sunt eu printre cei care rostesc cuvinte iresponsabile ce încep să fie percepute ca blasfemie, ca o insultă, ca o otravă mortală? Trebuie să fugim, să ne eliberăm. Dar nu este atât de ușor. Viața merge pe propriul ei drum, prin adunări „la turn”, apoi prin „ateliere”, prin „Câini vagabonzi”.

„Atelierul Poeților” tocmai fusese înființat. Era serios, într-un mod școlar, puțin plictisitor și manierat. Poeziile de acolo erau diferite. Gumilev și Ahmatova începeau să câștige faimă. El rătăcea în afara câmpiei rusești, în țări străine și exotice, ea nu trecea de pragul unei camere înăbușitoare, pline de bibelouri. Nu am nicio cale comună nici cu el, nici cu ea.

Și furtuna se apropia, Rusia era tăcută și moartă. Petersburgul, smuls din ea, era ca și cum ar fi fost smuls de pe țărm și ca o corabie nebună care se năpustește în ceață spre pieirea sa. Murea din cauza absenței autenticității, din cauza absenței posibilității de a vorbi simplu și de a trăi simplu. Nu exista nicio Revoluție și niciun revoluționar în natura acestui oraș. Exista doar noaptea petrecută.

Sufocare. Cețuri roșii.

Melancolia nu este în așteptarea zorilor, ci melancolia vine din convingerea că nu vor mai fi niciodată zori.

Acesta a fost contextul în care au avut loc rarele întâlniri cu Blok.

Întreaga lor serie este a doua perioadă a cunoștinței noastre.

***

Prima întâlnire a avut loc în decembrie (14 decembrie 1910), la o întâlnire dedicată celei de-a zecea aniversări a morții lui Vladimir Soloviov. A avut loc la Școala Tenișevski. Au vorbit Viaceslav Ivanov, Merejkovski, câteva actrițe, apoi altcineva și Blok.

Pe scenă era arogant, vorbea despre neînțelegerea mulțimii, își sublinia alesul și singurătatea. Avea haina încheiată, capul sus, chipul frumos, tragic și nemișcat.

În pauză, soțul meu a ieșit să fumeze o țigară. S-a întors curând să mă invite să mă întâlnesc cu familia Bloks, pe care o cunoștea bine. Am refuzat hotărât. A fost surprins și a început să insiste. Dar i-am spus din nou că nu vreau să mă întâlnesc cu ei și a plecat. M-am ascuns în adâncul rândului meu și m-am calmat.

Curând, soțul s-a întors, dar nu singur, ci cu o doamnă înaltă, plinuță și, după cum mi s-a părut, batjocoritoare... și cu Blok. Nu mă mai puteam ascunde. Trebuia să fac cunoștință. Doamna a zâmbit. Blok i-a întins mâna.

Mi-am dat seama imediat că m-a recunoscut.

El a spus: „Ne-am întâlnit."

Din nou văd un zâmbet familiar, înțelegător, pe fața lui.

Mă întreabă dacă continui să rătăcesc. Cum m-am „descurcat" cu Petersburgul.

Răspund nepotrivit. Liubov Dmitrievna ne invită la cină. Ne înțelegem asupra zilei.

Slavă Domnului, conversația s-a încheiat. Ședința a fost reluată.

Apoi am luat prânzul cu ei. (Prânzul a avut loc pe 15 decembrie la familia Bloks.) Jurnalul său arată că aștepta cu nerăbdare acest prânz cu un sentiment de greutate. Și eu am făcut-o. Din fericire pentru mine, pe lângă noi, foarte vorbărețul Anichkov și soția lui erau acolo. Am vorbit despre Anatole France. După prânz, mi-a arătat poze din Normandia și Bretania, unde fusese vara. A vorbit despre Nauheim, asociat cu experiențe mistice speciale, și m-a întrebat despre cea anterioară a mea. Am vorbit și despre peisajele native, fără de care este imposibil să înțelegi pe deplin o persoană. Am spus că peisajul meu este o mare furtunoasă, aproape neagră de iarnă, fisuri nisipoase ale dunelor înalte ale deșertului, stuf gri-argintiu și strigătele cormoranilor.

A spus că, conform datelor familiei, numele de familie Blok este de origine germană, dar când a ajuns în Olanda, și-a dat seama că aceasta a fost o greșeală, că strămoșii lui erau de acolo, totul în Olanda i se părea atât de familiar și înrudit de sânge. Apoi am vorbit despre copilărie și despre înclinația unui copil către teribil și excepțional. A povestit cum s-a gândit la o piesă de teatru în copilărie. Eroul din ea trebuia să se sinucidă. Și nu s-a putut hotărî asupra unei metode de sinucidere. În cele din urmă, a decis că eroul va sta pe o LAMPĂ și va ARDE. Ca răspuns, i-am povestit despre un monstru care a existat în copilăria mea. NUMELE LUI ERA HUMISTERRAP. Noaptea, se rostogolea în camera mea, rotund și blănos, și dispărea în spatele perdelei ferestrei.

Eu și Blok ne-am întâlnit ca oameni decenți, în companie decentă. Nu ca prima dată, când am dat buzna peste el de pe stradă, din ceața din Petersburg. Blok putea veni să ne viziteze, aveam o mulțime de cunoștințe comune, prieteni, unde ne puteam și întâlni. Lipsea doar un loc unic, necesar. Nu puteam să i mă adresez direct, prin și dincolo de tot ceea ce aveam în comun.

Așa s-a încheiat 1910. Așa au trecut 1911 și 1912. În acest timp ne-am întâlnit destul de des, dar întotdeauna în public.

Blok vizita rar „Turnul”. A tăcut acolo, ca peste tot, mult timp. Îmi amintesc prima dată când Anna Ahmatova a citit poezie. Veaceslav Ivanov a sugerat organizarea unui proces pentru poeziile ei. Voia ca Blok să fie procurorul, iar el, Ivanov, să fie avocatul. Blok a refuzat! Apoi i-a sugerat lui Blok să o apere pe Ahmatova, iar el să fie procurorul.

Blok a refuzat din nou!

Apoi a început să-i ceară lui Blok o singură opinie, exprimată pe scurt.

Blok a roșit - avea o capacitate uimitoare de a roși de jenă - s-a uitat serios în jur și a spus:

„Ea scrie poezie ca și cum ar fi în fața unui bărbat, dar ar trebui să scrii ca și cum ar fi în fața lui Dumnezeu.”

Toată lumea a rămas tăcută. Apoi, un alt poet a început să citească.

Îmi amintesc de Blok la noi acasă, în apartamentul mamei mele de pe Malaya Moskovskaya. Era o mulțime de oameni. Mama îi arăta lui Liubov Dmitrievna niște dantelă veche, din care avea o colecție întreagă. Era agitație generală. Se țineau discursuri la cină. Încercam să-i demonstrez lui Blok că totul era bine, că totul mergea așa cum trebuia. Și simțeam că, din logica cuvintelor mele, o fisură abia vizibilă din propria mea viață creștea și se lărgea cu fiecare minut...

Apoi, îmi amintesc și cum noi, în compania lui Piast, Narbut și Moravskaia, îl alegeam pe Regele Poeților la restaurantul vienez. Există ceva legat de asta în memoriile lui Piast. Și această perioadă, fără a ne oferi nimic semnificativ în relațiile noastre de zi cu zi, ne-a apropiat - dimpotrivă, pur și simplu ne-a prezentat. Acea întâlnire la Anichkov, unde serveau o salată specială de nuci și homari și unde îl serveau și pe Andrei Bely, care tocmai se căsătorise și sosise de la Moscova. Soția lui îi arăta cum poate face un „pod”, iar Anna Ahmatova, ca răspuns, și-a răsucit brațele ca pe un șarpe.

Și în sfârșit, o altă întâlnire. Dar tot în public. Într-un moment întâmplător, pe neașteptate pentru mine, îi spun ceea ce nu îndrăznisem încă să definesc și să-mi spun mie însumi:

- Alexandr Alexandrovici, m-am hotărât să plec de aici, vreau să mă duc pe pământ... Trebuie să mor aici, dar vreau și să lupt și o voi face.

El răspunde serios și conspirativ:

- Da, da, e timpul. Nu vei putea mai târziu. Trebuie să ne grăbim.

Curând, EL s-a încuiat în camera lui.

I se întâmpla des asta.

Nu a răspuns la telefon, nu a citit scrisori și nu a primit pe nimeni.

Am rătăcit doar pe la periferie.

Unii au spus că bea.

Dar mi se părea că nu bea, ci pur și simplu tăcea, tânjea și aștepta inevitabilul. Era chinuitor să știu că acum era închis în celulă - și că nu se putea face nimic pentru a-l ajuta.

Chiar am decis să fug în sfârșit în primăvară, odată cu plecarea obișnuită din Sankt Petersburg. Nu foarte demonstrativ, fără vorbe tare și isterie, fără să jignesc pe nimeni.

Unde să fug? NU SPRE OAMENI! Oameni - era foarte ceață. Ci spre ȚARĂ!

La început va fi doar o vară normală în sud. Dar în toamnă, nu mă voi mai întoarce la Petersburg cu toți ceilalți. Toamna, pe Marea Neagră, sunt furtuni uriașe, libere. Poți vâna rațe pe estuare. Compania mea este tencuitorul Leonty, mecanicul Shligelmilkh, iar îngrijitorul băilor Vintura. Ne plimbăm în cizme înalte de-a lungul câmpiilor inundabile. Seara, de-a lungul țărmului, acasă. Urletul vântului în urechile mele, liber, ușor. Petersburgul a eșuat. JOS CULTURA, JOS CEAȚA ROȘIE. Jos „Turnul” și filosofia. Există un singur ostatic acolo. Acesta este un om, un simbol al unei lumi teribile, punctul de aplicare al tuturor chinurilor ei, singurul adevăr despre ea și poate singura justificare pentru ea, cumpărată cu chinuri - ALEXANDER BLOK.

***

În toamna anului 1913, din diverse motive familiale, trebuie să merg în nord, dar nu vreau să ajung la Petersburg. Dacă va fi inevitabil, voi locui la Moscova iarna și mă voi întoarce în țară la începutul primăverii. Apropo, nu cunosc aproape pe nimeni la Moscova, cu excepția unor vechi cunoștințe de-ale mamei mele. La început, Moscova nu diferă cu adevărat de viața din sud. Există o perioadă de

acalmie în viața mea, un „transfer”. Trebuie să aștept trenul, o perioadă nelimitată de timp. Aștept.

La aproximativ o lună și jumătate după sosirea mea, am întâlnit-o întâmplător pe stradă pe prima mea cunoștință din Petersburg, Sofia Isaakovna Tolstaia. Ea și soțul ei (scriitorul Alexei Tolstoi) s-au mutat și ei la Moscova, locuind aproape de mine, pe Bulevardul Zubovsky. Mă invită la ea acasă. Chiar în prima seară, tot ce Petersburgul, respins, îmi revine imediat. Adevărat, într-o altă formă, moscovită. La început, mă agăț cu tărie de provincialismul meu principial, apoi încep încetul cu încetul să cedez. Așadar, iată prima noastră călătorie comună la Viaceslav Ivanov. Plec într-o dispoziție de luptă. În cele din urmă, voi spune totul, voi declara că sunt un dușman și asta e tot.

Totul este mai liniștit și mai mic pe Smolensky decât era pe „Turn”, el însuși s-a schimbat. Luna nu mai este atât de vizibilă, iar profesorul de germană a devenit mai vizibil. Haloul de păr nu mai strălucește atât de tare, iar ochii de urs par mai ascuțiți. Sunt, ca întotdeauna, mulți oameni. Vorbesc despre Grigore de Nyssa, despre Picasso, despre altceva. Simt nevoia să lupt.

Ivanov e curios, aproape ca o femeie. E interesat de ce am dispărut, de ce sunt de gardă acum. Mă duce în biroul lui. ÎNCEPE BĂTAIA!

Nu ascund, dimpotrivă, sunt primul care începe. Despre vorbe goale, despre trădarea celui mai important lucru, despre viața goală, despre faptul că sunt alături de pământ, de poporul rus simplu, de poporul rus, că resping CULTURA LOR CĂZUTĂ și că EI SUNT STRÂMPAȚI DE POPOR, că poporului nu-i pasă de sufletele lor rafinate și lipsite de viață, nici măcar de faptul că vor da socoteală pentru MOARTEA BLOCULUI.

Viaceslav Ivanov mă ascultă cu mare atenție. Înțelege totul, este de acord cu tot. Mai mult, simt în tonul lui o încercare de a mă lăsa să plec și de a mă binecuvânta pe acest drum. Dar nici nu cer permisiune, nici nu vreau o binecuvântare. Conversația se întrerupe.

Curând din nou, pe 26 noiembrie 1913, ne aflam împreună cu familia Tolstoi la V. Ivanov, pe strada Smolenski.

Sunt puțini oameni, contrar de obicei. Un poet necunoscut mie, pe nume Valerian Valerianovici (am aflat mai târziu - Borodaevski), cu o barbă lungă și îngustă, neagră, tocmai a sosit din Germania și vorbește despre Rudolf Steiner, de asemenea necunoscut mie.

Proprietarul îl ascultă cu aceeași curiozitate binevoitoare cu care ascultă totul. Pentru el, povestea în trăsăturile ei principale nu este nouă, așa că întreabă mai multe despre detalii, despre cum o duc Beli, Voloșin etc. Deoarece se vorbește puțin despre lucrul principal, nu pot înțelege în cele din urmă care este problema.

Dar am un protest inconștient, ascuțit. Obiectez, cert, nici măcar nu știu exact împotriva a ceea ce argumentez. Dar, în mod ciudat, acum înțeleg că atunci intuiția principală a fost corectă. Am argumentat împotriva divinizării și absolutizării forței naturale umane. Într-o dispută absurdă, aproximativă, simt brusc că toate acestea nu sunt întâmplătoare, că lupta mea este cumva pentru Blok, că pentru el există ceva mai teribil decât ca inamicul să devină personal din impersonal. Târziu seara, eu și Tolstoi plecăm. Continuăm să vorbim pe stradă. La început este o dispută. Apoi, pur și simplu, declamația mea despre Blok. Și eu și Tolstoi nu mai mergem acasă, ci rătăcim prin troiene de zăpadă pe străzi necunoscute și pustii. Spun tare, în zăpadă, în noapte, lucruri care sunt sfâșietoare și decisive pentru mine: „Rusia, poporul nostru, a născut un astfel de copil. La fel de dureros și asemănător cu ea. Ei bine, mama este nebună și toți suntem bolnavi de nebunia ei. Dar ea ne-a aruncat acest fiu în brațe și trebuie să-l salvăm, suntem responsabili pentru el. Cum să nu-l lăsăm să fie rănit, nu știu și nu vreau să știu, pentru că nu este posibil să protejezi o persoană cu propriile puteri. Singurul lucru important este să-mi dau de bunăvoie și liber sufletul pentru protecția lui."

La patru zile după acea noapte, pe 1 decembrie, am primit pe neașteptate o scrisoare într-un plic albastru strălucitor! Ca întotdeauna în scrisorile lui Blok, nu exista nicio explicație a motivului pentru care scria, nicio adresă ca fiind „profund respectată" sau „dragă". Doar prenumele și numele lui mijlociu, apoi un fragment dintr-o conversație în desfășurare între noi: „... Gândește-te la mine acum, așa cum mă gândesc și eu la tine... E nevoie de putere ca să depășești cea mai dificilă parte a vieții - PRENUMELE SĂU MIJLOCIU... Nu te mint... Îți sunt recunoscător..."

Poate că îmi este greu să explic acum de ce această scrisoare scurtă și nu foarte clară m-a mișcat atât de mult. În principal, poate, pentru că a fost un răspuns la gândurile mele nocturne extatice, la rugăciunea mea pentru el.

Nu i-am răspuns. Și ce rost mai avea să-i scriu, când ar fi trebuit să știe și să simtă deja răspunsul meu? Toată iarna următoare a fost petrecută cu gânduri la drumul său, în așteptarea a ceva dezastruos și cumplit, spre care se îndrepta. Și nu numai el - totul era deja amestecat într-un vârtej general. Părea că dacă o singură voce ar striga, Rusia va ajunge la sfârșit.

***

Din nou spre sud.

În primăvara anului 1914, în timpul unei furtuni pe Marea Azov, două liniști de nisip cu sate de pescari s-au scufundat până la fund. Pe atunci, pământul de pe coasta Mării Negre gemea. Vânătorii mi-au povestit cum au fugit din estuare din cauza acestor gemete și s-au văzut până târziu în noapte, de frică să rămână singuri cu pământul suferind. Iar vara a avut loc o eclipsă de soare. Tot ce a mai

rămas din ea a fost un inel argintiu-cenușiu. Zori fără precedent au izbucnit - nu numai în est și în vest - întregul orizont a fost luminat de zori. Stele palide au apărut pe cerul cenușiu. Vitele din curte au devenit neliniștite - vacile au mugit, câinii au lătrat, cocoșul a început să cânte, găinile s-au urcat în cuiburi să doarmă.

Apoi au urmat evenimentele despre care toată lumea știe: mobilizarea, războiul.

Sufletul a acceptat războiul. Nu era vorba de o victorie asupra germanilor, germanii aproape că nu aveau nimic de-a face cu asta. Era vorba despre un popor care a devenit brusc o personalitate vie, unificată și, într-un fel, și-a început istoria cu acest război. Ne pregătisem de plecare de prea mult timp, eram prea epuizați de așteptare, ca să nu ne bucurăm de momentul care sosise.

Fratele meu a venit noaptea în camera mea să-mi spună despre decizia lui – urma să meargă ca voluntar. Verișoarele mele se grăbeau la Petersburg să se înscrie la cursuri pentru surorile milostivirii. La început, nu știam ce să fac cu mine însămi, nu voiam să fiu o soră a milostivirii – părea că trebuia să găsesc și să pun în practică altceva. Principalul lucru era să nu mă întorc în oraș cât mai mult timp posibil, să fiu singură cât mai mult timp posibil, să mă gândesc la toate, să înțeleg cu adevărat totul.

Așa trece dureroasa toamnă. E greu de spus ce mi-a oferit, dar după ea totul a devenit mai ferm și mai clar. Și mai ales fermă este conștiința că au venit ultimele zile. Războiul este pragul sfârșitului. Ascultați, priviți cu atenție, mesagerii morții și ai transformării sunt deja printre noi.

Fratele meu a luptat ca voluntar undeva pe Bzura. Mama nu voia să rămână singură la Petersburg, așa că a trebuit să mă duc la ea.

Trenul a gonit prin mlaștinile finlandeze, printre aspeni piperniciți și mesteceni fără frunze.

Cerul este întunecat.

În față se află o perdea neagră de funingine și fum.

Suburbie. Cazarmă cazacească. Și gara Nikolaevsky.

CONDUC ȘI MĂ GÂNDESC... „Nu-l voi suna pe Blok deocamdată, nu voi scrie și cu siguranță nu voi merge. Și, în general, acum trebuie să-mi urmez singur drumul. Programul pentru iarnă este să studiez, să trăiesc în jale și să evit, dacă este posibil, întâlnirea cu vechi cunoștințe.”

Am ajuns la micul dejun. Conversații în familie, întrebări. Ziua e liniștită și gri. O oarecare confuzie după drum.

ȘI LA ORA TREI DUPĂ-AMIAZĂ DEJA SUN LA UȘILE LUI BLOKOV.

Servitoarea mă întreabă cum mă numesc, pleacă, se întoarce, spune că nu e acasă, dar că va fi la ora șase. CRED CĂ E ACASĂ. Așa că trebuie să mă pregătesc cumva. De la Ofitserskaia merg la Catedrala Sfântul Isaac - e aproape. Mă ascund în cel mai întunecat colț. Toate gândurile din ultima vreme trec prin fața mea, îmi verific deciziile. Rusia, Blocul ei, termenele limită finale - și mai presus de toate HRISTOS, cel unic, mântuitor de toate.

La ora șase sun din nou la ușă. Da, e acasă, așteaptă. Camerele lui sunt la ultimul etaj. Ferestrele sunt orientate spre vest. Draperiile nu sunt trase. Arcurile felinarelor albicioase și verzui se văd pe cerul purpuriu care se stinge. Există deja un port, docuri, nave, Marea Baltică. Camera e liniștită, verde închis. Un abajur verde jos deasupra biroului. Câteva lucruri. Două canapele mari verzi. Un birou mare. O bibliotecă cu cărți.

Nu s-a schimbat. În cameră domnește liniște și nemișcare, pe cerul negru ca cărbunele de afară, de la ferestre. Spune că a fost acasă la ora trei, dar a vrut ca amândoi să ne pregătim cumva pentru întâlnire, așa că ne-a mai dat trei ore. Vorbim încet și cu moderație. Minute despre cele mai importante lucruri, minute despre lucruri exterioare. Ne spune că acum în lumea literară sunt la modă publicitatea, virtutea și patriotismul. Că soții Merejkovski și altcineva organizează lecturi de poezie patriotică în magazinele de băuturi alcoolice Schitt închise, la colțurile străzilor mari, pentru soldați și popor. Că este invitat și el să citească, pentru că este o datorie civică. Este nedumerit. Are un zâmbet ușor batjocoritor și trist.

— Unii vărsă sânge, alții citesc poezie. Probabil că nu voi merge — nimeni nu are nevoie de toate astea. Și Briusov vorbește acum despre virtute. Dar Makovsky s-a dovedit a fi un om atât de cinstit. La Apollon se publică o colecție de poezii patriotice pentru noul al cincisprezecelea an. Acum Sollogub cântă laudele tobelor. Severyanin țipă: „Sunt iubitul tău, singurul tău, te voi conduce la Berlin.” M-au rugat să le trimit niște poezii. Le-am trimis. Se termină așa: Fii mulțumit cu viața ta, fii liniștit ca un șoarece, mai jos decât iarba și întunericul zilelor viitoare... Și imaginați-vă cât de cinstiți sunt — le-au returnat cu scuze, nu le pot tipări.

Apoi, eu și Blok rămânem din nou tăcuți.

— E plăcut când ferestrele sunt orientate spre vest. Prin ele poți admira întregul apus de soare. Uită-te la lumini.

Apoi îi povestesc ce a precedat scrisoarea lui de anul trecut. Este surprins.

- Ah, acest Steiner. Totul s-a terminat de mult. Multe s-au terminat acolo. Încă mai am portretul lui, mi l-a trimis Andrei Bely.

Se ridică, deschide dulapul, scoate un portret mare din dosar. Ochi ageri, o gură subțire, sinuoasă. Există ceva în comun cu Viaceslav Ivanov, dar totul este mai ascuțit, mai negru, mai sec și mai încăpățânat, mai puțin liric. Blok zâmbește.

- Vrei să-l faci bucăți? - spune el. - Da!

Împăturește cu grijă portretul în jumătate, își trece unghia de-a lungul pliului. ÎL RUPE. ÎL ÎMPĂTUREȘTE DIN NOU… ÎL RUPE. Portretul se transformă într-o grămadă de hârtii de mărimea unui timbru poștal. Aruncă întreaga grămadă în sobă. E rândul meu să vorbesc. Mai întâi îi povestesc despre furtunile de la Marea Neagră, despre rațe sălbatice și cormorani. Apoi despre cum întreaga Rusie trebuie acum să-și caute Hristosul și să se regăsească în EL. Apoi vorbesc despre el, despre drumul său de poet, despre durerea pe care o simt pentru el… Stăm în cele mai îndepărtate colțuri ale camerei. El e la masă, eu pe canapeaua de lângă ușă. În întuneric, din cauza miopiei mele, abia îl pot vedea. Doar o voce calmă, obosită, mă întrerupe uneori – asta înseamnă că EL e aici. Și tot aerul din cameră e plin de un fel de atenție intensă – EL ascultă.

E târziu, trebuie să plec. E cam cinci dimineața. Blok e serios și simplu.

Mâine vii din nou. Și așa în fiecare zi, până când ne punem de acord asupra a ceva, până când ne hotărâm.

Afară plouă. Gol. Merg repede prin orașul adormit. Trebuie să-l traversez pe tot. Doamne, cât de imensă și cumplită este lumea TA și ce chinuri le dai. Poporului Tău.

A DOUA ZI MĂ MERG DIN NOU LA BLOC.

El are din nou aceeași tăcere.

ȘI AȘA ÎNCEPE, ZI DUPĂ ZI. Acum îmi este greu să disting ce s-a spus, la ce oră. Și în esență a fost o singură conversație, o singură întâlnire, întreruptă de ore exterioare aleatorii de stat acasă pentru somn, mâncare, odihnă. Uneori conversația căpăta un caracter simplu, cotidian. Mi-a povestit despre diverse persoane, despre atitudinea lui față de ele, despre poeziile altora: - „În general nu-mi plac prea mult poeziile altora.”

Odată, Blok a vorbit despre tragedia tuturor relațiilor umane: „Sunt tragice pentru că sunt mai puțin durabile decât viața umană. Și omul știe că, luptând pentru dezvoltarea lor, luptând pentru moartea lor. Și totuși, el accelerează și accelerează cursul lor. Și este ușor să înlocuiești structura proprie a sufletului, să o înlocuiești, este ușor să dai frâu liber pasiunilor. Pasiunea și trădarea sunt gemene, nu pot fi despărțite. (Și termină pe neașteptate) - Și acum să aprindem soba.”

Pentru Blok, aprinderea sobei este un rit sacru. Aduce bușteni de mesteacăn drepți. Focul se aprinde. Ne așezăm în fața sobei și privim în tăcere. La început, limbi lungi și vesele de flacără ling scoarța uscată și albicioasă a mesteacănului, unsuros și tandru, și dispar deasupra în panglici estompate. Apoi lemnul arde. Privim și privim, tăcuți și tot tăcuți. Acum, cu un sunet ușor, argintiu, cărbunii purpurii se dezintegrează. Acum, un snop de scântei și fum este dus spre cer. Și încet, litere înflăcărate se compun și apoi se dezintegrează din nou, și din nou, semne stacojii și negre aleargă.

Lumea e liniștită. Rusia doarme. Afară, pe ferestre, se văd arcurile verzi de lumini ale unui port îndepărtat. Străzile sunt tăcute noaptea. Din când în când, jos, pe malul râului Priajka, se aud pașii singuratici ai unui trecător. Cărbunii se sting. Și începe cea mai importantă conversație a noastră:

- CINE EȘTI TU, ALEXANDER ALEXANDROVICI?

Dacă te chemi, mulți te vor urma. Dar ar fi o greșeală teribilă să crezi că ești un lider. Nu ai nimic, nimic din ceea ce are un lider. De ce te-ar urma? Ei bine, voi merge, oriunde, până la capăt. Pentru că acum este ca și cum am fi cu toții în tine, iar tu ești un simbol al întregii noastre vieți. Chiar un simbol al întregii Rusii. Înainte de distrugere, înainte de moarte, Rusia și-a concentrat toate razele cele mai teribile asupra ta. Și tu arzi pentru EA, în numele EI, ca și cum ai fi după chipul EI. Ce putem face? Ce pot face eu, iubindu-te? Nu putem stinge asta și, chiar dacă am putea, nu avem dreptul. Aceasta este alegerea ta înaltă - să arzi! Nu există nimic, nimic care să te poată ajuta.

Mă ascultă în tăcere. Apoi spune:

- Accept toate acestea pentru că știu despre ele de mult timp. Dă-le doar timp. Totul se va întâmpla de la sine.

Și în sufletul meu, din aceste cuvinte ale lui Blok, totul este amestecat și încâlcit. Știu că totul este pe linie și peste un fel de prăpastie. În sfârșit, totul devine clar. Deja pe hol, înainte de plecarea mea, vorbim despre ultimele detalii... pe care nu mi le amintesc.

Și-a pus mâinile pe umerii mei.

Îmi acceptă complicitatea.

Ne avertizează pe amândoi... că așa ar trebui să fie mereu. Vorbim mult, mult timp. Și în spatele cuvintelor calme și încrezătoare, simt dintr-o dată ceva neașteptat, nou și înfricoșător într-un mod nou. Îmi ciulesc urechile: de unde vine pericolul? Cum să-l resping?

***

A doua zi am fost reținut acasă. Am venit mai târziu decât de obicei.

Vin mai târziu decât de obicei. Se pare că Alexandr Alexandrovici a plecat. Se va întoarce târziu. Mi-a lăsat o scrisoare: „Iartă-mă. Sunt fericit și încețoșat acum. Am rătăcit. Trebuie să termin TOTUL pentru o vreme. A.B.”

Ușa se închide. Cobor un etaj. Mă opresc pe palier. Cum pot pleca? Cum pot pleca? Mă urc înapoi. Stau mult timp lângă ușa încuiată. Apoi mă hotărăsc. Mă așez pe ultima treaptă. Trebuie să-l aștept să-mi asigure din nou ceva pentru totdeauna.

Nu trec minute, ci ore. E deja mult trecut de miezul nopții. Probabil că în curând se va face dimineață. În sfârșit, un clopoțel lung și prelung sună la parter. Lumina de pe palier se aprinde. Aud pe cineva urcând etaj după etaj, respirând greu de la mersul rapid. E Blok. Mă ridic să-l întâmpin.

- M-am hotărât să te aștept, Alexandr Alexandrovici.

Nu e surprins. Spune doar că a ieșit prost pentru că vecinii din apartament au scarlatină. Sper să nu o aduc acasă.

Deschide ușa. Intrăm. Încep imediat să mă grăbesc. Mă întârzie puțin.

- Da, da, pur și simplu nu am niciun răspuns acum. Sufletul meu este gol, încețoșat și vesel, foarte vesel. Nu știu, poate că nu va dura mult. Dar acum sunt dus undeva. Nu sunt liber în nimic.

Încep să mă grăbesc din nou.

Alexandru Alexandrovici mă ia de mână pe neașteptate și timid.

- Știi, am o favoare să-ți cer. Aș vrea să știu că treci des, des, aproape în fiecare zi, pe sub ferestrele mele. Să știi doar că cineva veghează asupra mea, mă protejează. Când treci, privește în sus. Asta e tot.

Sunt de acord. Îmi iau la revedere repede. DE FAPT, ÎMI SPUN LA REVEDERE PENTRU TOTDEAUNA.

Știu că spațiul și timpul nu joacă un rol în relația noastră, dar le simt foarte dureros.

Plec. E ca și cum o altă greutate mi-ar fi căzut pe umeri.

Între timp, noaptea din Petersburg devenea din ce în ce mai întunecată. Toată lumea, nu doar Blok, simțea că se apropia sfârșitul. Unii credeau că sfârșitul va veni pentru că Rasputin conducea Rusia, în timp ce alții, precum Blok, poate că

nu aveau un „motiv” real, ci pur și simplu piereau încet și inevitabil, marcând sfârșitul.

Și în final, în vara anului 1916, ultima scrisoare de la Blok: „Acum sunt cronometrul detașamentului 13 al Uniunii Zemstvo-Orașe. Războiul s-a dovedit a fi plictisitor. În legătură cu Gheorghi și Nadejda, căutarea lor se va termina în curând. Ce infern de tensiune. Și dragostea ta, care nu mai caută noi regate pentru mine. Alexander Blok.”

Cu această scrisoare în mâini, am rătăcit pe țărmul mării ca și cum m-aș fi pierdut. Ca și cum aceasta ar fi fost o dovadă nu doar a unei boli fatale, ci și a morții. Și nu pot face nimic. Apoi, un alt gând: așa e soarta, așa e calea. Rusia moare - cum îndrăznim să nu pierim, să nu ne zvârcolim în convulsii odată cu ea?

CURÂND, CURÂND VA SOSI ORA PROFETICĂ, IAR RUSIA, CA O NAVĂ URIAȘĂ, ECHIPATĂ, VA PĂRĂSI PĂMÂNTUL, ÎN ETERNITATEA GHEAȚĂ MORTĂ.

Corespondența dintre E. Kuzmina-Karavaeva și A. Blok

1.

Rusia. Petersburg

M. Monetnaya, 9 ani, apt. 27

Către Alexandr Alexandrovici Blok

Salutări din Nauheim (Germania)

Elizaveta Kuzmina–Karavaeva

Vreau să-ți scriu că în Nauheim florile s-au aprins ca lumânările pe castani, că aerul de lângă turnul de răcire miroase a mare, că liniștea de aici nu cunoaște nici viață, nici moarte: chiar și bolnavii din Kurhaus au uitat totul. Am stat o oră întreagă pe turnul din Friedberg. Grădinarul m-a închis acolo ca să pot desena mult. Mi se pare că iubesc multe lucruri din poeziile tale chiar mai mult decât le iubeam înainte; m-am gândit la asta și am privit din Johannisberg spre oraș; spre vechiul cimitir și acoperișurile brun-roșii de lângă el, spre parc și acoperișurile gri ale vilelor. O cunoști pe Karella lui Hollur, pierdută aici printre câmpuri și meri? Am găsit-o și m-am bucurat. Pare că liniștea este nemișcată ca un nor, iar în gândurile mele norul s-a întins ca niște aripi nemișcate. Și nu cred că asta se va termina. Și oboseala care a fost și este, doar place, așa cum place uneori ceața. Cred că m-am îndrăgostit aici, poate, de calea pe care ai găsit-o și de care ai îndrăgostit-o, dar în orice caz mă bucur că m-am îndrăgostit și că pot să-ți scriu

asta. Dacă pot, aș vrea să-ți fac pe plac scriind despre ceea ce știi aici: cum trăiește și îmbătrânește. Dacă pot răspunde, atunci întreabă. Lebedele înoată pe lac. Și pe o insuliță, o pasăre albă stă pe ouă și clocește lebede în fața mea. Fereastra mea are vedere la Johannisberg, iar noaptea ard acolo felinare albe, iar sub castanii pâlpâie ca niște lumânări. Nu cred că în Petersburg nu există castani, acoperișuri roșii, aer înăbușitor și umed, cărări gri și meri albi cu ramuri negre. Tăcerea răsună; și pacea este ca un clopot de seară. În Friedberg, știu, a fost cineva trist și tăcut care s-a urcat în turn, unde bate întotdeauna vântul și unde dungile culturilor de iarnă de dedesubt se împletesc în arcuri.

Îmi doresc foarte, foarte mult să-ți fac pe plac, să-ți transmit salutări din partea ta, din ceea ce ai iubit. Nu știu dacă voi vedea asta dincolo de ceea ce am văzut și am iubit deja. Dacă vrei să mă întrebi și crezi că pot da un răspuns, scrie-mi.

Adresa mea: Bad Nauheim. Britaniestrasse. Villa Fontana.

Buna ziua. Eliza. Kuzmina-Karavaeva.

2.

Nu știu cum s-a întâmplat să-ți scriu. În toate zilele astea m-am gândit la tine și astăzi am decis că trebuie să-ți scriu. Dar de ce și pentru cine - nu știu. Mă chinuie că nu găsesc cuvintele potrivite, dar cred că trebuie să înțelegi.

În primul rând, asta: când eram încă o fată cu tine, am înțeles că asta era pentru totdeauna, iar apoi viața a mers ca o spirală, iar și iar - în jos - dar eram în același loc. Nu vreau să scriu despre mine pentru că nu scriu pentru mine. Mă voi explica doar pe mine. Cercul s-a încheiat și, din nou, într-un mod ciudat, m-am întors la tine. La urma urmei, prima dată nu știam de ce mă îndreptam cu adevărat spre tine și am adus poezii ca o scuză, pentru că mi-era frică de ceva ce nu poate fi definit de conștiință. Atunci ai devenit apropiată și inaccesibilă pentru mine. Abia acum am puterea să cred că ai nevoie de asta. Poate că nu eu, dar este inevitabil. Intrând în fiecare cerc, m-am gândit la tine și am simțit că ai nevoie de greutatea mea, iar aceasta a fost cea mai mare bucurie. Și caut greutatea.

M-am despărțit de soțul meu și a fost mult mai mult decât atât. Uneori, dragostea pentru ceilalți, dragostea măreață, adevărată, te bloca, dar se termina întotdeauna și întotdeauna cumva inuman, stupid, pentru că - iată-te. Când eram în Nauheim - acela a fost cel mai mare punct de cotitură, cea mai mare luptă, și am ieșit din ea cu numele tău. Apoi au fost ani de singurătate completă. O casă în pustietate, pe țărmul Mării Negre. (Nu vreau să descriu totul pentru că știu că oricum totul îți va fi clar). Și acolo erai tu, tu. Apoi m-am apropiat cumva de pământ; - și din nou m-am îndrăgostit de o persoană și m-am îndrăgostit, m-am îndrăgostit cu adevărat - și m-am îndrăgostit pentru că știam că exiști. Și acum, acum o lună, s-a născut fiica mea - am numit-o Gaiana - pământească, și sunt

fericită pentru ea, pentru că - nimeni nu știe - ai nevoie de asta. Sunt singur cu ea acum la Moscova, iar apoi voi locui cu tatăl ei, iar ce se va întâmpla în continuare - nu știu, dar simt - și nu pot explica că acesta este un fel de drum, destinat mie, inevitabil; și toate acestea sunt necesare pentru tine. Nu te pot uita, pentru că simt prea bine că sunt doar un punct de aplicare al forței care a intrat în cercul vieții pentru tine. Și eu însumi - nu am nimic de-a face cu asta. Acum despre altceva: nu este nevoie de nicio minune, pentru că atunci va veni sfârșitul lumii. Hristos a mântuit lumea, dându-ne tuturor chinul crucii, pe care doar o minune îl poate distruge, și atunci vom fi morți. Și nu poți despărți oamenii. Recent am auzit de Steiner și m-am înspăimântat, mi-am amintit de tine; apoi mi-a fost rușine de frica mea, pentru că cred, cred și cred că nu ai nevoie de asta. Și cred că trebuie să accepți cunoștințele mele și atunci totul va fi diferit, pentru că ești mai mult decât un om și mai mult decât un poet; nu-ți porți propria povară - o povară umană; și pentru că simt, simt întotdeauna și pretutindeni, că am fost ales, poate din întâmplare, pentru ca voi să cunoașteți și să credeți în ispășirea prin chin și în iubirea finală, tot neumană.

Mă tem că scrisoarea nu va ajunge la tine, pentru că nu-ți știu adresa; - au trecut 2 ani de când n-am mai aflat de la cineva; dar, dintr-un anumit motiv, mi se pare că scriu adresa corectă. Ar fi prea absurd și stupid dacă scrisoarea ar dispărea. Deși, poate, încă nu a venit momentul - și măsura bucuriei și a suferinței nu s-a împlinit. Cu siguranță știi toate acestea? Orice explicații ar fi o credință slabă.

Dacă nu vrei să înțelegi asta, atunci am o rugăminte pentru tine: scrie măcar că scrisoarea a sosit. Voi ști că nu întâmplător totul a rămas neschimbat, ci pentru că chinul meu, care a fost, nu a fost de ajuns, încă mai am de parcurs multe cercuri ale spiralei, poate până la bătrânețe, chiar până la moarte. În orice caz, voi simți, oriunde m-aș afla, că ai devenit necesar pentru toate acestea. E bine că - cel mai aproape - ești veșnic departe - și așa este întotdeauna.

Eliz. Kuzmina-Karavaeva.

Dacă eu, eu, o ființă umană, aș îndrăzni, aș publica o a doua carte și aș lua ca epigraf: „A împărțit fiecare suflet în jumătate și a pus lacăte duble.”

E.K. - K.

Moscova. Loc de joacă pentru câini, Durnovsky par., 4, apt. 13.

Îți voi trimite o scrisoare și voi număra fiecare oră, așteptând răspunsul tău, că ai primit-o.

3.

1 decembrie 1913.

Elizaveta Iurievna, aș vrea să-ți scriu nu doar că am primit scrisoarea ta. O cred, îți mulțumesc și îți sărut mâinile. Nu am alte cuvinte, poate că nu le voi mai avea mult timp. Îmi cheltuiesc puterile să trec peste această parte cea mai dificilă a vieții - mijlocul ei.

La revedere, ne vom întâlni într-o zi, nu te mint. Te rog să te gândești la mine așa cum îmi voi aminti și eu de tine.

Alexandru Blok

R.S. Nu-mi place prea mult „Cioburi scitice” – aceasta este cea mai corectă expresie; știu că toată lumea se schimbă, iar tu ești foarte tânăr. Dar totuși, nu știu de ce, mi se pare că poeziile tale nu sunt destinate publicării. Probabil că „Cioburi scitice” ar suna altfel dacă nu ar fi fost publicate.

4.

19.1.1914

Moscova. Loc de joacă pentru câini. Durnovsky per., 4, ap. 13.

Acum o lună am decis să public o a doua carte de poezii; pe atunci îmi venise deja ideea să vă rog să parcurgeți cartea înainte de a o trimite la tipar. Dar, din motive foarte complicate, am decis că acest lucru nu trebuie făcut: adevărul este că nu știu cum v-o voi da să o parcurgeți: ca să o pot tipări apoi, ținând cont de instrucțiunile dumneavoastră, sau doar să vă aflu părerea și să nu tipăriți cartea. Toate acestea reies foarte confuze din scrisoarea mea, dar nu pot să o spun mai clar.

Acum l-am văzut zilele trecute pe Tolstoi, cine știe că eu nu-mi pot înțelege poeziile, și mi-a spus că te-a văzut, că ți-a povestit despre noua mea carte și că nu ai nimic împotrivă să ți-o trimit manuscrisă.

Această carte, așa cum v-o trimit, conține un sfert din ceea ce a fost scris în această perioadă.

Dacă îmi spuneți că poate fi publicat, atunci aș vrea să o fac înainte de sfârșitul lunii martie, pentru că atunci va trebui să plec și cred că nu mă voi mai întoarce în orașul mare timp de câțiva ani.

Există două căi: una, este exprimată clar în secțiunea „Mesageri”, iar cealaltă - mai lungă și mai dificilă, dar care duce la scopurile primei - determină ordinea în care sunt distribuite secțiunile cărții. Pentru a vedea, a crede, dar, mai presus de

toate, a putea - trebuie să renunți la înțelegerea imediată, așa mi se pare. Dacă o persoană poate, dar nu face - poate de două ori. Și invers. Și de aceea vreau să mă îndepărtez de mine însumi pentru mult timp, de calea care îmi este aproape. Trebuie să învăț și să urăsc, trebuie să învăț nu numai să nu mă tem de păcat, ci și să-l depășesc, săvârșindu-l. Nu știu cum să vă spun exact asta, dar poate din poeziile mele va fi mai clar.

Astăzi îți trimit cartea mea și aștept răspunsul tău; dacă, dintr-un anumit motiv, ți se pare dificil sau dacă pur și simplu nu vrei să te exprimi după ce ai citit-o, atunci trimite-mi manuscrisul înapoi fără nicio explicație. Mă gândesc mult la tine.

Eliz. Kuzmina-Karavaeva.

5.

15.11.1914

De mult am vrut să vă scriu ca să vă mulțumesc că mi-ați citit poeziile; dar în tot acest timp fiica mea murea.

Înainte de a scrie despre orice altceva, vreau să-ți spun că scrisorile mele către tine, aceasta este deja a treia, sunt de fiecare dată neașteptate pentru mine; de fiecare dată cred că îți scriu ultima mea scrisoare, sau mai degrabă, ultima mea acum, pentru că știu foarte clar că într-o zi, după un lung interval, vor exista noi scrisori către tine.

Am citit notițele tale de pe marginile manuscrisului și, în spatele cuvintelor clare și precise, aproape întotdeauna tehnice, am recunoscut ce m-a făcut să-ți scriu atunci, în toamnă, ce mă va face să mă gândesc la tine de multe ori mai mult, aproape întotdeauna.

Știu că în viața mea cărările abia se conturează, dar chiar și din acest motiv este atât de clar că totul este dual. Mi-ai scris: căldura sufletului și frigul minții. Există și căldura minții în om: nu știu cum altfel să o exprim; dar pentru că există, am învățat că nu numai că îmi creez liber viața, ci îmi și modelez liber sufletul, cel care va fi în momentul morții. Și pentru viața lui trebuie să fie multă nenorocire, păcate, căderi.

Și iată ceva despre care voiam să vă scriu: cea mai bucuroasă stare este singurătatea; dar singurătatea atunci când nu există atașamente, când ești conștient de ea doar în momente de reflecție calmă; și există o altă singurătate, numită incorect așa: odată cu primul atașament față de cineva, lumea devine cumva goală, iar singurătatea devine chinuitoare. Este bine să fii conștient de o persoană, să o iubești, să o simți, fără teama de pierdere - astfel încât pierderea este imposibilă. Și de aceea, când sunt chinuit de faptul că cineva a uitat sau este uitat de mine, sau când mă bucur de un sentiment care va dispărea

inevitabil mâine - este bine pentru mine să mă gândesc că nu există nimic în viață care să te poată îndepărta sau schimba pentru mine. Știi, nu aș putea iubi Guyana mea dacă nu aș ști că ești eternă pentru mine. Și știu la fel de ferm că acest lucru este necesar pentru tine: nu acum, și nu atitudinea mea; nu a mea, dacă înțelegem aceasta ca atitudinea mea față de prieteni, față de tatăl copilului meu și față de alți oameni.

Mă aflu din nou - toată iarna aceasta - la o răscruce. Prin urmare, trebuie, exclusiv pentru mine, să public o carte, voi încerca să o revizuiesc conform instrucțiunilor dumneavoastră și să o public.

Și acum sunt din nou sigur că aceasta este ultima mea scrisoare către tine pentru mult timp. Și nu voi mai aștepta un răspuns. În primăvară voi pleca, voi trăi viața altcuiva, voi vorbi despre revoluție, despre teroare, despre vânătoare, despre creșterea copiilor, despre dragostea mea pentru persoana unde voi merge - și mă voi gândi la tine. Și va fi așa mult, mult timp.

Eliz. Kuzmina-Karavaeva.

6.

Mă tot agită de dimineață; poate de aceea mi se pare că s-a întâmplat ceva rău. A fost așa: rudele mele, de la care te sun, știu că există un astfel de număr de telefon; de amuzament voiau să știe al cui este. Toate acestea pot fi prea simple și stupide ca să ne supărăm, dar vreau să ți le explic chiar acum.

Și m-am supărat pentru că am o atitudine prea precaută față de ai noștri; prea multă tandrețe și, prin urmare, timiditate (nici măcar în fața ta, ci mai degrabă în fața mea).

Mă simt bine, foarte bine, și totuși greu. Cât de amuzant e să fii încrezător și sceptic în privința unor fleacuri în același timp.

Îmi doresc foarte mult să te văd, dar asta nu înseamnă că e necesar, pentru că acum se dovedește că voi vrea să te văd și azi și mâine, și când te voi părăsi, și când nu te voi mai vedea timp de câțiva ani. Dar asta e bine și asta, pentru că e o dovadă de încredere că totul merge așa cum trebuie și totul este bine - nu există minciuni. Nu lua în considerare în niciun fel această dorință a mea.

Voi suna sâmbătă.

Al tău, Eliza. Kuzmina-Karavaeva.

Dragă Alexandr Alexandrovici, nu s-a întâmplat nimic rău, nu-i așa? Probabil că așa mi se pare și mie din cauza prostiei mele?

7.

21. XII.1914

Dragă Alexandru Alexandrovici, trebuie să-ți scriu pentru că simt din nou dreptul să o fac, și nu doar dreptul, ci și necesitatea. Toată această lună a fost o luptă. Frâiele, despre care ți-am vorbit ultima dată la telefon, au fost complet eliberate. Și pentru mine acest lucru coincide întotdeauna cu un sentiment de soartă - o anumită soartă, soarta mea - pentru că în afara căii pe care o cunoști deja, încep cumva să mă destram, să mă pierd în zile, în evenimente. Dacă crezi că ești strâns legat în gândurile mele de acea cale care distruge totul, atunci vei înțelege că toate acestea au fost din cauza Noastră: eu însumi am fost de vină, desigur; am dat prea multă libertate acelui lucru uman de care mi-era atât de frică. Mi-am dorit atât de mult să schimb totul și să renunț, să pot spune pur și simplu: nimic nu a mai rămas, pentru că am o singură bucurie: să știu că te iubesc, că te-am văzut și, poate, te voi revedea, că mă pot gândi la tine. Asta este tot ce mi-am dorit.

Nu mi-e frică acum și nu renunț la asta. Dar știu că asta doar nu interferează și nici măcar nu interferează, pentru că principalul lucru este incomensurabil mai mare: trebuie să acopere totul. Este foarte dificil, aproape insuportabil de dificil, dar absolut inevitabil. Și de aceea pot spune calm că sunt bine, știind că trebuie să crezi asta. Fie că e foarte frig și mort uneori - dar aceasta este doar calea. Văzând termenul limită și crezând în scopul căii, te poți teme de această povară? Există o singură întrebare: trebuie să încerci să fii complet concentrat tot timpul. Și tot ce s-a spus multora (ceea ce ți s-a părut atât de străin) - aceasta este doar o muncă grea și pentru că în gândurile mele nu pot în niciun fel să te combin pe tine și pe ei și știu că acest lucru este necesar: nu pentru tine și nu pentru mine, ci pentru ca numele tău să nu ascundă scopul.

Când mi-am amintit cuvintele pe care mi le-ai spus la telefon seara, mi-am dat seama că nu mă crezi acum sau nu vrei să mă crezi. La început, mi-a fost greu și am decis că este vina mea, că am dat frâu liber naturii mele umane; apoi mi-am dat seama că este un fel de absurditate că nu poți să nu mă crezi: la urma urmei, toate acestea sunt atât de reale, ca și faptul că trăiesc acum și sunt atât de strâns legat de tine, încât dacă nu ai crede, ar trebui pur și simplu să dispari cumva în interior.

Timpul trece foarte repede și multe se învață acum dintr-o dată. Am învățat și eu multe: cel mai important, în domeniul comportamentului practic. Și, din moment ce îmi este absolut clar că toate acestea sunt strâns legate de tine, am o chestiune pentru tine, dar nu voi scrie despre ea acum, pentru că pentru asta este necesar să încetezi să vrei să nu mă crezi.

Eliz. Kuzmina-Karavaeva.

8.

Iartă-mă. Sunt fericit și încețoșat acum. Am plecat să rătăcesc. Trebuie să se termine totul pentru o vreme.

A.B.

9.

10/VII.1916. Janet.

Astăzi am citit despre mobilizare și am decis că va trebui să pleci. La urma urmei, e bine și mă bucur pentru tine. Mă bucur pentru că acum simt puternic ce putere dau rădăcinile vieții. Pentru mine, aceste rădăcini au fost create complet diferit, dar au fost create ferm. Cel mai uimitor lucru la ele este întotdeauna că apar din exterior - ca și cum cineva te-ar fi pus pe șine și trebuie doar să te rostogolești. Și abia atunci începi să înțelegi că puterea mea se răspândește peste tot și primesc putere de peste tot.

Când mă gândesc la tine, simt mereu că va veni momentul când va trebui să spun foarte precis ceea ce vreau. Chiar și în primăvară ți se părea că aveam doar un fel de credință vagă. Mă verificam constant pe mine însumi, cunoștințele mele și atitudinea mea față de tine și nu mă gândeam la asta, doar o formulam. Și aș vrea să-ți fie clar acest lucru. Dacă iubesc poeziile tale, dacă te iubesc, dacă vreau să te văd des - atunci toate acestea nu sunt lucrul principal, nu ceea ce mă face să cred în legătura noastră. Și știi, de asemenea, că acest lucru nu se leagă „pentru totdeauna”. Mai este ceva ce aproape nu poate fi definit, pentru că este de obicei înlocuit de sentimente definibile. Crezând în solemnitatea mea, crezând în pacea mea, te leg de mine însumi. Fără a distruge sau a schimba nimic în viața obișnuită, există o dăruire pe care am simțit-o în tine pentru prima dată. Vreau să-ți fie clar acest lucru. Dacă vorbesc despre fraternizare sau despre o poruncă, atunci aceasta va fi doar o aproximare și nici măcar una exactă. Iată bisericalitatea – nici aceasta nu este exactă, pentru că în bisericitate tu și eu suntem pasivi; este un concept prea cuprinzător. Îți voi spune mai bine așa: în Asia Mică există o casă albă pe dealuri. Este întinsă, iar cei care locuiesc în ea se întâlnesc rareori pe coridoare și în curte. Și acolo locuiesc o femeie, nu mai tânără, și un călugăr bătrân. Adesea, această femeie pleacă și se întoarce nu singură: îi aduce cu ea pe cei indicați ei, pentru ca aceștia să simtă liniștea, să vadă pustnicii. În casa albă primesc toată puterea fiecăruia; și apoi se întorc la viața veche, pentru a-i introduce și pe alți oameni în puterea lor. Și toate acestea sunt mai multă iubire, mai multă familie, pentru că leagă și nu se uită niciodată. Știu că vei fi în casă; cred că vei dori asta.

Dragă Alexandr Alexandrovici, toată tandrețea mea pentru tine, tot acel sentiment măreț și solemn, este o indicație a unui fel de rudenie, unitate a sursei, a Casei Albe. Și acum, când trebuie să mergi la război, eu triumf cumva pentru

tine și mă gândesc tot timpul foarte intens și foarte iubitor; și vreau să știi despre asta: poate că gândul meu despre tine va fi necesar acolo, tocmai în viața de zi cu zi a războiului.

Aș vrea să știu unde vei fi, pentru că este mai ușor și mai intens să gândești dacă știi încotro să-ți îndrepți gândurile. Scrie-mi aici: Anapa, cutia poștală 17, mie.

Mi se pare că ești din nou lipsit de bucurie și gol, dar nu mă tem de asta la tine și accept asta cu aceeași dragoste ca toți ceilalți. Așadar, dacă ai nevoie, amintește-ți că sunt mereu cu tine și că mă gândesc la tine cu limpezime și calm.

Fii binecuvântat.

Eliz. Kuzmina-Karavaeva.

Aș vrea să te sărut acum foarte calm și tandru.

10.

Acum sunt cronometru pentru detașa a 13-a a Uniunii Zemstvo-Orașe. Războiul s-a dovedit a fi plictisitor. Căutarea lor se va termina în curând în legătură cu Gheorghi și Nadejda. Ce tensiune infernală. Și dragostea ta, care nu mai caută noi regate pentru mine.

Alexandru Blok.

11.

20. VII.1916. Janet.

Dragul meu, iubitul meu, după scrisoarea ta nu știu dacă trăiesc o viață separată sau tot ce este „eu” - intră în tine. Toate forțele care sunt în spiritul meu: voința, sentimentul, rațiunea, toate dorințele, toate gândurile - totul se transformă într-unul și totul este îndreptat către tine. Mi se pare că te-aș putea învia dacă ai muri, aș putea cu ușurință să-mi revărs întreaga viață în tine. Nu caută dragostea Lisei împărății? Dragostea Lisei le creează și va crea adevărate împărății chiar dacă întregul pământ este împărțit în bucăți și nu există loc pe el pentru o nouă împărăție. Nu știu cine ești pentru mine: fiul meu, sau logodnicul meu, sau tot ceea ce văd, aud și simt. Tu ești ceea ce mă epuizează, ca un pământ nou, invizibil, epuizând pământul nostru.

Scrii despre Gheorghie și Nadejda. Dacă Dumnezeu te-ar fi ajutat să te naști mai devreme și ți-ar fi ușurat lucrurile. Și nu știu cine ar trebui să devin acum și cum să mă smeresc pentru ca acest lucru să fie acceptat (nici măcar de tine). Și vreau să știi: voi săpa pământul pentru tine, mă voi ruga pentru tine, voi face tot

ce este necesar pentru echilibru. Și trebuie, trebuie să accepți asta și să-ți amintești că există, pentru că, repet, mă epuizează, este bucuria mea, îmi este destinat, este poruncit.

Și nu te vei rătăci, căci eu urmăresc mereu calea ta, căci voi ajunge la calea ta de-a lungul canalului meu. Numai când vorbești despre sfârșitul iminent al căutării, văd ce putere (poate nu și putere) mi-a fost dată. Deși este mai adevărat că un astfel de suflet gol, după ce a transformat totul într-unul singur, poate face multe. Și dacă ți-e frică, dacă devine insuportabil pentru tine, scrie-mi: tot ce mi-a fost dat, îți voi da.

Vreau să te binecuvântez, să te port în brațe, pentru că nu știu ce căi i se dau iubirii mele, în ce forme să o îmbrac.

Îți voi scrie des: poate, cel puțin ocazional, vei avea nevoie.

Iată-mă scriind și parcă vorbele se aud doar în jur. Și dacă te-aș vedea acum, aș izbucni în lacrimi și aș începe să-ți mângâi capul, iar tu ai înțelege totul cu adevărat, iar ai putea lua-o pe a mea cu bucurie și fără mândrie, așa cum ți-a fost destinată.

Înțelege că te aștept de mult timp, că sunt mereu gata, mereu, mereu, și nu există un minut în care să nu mă gândesc la tine.

Dumnezeu să te binecuvânteze, draga mea. Ia-mă la tine, căci aceasta va fi doar împlinirea a ceea ce amândoi știm de mult.

Eliz. Kuzmina-Karavaeva.

Aproape că am decis să o las pe Janet acum ca să te caut. Și nu am decis doar pentru că nu știu dacă ai nevoie de ea. Când ai nevoie, scrie-mi.

12.

26. VII.1916

Probabil ai primit deja răspunsul meu la scrisoarea ta. Și îți scriu din nou pentru că mi se pare că acum trebuie să-ți scriu cât mai des posibil. În toate aceste zile am fost cumva vag; și nu mi-e teamă pentru tine, dar totuși mă simt trist când încep să mă gândesc la tine; poate pur și simplu simt că este greu și plictisitor pentru tine. Și îți voi scrie despre toate acele gânduri pe care le-am legat de tine.

Cea mai aglomerată perioadă a anului pentru mine e pe cale să înceapă – vinificația; și apoi, ca întotdeauna, va fi liniște; toată lumea va pleca, iar eu voi rătăci singură prin Janet. Și cel mai ciudat lucru este că aceste zile de toamnă sunt absolut la fel în fiecare an – indiferent cât timp trece între ele. Atunci totul

este testat; și este foarte greu să nu uităm că acestea nu sunt cercuri, ci o spirală ascendentă lentă, că sufletul nu se întoarce la vechiul loc, ci doar se ridică deasupra lui.

Dacă vă amintiți asta, atunci tot ce s-a întâmplat și ascensiunea în sine sunt în general afirmate. Și atunci devine clar că numai în cadrul zilelor individuale mișcarea pare lentă. Și este „plictisitoare” doar în zile, iar în spatele lor există o mare întindere, și ne poartă repede.

Și în ceea ce privește drumul nostru, știu că ne-am apropiat mult acum, chiar recent; mai aproape unul de celălalt și până la sfârșit. Nu voi fi niciodată atât de aproape de nimeni pe cât sunt de tine. Ca și cum am locui mereu în aceeași cameră, așa mi se pare; și chiar mai aproape - ca și cum nu aș fi separat. Și se dovedește absurd că tu nu știi asta.

După scrisoarea ta, am scris câteva poezii. Dacă le poți citi ca parte a unei scrisori, atunci citește-le; dacă nu, atunci pur și simplu sări peste ele. Au exprimat exact ceea ce voiam să-ți spun:

Vei vedea asta nu în război.

Nu într-o încântare abuzivă, arzătoare.

Cum aleargă în armură, călare

Mare Mucenic Gheorghe.

Vei vedea fața morții.

Îți vei închide pleoapele înaintea lungii nopți;

Și numai la miezul nopții un strigăt puternic

Te va trezi; chemarea speranței.

Și călărețul alb va da o suliță.

Îți va arăta cum să ajungi la dragon;

Și doar dorința ta

Apărarea va începe mâine.

Lasă iadul tensiunii să dureze.

Zorile sunt languroase și sărace.

Nu există o cale glorioasă de întoarcere

Celuia care este chemat la o luptă minunată.

Și știi, regala mea, nu sunt eu

Îți făuresc o coroană și o armură:

Te afli în cărțile antice ale Genezei

Marcat ca liber și înaripat.

Să privesc în cețuri e soarta mea;

Ai încredere în secretele off-road-ului.

Și sub presiunea săgeților inamice

Repetă simplul cuvânt al lui Dumnezeu.

Și adu-ți călărețul.

Și repetă apelurile la speranță.

Ca să fii pregătit pentru lupta de dimineață

Și la miezul nopții - înțelept și gata.

Toate acestea sunt clare și probabil că deja știi toate acestea. Dar „zilele” tale, acea limită care trebuie depășită, plictiseala ta, izolarea, nenășterea, sunt atât de dureroase de simțit de departe și de știut că acestea sunt doar ale tale, că trebuie să le depășești singur, pentru că altfel nu vor fi depășite.

Un singur lucru îmi doresc: să mă ții minte când e nevoie; împrumută-mi sufletul. La urma urmei, sunt mereu, mereu lângă tine. Nu știu cum să spun asta clar; când o purtam în pântece pe fiica mea, am simțit-o mai puțin presupusă decât tine în suflet. Și, din nou, nu e exact, pentru că aici un lucru este acoperit de celălalt.

Eliz. Kuzmina-Karavaeva.

13.

27. VIII.1916. Janet.

Probabil voi rămâne toată iarna în Anapa; abia în octombrie voi merge singur la Kislovodsk ca să-mi însănătoșesc inima. Și știu deja dinainte cum va trece toată iarna. Nu trebuie să merg acum la Petersburg. Voi rătăci și voi gândi, voi gândi. Voi încerca să deslușesc și să-mi dau seama de toate. Doar că mi-e teamă că nimic nu se mai poate schimba și nu stă în puterea mea. A venit momentul să privesc cu totul deschis la ceea ce va fi și nu doar să știu, ci și să fac.

Și ești atât de departe: cumva se simte mai ales când nu se știe exact unde te afli acum. Ca și cum aș scrie scrisori către o altă planetă. Dar totuși; nimic nu se schimbă. La urma urmei, acum este o zi lucrătoare. Și este atât de greu să vorbesc despre faptul că va fi o zi liberă, mai ales să vorbesc cu tine: la urma urmei, tu însuți știi despre sărbătoare și ai o zi lucrătoare.

Mă tot agi, mă agi toată ziua, ca și cum fiecare viață ar trebui să treacă așa. Dar totul e intenționat. Și vinificația mea acum, unde sunt ocupată de la 6 dimineața la 1 dimineața, e intenționată. Și toate acestea sunt mai iluzorii decât cel mai uitat vis. Sunt mulți oameni aici și eu comand ceva absurd; dar știu sigur că pe întregul pământ doar tu și fiica mea sunteți reali, iar când pierd firele cunoașterii reale, interioare, devine neclar ce se va întâmpla în continuare, cum totul poate fi pe fundalul acestei vieți. Doar în astfel de momente îmi amintesc că toate acestea sunt de neschimbat și că nu există nimic în iluzoriu care să nu fie legat de tine. Ca și cum fiecare pas ar fi făcut pentru tine.

Aș vrea să pot vorbi mult despre tine acum, uită-te la tine. Draga mea, iubitul meu, ce mai faci acum? Și se va termina curând acest coșmar? La urma urmei, simt tot timpul că îți imaginezi un fel de abisuri. Și dacă nu ai fi tu, mi-ar fi frică și m-aș gândi că sfârșitul va veni curând. Când am fost cu tine iarna aceasta, pentru un minut m-am simțit foarte speriată, pentru că erai înconjurată de fantome. Și ca ființă umană, poate chiar și ca femeie, m-am gândit în acel moment că nu te pot părăsi, că fantomele iubirii mele pentru tine vor dispărea cu toate. Dar știu că nu este așa: tu însăți trebuie să le împrăștii, pentru că altfel vor dispărea, dar se vor întoarce și nu se vor epuiza. Așa că, trebuie să aștept din nou. Și cât de dureros este să aștepți, când vrei să ajuți și se pare că poți ajuta. Și când va veni momentul, îmi vei spune.

Eliz. Kuzmina-Karavaeva.

14.

5. IX.1916. Janet.

Începe iubita mea tăcere de toamnă și tot ce s-a întâmplat în an este numărat. Și mi se pare că am învățat de ce este posibilă o combinație de claritate și dificultate, încredere și melancolie: la începutul zilelor, fiecăruia i se dă infailibilitate, căci acolo unde nu există voința „mea”, acolo unde știu: așa trebuie să fie, împlinesc voința altcuiva; acesta este harul, umbrind o persoană, fără

știrea ei. Dar apoi, pentru ca această infailibilitate să fie întruchipată, pentru ca ea să devină efectivă în această viață, voința trebuie să tindă spre sfințenia personală (poate că nu folosesc cuvintele potrivite). Aici se amintește doar slab că „așa trebuie să fie”, dar în viață acționează doar persoana care a acceptat harul și nu știe în fiecare oră dacă așa trebuie să fie. Și de aici vine melancolia și dificultatea; și cu cât harul și infailibilitatea inițială sunt mai mari, cu atât mai dificil, pentru că cu atât este mai mare decalajul dintre aceasta și sfințenia personală. Este deosebit de dificil să realizezi că fiecare persoană este doar potențial un Mesager al lui Dumnezeu și, pentru a realiza această posibilitate, trebuie să depunem cea mai modestă și persistentă muncă. Și mi se pare că aceste obiective pot fi atinse, căci se produce o combinație care dă încredere deplină în credință și voință deplină, apoi legea dată de Dumnezeu se contopește cu legea vieții umane.

Când credeam că mi s-a dat și că nu mi se va cere nimic mai mult decât ceea ce mi s-a dat, a fost foarte ușor și clar. Și acum această claritate este amestecată cu viața reală, umană, necesitând decizia mea personală în fiecare minut.

Îți scriu aceste rânduri pentru că știu că ai o mare voință și putere pământească și știu că acestea nu sunt întruchipate de voința ta personală. Și pentru că știu cât de plictisitor și dificil este pentru tine și cred că acesta este doar începutul celei de-a doua perioade.

Cu siguranță voi rămâne în Anapa peste iarnă. Abia în octombrie voi merge la Kislovodsk ca să-mi liniștesc puțin inima, aici voi avea o părere deosebit de bună despre tine.

Și ce mai faci, draga mea? Nu-mi pot imagina viața ta și, dintr-un anumit motiv, asta mă chinuie.

Eliz. Kuzmina-Karavaeva.

15.

14–X-1916. Anapa.

În toate zilele astea - atâta melancolie. Și abia mă gândesc la tine, pentru că nu mă gândesc la tine în momente de melancolie. Tu ești bucuria mea constantă. Sufletul meu este gol acum și parcă oriunde te uiți, nu este nimeni, nimeni. Picioarele mele sunt deja obosite de la rătăcirea prin Anapa. Astăzi am fost la cimitirul unde este înmormântat tatăl meu: și acolo nu este ca de obicei, nu este pace și melancolie vindecătoare; nu cunoaște pace. Dacă se întâmplă ceva măreț acum, este atât de departe; ajung doar ecouri. Și de aici este și mai melancolic.

Nu am vrut niciodată să-ți spun despre tristețea mea, am vrut să mă apropii de tine doar când aveam o zi de sărbătoare, îmbrăcată pe dinăuntru. Și acum scriu despre melancolie. Poate că nu aș fi spus-o, dar vreau să scriu. Așa cum mi se pare că, dacă ai fi aici acum, te-aș așeza pe canapeaua mea, m-aș așeza lângă tine și aș începe pur și simplu să plâng și să-ți mângâi mâinile. Și dacă ai fi aici acum, probabil că aș începe să te conving că totul este foarte bine și doar de departe te-aș privi.

Totul este nimic. Și viața este irosită; iar aceste valori ale vieții sunt un fel de fleacuri. Știu, știu și îmi amintesc tot timpul că ele doar acoperă lucrul real. Dar dacă am ochi pământești, atunci ei vor să vadă ceea ce le este accesibil, iar urechile mele pământești trebuie să asculte la pământ. Așadar, știind despre celălalt lucru, vreau să-l știu, nu toți cei de aici îl pot vedea.

Acum avem mult soare. Dar nu e nevoie de el. Așa că rătăcesc și tot rătăcesc, ca și cum aș fi fost legat și mânat.

Draga mea, atât de dorita mea, poate că nici nu citești toate astea. Dar te doresc atât de mult, sunt atât de însetată de tine. Vreau să văd cum ești; vreau să-ți aud vocea și să te văd cum zâmbești cumva absurd. Înțelegi? Chiar și eu, poate, mă bucur că nu-mi spui să nu scriu: mi se pare mereu că, de aceea, ai nevoie de scrisorile mele măcar puțin. Totul se arde cumva, totul se schimbă în sine. Și multe s-au schimbat în relația mea cu tine: nu mai există un fel de exaltare în raport cu tine, ca înainte, ci totul este pur și simplu puternic și indestructibil - mai simplu, poate, a devenit chiar. Iubitul meu, iubitul meu: mai puternic decât orice întâmplare și mai puternic decât bucuria și mai puternic decât melancolia. Și tu ești cea mai mare bucurie a mea și tânjesc după tine și te vreau, te vreau în toate zilele.

Unde ești acum? Ce ești acum?

Cu stimă, Eliz. K. - K.

16.

22. 1.1916.

Tocmai m-am întors din Novorossiisk și Rostov, unde am plecat cu treburi și să-mi văd fratele. Mă chinuie că scrisorile mele nu ajung la tine; chiar vreau să trimit asta la adresa din Sankt Petersburg. Mi se pare cumva ciudat. Odată cu tăcerea, se petrec și niște afaceri absurde: ipotechez o moșie, cumpăr o moară și torc și torc la nesfârșit. Cel mai absurd lucru este că toate aceste prostii se numesc cuvântul „trăiește”. Dar, în realitate, viața merge pe un plan complet diferit și nu știe și nu are nevoie de toată agitația. Totul în ea este liniștit și solemn. Cum, pe zi ce trece, încetezi să mai regreți. Nimic, nimic nu mai este regretat; nici măcar

distanța față de ceea ce nu s-a împlinit, a fost înșelat. Doar un vânt din spate este important; și este din belșug.

Am senzația că ești încă în oraș. Așa e? Doamne, până la urmă nu contează. Și nu contează pentru tine mai mult decât pentru alții, pentru că totul este predeterminat pentru tine.

Nu pot să-ți scriu acum (deși chiar aș vrea), pentru că nu pot scoate nimic de la iveală.

E.K. - K.

17.

4. V-1917.

Dragă Alexandr Alexandrovici, plec în curând și aș vrea să-ți spun asta înainte de a pleca: știu că ești nefericit acum; dar chiar dacă ți s-ar părea că aceasta este moartea și orice altă cale, cea mai largă, mi-ar fi deschisă - oricare, oricare - tot m-aș întoarce bucuros de la ea, dacă ai vrea-o. De ce - nu știu. Poate că aș sta pur și simplu lângă tine toată viața.

Îmi pare rău că nu te-am văzut acum: la urma urmei, plec din nou și nu știu când mă voi întoarce.

Mă crezi, nu-i așa? Mi-am dorit atât de mult să fiu cu tine.

Dacă puteți, vă rog să mă sunați la 40-52 sau să mă scrieți la: Kovensky 16, apt. 33.

Eliz. Kuzmina-Karavaeva.

Cum am fost primar al orașului

Eu

Într-un oraș mic precum Anapa, revoluția trebuie să fi fost resimțită nu doar ca o schimbare enormă în viața întregii Rusii, ci și ca o reorganizare completă a tuturor relațiilor locale. „Activiștii”, care anterior se întrecuseră să câștige favoarea vechiului guvern și, cu ajutorul autorităților, să se distrugă reciproc, au început să caute noi oportunități și conexiuni într-un mod revoluționar și să le folosească în lupta reciprocă.

În timp ce clasele superioare încercau, ca să spunem așa, să se țină de evenimente și să facă revoluția să le servească în beneficiul lor, clasele inferioare duceau o viață complet diferită. Vorbesc nu doar despre masa

burgheziei, ci și despre intelectuali - profesori, medici, funcționari, care anterior, în majoritatea cazurilor, se aflaseră departe de politică. A venit momentul în care toată lumea a simțit nu doar datoria, ci și nevoia de a uita complet de modul de viață obișnuit, de îndatoririle și treburile zilnice și de a lua parte la cauza comună a revoluției. Tocmai în această schimbare bruscă a vieții de zi cu zi s-a simțit revoluția în țara noastră.

Toată lumea a mișcat-o extrem de haotic și inconsecvent, vorbind toată ziua la întâlniri, în sindicatele nou-născute, în nenumărate sesiuni și acasă. Ședințele se țineau în Kurhaus - ca și cum ar fi fost oficiale, și lângă centrala electrică - mai puțin aglomerate și mai aleatorii.

Pe fondul acestei vieți noi, confuze și haotice, vechiul consiliu orășenesc își pierdea orice autoritate. Un grup puternic de membri, care îl susțineau pe președinte, o persoană foarte compromisă, desigur, nu putea lua mișcarea în propriile mâini. Șeful a fost forțat să demisioneze. Consiliul își trăia ultimele zile, iar un comitet civil a fost ales în grabă pentru a-l înlocui.

Regulamentul pentru alegerile comitetului civil ne-a fost trimis de la centru. Votul urma să fie universal, direct, egal și secret. Cetățenii care nu erau încă obișnuiți cu organizarea s-au înghesuit să voteze. Dar, cum aproape nu exista un acord prealabil cu privire la candidați, fiecare a votat pentru mai mulți vecini și prieteni care îi erau bine cunoscuți personal. Drept urmare, au existat peste o mie de candidați pentru 40 de membri ai comitetului, iar majoritatea au primit 10-20 de voturi. Iar câștigătorii acestor alegeri au fost oameni care se înțeleseseră în prealabil și au reușit să imprime foi cu numele candidaților. Acest lucru a fost făcut de un grup de oponenți ai fostului primar al orașului. Rezultatul a fost următorul: cetățenii care au primit lista i-au tăiat doar pe cei care erau în mod evident inacceptabili pentru ei și au scris în locul lor pe cei deosebit de dezirabili. Dar, cum fiecare a tăiat și a scris cu alte persoane, iar candidații indiferenți nu au fost tăiați, aproape întreaga listă a trecut.

Comitetul Civil a fost ales la începutul primăverii anului 1917. În același timp, au început să se organizeze grupuri de partid. Nu-mi amintesc acum dacă puținii noștri cadeți aveau propria organizație - cred că nu aveau, iar majoritatea s-au alăturat Uniunii Proprietari de Case, o organizație apolitică, dar destul de opusă revoluției. În grup erau 5-6 socialiști populari. În ciuda acestui fapt, grupul avea o greutate considerabilă, deoarece membrul său era membru al Primei Dume, locuitorul din Vyborg, Morev - o persoană foarte talentată și experimentată în munca publică, dar, din păcate, din cauza bolii sale, absolut certăreț și irascibil. Nu suporta opiniile altora și își exprima atitudinea ostilă față de toți dizidenții atât de aspru încât și-a creat dușmani personali peste tot. Menșevicii numărau puțin mai mulți membri - până la cincisprezece persoane. Dar slăbiciunea lor era că aceste 15 persoane erau împărțite în plehanoviți, internaționaliști etc. În plus, nu aveau lider și toți aparțineau cercurilor intelectuale de mijloc; de asemenea, nu aveau reprezentanți ai maselor. S-ar putea spune multe lucruri interesante

despre unii dintre ei, despre medicul veterinar Nadejdin și soția sa, despre topograful Șpak, Merejko și alții. În cele din urmă, cel mai numeros grup a fost grupul Partidului Socialist Revoluționar. Și în timp ce alte partide sufereau de lipsa de oameni, Socialiștii Revoluționari, care numărau până la 500 de membri, au fost slăbiți tocmai de acest lucru. Toată lumea s-a îndreptat către Partidul Socialist Revoluționar. Masele pe care le-am menționat deja, care anterior se aflaseră departe de politică, dar acum simțeau brusc o anumită nevoie psihologică de a participa la cauza comună și se străduiau să găsească căi către această cauză prin intermediul partidului, au venit în rândul oamenilor care doreau să-și rezerve esența burgheză sub eticheta de apartenență la partid, au venit din cauza modei, au venit, în cele din urmă, pentru că era cel mai de stânga, cel mai revoluționar, impregnat de ură față de vechea ordine și, prin urmare, capabil de rupere. Iar ruperea a fost ceea ce a umplut treptat toate gândurile. Desigur, nu era nevoie să vorbim despre nicio ideologie de partid. În momentul unor abateri prea evidente de la linia generală de conduită a partidului, era necesar să se facă referire la deciziile Comitetului Central și la disciplina de partid. O parte nesemnificativă a membrilor grupului, vechi muncitori, se simțeau în minoritate. Trebuie să ne oprim asupra lor. Profesorul Sokolov și soția sa erau oameni foarte principiali și onești, prin care evenimentele se revărsau imediat; un inginer sau un tehnician - nu-mi amintesc - Miloradov, mai mult sau mai puțin capabil să conducă masele de partid; tencuitorul Soloviov, care anterior fusese pasionat de terorism, o persoană excepțional de devotată partidului, singurul, poate, adevărat socialist revoluționar din întregul grup; mecanicul Malkin, mai degrabă socialist revoluționar din amintiri, care devenise burghez și își formase o familie numeroasă - toți aceștia erau un grup de viitori socialist-revoluționari care se alăturau partidului.

Și viitorii socialiști-revoluționari de stânga: Injebeli, student, om inteligent și lipsit de principii, demagog, provocator și trădător; și Arnold, președintele grupării, fost maximalist, condamnat, datorită trecutului său o autoritate absolută și incontestabilă în rândul maselor capturate de revoluție, răzbunător, dezorganizat, necinstit și demagog.

Și după întâlniri furtunoase de partid, uneori mă temeam. La urma urmei, era vara anului 1917. Partidul Socialist Revoluționar era de fapt cel mai puternic din Rusia, iar autoritatea centrului partidului și, parțial, a Guvernului Provizoriu, se baza pe grupuri mici ca ale noastre, împrăștiate în toată Rusia. Poate că nu se vede din centru, dar local este absolut clar că totul merge bine, atâta timp cât nu există nimic mai puternic decât Guvernul Provizoriu, dar în momentul oricărei sancțiuni, chiar și celei mai nesemnificative, întreaga clădire se poate prăbuși, pentru că, de fapt, este imposibil să te bazezi pe sprijinul localnicilor. Iar prăbușirea va fi cu atât mai gravă, cu cât supraestimarea propriilor forțe este acum mai puternică.

În vara anului 1917 știam deja că grupul nostru se putea baza doar pe câțiva. La cea mai mică împingere puternică, majoritatea - burghezia - pur și simplu pleca,

iar cealaltă jumătate deviază spre orice fel de maximalism - ne gândeam puțin la bolșevici atunci, dar acum este clar că tocmai elementele bolșevice constituiau o parte semnificativă a grupului nostru. Și toate acestea au fost evaluate cu curiozitate de intelectualii din filistini. De exemplu, nu m-au întrebat de ce sunt membru al Partidului Socialist Revoluționar, ci s-au întrebat doar: „Cum poți fi în același grup cu Arnold?” Și, de fapt, a fost foarte dificil și insuportabil. În august, a fost aleasă o nouă Dumă. Alegerile se desfășurau deja conform unor liste fixe. Socialiștii Revoluționari au primit majoritatea. Dar, din moment ce nu aveam un candidat care să poată concura cu Morev în ceea ce privește experiența, acesta a fost ales primar. Și înaintea noii Dume, a fost organizat un consiliu de deputați ai soldaților și muncitorilor. Adevărat, nu aveam soldați pe atunci, cu excepția a o sută de grăniceri, și nici muncitori nu aveam, pentru că marea majoritate a meșteșugarilor noștri erau proprietari ai propriilor întreprinderi și nu aveau angajați. Dar consiliul era totuși organizat. Fiecare grup de partid îi dădea câte trei reprezentanți, iar sindicatele îi dădeau reprezentanți proporțional cu numărul lor. Un anume Merejko a fost ales președinte al consiliului, un om a cărui adevărată natură încă nu o pot stabili. Se numea social-democrat. În discursurile sale, arăta aceeași înclinație spre maximalismul anarhic; de profesie, era avocat privat și deținea multe case pe Okhta, în Sankt Petersburg. Cum a ajuns să fie printre noi, nu știu, dar îmi amintesc că nu ne-a inspirat încredere de la bun început. Acest sentiment a fost întărit și mai mult de un incident. Adevărul este că burghezia noastră, iritată de faptul că oameni precum Arnold, Merejka etc. deveniseră cei mai importanți oameni din oraș, a început o campanie împotriva lor și, trebuie spus, una destul de reușită. Viticultorul Klyuy i-a arătat lui Morev o scrisoare de la Merezhka, din care era evident că înainte de revoluție se ocupase de eliberarea tinerilor de la mobilizare, cerând mită considerabilă pentru aceasta. Morev a comunicat oficial consiliului pe această temă, iar consiliul a fost efectiv obligat să judece activitățile președintelui său.

Din nou, voturile au fost împărțite. Minoritatea era formată din vechi membri ai partidului, indiferent de afilierea lor la partid, și în principal oameni inteligenți. Marea majoritate a consiliului, oameni noi în politică și adesea în general analfabeți, conduși de Arnold, au decis să nu-l judece pe Merezhka și, în general, să lase problema fără consecințe.

Am insistat doar asupra examinării cazului, fără a ne prejudeca atitudinea față de acesta. Acest lucru era cerut de dorința elementară de a proteja consiliul de orice critică. Din nou a apărut un sentiment de un fel de deznădejde. Evident, masele populare, care constituiau majoritatea consiliului, percepeau chiar și lucruri incontestabile, cum ar fi nevoia ca o figură publică să se reabiliteze în cazul unor acuzații aruncate asupra sa într-un mod complet diferit față de noi. Iar concluzia, care nu a fost trasă atunci, poate, pentru că credința în adevărul revoluției era prea puternică - dar concluzia s-a impus de la sine - a fost că masele nu erau pe același drum ca noi. Ar veni oameni care ar putea să-i dezlege mâinile, iar apoi ar curge pe un canal complet diferit. Aceasta era inevitabilitatea bolșevismului. Și în orașul nostru, ca într-o picătură de apă, se reflecta tot ce se întâmpla în Rusia.

Prin urmare, până în toamnă, în Anapa existau trei autorități legale: consiliul orășenesc, comitetul civic și consiliul. Era foarte dificil să se delimiteze competența acestor autorități, iar pe această bază au avut loc tot felul de fricțiuni.

La sfârșitul lunii august am mers la Moscova și Petrograd în interes de serviciu. Atmosfera de acolo era diferită. Principalul lucru era ceea ce mi se păruse inevitabil până atunci - o detașare completă de psihologia noastră inferioară. Și această detașare nu a fost recunoscută, ei credeau că se bazau pe clasele inferioare. Trebuie să spun că această iluzie era atât de puternică încât, după ce am trăit o vreme în centru, am decis și eu că impresiile mele erau fie eronate, fie erau rezultatul unei confluențe a unor circumstanțe deosebit de nefavorabile din Anapa și că aceasta nu era regula, ci excepția.

Acum, privind în urmă și auzind adesea reproșuri adresate democrației revoluționare care guverna la acea vreme, cred întotdeauna că punctul principal al apărării sale împotriva acuzației că a adus lucrurile până la punctul unei revolte bolșevice ar fi trebuit să fie acela de a pune în lumină starea generală de spirit a poporului rus, care nu putea fi schimbată. Și acest punct a fost prea puțin folosit, pentru că poate că nici acum liderii și căpeteniile nu iau pe deplin în considerare prăpastia peste care s-au aflat și ce realizare a fost această poziție, chiar dacă nu a fost o realizare pe deplin realizată.

II.

Am petrecut întreaga toamnă călătorind. Alte probleme m-au distras de la viața orașului și abia de Crăciun, izolat de centrele Rusiei, am fost nevoit să mă stabilesc și să mă ocup de treburile orașului. În acest timp, multe s-au schimbat. Stările de spirit s-au stratificat. Mulți, care fuseseră prinși la început în curentul general al revoluției, au abandonat complet politica. Depresia generală se simțea în toată lumea. Izolarea de centre se reflecta în imposibilitatea completă de a înțelege și evalua evenimentele.

Trebuie doar să subliniez că, până la sfârșitul lunii decembrie 1917, în tot orașul mai exista un singur bolșevic, Kostrîkin, funcționar al trezoreriei și fost polițist. Era tratat ca pe ceva extrem de comic și absurd și, în ciuda predispoziției generale spre colaps, tot nu se putea înțelege cum să se producă acest colaps.

Viața a înghețat. Au așteptat evenimente. De Crăciun, a sosit primul eșalon de soldați de pe frontul caucazian. Întrucât Anapa este departe de calea ferată, aveam doar propriii noștri soldați - Vaskas și Mishkas, cunoscuți de mine din copilărie. Dar acum erau de nerecunoscut. Toți erau bolșevici, toți păreau mândri că aduseseră orașului ceva complet necunoscut și adevărat.

Apatia care îi cuprinsese pe localnici le-a oferit acestor soldați oportunitatea de a prelua puterea cu mâinile goale. Au înțeles perfect că nu avea nimeni care să le ia puterea. Și pe această bază s-au limitat la organizarea de mitinguri nesfârșite.

Trebuie spus că, la o examinare mai atentă, toți acești profeți ai noii credințe, cu puține excepții, s-au dovedit a fi oameni foarte sinceri și incredibil de întunecați, cu o asemenea încurcătură în creiere încât pur și simplu nu știai de unde să începi o ceartă cu ei. Și întreaga încurcătură era întărită de un ton atât de autoritar, de o asemenea încredere că exact asta cred Lenin și Troțki, încât pur și simplu trebuia să te minunezi.

Convinși că, în ciuda deplinei oportunități de a prelua puterea în propriile mâini, le lipseau liderii, soldații au trimis după varegi în Novorossiisk. La sfârșitul lunii ianuarie, a sosit de acolo un anumit tovarăș P., un leton, încă tânăr, fost în exil, cu o anumită experiență și un dictator talentat. Acest om, necunoscut nouă, a fost chemat să conducă orașul.

Chiar la prima ședință, condusă de el, s-a decis organizarea unui comitet militar-revoluționar, viitoarea autoritate cu drepturi depline a orașului. Am fost surprinși să aflăm că, pe lângă mai mulți soldați bolșevici, comitetului s-a alăturat și tovarășul nostru de partid, Injebeli.

Grupul s-a adunat, din păcate - acum componența întâlnirilor permanente nu depășea douăzeci de persoane.

Am fost principalul acuzator al lui Injebeli. Am citat rezoluția Comitetului Central conform căreia membrii de partid care erau membri ai unor organizații bolșevice de frunte erau astfel excluși din partid; am propus să ne dispersăm pașnic, Injebeli declarându-se socialist-revoluționar de stânga și, chiar dacă majoritatea îl urma, atâta timp cât cel puțin un număr nesemnificativ rămânea în grup. El a evitat să dea răspunsuri directe, dar a declarat că considera necesar ca propriii săi oameni să fie prezenți în comitet, că doar burghezia va demonstra acum pentru Adunarea Constituantă etc. Grupul a tăcut. Doar Soloviov, Miloradov și Sokolov m-au susținut. Și un alt membru al grupului m-a uimit cu definiția sa precisă a diferenței dintre partide. „Socialist-revoluționarii spun: stăpânul de ieri și sclavul de ieri să fie egali astăzi, dar bolșevicii spun: sclavul de ieri să fie stăpânul de azi, iar stăpânul sclav.”

În orice caz, întâlnirea noastră nu a produs niciun rezultat.

A doua zi l-am întâlnit pe Protapov pe stradă. M-a oprit și mi-a spus: „Ține minte că sunt deja la curent cu discursul tău de ieri împotriva Comitetului V.R. și te sfătuiesc insistent să renunți la el - e mai bine pentru tine.” La întrebarea mea nedumerită despre ce vorbea, a rânjit și a spus: „Ieri la ora unu dimineața, Injebeli s-a repezit la mine și mi-a povestit tot ce ți s-a întâmplat, cerându-mi să iau măsuri împotriva ta. Bucură-te că a venit la mine - nu-mi plac informatorii.”

Imaginea era, desigur, destul de clară. Grupul nostru nu mai putea exista dacă nu-l putea alunga pe trădător din mijlocul său.

Și bolșevicii, după ce au organizat Comitetul V.-R. și compania de securitate, au început treptat să preia toată puterea în propriile mâini. Duma încă se ținea. Dar primarul Morev era atacat, datorită faptului că toată lumea avea o atitudine personală dezgustătoare față de el.

Era necesar să se apere Duma într-un mod diferit și să se contracareze politica bolșevică nu cu mormăielile și fierea lui Morev, ci cu o politică de protejare a valorilor pe care orașul le deținea.

Mi s-a oferit să-mi prezint candidatura pentru postul de viceprimar. Am fost de acord, mai ales că trebuia să mă ocup de departamentele de sănătate publică și educație.

După alegerea mea, aproximativ la sfârșitul lunii februarie, Morev a demisionat. Trebuie să spun că, dacă aș fi prevăzut această demisie, mai ales imediat după alegerea mea, cel mai probabil aș fi refuzat să-mi prezint candidatura. Odată cu plecarea lui Morev, am devenit imediat viceprimar. Toată munca administrativă, toate finanțele orașului au căzut asupra mea. Dar acest lucru nu ar fi trebuit să fie înfricoșător în acel moment, deoarece toată partea practică a activității consiliului se reducea treptat la nimic. Ceea ce era mai înfricoșător și mai responsabil era faptul că eu personificam de fapt puterea democratică urâtă de bolșevici, că eram pus singur față în față cu ei. Tovarășii mei din consiliu nu au fost un sprijin puternic. Miloradov a început să se deplaseze spre stânga și s-a apropiat de poziția lui Injebeli, rămânând în esență pur și simplu mai decent decât el, iar Zubenko era un filistin laș. Duma nu mi-a acordat nici ea o majoritate solidă, deoarece fracțiunea partidului nostru era în mod clar divizată, iar membrii neafiliați partidului, care erau destul de numeroși, au tratat alegerea mea în așa fel încât membrul Stadniuk a avut dreptate când a spus: „Ce am făcut? Am tăiat un cap, apoi am închis o femeie și apoi o tânără.” Recunosc că eu însumi am fost în mare parte de acord cu el. Într-adevăr, „am făcut”.

A trebuit să-mi elaborez o linie de conduită pe propriul meu risc. Principalele mele sarcini erau să protejez comorile culturale ale orașului de distrugerea completă, să facilitez viața cetățenilor cât mai normal posibil și, dacă era necesar, să-i protejez de execuții, „băi de mare” etc. Acestea erau misiuni destul de combative, care uneori creau situații complet imposibile. Și în spatele tuturor acestora se afla viața de zi cu zi cu preocupările ei zilnice, al căror număr, însă, a scăzut treptat pe măsură ce bolșevicii preluau din ce în ce mai mult puterea și tot mai puțini oameni se îndreptau spre noi.

Și consiliul orașului murea încet. În această perioadă, a fost creat un nou consiliu, deja bolșevic, cu Protapov ca președinte.

Doar toate afacerile militare au fost transferate în jurisdicția comitetului militar-revoluționar. Frontul civil își formase deja existența, iar activitatea militară a bolșevicilor era în plină desfășurare.

Trebuie spus doar că sfatul nostru bolșevic avea unele trăsături speciale. Toate grupările de partid, inclusiv bolșevicii, erau reprezentate în el în mod egal. Majoritatea voturilor pentru bolșevici au fost date de reprezentanții soldaților și sindicatelor. Mai mult, mulți dintre ei nu erau nici bolșevici, nici măcar oameni cu gândire bolșevică, ci pur și simplu au decis că vremurile îi obligau să voteze pentru rezoluțiile bolșevice.

Oamenii de partid, sub influența izolării de centru, au adoptat următoarea poziție: să intre în mod egal în toate instituțiile bolșevice de natură non-militară și să obțină astfel o majoritate acolo - așa-numita explozie din interior.

al III-lea

La aproximativ două săptămâni după alegerea mea, poziția Dumei a devenit atât de ambiguă încât a fost necesar să se decidă asupra unor măsuri de urgență. A fost necesar să se aleagă - fie să se bea paharul umilinței până la capăt și să se prelungească existența cât timp bolșevicii au tolerat-o, fie să se intre într-o luptă decisivă cu ei, fără a se opri din cauza posibilelor victime și fiind nesigur de înfrângerea finală, fie, în cele din urmă, să se facă un gest frumos și să se demisioneze.

Duma a avut curajul să respingă prima decizie. Nu exista suficientă forță pentru a doua, iar în esență membrii nu erau o masă omogenă, fără de care însăși problema luptei ar fi dispărut. Au decis asupra celei de-a treia decizii. Duma a adoptat o rezoluție prin care, având în vedere situația actuală, având în vedere dominația bolșevicilor, considera că este sub demnitatea sa să-și continue existența și, pe această bază, toți membrii și-au renunțat la puteri, transferându-le consiliului. Principala sarcină transmisă de Dumă consiliului a fost protejarea valorilor materiale și culturale aflate în posesia orașului și stabilirea unor condiții de viață mai mult sau mai puțin normale pentru cetățeni.

Au existat numeroase motive pentru această decizie: dorința de a proteja Duma, ca instituție democratică, de violența guvernului sovietic și dorința de a ieși dintr-o situație ambiguă cu ajutorul unui gest frumos, precum și o lipsă completă de încredere în propriile forțe și, în final, teama personală a multor cetățeni de a fi excesiv de odioși în fața bolșevicilor.

Fie cum ar fi, decizia a fost luată în unanimitate. Consiliul nu a protestat. În parte, componența pestriță a membrilor nu ne-a oferit sprijinul necesar și, în parte, poate, a fost de fapt mai ușor să implementăm programul Dumei într-un consiliu mic. Am fost mai flexibili și mai agili. Puteam rezolva fiecare problemă specifică fără a recurge la rezoluții zgomotoase și provocatoare.

Munca administrativă obișnuită a dispărut treptat complet. Coridoarele mereu pline ale Dumei au devenit goale. Viața își croia un alt curs. Ședințele noastre administrative zilnice erau de o natură destul de absurdă. Sute de cazuri erau

tratate în ele. Și, luând rezoluții pe baza acestor cazuri, am înțeles perfect că, în esență, totul se va limita la aceste rezoluții, deoarece aparatul executiv ne scapa din mâini.

La început, această situație m-a făcut să mă gândesc la oportunitatea șederii mele ca primar. Am vrut să plec, dar apoi o serie de alte probleme, nevoia de a mă opune puterii sovietice cu ceva și o anumită nevoie a cetățenilor de a avea măcar o oarecare protecție în persoana consiliului, m-au obligat să rămân.

Înainte de a vorbi despre munca specifică ce trebuia făcută, aș dori să subliniez un fenomen extrem de curios care a fost observat de mulți la vremea respectivă.

Poziția mea era destul de sigură și puteam realiza multe, în principal pentru că eram femeie. Acest lucru poate fi explicat în diverse moduri. În opinia mea, se poate explica prin faptul că masele cu gândire bolșevică au văzut un spirit revoluționar atât de evident, o renunțare atât de puternică la obiceiurile vechiului regim în însăși existența unei femei primar, încât, într-o oarecare măsură, acest fapt a acoperit acțiunile mele contrarevoluționare din punctul de vedere bolșevic. Eram, ca să spunem așa, un produs al revoluției și, prin urmare, trebuia să fiu luată în considerare.

Pe de altă parte, mi s-au iertat multe lucruri pe care bolșevicii nu le-ar fi iertat niciunui bărbat. Exista o anumită competiție între noi. Dacă declaram deschis că consideram o anumită rezoluție a consiliului o prostie și demonstram că aveam dreptate, ei se ofensau că o femeie se dovedise a fi mai previzoare decât ei, iar întreaga luptă se desfășura în acest plan.

Și, în final, al treilea element al atitudinii lor față de mine era pur și simplu încrederea că eram suficient de curajos. Nu pot spune că acesta era cu adevărat cazul, dar, de fapt, putea părea așa, pentru că aceasta era singura modalitate de a lucra. Dacă, în urma unei dispute cu consiliul, simțeam că lucrurile se îndreaptă spre arestarea mea, declaram: „Mă voi asigura că mă arestați”. La care romanticul și atrăgătorul Protapov striga: „Niciodată. Asta ar însemna că ne este frică de voi”.

Ca să-mi fac o idee despre munca mea din acea vreme, mă voi limita la enumerarea cazurilor în care a trebuit să iau parte. Multe dintre ele sunt pline de tragedii autentice, dar majoritatea au oferit material pentru glume. Desigur, nu se putea vorbi despre vreun plan în cadrul lucrării. Trebuia să răspund doar nevoilor fiecărei zile.

Cel mai anecdotic caz a fost povestea uniunii soțiilor de rezervă. Aceasta număra până la trei mii de persoane. Femeile erau în mare parte bolșevice. Ar fi avut o mare importanță în viața orașului dacă ar fi fost dispuse la un anumit grad de organizare.

Îmi amintesc de prima lor întâlnire, în fața bolșevicilor, la care inițial nu au fost admiși nici bărbați, nici femei - nici soțiile rezervelor. Dar după două ore de strigăte zadarnice despre alegerea prezidiului, această regulă strictă a trebuit să fie anulată. Am fost invitat ca străin (să prezidez) și profesorul I.K. (să acționez ca secretar). Îmi amintesc că mi s-au adresat cu „Doamna Președintă", iar rezultatele întâlnirii au fost tot haotice. Aceleași soții ale rezervelor primeau o anumită alocație de la administrație la începutul fiecărei luni. Cuantumul alocației, comparativ cu costul vieții în creștere, era nesemnificativ și fluctua în funcție de numărul membrilor familiei. Primeau 22 de ruble și 50 de copeici, 57 de ruble și 25 de copeici etc. Și în vistieria, deja confiscată de bolșevici, nu exista aproape niciun mărunțiș, iar ca răspuns la toate cererile mele au emis bancnote de o mie de ruble.

Într-o zi, schimbul acestor bilete a luat o întorsătură atât de mare încât m-am temut serios că întreaga clădire administrativă va fi distrusă. Femeile mi-au cerut mărunțiș și m-au amenințat că mă vor omorî.

Mi-a venit ideea să le folosesc starea de spirit ca să iau mărunțiș de la trezorerie. M-am dus la ei și le-am sugerat să se alinieze zece la rând pentru a merge la comitetul militar-revoluționar și a cere mărunțiș. Grandioasa mea armată tocmai începuse să se alinieze când un angajat a alergat după mine să mă cheme la telefon. S-a dovedit că comitetul militar-revoluționar aflase deja despre mobilizarea femeilor și cerea să fie dizolvate urgent și să trimită un casier la trezorerie pentru mărunțiș. Astfel, am câștigat și, în plus, m-am convins că există modalități destul de sigure de a-ți urma linia. Înainte de dizolvarea sa, Duma a luat în considerare un proiect de distribuire a unei suprafețe mari de teren la periferie la un preț ieftin pentru construirea de case pe ele. Anapa, datorită faimei sale de stațiune, creștea rapid. Planurile orășenilor au fost cumpărate de rezidenții de vară, iar localnicii s-au trezit fără adăpost. Odată cu întoarcerea unui număr mare de soldați de pe front, problema apartamentelor a devenit foarte acută, iar Duma a decis să vândă o parte din terenul orașului la licitație.

Însă ședința organizată de consiliu, din păcate, ne-a avertizat. A adoptat o rezoluție privind necesitatea începerii imediate a lucrărilor de topografie și distribuirii imediate a parcelelor de câte 150 de sajen pătrate tuturor celor care nu au încă un plan în oraș. În primul rând, hârtiile cu numerele parcelelor ar trebui scoase de soldații din prima linie, apoi de toți cei fără adăpost. Taxa pentru o parcelă este de 25 de ruble - cât costă topografia. Duma trebuie să sancționeze această decizie, deoarece, dacă se schimbă ceva în viitor, parcela trebuie achiziționată legal. Nu poate fi vândută, parcelele care nu sunt construite timp de zece ani se întorc la oraș. Se pare că acestea sunt toate regulile.

Duma s-a revoltat. În primul rând, a considerat că 150 de sajeni pătrați erau prea puțini pentru un singur plan și că, în acest fel, am construi o suprafață aproape egală cu întregul oraș, cu clădiri absolut lipsite de valoare. Anapa, însă, avea un anumit viitor ca stațiune, iar apoi trebuia acordată o atenție deosebită

îmbunătățirii acesteia. Duma a propus construirea de străzi largi în zonele desemnate, zone mari pentru grădini, planuri mai ample pentru școli, extinderea parcelelor propriu-zise, începerea imediată a pavării străzilor și a instalării energiei electrice, care să-i ocupe pe șomerii întorși de pe front și să se perceapă pentru fiecare parcelă nu 25 de ruble pentru această lucrare, ci în funcție de repartizarea care ar fi costul realizării tuturor acestor întreprinderi. Oratorul S. a visat chiar și la un oraș-grădină. Dar adunarea a declarat că străzile largi, piețele și planurile mari ar îndepărta prea mult parcelele exterioare de oraș, tot felul de facilități erau o prejudecată burgheză și că 150 de sajeni erau suficiente pentru cetățeni. Dacă Duma nu este de acord cu această rezoluție, să se învinovățească singură. Duma s-a supus. Acest incident a fost, poate, decisiv în chestiunea autolichidării sale - totul s-a dovedit atât de absurd.

Trebuie spus că glumele nu au fost întotdeauna scrise din inițiativa bolșevicilor. În Anapa, ca într-un oraș liniștit, departe de orice centre, se acumulaseră foarte mulți refugiați din nord. La început primeau bani de undeva, apoi au început să-și mănânce lucrurile și, în cele din urmă, nu au mai rămas nimic. Trebuiau să se apuce de muncă. Nu exista muncă inteligentă. Existau zeci de petiții pentru postul de profesor în administrație. Veneau la mine în fiecare zi în mulțime în căutare de lucru. În cele din urmă, au organizat o „uniune a intelectualității muncitoare”. Reprezentanții sindicatului au venit la mine. Au cerut un teren orășenesc cu grădina pe nisip - am promis. De asemenea, au cerut tot felul de unelte agricole și cai - am fost de acord și cu asta. Au cerut și cartofi și alte semințe - și am fost de acord. Apoi s-au îndreptat spre mine cu cea mai neașteptată cerere - aveau nevoie de bani pentru a plăti zilierii, deoarece majoritatea dintre ei nu puteau munci. Desigur, nu am putut satisface această cerere. Afacerea s-a prăbușit. Și abia mai târziu sindicatul a alocat o echipă de muncitori care ieșeau cu ziua să sape podgoriile. I-am văzut la lucru. Un notar din Nikolaev mergea întotdeauna în față, apoi fetele noastre locale, care erau obișnuite cu asta, iar echipa era mult în urmă. Îmi amintesc că am observat că în timpul lucrului lopețile fetelor erau complet invizibile din cauza tufișurilor de viță de vie, în timp ce mânerele lopeților intelectualilor erau întotdeauna deasupra tufișurilor. S-a dovedit că fetele înfipseau lopata în pământ într-un unghi, săpau superficial și de fiecare dată răsturnau o suprafață semnificativă de pământ, avansând mai mult de un sfert de arșină. Intelectualii înfipseau lopata perpendicular pe suprafață, aceasta intra adânc, dar prin urmare nu se mișcau mai mult de 3,5 sau 5 centimetri cu fiecare lovitură.

Această slujbă de vizită a suferit o panică incredibilă. Îmi amintesc că organizam o prelegere a profesorului S. pentru grupul nostru de partid. În ziua prelegerii, un avocat specializat în refugiați a venit în fugă mai întâi la mine și apoi la S., avertizându-mă că știa sigur că prelegerea va fi întreruptă, iar organizatorii și lectorul vor fi arestați.

La început nu l-am crezut. Dar apoi două doamne au năvălit cu aceeași veste. Învățând din experiență că trebuie să ai de-a face direct cu bolșevicii și, pe lângă

faptul că eram foarte furioasă, m-am dus la Comitetul V. R. Acolo erau doar câțiva soldați, membri ai acestuia. Fără să mă las contrazis, m-am năpustit asupra unuia dintre ei. Eram indignat că, în absența completă a divertismentului cultural, o întreprindere atât de utilă precum o conferință populară era întâmpinată cu o atitudine atât de sălbatică de către bolșevici.

Ca răspuns la discursul meu lung, soldatul jenat a declarat că într-adevăr erau vinovați - încă nu luaseră amendă - dar credeau că acest lucru se poate face la intrare și că toată lumea va pleca. De data aceasta am fost făcut de rușine.

În general, toate întâlnirile mele cu refugiați inteligenți mi-au creat încrederea că nu este nevoie să caut oameni puternici printre ei.

În efortul de a proteja viața normală a cetățenilor, am dat peste faptul că, în căutarea oricărui fel de contrarevoluție, bolșevicii îi deranjau foarte des pe profesori, îi arestau pentru mai multe zile și, prin urmare, opreau cursurile în școli. În subsolul unei școli au găsit cartușe, în dulapul bibliotecii altei școli - o proclamație stupidă. Era necesar să se oprească cumva aceste percheziții și să se ofere copiilor posibilitatea de a studia. Am convocat o ședință a sindicatului profesorilor, le-am explicat situația și sarcinile mele și am propus o combinație conform căreia aceștia s-ar abține de la o rebeliune inutilă, iar eu, în fața bolșevicilor, mi-aș asuma întreaga responsabilitate pentru credibilitatea lor. De fapt, în esență, nu mi-am asumat niciun risc, deoarece starea de spirit fundamentală a profesorilor noștri în acel moment era lașitatea filistină. Pe de altă parte, gestul meu a făcut o anumită impresie asupra bolșevicilor. O frază și un gest erau, în general, cele mai înalte virtuți pentru ei.

Dar totuși a trebuit să elimin niște complicații destul de greu. Îmi amintesc de una dintre ele. O profesoară a venit la biroul meu rugându-mă să o ajut. Soțul ei, și el profesor, a întâlnit pe stradă doi marinari necunoscuți. Au început să vorbească. Se numeau delegați ai flotei ucrainene de la Marea Neagră. Pe atunci, legenda despre iminenta debarcare ucraineană era răspândită. Profesorul, din fericire, s-a dovedit a fi un ucrainean înfocat. A scăpat de sub control și le-a spus o grămadă de prostii despre speranțele noastre de eliberare cu ajutorul flotei ucrainene. După ce i-au ascultat toate discursurile, marinarii au spus că vor merge să-l raporteze comitetului militar-industrial.

Această chestiune a necesitat multă muncă, dovedind comisiei că, în primul rând, nu există o flotă ucraineană și, în al doilea rând, acești delegați înșiși sunt oameni destul de nesiguri.

Cam în această perioadă, tribunalul militar revoluționar a început să funcționeze în țara noastră. După cum am mai spus, ideea de a arunca în aer puterea din interior era larg dezvoltată în țara noastră. Pe această bază, tribunalul a fost organizat din reprezentanți ai tuturor partidelor, câte două persoane din fiecare.

Această compoziție l-a spulberat de la bun început și, într-adevăr, nu a dus la bun sfârșit niciun proces, deoarece instanța nu a putut ajunge la un acord. Doar într-un singur caz s-a emis mustrarea publică și arestarea pentru o zi. Mai mult, noaptea, în arest (nu aveam închisoare), membrii tribunalului i-au adus propriile cearșafuri și o pernă celui arestat.

În aceeași perioadă, s-a produs un eveniment care aproape s-a terminat catastrofal pentru mine.

Întâlnirea a decis rechiziționarea sanatoriilor fostului primar al orașului, doctorul Budzinsky. Aici a început ceva de neimaginat. Apoi, cetățenii mai prudenți au propus transferul conducerii sanatoriilor către administrație, care avea un aparat gata făcut pentru această chestiune. Am ezitat. Desigur, nu aș fi participat niciodată la rechiziționare, nici personal, nici în numele administrației, care nu avea dreptul să o facă. Dar ne-am aflat în fața unui fapt împlinit. Pe de o parte, a lua proprietatea în propriile mâini era ca și cum ai păstra ceva evident furat, iar pe de altă parte, prevederile generale privind protejarea bunurilor culturale aflate în oraș dictau necesitatea de a lua această problemă în propriile mâini, pentru a nu permite jefuirea valoroaselor proprietăți medicale ale sanatoriului. Și deși faptul că doctorul Budzinsky nu ar ezita să mă acuze de orice atunci când bolșevicii ar fi fost lichidați vorbea în favoarea refuzului acestei chestiuni, am fost de acord să preiau temporar conducerea sanatoriului în numele administrației. Am numit acolo un medic și asistente medicale, am inventariat toate bunurile și am stabilit o comandă minimă pentru utilizarea lor. Am fost oarecum încurajat de cererea adresată de farmacistul N. de a accepta și administrarea farmaciei de către oraș, pentru că altfel aceasta ar putea fi distrusă printr-o hotărâre a vreunei ședințe. Încă nu știu cum aș acționa acum într-un caz similar. Cred că un curaj civic corect înțeles și o aderență precisă la programul meu de protejare a valorilor culturale m-ar determina să iau din nou aceeași decizie.

Un alt caz tipic. Centrala electrică a orașului a rămas fără petrol. Am decis să merg la N. și să încerc să obțin niște petrol de acolo. În același timp, soldatul L., președintele consiliului alimentar, care ocupa o poziție intermediară între noi și consiliu, a plecat cu mine.

În N., autoritățile locale au fost de acord să ne elibereze petrol doar în schimbul grâului, dar termenii schimbului erau complet lipsiți de Dumnezeu. Am protestat. La început, nici L. nu a fost de acord, apoi dintr-o dată mi-a făcut cu ochiul și a devenit mai îngăduitor. Am continuat să protestez. Apoi și-a scos acreditările sovietice, a declarat că sunt un reprezentant al vechiului regim și a sugerat să scriem un contract. La început, a început să se certe pe fiecare cuvânt, apoi a început să se uite la ceas, apoi a cerut să se aranjeze emiterea comenzilor pentru petrol în avans, deoarece trebuia să ne grăbim la tren, iar agentul de poliție aștepta.

Ordinele au fost emise. Desiatski s-a dus să primească petrolul. Termenii au fost semnați.

Atunci L. și-a luat cumpătul, m-a grăbit și a spus că trebuie să alergăm la tren, altfel vom întârzia.

Pe stradă am început să-l cert pentru că s-a supus. A spus râzând: „La urma urmei, condițiile nu au fost semnate și am primit petrolul gratuit."

Un moment dificil în cadrul activității a fost relația cu angajații individuali, care, în cazul unor neînțelegeri, se adresau comitetului militar-revoluționar și de acolo se întorceau la mine cu ordine.

Exista o lege conform căreia toți cei mobilizați și înlocuiți de alți angajați aveau dreptul să-și reia vechile locuri de muncă la întoarcere. Grădinarul orașului, Ivan, un om modest și informat, se afla într-o astfel de poziție. Dar în timpul absenței sale, locul său a fost luat de un bețiv și un huligan - nu-mi amintesc numele lui. Toate încercările mele de a-l readuce pe Ivan la vechiul său loc de muncă au fost zădărnicite de reticența adjunctului său de a pleca. Când am decis să recurg la măsuri mai serioase, acest om s-a adresat comitetului pentru protecție, iar acesta a emis un ultimatum cerându-mi să nu-l concediez. Și într-o conversație privată, unul dintre membrii comitetului a spus că grădinarul era angajat într-un fel de denunț la adresa mea și că problema păstrării grădinarului devenise o chestiune de principiu pentru comitet. A trebuit să lupt mult timp înainte să-mi pot dezlega mâinile.

Aceeași lege a dus la unul dintre cele mai tragice evenimente ale acestei perioade. Consiliul avea propriul consilier juridic, avocatul adjunct D. Acesta a fost mobilizat și a intrat la școala de cadeți din Moscova. În timpul revoltei bolșevice, a fugit și a ajuns la Anapa. Fostul primar l-a numit șef al poliției. Când poziția lui D. a fost zdruncinată de sosirea bolșevicilor, primarul Morev i-a cerut să rămână în funcție și i-a promis sprijin și protecție deplină. Autoritatea lui Morev era atât de mare încât D. nu numai că credea în propriile forțe, dar a început să se comporte destul de agresiv.

Am văzut că, în cele din urmă, problema era legată de viața lui D. și nu aveam nicio putere să-l protejăm. Era necesar să nu escaladăm problema. Administrația a decis să-l concedieze. El s-a supus, dar, în primul rând, s-a simțit ofensat, iar în al doilea rând, a cerut avansul pe trei luni de salariu. Servise timp de două luni.

Cu greu am reușit să-l convingem să fie mai moderat, în interesul siguranței sale personale.

Dar câteva zile mai târziu a venit din nou la consiliu cerând să fie numit consilier juridic, invocând aceeași lege ca și grădinarul Ivan. Consilierul juridic își primea

remunerația de la noi din procentul din cazurile pe care le câștiga. La acea vreme, toate procesele erau într-un impas. D. nu avea niciun interes material în această funcție. Dar, se pare, cineva îl incita la un spirit de luptă rebel. A abordat chestiunea numirii sale dintr-un punct de vedere principial. Trebuie spus că era departe de politică, vesel, bețiv și risipitor de viață. Nu observasem până atunci la el nicio sete de eroism.

Am avut o lungă conversație cu el, singur. În loc să-l numesc consilier juridic, i-am sugerat să se ascundă imediat, arătându-i un loc sigur cu viticultorii, oferindu-i bani și o căruță. Pentru el, momentul era destul de critic, iar eu eram pe deplin conștient de asta și nu i-am ascuns nimic. Dar el a insistat pe cont propriu cu o insistență de neînțeles.

Poate că totul ar fi ieșit bine dacă în acel moment nu ar fi sosit din N. o delegație a Flotei Mării Negre, condusă de marinarul beat Pirojkov.

Au început căutări în masă. Din întâmplare am aflat de existența unei liste de proscripții aduse de marinari. În ea, toți foștii primari ai orașelor noastre erau destinați înecării, printre care Budzinsky și Morev, apoi D., apoi alte persoane.

Nu doar cetățenii, ci și consiliul au fost complet terorizați.

Marinarii au cerut consiliului o contribuție de 20 de mii de ruble. Consiliul nu a vrut să o acorde, dar nici nu a îndrăznit să refuze. Președintele consiliului a decis să convoace o ședință și, prin urmare, să transfere responsabilitatea asupra masei impersonale de cetățeni.

Am fost la această întâlnire. Înainte de a începe, după ce mă plimbam printre burghezii noștri în vârstă, am stabilit că nimeni nu are dorința de a da, dar că nimeni nu o va declara.

Când marinarii și prezidiul consiliului au sosit în sfârșit, președintele a raportat despre cererea pentru „frumusețea și mândria revoluției”. În sală s-a așternut tăcerea.

Am cerut cuvântul. În timp ce treceam pe lângă președinte spre tribună, acesta m-a oprit și mi-a șoptit: „Stai liniștit. Nu suntem noi - nu vor fi timizi.”

Dar eram ferm convins că, având în vedere activitatea de operetă care îi cuprindea atunci pe toți bolșevicii, exista o modalitate de a vorbi cu siguranță cu ei.

M-am urcat la podium și am trântit cu pumnul în masă. „Sunt stăpânul orașului și nu veți primi niciun ban.”

Sala s-a liniștit și mai tare. Președintele Protapov și-a plecat capul. Iar unul dintre marinari a spus: „Uitați-vă la femeia aceea.”

Am trântit din nou pumnul. „Nu sunt femeie, sunt primar.”

Același marinar a spus pe un ton puțin diferit: „Uită-te la ea, e o amazoană.”

Am simțit că victoria era de partea mea. Apoi am propus să supun propunerea mea la vot. Adunarea a fost aproape în unanimitate de acord cu mine. Contribuția a fost refuzată. În mod curios, marinarii au râs.

Am crezut că succesul meu va fi de scurtă durată și m-am gândit chiar să plec la podgorii pentru câteva zile.

Dar înainte de seară mi-au venit două vocale. Tocmai aflaseră despre lista de proscripții și au decis să mă roage, având în vedere succesul dimineții, să încerc încă o dată să-i influențez pe marinari.

Seara, după ședința consiliului, l-am rugat pe tovarășul S. să mă ajute, întrucât nu voiam să rămân singur cu marinarii, și am avut o conversație cu ei. Nu-mi amintesc acum ce am spus. Știu că printre glumele interlocutorilor mei apărea adesea „una, dar o baie bună în mare”. Știu că am încercat și eu să glumesc.

Am spus că atunci când va veni Kornilov (și vom începe să vorbim despre el din ce în ce mai des), atunci nimeni altcineva în afară de mine nu-i va proteja pe toți de spânzurătoare. Au fost momente de conversație serioasă. Nu capul meu a funcționat, ci nervii mei suprasolicitați. În cele din urmă, mi-au dat o promisiune formală că nu voi atinge pe nimeni de pe listă. M-am întors acasă complet distrus.

Și dimineața am aflat că marinarii nu plecaseră încă, dar reușiseră să aresteze mai multe persoane, inclusiv pe D.

Se pare că doi dintre cei arestați și-au cumpărat pur și simplu ieșirea în ultimul moment. Însă D. și profesorul R. au rămas pe barcă.

Apoi barca a plecat. Între Anapa și Novorossiisk, D. și R. au fost scufundate. Cadavrele lor nu au putut fi găsite.

Acest eveniment tragic m-a pus pe gânduri. Am decis să renunț la slujba mea ingrată.

În plus, evenimentele externe au determinat în cele din urmă poziția noastră.

IV.

Întregul nostru sud a început să fie foarte îngrijorat de frontul războiului civil care se dezvolta. La început, numele lui Kornilov a fost menționat doar vag. Apoi l-au uitat și au început să vorbească despre lupta împotriva guvernului regional Kuban.

La începutul lunii martie, conversația devenise mai concretă. Guvernul și Rada părăsiseră Ekaterinodarul. Începuse războiul civil.

Bolșevicii au intrat în acest război cu inima ușoară - numărul copleșitor de trupe părea să le asigure o victorie ușoară.

Nici măcar informațiile care ne-au parvenit despre unificarea Kubanilor cu Kornilov nu au schimbat situația. Conform datelor bolșevice, aceștia aveau trei mii de luptători cu trei tunuri de câmp, în timp ce bolșevicii aveau până la 70 de mii de luptători și peste 30 de tunuri.

Mai mult, în ceea ce privește dispunerea forțelor, bolșevicii aveau avantaj. Aceștia erau reaprovizionați constant cu unități care veneau de la Trebizonda la Novorossiisk, întăriri le soseau dinspre nord-est din Transcaucazia pe calea ferată, iar guvernul central ar fi trimis întăriri și dinspre nord.

În ciuda neîncrederii noastre în sursele bolșevice, cu toții aveam sentimentul că cauza lui Kornilov era sortită eșecului. Rămânea complet misterios pe ce contau liderii săi. Singura explicație părea a fi că oamenii oricum nu aveau nimic de pierdut și plecau într-un acces de curaj disperat.

Aproape zilnic soseau știri că Kornilov fusese deja ucis. Se spunea că personalul său - în afară de un număr mic de ofițeri - era format exclusiv din Tekin și alpiniști. Era foarte greu să extragi măcar un sâmbure de adevăr din toate prostiile pe care le aveai de auzit. Singurul lucru care nu se punea la îndoială era însăși existența frontului războiului civil.

Am avut o mobilizare. Au mărșăluit destul de indiferent. S-a format a șasea companie, care mai târziu și-a câștigat o reputație destul de puternică. Se pare că a fost adusă în luptă lângă gara Poltavskaia. Nu știu de ce, dar a ieșit victorioasă din luptă și s-a întors curând acasă. Soldații erau încărcați cu bunuri jefuite. Târau vaci încărcate cu perne și samovare. Primul succes a contribuit enorm la întărirea spiritului locuitorilor orașului nostru. Al doilea detașament a fost organizat din voluntari. Femeile și-au împins soții la luptă.

Aproximativ 150 de oameni s-au mutat pe front, în satul Afipskaya. S-au întors patru zile mai târziu. Au fost aproximativ 80 de răniți. Nu aveau pradă. Răniții au fost internați într-un sanatoriu.

Susțin că printre ei exista un procent foarte mic de oameni cu gândire bolșevică. Masa generală a cedat unui fel de hipnoză, cum că sosise momentul când totul

era posibil, când jafurile și uciderile erau permise, când totul o luase complet razna. Și au început să jefuiască și să ucidă cu o naivitate și o inocență de neînțeles. În esență, justificarea lor morală, într-o oarecare măsură, era că bolșevicii îi conduceau ca pe o turmă de oi la abator. Erau foarte puțini soldați în companii - principalul cadru bolșevic. Au preferat să rămână în Anapa pentru a proteja orașul de contrarevoluționarii locali.

Și orășenii noștri mobilizați au povestit astfel de minuni încât, pentru prima dată, mi-a trecut prin minte gândul că cazul lui Kornilov era departe de a fi fără speranță.

Un bărbat, șocat de obuz, a povestit cum un obuz uriaș l-a lovit chiar în spate - încă îl doare îngrozitor.

Un altul a povestit cum undeva în stuf l-au înconjurat pe Kornilov - din toate părțile. Seara au îndreptat toată artileria spre centrul ringului și au început să tragă. Au tras până dimineața, fiind pe deplin încrezători că toți cei din ring fuseseră deja uciși. Dimineața s-au grăbit la atac, dar nu era nimeni în ring - Kornilov reușise să pătrundă neobservat.

Odată, în zilele acelea, am fost la o școală din oraș. În timpul pauzei, am ascultat conversația copiilor. Unul dintre ei spunea: „Kaditivii au copii albi, albi. Ai noștri i-au tocat ca pe varză."

Se pare că eșecul celui de-al doilea detașament i-a pus pe gânduri pe lideri. Au decis să mobilizeze ofițerii. Un alt ofițer a venit la biroul meu și s-a întâlnit cu președintele consiliului, Protapov, care i-a spus rânjind că s-a decis ca ofițerii să fie obligați să apere puterea sovietică.

Fratele meu a declarat calm că nu va merge. Protapov s-a înfuriat și a început să amenințe că va trage. Fratele meu a spus: „E treaba ta. Nu mă privește." Se pare că Protapov credea în fermitatea sa și, în același timp, nu voia să fie obligat să tragă. Când în timpul înregistrării a ajuns la numele fratelui meu în ordine alfabetică, s-a oprit și a spus: „Nu. Totuși, e de ajuns. Restul sunt liberi."

Tot ce se întâmpla îmi amorțea nervii, mă aducea într-o stare ciudată. Devenea insuportabil de îndurat. Acum, poate, este clar că întregul meu program de protejare a bunurilor culturale și materiale ale orașului era dincolo de puterea unei singure persoane. Dar apoi, ori de câte ori încercam să renunț, apăreau diverse persoane - profesori, medici, refugiați intelectuali - și mă rugau să rămân până la sfârșit. De fapt, îmi supraestimau importanța și puterea, dar, se pare, era nevoie să existe măcar un fel de tampon între ei și autorități, să se bazeze pe cel puțin un fel de protecție.

În cele din urmă, s-a pus capăt acestei situații. La mijlocul lunii aprilie, consiliul a decis să desființeze consiliul și să-i numească pe membrii acestuia comisari - astfel, eu urma să devin comisar pentru sănătate publică și educație publică.

Aflând despre înalta mea numire, m-am dus la Consiliul Comisarilor Poporului și la ședință am declarat că convingerile mele politice nu-mi permit să fiu comisar bolșevic și că pe această bază cer să fiu considerat demis.

Spre surprinderea mea, nimeni altul decât fostul meu camarad de partid, Injebeli, a declarat că metoda mea de acțiune se numește sabotaj și, pe această bază, a propus ca consiliul să nu-mi permită să demisionez și să mă oblige să muncesc.

Am repetat că nu voi lucra. Ieșind de la întâlnire (aceasta avea loc în incinta Dumei), l-am întâlnit pe fiul fostului primar al orașului, Budzinsky. M-a rugat, având în vedere situația financiară dificilă a familiei lor, să-l ajut pe tatăl său cu următoarea problemă. Doctorul Budzinsky cumpărase odată o căsuță de vară de la oraș, dar tranzacția nu fusese încă oficializată. În prezent, are posibilitatea de a vinde neoficial acest teren - 400 de șantiere pătrate - pentru 15 mii, pentru care este necesară oficializarea tranzacției cu orașul la un notar. Și pentru aceasta este necesară semnătura primarului orașului. Iar doctorul Budzinsky și-a trimis fiul să-mi ceară această semnătură.

L-am întrebat dacă știe că consiliul a fost desființat și ce riscam semnând pentru o funcție care, de fapt, nu exista. Mi-a răspuns că știe acest lucru și că cere să semneze retroactiv.

La urma urmei, făcea parte din programul meu. Am fost de acord.

Ca să scap de treburi, m-am dus în grădină pentru câteva zile. Întorcându-mă trei zile mai târziu să iau niște hârtii de pe biroul meu, l-am întâlnit pe Protapov pe scările biroului.

Mi-a spus că, în timpul absenței mele, sosise o scrisoare pe numele meu din Novorossiisk. A deschis-o și a aflat că era o invitație la conferința provincială a Socialiștilor Revoluționari. Pe această bază, emiseseră deja un ordin să nu mă lase să ies din oraș. Batjocura a început în cel mai evident mod.

Împreună cu Protapov, am intrat în fostul birou al primarului orașului. Acolo era un om care nu-mi era cunoscut. Protapov ne-a prezentat, numindu-l comisar al muncii din Novorossiisk, Hudanin, iar pe mine comisar al educației. Astfel, în ochii lui Hudanin, puteam trece cu ușurință drept un bolșevic.

Protapov a plecat. L-am întrebat pe Hudanin când se întoarce la Novorossiisk. S-a dovedit că în jumătate de oră și în mașina lui de comisar. L-am rugat să mă ia cu el. A fost de acord.

Întreaga conducere a ieșit să-l conducă pe distinsul oaspete, adică toți cei cărora li se dăduse ordinul să nu mă lase să ies. Se pare că Protapov nu mi-a bănuit intenția și a vorbit calm cu Hudanin.

În ultimul moment, când Khudanin era deja în mașină, am sărit pe scară și am plecat în fața tuturor gărzilor mele. Au fost foarte impresionați, dar se pare că nu voiau să provoace tulburări în fața distinsului oaspete.

A doua zi, la Novorossiisk, după ce am găsit oamenii de care aveam nevoie și am ajuns la conferință, am povestit întreaga călătorie a mea. Se pare că în Novorossiisk problema era mai serioasă, iar puterea bolșevică nu avea același caracter de operetă ca aici.

La conferință am fost ales delegat în consiliul celui de-al 8-lea partid.

Dar înainte de a merge la Moscova, am decis să trec pe acasă.

V.

De la gara până la Anapa, 50 de kilometri, a trebuit să călătoresc cu un tovarăș de drum întâmplător - șeful garnizoanei locale.

Aceasta, apropo, este una dintre cele mai curioase figuri ale bolșevismului din provincii.

Un om analfabet, dar cu o voință și o energie de fier, a acceptat bolșevismul ca pe o revelație. După o călătorie împreună de două ore, aveam deja ocazia să știu cu siguranță că aparținea acelor oameni sinceri a căror soartă era mai întâi să fie dezamăgiți și apoi să piară. Și în ciuda întregii mele ostilități nu numai față de bolșevism, ci și față de bolșevici, când întâlneam astfel de oameni, simțeam doar milă. Am ajuns la Anapa seara. Era târziu să ajungem la podgorii și am decis să petrec noaptea într-un sanatoriu cu prietena mea, sora T. Am stat mult timp în camera ei. Pe la unsprezece noaptea, s-a auzit o explozie în oraș, apoi trosnetul frecvent al revolverelor. Cineva a intrat și a spus că începuseră bombardamentele celebrei flote ucrainene. Curând, sora mea a fost chemată la telefon. De acolo s-a întors palidă și deprimată. S-a dovedit că ceruseră o infirmieră cu targă. Protapov a fost rănit, iar cu el doi frați, elevii de liceu R. Am ieșit mai târziu decât ceilalți. Strada era pustie. Într-un singur loc am întâlnit doi soldați. Nu i-am recunoscut, dar instinctiv mi-am scos revolverul. Unul dintre soldați a făcut la fel și ne-am întâlnit direct, apoi am mers mult timp, dându-ne înapoi, cu revolverele îndreptate. În casa în care zăceau rănițiii era o gălăgie teribilă. Rănițiii aveau fețele complet verzi - se pare, aceasta era compoziția explozibilului din bomba abandonată. Cu greu am reușit să-i transferăm la sanatoriu. A fost chemat un medic să scoată gloanțele. În timp ce efectua operațiunea, o bandă de soldați a năvălit cu baionetele pregătite. Eram cu toții într-o stare atât de nervoasă încât eu și doctorul am început să-i împingem afară

cu baionetele. Protapov a murit o jumătate de oră mai târziu, fără să-și recapete cunoștința. Un elev de liceu a murit în zori. Sperau să-l salveze pe celălalt.

A fost cea mai sălbatică și mai teribilă noapte din toate timpurile. Soldați beți intrau prin efracție în sanatoriu în fiecare minut, cineva plângea isteric, doctorul și personalul medical alergau panicați.

Spre dimineață au început pregătirile pentru transferul ceremonial al cadavrelor în sală. Am fost chemat înapoi de un soldat, Stepanov, care era foarte apropiat de Protapov, și mi-a spus ceva complet incredibil.

Se pare că, în absența mea, Protapov a arestat trei soldați implicați în jafurile care avuseseră loc recent. Și, întrucât centrul organizației jafurilor era comitetul militar revoluționar, iar membrii acestuia se temeau că le va veni rândul, au decis să-l omoare pe Protapov. În timpul bătăliei, se pare, acesta a tras toate încărcăturile din Parabellum-ul său, dar a rănit doar o persoană.

Acum se pune problema autorilor crimei. Există două versiuni susținute de comitetul militar revoluționar, adică despre criminalii reali. Conform uneia, cele trei persoane arestate anterior sunt vinovate de crimă, ceea ce, deși de fapt de neconceput, le va oferi liderilor rețelei oportunitatea de a scăpa imediat de martorii periculoși.

O altă versiune, susținută din păcate în principal de Injebeli, a dat vina pentru crimă contrarevoluționarilor, fie în persoana burgheziei, fie în persoana consiliului dispersat, fie în persoana menșevicilor și a socialiștilor revoluționari.

Însă, întrucât toate cele trei grupuri numite erau de fapt destul de pasive, ele au fost personificate de mine. Injebeli a prezentat versiunea conform căreia eu eram, dacă nu făptașul, atunci organizatorul crimei. Nu contează că am ajuns din Novorossiisk cu o jumătate de oră înainte de crimă, nu contează că aveam relații personale bune cu Protapov.

După aceste avertismente, Stepanov a dispărut. Am intrat în holul unde erau două sicrie cu un perete întreg de steaguri roșii deasupra lor.

În acel moment nu știam ce să decid. Seara, la ședința consiliului, s-a discutat candidatura lui Injebeli pentru postul de președinte. El mergea cu toată forța înainte.

Profesorul S., ca persoană care se afla în relații prietenoase cu mine, a fost arestat primul. A stat în aceeași celulă cu presupușii criminali, iar aceștia l-au interogat cu o mitralieră îndreptată spre el.

A fost convocată o adunare, care a emis o hotărâre autoritară asupra chestiunii cine ar trebui considerat criminali. Hoții arestați au fost condamnați la împușcare.

Trupurile lor au zăcut mult timp în piața din fața consiliului. Dar această moarte a trecut neobservată: în acele zile, nimeni nu a fost surprins de nimic.

Nu aveam nimic altceva de făcut. Am plecat semi-legal la sfârșitul lunii aprilie.

VI-lea

Cele șase luni pe care le-am petrecut la Moscova și munca la care a trebuit să particip nu sunt incluse în planul acestor memorii.

Ca să fie clar ce urmează, trebuie să spun că atunci când mă întorceam acasă de la Moscova, în octombrie 1918, mi se părea că nimeni nu se poate îndoi de activitatea activă antibolșevică a organizației din care făceam parte. Nu am presupus nici o clipă că vreun pericol mă amenința dincolo de frontul voluntarilor și, obosit după șase luni de rătăcire prin toată Rusia, șase luni de riscuri și conspirații, mă gândeam serios la o vacanță în liniștita mea Anapa.

Dar tot ceea ce definea munca mea antibolșevică în Rusia Sovietică s-a dovedit a fi aproape bolșevism de această parte a frontului și, cel puțin din punctul de vedere al voluntarilor, ceva criminal și suspect.

VII.

În Ekaterinodar, oamenii care cunoșteau situația m-au sfătuit să-i întreb mai întâi pe ai mei și apoi să plec.

Bolșevicii au fost alungați din Anapa pe 15 august. Generalul Pokrovski, după ce a cucerit Anapa, a ridicat imediat o spânzurătoare în fața primăriei. Au început represaliile împotriva bolșevicilor și, în general, împotriva tuturor celor care erau dispuși să informeze despre ei. Printre alții, fostul primar, doctorul Budzinsky, a fost implicat în informare. Din aceasta, desigur, puteam trage concluzia potrivită pentru mine însumi în avans.

Injebeli a fost executat. După pronunțarea sentinței, se spune că a căzut la picioarele generalului beat Borisevici și a strigat: „Excelența Voastră, sunt slujitorul credincios al Majestății Sale.” Generalul l-a împins cu cizma.

M. a fost executat pentru că a fost președintele consiliului în timpul Guvernului Provizoriu. Înainte de moartea sa, a primit un bilet de la soția sa: „Nu privi moartea cu ochi atât de groaznici”. Când trupurile lor au fost dezgropate câteva luni mai târziu, au găsit acest bilet în mâna lui M., acoperit de sânge. Soția sa l-a luat și apoi l-a purtat pe piept.

Comandantul detașamentului, sublocotenentul Yerj, și asistentul său Voronkov au fost executați. Yerj nu era bolșevic și, în timpul retragerii, a decis să treacă la voluntari: a condus cu trăsura până la cartierul gărzilor orașului și a fost imediat

arestat. El și Voronkov au fost judecați împreună cu mecanicul socialist-revoluționar Malkin. Nu li s-a permis să vorbească și li s-a pronunțat condamnarea la moarte. Malkin a reușit să întrebe care va fi soarta lui doar atunci când judecătorii-ofițeri beți au observat că în fața lor se aflau nu unul, ci trei criminali și l-au eliberat pe Malkin.

L-au executat pe vinificatorul J. Crima lui a fost că a preluat serviciul în subsolul societății pe acțiuni Latipak, care fusese rechiziționată de bolșevici.

L-au executat pe soldatul Mihail Ș., tot pentru serviciul său în acest subsol. De asemenea, a fost acuzat că a furat 200 de mii de la Latipak. În timp ce îl întrebau unde pusese banii, l-au bătut atât de tare încât a înnebunit și și-a izbit capul de colțul sobei. L-au dus la execuție, zdrențuit, întins pe căruță, cântând nebunește și urlând tare.

Marinarul Redko a fost executat. Înainte de moartea sa, a spus că el însuși aruncase ofițeri în cuptoare.

Camera de detenție a gardienilor orașului e plină. Toate aceste vești mi-au făcut o impresie deprimantă.

Dar, pe de o parte, șase luni de muncă împotriva bolșevicilor păreau să mă protejeze de pedepse excesive, dar, pe de altă parte, nu aveam unde să mă duc și eram pur și simplu obosit.

Am sunat acasă de la gară. Fratelui meu nu i-a venit să creadă mult timp că vorbeam cu el. Apoi m-a întrebat: „De ce ai venit?”

Familia mea locuia încă în grădină, la 9 kilometri de Anapa. Starea de spirit generală în casă era de așa natură încât am decis să nu-i las să aștepte și a doua zi m-am dus în oraș și m-am înregistrat la biroul de adrese, ceea ce nu este deloc necesar conform obiceiurilor noastre. În orice caz, am subliniat că nu mă ascund. Și după aceea m-am dus să o văd pe sora mea, T., care lucra în spitalul garnizoanei. Acolo l-am întâlnit pe comandantul garnizoanei, colonelul Tkacev. După aceea m-am întors acasă.

Seara s-a auzit niște zgomot în curte. Fratele meu a ieșit din cameră și un minut mai târziu m-a chemat.

Se pare că a sosit un pluton de cazaci călare să mă aresteze.

Se întunecase deja, iar fratele meu mi-a sugerat să-mi folosesc drepturile de ofițer și să-i trimit pe cazaci afară, cu înțelegerea că a doua zi dimineață mă va duce el însuși la închisoare.

Am simțit în ce situație neplăcută se afla și am decis să plec imediat.

Au înhamat căruța. Cazaci cu puști mergeau prin preajmă. Fratele meu s-a oferit să mă însoțească. Am vorbit puțin. Înainte de oraș mi-a spus doar: „Dacă se termină prost, îi voi da respectuos lui Denikin pe George și curelele mele.”

Am ajuns noaptea. Nu era iluminat în închisoare. M-au băgat într-o celulă mare pentru beți treziți. Nici măcar nu erau paie pe paturi. Fereastra era spartă și era un curent de aer nemilos. Dimineața, aceste detalii au fost completate de o sobă, al cărei colț era acoperit de sânge: s-a dovedit că nebunul Sh. se luptase aici.

În timp ce ne spălam — ne spălam în curte — i-am întâlnit pe toți locuitorii „palatului comisarilor”. Preotul S., care slujise în mod nepotrivit o slujbă de înmormântare și era deja comisar de divorțuri fără mine; comisarul de finanțe E., un tânăr tuberculoz care lucra ca funcționar pentru inspectorul fiscal; un bătrân acuzat că și-a incendiat propria fermă ca semnal pentru bolșevici, în timp ce ferma a rămas nevătămată și nici măcar nu a ars; și, cel mai important, toți ucigașii lui Protapov, toți criminalii bolșevici — nu fuseseră împușcați și nu erau prea îngrijorați de soarta lor.

Mamei, fratelui și mătușii mele li s-a permis să mă viziteze, iar pe vremea aceea ea era în general foarte energică în apărarea condamnaților în fața tot felul de autorități.

Odată, în timpul unei vizite, am auzit strigăte sălbatice din celula vecină: biciuiau pe cineva care tocmai fusese arestat. Când am aflat cine era, am decis că timpul lui era numărat, deoarece nu era un secret pentru noi că era unul dintre principalii organizatori ai jafurilor și ucigașilor lui Protapov. Dar s-a dovedit că îl biciuiau doar pentru că îl îmbrățișase pe șeful contrainformațiilor, prințul Trubețkoi, în timp ce era beat la piață. Apoi a fost eliberat la scurt timp.

Cazul meu se afla sub jurisdicția a două agenții: contrainformațiile militare și comisia de anchetă.

Șeful contrainformațiilor, față în față în celula mea, m-a sfătuit să o conving pe mama să-i vândă vin la un preț ieftin.

Președintele comisiei de anchetă era un mituitor mai priceput. I-a oferit fratelui meu să plătească 10 mii drept cauțiune pentru mine. Dar a oferit-o față în față, iar fratele meu a fost suficient de naiv încât să aducă banii în fața martorilor. Apoi a declarat că nu i-a oferit nimic de genul acesta fratelui său. În timpul interogatoriilor, am aflat că principalul martor al acuzării în cazul meu a fost Dr. Budzinsky și angajații săi, pe de o parte, și membrii consiliului de administrație al societății Latipak, pe de altă parte. Aceștia acuză, pe lângă faptul că am fost comisar involuntar, că am inițiat rechiziționarea sanatoriului și a pivnițelor Latipak. Cazul este în esență fictiv, dar dorința lui Budzinsky de a mă ține în închisoare până la proces este evidentă.

Mătușa mea a conspirat cu apărarea și s-a dus la Ekaterinodar în acest scop. Odată m-a informat că o doamnă, o persoană foarte apropiată de Budzinski, a rugat-o să-l invite pe avocatul moscovit V., care se afla în Anapa, să mă apere. Acesta era membru al Dumei de la Moscova din partea Partidului Socialist-Revoluționar, iar sub bolșevici s-a comportat ambiguu și era apropiat de Budzinski.

Am decis să refuz această ofertă.

Cazul meu nu a ajuns la următoarea sesiune a tribunalului extraordinar de teren. Tribunalul a venit la noi din Temryuk.

În ajunul începerii audierilor, președintele instanței a venit la închisoare. După mai multe întrebări adresate mie, mi-a sugerat să plătesc cauțiunea de trei mii de lei și mi-a promis că mă va elibera.

Fratele meu i-a dus banii, iar seara am fost liber, după ce în prealabil m-am angajat în scris să nu plec. Era târziu și nu am putut lua cu mine salteaua și alte lucruri pe care le acumulasem în timpul lunii și jumătate de stat pe scaun. Seara m-am spălat de murdărie și păduchi, iar a doua zi dimineață a trebuit să mă duc să-mi termin treburile casnice.

Fratele meu a plecat dimineața în grădină. Iar eu m-am dus la secția de poliție, unde urma să aibă loc procesul. Acolo l-am găsit pe inculpatul S., calm, în redingotă. Era încrezător în achitarea sa. Apoi m-am dus să văd niște cunoștințe.

O oră mai târziu, s-a primit vestea că S. fusese condamnat la moarte. Nu am crezut cu toții.

M-am dus cu taxiul la celula închisorii ca să iau o saltea. Nu lăsau străinii să intre în camera de gardă, dar m-au lăsat să intru și pe mine pentru că lucrurile mele erau acolo. L-am văzut pe S. în colț. Era palid, avea cravata strâmbă. Cazaci cu puști stăteau în jur. M-am apropiat de el. A început să vorbească repede: în 24 de ore va fi împușcat - trebuia să-i spună soției sale că vrea să mănânce și să fumeze, principalul lucru era să fumeze... I-am dat țigările și am alergat la soția lui.

Acolo am găsit o confuzie completă. Soția mea era pe nebunie, fiica mea de unsprezece ani plângea. Unele doamne nu știau ce să facă.

I-am transmis cererea și am sugerat să i se trimită imediat o telegramă lui M., care se afla la Ekaterinodar ca membru al Radei. S., la fel ca M., era socialist popular.

Soția mea m-a rugat să-i dictez, pentru că nu înțelegea nimic.

Am dictat: „Soțul a fost condamnat la moarte”... Un țipăt teribil s-a auzit în camera alăturată. Se pare că ea i-a ascuns sentința fiicei sale și a spus că tatăl a fost condamnat la patru ani de închisoare.

Când am ajuns acasă, am tipărit un bilet pe care fratele meu îl primise de la bunul nostru prieten. Fratele meu era chemat la consiliu.

Eu și mama am decis să mergem acolo, întrucât fratele meu era încă în vie.

Era o mulțime în biroul consiliului, dar liniștea era copleșitoare. Când am intrat pe coridor, oamenii s-au dat la o parte în fața mea și s-au uitat la mine ca și cum aș fi fost condamnat.

L-am găsit pe prietenul nostru. M-a luat deoparte și a început să spună: „De ce ai venit aici? Nu înțelegi ce riști? Trebuie să te ascunzi chiar în noaptea asta. Te voi ajuta. Nu fi copil.”

Nu am înțeles nimic.

A început să o convingă pe mama să mă influențeze. L-am rugat să-mi spună ce știe. S-a dovedit că fusese asigurat că fuseseră emise trei mandate de arestare de către contrainformații și se știa dinainte că cei arestați vor fi uciși dacă vor încerca să evadeze. Un mandat era pe numele meu.

În acea zi nebună, toate acestea păreau foarte probabile. Am ghicit doar să-l întreb cine i-a spus asta. Se pare că și avocatul V. Budzinsky părea să știe și m-a avertizat.

Asta m-a calmat, dar problema tot nu era rezolvată. De la tribunal m-am dus direct la comandantul orașului, șeful garnizoanei, colonelul Tkacev.

M-a acceptat. I-am sugerat să mă aresteze imediat, din moment ce nu vreau să mă rătăcesc pe drum.

S-a uitat la mine cu surprindere. Nu știe nimic despre arestarea mea. Dar am insistat.

Apoi l-a chemat pe prințul Trubețkoi și m-a trimis la sora lui T., care locuia în aceeași clădire.

Douăzeci de minute mai târziu a venit la noi și ne-a raportat informații de la contrainformații: Trubețkoi primise o denunțare că plănuiam să evadez și luase deja măsuri pentru a mă prinde pe drum.

Astfel, era cât pe ce să fiu victima celei mai disperate provocări.

Tribunalul a plecat a doua zi. Am început să mă pregătesc pentru proces, i-am scris unui avocat al apărării. Mai întâi, el mi-a transferat cazul la Tribunalul Regional Ekaterinodar. Acolo exista mai multă legalitate și garanții.

Deseori, străinii veneau la mine și își ofereau serviciile ca martori. Două doamne necunoscute au auzit din întâmplare disputa mea cu Injebeli pe tema luptei împotriva bolșevicilor. Un ofițer era prezent la conversația mea cu farmacistul, un tânăr, care venise recent de la Moscova, știa din întâmplare ce făceam acolo etc.

Budzinsky, la rândul său, nu s-a oprit la jumătatea drumului. A venit la martorii mei, le-a dovedit că eram vinovat, adesea amenințat. În acest fel, a reușit să intimideze mai mulți.

În toate aceste pregătiri, un rol foarte emoționant l-a jucat fostul coleg al tatălui meu, președintele unui tribunal districtual, care locuia în Anapa ca refugiat. Venea la noi aproape în fiecare zi și aranja o repetiție a procesului. Se dădea drept toată lumea: președintele, procurorul și avocatul apărării și încerca din toate puterile să mă deruteze, iar eu trebuia să mă apăr. Intra în cameră strigând: „Inculpatul, numele dumneavoastră, vârsta etc.”

Totul a fost emoționant și amuzant în același timp.

În sfârșit, a sosit ziua procesului, 2 martie 1919. A trebuit să am o argumentație amănunțită cu apărarea în prealabil: în primul rând, au insistat să nu vorbesc decât la cererea lor. În plus, mi-au cerut să nu-mi bazez apărarea pe apartenența mea la Partidul Socialist-Revoluționar, întrucât acest fapt în sine era suficient de reprobabil din punctul de vedere al instanței. În cele din urmă, am insistat pe propria mea opinie. Și ei, precum și alți avocați, m-au avertizat că ar trebui să fiu pregătit să petrec cel puțin patru ani în închisoare. Am fost judecat în baza Ordonanței nr. 10, iar pedeapsa pentru articolul meu a variat de la pedeapsa cu moartea la o amendă de trei ruble.

Voi trece la procesul în sine. Principalul martor al acuzării a fost doctorul Budzinsky. Nu este nevoie să ne amintim tot ce a spus. Cel mai caracteristic lucru din discursul său a fost scrisoarea pe care a prezentat-o, pe care o primise la un moment dat de la unul dintre angajații sanatoriului. Se plimba, a intrat să bea ceva la o ședință a Dumei, care avea loc sub președinția primarului orașului cutare (adică sub președinția mea). Ea a propus rechiziționarea sanatoriului - sub presiunea ei, Duma a acceptat propunerea.

Se pare că instanța a considerat această scrisoare ca un indiciu puternic împotriva mea, iar avocații apărării au început și ei să șoptească. Mi-au sugerat să aflu singur ce se întâmplă aici.

Fără a intra într-o evaluare a acuzațiilor pe fond, am cerut doar judecătorilor să acorde atenție faptului că o astfel de scrisoare ar fi putut fi inspirată de o

persoană care cunoștea bine legea privind vechea administrație locală și ignora complet legea privind dumele democratice. Anterior, primarul era și președintele dumei - tocmai aceasta este practica pe care Budzinsky o cunoștea în perioada în care a fost primar. Conform noii legi, puterea executivă nu este amestecată cu puterea legislativă și, pe această bază, orice membru poate prezida ședințele dumei - doar nu un membru al consiliului și nu primarul. Pe această bază, este absolut incontestabil că nu puteam prezida ședințele dumei. Afirmația contrară nu este o neînțelegere accidentală, ci o practică mult prea bine cunoscută persoanei care avea nevoie de această scrisoare. Această expunere a subminat serios credibilitatea mărturiei lui Budzinsky.

Mărturiile martorilor apărării au fost foarte caracteristice, deoarece au descris viu panica pe care o trăia omul obișnuit sub bolșevici. Din această cauză, tonul general al mărturiei a făcut ca munca mea să pară mult mai eroică și mai riscantă decât era în realitate. Elementul de sport și entuziasm care definea toate contactele cu bolșevicii din acea vreme a dispărut complet. Adesea, tot nu mă recunoșteam în faptele cunoscute, într-o asemenea măsură încât rolul meu în ele a căpătat proporții hipertrofice. În orice caz, a trebuit să-i reții pe martori, mai degrabă decât să le dezvolt mărturia.

Procurorul a ținut un discurs destul de reținut și nu vom spune prea multe despre discursurile apărării, pentru că unul dintre ele a mers până acolo încât a început să facă o paralelă între rolul lui Kant la Königsberg sub Napoleon și rolul meu la Anapa sub bolșevici.

În declarația mea finală, am solicitat instanței să acorde atenție faptului că, în calitate de membru al Partidului Socialist-Revoluționar, consider că toate deciziile partidului sunt obligatorii pentru mine. Printre acestea se numără și decizia de a-i exclude din partid pe toți cei care participă activ la construirea statului bolșevic.

Însă pentru instanță, munca socialiștilor revoluționari împotriva comuniștilor a fost, desigur, incredibilă. În orice caz, nici ei nu aveau un ordin precis de a-i aduce în judecată pentru apartenența la Partidul Socialist Revoluționar.

Drept urmare, instanța m-a găsit vinovat, dar, din cauza circumstanțelor atenuante, m-a condamnat la două săptămâni de arest în carceră.

Apoi am fost amnistiat. Nu numai ziarele din Ekaterinodar s-au interesat de cazul meu, dar a avut și un răspuns în presa sovietică. Izvestia a publicat un reportaj despre procesul meu. Acolo, munca mea antibolșevică a căpătat proporții absolut hipertrofice.

Așa s-a încheiat, de fapt, episodul conducerii mele.

Privind în urmă, sunt încă sigur că am avut dreptate încercând să fac ceva pentru a contracara atacul bolșevic. Cred că, prin sensul precis al funcției de

primar, trebuia să fac ceva - aceasta era datoria mea civică. Cred că aș fi făcut-o chiar dacă nu ar fi existat niște circumstanțe favorabile în situația noastră.

Mai mult, la scara unui stat sau a unui oraș mare, diferitele afilieri partidice implică ostilitate necondiționată și o neînțelegere completă reciprocă în umanitate. La scara micuței noastre Anapa, nimic nu poate umbri complet o persoană.

Și bazându-mă doar pe protejarea omului, mă puteam aștepta să găsesc ceva uman în dușmanii mei.

Și într-o revoluție, mai ales într-un război civil, cel mai teribil lucru este că, în spatele pădurii de sloganuri și etichete, uităm cu toții cum să vedem copacii - oamenii individuali.

1925 Paris